Ex Libris

Dr. David Jeselsohn

מספרי דוד יסלזון

מקנה אברם

PECVLIVM ABRAE.

GRAMMA-
TICA HEBRAEA VNA CVM
Latino nuper edita per Doctiss. Virum
Magistrum Abraham de Balmis Ar-
tium & Medicinæ doctorem. Im-
pressa Venetiis in Aedibus
Danielis Bōbergi. XIIII.
Kl. Decēbris. M.D.
XXIII.

Franciſcus Roſetus Veroneñ. P. A. F.
Danieli Bombergo. S. D.

Deuinxit tua me Daniel tibi maxima virtus:
Deuinxit ſtudium, relligioq́; ſimul.
Sæcula dum noſtra hæc libris melioribus auctas,
Nec diuina ſinis ſcripta perire ſitu.
Dum ſacrum in lucem eloquiũ, & Samaritida linguam,
Cornigeri & profers enthea verba ſenis.
Atq; id iure quidem, neq; n. pretioſior vlla eſt
Pagina, quam digito eſt ſiqua notata dei.
Quæ quoniam hæc vna eſt, Moſis qua Dogmata ſurgunt,
Quæ potuit veteres edocuiſſe ſophos:
Cuius Socraticæ cenſentur pondere chartæ,
Et quicquid vatum carmina grande ſonant.
Ediſcant poſthac latii, graiiq́; leporem
Hunc iuuenes, tractent hæc monimenta viri.
Nam niſi blandimur nobis, fateamur oportet,
Nos græcis, græcos vincier à Solymis.
Adde, ꝙ & phuco tellus latialis, & Hellas,
Et contenta leui eſt vtraq; lingua ſono.
Hebræis dedit ingenium, dedit ore rotundo
Vera ſimul, necnon Iuppiter alta loqui.
Vſq; adeo ne igitur molles ſectabimur vmbras?
Ne pudeat ſpretis arbuta velle fauis.

Petrus Roſetus. F. F. Ad lectorem.
En tibi Bombergus lector ſtudioſe leporis,
Iudaici excudit Daniel primordia, certum
Vnde iter ad ſacri Diuina volumina Moſis
Carpere mox valeas, & vera ediſcere poſſis.

Idem Ad eundem.
Gittæi ſermonis habes elementa libellum,
Vnde breui doctus tempore lector eas.
Hunc tibi Bombergus recutito Dogmate pollens,
Pro cunctis Daniel dat bene grammaticis.

Aepe mecum cōſyderans hebræarum literarum difficilem aditum, & idcirco eas penè à noſtris deſtitutas, communi omniũ ſtudioſorum vtilitate compulſus, curaui, vt hoc opus imprimeretur, quo ſacram linguam vnuſquiſq; facilius aggredi poſſet, nec labori, ullis'ue impenſis peperci, vt has grãmatices hebrææ inſtitutiones omnibus nō vtiles modo, ſed & neceſſarias admodũ ad ſacrarum literarũ cognitionem peruenire volẽtibus Abraham de Balmis, vir ſanè inter noſtræ ætatis hebræos doctiſſimus, accurate, & diligenter in lucẽ ederet. Sed nec mediocriter me impulit, ꝙ acriter dolerẽ ſacras literas paucis chriſtianis innoteſcere, imprimisq; ipſum nouum inſtrumẽtum (vt prius) hebraice ſcriptum non ſine maxima iactura iam diu à pleriſq; ignorari. Nã quãuis id nũc reperiatur hebræis notatum elementis, non tamẽ ex illis quippiã diuini elicitur. Id enim eſt ex græca lingua translatum. Quoniã inſunt (vt in veteri teſtamẽto videmus) ſacris & dictionibus, & literis diuina myſteria recondita, quæ nec latinis, nec græcis literis dignoſcuntur. Quanta autem eſſet nũc omnibus huius ſacræ linguæ ſtudioſis & lætitia, & vtilitas, ſi nũc diuinum illud opus in lucem prodiret. Nō minus quidem eo ſæculi noſtri homines lætarentur, q̃ cum Ezechias Rex pentatheucon adinuenit, quod per multos annos abſtruſum delituerat. Nec minorẽ doctis admirationem allatura ea arbitrarer, quæ apoſtoli hebraice cōſcripſerunt, ſi à quopiã vulgarentur, q̃ dominicæ crucis olim attulerit inuentio. Vtinam meis votis Deus annuat, vt mihi aliquãdo tam dignum, tamq; ſalutiferum opus perſpicere, ac lectitare liceat. Vnde etiam maximum emolumẽtum & Chriſtiani, & ipſi hebræi conſequi poſſent. Chriſtiani quidem altiora illa myſteria ex illis literis ſugerent, Iudæi vero propter eorundem cognitionem à noxio errore ſuo fortaſſe deſiſterent, orthodoxæq; fidei membris iungerẽtur. Propterea ꝙ in nouo inſtrumento, quod nunc aut latinum, aut græcum, aut hebræum inuenitur, nō poteſt illa dulcedo æque deguſtari, atq; ex illo (vt prius) hebraice

 ſcripto

scripto caperet. Quid quod longe maiora in nouo, quam in veteri inesse mysteria oporret, quoniam hoc nobis tantum a prophetis traditum est, illud vero ab ipso Messia altissimi filio oretenus apostoli accepere. Modis ergo omnibus inuigilemus, omnemque operam, ac diligentiam, studiumque adhibeamus, vt tantum opus nobis quandoque vendicemus, tantumque dedecus a nobis aliquando discutiamus, Christiani enim & censemur, & dicimur, & nomen domini nostri Iesu quonammodo hebraice scribatur, ignoramus, adeoque sacros illos libros nihilipendimus, vt ne folium quidem eorum reperiamus. Nescio bone deus quod infortunium id fuit, vt ne liber quidem hebræus nostrorum vllus reperiatur, aut iniuria temporum, si quos modo ea abstulit, aut bello, vel persecutione in nostros crassante si deperierunt, cur autem tot peractis sæculis ad ætatem vsque nostram reparatorem nullum habuere? Videmus nostris temporibus græcas literas florere, & libros quamplurimos, quorum vix memoria extabat, iam vsui omnibus esse, Calcographorum cura, ac diligentia id factum quis ambigat? Vbi mihi Deus literas sanctas attingere dedit, nauaui operam omnem in exquirendis libris, quos vsui Christianæ Rei pub. fore arbitratus sum, nec minus post hac me facturum vnusquisque sibi polliceatur. Habes mentem meam optime lector, quare hebraicis literis insudem, & quam ob causam omnes linguam hanc sacrosanctam callere velim. Quisquis ergo es qui hanc affectas, atque addiscere expetis, en tibi copia, & facultas maxima, verbum enim reddi verbo (vt vides) in traductione curaui. Idque propense, ac obnixe eundem Abraham semper rogaui, ast vbi opus aliquantulum processerat, decori paulo magis indulgere incœpit, demum vbi diem suum obiisset idem Abraham, maiori libertate vsum Caloen Calonymum virum apprime doctum sententias ferè totas permutasse æquo animo tuli. Nec id ab re, vbi enim se quis linguæ sibi ignotæ addixerit, vocabula primum vt discat necesse est, postquam vero eidem aliquantulum assueuerit, congruitatem magis affectabit, vbi demum degustare incœperit, & enormitatem omnem in dicendo deuitare curabit. Pulcherrime enim atque ornatissime quid hebraice dicet, quod latine translatum fastidium simul, ac nauseam pariat audienti. Quare si quid te candidissime lector offenderit, non temere factum existimes velim, cum plurimos hac in lingua proficere exoptem. Prætérea

terea

terea vt multo facilius apprehédas vnũquodq;,numerum vni/
cuiq; versui in hebræo apposui,quo in latino vnumquéq; ex nu
merorum ratione,& collatione possis discernere. Sic enim fiet,
si accuratius perlegeris, & linguam vnà cum præceptis suis ade/
ptus fueris,vt si quando in remotiores te contuleris prouincias,
libros noui testamenti,si non omnis,at saltim aliquos forte re/
perias.Quid enim cum fidibus graculo, vt veteri vtar adagio,
nam si literas hebræas ignoré,parum mihi in hebraicos libros
incidere ꝓfuerit,quo enim modo qui, qualesúe sint, diiudica/
bo?Perge igitur studiosissime lector,& huic rei impésissime ope/
ram da,vt omnibus adiumento quandoq; esse possis, & immor
talitati,si quid à te huiusce noui instrumenti quãdoq; fuerit re/
pertum,nomen tuum cõsecremus.Interim neq; studiosis deeri/
mus, vtq; concordantias hebraicas iam excussimus opus perq̃
egregium,sic vbi te operam nauare percepero,& in edendo di/
ctionario q̃ copiosissimo diligentiam omnem adhibebo.Polli/
ceor quoq; maiora,atq; altiora præceptore meo omnium do/
ctissimo fratre Felice Pratési authore me propediem editurum,
si quid tamen otii nactus fuero,ac si demum licitum fuerit, Ca/
balistices profundissimæ Theologiæ libros homine quidé chri/
stiano dignos me aliquot exaraturum,ex quibus quantum sua/
uitatis hausturus sis, si te hísce profundius immerseris,non faci/
le dixerim, doctiorum, ac consumatiorum id sane iudicium
fuerit. Vale.

נאם עבד אלהא חייא אברהם הקטן בן קדוש אל אדוני אבי הר״
מאיר דבלמ״ש בן הזקן תורה וגדולה במקום אחד כמה״ר
אברהם בן מי שמת ותלמודו בידו ינק וחכים הר״ משה בן
הזקן ויושב בישיבה ההר״ מאיר בכר״ חזקיה מציף דבלמש:

אחרי אשר יצא דבר מלכות מלפני ה׳ להחריד לבי ונבהלו רעיוני ופרצו פרץ
על פני פרץ צרותי ויגוני · והשאירני ערום ושולל. בדמי העני מגולל·
והיתה לי נפשי לשלל · בני יצאוני ואינם וערבה כל שמחה· והאנחה היתה לי
לארוחה· כי בשתי ידיו הזמן אותי דחה· שמתי מגמת פני לגלות בראש גולים·
בדרך הנאנחים האמללים· אם אמצא איש מבני ישראל או מן הערלים· אשר ידבנו
לבו לדרוש ולתור בחכמה· אשר בו אצפה למפלת חסרוני תקומה· ודעתו לקחת
מוסר השכל דעת ומזימה· ובבאי פה ויניצ״אה עדת שרים וקצינים· פקחתי עיני על
בני עמינו ואבינה בבנים· אשר צדקות הש״ם מתנים· משכימים ומעריבים לבית
המדרש· ולא מצאתי עגל אשר בעגלתי לחרוש יחרש· כי אין מבקש דבר חכמה
לא אשר פורש· ואשר פי הש״ם יקבנו· לבד כל איש לבו ידבנו· להרבות הון לו ימלא
כיסו הוא יקימנו· אז אמרתי אני בלבי· ובתוכי אשים ארבי· לקחת תליי וקשתי וחרבי·
ואחשבה בקרבי· הנה אזל הכסף מכלינו· הבה נתחכמה במועצות דעתינו· איך
נמצא משים כספנו באמתחותינו:

ואחרי ראי ראיתי בני עליה· להרבות זהב למו פקו פליליה· אז אמרתי עת
לעשות לחבק חק נכריה· לעבוד עבוד״ה זר״ה· אנסה נא אך הפעם
אולי אוכל כפר״ה קושי יומי לשים חשכה לאורה· והנה יצא לקראתי דניאל בומבירגי
איש חמודות· אשר בשכבר עבר דובר בו נכבדות· ועתה עיני ראו על כל הנשמע
עשר ידות· הוא איש נוצרי ואת האלהים הוא ירא· ובשם ישראל לא יקרא· ומרוה
גם הוא יורה· לרוות צמאים· הבאים לדרוש אלהים· יושב נגוהים· לא עמדו רגלי
אבותיו תחת הר סיני· אך אליו שמתי כל מעיני· כי הוא מן המזלים זהב מכיס לעשות
לה׳ ממונו הוציא לחוק תוכות· לכתוב בדפוס מקרא ומשנה והלכות· על כל
המחוקקים ירבות· אף הוא למד ספר ולשון יהודית· ועשה לו מהם עטרות· ומעשיו
כזוהר הרקיע מזהירות· לפקוח עינים עורות· ובראותו אותי מתאמץ לשכון מרומיו·
פתח לי גנזי ברומיו· והזיל בשמיו וארובות שמיו· לאחוז בסנסיניו ולאכל פרי עדניו·
והעמידני על עניניו· ובקש ממני לחבר ספר· נותן אמרי שפר· ריחו נודף כאשכל
הכופר· מאסף לכל מחנות לשון בני עבר· לסדר המלאכה לתת סבר· לכל מבקש
לשבר שבר· בר לשון כתבי הקדש· ויחנך עצמו ונעוריו כנשר יחדש· בימים מועטים
עשור או חדש· ואני העצ״ב נבזה נפוץ מיראתי עלי ועל בני עמי פן נפוץ· בראותי
כי אין יודע משל ומליצה· בדרכי המלאכה והמועצה· כי אם בדרך עקש ופתלתול
נפשו של אדם קצה· כי כל אשר קדמונו· מהומה רבה הממונו· כי הסיבונו אחרנית
סבונו גם סבבונו· דרך המד״בר לבלי חק. עת לשחוק. ועת לרחוק· ולסתום פי
המדברים· יען דבריהם מפוזרים מהם הולכי עקלקלות לא סדרים· ומהם מנעו הטוב

מלשון העברים · מהם אשר בזכרם בספריהם · נטית הפעלים בבניניהם · והלוקת השמות ומלות הטעם למיניהם · שמו ידם כפיהם · ולא הודיעו אותם בשימושיהם · ולא נתנו דרך לחבר המאמרים ולשום שכל בטעמיהם · עד שכמעט נשתכחה תורת דקדוק הלשון בישראל · ואין איש אשר למלאת חסרוננו יואל · להיות ללשון הקדש גואל · וכל גויי הארצות אשר גלינו שם · חושבים עלינו אשם · כי אין איש לעבוד עבודת הקדש ולא תשם · לכן נערתי חצני אני הגבר ראה עני · ונשאתי לאלהי עיני · להיות אלהי אבי בעזרי · להיות עז כנמר וגבור כארי · להפיק רצון דניאל בעבודת יוצרי · ואחפש כל אשר בזאת המלאכה דרש · ואשר מאבותיו ירש · ואשר בכח ידי לבי מתוך דבריהם פירש · ואלקט ציציו ופרחיו · סיפורי ספירי פניניו ובדולחיו · ממגד תבואות שמושו וגרש ירחיו · ושכיות חמדותיו · ולהוסיף לדבר עוד מאדותיו · על כל דבר גדול וקטון על פי מדותיו · ושאלותיו ותשובותיו · מאמר מקיים או סותר · קושיות והויות לתרץ והעתר · עד לכל המלאכה תהי דים לעשות אותה והותר · ולא יצטרך כל הבא ללמוד לשוננו · ללכת מגשש לבא אלינו · פן ינכרו צרינו ויאמרו ידינו רמה · לתת לפתאים ערמה · ובני ישראל לא ידעו מה · כי בספרינו זה ידעו כל עמי הארץ · אוכלי בשר החזיר השרץ · כי בנו דבר שוכן בשמי ערץ · ובלשוננו נגביר כי היא גברת הלשונות · ועת חברותיה עמה נדונות · היא אשה בבתוליה והן מפרכסות זונות · המנאפות תחת בעליהם · היא הקודמ' במעלה ובזמן להן · והמה חמאוחרות המקושרות בידי עושיהן · לשון עבר היא הטובה בעיני אדוניה · יוצר שמים וארץ ואדם לשבת עליה · ונתן לו לדבר בה בפרטיה ובכלליה · היא שפה אחת ודברי' אחדים · בה דברו מלאכי אלהים · עולים ויורדים · וכל זרע ישראל היהודים · בה אמר אדם לאשתו כי מאיש לוקחה זאת · בה שבר מתלעות עול ועזות · בה בא ה' לנביאיו במחזות · וכאשר רבה רעת האדם כל איש בער · ועל ה' חצנו נער · לבנות עיר ומגדל בארץ שנער · נבלה שם שפתם · ויפץ ה' אתם · ונפלגה הארץ למשפחותם ללשונותם · ונשאר הלשון הזה לשון קדומים · לבני עבר כל הימים · ולאברהם דור ששי לו ראש המאמינים והתמימים · וכי ביצחק נקרא לו זרע בין הבנים · הוא אבינו לא נתערב בין שונים · הולפי מדברות לא שערום ראשונים · ויאהב את ישראל ואת עשו שנא · לכן אדום בלשון בני שעיר עונה · ובני ישראל באו בתוך מחנה · אלהים זה · ונמצא בפי כל חוזה · וכל מזה בן מזה · מדבר לשון עברי לשון למודים · ולו כל לשונות הגוים · כורעים ומשתחוים ומודים · כי בן עבר רוח ה' ועטה עט דודים · כי אין קוץ וקוץ שבה · ולא אות בקרבה · יתרה וחסרה אשר יקרא האדם במסבה · שכלם מתאימות לראש אומות שלמות ורמות · בה נכתבו לוחות · בהר חרב · בה כרת ברית את זרב · בה דבר אל אבותינו בקול ערב · כי מ"ם וס"מך שבלוחות בנס היו עומדות באלה דברי הברית והעדות · אשר נתנו באש יוקדות:

ולכן מקנה אברם הספר הזה קראתיו ובזה השם כניתיו · סמכתיו אף תמכתיו · כי רועי צאן היו אבותינו בארץ מגוריהם · היא מלאכת מחשבת קנין כספיהם ·

לכל בני שם ועבר בשבתם באהליהם · לדרוש בחכמה דעת ותבונה : במרעה צאן
היו ידיהם אמונה · לכן קראו לזאת מקנה על הנכונה · כי היא היתה לאברהם למקנה ·
להחיות נפשות ביתו בכל עונה · והנחילה לבניו והחזיק בה בכל אשר פנה ובאשר ישב
וחנה · לכן אחרי אשר יומי לערב נשתנה · ונסעתי מן העדנה אל הזקנה · והיתי כצפור
נודדת מן קנה · ועיני ולבי יום ליום פונים · לקנות זהב ורב פנינים · וכלים מכלים
שונים · והזמן חטף ממני פניניו · וגנזי ברומיו · ותרשישיו ויהלומיו · ובדולחיו ולשמיו ·
רקחיו וסמיו · לבד ראה זה היה חלקי מכל עמלי ומאדי · מילי דחכמתא אינון היו הדרי
והודי · אשר הוספתי על אשר היו לפני בעודי · זאת נחמתי מכל גנזי הזמן וחדרי
משכיותיו · כי לא נשאר זולת זה דבר לא הריק באוצרותיו · בפגעו כי לבד אשר לא
יוכל בם הזמן ותולדותיו · ולכן על אפו ועל חמתו · יען כי הפיל עלי חרדתו · אלבש
צדקה כשרין ובחרב אצא לקראתו · וכי אני מאלהי כסף ואלהי זהב חיצוני · ועזבתי
את ביתי שלא ברצוני · כי קדמוני ימי עני · ולוקח ממני מחמד עיני · אשר אהבתי פרי
בטני · ועל מות לבן הרבה יגוני · ונתנני שומם כמתי עולם · אשר ברשת זו נלכדה
רגלם · מעיר מתים ינאקו בלי נשמע קולם · והנה אנכי הולך ערירי ולא יאיר עוד נרי ·
כי אין לי מנחם מאו״ר המאירי ונשארתי משני בני כבלי חובל אני · הם מחמל נפשי
מאירת עיני · החשתי מטוב הוות אב המוני · על כן לא קראתי שמי אברה׳ כי אם אברם ·
אחרי עוני גרם · לקחת בני אשר הוסר ואשר הורם · אולי יחנן אל אלהי הרוחות ·
לשמוע קולות ואנחות · ולהמציא ישועות והרוחות · לי עני כי אעטף ולפניו אשפוך
שיחות לנחמני להחייני ולהקימני · ומעפר דלותי ירימני · וביוצאי חלצי ישוב ינחמני ·
וזאת תהיה משכורתי · מאת כל איש עתי · אשר יהנה בספרי זה אשר כתבתי · שיתפלל
בעדי אל ה׳ ולהתחנן לו · לקרא בשם ה׳ ברב גדלו · להשאיר לי עוד ברכה בקהלו ·
אולי יכמרו רחמיו בעוד בחיים חייתי · בטרם אמות בסוף קץ שיבתי · להקים לי זרע
לבנות ביתי · ויקרא שמי אברהם כבראשונה · ואחרי בלותי תהיה לי עדנה · בזרע
יעבדנו בדעת והתבונה · אשר נתן לבני אדם לברם · תחת אשר עבדתי אבי רם ·
בנשאי טורח משא מקנה אבר״ם : וחלקנו הספר הזה לשמנה שערים :

השער הראשון בגדר לשון הקדש וחלוקתו אל חלקיו הראשונים :
השער השני במספר האותיות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן
במבטא וחלוקתן כיחס אל עצמן ואל התיבות המורכבות מהן : השער השלישי
נפרש בו מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס
אל עצמן ואל המורכבים מהן : השער הרביעי בחלוקת הלשון העברית אל חלקיה
הראשונים וערך קצתם לקצת וברירת חלקה הראשון שהוא השם וציור השמות לכל
מיניהם וחלוקותיו העצמיות והמקריות : השער החמשי בו נבאר הפעל בכל
תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שישפוט דקדוק הלשון העברית : השער הששי
הוא שער מלות הטעם : השער השביעי שער ההרכבה והשמוש : השער
שמיני הוא שער חין ערך המבטא והטעמים ·
טבח למנצח על השמינית :

השער הראשון בגדר דקדוק לשון הקדש וחלוקתו אל חלקיו הראשונים דרך כלל ׃

דקדוק לשון הקדש הוא ידיעת המכתב והמבטא לפי מה שיאות להורות על הענינים כפי הסכמת מניח לשון הקדש ׳ ואמרי ידיעת המכתב והמבטא הוא מקום הסוג כי דקדוק כל לשון הוא ידיעת המכתב והמבטא לא דקדוק לשון הקדש לבד ׳ ואמרי לפי מה שיאות להורות על הענינים הוא מקום ההבדל הראשון הכולל לשון הקדש ומקצת דקדוקי שאר הלשונות כי יש כח בפשוטי לשון הקדש רצוני לומר באותיות ובגזרים וההברות המורכבות מהן נאות לטבע מה שתורה התיבה המורכבת מהן כמו שביארו חכמי הקבלה אף כי אפלטון העיד כזה על מקצת הלשון היוני בספר קראטילוס שחבר על הנחת השמות הישרה ואולם מה שאמרנו כפי הסכמת מניח לשון הקדש הוא ההבדל המיחד הלשון העברי משאר הלשונות כי בהיות מניח הלשון העברי הבורא יתברך שמו הסכמת הנחתו היא נאותה לטבעי הדברים כלם כי לפי טבעם הסכים לכנותם ולקראתם כמו שכתוב בבראשית סימן ב׳ לפי הרומיים ויצר יי׳ אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו האדם וכל אשר יקרא לו האדם הוא שמו והיא לך הסכמת יוצר כל עם האדם בהנחת הלשון העברי ואם יאמר אומר מנין לנו שזהו הלשון העברי נשיב ונאמר כמו שלמדונו רבותינו שכיון שמצינו שהאדם הניח שם לאשה נגזר מאיש כמו שכתוב שם סימן ב׳ גם כן לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת ולא נמצא לשון אשר בו יתכן זה זולת הלשון העברי לכן נאמין כי זהו הלשון שבו הסכים הבורא עם האדם ׳ ולכן נקרא לשון הקדש רוצה לומר הקדש הידוע שהוא היוצר הנבדל ומקודש על כל קדושים ולכן לו לבדו יאות יותר יחס הקדש סתם מכל קדוש ׃

והנה תחלק מלאכת הדקדוק לפי זה הגדר ראשונה לשני חלקים אל הפשוטים במכתב ובמבטא ואל המורכבים והפשוטים הראשונים הם האותיות והנקודות המרכיבות את גזרי

ההברות

[1] Caput primum in definitione grãmaticę linguę sanctimonię & ipsius partitione [2] in eius partes primas modo cõmuni.

[3] GRammatica linguæ sanctimoniæ est cognitio scripturæ & ꝓnũciationis [4] ẜm id qđ decet ad significãdũ sup res ẜm [5] cõuenientiã impositoris ydiomatis scĩmoniæ: & me dicere cognitionẽ scripturæ & ꝓnũciatiõis est [6] loco generis: qa grãmatica oĩs linguæ ẽ cognitio scripturę & ꝓnũciatiõis nõ [7] grãmatica linguæ scĩmõiæ solũ: & me dicere ẜm id qđ decet ad significãdũ sup res [8] ẽ loco differẽtiæ primæ cõis linguæ scĩmoniæ & qbusdã grãmaticis ceterarꝝ [9] linguarꝝ: qa est uis simplicibꝰ linguæ scĩmõiæ (uolo dicere lr̃is [10] & cęsuris & syllabis ɔpositis ex eis) decẽs naturæ illiꝰ qđ significabit dictio [11] cõposita ex illis sicut explicauerũt sapiẽtes Cabalã: & si Plato attestatꝰ tali [12] de p̃te linguæ græcæ in libro Cratilli quẽ edidit de ĩpositõe noĩum [13] recta: verũtñ id qđ diximus ẜm cõueniẽtiã ĩpositoris ydiomatis scĩmoniæ est differẽtia [14] discernẽs ydioma hæbreũ a reliqs ydiomatibꝰ quia existẽte impositore linguę hæbreę [15] creatore bñdictũ sit nomen eius: cõueniẽtia suæ ĩpositiõis est decẽs naturis rerum oĩbus [16] quia ẜm illarꝝ naturã cõuenit illas cognomĩare: & eas uocare sicut est scriptũ in Genesi caplo [17] scđo ẜm Romanos & formauit dñs deus ex terra omne viuum agri & oẽm auem [18] cœli: & tulit ad hoĩem ad uidẽdũ qd uocaret ꝓ illo homo & omne qđ uocabit [19] pro illo hõ illud est eius nomẽ: en tibi conueniẽtia formatoris uniuersi cũ hoĩe in ĩpositione ydiomatis [20] hębrei. Et si dicet dicẽs vnde est nobis ꝙ hoc sit ydioma hębreũ? rñdebimꝰ & dicemus [21] sicut nos docuerũt nostri mgr̃i: ꝙ ex quo inuenimus ꝙ homo ĩposuerit nomen mulieri [22] deriuatũ a viro sicut scriptũ est ibi cap. ii. etiã pro hac uocabit̃ iscia. i. mulier: qa ab isc. i. viro [23] accepta est hæc: & nõ inuenimus ydioma in quo ɔueniat hoc p̃ter ydioma hębreũ [24] ideo credemus ꝙ hoc sit ydioma quo cõuenit Creator cũ hoĩe: & iõ uocat̃ [25] lingua scĩmoniæ: uolo dicere scĩmoniæ notæ q̃ est Creator sepatus & sanctificatus [26] sup oẽs sanctos: & iõ illi soli ipsi decet magis attributũ sanctimoniæ simpl'r q̃ oĩ sancto.

[27] ¶ Sicq; diuidet̃ ars grãmatices ẜm hanc definitionẽ prĩo in duas [28] p̃tes in simpl'ia in scriptura & ꝓnũciatõe: & in cõposita: [29] & simplicia prima sunt lr̃æ & pũcta cõponẽtia cęsuras

[1] ſyllabarum ex quibus componuntur dictiones & orationes compoſitæ ex illis. [2] Et ideo primo referemus numerū lrarū & ipſarum nomina & ſuam formā in ſcriptura: [3] & ipſaꝝ prolationē in pronūciatione & ipſaꝝ diuiſionē in comparatione ad dictiones compoſitas ex eis. [4] Et ſecūdo referemus numerum punctoꝝ & ipſorum nomīa & ipſorū formā in ſcriptura & ipſorum prolationē [5] in pronūciatione & ipſorū diuiſionē in cōparatione ad dictiones compoſitas ex illis: [6] & poſt hæc loquemur ſuper compoſita: quæ ſunt dictiones & orationes compoſitæ [7] ex illis: quia loquemur ſuper tres ſpēs dictionū ſuper nomine & verbo [8] & dictione ratiōis: & loquemur poſt hæc adiumēto Dei ſuper cōpoſitione [9] & cōſtructione & punctualibus accētibus: quæ ſunt euenta orationū ipſaꝝ ſolum.

[10] ¶ Caput ſecūdum in numero litteraꝝ & ipſaꝝ nominib⁹: & ipſarū forma in ſcriptura: [11] & ipſaꝝ prolatione in ꝓnūciatione & ipſaꝝ partitione in cōparatione ad ſeipſas & ad [12] dictiones compoſitas ex eis. ¶ Litteræ linguæ [13] hæbreæ ſunt vigintiſeptē: vigintiduæ illarum ſunt ſimplices [14] nō cōuenientes inter ſe in ſcriptura: neq; in ꝓnunciatione: & qnq; ex illis ſunt duplices [15] cōuenientes cum quinq; de vigintiduabus in ꝓnunciatione: & ſi nō ſunt cōuenietes [16] in ſcriptura: & ipſaꝝ nomīa ſunt hęc: Aleph: beth: cghimel: daleth: he: [17] vau: zayn heth: teth: yod: caph plicata: caph extēſa: [18] lámed: mem apta mem clauſa: nun plicata: nun extenſa: ſammech: hayn: [19] pe plicata: pe extenſa: czade plicata: czade extenſa: coph: reſc: ſcin: tau. [20] Duplices ex illis quas diximus ſunt Caph: mem: nun: pe: czade: quæ repetitę ſunt in ꝓnūciatione [21] ſicut videt̄ ex eo quod diximus. Verūtamē forma litterarū eſt hæc [22] quā ſcribemus: quia eſt ſciendum ꝙ ſcriptura litterarum apud [23] hæbreos eſt ſecūdum modos diuerſos ſecundū varietatem regionum: ſed cōis [24] omnibus eſt forma litterarum quam uocant aſciurith: quia eſt recta [25] in ſuis litteris: & exiuit nobiſcum ex Aſſyria. Et ideo loquemur de illa particulariter & primo. [26] Et dicemus ꝙ in hac ſcriptura quæ eſt ſcriptura: qua ſcripta fuit lex: & eſt [27] ſcriptura ſanctimoniæ in ueritate. Forma aleph eſt hæc א [28] ꝙ punctus ſupremus ſit ſicut yod: & vultus eius [29] in medio ſubſtrati ſurſum: & ſubſtratū eius obliquum inferius tendat ſurſum: & ipſius pes eſt

remotus

הַחֲבָרוֹת אֲשֶׁר מֵהֶם תּוּרְכַּבְנָה הַתֵּיבוֹת וְהַמַּאֲמָרִים הַמּוּרְכָּבִים מֵהֶ ן ׃

וְלָכֵן רִאשׁוֹנָה נִזְכֹּר מִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּיַחַס אֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן׃ **וּשְׁנִית** נִזְכּוֹר מִסְפַּר הַנְּקוּדוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּיַחַס אֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן ׃ **וְאַחֲרֵי כֵן** נְדַבֵּר עַל הַמּוּרְכָּבִים שֶׁהֵן הַתֵּיבוֹת וְהַמַּאֲמָרִים הַמּוּרְכָּבִים מֵהֶן כִּי נְדַבֵּר עַל שְׁלֹשֶׁת מִינֵי הַתֵּיבוֹת עַל הַשֵּׁם וְהַפּוֹעַל וּמִלַּת הַטַּעַם ׃ **וּנְדַבֵּר** אַחֲרֵי כֵן בְּעֶזְרַת הָאֵל עַל הַהַרְכָּבָה וְהַשִּׁמּוּשׁ וְהַטְּעָמִים שֶׁהֵם מַשִּׂיגֵי הַמַּאֲמָרִים לְבַדָּם ׃

הַשַּׁעַר

הַשֵּׁנִי בְּמִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּעֵרֶךְ אֶל עַצְמָן וְאֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן ׃ **אוֹתִיּוֹת** הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי הֵן שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם מֵהֶן פְּשׁוּטוֹת בִּלְתִּי מַסְכִּימוֹת בֵּינֵיהֶן בַּמִּכְתָּב וְלֹא בַּמִּבְטָא וְחָמֵשׁ מֵהֶן כְּפוּלוֹת ס מַסְכִּימוֹת עִם חָמֵשׁ מֵהַשְּׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים בַּמִּבְטָא אַף כִּי אֵינָן מַסְכִּימוֹת בַּמִּכְתָּב ׃ **וּשְׁמוֹתֵיהֶן** הֵם אֵלֶּה אַלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת הֵא וָאו זַיִן חֵית טֵית יוֹד כַּף כְּפוּפָה כַּף פְּשׁוּטָה לָמֶד מֵם פְּתוּחָה מֵם סְתוּמָה נוּן כְּפוּפָה נוּן פְּשׁוּטָה סָמֶךְ עַיִן פֵּא כְּפוּפָה פֵּא פְּשׁוּטָה צָדֵי כְּפוּפָה צָדֵי פְּשׁוּטָה קוֹף רֵישׁ שִׁין תָּו ׃ הַכְּפוּלוֹת מֵהֶן שֶׁאָמַרְנוּ הֵן כַּף מֵם נוּן פֵּא צָדֵי שֶׁנִּכְפְּלוּ בַּמִּבְטָא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ ׃ **וְאוּלָם צוּרַת** הָאוֹתִיּוֹת הִיא זֹאת אֲשֶׁר נִכְתּוֹב כִּי יֵשׁ לָדַעַת שֶׁמִּכְתַּב הָאוֹתִיּוֹת אֵצֶל הָעִבְרִים הוּא עַל פָּנִים שׁוֹנִים לְפִי חִלּוּף הַמְּדִינוֹת אַךְ אָמְנָם הַמְּשׁוּתָּף לַכֹּל הוּא צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁקּוֹרְאִים אַשּׁוּרִית שֶׁהִיא מְיוּשֶּׁרֶת ב בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ וְיָצְאָה עִמָּנוּ מֵאַשּׁוּר ׃ וְלָכֵן נְדַבֵּר בָּהּ בִּפְרָט וְרִאשׁוֹנָה וְנֹאמַר כִּי בְּזֹאת הַכְּתִיבָה שֶׁהִיא הַכְּתִיבָה שֶׁבָּהּ נִכְתְּבָה הַתּוֹרָה וְהִיא כְּתִיבַת הַקֹּדֶשׁ בֶּאֱמֶת ׃ **צוּרַת הָאָלֶף** הִיא זֹאת **א** שֶׁהַנְּקוּדָה הָעֶלְיוֹנָה כְּמִין יוֹד וּפָנֶיהָ בְּאֶמְצַע הַגַּג כְּלַפֵּי מַעְלָה וְגַגָּהּ עָקוֹם לְמַטָּה כְּלַפֵּי מַעְלָה וְרַגְלָהּ ר

רְחוּקָה מִן הַתָּג כְּעוֹבִי קוּלְמוּס וְתִדְבַּק הָרֶגֶל בְּמֶצַח הַגַּג · וְכֵן הַיּוֹד שֶׁהִיא לְמַעְלָה׃

ב

בֵּית צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהּ תָּג לְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל בְּפָנֶיהָ וְעָקֵב לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּכַף׃ וְהָעוֹקֶץ מַרְאֶה אֶת הָאָלֶף שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה׃

ג

גִּימֶל יֵשׁ לַעֲשׂוֹת רֹאשָׁהּ עָב וּלְמַטָּה דַּק מְאֹד וְאָרוֹךְ יוֹתֵר לְמַטָּה מִן הָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית וְהָרֶגֶל נוֹטָה לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִכְתּוֹב אוֹת אַחֶרֶת אֶצְלָהּ שֶׁלֹּא תִּגַּע בְּרֶגֶל׃

ד

דָּלֶת יֵשׁ לִכְתּוֹב רֹאשׁ הַדָּלֶת אֲרוּכָּה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן וְהָרֶגֶל עָבָה לְצַד הַגּוּף וְלֹא יַעֲשֶׂהָ אֲרוּכָּה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה וְיַעֲשֶׂה לָהּ עוֹקֶץ מֵאַחֲרֶיהָ׃

ה

הֵא יִכְתּוֹב הַגּוּף כְּמוֹ דָּלֶת מַמָּשׁ וּבְרֹאשָׁהּ הַשְּׂמָאלִי תָּג וּבִימִינָהּ עוֹקֶץ וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית שֶׁלָּהּ לֹא תִּגַּע בְּגַגָּהּ שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּחֵית׃

ו

וָו יַעֲשֶׂה לָהּ כְּמִין יוֹד מִלְמַעְלָה וּפְנֵי חָטְרָהּ שָׁוִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְלֹא קָצָר שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְיוֹד וְאָרוֹךְ וְדַק שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן׃

ז

זַיִן רֹאשָׁהּ עָב מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְהַגּוּף יוֹרֵד בְּאֶמְצַע קָצָר וְלֹא אָרוֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְנוּן פְּשׁוּטָה וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי תָּגִין מִשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ׃

ח

חֵית יַעֲשֶׂה חֲטוֹטֶרֶא לְגַגָּהּ שֶׁל חֵית לְפִי רַבֵּינוּ תָּם אֲבָל לְפִי רַבִּי שְׁלֹמֹה יַעֲשֶׂה גַּגָּהּ יְשָׁרָה וְעַל גַּגָּהּ תָּג זָקוּף לְצַד שְׂמֹאל כָּזֶה׃ **ח** וְדַעַת רַבֵּינוּ תָּם הוּא הָעִקָּר כִּי כֵן כָּתוּב בְּאַלְפָא בֵּיתָא שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֲבָל הוּא ז״ל לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם אָמַר שֶׁיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי זַיְנִין עִם חֲטוֹטֶרֶת וְגַם מַקֵּל זָקוּף לְצַד שְׂמֹאל כָּזֶה׃ **ח**

ט

טֵית יַעֲשֶׂה רֹאשָׁהּ עָב וְחוֹטְרָהּ כָּפוּף לְמַטָּה וְיַעֲמִיק רֹאשָׁהּ כְּלַפֵּי מַטָּה בִּפְנִים אֲבָל לֹא יַגַּע הָרֹאשׁ לְמַטָּה בְּקַרְקַע ה הַטֵּית כְּלָל וְיַעֲשֶׂה לְצַד שְׂמֹאל כְּמִין זַיִן וִיחַבֵּר אוֹתָהּ לְצַד מַטָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה לְמַטָּה עֲגוּלָּה וְלֹא יַעֲמִיק הָרֹאשׁ יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּמוֹ פֵּא וְזַיִן מְחוּבָּרוֹת׃

י

יוֹד יֵשׁ לָהּ תָּג לְמַעְלָה וְקוֹץ לְמַטָּה וְרֹאשָׁהּ כָּפוּף וְרַגְלָהּ קְצָרָה וַעֲקוּמָה לְצַד שְׂמֹאל שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְוָו׃

כ

כַּף כְּפוּפָה יִכְתּוֹב אוֹתָהּ מֵאַחֲרֶיהָ עֲגוּלָּה מְאֹד שֶׁלֹּא תִּדְמֶה ל לַבֵּית· וְיִתְכַּוֵּין שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁעוּר גַּגָּהּ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וַעֲקוּמָה שֶׁל צַד יָמִין שָׁוִין· עַד שֶׁאִם תִּתְפַּשֵּׁט הָיָה אוֹרְכָּהּ כֶּפֶל גַּגָּהּ · וְהַטַּעַם כִּי כַּף

[1] remotus a ſubſtrato vt eſt groſſities calami :& cõnectat̃ pes
cum fronte ſubſtrati:& ſic yod [2] quæ eſt ſuperius. ב Beth
oportet ꝙ ſit ei corona ſuperius ſiniſtrorſum [3] in facie eius &
calcaneus inferius: vt nõ videatur ſicut caph: & apex oſtẽdit
[4] aleph: quæ eſt prima. ג ghimel eſt faciendũ ipſius caput
groſſum [5] & inferius tenue nimium & longius inferius q̃ pes
ſiniſter [6] & pedẽ decliuẽ inferius ut poſſit ſcribere litterã alte-
ram apud eam quæ non tangat [7] pedem. ד daleth eſt ſcri-
bendum caput daleth longum : ne ſit ſimilis [8] zayn:& pedem
groſſum verſus corpus:& non faciet ipſum longũ ne [9] aſſimu-
letur caph extenſę:& faciet ei apicem poſt ipſum. ה he ſcri
bat [10] corpus ſicut daleth præciſe & in ipſius capite ſiniſtro co
ronam & in ipſius dextro [11] apicem:& pes ſiniſter ipſius nõ tan
get ipſius ſubſtratum ne videatur ſicut heth. ו [12] vau faciet
ei ſicut yod deſup : & faciẽ ipſius virgulæ æqualẽ ſuperius &
inferius [13] & nõ breuẽ ne aſſimuletur yod:& longã & ſubtilem
ne aſſimulet̃ zayn. [14] ז zayn caput eius eſt groſſum vtrinq̃
& corpus deſcendit in medio breue & nõ longum [15] ne aſſimu
letur nun extenſę:& habet duas coronas ex duobus ipſius ca-
pitibus. [16] ח heth faciet gibbum ſubſtrato ipſius heth ſcd̃m
noſtrũ magiſtrũ Tam: ſed ẜm [17] rabi Salamonẽ faciet ſtratũ
ipſius rectum:& ſuper ipſius ſtratum coronã erectã ſiniſtror-
ſum [18] ſicut hæc ח: & opinio noſtri magiſtri Tam eſt radix:
quia ſic eſt ſcriptũ ĩ alphabetho [19] rabi Hakiba: ſed ipſe (cuius
memoria ſit ĩ bñdictione) vt euaderet vim amboꝝ dixit ꝙ ſit
faciendũ [20] duas zayn cũ gibbo: ac etiam virgulam erectã in
latere ſiniſtro ſicut hoc ח. [21] ט teth faciet caput ipſius groſ
ſum:& virgulã eius plicatã deorſum & profundabit [22] eius ca
put deorſum interius: ſed non tanget caput inferius ſolidum
[23] ipſius teth penitus:& faciet in latere ſiniſtro ſicut zayn:& cõ
nectet eam uerſus inferius modo [24] quo eam faciet inferius
rotundam:& non ꝓfundabit caput vltra modum ne videatur
ſicut [25] pe & zayn coniunctæ. י yod eſt ei corona ſuperius
& apex ĩferius : & eius caput [26] plicatum : & ipſius pes breuis
& obliquus ſiniſtrorſum ne aſſimuletur ipſi vau. [27] כ caph
plicata ſcribat eam ab eius tergo rotundã nimium ne aſſimu-
let̃ [28] ipſi beth:& innitat̃ vt faciat mẽſurã ſui ſubſtrati ſuꝑius
& ĩferius:& ipſiꝰ obliq̃tatẽ q̃ eſt [29] dextrorſũ ęquales adeo ꝙ ſi
extẽderet̃ eẽt ipiꝰ lõgitudo duplũ ſui ſubſtrati:& rõ ẽ q̃a caph

[1]plicata:& caph extēſa vna res ſunt:niſi ꝙ mutatæ ſunt ipſarū
formæ in ipſarum plicatura[2]& ipſarū extenſione tm̄. ך caph
extenſa eſt rotunda in ſuo ſubſtrato ſicut reſc:& protendetur
[3]ipſius pes ſm̄ mēſuram dupli ſui ſubſtrati adeo ꝙ ſi plicaret
ipſam eſſet[4]caph plicata:quia ipſæ ambę vna ſunt. ל lāmed
ſcribat collum extenſe[5]& caput groſſum ſicut vau longa:&
ipſius caudam groſſam & non tenuē:& duas coronas[6]in ſuo
capite:& ipſius corpus ſicut reſc obliqua ī ſuo pede deorſum
introrſum:quia nō eſt ei[7]angulus:& ipſius corpus eſt mediū
inter reſc & caph plicatā:& vniuerſale dicā tibi ꝙ lr̄æ:[8]beth
daleth:he:heth:mem:pe:phe:tau eſt ipſis angulus:& litteris
teth:vau:caph plicata:caph extēſa:lāmed:ſāmech:kof:reſc
nō eſt ipſis angulus.[9] מ mem aperta faciet ipſam apertam
inferius:& yod apud ipſam cōnectat[10] bn̄ capiti:& ſtratū ſui
capitis ſit breue:& ſtratum ſuæ baſis ſit longum:& eſt[11] ſicut
caph plicata:cuius ſtratum ſuperius eſt breue:& vau eſt con-
iunctum ei:ſed mem[12] hēt angulū:& caph nō eſt ei angulus
vt diximus. ם mem clauſa[13]eſt etiam ſicut caph & vau con-
iunctæ:niſi ꝙ ſunt mem quatuor[14]anguli:& vau cōnexa eſt
ſuo ſtrato ſuperiori & inferiori. נ nun plicata[15]erit eius ca
put groſſum ſicut yod:& collū eius etiā groſſum:& baſis eius
longior[16] bis ac ter ꝗ eius caput:et ipſius baſis rotunda ne
videatur cghimel. ן nun[17] extenſa ſcribat caput eius groſ-
ſum:& collum eius groſſum:& crus eius longū ne aſſimulet
[18]zayn:& oportet prolongare tm̄:ꝙ ſi plicares eam eſſet nun
plicata.[19] ס ſammech ſcribat eam ſupius lōgam & inferius
breuem & rotundā nimiū[20] in obliquitate:ne videatur in ea
angulus ad diſtinguēdū inter ipſam & inter mem[21] clauſam.
ע hayn ſcribat caput hayn dextrū ſicut caput vau:et pedem
decliuem[22] ſtatione quanto poſſet ſcribere lr̄am alterā apud
ipſam:ꝗ nō tāgeret[23]eā:& faciet zayn:ꝗ eſt in ſuo capite ſini-
ſtro ſicut zayn pciſe:& nō tāget caput[24]ipſiꝰ zayn eius caput
dextrū:ſed tāget cauda ipſiꝰzayn ſolidū ipſius hayn inferius.
[25] פ pe plicata ſm̄ maiorē partē opinionū eſt ſicut caph pli-
cata & vau euerſa:[26]ꝙ caput vau eſt ītra ipſam pe:& nō tāgit
niſi in fronte ipſius pe ſupius[27]ſiniſtrorſum:& non ſupius in
ſtrato:neqꝫ inferius in ſolido:ſed Rocheah ſcripſit[28]noīe mi
ſicordis ꝙ oporteat eē pe ꝗdrā ſicut beth & nō rotūdā ſicut
[29]caph:ſic פף pe extēſam eſt ſcribēdū ipam rotundam ſicut

reſc

כְּפוּפָה וְכַף פְּשׁוּטָה דָבָר אֶחָד הֵן אֶלָּא שֶׁנִּתְחַלְּפוּ צוּרוֹתֵיהֶן בִּכְפִיפָתָן וּפְשִׁיטוּתָן לְבַד ׃

ך כַּף פְּשׁוּטָה עֲגוּלָה בְּגַגָּה כְּמוֹ רֵישׁ וְיַאֲרִיךְ רַגְלָהּ כְּשִׁיעוּר כֶּפֶל גַּגָּה עַד שֶׁאִלּוּ יִכְפּוֹף אוֹתָהּ תִּהְיֶה כַּף כְּפוּפָה כִּי שְׁתֵּיהֶן אַחַת הֵן ׃

ל לָמֶד יִכְתּוֹב הַצַּוָּאר בִּפְשִׁיטוּת וְהָרֹאשׁ עָב כְּמִין וָו אֲרוּכָּה וּזְנָבָהּ עָב וְלֹא דַק וּשְׁנֵי תַגִּין בְּרֹאשָׁהּ וְגוּפָהּ כְּמִין רֵישׁ עֲקוּמָה בְּרַגְלָהּ לְמַטָּה לְצַד פָּנִים כִּי אֵין לָהּ זָוִית וְגוּפָהּ בֵּינוֹנִי בֵּין רֵישׁ וְכַף כְּפוּפָה וּכְלָל אוֹמֵר לְךָ כִּי אוֹתִיּוֹת בר״ה ח״ם פ״ף ת יֵשׁ לָהֶם זָוִית וְאוֹתִיּוֹת טוּכך לסקר אֵין לָהֶם זָוִית ׃

מ מֵם פְּתוּחָה יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פְּתוּחָה לְמַטָּה וְהַיּוֹד אֶצְלָהּ יַדְבִּיק הַיּוֹשֵׁב לָרֹאשׁ וְגַג רֹאשָׁהּ יִהְיֶה קָצָר וְגַג מוֹשָׁבָהּ אָרוֹךְ וְהִיא כְּמִין כַּף כְּפוּפָה שֶׁגַּגָּה הָעֶלְיוֹן קָצָר וּוָו מְחוּבֶּרֶת אֵלֶיהָ אֶלָּא שֶׁהַמֵּם בַּעֲלַת זָוִית וְהַכַּף אֵין לָהּ זָוִית כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ ׃

ם מֵם סְתוּמָה הִיא גַם כֵּן כְּמוֹ כַּף וָו מְחוּבָּרוֹת אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לַמֵּם אַרְבַּע זָוִיּוֹת וְהַוָּו מְדוּבֶּקֶת בְּגַגָּהּ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן ׃

נ נוּן כְּפוּפָה יִהְיֶה רֹאשָׁהּ עָב כְּמִין יוֹד וְצַוָּארָהּ גַּם כֵּן עָב וּמוֹשָׁבָהּ אָרוֹךְ פְּעָמִים גַּם שָׁלֹשׁ מֵרֹאשָׁהּ וְכַנָּהּ עָגוֹל שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה גִּימֶל ׃

ן נוּן פְּשׁוּטָה יִכְתּוֹב רֹאשָׁהּ עָב וְצַוָּארָהּ עָב וְיָרְכָהּ אָרוֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן וְצָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ כָּל כָּךְ שֶׁאִם תִּכְפּוֹל אוֹתָהּ תִּהְיֶה נוּן כְּפוּפָה ׃

ס סָמֶךְ יִכְתּוֹב אוֹתָהּ לְמַעְלָה אֲרוּכָּה וּלְמַטָּה קְצָרָה וַעֲגוּלָּה מְאֹד בַּעֲקִימוּמוּת שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה בָּהּ זָוִית לְהַפְרִישׁ בֵּינָהּ וּבֵין מֵם ס סְתוּמָה ׃

ע עַיִן יִכְתּוֹב רֹאשׁ הָעַיִן הַיְמָנִי כְּרֹאשׁ וָאו וְהָרֶגֶל נוֹטָה בַּעֲמִידָה בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִכְתּוֹב אוֹת אַחֶרֶת אֶצְלָהּ שֶׁלֹּא תִּגַּע בָּהּ וְיַעֲשֶׂה הַזַּיִן שֶׁהוּא בְּרֹאשָׁהּ הַשְּׂמָאלִי כְּמוֹ זַיִן מַמָּשׁ וְלֹא תִּגַּע רֹאשׁ הַזַּיִן אֶל רֹאשָׁהּ הַיְמָנִי אֲבָל תִּגַּע זְנַב הַזַּיִן בְּקַרְקַע הָעַיִן לְמַטָּה ׃

פ פֵּא כְּפוּפָה לְפִי רוֹב הַדֵּעוֹת הִיא כְּמִין כַּף כְּפוּפָה וָאו מְחוּפֶּכֶת שֶׁרֹאשׁ הַוָּו בְּתוֹךְ הַפֵּא וְאֵינָהּ נוֹגַעַת אֶלָּא בְּמֵצַח הַפֵּא לְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל וְלֹא לְמַעְלָה בַּגַּג וְלֹא לְמַטָּה בַּקַּרְקַע ׃ אָמְנָם הָרוֹקֵחַ כָּתַב בְּשֵׁם הֶחָסִיד שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הַפֵּא מְרוּבַּעַת כְּמוֹ הַבֵּית וְלֹא עֲגוּלָּה כְּמוֹ הַכַּף כָּזֶה פ ׃

ף פֵּא פְּשׁוּטָה יֵשׁ לְכָתְבָהּ עֲגוּלָּה כְּמוֹ

רישׁ

רֵישׁ וְרֹאשָׁהּ הַפְּנִימִי פּוֹנֶה לְצַד פָּנִים וְלֹא לַחוּץ ׃ וּלְפִי קַבָּלַת הֶחָסִיד הִיא מְרוּבַּעַת כְּמוֹ דָלֶת כָּזֶה ׃ ף וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה רַגְלָהּ אֲרוּכָּה עַד שֶׁאִם תִּכָּפֵל תִּהְיֶה פֵּא כְּפוּפָה ׃ צ צַדֵי כְּפוּפָה יַעֲשֶׂה הַיּוֹד שֶׁבָּהּ לְצַד יָמִין שֶׁבְּצַד פָּנֶיהָ נוֹטֶה כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמוֹשַׁב הַצַּדֵי אֲרוּכָּה כְּמוֹ הַנּוּן וּזְנַב הַיּוֹד יִמְשׁוֹךְ בְּצַוָּארָהּ וּמוֹשַׁב ה הַצַּדֵי יִמְשׁוֹךְ לְמַטָּה לַחוּץ לְצַד יָמִין וְכֵן יַדְבִּיק הַיּוֹד לְצַוָּארָהּ וְלֹא לְקַרְקָעִיתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְעַיִן כָּזֶה ׃ ץ צַדֵי פְּשׁוּטָה דִינָהּ כְּדִין הַכְּפוּפָה אֶלָּא שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה וְצָרִיךְ שֶׁיַּדְבִּיק הַיּוֹד בְּצַוָּארָהּ הֵיטֵב שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְיוֹד מְחוּבֶּרֶת לְנוּן פְּשׁוּטָה וְיַאֲרִיךְ רֶגֶל הַצַּדֵי עַד שֶׁאִם תִּכָּפֵל תִּהְיֶה רְאוּיָה לְצַדֵי כְּפוּפָה ק קוּף יִכְתּוֹב גַּגָּהּ אָרוֹךְ וְהַזָּנָב לְצַד פָּנִים מְעוּקָּם וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית תִּהְיֶה אֲרוּכָּה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְהֵא וְתַג בְּגַגָּהּ לְצַד שְׂמֹאל וְיַעֲקֵם מְעַט זְנָבוֹ לְצַד יָמִין ׃ ר רֵישׁ יִכְתְּבֶנָּה עֲגוּלָּה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְדָלֶת וְרֹאשָׁהּ אָרוֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן וִירֵכָהּ קְצָרָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה ׃ ש שִׁין לְפִי דַעַת רַבִּי אַבְרָהָם בַּעַל תְּפִילִּין רֹאשָׁהּ הָאֶמְצָעִי צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּמוֹ זַיִן וְלֹא כְּמוֹ יוֹד וְרַבֵּינוּ שִׂמְחָה וּבַעַל סֵפֶר הַמִּצְוֹת הַגָּדוֹל וְהָרוֹקֵחַ כָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּמוֹ יוֹד ׃ וְהֵא לְךָ צוּרַת שְׁתֵּיהֶן ש ש ׃ ת תָּו יִכְתּוֹב גּוּפָהּ כְּמוֹ רֵישׁ וְיֶרֶךְ הַיָּמִין קְצָרָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית מְרוּבֶּקֶת הֵיטֵב לְמַעְלָה וַעֲקִימוּת הָרֶגֶל לְצַד חוּץ וְלֹא לְצַד פָּנִים שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְפֵא פְּשׁוּטָה ׃ וְהָרוֹקֵחַ כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לִכְתּוֹב הַתָּו כְּמוֹ שְׁתֵּי דְלָתוֹת זוֹ בְּתוֹךְ זוֹ כָּזֶה ת ׃ וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּמִין רֵישׁ וּבְתוֹכָהּ נוּן כְּפוּפָה שֶׁהִיא רֶמֶז נֵר אֱלֹהִים וְזֶה בְּסֵפֶר שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה שֶׁחִבֵּר עַל מִלַּת בְּרֵאשִׁית ׃

עַד כָּאן כָּתַבְנוּ צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת בְּגוּפָן אַךְ אָמְנָם יֵשׁ לָדַעַת כִּי מִלְּבַד גּוּף הָאוֹתִיּוֹת וְקוֹצֵיהֶן וְתַגֵּיהֶן כְּמוֹ שׁ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה יֵשׁ עוֹד דְּבָרִים מְיוּחָדִים לְמִקְצָת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹ תַּגִּין גְּדוֹלִים מֵהַנִּזְכָּרִים וּבָהֶם דֵּעוֹת מִתְחַלְּפוֹת כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַזַּיִנִין

[1]resc:& eius caput intrinsecũ uertẽs introrsum:& nõ exterius & ſm disciplinã misericordis[2] est quadrata sicut daleth sic ף : & oportet ꝙ sit eius pes longus [3] adeo ꝙ si ipsum plicares sit pe plicata. ץ czade plicata [4] fiet yod : quæ est in ea in latere dextro : quæ est uersus eius faciem decliuis sursum:[5] & basis czade longa vt nun : & caudam ipsius yod ꝓtrahat ad ipsius collũ:& basim ipsius [6]czade ꝓtrahat ĩferius ad extra ad latus dextrũ:& siſr cõnectet yod ad ipsius collũ:& nõ [7] ad solidum ipsius ne assimulet̃ hayn sicut hoc . ץ czade[8] extẽsa ipsius iudicium est sicut iudicium plicatæ:nisi ꝙ ipsa est extensa [9]& oportet ꝙ cõnectat yod eius collo bene:ne assimulet̃ yod cõiunctę nun[10] extensæ & ꝓtrahet pedem czade adeo ꝙ si ipm plicares esset dignus ipsi czade plicatæ.[11] ק Koph scribat ipsius stratũ longum & caudam interius obliquã: & pes sinister[12] sit longus ne assimuletur he:& corona in suo strato sinistrorsum & retorqat[13] modicũ ipsius caudã dextrorsũ. ר resc scribat eã rotũdã ne assimulet̃ daleth [14] & ipsius caput longũ ne assimulet̃ zayn:& crus ipsius breue ne assimuletur [15] caph extensæ. ש scin ſm opinionẽ rabi Abrahã auctorẽ fimbriarꝝ ipsius caput[16] mediũ oportet esse sicut zayn:& non sicut yod & noster rabi Simha[17] & auctor libri pceptorũ magni:& Rocheah scripserunt ꝙ oporteat esse sicut yod : & en [18] tibi figura vtriusꝙ illarum ש ש . ת tau scribat ipsius corpus sicut resc[19] & crus dextrum breue ne assimuletur caph extẽsę. [20]Et pedem sinistrum cohærentẽ bene superius & obliquitatẽ pedis uersus foras:[21] & nõ introrsum ne assimulet̃ pe extẽsę:& Rocheah scripsit ꝙ sit scribẽdũ[22] tau sicut duas daleth : hanc intra hanc sicut hoc ת. Et rabi Simhon ben [23] yohay scripsit ꝙ oporteat ut sit ut resc : & intra ipsam nun plicata. [24] quæ est signum lucernæ Dei:& hoc est in libro septuaginta modorum legis:quẽ edidit super dictiõe[25] Berescit: idest in principio.

[26]¶Hucusꝙ scripsimus formam litterarum in suo corpore: verũtamen est sciendum [27] ꝙ vltra corpus litterarum & suas apices & suas coronas:sicut[28] scripsimus supius sunt vlterius res propriæ quibusdã lr̃is quæ sunt vt [29] coronæ maiores p̃dictis:& in illis sunt opĩones variæ:quia sunt qui dicũt ꝙ zayn

non

[1]non sint nisi in litteris capituli audi scripti in deutronomii cap.vi.[2]& alii dicunt ꝙ hoc sit in oĩbus locis:& si in his sit ꝓceptum de præceptis[3]Dei:& in reliquis locis sit libertas:& hoc est conuenientius:& hæ sunt super lr̃is[4]scin:hayn:teth: nun:zayn: cghimel: czade:tres zayn sup singulis lr̃is & tres super mem clausa: & super lr̃a[5]he vltra duas coronas: quas scripsimus superius quinq; zayn:& in lr̃a kof in quibusdã[6]locis duas: & alicubi tres zayn vltra coronã quam scripsimus: [7]& sup ipsas teth: totaphot: aliqui dicunt ꝙ non sufficiãt eis tres:sed indigẽt[8]quatuor zayn:& hoc est cõplementũ oĩum lr̃arum ad ipsas faciendum perfectas ẜm ipsarum species.

[9]¶ Hucusq; scripsimus formã lr̃arum in scriptura assyria ẜm ueritatẽ:[10]sed post hoc inuenies ꝙ scriptores ad ornãdum [11]suã scripturã mutauerũt suas formas ẜm populos suos ẜm ydiomata sua mutatione de qua non est dignum curæ: [12]sed post hæc in reliquis scripturis uulgi cecidit mutatio nimia in litteris:& non[13]fuit seruata scriptura assyria nisi in Biblia: & ob amorem breuitatis non scribam[14]hic minutias illarũ:sed scribã vnã illaꝝ vsitatiorẽ uulgo:& tu[15]intelliges illarũ minutias ex illis quæ scripsimus superius in assyria. Et en tibi suum exemplum. [16] Scriptura hispanorum.

[17] א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

[18]Hęc ẽ scriptura trãsitus fluuii ꝑut iueni in lib.uetustissimo.

[19] א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל

[20]

[21] מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

[22]

[23]Et in hoc ponemus finẽ verbis formæ lr̃arũ quã ꝓmisimus explicare[24]in capl'o hoc laudet̃ adiuuans amen.

[25] ¶ Verũtamen ipsarũ ꝓlatio in ꝓnunciatione sic partit̃ ẜm instrumẽta ꝓnũciationis[26]quæ est lingua in suo sono in locis quibus ꝓnũciat[27]hõ ex ore qñ ꝓnũciat illas:sicq; ẜm auctorẽ

libri

אינן אלא באותיות פרשת שמע הכתובה באלה הדברים סימן ז׳ ואחרים אומרים שזה הוא בכל המקומות אף כי באלה מצוה ממצות יי ובשאר המקומות רשות וזהו יותר נכון · ואלה הן על אותיות שעטנז גץ שלש זיינין על כל אות ואות ושלש על מם סתומה ועל אות הא מלבד השני תגין שכתבנו למעלה חמש זיינין ובאות קוף במקצת המקומות שתים ובמקצת המקומות שלש זיינין מלבד התג שכתבנו ועל טיתין של טטפות יש אומרים שלא די בהן שלש אבל צריכות ארבע זיינין ׃ וזה הוא תשלום כל האותיות לעשותן תמימות למיניהן ׃

עד כאן כתבנו צורת האותיות בכתב אשורי לפי האמת אך אמנם אחרי זאת תמצא שהסופרים ליפות כתבם החליפו צורותיהן לאומותם ללשונותם חלוף אין ראוי לחוש עליו אבל אחריכן בשאר כתיבות ההמון נפל חלוף רב באותיות ולא נשמרה הכתיבה האשורית כי אם במקראות ולאהבת הקצור לא אכתוב פה פרטיהן אבל אכתוב אחת מהן שהיא יותר מורגלת להכין ואתה תבין פרטיהן ממה שכתבנו למעלה באשורית והיא לך דמיונה ׃

כתב בני ספרד

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

זהו כתב עבר הנהר כפי מה שמצאתי בספר ישן נושן ׃

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל

מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

ובזאת נשים קנצי למלין בצורת האותיות שנדרנו לפרש בשער הזה ישתבח העוזר אמן ׃

ואולם מוצאם במבטא הנה יתחלק לפי כלי המבטא שהוא הלשון בהברתה במקומות שיבטא ה האדם בהם מן הפה כשיבטא בהן והנה כפי בעל

ספר

מוצא האותיות

ספר יצירה אשר אחריו נמשכו כל המדקדקים הם חמשה הגרון והחיך והלשון עצמה והשנים והשפתים והדין עמהם כי בכל אלה יבטא האדם בלשונו בעת הדבור לא שיתנועעו אלה האיברים כולם בעת הדבור שזה נמנע להיך ולא גם כן שלא יוכל האדם לבטא באחת האותיות כשיעדר האבר המיוחד לבטא בו שהרי ראיתי אני אדם שנפלו כל שניו והיה מבטא בכל אותיות השנים כי היה מתקן לשונו לבטא בחנכים כמו שהיה מבטא בשנים בעת היותם :

ולכן טעו בעל האפוד והחכם רבי משה בן חביב בספרו בדקדוק שקראו פרח שושן שנגרר אחר האפדי באמרו שאין אותיות לחיך יען לא יתנועע הלחי העליון ושהריש מאותיות הלשון יען שמי שאין לו לשון לא יבטא בה ומי שאין לו שנים יוכל לבטא בה :

והטעם כי בכל האותיות הלשון תבטא בם בחבוט חלקיה או האויר אשר תדחה בתנועתה באברים הנזכרים או במה שנמצא במקומם ולכן מפני שהלשון תחבט בחיך במוצא אותיות החיך נקראו אותיות החיך וכן מפני שתדחה האויר אל השנים במוצא אותיותיהם נקראו אותיות השנים ואם מי שאין לו שנים יבטא בם הוא מפני שהחנכים ישמשו במקום השנים· ולכן נמצא התנוקות אשר אין שנים להם כשירצו להוציא ריש דגושה מפיהם יוציאו למד יען לא ידעו לתקן לשונם כל כך לבטא בה בחנכים· ולכן לא נחוש לדברי אלו החדשים מקרוב באו ונאמר עם קדמונינו כי כל האותיות למוצאיהם יחלקו לחמשה כלים הנזכרים : כי אחהע אותיות הגרון· ואותיות גיכק אותיות החיך· ואותיות הלשון אשר בהוצאתם יתחבט האויר בלשון עצמה הן דטלנת : ואותיות השנים זסשרץ : ואותיות השפתים בומף : ופרטי דרכי מוצאם בכליהם הם אלה כי כשהאדם יפתח פיו ולא יניע גוף הלשון אלא סוף שרשה סמוך לחלל הגוף אז יוציא א שהוא מוצא האלף ואם יניע שרש הלשון באחת מטבעות הגרגרת למטה מן השפוי כובע וסמוך לו אז יוציא ה שהוא מוצא ההא ואם יניע הלשון בשפוי

[1] libri ycira post[2] quē sequuti sunt oēs grāmatici sunt quinq: guttur & palatū[2] & lingua ipsa & dētes & labra: & rō est cum illis quia oībus his pnunciabit[3] hō per suam linguā tempore eloquii: nō qp moueātur hæc membra oīa tēpore [4] locutōis: quia hoc est impossibile palato: neq etiā qp nō possit hō pronunciare has[5] lrās qn ablatū esset membrū propriū ad pnunciādum per ipm: qa iam vidi ego hoīem[6] cuius ceciderūt oēs dētes ipsius: & pnunciabat oēs lrās dentiū: quia erat coaptās ipsius linguā[7] ad pnūciandū gingiuis sicut fuerat pnunciās dentibus tēpore quo erāt.[8] Et ideo errauerūt auctor Ephod & sapiens rabi Mosces ben habib in suo libro in grammatica [9] quem uocauit florem lilii: qa imitatus est Ephodium dum dicebat qp nō sint lrę[10] ipsi palato quia non mouet mādibula superior: & qp resc sit ex lrīs linguæ: qa cui[11] non est lingua nō pronunciat eam: & cui nō sunt dentes poterit pnunciare eā.

[12] ¶ Et ratio est quia in oībus lrīs lingua pronūciat ipsas collisione ipsius partiū[13] aut aeris quem ppellit suo motu ad mēbra pdicta[14] aut in id quod inuenit vice illorū: & ideo qa lingua collidit in palatū in platione[15] lrarum palati sunt uocatę lrę palati: & sic quia ppellet aerem ad dentes[16] in prolatione litterarum ipsorum uocatę sunt litteræ dentiū: & si cui nō sunt dentes pnūciabit[17] illas: est quia gingiuæ seruiūt loco dentium: & iō inueniemus infantes[18] quibus non sunt dentes qn uolūt pferre resc graue a suo ore pferent lāmed[19] qa nō scient coaptare suā linguā tm ad pnunciandū per ipm cū gingiuis: & iō nō curabimus[20] uerba horum nouorum qui de pximo uenerūt: & dicemus cū nostris antiqs qp oēs litteræ[21] fm suas platiōes diuident fm quinq instra prædicta: quia aleph heth he hayn sunt lræ[22] gutturis: & lræ ghimel yod caph coph sunt litteræ palati. Et litteræ[23] linguæ in quarum platione collidit aer in lingua ipsa sunt[24] daleth theh lāmed nun tau. Et lræ dētiū sunt zayn sammech scin resc czade. Et litteræ labrorū sunt[25] beth vau mem pe: & minutię modorum plationis ipsarum in suis instrīs [26] sunt hę: qa qn hō aperiet os suū & non mouebit corpus linguæ nisi[27] vltimum radicis ipsius ppe uacuum corporis: tūc pferet a: quæ est prolatio aleph: & si[28] mouebit radicē linguę in uno ānulorum gutturis sub epigloto[29] & ppe ipm tūc pferet ha: quę est platio ipsius he: & si mouebit linguā in epiglotum

ispum

[1] ipsum tunc pferet ha: qd est platio heth: & si mouebit radicē linguæ[2] in isophagum: tunc proferet ha: qd est motus ipsius hayn: iam oēs has[3] lr̄as pnūciabit homo per radicem linguæ eius: qn̄ ipsam mouebit in partes gutturis ad ppellēdū[4] per eas aerem motū in pronūciatione: & ideo uocatæ sunt litteræ gutturis: & ex parte huius[5] apparebit error Habib: q putauit q prolatio he sit leuior prolatione aleph:[6] & res est econtra.
¶ Et modus plationis lr̄arum palati est hic: quia[7] qn̄ mouebitur lingua in vltimū palati introrsum tunc proferet ga[8]: qd est prolatio cghimel: & si mouebit magis foras prope mediū palati[9] tunc pferet ia: quod est prolatio yod: & si mouebit in medio palati tunc proferet[10] cha: quod est prolatio caph: & si mouebit ex medio palati extrinsecus tunc pferet ka[11] quod est prolatio coph: & quia oēs quatuor lr̄æ istæ recipient[12] lenitatem & grauitatem qn̄ motus est debilis: & modicus intra locum debitū[13] est lenis: & qn̄ est fortis & suo loco: tunc pnunciabit illam hō cū grauitate: sicut[14] cōprobabit experientia.
¶ Verūtamen in lr̄is linguæ oportet plicare linguā[15] in palato prope gingiuas: vt aer collidatur intra duplū[16] illud: & iō quando tanget in plicatura caput linguæ palatum ppe gingiuas: tunc[17] proferet la: qd est prolatio lāmed: & quādo tanget membrum illud idem exterius[18] modicū & fortius tūc proferet na: quod est prolatio nun: & si in capite[19] gingiuarum ppe palatum tūc pferet da: quod est platio daleth: & si in medio[20] gingiuarū tūc proferet ta: quod est platio teth: & si tanget vltimum gingiuarū[21] prope radicem dentiū: tunc pferet tha qd est platio tau.[22] ¶ Et si tempore contactus capitis linguæ cum palato uel in suo motu mouebitur aer:[23] & propelletur inter dentes tunc pronunciabit homo lr̄as dētium: quæ sunt[24] zayn samniech scin resc czade sm hūc modum: q si in plicatura linguæ: caput linguæ tāget vltimū[25] palati ppe gingiuas: & propellet aerem inter dentes exterius: tūc proferet ra quod est[26] prolatio resc: & si tanget gingiuas tūc proferet in ipsarum capite prope palatum scia: quod est[27] prolatio scin: & si proferet aerem in gingiuis tunc est sa: qd est platio[28] sammech: & si proferet in vltimo gingiuarum tunc proferet za quod est prolatio zayn:[29] & si in vltimo gingiuarum cum iuuamine capitis dentium: tunc proferet cza: quod est prolatio

czade

כבע עצמו אז יוציא ח שהוא מוצא החית ׃ ואם יניע שרש הלשון בבית הבליעה אז יוציא ע שהיא תנועת העין ׃ הרי בכל אלה האותיות יבטא האדם בשרש לשונו כשיניענה בחלקי הגרון לרחות בה האויר המתנועע במבטא ׃ ולכן נקראו אותיות הגרון ומצד זה יראה טעות החביב שחשב שמוצא ההא יותר קל ממוצא האלף והדבר בהפך ׃

ודרך מוצא אותיות החיך הוא זה ׃ כי כשתתנועע הלשון בסוף החיך לצד פנים אז יוציא ג שהוא מוצא הגימל ׃ ואם תתנועע יותר לחוץ קרוב לאמצע החיך אז יוציא י שהוא מוצא היוד ׃ ואם תתנועע באמצע החיך אז יוציא כ שהוא מוצא הכף ׃ ואם תתנועע מאמצע החיך ולחוץ אז יוציא ק שהוא מוצא הקוף ׃ ומפני שכל הארבע אותיות האלה תקבלנה הרפיון והדגש כשהתנועה חלושה ומעט לפנים מן המקום הראוי היא רפה וכשהיא חזקה ובמקומה אז יבטא בה האדם בדגש כאשר יוכיח הנסיון ׃

ואמנם באותיות הלשון צריך להכפיל הלשון בחיך סמוך לחנכים כדי שהאויר יתחבט תוך הכפל ההוא ועל זה כשיגע בהכפל ראש הלשון בחיך סמוך לחנכים אז יוציא ל שהוא מוצא הלמד ׃ וכשיגע באבר ההוא בעצמו לחוץ מעט ויותר בחזקה אז יוציא נ שהוא מוצא הנון ׃ ואם בראש החנכים סמוך לחיך אז יוציא ד שהוא מוצא הדלת ׃ ואם באמצע החנכים אז יוציא ט שהוא מוצא הטית ׃ ואם יגע בסוף החנכים סמוך לשרש השנים אז יוציא ת שהוא מוצא התו ׃

ואם בעת נגיעת ראש הלשון בחיך או בתנועתה יתנועע האויר וידחה לבין השנים אז יבטא האדם באותיות השנים שהן זסשרצ על זה הדרך ׃ שאם בהכפל הלשון יגע ראש הלשון בסוף החיך סמוך לחנכים וידחה האויר בין השנים לחוץ אז יוציא ר שהוא מוצא הריש ׃ ואם יגע בחנכים אז יוציא בראשם סמוך לחיך ש שהוא מוצא השין ׃ ואם יוציא האויר בחנכים אז הוא ס שהוא מוצא הסמך ׃ ואם יוציא בסוף החנכים אז יוציא ז שהוא מוצא הזין ׃ ואם בסוף החנכים עם העזר ראש השנים אז יוציא צ שהוא מוצא

הַצֵּרִי ׃ וְכֵן גַּם כֵּן בְּאוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם תִּתְנוֹעַעְנָה הַשְּׂפָתַיִם לְהִתְחַבֵּט בָּם וְדַלְרחוֹת הָאֲוִיר לְחַבְּטוֹ בַּלָּשׁוֹן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ׃ בַּחֵלֶק הַפְּנִימִי מֵהַשְּׂפָתַיִם יוֹצִיא פַּ וּבַקָּרוֹב אֵלָיו בַּ וּבָאֶמְצָעִי מַ וּבַחִצוֹן וַ ׃ נִמְצָא סֵדֶר אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לְמוֹצָאֵיהֶן פבמו ׳ וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁשְּׁתֵּי הַשְּׂפָתַיִם מִתְחַבְּטוֹת בִּדְחִיַּת הָאֲוִיר נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לֹא אוֹתִיּוֹת הַשָּׂפָה כְּמַחְשֶׁבֶת הָאֵפוֹד וְהֶחָבִיב ׃ וּבָזֶה תַּבְחִין מוֹצָא כָּל הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יְבַטֵּא בָּם הָאָדָם בִּלְשׁוֹנוֹ בָּהּ בְּעַצְמָהּ אוֹ בָּאֵבָרִים הַסְּמוּכִים אֵלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מַה שֶּׁלֹּא הִרְגִּישׁ בּוֹ אֶחָד מִן הַמְדַקְדְּקִים דֶּרֶךְ פְּרָט ׳ וְלָזֶה נִשְׁתַּבְּשׁוּ מִקְּצָתָם בַּהֲבָנַת מַאֲמַר סֵפֶר יְצִירָה בְּאֵבְרֵי הָאוֹתִיּוֹת ׃ וְזֶה יַסְפִּיק לְעֵת עַתָּה בְּמוֹצָא הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנָּדַרְנוּ לְפָרֵשׁ ׳ וְכָל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ הוּא לָאוֹתִיּוֹת מִצַּד עַצְמָן מִלְּבַד מַה שֶּׁיִּקְרֶה לָהֶן בַּהַרְכָּבָה בְּיַחַס מִקְּצָתָן אֶל קְצָתָן וּבְיַחַס אֶל הַהַרְכָּבָה מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁנָּדַרְנוּ לְדַבֵּר בְּסוֹף הַשַּׁעַר הַזֶּה וּבְיַחַס שִׁמּוּשָׁן בַּהַרְכָּבָה וְזֶה בַּשַּׁעַר הַשְּׁבִיעִי ׃

וְהִנֵּה עַתָּה נְדַבֵּר עַל חֲלוּקַת הָאוֹתִיּוֹת בְּעֵרֶךְ קְצָתָן לִקְצָת ׃ וּבְעֶרְכָּן אֶל הַהַרְכָּבָה כִּי הָאוֹתִיּוֹת מִקְּצָתָן שָׁרְשִׁיּוֹת לְבַד ׳ וּמִקְּצָתָן פְּעָמִים שָׁרְשִׁיּוֹת וּפְעָמִים מְשָׁרְתוֹת ׳ גַּם הָאוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת לִפְעָמִים נוֹסָפוֹת עַל שֹׁרֶשׁ הַתֵּיבָה וְלִפְעָמִים חֲסֵרוֹת ׳ וְלִפְעָמִים נָחוֹת ׳ וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהֵן נָעוֹת וְאֵינָן נָחוֹת לְעוֹלָם ׳ וְיֵשׁ מֵהָאוֹתִיּוֹת מוּמָרוֹת הָאַחַת בַּחֲבֶרְתָּהּ ׳ וְיֵשׁ מִתְחַבְּרוֹת ׳ וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מִתְחַבְּרוֹת ׃ וּמֵעַתָּה נְפָרֵשׁ כָּל חֵלֶק וְחֵלֶק מֵהַחֲלוּקָה הַזֹּאת ׃ וְאַחַר נְבָאֵר הַחֲלוּקָה הָאַחַת בְּעֵרֶךְ אֶל מוֹצָאֵיהֶן ׳ כִּי מֵהֶן שֶׁלֹּא תָמִיר מוֹצָאָהּ וּמֵהֶן שֶׁתָּמִיר מוֹצָאָהּ ׳ וּמֵהַמְמִירוֹת מוֹצָאָן מֵהֶן שֶׁתָּמִירְנָה אוֹתוֹ בְּדַגְשׁוּת וְרִפְיוֹן לְבַד ׳ וּמֵהֶן שֶׁתָּמִירְנָה אוֹתוֹ בְּמוֹצָא אוֹת אַחֶרֶת אוֹ קָרוֹב אֵלָיו ׃ הַשָּׁרְשִׁיּוֹת לְבַד הֵן גֿטֿ חֿסֿדֿ קֿצֿרֿ זֿעֿףֿ ׃ והמשׁרתות הֵן כשׂתיל אב המון ׳ וְהוּא הַסִּימָן שֶׁמָּסַר הראב״ע וְטוֹב בְּעֵינַי כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ אוֹ יִהְיֶה ובלמשי אֵת כֹּנֹה אֲשֶׁר חִדַּשְׁתִּי אֲנִי כִּי שָׁם בֵּיתִי ׃ וְהִנֵּה תֵּדַע בְּנָקֵלָה אֵי אֵלּוּ הֵן שָׁרְשִׁיּוֹת וְאֵי אֵלּוּ הֵן מְשָׁרְתוֹת בְּסֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא׃

מהארבעה

[1]czade. Et sic etiã silr in lr̃is labioꝶ mouebunt labia[2] ad colli dendũ in se & ad ꝓpellendũ aerẽ: ad collidẽdũ ipm in linguã hoc modo[3] in parte intima labioꝶ ꝓferet pa: & propinqua illi ba: & in media ma[4] & in exteriori va inuenit ordo lr̃aꝶ labioꝶ pro suis ꝓlationibus pe: beth: mem: vau: & ideo ex quo[5] ambo labia colliduntur in ꝓpulsione aeris vocant litterę labioꝶ[6] non litteræ labii sicut est opinio Ephod & Habib. Et ꝑ hoc discernes[7] prolationẽ omniũ litterarum quas ꝓnunciabit hõ sua lingua in se ipsa[8] aut in mẽbris ꝓximis ei sicut diximus ꝙ nõ sentit vllus[9] grãmaticoꝶ particulariter: & ideo errauerũt quidã ipsorũ in intellectu dicti[10] libri yecira in membris lr̃aꝶ & hoc sufficiet ꝑ tp̃e p̃senti in ꝓlatione[11] lr̃arũ quã ꝓmisimus explicare: & qcqd diximus est[12] lr̃is ex parte ipsarũ: & vltra id qđ accidet eis in compositõe: in cõparatione quarũdã ipsarũ[13] ad ipsaꝶ aliquas: & in cõparatiõe ad cõpositionẽ ex illis sicut ꝓmisimus loqui in vltimo capitis[14] huius: & in comparatione ipsaꝶ cõstructionis in cõpositione: & hoc in capite septimo.

[15] ¶ Sicq̃ nunc loquemur super partitionẽ litterarũ comparatione quarũdã ipsaꝶ aliquibus[16] & in cõparatione eaꝶ ad cõpositionẽ: qa lr̃ę quædã ipsaꝶ sunt radicales[17] solę: & ipsaꝶ q̃dam aliqñ sunt radicales: & aliqñ ꝭuiẽtes etiã: lr̃ę[18] seruiẽtes aliqñ sunt additę sup radicẽ dictionis: & aliqñ defectiuę:[19] & aliqñ quiescẽtes: & sunt de illis q̃ sunt motę & non quiescunt vnquã: & sunt de lr̃is[20] cõmutabiles adinuicẽ: & sunt cõponibiles: & sunt quę non sunt cõponibiles.[21] Et hinc exponemus singulas ptes huius diuisiõis: & deinde exponemus[22] diuisionem vnã in cõparatione ad suas ꝓlationes: quia ex ipsis est q̃ nõ mutabit[23] suam ꝓlationẽ: & ex illis est: quæ mutabit suam prolationem: & de mutãtibus suam prolationẽ ex ipsis sunt quæ mutabunt[24] ipsam in grauitate & lenitate solum: & ex illis sunt q̃ mouebũt ipsam in prolatione litterę alterius[25] aut ꝓpẽ illam. Radicales solum sunt cghimel: teth: heth: sammech: daleth: kof: czade: resc: zayn: hayn: pe.[26] Et ꝭuiẽtes sũt caph: scin: tau: yod: lãmed: aleph: beth: he: mem: vau: nun: & est signũ[27] qđ tradidit sapiẽs rabi Abrahã ben Hezra: & bonũ est in meis oculis: quia meum nomen est intra illud uel erit: & balmesi ethcãne: idest & balmesensis cognomĩabor:[28] quod innouaui ego: quia ibi est ꝓsapia mea. Sicq̃ scies leuiter quæ hæ[29] sint radicales: & quæ hæ sint seruæ in ordine alphabeti

ex quatuor

[1] ex quatuor paribus primis: primũ est seruitii: & secundũ est
radix: tertium [2] seruitii: & quartũ radix: quia א ב est seruitii ג ד
est radix ה ו est seruitii ז ח est radix: [3] Par quintũ ipsius mediũ
est radix & ipius medium est seruitii: quia teth est radix & yod
s̃uitii: [4] & post illas sunt duo paria seruitii: caph: lámed: mem:
nun: & duo paria radix [5] sammech: hayn: pe: czade: & duorum
parium vltimorũ: [5] primũ est radix: & scd̃m seruitii: quia kof
resc est radix: & scin: tau seruitii. Et sunt [7] de seruientibus quæ
sunt seruiẽtes in capite dictionis solum: & ipsarũ signum est
אלבש & sunt [8] seruientes in capite & in vltimo: & ipsarũ signũ
est תבן היום & seruiunt oĩbus agnoĩbus: vt [9] exponet̃ post hoc.
Et seruientes additę sunt septẽ: & ipsarum signum est מתן יהוא
[10] vel והאמנתי & duæ ex illis sunt additę aliqñ in capite & vlti-
mo simul quia [11] he est addita in capite & vltimo sicut הנחה: &
tau etiam est addita in capite [12] & in vltimo simul: vt תוספת
תפארת תלבושת: & reliquæ sunt additæ [13] aliquando in capite &
aliqñ in vltimo & aliqñ in medio: & nõ inuenient̃ [14] additę in
capite & vltimo simul: exemplũ aleph in capite אזרוע אשכר &
in vltimo [15] nõ inuenietur addita: sed in medio inuenietur vt
האזניחו & mem addita [16] in capite est מקטר משמר מספר & in vl-
timo שלשום פתאם: & nun in capite נפתוח [17] & in ultimo פתרון
זכרון: & yod in capite יצהר & in vltimo עירי נכרי ישבי שכני. [18] Ve-
rũtamen ipsa vau sunt dicentes ꝙ sit addita in capite in uer-
bis solum. Et s̃m meam opinionem [19] non est addita in capite
nec in verbis neq; in nominibus: quia nõ ueniet in capite nisi
[20] ob necessitatẽ vnius suarum significationũ scriptarũ in ca-
pitulo uerborum quod uenit ante Deo iuuãte [21] sed in vltimo
nominũ est dicendum ꝙ sit addita sicut בנו בעור מעינו מים [22] qd̄
est sicut בן בעור מעין מים & simile eis. Verũtamẽ quatuor litterę
[23] seruientes reliquas nõ inueniemus additas vnq̃: & signum
ipsarum est בשבל [24] & signũ est quia nõ est res addita ab re in
intellectu. Et in defectu nõ poterit numerari [25] ipa teth solum
sed oĩbus reliquis veniet ipse defectus: qa lr̃is אהוי eueniet eis
[26] ipse defectus ẽt in simplicib⁹ qa nõ est duplex illis. Et beth
in regimĩe & alię [27] desunt exñte eis duplex aliqd̄ exẽplũ ipsi⁹
aleph dabit שלתך.i. petitionẽ tuã apd̄ Samuelẽ [28] ꝙ erat dignũ
שאלתך & exẽplũ ipsius beth ששת idest sex diebus vt בששת .i. in
sex diebus בית .i. domus [29] iusti fortitudo vt בבית. Et exẽplum
he יואש cuius rationis erat יהואש ובינותי idest & ĩtellexi in libris:

מהארבעה זוגות הראשונים הראשון שמוש והשני שרש השלשי שימוש והרביעי שרש כי אב שמוש גד שרש הו שמוש זח שרש: הזוג החמשי חציו שרש וחציו שמוש כי ט שרש וי שמוש: ואחריהן שני זוגות שמוש כל מן ושני זוגות שרש סע פץ והשני זוגות האחרונים הראשון שרש והאחרון שמוש כי קר שרש ושת שמוש ויש מהמשרתות שהן משרתות בראש התיבה לבד וסימנם אל בש ויש משרתות בראש ובסוף וסימנם תכן היום ומשמשים לכל הכנויים כמו שיתבאר אחר זה והמשרתות הנוספות הן שבע וסימנם והאמנתי או מתן יהוא ושתים מהן נוספות לפעמים בראש ובסוף יחד כי ההא נוספת בראש ובסוף כמו הנחה והתו גם כן נוספת בראש ובסוף יחד כמו תוספת תפארת תלבושת והנשארות נוספות לפעמים בראש ולפעמים בסוף ולפעמים באמצע ולא תמצאנה נוספות בראש ובסוף יחד דמיון האלף בראש אזרוע אשכר ובסוף לא תמצא נוספת אבל באמצע תמצא כמו האזניחו ומם נוספת בראש מקטר משמר מספר ובסוף שלשם פתאם והנון בראש נפתוח ובסוף זכרון פתרון והיוד בראש יצהר ובסוף עריריו נכרי ושבי שכניו: ואולם הוו יש אומרים שהיא נוספת בראש בפעלים לבד ולפי דעתי אינה נוספת בראש לא בפעלים ולא בשמות כי לא תבא בראש אלא לצורך אחת מהוראותיה הכתובות בשער הפעלים הבא לפנינו בה: אבל בסוף השמות יש לומר שהיא נוספת כמו בנו בעור מעינו מים שהוא כמו בן בעור מעין מים וכיוצא בהם ואולם הארבע אותיות המשרתות הנשארות לא נמצאם נוספות לעולם וסימנם בשכל: והרמז כי אין ענין נוסף ללא דבר בשכל ובחסרון לא תוכל להמנות הטית לבד אבל כל הנשארות ישיגם החסרון כי לאותיות אהוי ישיגם החסרון אף בפשוטות שאין כפל להם והבית בשמוש והאחרות תחסרנה בהיות להן כפל מה משל האלף יתן את שלתך דשמואל שהיה ראוי שאלתך ומשל הבית ששת ימים כמו בששת ימים בית צדיק חסן כמו בבית ומשל ההא יואש שרינו יהואש ובינותי בספרים

שרינו הבינותי ומשל הוו ראובן שמעון שרינו ראובן ושמעון בוו ה העטף ומשל היוד עברים יהודים שרינם עבריים יהודיים ׃

והנה משל הנשארות החסרות בכפלם דמיון הגימל חג שרינו חגג · חגי יהודה חגיך שרינם חגגי חגגיך ומשל הדלת אשא לבדי כמו לבדדי · אשר לא ימד שרינו ימדד · והזין כמו שארית עמי יבזום כמו יבזזום · ונבוזה בהם כמו ונבוזזה ומשל החית כמו שחו גבעות עולם כמו שחחו · והכף וישכו המים · כמו וישככו · ואם מך מכך גור אריה כגור באריה · והלמד דלותי ולי יהושיע דללותי מטל השמים כמו מטלל · ומשל המם חמותי ראיתי אור כמו חממותי אף יחם כמו אף יתחמם · ומשל הנון חנני אלהים כמו חננני יחנך בני כמו יחננך ומשל הסמך במכסת נפשות תכסו כמו במכססת תכססו · ובעין יש מחלוקת כי יש אומרים שבתיבת תקע נקעת חסרה עין שרינם תקעע נקעעה ויש אומרים שהחסרה היא יוד שרינם תיקע ניקעה · ומשל הפא על כל כבוד חפה כמו חפפה לחף אניות כמו לחפף ודמיון הצדי חצים כמו חצצים חץ כמו חצץ ומשל הקוף חקה כמו חקקה חק כמו חקק · ומשל הריש ברי כמו בררי ומשל השין קשו כמו קששו קש כמו קשש ומשל התו פתים כמו פתתים פת כמו פתת ׃

ואולם הנחות הן אותיות יהוא הנודעות בבני נח משל היוד בני יחי שהיוד האחרונה לא תורגש במבטא וכן הא קנה וו כנו שמו ואלף וירא ירא שהאלף איננה נכרת בקריאה · והנשארות כלן הן נעות לעולם ולכן אלה לבדנה נקראו אותיות הנח אצל המדקדקים ׃

אמנם בהיות כל אות נמצאת לפעמים במקום אות אחרת ראוי לזכור כל אות עם אי זו משאר האותיות תומר ולשמר הסדר נכתב אתן על סדר האלפא ביתא ונאמר תחלה כי האלף תבא תמורת הא כמו אשתוללו שרינו השתוללו כן יתן לידידו שנא שרינו שנה ולפעמים תבא תמורת וו וזה במכתב או בקריאה לבד · משל המכתב נאות השלום כמו נוות וראמה כמו ורומה · ובקריאה לבד כל וו שתבא על אותיות בומף קריאתה כמו אלף כמו

ובאו

[1] cuius rõnis ẽ הבינותי. Et exẽplũ vau ראובן שימען cuius rõnis eſt עברים יהודים cũ vau[2] יהודים copulatiõis. Et exẽplũ yod ראובן ושמען q̃rũ rõnis ẽ עבריים יהודיים: ſicq[3] exẽplũ reliq̃ꝫ q̃ deſunt in dupli catiõe ipſaꝫ exẽplũ cghimel חג cuius rõnis ẽ[4] חגו יהודה חגין חגג quoꝫ rõnis eſt חגגי חגגיך. Et exẽplũ daleth ferã[5] לבדי ſicut לבדדי .i. ſolus ego ꝙ nõ ימד cuius rõnis ẽ ימדד .i. mẽſurabit. Et zayn vt reliq̃ ppl'i mei[6] יבוזום vt יבוזוס .i. depdabunt eos ונבוזה in eos vt ונבוזוה .i. & depdabimur. Et exẽplũ heth vt שחו .i. depſſi ſunt [7] colles mũdi vt שחחו. Et caph וישכו & qeuerũt aq̃ vt וישככו & מך .i. depauperatus vt[8] מכך .i. גור אריה catulus leo כגור באריה ſicut ca tulus ſicut leo. Et lãmed דלותי .i. depaupatus ſum & me ſaluũ faciet ut דללותי מטל de rore[9] cœli vt מטלל. Et exemplũ mem חמותי .i. calui vidi ignẽ vt חממותי[10] etiam יחם .i. caleſcet vt etiam יחמם. Et exẽplum nun חנני .i. miſere mei Deus vt חנננ׳ יחנך idest miſereat tui[11] fili mi vt יחננך. Et exẽplũ ſammech במכסת .i. ſcd͂m cõputum animaꝫ תכסו .i. cõputabitis vt במכססת תכוססו.[12] Et in hayn eſt diſcenſio: qa ſunt dicẽtes ꝙ in dictione נקעה תקע ideſt euellet euulſa eſt:[13] deeſt hayn quia rõnis illoꝫ ẽ נקעעה תקעע & ſunt dicẽtes ꝙ deficiẽs ſit yod[14] quia ipſoꝫ rõnis ſit ניקעה תיקע. Et exemplũ pe ſup oĩ gloria חפה ideſt vmbraculũ vt חפפה לחף[15] ideſt ad portũ nauiũ vt לחפף. Et exemplũ czade חצים ideſt ſagittæ vt חץ חצצים ideſt ſagitta vt חצץ.[16] Et exemplũ kof חקה ideſt ſtatutum vt חק חקקה ideſt ſtatutũ vt חקק. Et exẽplum reſc ברי ideſt mundi vt בררי.[17] Et exemplũ ſcin קשו .i. parate vt קששו קש ideſt ſtipula vt קשש. Et exẽplũ tau פתים ideſt micæ vt[18] פתתים פת ideſt mica vt פתת. Verũtamen quieſcẽtes ſunt litteræ יהוא [19] notæ in filiis quietis exẽplũ yod יחי בני quia yod vltima[20] nõ ſentitur in pnunciatione: & ſil'r he קנה & vau בנו ושמו & aleph ויראי ירא quia aleph[21] nõ diſcernit in uoce: reliquę oẽs ſunt mo- tæ ſemp: & iõ hæ[22] ſolę uocatæ ſũt lr̃ę qetis apud grãmaticos. [23] Attñ exiſtente oĩ lr̃a inuẽta: aliqñ loco lr̃æ alterius[24] conue- nit referre oẽm lr̃am cum qua reliquarũ litterarũ cõmutabit: [25] & ad ſeruandũ ordinẽ ſcribemus eas ſup ordine alphabeti. Et dicem⁹ primo ꝙ[26] aleph ueniet uice he ſicut אשתוללו ideſt depredati ſe ſunt: cuius rõnis eſt השתוללו ſic dabit amico ſuo [27] שינא .i. ſomnũ: cuius rõnis eſt שינה: & aliqñ ueniet vice vau: & hoc in ſcriptura aut in uoce[28] ſolũ exẽplũ ſcripturæ נאות .i. incolat⁹ pacis vt וארמה נוות & exaltabit ut ורומה[29] & ĩ uoce ſolũ omnis vau: q̃ ueniet ſuper lr̃as במף uox illius eſt ſicut aleph vt

 ובאו

[1] ובאו & veniēt: cuius vox eſt ומלאו אובאו & implebūt: cuius vox
eſt אומלאו ופרו & fructificabūt cuius vox ē [2] אופרו & ſic oīs uau ו
quæ pcedit ſceua quieſcētē: vt ולקחתם & accipietis וזכרתם & re
cordabimini: & veniet [3] vice zayn vt בזאו: depđati ſunt: cui⁹
rationis eſt בזזו: & veniet vice yod vt אשרו dirigite vt [4] ישרו
& ueniet vice ſāmech vt ומאסו: cui⁹ rōnis ē ימססו & ſm opiōnē
rabi Yona [5] Abin Gianah veniet vice lāmed vt abſq̧ die ſuo
תמלא ſcindet̄ ī Iob cap. xvi. [6] qđ eſt ut תמלל: & ueniet vice hayn
vt מתאב. i. abhorrēs ſum ego: cui⁹ rōnis eſt מתעב. [7] Cū his ſeptē
lr̄is ſolis inuenit̄ aleph cōmutata: & ipſarū ſignum eſt זיוה סלע
[8] Beth inuenit̄ vice pe ſolū vt בזר diſpendiū populoꝝ cuius
rōnis eſt pizar [9] & משנה. i. doctria הבקר. i. publicatum vt הפקר.
Cghimel veniet vice [10] caph vt מזג cui⁹ rōnis ē מסך tēperies: &
hic ſunt duæ cōmutatiōes zayn & cghimel. [11] Et ſil'r in uerbis
ſapientū ממזגין tēperāt ei ipm ciatū vt מוסכין. [12] Daleth ſūt qui
dicūt ꝙ nō ſit de lr̄is cōmutatōis: & alii dicūt [13] ꝙ aliqñ ueniat
vice reſc vt ראה דאה: רעואל דעואל: [14] & aliqñ vice tau vt הזדמנתון
הזמנתון: & pmi argumētant̄ [15] ꝙ ראה דאה: & ſil'r רעואל דעואל nō
ſint noīa vna: ſed ſint ononima [16] & הזדמנתון ſit dictio aramea.
Et he ueniet vice aleph vt [17] & manu Dauid ſerui mei הושיע ſal
uabo populum meū ut אושיע. Et uenit [18] vice nun vt נדה donū
cuius rationis eſt נדן. Et uenit vice vau vt uox populi בריעה in
iubilatione eius [19] vt ברעו. Et uenit uice yod vt & non audie
tur amplius uox מלאככה legatorum tuorum: cuius rationis eſt
[20] מלאכבי & uenit ſcđm opinionē Abin Gianah vice tau ex nō
הפוגות pauſis: cuius rationis eſt [21] תפוגות. & Ephod dicit ꝙ non
ſit hic cōmutatio: quia ipſum ſingulare eſt הפוגה ſuper mēſura
[22] המולה. Iam uenit he vice quatuor litterarū אשית vt expoſui-
mus. [23] Et vau veniet vice הא vt שלו tranquillus: cuius ratio-
nis eſt ולד שלה cuius rōnis eſt ילד natus תובה [24] cuius rationis
eſt תאבה uoles: & ſignū ſuarum cōmutationum eſt אהי. Zayn
uenit uice [25] ſammech ut תעלוזנה quod eſt ut תעלוסנה lætabun
tur: & uice reſc vt בדק [26] בזק ideſt reſtauratio: & poſſibile eſt
ꝙ ſint nomina ononima. Etiam auctor Ephod putauit quod
in dictione [27] הזכו uenit vice daleth: quæ eſt vice tau התפעל
& eſt vt הזדכו [28] cuius interpretatio eſt התזכו mundificamini.
Et Habib agreſſus eſt ſuper eum in hoc: & ratio eſt ſecum:
quia poſtquam etiam [29] poſt commutationem remanſit zayn
videtur quod tau erat in virtute ipſius dagheſc: & non uenit

vice

ובאו שקריאתה אובאו · ומלאו שקריאתה אומלאו ופרו שקריאתה אופרו · וכן כל וו שתקדם אל שוא נח כמו ולקחתם וזכרתם · ותבא תמורת זין כמו בזאו שדינו בזזו ותבא תמורת יוד כגון אשרו כמו ישרו ותבא תמורת סמך כמו ימאסו שדינו ימססו ולפי דעת רבי יונה אבן גנח תבא תמורת למד כמו ברא יומו תמלא באיוב סמן יו · שהוא כמו תמלל ותבא תמורת עין כמו מתאב אנכי שדינו מתעב · עם אלה שבע אותיות לבדנה תמצא האלף מומרת וסימנם זיוה סלע׃

הבית נמצאת תמורת הפא לבר כמו ביזר עמים שדינו פיזר ובמשנה הבקר כמו הפקר׃ **הגימל** תבא תמורת כף כמו מזג שדינו מסך וכאן שתי תמורות **הזין והגימל** וכן בדברי חכמים מוזגין לו את הכוס כמו מוסכין׃

הדלת יש אומרים שאינה מאותיות התמורה ואחרים אומרים שלפעמים באה תמורת ריש כמו ראה דאה רעואל דעואל · ולפעמים תמורת תו כמו הזדמנתון הזתמנתון · והראשונים טוענים כי ראה ודאה וכן רעואל דעואל אינם שמות אחרים אבל הם נרדפים והזדמנתון היא מלה ארמית׃ **וההא** תבא תמורת אלף כמו וביד דוד עבדי הושיע את עמי כמו אושיע ובאה תמורת נון כמו נדה שדינו נדן · ובאה תמורת וו כמו קל העם בריעה כמו בריעו ובאה תמורת יוד כמו ולא ישמע עוד קל מלאככה שדינו מלאככי ובאה על דעת אבן גנח תמורת תו מאין הפוגות שדינה תפוגות · והאפד אומר שאין כאן תמורה שהיחיד הפוגה על משקל המולה · הרי תבא ההא תמורת ארבע אותיות אטית כמו שביארנו׃

והוו תבא תמורת הא כמו שלו שדינו שלה ולד שדינו ילד תובה שדינו תאבה וסימן תמורותיו אהי׃ **זין** באה תמורת סמך כמו תעלוזנה שהוא כמו תעלוסנה ותמורת הריש כמו בזק ברק · ואפשר שהם שמות נרדפים · גם בעל האפד חשב שבמלת הזכו באה תמורת דלת שהיא במקום תו התפעל והוא כמו הדזכו שפירושו התזכו והחביב תפש עליו בזה והדין עמו כי אחרי שאף א אחרי החלוף נשארה הזין נראה שהתו היתה בכח הדגש ולא באה

תמורת

תְּמוּרַת חָזִין הַנִּשְׁאֶרֶת ׃ וְהַחֵית בָּאָה תְּמוּרַת עַיִן לְבַד כְּמוֹ אִבְחַת חֶרֶב שֶׁדִּינוֹ אִבְעַת אַף כִּי אֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁדִּינוֹ טִבְחַת וּבָאָה בְּחִלּוּף אַלֶף אֶל טֵית ׃ וְהַטֵּית בָּאָה תְּמוּרַת תָּו לְבַד וְזֹאת כְּשֶׁתִּהְיֶה תָּו הִתְפַּעֵל סְמוּכָה לְפֵא צָדֵי כְּמוֹ נִצְטַדָּק שֶׁדִּינוֹ נִתְצַדָּק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּשַׁעַר הַפֹּעַל בְּעֶזְרַת הָאֵל ׃ וְהַיּוֹד בָּאָה תְּמוּרַת הֵא כְּמוֹ יִרְוְיֻן שֶׁדִּינוֹ יִרְוְהֻן שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַוֵּה גַּם תָּבֹא תְּמוּרַת תָּו כְּמוֹ מַשְׂכִּיּוֹת שֶׁדִּינוֹ מַשְׂכִּיתוֹת מִן מַשְׂכִּית וְכֵן בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה תַּעֲנִיּוֹת מִן תַּעֲנִית שֶׁדִּינוֹ תַּעֲנִיתוֹת ׃ כַּף תָּבֹא תְּמוּרַת גֵּימֶל כַּאֲשֶׁר יִלְכוּ אֶפְרֹשׂ עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי שֶׁדִּינוֹ בַּאֲשֶׁר בגק הַמָּשָׁל וְדִמְיוֹן הַגִּימֶל כַּנָּה שֶׁדִּינוֹ גַּנָּה וּמָשָׁל הַקּוֹף בְּמִשְׁנָה אֵינוֹ מְעַכֵּב שֶׁדִּינוֹ מְעַקֵּב כִּי כְּבַר מְצָאנוּ וְלֹא יְעַקְּבֵם בְּאִיּוֹב סִימָן ל״ז ׃ וְהַלָּמֶד בָּאָה תְּמוּרַת בֵּית וּמֵם כִּי וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ לָאָרֶץ דִּינוֹ בָּאָרֶץ וְנָסוּ לְקָלָם דִּינוֹ מִקָּלָם ׃ וְהַמֵּם תָּבֹא תְּמוּרַת נוּן לְבַד כְּמוֹ הַתַּנִּים הַגָּדוֹל שֶׁדִּינוֹ הַתַּנִּין ׃ וְהַנּוּן תְּמוּרַת הַמֵּם וּתְמוּרַת הַלָּמֶד וּתְמוּרַת הַהֵא וּתְמוּרַת הַזַּיִן כִּי לְקֵץ הַיָּמִין דִּינוֹ הַיָּמִים וַיַּעַשׂ נִשְׁכָּה דִּינוֹ לִשְׁכָּה אֶתְנַן כְּמוֹ אֶתְנָה מַעֲזְנְיָה כְּמוֹ מַעֲזְיָה שֶׁשָּׁרְשׁוֹ עָזַז ׃ וְהַסָּמֶךְ בָּאָה תְּמוּרַת הַזַּיִן וְהַצָּדֵי כְּמוֹ נִתְעַלְּסָה בָּאֳהָבִים וְתַעֲלוֹזְנָה כִּלְיוֹתָי וְאֶעֶלְצָה בָּךְ שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן כִּי אִם בְּאֵלֶּה הָאוֹתִיּוֹת וְעִנְיַן הוֹרָאַת כֻּלָּן אַחַת וּבְסִפְרֵינוּ בַּשָּׁרָשִׁים בָּהּ נְבָאֵר זֶה בַּאֲרוּכָּה וְאֶפְשָׁר שֶׁנֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת לָתֵת הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן וְלִפְעָמִים בָּאָה תְּמוּרַת שִׂין כְּמוֹ נְסָה עָלֵינוּ אוֹר פָּנֶיךָ שֶׁהוּא כְּמוֹ נָשָׂא בְּחִלּוּף סָמֶךְ אֶל שִׂין שְׂמֹאל וְהֵא אֶל אַלֶף ׃ וְהָעַיִן תָּבֹא תְּמוּרַת חֵית לְבַד כְּמוֹ עוּשׁוּ וָבֹאוּ שֶׁדִּינוֹ חוּשׁוּ ׃ וְהַפֵּא תְּמוּרַת בֵּית כְּמוֹ נָשַׁף בָּהֶם דִּינוֹ נָשַׁב ׃ וְהַצָּדֵי תְּמוּרַת זַיִן וְסָמֶךְ כְּמוֹ צְעָקָה זְעָקָה וְחוֹמֵץ דִּינוֹ וְחוֹמֵס ׃ וְהַקּוֹף תְּמוּרַת גִּימֶל לְבַד וַיַּצִּיקוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים שֶׁדִּינוֹ וַיַּצִּיגוּ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן וְאַקִּימוּ ׃ וְהָרֵישׁ תְּמוּרַת נוּן כְּמוֹ רָחוּם נָחוּם וּבִמְקוֹם דָּלֶת כְּמוֹ רָאָה דָאָה לְפִי מִקְצַת הַדֵּעוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּאוֹת דָּלֶת ׃ וְהַתָּו בָּאָה תְּמוּרַת יוֹד כְּמוֹ וַתָּבֹאתְ לִקְרָאתִי שֶׁדִּינוֹ

ותבאי

[1]vice zayn remanentis. Et heth uenit vice hayn solum vt אבחת
חרב[2] cuius rationis est אבעת conturbatio : & si alii dixerint ꝙ
eius rationis sit טבחת subcanatio[3] & uenit cõmutatione aleph
in teth. Et teth uenit vice tau solũ : & hoc[4] qñ tau התפעל est p-
pe pe czade ut נצטדק cuius rõnis est [5] נתצדק vt explicabit̃ in ca-
pite uerbi adiuuante Deo. Et yod uenit[6] vice he ut ירוין satia-
bũtur : cuius rationis est ירוהון quod est exp̃ssionis רוה etiã[7] ue-
niet vice tau ut משכיות picturæ : cuius rõnis est משכיתות ex משכית
& sic in lingua[8] משנה doctrinę תעניות ieiunia ex תענית ieiuniũ : cu
ius rationis est תעניעת : caph ueniet uice [9] כגק exẽplũ כאשר quo
ibunt tendã super eos retem meam : cuius rõnis est באשר : [10]&
exemplũ cghimel כנה iardenũ : cuius rõnis est גנה : & exemplũ
kof in משנה .i. doctrina nõ est מעכב impediẽs : cuius rationis est
[11]מעקב quia iam inuenimus : & nõ יעקבם impediet eos Iob cap.
xxxvii. Et lãmed uenit [12]vice beth & mem : qa & sederunt secũ
לארץ in terra rõnis ipsius ẽ בארץ : & fugerũt[13] לקלם rõnis ipsiꝰ ẽ
מקלם ex voce ipoꝝ. & mem ueniet uice nun solũ vt התנים draco
magnus : [14]cuiꝰ rõnis ẽ התנין : & nun uice mem & vice lãmed : &
uice[15] he : & uice zayn qa in finẽ הימין dierũ : eius rõnis ẽ הימים &
fecit נשכה .i. cællã[16] rõnis eius אתנן לשכה donũ ut מעזניה ואתנה for
titudĩes eius ut מעזזיה cuius radix ẽ עזז. [17]Et sãmech uenit uice
zayn & czade ut נתעלסה lętabimur amoribꝰ & ותעלוזנה lętabũt̃
[18]renes mei ואעלצהו & lętabor in te ꝙ nõ ẽ discrimẽ ĩter ea nisi
p has [19]lr̃as : & res significationis oĩum ipsaꝝ est una : & in nr̃o
libro de radicibꝰ exponemus hoc[20] prolixe : & possibile est ꝙ
procedemus per aliam uiam ad dandum differentiã inter ea.
& aliquando [21] ueniet uice scin ut נסה exalta super nos lucem
faciei tuæ quod est ut נשא cõmutatione [22] sammech in scin si-
nistra : & he in aleph. Et hayn ueniet uice heth solum[23] ut עושו
festinate & uenite : cuius rationis est חושו. Et pe vice beth[24] vt
נשף flauit in eos : cuius rationis est נשב. Et czade uice zayn &
sammech ut[25] זעקה צעקה uociferatio והומץ : & extorquẽs cuius
rationis est וחומס. Et kof uice cghimel [26] solũ ויציקו : & consti-
tuerunt arcam Dei : cuius rationis est ויציגו : & sic interpreta-
tus est [27] Yonathan & constituerunt. Et resc uice nun ut רחום
Rahum נחום & loco daleth [28] ut ראה דאה secundum aliquas
opiniones prout scripsimus superius [29] in littera daleth. Et
tau ueniet uice yod ut ותבאת & uenisti cõtra me : cuiꝰ rõnis est

[1]ותבאי: & aliqñ ẜm quoſdã grãmaticos venit loco aleph in di-
ctione [2] תלפיות documẽta: ꝙ ẜm ſuam opinionẽ eius rõnis eſt
אלפיות ex lingua ואאלפך & docebo te prudentiã: qa oñdit[3] iter:
& nr̃i magr̃i declarauerũt ipm ꝑ ſuo ſenſu ꝙ ſit nomẽ cõpoſitũ
ex תל & [4]פיות & expoſuerũt ipm ſpeculũ ꝙ oẽs ↄuertunt̃ i ipm.
Iam oẽs lr̃æ ueniunt vice[5] lr̃arũ aliarũ excepta שין ſcin dextra q̃
nõ veniet loco lr̃æ alterius: & in hoc[6] cõpleta eſt explicatio lit
terarũ cõmutatarũ & nõ cõmutatarũ in lr̃as alias[7] in ſcriptura.
Et hinc explicabimus cõmutationẽ lr̃arum in ſua expreſſione
in uoce: quia[8] ſunt ex lr̃is quarũ cõtinuo ipſarũ ꝓlatio in ꝓnun
ciatõe eſt ſicut ſonus totius[9] lr̃æ alterius uel ꝓpe illã: quia ſcin
qñ erit punctus ſup ipſius caput [10] dextrum: tunc ipſius vox
eſt vox ſcin ẜm veritatẽ: & qñ punctus eſt in ſiniſtro tũc[11] erit
ipſius uox. Vox ſammech: & ẜm ſnĩam meã ꝙ etiam qñ pun-
ctus eſt in ſiniſtro[12] nõ eſt uox eius uox ſammech p̃ciſe ſed ꝓ-
xima illi: & occaſione ꝓpinquitatis[13] uidet̃ illarũ uox una: &
ſi ẜm ueritatem ſit differẽtia inter illas: quia eius uox[14] eſt me-
dia inter ſcin dextram & inter ſammech: quia niſi ſit ſic nõ vi
deret̃ quomodo cecidit[15] error magnus tãti euaſis Ephraym
diebus Yphtah ꝙ dictũ ſit in eis: & dixerunt ei[16] dic q̃ſo שבלת
ſciboleth & dixit סבלת ſiboleth: & maius hoc quia harmonia
pſalmorũ Yſrael[17] in alphabeto in lr̃a ſcin poſuit mixtas in lr̃a
vna ſcin ſiniſtrã: & ſcin [18] dextrã: quia poſuit in ea שרים princi
pes pſequuti ſunt me שש lætus ſum ego ſiniſtrum שקר menda
tium odiui שבע ſepties in die [19] laudaui te dextrum שלום pax
nimia dextrũ שברתי ſperaui ſalutẽ tuam ſiniſtrũ שמרה cuſtodi
animã meam[20] שמרתי cuſtodiui mãdata tua dextrũ: ꝙ hoc de-
cernit eſſe ſcin ſiniſtrum mediam inter ſcin [21] & ſammech: &
vulgus inclinãt illam ſammech: & ſapientes ad ſcin: quia ibi
[22] eſt ſua origo.

[23] ¶ Et ſic ſunt ſil̃es in ſcriptura diſtinctæ in ꝓlatione vt lenes
[24] & graues: & hoc eſt ad ſciẽdũ: quia ſunt lr̃æ q̃ nõ [25] recipiũt
daghesc vnq̃: & illę ſũt החת & duę ẜm plurimũ [26] ſunt lenes &
ẜm modicum cum daghesc: & illę ſunt aleph & reſc: qa aleph
inuenit̃ [27] grauis in q̃tuor locis ibi הביאו i libro Deutronomii
cap.xii.[28] & in Iob ca.xxxiii. & cõtrita ſũt oſſa eius ראו nõ ſunt
viſa: & in Eſdra cap.viii. ויביאו לנו retulerunt nobis:[29] & ויביאו
tulerũt ei oblationem. Et reſc inuenit̃ cum daghesc in multis
locis

וַתָּבֹאי וְלִפְעָמִים לְפִי מִקְצָת הַמְדַקְדְּקִים בָּאָה בִּמְקוֹם אָלֶף בְּמִלַּת תַּלְפִּיּוֹת שֶׁלְּפִי דַעְתָּם דִּינוֹ אַלְפִּיּוֹת מִלְּשׁוֹן וַאֲאַלֶּפְךָ בִּינָה שֶׁמּוֹרֶה הַדֶּרֶךְ וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ אוֹתוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁהוּא שֵׁם מוּרְכָּב מִתֵּל וּפִיּוֹת וּפֵרְשׁוּ אוֹתוֹ תֵּל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִים בּוֹ · הֲרֵי כָּל הָאוֹתִיּוֹת בָּאוֹת תְּמוּרַת אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת זוּלַת הַשִּׁין יָמִין שֶׁלֹּא תָּבֹא בִּמְקוֹם אוֹת אַחֶרֶת · וּבָזֶה נִשְׁלַם בֵּיאוּר הָאוֹתִיּוֹת הַמּוּמָרוֹת וְהַבִּלְתִּי מוּמָרוֹת בְּאוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת בְּמִכְתָּב׃ וּמֵעַתָּה נְבָאֵר תְּמוּרַת הָאוֹתִיּוֹת בְּמוֹצָאָן בַּקְּרִיאָה כִּי מִן הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר תָּמִיד מוֹצָאָן בְּמִבְטָא כְּנִיגּוּן הַבָּרַת אוֹת אַחֶרֶת אוֹ קְרוֹבָה אֵלֶיהָ כִּי הַשִּׁין כְּשֶׁתִּהְיֶה נְקוּדָה עַל רֹאשָׁהּ הַיְמָנִי אָז קְרִיאָתָהּ קְרִיאַת הַשִּׁין בֶּאֱמֶת וּכְשֶׁהַנְּקוּדָה בִּשְׂמֹאל אָז תִּהְיֶה קְרִיאָתָהּ קְרִיאַת הַסָּמֶךְ · וּלְפִי דַעְתִּי שֶׁאַף כְּשֶׁהַנְּקוּדָה בִּשְׂמֹאל אֵין קְרִיאָתָהּ קְרִיאַת הַסָּמֶךְ מַמָּשׁ אֲבָל קְרוֹבָה אֵלֶיהָ וּמֵחֲמַת הַקִּרְבָה נִרְאֵית קְרִיאָתָן אַחַת אַף כִּי עַל הָאֱמֶת יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן כִּי קְרִיאָתָהּ אֶמְצָעִית בֵּין הַשִּׁין שְׂמֹאל וּבֵין הַסָּמֶךְ שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא נִרְאָה אֵיךְ נָפַל טָעוּת גָּדוֹל כָּל כַּךְ בִּפְלִיטֵי אֶפְרַיִם בִּימֵי יִפְתָּח שֶׁנֶּאֱמַר בָּם וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱמָר נָא שִׁבֹּלֶת וַיֹּאמֶר סִבֹּלֶת וּגְדוֹלָה מִזֹּאת כִּי נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאַלְפָא בֵּיתָא בְּאוֹת הַשִּׁין שָׂם מְעוֹרְבוֹת אַחַת שִׁין שְׂמֹאל וְשִׁין יָמִין כִּי שָׁם בָּהּ שָׂרִים רְדָפוּנִי שָׂשׂ אָנֹכִי שְׂמֹאל שֶׁקֶר שָׂנֵאתִי שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ יָמִין שָׁלוֹם רָב יָמִין שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ שְׂמֹאל שָׁמְרָה נַפְשִׁי שָׁמַרְתִּי פִּקּוּדֶיךָ יָמִין שֶׁזֶּה יוֹכִיחַ הֱיוֹת שִׁין שְׂמֹאל בֵּינוֹנִית בֵּין הַשִּׁין וְהַסָּמֶךְ וְהֶהָמוֹן מַטִּים אוֹתָהּ אֶל הַסָּמֶךְ וְהַחֲכָמִים אֶל הַשִּׁין כִּי שָׁם שָׁרְשָׁהּ׃

וְכֵן יֵשׁ דּוֹמוֹת בְּמִכְתָּב נִפְרָדוֹת בְּמוֹצָא כְּגוֹן הָרְפוּת וְהַדְּגוּשׁוֹת וְזֶה לָדַעַת כִּי יֵשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת דָּגֵשׁ לְעוֹלָם וְהֵן החע וּשְׁתַּיִם עַל הָרוֹב הֵן רָפוֹת וְעַל הַמְּעַט בְּדָגֵשׁ וְהֵן הָאָלֶף וְהָרֵישׁ כִּי הָאָלֶף נִמְצֵאת דְּגוּשָׁה בְּאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת שָׁמָּה תָּבִיאוּ בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן יב׳ וּבְאִיּוֹב סִימָן לג׳ וְשֻׁפּוּ עַצְמוֹתָיו לֹא רֻאּוּ וּבְעֶזְרָא סִימָן ח׳ וַיָּבִיאוּ לָנוּ וַיָּבִיאּוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה׃ וְהָרֵישׁ נִמְצֵאת בְּדָגֵשׁ בְּהַרְבֵּה

מקומות

מקומות כגון ביחזקאל סימן יז לא כרת שרך כל השתי ריש בדגש ובשמואל סימן א בעבור הרעימה׳ שראשי נמלא טל בשיר השירים סימן ה ובמשלי סימן ג רפאות תהי לשרך ריש בדגש וכן אחרות זולת אלה אבל עם זה כל אלה החמש אותיות נקראו אותיות הרפיון מפני שעל הרוב באו רפות במקרא׃ ויש לדעת שגם יש שש אותיות אחרות שהן רפות כשהן סמוכות לאותיות יהוא והן בגד כפת בר ממפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק׃ והנה המפיק שלשה מינים מפיק נקוד מפיק יוד ומפיק וו׳ ומפיק יוד שני מינים בתנועת אי ובתנועת אוי מפיק נקוד הוא בנקודה תוך אות הא המורה כנוי הנקבה הנסתרת כמו בצדה תשים ומפיק וו הוא כמו אליו פי קראתי ויצאו מזה הכלל קו תהו שליו בה ומפיק יוד בתנועת אי כגון שדי גברתי ויצא מזה הכלל יי בם ומפיק יוד בתנועת אוי כגון הוי כל צמא׃

ומפסיק

הוא כשתהיה בתיבה שסופה אחת מאותיות יהוא הקודמת בגד כפת טעם מפסיק כגון רביע זקף קטון והדומים כמו שיתבאר בשער הטעמים כגון זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם כי על תשמרו רביע ובית ביני היא בדגש אף על פי שסמוכה לוו׃

ודחיק

הוא כשתיבה שסופה יהוא מלה זעירא סמוכה אל בגד כפת כי אז תהיינה בדגש אותיות בגד כפת כגון מה פרצת מה ברי על מנת שהנקודה הקודמת לאות יהוא תהא פתח או קמץ או סגול׳ אבל כשהנקודה הקודמת יהוא צרי או חלם או חרק או שורק בין שתהיה התיבה שסופה אות יהוא זעירא או גדולה לעולם אות בגד כפת הסמוכה אחריה רפה כגון או בן יגה או בת ועמי אהבו כן ויצאו מזה הכלל ארבעה מי כמוכה נאדר בקדש׳ ידמו כאבן עם זו גאלת כי גאה גאה שאף שמי וזו וכי הן זעירות והנקודה הקודמת אות יהוא היא חרק ושורק אות בגד כפת הסמוכה להן בדגש׳ וכן בלשון ארמי רבות כאלה אף בשאר הנקודות כמו גדבריא דתבריא שבבא פסנתרין והחכמה כחכמת אלהין והדומות ולא יכונו בעיני דברי המדקדקים שפירשו דחיק שתהיה סוף התיבה הקודמת אות

[1]locis vt in Hezechiele cap.xvi.nõ excisus est vmbilicus tuus[1]
לא כרת שרך:ambȩ resc sũt cũ daghesc:[2]& Samuelis cap.i.ob fa
ciendũ irasci eã בעבור הרעימה & שראשי נמלא טל : quia caput meũ
plenũ est rore ĩ Cãtica [3]ca.v.& ꝓuerbioꝝ ca.iii.medicĩa erit
vmbilico tuo לשרך Resc לשרך cũ daghesc:& sic[4]aliæ p̃ter has.
Sed cũ hoc oẽs hȩ qnq͂ lr̃æ uocant̃[5]lr̃æ lenitatis:qa s̃m pluri
mũ venerũt lenes in Biblia.Et est sciẽdũ ꝙ ẽt[6]sunt sex lr̃ȩ aliȩ
q̃ sũt lenes qñ sunt ꝓpinq̃ lr̃is יהוא[7]& illæ sunt בגד כפת p̃ter exci
piẽtẽ & pausãtẽ & arctã & ueniẽtẽ a lõge:sicq͂ excipiẽs [8] ẽ triũ
spẽꝝ:excipiens pũctuationẽ excipiẽs yod & excipiens vau: &
excipiẽs yod est duaꝝ spẽꝝ[9]p motũ ay & p motũ oy:excipiẽs
punctuationẽ est p punctũ intra lr̃am he[10]significantẽ cõno-
tationẽ fœminæ absentis vt בצדה in eius latere pones:& exci-
piens vau est vt [11] אליו ei ore meo uocaui & exiuerunt ab hac
sũma קו תהו linea stuporis שליו qescens ĩ ea:& excipiẽs yod mo
tu[12]ay vt שרי נכרתו sarai dña mea:& exiuit ab hac summa בם "
dñs secũ:& excipiẽs yod motu oy[13]vt הוי כל צמא הוי oĩs sitiens.
Pausans aũt est qñ fuerit in dictõe cuius vltimũ est[14]vna lr̃aꝝ
יהוא p̃cedente בגד כפת accẽtu[15]pausante vt quadrũ erect⁊ par
uus:& siĺes sicut exponet̃ in capite accẽtuũ[16]vt hoc ẽ meũ fœ
dus qđ תשמרו ביני obseruabitis ĩter me & ĩter uos:qa sup תשמרו
est q̃drũ[17]& beth est ביני cũ daghesc licet sit ꝓpinq̃ ipsi vau: &
arcta est[18]qñ dictio cuius vltimũ est יהוא est dictio p̃ua ꝓpinq̃
בגד כפת[19] qa tũc fiunt cũ daghesc lr̃ȩ בגד כפת vt מהפרצת qd for-
tificatus es מה ברי qd fili mi:eo[20]pacto ꝙ pũctus p̃cedẽs lr̃am
יהוא sit pathah aut kamecz aut seghol[21]sed qñ pũctus p̃cedẽs
יהוא fuerit ceri aut holem uel hirek aut sciurek:siue [22] fuerit di
ctio cuius vltimũ est lr̃a יהוא p̃ua aut magna:semp lr̃a בגד[23]כפת
ꝓpinq̃ post illã est lenis vt או בן siue filiũ cornu p̃cusserit או בת
siue filiã & populus meus אהבו כן amauerũt sic:[24]& exiuerũt ex
hac sũma q̃tuor מי כמוכה qs ẽ sicut tu fortis ĩ scĩmonia ידמו כאבן
obmutescent vt lapis:ppl̃s[25] זו גאלת hic quẽ redemisti כי גאה :
qa ĩ supbiẽdo ĩsupbitus ẽ:qa licet כי & זו & שמי sint p̃uȩ:& pũ-
ctus p̃cedens[26]lr̃am יהוא est hirek:& sciurek lr̃a בגד כפת ꝓpin-
qua illis ẽ cũ daghesc : & sic[27]in lingua aramea sunt multȩ vt
istȩ ẽt in aliis pũctis vt גדבריא דתבריא thesaurarii dispensatores
[28] שבבא פסנתרין sambuca psalteriũ והחכמה כחכמת & scientia sicut
scĩa angeli & siĺes:& nõ cõgruũt oculis meis[29]uerba grãma-
ticoꝝ:q exposuerũt arctã ꝙ sit ultimũ dictiõis p̃cedẽtis lr̃am
בגד

בגד כפת [1] he & p̄cedat eā seghol & accētus dictionis in qua est
בגד כפת sit in suo pūcto [2] prio regnāte: qa vau יהוה enūciabit est
cū seghol: & daleth דעת est cū daghesc: qa hic ē vnus [3] modoꝝ
veniētis a lōge: quos scripsit rabi Mosce Kimhi vt משנה כוף du
plū argēti: & mirū est [4] de Habib q exclusit expōnē illorū grā-
maticoꝝ: & nō retulit hāc rōnē in modis [5] veniētis a longe: &
veniēs a longe est qn̄ accētus dictionis p̄cedentis [6] בגד כפת nō
est in rege vltio : & in suo vltio ē he radicalis [7] in actu vel ī po-
tētia: & in ea sunt tres cōditiōes. pria ꝙ pūctus p̄cedēs he [8] sit
seghol. & scda ē ꝙ ipsa sit ꝓducta. & tertia ꝙ sit accētus dictio
nis [9] cuius initiū est lra בגד כפת in rege prio vt יהוה דעת enūcia
bit sapiētiā: qa vau est cum seghol [10] & accētus est in daleth. si
aūt in suo vltio est he nō radicalis sunt necessariæ duę condi-
tiones [11] vltiæ de trib⁹ relatis: & addet̄ sup illis ꝙ qn̄ he est nō
[12] radicalis p̄cedat eā kamecz vt ועניתה כי ועשית פסח qa he est in
potētia [13] ī vltio ועשית & ī actu in vltio ועניתה & ex hac sūma exi-
uerūt duæ מלאה גת īpleta ē gath [14] מצאה בית īuenit domū: in qb⁹
sunt tres cōditōes relatæ: & lra בגד כפת ꝓpinq̄ [15] est lenis: & nō
lra בגד כפת solū sed oēs reliq̄ lræ ꝓpinq̄ [16] qn̄ fuerint cōditiōes
relatę ī ueniēte a lōge sunt cū daghesc semp vt lāmed [17] ולילה
ללילה & nox nocti ועשית שם: & facies ibi ונשקה לו & osculata ē illū
& ēt hinc exeūt duæ וילדה לו & pariet ei [18] filios: & brachiū eius
משלה לו potestatur ei & non qn̄ oēs tres conditiones sed etiā
qn̄ deficiet [19] vltima: lāmed & nun ꝓpinq̄ ipsi he sunt cum da
ghesc vt ibi שמה הרגיע לילית qeuit noctua: [20] sed שפתיה נעות labia
eius mouebant: sed in oīb⁹ reliqs locis si accētus fuerit ī rege
scdo [21] dictiōis ꝓpinq̄ ipi he nō est in illa lex veniētis a lōge: &
non ueniet cū daghesc [22] vt מברכך ברוך bn̄dicēs tibi bn̄dicat̄:
& exiuerūt ex hac sūma sexversus גאלת בזרוע redemisti brachio
[23] עמך ppl'm tuū עבית כשית crassasti coopuisti ועשית קערותיו & fa-
cies acetabula ei⁹ ועשית סירותיו: & facies ollas ei⁹ qs כמוכה באלים
sicut tu ī diis [24] הנסה דבר si expta ē res q̄ sūt cū daghesc & corre
pte: & sic ecōtra qn̄ he p̄cedēs est radicalis [25] & nō ē cū seghol
cū oīb⁹ cōditiōib⁹: q̄s retulim⁹ nō ē ei rō veniētis a lōge: & lra
[26] בגד כפת ꝓpinq̄ illi nō ueniet cū daghesc: sed ē lenis occasiōe
ipi⁹ he [27] hæc sūt iura lenitatis & daghesc lraꝝ בגד כפת ꝓpinq̄ꝝ
lris יהוא: [28] si appropinq̄bit vna ipsarū solū: sed si ꝓpinq̄ illis
sint duæ hæc post hāc: leges ipsarum [29] sunt differētes: quia si
sint vnius hiatus & sint vnę: & prima sit cū sceua: tunc illa est

crassa

בג״ד כפ״ת הא ותקדם לה סגול וטעם התיבה שבה בג״ד כפ״ת בנקודתה הראשונה המולכת שהו יחוה בסגול ודלת דעת בדגש כי זה הוא אחד מדרכי האתי מרחיק שכתב רבי משה קמחי כמו משנה כסף והתימה על החביב שדחה פירוש אותם המדקדקים ולא זכר זה הענין בדרכי האתי מרחיק ׃ ואתי מרחיק הוא כשטעם התיבה הקודמת בג״ד כפ״ת אינו במלך האחרון ובסופה הא שרשית בפעל או בכח ובה שלשה תנאים הראשון שהנקודה הקודמת ההא היא סגול והשני שהיא תהיה מלעיל והשלישי שיהיה טעם התיבה שתחלתה אות בג״ד כפ״ת במלך הראשון כמו יחוה דעת שהוו בסגול והטעם בדלת ׳ ואם בסופה הא בלתי שרשית צריכים חשני תנאים האחרונים מהשלשה הנזכרים ונוסף עליהם שכשההא היא בלתי שרשית תקדם לה קמץ כגון פסח ועשיתה כי שההא בכח בסוף ועשית ובפעל בסוף ועשיתה ׳ ומזה הכלל יצאו שתים מלאה גת מצאה בית שיש בהן השלשה תנאים הנזכרים ואות בג״ד כפ״ת הסמוכה רפה ׳ ולא אות בג״ד כפ״ת בלבד אלא כל שאר האותיות הסמוכות כשיהיו התנאים הנזכרים באתי מרחיק הן בדגש לעולם כגון הלמד ולילה ללילה ועשית שם ונשקה לו ואף מזה יוצאות שתים וילדה לו בנים וזרועו משלה לו ולא כשכל השלשה התנאים אלא אף כשיחסר האחרון הלמד והנון הסמוכות להא בדגש כגון שמה הרגיעה לילית רק שפתיה נעות אבל בכל שאר המקומות אם הטעם במלך השני מן התיבה הסמוכה להא אין בה דת אתי מרחיק ולא תבא בדגש כגון מברכיך ברוך ויצאו מזה הכלל ששה פסוקים גאלת בזרוע עמך עבית כשית ועשית קערותיו ועשית סירותיו מי כמוכה באלים הניסה דבר שהם בדגש ומלרע וכן בהפך כשההא הקודמת שרשית ואינה בסגול עם כל התנאים שזכרנו אין לה דין אתי מרחיק ואות בג״ד כפ״ת הסמוכה לה לא תבא בדגש אבל היא רפה מחמת ההא אלו הם דיני רפיון ודגש אותיות בג״ד כפ״ת הסמוכות לאותיות יהו״א אם תסמך אחת מהן לבד אבל אם סמוכות להן שתים זו אחר זו דתיהן שונות כי אם הן ממוצא אחד והן אחדות והראשונה בשוא אז היא

דגושה כגון הלא ככר כמיש ובני דדן וכן גם כן אם הן מתחלפות כמו לא ירדנו בפרך אבל אם הן ממוצאים מתחלפים והראשונה ב בשוא אז שתיהן רפות כגון משליך קרחו כפיתים ולכן נפל מחלוקת בין בן אשר ובן נפתלי בשתי אלה הלא נגעת בה אזור נא כגבר כי לפי זה הכלל נון וגימל נגעת וגם כף וגימל כגבר ראויות להיות רפות והעולם נוהג להביא אותן בדגש כבן אשר הפך זה הכלל :

והנה מה שאמרנו בזה די לפי דעתי למתחילים בידיעת הלשון העברי במוצאי אותיותיו ונקודותיו בקריאה וצורותיהן במכתב :

ומזה נודע שלמות זה הלשון על כל הלשונות כי ברוב שאר הלשונות חסר מוצא מה וזה איננו חסר כלום · והטעם כי בו נשתמש בכל חלקי כל כלי המבטא כמו שבארנו כי אין הגא לפנים ממוצא האלף ולא חוץ ממוצא הוו וכל מה שבין שני המוצאים כבר נתחלק למוצאי האותיות העבריות חלק אחר חלק · ואם תאמר הרי יש לערב ולרומי מוצא הגי וליונים מוצא הכי · אשיבך כי גם אלה לא חסר הלשון העברי וזה כי לפי קריאת האיטליקים והפרובינצלי היוד בדגש מוצאה מוצא הגימל בלשון ערב ולפי קריאת הספרדים הגימל עם נקודה למעלה היא מקום הגימל אצל הערב · אך לכל אחת מהשתי כתות האלה טעם בקריאתם כי הכת הראשונה טוענת שהיוד הבאה בדגש ל לתשלום מוצא קול חסר באותיות בלעדי כח הדגש · והספרדים טוענים שתי טענות האחת כי לא מצינו בין כל שאר האותיות אות שמוצאה מתחלף בהיותה בדגש ממקום מוצאה כשהיא רפויה ואם כן מה נשתנתה היוד משאר האותיות בדגש והרפה · והשנית כי מוצא הגי יותר קרוב למוצא הגימל ממוצא היוד ולכן השלימו המוצא הזה באות גימל ולאות וסימן שמו נקודה עליה · ומורי הרב רבי משה שר שלום היה מניח הנקודה תחתיה כי כך דרך הערב בגימל שלהם ונראין דברי הכת השנית מדברי הכת הראשונה כי לא נמצא דגש כי אם לארבעה טעמים או לחסרון אות או להבחין בנין או לחזק הענין

שתורה

craſſa vt הלא ככרכמיש iam vt Carchmiſc ובני דדן & filii ddhan:&
ſic etiā ſi ſint differētes[2] vt nō ירדנו כפרך impabit ei duritie: ſed
ſi ſint hiatuū differētiū & prima[3] ſit cum ſceua: tunc ambæ illę
ſunt lenes vt deiciens קרחו gelu ſuum כפיתים vt fragmēta: & iō
cecidit q̄ſtio [4] inter filiū Aſcer: & filiū Naphtali in duabus his
הלא נגעת בה iam tetigiſti eā אזור נא כגבר accinge nunc vt vir quia
[5] ſm hanc maximā nun & cghimel נגעת & etiā caph & cghimel
כגבר dignæ ſunt eſſe[6] lenes: & ſæculū cōſueſcit ferre illas cū da
gheſc ſicut filius Aſcer cōtra hāc maximā.[7] ſicꝫ id quod dixi-
mus in hoc ſatis eſt ſm meā opinionē incohātib[9] cognitionē
[8] linguæ hębreę ī ꝓnūciatiōibus ſuaꝝ lr̄aꝝ: & ſuoꝝ pūctoꝝ in
uoce:[9] & ſuaꝝ figuraꝝ ī ſcriptura.[10] ¶ Et hinc noſcit̄ ꝑfectio
huius linguæ ſuꝑ oēs linguas: qa in maiori[11] ꝑte reliquaꝝ lin-
guarū deeſt ꝓnūciatio quædā: & hæc nō caret quoq̄.[12] & rō ē
qa in ea vtimur oībus partibus oīum inſtr̄oꝝ ꝓlationis:[13] ꝓut
explicuimus: qa nō eſt locutio intra hiatum aleph: neqꝫ extra
hiatum vau:[14] & oē qđ eſt inter duas ꝓnūciatiōes iam partitū
eſt in ꝓnunciationes lr̄aꝝ hæbreaꝝ[15] pars poſt partē. Et ſi di-
ceres iam eſt Arabo & romano ꝓnunciatio ge[16] & græcis ꝓ-
nunciatio chi: rn̄debo tibi ꝙ ēt iſtis non caret lingua hębrea:
[17] quia ſm ꝓlationē Italoꝝ & galloꝝ narbonēſium ipſius yod
cum dagheſc ꝓnunciatio: eſt pronunciatio[18] gimel in lingua
arabū: & ſm ꝓlationē Hiſpanorū cghimel cū puncto ſupius
[19] eſt loco gimel apud Arabes: ſed vtriqꝫ duarū ſectaꝝ iſtarū
[20] eſt rō in ſua ꝓlatione: qa ſecta pr̄ia argumētat̄ ꝙ yod veniēs
cū dagheſc[21] ſit ad cōplemētū ꝓnūciatōis uocis deficiētis lr̄is
abſqꝫ vi ipſius dagheſc. Et Hiſpani[22] argumētant̄ duab⁹ argu
mētatiōib⁹: vna qa nō īuenim⁹ īter oēs reliq̄s lr̄as lr̄am[23] cui⁹
ꝓnūciatio differat ip̄a exn̄te cū dagheſc a loco ſui ꝓnūciatio-
nis qn̄ eſt lenis: igit̄[24] qd diſtulit yod a reliqs lr̄is ꝑ dagheſc &
lene. Et ſcđa ē qa ꝓnūciatio[25] ge ꝓpior eſt ꝓnūciatiōi cghimel
q̄ ꝓnunciationi yod: & iō cōpleuerunt ꝓnunciationē hanc[26]
ꝑ litteram cghimel: & ad inditium & ſignum poſuerunt pun-
ctum ſuper ipſam: & meus doctor ſapiētiſſimus rabi Moſces
[27] ſarſcialom ponebat punctum ſub ipſa: quia ſic eſt mos
Arabum in[28] gimel ſua. Et euidentiores ſunt uerba ſectæ ſe-
cundæ: q̄ uerba ſectæ primæ: quia non inuenitur dagheſc
niſi[29] ob quatuor rationes: uel ob defectum litteræ: aut ad
diſcernendum coniugationem: aut ad intendendum rem:

[1] quã significaret dictio in qua est daghesc: aut ob ornatũ pla-
tiõis. Prĩa aũt est [2] ob defectũ nun aut tau: aut lr̃æ duplicis aut
ob defectũ qescẽtis. Exẽplũ primi est הקבץ הפרד colligendo [3] se-
parãdo: quoꝵ rõ ẽ הנקבץ הנפרד: & venit daghesc: coph & pe ad
significãdũ sup [4] defectũ ipsi⁹ nun. Et exemplum scđi est נכפר &
נוסרו הוכבס castigati sunt: ablui: & ĩdultũ est: quia venit daghesc
pe radicis [5] ad significãdũ sup defectũ tau: qa ius ipsaꝵ ẽ נתכפר
& נתוסרו הותכבס. Et exẽplũ [6] tertii ẽ סבו דנו girate: cãtate: qa uenit
daghesc: beth & nun ad significandũ sup defectũ duplicis: qa
[7] ipoꝵ ius ẽ סבבו דננו. Et exẽplũ q̃rti est אצרך formabo: qa uenit
daghesc ipsius czade ad significandũ sup qescẽtẽ [8] pe yod: qa
ĩpsius ius est איצרך. Et exẽplũ scđæ rõnis est ad discernẽdũ cõ
iugationẽ: vt est [9] daghesc beth דבר loquutus est: & vniuersal'r
oẽ daghesc hayn verbi: qđ ẽ in cõiugatõe crassa. Et exẽplũ ter
tiæ [10] est vt " מקדש sanctuariũ Dei: qa daghesc kof venit ad si-
gnificãdũ sup intẽsionẽ scĩmoniæ: & iõ dixerunt [11] qdã grãma
ticoꝵ ꝙ daghesc cõiugationũ recipiẽtiũ daghesc ad discernẽ
dũ eas significet [12] sup intẽsionẽ actiõis & passiõis: & iõ oẽs si-
gnificãt sup intẽsionẽ exitus actionis [13] aut sup impssionẽ ĩ agẽ
tẽ & in actũ & in cõpatientẽ vt explicabimus infra iuuãte Deo
ĩn cap. [14] qnto: & insinuauit hoc rabi Salamõ yarhii ĩ libro lin
guæ disciplinaꝵ eius: & sic [15] ẽt putauit ꝙ id qđ est ob ornatũ
dictiõis sit ẜm hũc modũ: & si ego [16] nõ sic putẽ: nã quã ĩtẽsio-
nẽ sigñat daghesc pe uerbi cõiugatiõis leuis: licet illđ sit [17] da
ghesc lene: & sic daghesc lr̃aꝵ בגד כפת ꝓpinq̃ꝵ יהוא qñ adsunt
destruẽtes [18] vt ẽ ĩ decẽ locis: q̃ nũerauerũt qdã sapiẽtes. [19] Pri
m⁹: oẽ minus ꝓpĩquũ pũctuatũ cũ kamecz & pathah & seghol
מה ברי qd [20] fili mi. Scđus: qñ fuerit ĩter illas pausa vt עשו כלה fe
cerũt cõsuptionẽ. [21] Tertius: ꝓpinquus hai bai gai vt סיני בקדש
excepta vna [22] q̃ ẽ lenis אדני בם dñs secũ. Quarto: ꝓpinq̃ au vt
אליו פי קראתי ei ore meo uocaui: exceptis [23] duab⁹ lenibus קו תהו
linea stuporis שלי ובה. Quinto: ꝓpinq̃ excipienti he [24] ut ועתדה
בשדה & pata ĩ agro. Sexto: ꝓpinq̃ oi boi goi ut הוי בונה ve fabri
cator [25]. Septĩo: oĩs בב בב בפ cuius lr̃a prĩa ẽ cũ sceua vt ובאו: &
ueniẽt [26] ĩ tua domo: & בב בב בג בג בפ בפ בר בר בת בת licet lr̃a prĩa
[27] sit cũ vno septẽ regũ ueniet cũ daghesc vt אשה בבתוליה uxorẽ
ĩ virginitatib⁹ suis: & cõtẽrio [28] est sup vna כי נגבה: qa sicut alti
tudo: qa sũt q legũt caph נגבה grauẽ: & sũt q legũt ipsã [29] le-
nẽ. Octauo: ĩ veniẽte a lõge quã scripsim⁹ supi⁹. Nono: qñ lr̃a

שתורה התיבה שבה הדגש או לתפארת הקריאה והראשון הוא לחסרון נון או תו או אות הכפל או לחסרון נח משל הראשון הקבץ הפרד שמשפטם הנקבץ הנפרד ובא דגש הקוף והפא להורות על חסרון הנון ומשל השני נסרו הוכבס ונכפר כי בא דגש פא השרש להורות על חסרון התיו כי משפטם נתוסרו הותכבס ונתכפר ומשל השלישי סבו רנו כי בא דגש הבית והנון להורות על חסרון הכפל כי דינם סבבו רננו ומשל הרביעי אצרך כי בא דגש הצדי להורות על נח הפא יוד כי דינו איצרך ומשל הטעם השני שהוא להבחין הבנין כמו דגש בית דבר ובכלל כל דגש עין הפעל שבבנין הדגוש ומשל השלישי כמו מקדש יי שדגש הקוף בא להורות על חזק הקדושה ולכן אמרו מקצת המדקדקים שדגש הבנינים המקבלים דגש להבחין בם מורה על חזק הפעל וההתפעלות ולכן כלם מורים על חזק ויציאת הפעולה או על רושם בפועל ובנפעל ובמתפעל כמו שנבאר עוד בעזה בשער החמישי ורמז בזה הרב רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים שלו וכן גם כן חשב שמה שהוא לתפארת המלה הוא על זה הדרך אף כי אני לא כן אחשוב כי מה חזק יורה דגש פא הפעל מהבנין הקל אף כי הוא דגש רפה וכן דגש אותיות בגדכפת הסמוכות ליהוא כשיש מבטלים כגון בעשרה מקומות שמנו מקצת החכמים:

הראשון כל זעיר הסמוך הנקוד בקמץ ופתח וסגול כמו מה ברי: השני כשיהיה ביניהם פסק כמו עשו כלה: השלישי הסמוכה לאי בי גי כמו סיני בקדש חוץ מאחת שהיא רפה אדני בם: הרביעי הסמוכה לאיו כמו אליו פי קראתי חוץ שתים רפויות קו תהו שלו בה: החמישי כשסמוכה למפיק הא כמו ועתדה בשדה: הששי הסמוכה לאוי בוי גוי כמו הוי בונה: השביעי כל ככ בב בפ שהאות הראשונה בשוא היא בדגש כמו ובאו בביתך ובב כב בגכג בפ כפ בר כר בת כת אף שהאות הראשונת באחד מהשבעה מלכים תבא בדגש כמו אשת בבתוליה והמחרו קרת על אחת כי כגבוה שיש קוראים כף כגבוה בדגש ויש קוראים אותה רפה: השמיני כי ראתי מרחיק שכתבנו למעלה: התשיעי כשהאות

המונעת אשר קודם אהוי בסגול וקודם לה טעם או געיא או מתיגה וטעם התיבה שבה בגד כפת באות הבאה בסמוך אחריה אז בגד כפת דגושה: העשירי כל כף הבאה אחרי ויהי היא בדגש חוץ מתי מספר שנזכרו במסרה לדעת המורה יעקב בן נפתלי הסופר אף כי לדעת משה בן אשר אשר בו החזיק מנהג הקוראים המדקדקים על לשונם בזמנינו זה אין למקום הזה העשירי טעם ולא ריח דגש כי כל אלה ה הכפין רפות · והנה אף כי כל אלו העשרה מקומות או רבם נכללים במפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק שכתבנו למעלה מכל מקום ל לפרוט הענין יותר להיות הדברים שגורים בפי הקוראים ראיתי לזכור פה את העשרה האלה והנה אתה רואה בפירוש כי אין טעם באחד מהדגשין האלה לומר שבא לחזק ענין ולא צד מצדי צרדים לכן לא תחוש לדברי הירחיי בזה כי לא באו אלה אלא לתפארת הקריאה לבד · והנה לא מצאנו סברה אחרת להיות האות בדגש זולת אלה הארבע אשר זכרנו ואיך אם כן נוסיף אנו מחדש טעם חמישי לחדוש מוצא שלא יאות לאחת מאותיות הלשון · ועוד ראיה שנית על זה כי אם היה כפי קריאת האיטליקים היו מוצאי האותיות נבוכים כי מוצא היוד הרפה הוא היותר פנימי שבמוצאי אותיות החיך ולפי סברתם היה מוצא היוד דגושה חוץ ממוצא הגימל דגושה שהוא החצון מכלם ולאמת זה הדעת יש גם כן שני אותות האחד כי בעל ספר יצירה לא כתב באותיות הכפולות שהכפלם הוא בדגש והרפה כי אם שבע אלה רצוני בגד כפרת ואלו היה מוצא היוד הדגושה מוצא הגי היתה ראויה להמנות עם הכפולות יותר מכלן כי אז היה הפרש הדגש והרפה בה יתר מכל הפרשי הכפולות הנזכרות · והאות השני כי מה שאנחנו כותבים גינוסר שהוא שם מקום בארץ ישראל שאר הלשונות כותבים גינוסר בגי לא בגימל · ולכן נראה שקריאת הספרדים בזה והיא קריאתנו באפוליא ויון וצרפת ואשכנז יותר הגונה ונאותה מקריאת הרומיים והפרובינצאלי · אך נאות לשים הנקודה על ראש הגימל כדי להורות על מוצאה זה כי מוצא הגימל יותר קרוב למוצא הגי יותר ממוצא כל שאר האותיות ולא נניח הנקודה למטה שלא תתחלף עם

[1] mota: quæ est ante אחר cũ seghol & p̃cedit eam accentus: aut mugitus uel refrenatio: [2] & accẽtus dictiõis in qua est בגד כפת est in lr̃a veniente ꝓpe post eam tunc בגד כפת [3] est crassa. Decimo oĩs caph veniens post היו est cum daghesc exceptis singularibus numeto [4] quę referunt̃ in traditiõe mesara s̃m opiõnẽ doctoris Iacob filii Naphtali scribæ: & si s̃m opiõnẽ [5] Moysi filii Ascer quo sustẽtatus ẽ vsus legẽtiũ apprime curãtiũ sup suã linguã [6] nostro tẽpore isto nõ est loco huic decimo sapor neq; odor daghesc: quia oẽs he [7] caph sunt lenes: sicq; & si oĩa hæc decẽ loca vel maior ipsoꝝ pars sint cõtenta [8] in excipiẽte & pausante & arcta & ueniẽte a lõge: quæ scripsimus supius vtiq; [9] ad determinandũ ipsam rem magis: vt sint res ipsę vsitatę in ore legẽtiũ decreui referre [10] hic decẽ hæc: sicq; tu vides patulo ꝙ non sit rõ in aliquo [11] daghesc istoꝝ ad dicendũ ꝙ venerit ad intẽsionẽ rei neq; modi de modis modoꝝ: ideo ne [12] cures uerba Iarhii in hoc: qa nõ uenerunt hæc nisi ad ornatum ꝓlationis [13] solũ: sicq; nõ inuenimus cãm aliã: vt sit lr̃a cũ daghesc exceptis his [14] q̃tuor quas retulimus: quo modo ergo addemus nos nouiter rõnem quintã ad nouitatẽ [15] pronũciationis: quæ nõ cõueniat vlli lr̃æ linguæ. Rursus rõ scd̃a ad hoc: qa [16] si esset s̃m ꝓlationẽ Italoꝝ essent ꝓnunciationes lr̃aꝝ ꝑturbatę: nã pronũciatio [17] yod lenis est maxime intima ꝓnunciationũ lr̃aꝝ palati: & s̃m illoꝝ opinionẽ [18] esset ꝓnunciatio yod crassæ extra ꝓnunciationẽ cghimel crassæ: quæ est maxĩe extra oẽs. [19] Et ad verificãdũ hanc opinionẽ sũt ẽt duo signa. Vnũ est quia auctor libri Yecira nõ [20] scripsit in lr̃is duplicibus: quarũ duplicitas est per daghesc & lenę nisi septem [21] has: dico בגד כפרת: & si esset ꝓnunciatio yod crassæ ꝓnũciatio ge esset [22] digna numerari cũ duplicibus plusq̃ oẽs illę: qa esset discrimen daghesc: & lenis [23] in illa plus omnibus discriminibus dupliciũ relataꝝ. Et signũ scd̃m est qa qđ nos [24] scribimus גינוסר qđ est nomen loci in terra Israel reliquæ linguæ scribũt [25] gẽnusar cũ ge nõ cũ cghimel: & iõ vr̃ ꝙ ꝓlatio hispanoꝝ in hoc quæ ẽ [26] ꝓlatio nr̃a in Apulia & Græcia & Gallia & Germania sit cõgruẽtior & decẽtior q̃ ꝓlatio [27] Romanorũ & Gallorũ narbonẽsiũ. Sed cõuenit ponere pũctũ ĩ capite cghimel vt [28] significet̃ sup ipsius ꝓnũciatõe hac: qa ꝓnũciatio cghimel ꝓpior ẽ ꝓnũciatõi ipsi⁹ ge plus q̃ [29] ꝓnũciatio oĩum reliquaꝝ lr̃aꝝ: & nõ ponemus pũctum inferius ne ꝑmutet̃ cũ

[1]hirek:qa hirek est sub lr̄a:quę moueť per ipsum:& non est sic holem:quia ipsius locus est ĩter[2]lr̄am quæ moueť per ipm̄:& inter ꝓximam post ipsam sup virgulam ipsaꝝ:& sic gẽtes[3]romanoꝝ per lr̄am vnam dicunt ga & ge & vocant ipsam ge: & sic videť ꝙ [4]non deficiat in lingua hæbrea hæc ꝓnunciatio in suis lr̄is ẜm oẽs opiniones.Iterum[5]pronũciatio chi græci ẜm meam opinionẽ est ꝓnunciatio caph lenis ẜm ueritatem:licet nos[6]mutemus motũ caph intra suum locum:& græci nostræ ætatis exprimãt [7]ꝓnũciationẽ chi extra suum locũ: sed ꝓnunciatio duaꝝ lr̄arum istaꝝ in duabus linguis[8]est ꝓpe ꝓnunciationẽ chi græci ẜm cõsuetudinẽ ꝓnũciationis viroꝝ Græciæ qui sunt nostra generatione[9] hac:& inditiũ rei est qđ dixerũt nostri magistri in Nedarim: & tulit illud rabi Salamon[10] in eius expositione sup legẽ versu:& uocauerunt apud ipm̄ אברך abrech pater regis:[11] qa sic ĩ lingua romana uocãt regẽ rech. Sicq; ex hoc sermone videť[12]uerificatio illius qđ diximus cũ errore prolationis lr̄æ huius in nostra generatione hac apud [13]oẽs tres linguas relatas:quia Romani ꝓferũt ipsam p caph sammech[14]& Græci excipiunt ipsam a suo loco:& nos ecõtra introducimus ip̄am ĩterius:[15]qa nõ est Romanis lr̄a hæc nisi accomodatiõe a Græcis sicut coph:& zayn[16]etiam ꝙ Græci uocãt illas kappa zitha:& sic ipsum chi ꝙ Romani[17]nr̄i errãt in ipsius noĩe:& uocãt ipsam csi:quæ est littera alia apud Græcos[18] prout notum est noscẽtibus suam linguã: & ideo cerno ego ꝙ Romani hodie errent[19] in ipsius prolatione:& Græci sunt propiores conuenienti: & sic conuenit nobis proferre [20]caph lenẽ:& nõ sicut consuescũt vulgares:qui ꝓferũt ip̄am sicut pronunciatio hominis[21]expuentis uehementer: qa tunc non esset locus expressionis caph lenis ipse locus pronunciationis eius[22]cũ daghesc:qđ nõ est cõueniẽs neq; receptibile: & sic videť ꝙ non desit quicq̃[23]in nostra lingua qñ ꝓferimus eam apprime cõueniẽter:& hic expletur explicatio ꝓlationis lr̄arum[24] linguæ hæbreæ ẜm oẽs ipsius ꝓnũciatõẽs & aditus.

[25]¶Post hoc diuidem⁹ lr̄as ẜm ipaꝝ cõpationẽ in cõplexiõe ẜm vsum[26] linguæ hæbreæ:& dicamus ꝙ sunt cõbinationes de qb⁹ loquuti sũt sapiẽtes[27]Cabalã:& nõ est nobis tractatus in illis in hoc[28]loco:quia ibi sũt secreta naturæ & diuinitatis sicut in ipsaꝝ pmutationibus etiã:sed[29]loqmur solũ de ipsaꝝ cõbinatiõib⁹:quę ĩueniunť in scriptura:vt vidim⁹ad faciẽdũ

in ipsaꝝ

חירק כי החירק תחת האות המונעת בו ולא כן החלם כי מקומו בין האות אשר תתנועע בו ובין הסמוכה לאחריה על שטתן · וכן גויי הרומים באות אחת אומרים גא וגי וקוראים אותה גי · ובכן נראה כי לא חסר בלשון העברי זה המוצא באותיותיו לפי כל הדעות · גם מוצא הכי יוני לפי דעתי הוא מוצא הכף רפה באמת ואף על פי שאנו משנים תנועת הכף לפנים ממקומה והיונים בזמנינו מוציאים את מוצא הכי חוץ ממקומו אך מוצא שתי האותיות האלה בשני הלשונות הוא קרוב למוצא הכי יוני לפי מנהג מוצא אנשי יון אשר בדורינו זה וראיה לדבר מה שאמרו רבותינו בנדרים והביאו רבינו שלמה בפירושו על התורה בפסוק ויקראו לפניו אברך אברך אב למלך שכן בלשון רומי קוראים למלך רך · והנה מזה המאמר נראה אמתת מה שאמרנו · עם שבוש קריאת האות הזאת בדורנו זה אצל כל השלש הלשונות הנזכרות כי הרומיים קוראים אותה בכף סמך והיונים מוציאים אותה ממקומה ואנחנו בהפך מכניסים אותה לפנים כי אין לרומיים האות הזאת אלא בהשאלה מהיונים כמו הקוף והזין גם כן שהיונים קוראים אותן קאפא זיטא וכן הכי שהרומיים ש שלנו תועים בשמה וקוראים אותה קסי שהיא אות אחרת אצל היונים כמו שידוע ליודעי לשונם · ולכן רואה אני שהרומיים היום תועים בקריאתה והיונים הם היותר קרובים אל הנכונה וכן ראוי לנו לקרוא הכף רפה ולא כמו שרגילין ההמון שקוראים אותה כמוצא האדם הרק בחוזקה כי אז לא יהיה מקום מוצא הכף הרפה הוא מקום מוצאת בדגש מה שאינו נאה ולא מתקבל ובכן נראה כי לא יחסר כל ב בלשונינו כשנבטא בו בדיוק נאות ובזה נשלם ביאור קריאת אותיות הלשון העברי לכל מוצאיו ומובאיו:

אחרי זאת נחלק האותיות לפי ערכן בחבור כפי מנהג הלשון העברי ונאמר כי יש צרופים שדברו חכמי האמת בעניני קבלתם ואין לנו עסק בהם בזאת המקום כי שם סודות הטבע והאלהות כמו בתמורותיהן גם כן אבל נדבר לבד על צרופיהם שנמצאו בכתוב כמו שראינו לעשות ב

בתמורתן

בְּתְמוּרָתָן גַּם כֵּן וְזֶה כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהָאֱמֶת הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ הַמְקוּבָּלִים שֶׁחִבּוּר וְצֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת מוֹרֶה עַל עִנְיָנֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָּה ה הַתֵּיבוֹת הַמְחוּבָּרוֹת מֵהֶן כִּי הֵפֶךְ עֹנֶג נֶגַע וּפְשׁוּטֵי אוֹתִיּוֹתֵיהֶן אֲחֵרוֹת מִכָּל מָקוֹם אַחֲרֵי שֶׁמְּנִיחַ הַלָּשׁוֹן יָדַע טִבְעֵי הָעִנְיָנִים כֻּלָּם וְעִנְיָנֵי הָאוֹתִיּוֹת וְצֵירוּפֵיהֶן הַמַּסְכִּימִים לְטִבְעֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָּה עֲלֵיהֶם הַתֵּיבוֹת וַאֲנַחְנוּ אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְנוּ בְּכָל אֵלֶּה אֵין לָנוּ מֵעַתָּה לְחַדֵּשׁ צֵירוּף לֹא שִׁיעֲרוּהוּ הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא לִשְׁמוֹר צֵרוּפֵיהֶם בְּחִבּוּר הַתֵּיבוֹת ש שֶׁבָּהֶם הוֹרוּ עַל הַדְּבָרִים וּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם הֶחֱלִיפוּ לִפְעָמִים צֵרוּף ם מִקְצָתָן וְלֹא שִׁינוּ הוֹרָאַת הָעִנְיָן כְּמוֹ כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב כֶּם לְבַדָּם רַשָּׁאִים אָנוּ לְשַׁנּוֹת אוֹתוֹ הַצֵּרוּף לְבַד כִּי לֹא נֵדַע מָתַי בְּחִלּוּף הַצֵּרוּף יִתְחַלֵּף הָעִנְיָן וּמָתַי לֹא יִתְחַלֵּף וְלָכֵן כָּתַבְנוּ פֹּה הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר צֵרְפוּ הָרִאשׁוֹנִים עַל פִּי הַנְּבוּאָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ לִהְיוֹת לְמִשְׁמֶרֶת אֶל הַקּוֹרֵא בִּסְפָרֵינוּ זֶה וְנַתְחִיל לִפְרוֹט אוֹתָם עַל סֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא ׃

ונאמר כִּי הָאָלֶף בִּהְיוֹתָהּ שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת הָעַיִן וּבִהְיוֹתָהּ מְשָׁרֶתֶת תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַבֵּית הִיא שָׁרְשִׁית וְתִצְטָרֵף בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת מִלְּבַד הַפֵּא וּכְשֶׁהִיא מְשָׁרֶתֶת מִצְטָרֶפֶת עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַגִּימֶל הִיא שָׁרְשִׁית לְעוֹלָם וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טֹּס כקֹץ ׃ הַדָּלֶת הִיא גַּם כֵּן לְעוֹלָם שָׁרְשִׁית וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טֹּס זֹץ ׃ הַהֵא כְּשֶׁהִיא שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן מִלְּבַד טֹּח שֹׁקֹע וּמְשָׁרֶתֶת עִם כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃ הַוָּו תְּשָׁרֵת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא נִמְצֵאת שָׁרְשִׁית אֶלָּא בַּחֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת וָוֵי הָעַמּוּדִים וָהֵב וָפְסִי וַשְׁתִּי וָשְׁנִי ׃ הַזַּיִן לֹא תִצְטָרֵף עִם זטֹּס צשֹׁרת וּלְפִי הַמְמָאֲנִים אֶת הַפְּעָלִים הַשְּׁנִיִּים גַּם לֹא תִמָּצֵא עִם הַדָּלֶת כִּי שֹׁרֶשׁ זָדוּ לְפִי דַעְתָּם זוּד וְאֵינָהּ מְשָׁרֶתֶת לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃ הַחֵית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי הֹחע ׃ הַטֵּית לֹא תִצְטָרֵף עִם גֹּד זכסֹּצק וּלְפִי מִקְצַת הַמְּדַקְדְּקִים גַּם עִם הָאָלֶף אַךְ לְפִי דַעַת אֲחֵרִים תִּצְטָרֵף עִם אָלֶף ב בְּתֵיבַת וְטֵאטֵאתִיהָ שֶׁשָּׁרְשָׁהּ לְפִי דַעְתָּם טָאטֹא ׃ הַיּוֹד תִּמָּצֵא שָׁרְשִׁית וּמְשָׁרֶתֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת ׃ הַכַּף תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי

[1]in ipsaꝝ ꝑmutatione etiã: quia licet veritas sit quod dixerunt Cabalistæ[2] ꝙ cõnexio & cõbiatio lraꝝ significet sup significata reꝝ quas significãt[3] dictiões cõpositæ ex illis: qa cõtrarium ענג est נגע & simplicia suaꝝ lraꝝ sunt vna[4] vtcũq; sit postq̃ impositor linguæ nouit naturas rerũ oĩum ipsarum & dispões lrarum[5] & ipsaꝝ cõbinatiões cõueniẽtes naturis rerũ ꝙ significant sup eas ipsę dictões.[6] Nos autẽ postq̃ non scimus oĩa hæc: nõ est nobis hinc nouiter facere cõbinationẽ[7] quã nõ putarant primi: sed obseruare ipsoꝝ cõbinatiões in cõpositione dictionũ:[8] quibus significauerunt super res: & locis qbus ipsi ꝑmutauerũt aliqñ cõbinationem[9] quarũdã illarũ: & non mutauerunt significationẽ rei: vt כבש כשב in illis tm̃ possumus nos[10] mutare illã cõbinationẽ tm̃: quia nescimus qñ per ꝑmutationẽ cõbinationis ꝑmutatur res:[11] & qñ non ꝑmutat: & iõ scripsimus hic lras quas cõbinauerunt primi ꝑ[12] dictũ ꝓphetiæ in scripturis sanctimoniæ ad essendũ ad obseruãtiã legẽti nostrũ librũ hunc:[13] & incipiemus dinumerare illas ſm ordinem alphabeti.

[14]¶ Et dicemus ꝙ Aleph existẽs radicalis combinatur cum omnibus litteris[15] excepta hayn: & existens subministrãs cõbinatur cum oĩbus excepta[16] vau. Beth est radicalis & cõbinatur cũ oĩbus litteris[17] excepta pe: & qñ est subministrãs cõbinat̃ cũ oĩbus illis excepta vau. Gghimel[18] est radicalis semper & cõbinatur cum oĩbus lrĩs exceptis טם נקץ.[19] Daleth est etiam semp radicalis: & combinatur cum oĩbus lrĩs exceptis[20] טסזץ. He qñ est radicalis cõbinatur cum omnibus ipsis nisi טח שקת:[21] & subministrat cũ omnibus ipsis excepta vau. Vau ministrat cum omnibus litteris: & nõ inuenit̃[22] radicalis nisi in quinq; nominibus ווי העמודים והב ופסי ושתי ושני.[23] Zayn nõ cõbinabitur cum זטם צשס: & scd̃m renuentes verba secundaria[24] etiam non inuenietur cum daleth: quia radix זדו scd̃m illorum opinionẽ est זוד: & nõ est subministrans[25] vnq̃ vt scripsimus superius. Heth combinabitur cum omnibus litteris[26] exceptis החע. Teth non combinabitur cum גד זכסצק: & scd̃m quosdam[27] grãmaticos etiam cum aleph: sed scd̃m opinionẽ aliorũ combinabit̃ cum aleph[28] in dictione וטאטאתיה: cuius radix est ſm illoꝝ opinionẽ טאטא. Yod ĩuenit̃ radicalis:[29] & submĩstrat cũ oĩb⁹ lrĩs. Caph cõbinabit̃ cũ oĩb⁹ lrĩs exceptis גטכצק

[1] גוט בצק: qñ est radicalis: sed qñ est subminiſtrãs est cum oībus lr̃is. [2] Lāmed etiā miniſtrabit cum oībus lr̃is: & nō inuenietur radicalis cum[3] דלנס. Mem cōbinabit̃ cum oībus ipſis exceptis בכמף in radice: & in miniſtratione inueniet̃[4] cum oībus ipſis. Nun cōbinabit̃ cū oībus lr̃is ſe excepta in radice: & miniſtrabit[5] oībus ipſis ac etiam ſibi ipſi. Sāmech ueniet cū omnibus ipſis exceptis זשצש. Hayn[6] non inuenit̃ cum lr̃a gutturali ꝓxima ei in radice. Pe nō cōbinabit̃[7] cū בכמף. Czade cōbinabit̃ cū oībus ipſis exceptis גז טכס צשת. Kof[8] non cōbinabitur cum גז חכקת. Resc nō cōbinabitur cum לר. Scin[9] cōbinabit̃ in radice cum oībus ipſis: & miniſtrabit oībus excepta vau. Tau etiam[10] cōbinabit̃ in radice cum oībus ipſis exceptis גד טס צת: & miniſtrabit oībus ipſis excepta vau. [11] ⸿ Et ſcias ꝙ totum hoc qđ diximus eſt in principio radicis: qa intendo per non[12] combinatas ꝙ nō ſit lr̃a prima in radice: & cōnectat̃[13] poſt eam lr̃a quā ſcripſimus ꝙ nō cōbinabit̃ ſecum: ſed ꝑter hanc viā poſſibilis eſt[14] cōbinatio: & hoc ſufficit in cognitiōe cōbinationis lr̃arum ſuo ſitu in cōpoſitione. Verũtñ[15] ad ſciēdum qualiter aliqñ cōmutabit̃ ſitus ipſarū cōbinationis: & non cōmutabit̃ ſignificatio: eſt ſm[16] hāc ſimilitudinē: qa aleph aliqñ ꝑcedet: & aliqñ ſuccedet in dictiōe vna eadē:[17] & ſignificabit in duabus cōbinatiōib⁹ rem vnā eādē vt אנקה נאקה: & ſic beth [18] כבש כשב: & ſic cghimel גוער רוגע: & ſic גומא אגם: & ſic מלתעות מתלעות[19] & ſic קרבם ſepulchꝛ eoꝝ ſūt dom⁹ eoꝝ קברם ſepulchꝛ eoꝝ: & ſic ויפצר ויפרץ: & ſic עולה עלוה: & ſic כרני lateres[20] æris coopim⁹ בכנרים laterib⁹: & ſic חרת חתר & ſic ויקרגו ויחגרו נגזרתי[21] וילפת & ſic אלמוגים אלגומים: & ſic וילפת cum נפתולי contortionibus Dei נפתלת contorta ſum[22] & ſic קהלת: contio Iacob להקת contio ꝓphetarum: & ſic ויחלש & debilitauit Ioſue הנחשלים debiles in te: & ſic[23] בלעגי in balbutiētibus labio cum lingua עלגים balbutiētiū: & ſic ē dictio אהי איה: & ſic תמנת סרח: תמנת חרס:[24] שמלה שלמה: & ſic ſm opīonē quorūdā grāmaticoꝝ פשר cōpoſitio rei: qa nō[25] פורש fuit decl̃atū: & mihi vr̃ ꝙ פשר cōpoſitio rei ſit đ lingua aq̃ פושרים tepidę: & ſic חמוץ tinctus pānis[26] vt תמחץ tingas pedē tuū in ſanguīe: & ēt hoc pōt eē ꝙ ſit cū diſcrimīe rei cū diſcrimine[27] ſitus cōbinatiōis lr̃aꝝ: & ſic multa ſunt vt hæc in ſcripturis: qb⁹ ſolis ipſis[28] licitū eſt nobis cōmutare ſitū: vt īuenimus ꝙ mutauerint ipm ueteres: & hic[29] expletū eſt qđ intendimus in capl̃o hoc quod eſt capl̃m lr̃arum.

Caput

גֿטֿ כצֿק כְּשֶׁהִיא שָׁרְשִׁית אֲבָל כְּשֶׁהִיא מְשָׁרֶתֶת הִיא עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת ׃ הַלָּמֶד גַּם כֵּן תְּשָׁרֵת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא תִמָּצֵא שָׁרְשִׁית עִם דזֿלנֿסר ׃ הַמֵּם תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלָתִי כמֿף בַּשֹּׁרֶשׁ וּבְשִׁמּוּשׁ תִּמָּצֵא עִם כֻּלָּן ׃ הַנּוּן תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתָהּ בַּשֹּׁרֶשׁ וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן וְאַף אֶת עַצְמָהּ ׃ הַסָּמֶךְ תָּבֹא עִם כֻּלָּן זוּלָתִי זטֿצשׁ ׃ הָעַיִן לֹא נִמְצֵאת עִם אוֹת גְּרוֹנִית סְמוּכָה לָהּ בַּשֹּׁרֶשׁ ׃ הַפֵּא לֹא תִצְטָרֵף עִם בֿמף ׃ הַצָּדִי תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלָתִי נזֿ טכֿס צשֿת ׃ הַקּוֹף לֹא תִצְטָרֵף עִם גזֿ חכקֿת ׃ הָרֵישׁ לֹא תִצְטָרֵף עִם לרֿ ׃ הַשִּׁין תִּצְטָרֵף בַּשֹּׁרֶשׁ עִם כֻּלָּן וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃ הַתָּו גַּם כֵּן תִּצְטָרֵף בַּשֹּׁרֶשׁ עִם כֻּלָּן זוּלָתִי גדֿ טסֿ צֿת וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃

ודע שֶׁכָּל זֶה שֶׁאָמַרְנוּ הוּא בִּתְחִלַּת הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁרְצוֹנִי בַּבִּלְתִּי מִצְטָרְפוֹת שֶׁלֹּא תִהְיֶה אוֹת רִאשׁוֹנָה בַּשֹּׁרֶשׁ וְתִסָּמֵךְ אַחֲרֶיהָ הָאוֹת שֶׁכָּתַבְנוּ שֶׁלֹּא תִצְטָרֵף עִמָּהּ אֲבָל בְּזוּלַת זֶה הַדֶּרֶךְ אֶפְשָׁר הַצֵּרוּף וְזֶה דַּי בִּידִיעַת צֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת בְּמַצָּבָם בְּחִבּוּר · אַךְ אָמְנָם לָדַעַת אֵיךְ לִפְעָמִים יוּמָּר מַצַּב צֵרוּפָם וְלֹא תוּמַר הַהוֹרָאָה הוּא עַל זֶה הַרְמִיזָן כִּי הָאָלֶף פַּעַם תְּקַדֵּם וּפַעַם תְּאַחֵר בַּתֵּיבָה אַחַת בְּעַצְמָהּ וְתוֹרֶה בִּשְׁנֵי הַצֵּרוּפִים עִנְיָן אֶחָד בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ אֲנָקָה נַאֲקָה וְכֵן הַבֵּית כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב וְכֵן הַגִּימֶל גּוֹעֵר רוֹגֵעַ וְכֵן גּוֹמֶא אַגָם וְכֵן מַלְתְּעוֹת מְתַלְּעוֹת וְכֵן קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ קִבְרָם וְכֵן וַיִּפְצַר וַיִּפְרֹץ וְכֵן עַוְלָה עַלְוָה וְכֵן סַרְנֵי נְחֹשֶׁת מְסֻכְּכִין בְּנִסְרִים וְכֵן חָרַת חָתַר וְכֵן וַיַּחְגְּרוּ וַיַּחַרְגוּ נִגְרַזְתִּי כ נִגְזַרְתִּי וְכֵן אַלְמוּגִים אַלְגּוּמִּים וְכֵן וַיִּלָּפֵת עִם נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי וְכֵן קְהִלַּת יַעֲקֹב לַהֲקַת נְבִיאִים וְכֵן וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ הַנֶּחֱשָׁלִים בָּךְ וְכֵן בְּלַעֲגֵי שָׂפָה עִם לָשׁוֹן עִלְּגִים וְכֵן מִלַּת אֶהִי אַיֵּה וְכֵן תִּמְנַת סֶרַח תִּמְנַת חֶרֶס שִׂמְלָה שַׂלְמָה וְכֵן לְפִי דַעַת מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים פֵּשֶׁר דָּבָר כִּי לֹא פוֹרַשׁ וְלִי נִרְאֶה שֶׁפֵּשֶׁר דָּבָר הוּא מִלְּשׁוֹן מַיִם פּוֹשְׁרִים וְכֵן חֲמוּץ בְּגָדִים לְמַעַן תִּמְחַץ רַגְלְךָ בְּדָם וְאַף זֶה אֶפְשָׁר שֶׁהוּא בְּחִלּוּף עִנְיָן עִם חִלּוּף מַצַּב צֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת וְכֵן רַבִּים כָּאֵלֶּה בַּכְּתוּבִים אֲשֶׁר בָּהֶם לְבַדָּם רְ רְשׁוּת לָנוּ לְהָמִיר הַמַּצָּב כְּמוֹ שֶׁמָּצָנוּ שֶׁהֱמִירוּ אֹתוֹ הַקַּדְמוֹנִים וּבָזֶה נִשְׁלַם מַה שֶּׁכִּוַּנְנוּ בַּשַּׁעַר הַזֶּה שֶׁהוּא שַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת ׃

השער

השער השלישי שער הנקודות בו נפרש מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאיהן במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל המורכבים מהן:

בהיות האותיות הן הנעות והנחות במבטא כמו שאמרנו בשער הזה הקודם נצטרך לפי הטבע לשים התנועות והמנוחות הראויות להן לפי הנחת הלשון העברי מסכימות לטבע הענינים · ומפני כי לכל תנועה יש מנוחה הפכית לה וגם גבול התחלתה ותכליתה ודבקותה כן גם בעל הלשון העברי הניח נקודות תורינה על התנועות והמנוחות גם על התחלות התנועות ודבקותן ותכליתן: וכמו שהתנועות שלש כן הנקודות המורות עליהן ראשונה שלש אחת שבה תתעגל הפה במוצאה שהיא אה ושמה פתח כי כשיפתח האדם את פיו תשאר עגולה · ושנית שבה תגבה השפה העליונה למעלה במוצאה שהיא או · ושמה חלם · שפירושו בריא שלם וכן הוא שכל השלמים מתכונים למעלה להם: והתנועה השלישית היא למטה שבה יניח האדם שפתו העליונה למטה במוצאה שהיא אי ושמה חירק מלשון ויחרקו שן שהוא לשון שבירה ובזיון וכן דרך התחתונים · ולכן מקצת הקדמונים שמו השלש נקודות הללו עקר כאלו הן הפשוטות והאמהות והנקודות הנשארות שמו מורכבות מהן והן תולדותיהן ותולדות תולדותיהן · ואף כי תנועות שאר הנקודות מורכבות מאלת הסכימו כל המדקדקים או רובם שהתנועות תתחלקנה אל שבעה מלכים וחמשה עבדים ושמו במלכים השלש נקודות הנזכרות ונוספות עליהן הקמץ והצרי והסגול והשורק המורכבות מאלה כמו שנבאר לפנים בעזרת האל · וכן יש מעוטי המדקדקים שחלקו התנועות אל חמשה מלכים אשר קראו אותן תנועות גדולות וחמשת עבדים אשר קראו אותן תנועות קטנות ושמו הגדולות קמץ גדול וקמץ קטון שהוא הצרי וחלם ושורק וחירק כשתבא אחריו יוד כתובה והקטנות שמו פתח גדול פתח קטן וחטף קמץ וקבוץ שפתים וחירק שאין אחריו יוד בכתב וטעם הכרת הזאת השנית כפי מה שכתב

Caput tertiũ est cap. punctoꝝ in quo explicabimus numerũ punctoꝝ[2] ipsorũq; noĩa: & ipsoꝝ figurã in scriptis: & pnũciationes ipsoꝝ in platione[3] & partitionẽ ipsoꝝ in cõparatione ad se ipsa: & ad cõposita ex eis.

[4] Existẽtibus litteris ipsis motis & quiescẽtibus in platione prout diximus[5] in cap. hoc pcedenti: indigebimus sm naturã ponere[6] motus & qetes conueniẽtes illis sm impositionẽ[7] linguæ hębreæ conformes naturæ reꝝ: & ex quo cuiq; motui est [8] quies contraria ei: ac etiã terminus sui principii & sui finis: & sui continuitatis: sic etiã auctor[9] linguæ hębreæ posuit ipsa puncta: quæ significant sup motus: & quietes etiã sup [10] principia motuũ & cõtinuitatẽ ipsoꝝ & finem ipsoꝝ. Et sicut motus sunt tres sic [11] pũcta significãtia illos prĩo sunt tres. Vnus est quo rotũdat os[12] in sua pnũciatiõe: quæ est a: & ipsius nomen est pathah: quia qñ aperiet hõ suum os remanebit[13] rotũdum. Et secũdus est qa eleuabit labiũ supius sursum in sui pnunciatione quæ est[14] o: & ipsius nomen est holem: cuius interpretatio est sanus perfectus: & sic est quia omnes perfecti tendũt[15] supra se. Et motus tertius est deorsum quo deponet homo [16] suum labium supius deorsum in sui pronũciatione: quę est i: & ipsius nomen est hirek: ex lingua & contriuerunt [17] dentem qđ est linguæ fractõis & spretus: & sic est modus inferiorum: & ideo quidã[18] veteres posuerunt tria puncta hæc radicem: ac si essent simplicia & mr̃es:[19] & puncta reliqua posuerunt composita ex illis: & ipsa sunt nata ipsorum: & nata [20] natorũ suorum: & licet motus reliquoꝝ punctorum sint cõpositi ex his:[21] conuenerunt omnes grãmatici vel maior pars ipsorum: ꝙ motus diuidantur in septem[22] reges & quinq; seruos: & posuerunt in regibus tria puncta præfata:[23] & addita sunt super eis kamecz & ceri & seghol & sciurek composita ex his vt[24] exprimemus infra iuuante Deo: & sic sunt pauciores grammatici qui diuiserunt[25] motus in quinq; reges: quos vocauerunt motus magnos: & quinq;[26] seruos quos uocauerunt motus paruos. Et posuerunt magnos kamecz magnum [27] & kamecz paruum quod est ceri: & holem: & sciurek: & hirek quando ueniet post ipsum yod scriptum.[28] Et parua posuerunt pathah magnum: pathah paruum: & rapiens kamecz & collectionẽ labioꝝ: & hirek:[29] cui non est post ipsum yod scriptum. Et ratio sectæ huius secũdæ secundũ quod scripsit

rabi

[1] rabi Moſces Kimĩhi eſt: quia poſt motũ magnũ eſt quieſcẽs latens: & iõ magnificabit̃ [2] motus p̃cedens quieſcẽtẽ: qa oportet ſiſtere in illo ad ſignificãdum ſuper quieſcentem [3] qui non videt̃ p viã aliã: & ideo dixerũt ꝙ kamecz paruum ſignificet yod [4] quieſcẽtẽ: & ſic hirek qñ veniet poſt ipſam yod eſt motus magnus: qa motus [5] ipſius yod latet in motu hirek extenſę & ſi nõ eſſet poſt ipſam yod [6] confeſtim videret̃ motus lrę venientis poſt eam: & nõ indigeret hirek illa [7] extẽſione: ſed non videt̃ mihi diuidere motꝰ ſm dictum ſectę huius: [8] qa neſcio rationẽ protractiõis nexus he ad kamecz: & nõ ad pathah: & ſi ſit ita qs [9] magnificauit kamecz plus q̃ pathah: & en pathah dilatat̃ magis: & ideo vidẽtur [10] verba ſectæ primæ: cuius capita ſunt rabi Ihuda Hayug: qui eſt caput [11] grammaticorũ: & rabi Abraam ben Hezra: qui poſuerunt reges ſeptem p̃fatos ſuperius: ſed [12] dixerunt ꝙ ſerui ſint qnqꝫ: & non retulerunt ipſorum nomina: & ſm meam opinionem eſt hoc eis: [13] quia ſatiſfacti ſunt per ſceua ſolum in qnqꝫ p̃dictis: & ideo dixerũt ꝙ ſceua ſeruit [14] ſemp: ſicqꝫ ſm hoc erunt quinqꝫ ſerui quinqꝫ ſpecies modorũ pronunciationis ſceua: [15] & ipſius ſcripturæ varię: quia ſceua inuenitur cũ rapiente pathah: & cũ rapiẽte kamecz: & cũ rapiente [16] ſeghol: & ſceua motum: & ſceua mugiens: & uocantur miniſtri & ſerui: quia non fit [17] extenſio accentus eleuantis in littera punctuata vno modorum ſceua quos prædiximus: [18] & ideo quinqꝫ hæc uocantur ſerui qa nõ firmantur in motu. Septẽ autem [19] primi uocãtur reges: quia recipiunt cantum accentus: ſicqꝫ ergo ſm quoſdam [20] grãmaticos numerus punctorũ eſt decẽ: qnqꝫ reges & qnqꝫ ſerui: & ſm [21] alios ſũt duodecim: ſeptẽ reges & qnqꝫ miniſtri: & ideo poſtq̃ viderim [22] uarietates ſuaꝝ opinionũ & ipſoꝝ rationes: cor meum angit me ad diuidendũ motus diuiſione exeunte [23] e medio duaꝝ opinionũ p̃dictarũ: & dicemus ꝙ motuum qdã ſũt ſimplices: & qdã [24] cõpoſiti: ſimplices ſũt tres pathah: holem: & hirek: vt ſcripſimus ſupius: [25] & cõpoſiti ſũt cõpoſiti ex motibꝰ multis aut motu & principio [26] motus. Cõpoſiti ex motibus multis ſunt ſex motus: Kamecz magnum [27] kamecz paruum & pathah paruũ quod vocatur ſeghol: & ſciurek: & collectio labioꝝ [28] qd̃ ſm quoſdã grãmaticos vocatur ſciurek paruum & motus kamecz pleni oris. Verũtamen [29] cõpoſiti ex motu & principio motus ſunt quinqꝫ quos prædiximus:

ſcilicet

רבי משה קמחי הוא כי אחרי התנועה הגדולה נח נסתר ולכן תגדל התנועה הקודמת אל הנח כי צריך להעמיד בה כדי להורות על הנח שאינו נראה בדרך אחרת· ולכן אמרו כי הקמץ קטון מורה על יוד נחה וכן החירק כשתבא אחריה יוד היא תנועה גדולה מפני שתנועת היוד נסתרת בתנועת החירק המתוחה· ואלו לא תהיה אחריה יוד מיד תראה תנועת האות הבאה אחריה ולא תצטרך החירק לאותה המתיחה אך אמנם לא נראה לי לחלק התנועות על פי הכת הזאת כי לא ידעתי טעם משיכת ההוא אל הקמץ ולא אל הפתח ואם כן מי הגדיל הקמץ יותר מן הפתח והגרע הפתח נרחב יותר ולכן נראין דברי הכת הראשונה אשר ראשיה הרב רבי יהודה חיוג שהוא ראש המדקדקים והראבע ששמו המלכים השבעה הנזכרים למעלה אך אמרו שהעבדים חמשה ולא הזכירו שמותם· ולפי דעתי הוה זה להם כי נסתפקו בשוא לבדו בחמשה הנזכרים ולכן אמרו כי השוא משרת לעולם והנה כפי זה יהיו החמשה עבדים חמשה מיני דרכי מוצא השוא ומכתבו המתחלף כי השוא נמצא בחטף פתח ובחטף קמץ ובחטף סגול והשוא נע והשוא געיא ונקראו משרתים ועבדים כי לא תהיה מתיחת טעם מגביה באות הנקודה באחת מדרכי השוא אשר זכרנו ולכן החמשה האלה נקראו עבדים כי לא יתקימו בתנועה והשבעה הראשונים נקראו מלכים כי יקבלו נגינת טעם הנה אם כן לפי מקצת המדקדקים מספר הנקודות עשר חמשה מלכים וחמשה עבדים ולפי אחרים שתים עשרה שבעה מלכים וחמשה משרתים ולכן אחרי ראי חלופי דעותיהם וטעמיהם לבי נקפי לחלק התנועות חלוקה יוצאת מבין שני הדעות הנזכרים ונאמר כי התנועות מהן פשוטות ומהן מורכבות הפשוטות הן שלש פתח חלם וחירק כמו שכתבנו לעיל והמורכבות הן מורכבות מתנועות רבות או מתנועה ותחלת תנועה המורכבות מתנועות רבות הן שש תנועות· הקמץ הגדול הקמץ הקטון והפתח הקטון הנקרא סגול והשורק והקבוץ שפתים שהוא לפי מקצת המדקדקים נקרא שורק קטן ותנועת הקמץ מלא פום· ואולם המורכבות מתנועה ותחלת תנועה הן החמש שזכרנו

דל השוא געיא והשוא עצמו והשלשה חטפים או נביא תמורת הגעיא השוא דגוש דגש חזק והשוא עצמו יהיה השוא נע בקלות · וכן יעלה סך כל הנקודות ארבע עשרה פתח חלם חירק קמץ גדול קמץ קטן פתח קטון שורק קבוץ שפתים קמץ מלא פום שאחרים קראוהו קמץ חטוף שוא נע בדגש חזק שוא נע בקלות חטף פתח חטף קמץ חטף סגול זהו מספר כל הנקודות ושמותיהן · אף כי יותר מבואר אם נאמר שהתנועות הן שלש עקריות ושש מורכבות · הרי תשעה מלכים ואחת לבדה היא המשרתת שהיא השוא לבדו ואין עבד זולת זה כי עבד אחד לכל המלכים כדעת רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים שחבר אף כי גם הוא מנה שם חמש גדולות כמו משה קמחי וחמש קטנות מנה פתח גדול פתח קטון חלם שאין וו אחריו וחירק שאין יוד אחריו וקבוץ שפתים הנה ביארנו מספר הנקודות ושמותיהן לפי כל הדעות שהגיעו אלינו · אבל מפני שבארנו טעם קריאת שמות הפתח והחלם והחירק לכן נבאר גם שמות הנשארות כי הקמץ הגדול נקרא כן כי במבטא יקמץ פיהו המבטא בו לא כמו הפתח שפותח בו הפה על כל גדותיו · ופתח קטן והוא הסגול נקרא כי גם בו יפתח פנות פיהו המבטא בו · ונקרא סגול כי נעשה כמין סגולה בשלש אבנים ובקמץ הקטון, יקמץ זויות פיהו במוצאו ולכן נקרא גם כן צרי כי הוא צורר את פיהו ובוקע בין השנים כמו הדלת תסוב על ציריה · ושורק כי בו המבטא שורק בשפתיו כמו על שריקות עדרים ולכן יש מי שקראו מלא פום כי במוצאו המבטא קובץ על שפתיו כאיש מלא פיהו וקבוץ שפתים גם כן נקרא כי כשיבטא בו האדם יקבץ את שפתיו · ונקרא שורק קטן כי הוא בשריקתו למטה מן השורק כמו שיראה למי שיסתכל במה שעתידים אנו לומר במוצאם במבטא ונקרא גם כן שלש נקודות כי זאת צורתו כמו שיראה אחרי כן · והקמץ מלא פום נקרא כן כי מוצאו דומה לחלם במלואו ונקרא קמץ חטוף שבקריאתו נראה המבטא כחוטף הקמיצה והשוא נקרא לשון שוה כי הוא משתוה לתנועות רבות כמו שנאמר עוד במבטא המיוחד לנקודות · והטעם כי השוא היא נקודה מורה על התחלת תנועה

ובכלל

ſcilicet ſceua mugiens & ip̄mmet ſceua & tria rapiētia:aut fe-
ſemus vice mugiētis[2] ſceua craſſū daghesc vehemēti:& ſceua
ip̄mmet erit ſceua motū leuiter: & ſic aſcēdet[3] ſūmā oīum pū-
ctorū q̄tuordecī pathah holē hirek:Kamecz magnū:Kamecz
puū:[4] pathah puū ſciurek collectio labioꝝ kamecz pleni oris:
qd̄ alii uocāt kamecz[5] raptū:ſceua motū p daghesc uehemēs:
ſceua motū leuit:rapiēs pathah rapiēs kamecz rapiēs [6] ſeghol
hic ē nūer⁹ oīum pūctoꝝ & ipſoꝝ noīa:& ſi magis manifeſtū ē
ſi dicam⁹:[7] ꝙ mot⁹ ſint tres radicales:& ſex cōpoſiti:ſicq; ſunt
noue reges:& vn⁹ [8] ſolus ipſe ē ſubmiſtrās:q ē ſceua ſolus ipe:
& nō eſt ſuus p̄ter hūc:qa ſuus[9] vnus eſt oībus regib⁹ ſm opi
nionē rabi Salamonis Yarhii ī libro līguę diſciplinaꝝ quē edi
dit:[10] & ſi etiā ipſe numerauerit ibi qnq; magna ſicut rabi Mo
ſce kimhi & qnq; parua[11] nūerauit pathah magnū pathah par
uum holē:poſt qd̄ nō eſt vau:& hirek poſt qd̄ nō ē yod[12] & col
lectionē labioꝝ.Sicq; explicuim⁹ numeꝝ pūctoꝝ & ip̄ſoꝝ no
mina ſm[13] oēs opiniōes quae puenerūt ad nos. Sed quia expli
cuimus rōnem appellatiōis nominū[14] pathah & holē & hirek:
ideo explicabimus nomina reliquoꝝ:quia Kamecz magnum
[15] uocat ſic:qa in ꝑlatione coarctat eius os ꝑferens ipſum:nō
ſicut pathah in quo apit[16] os ſm oīa latera eius.Et pathah mi
nus qd̄ ē ip̄m ſeghol vocat:qa ēt in eo apit[17] angulos ſui oris
ꝑferēs ip̄m:& uocat ſeghol:qa ſcm̄ eſt ſicut ſpēs murenulę cū
trib⁹ [18] lapidib⁹. Et in Kamecz puo coarctat angulos ſui oris
in ipſi⁹ ꝑnūciatiōe:& iō vocat ēt ceri:[19] qa ipſe ſtringit ſuū os
& erūpit inter dētes ſicut porta girat ſup ſuis cardibus. [20] Et
ſciurek qa eo ꝑnūciās ſibilat ſuis labiis ſicut ſup ſtrepit⁹ gre-
gū:& iō[21] eſt q ip̄m vocauerit pleni oris:qa ī ipſi⁹ ꝑnūciatiōe
ꝑferēs recolligit ſup ſua labia:ſicut hō:[22] cui⁹ plenū ē ſuū os.
Et collectio labioꝝ etiā vocat:qa qñ ip̄am ꝑfert hō colligit[23]
ſua labia:& uocat ſciurek puū:qa eſt ī ſuo ſtrepitu īfra ſciurek
vt[24] appebit illi q cōſiderabit q̄ futuri ſum⁹ nos dicere ī ipſoꝝ
ꝑnūciatiōe in ꝑlatiōe:[25] & uocat ēt tria pūcta:qa haec ē ipſius
figura vt videbit poſtea.Et kamecz[26] pleni oris vocat ſic: qa
ipſi⁹ ꝑnūciatio ē ſilis holē in ſua plenitudīe:& uocat kamecz
raptū:[27] qa in ſui ꝑlatione vr ꝑferens vt rapiēs coarctationē.
Et ſceua vocat ſm dcm̄ ſciaue[28] qa ip̄m coaequat motib⁹ mul
tis prout dicemus infra in ꝑlatione ꝓpria[29] punctis.Et ratio
eſt quia ſceua eſt punctus ſignificās ſuper principium motus:

& vniuersaliter sup terminos motus: nõ super motũ determinatum sicut videbit post[2] hoc. Et hæc est ratio ꝙ puncta alia composita ex sceua & puncto alio[3] vocant rapientia: qa sceua rapit motũ puncti: & nõ facit ipm sistere[4] ad permanendũ. Et ꝓpterea nõ inuenies accentũ in littera cuius pũctus est sceua aut rapiens: sicq[5] declarata est tibi hinc rõ nominũ punctoꝝ ſm suam significationẽ super motus: sed[6] est pter hos motus alter quem aliqui grãmatici vocant ipm motum[7] furtim acceptum: & nos etiam appellabimus ipsum hoc nomine: sed non ex sua ratione sicut feremus[8] in suo loco: & est pathah sup quo non videtur littera: quæ per ipsum legitur: & ideo uocat[9] furtim acceptum: quia sonus eius redit retrorsum ac si furtim rapta sit ipsius ꝓnunciatio: quia non est ei sup quo[10] sustentet: hæc est expositio sũmę punctorum quibus proferimus in lingua[11] hæbrea.

[12] ¶ Verum enimuero ipsoꝝ forma est hæc: quia pathah est linea recta sub[13] littera quam mouebit: & ratio est quia ipsum significat: ꝙ homo[14] rotundat suum os: qñ ipsum aperit: ac si linea transeat in medio circuli ĩter angulos[15] suorum labioꝝ: & posita est sub littera: quia non potuit cõsistere in medio lrẽ[16] neq posuerunt ipsam sup lrã ad distinguẽdum inter ipsam & inter lenitatis signum.[17] Et holem est pũctus qui positus est super virgulã litteræ quæ punctuata est[18] p ipm: & nõ est positum super ipm proprie nisi in extremo sinistro[19] inter ipsam & inter litteram venientẽ post eam. Et ratio est ad distinguendum inter ipm & inter accentũ[20] quadratũ qui est punctus in medio lrẽ: & inter punctum scin dextrũ: & inter[21] ipsius punctum sinistrum: ne erret intellectus per illã in ꝓlatione: qñ accidet[22] ꝙ sint super lrã vna duo istoꝝ: & ideo fuit holem ĩter duas lrãs[23] & fuit superius ad significãdũ motũ sursum vt scripsimus supius.[24] Et hirek est etiã punctus vnus: nisi ꝙ est sub lrã[25] quæ ꝓfertur per ipm: & est in medio lrẽ ad significandũ decorẽ[26] suę positionis: & nõ ponetur in suo capite dextro ne misceat cũ signo gimel ſm opinionẽ[27] ponentiũ punctũ signi gimel inferius ſm modum arabum: & non uoluerunt hi[28] ponere punctum super ipsam: quia ipsa existẽte leni nõ erit tunc locus ad ponẽdũ raphe: qđ ẽ signũ lenitatis:[29] qa locus vnꝰ nõ cõtinet duo pũcta. Verũtñ nos nõ curauimꝰ de raphe

sicut

ובכלל על גבולי התנועה לא על התנועה המוגבלת כמו שיראה אחר זה׳ וזה טעם שהנקודות האחרות המורכבות משוא ונקודה אחרת נקראו חטפים כי השוא חוטף תנועת הנקודה ואינו מעמידה להתקים׳ ועל זאת לא תמצא טעם באות שנקודתה שוא או חטף׳ הנה התבאר לך מזה טעם שמות הנקודות כפי הוראתן על התנועות אך יש מלבד אלה תנועה אחרת שמקצת המדקדקים קראוה תנועה גנובה ואנחנו גם כן נכנה אתה בזה השם ולא מטעמם כמו שנביא במקומה והיא פתח שאין נראה אות עליה שנקראה בו ולכן נקראת גנובה כי קולה חוזר לאחור כאלו נגנב מוצאה שאין לה על מה שתסמוך׳ זה הוא פירוש כלל הנקודות אשר נבטא בם בלשון העברי׃

אך אמנם צורתן היא זאת כי הפתח הוא קו ישר תחת האות אשר יניע אותה׳ והטעם כי הוא מורה שהאדם מעגל פיהו בפתיחתו אותה כאלו קו עובר באמצע העגולה בין פאות שפתותיו׳ והושמה תחת האות כי לא יכלה להתישב באמצע האות ולא הניחוה על האות כדי להבדיל בינה ובין הרפה׃

והחולם הוא נקודה הושמה למעלה מטור האות שנקודה בה ולא הונחה עליה ממש כי אם בקצה השמאלי בינה ובין האות הבאה אחריה׳ והטעם כדי להפריש בינה ובין טעם רביע שהיא נקודה באמצע האות ובין נקודת שין הימנית ובין נקודתה השמאלית כדי שלא ישתבש בם השכל בקריאה כשיקרה שתהיינה על אות אחת שתים מאלה ולכן היה החולם בין שתי אותיות והיתה למעלה להורות על תנועת מעלה כמו שכתבנו לעיל׃

והחירק הוא גם כן נקודה אחת אלא שהוא למטה מן האות הנקראת בו והוא באמצע האות להורות על תכן הנחתה ולא תונח בראשה הימני שלא תתערב עם סימן הגימל לדעת המניחים נקודת סימן הגימל למטה כדרך הערבים ולא רצו אלה לשים הנקודה עליה כי בהיותה רפה לא יהיה אז מקום להניח הרפה כי אין מקום אחר מחזיק שתי נקודות׳ ואולם אנחנו לא חששנו ברפה

כמו שחששנו בנקודת החירק אבל היה אומר מורי הרב רבי משה שר שלום כי אין לחוש על החירק כי סימן הגימל יונח בקצה הימני והחירק באמצע האות אלה הן אמהות הנקודות ומהן תפרדנה ותורכבנה הנשארות :

וזה כי הקמץ הגדול מורכב מהפתח והחלם ולכן כתנועתו בראשונה פותח הפה במקצת כמו הפתח וקומץ אותה במלואה כמו החלם וכן הוא מקמץ הפתח והחלם לכן צורתו קו ישר ותחתיו נקודה ולא הושמה הנקודה על הקו להורות כי התנועה היותר קרובה אליה היא תנועת הפתח הגוברת ותנועת החלם היא כתנאי מתנאי תנועתה הראשונה הגוברת בה :

והקמץ הקטן שהוא הצרי צורתו שתי נקודות זו בצד זו כי הוא נקמץ משתי נקודות החלם והחירק כמו שהקמץ גדול הוא מחובר מן החלם והפתח ומפני שהחירק ראשון בהרכבת הקמץ הקטן לכן יורה במוצאו במבטא על היוד הנחה כמו החירק וזהו טעם למה הונחו השתי נקודות תחת האות כמו החירק ולא הונחו למעלה כמו החלם עם היותם נקודה קומצת שניהם כאחד :

והפתח קטן מקובץ מפתח גדול וקמץ קטן ולפיכך עליו שתי נקודות כמו הקמץ הקטן כי הוא העקר במוצאו : ותחתיו היא נקודה שהיא ראש הקו ומעצמו הוא מתחיל ולנפשו משלים כדרך העגולה שכחה כח הפתח הגדול ולכן הנחתו כמו משולש מפני שכמו שהעגולה ראשונה לכל התמונות כן המשולש ראשון לכל התמונות בעלות זויות רצוני בזה המשולש בעל קוים ישרים לכל התמונות בעלות קוים ישרים והמשולש אשר בכדור לכל הבעלות קוים עקומים וכן גם כן כמו שהפתח מצטרף לכל הנקודות המורות על פתיחת הפה לאדם כן הפתח קטון גבול הפתוחים : והקמוצים כי אין פתיחת פה אחריו והוא התחלת הקמיצה :

והשורק מפני שבו מלא פום אלא שאינו כמו החלם לכן הונח נקודה אחת כמו החלם ולא הושם למעלה כמוהו כי אינו מגביה השפה במוצאו כמו החלם אבל מטה אתו למטה מעט

ולכן

ſicut curauimus de puncto hirek: ſed dicebat meus magiſter rabi Moſces [2] ſarſcialom: ꝙ non ſit curandum de hirek: quia ſignum gimel poneť in extremo dextro[3] & hirek ĩ medio lr̃æ: hȩ ſunt matres punctoꝝ & ab eis ſequeſtrant̃[4] & componũtur reliqua.[5] Quoniã kamecz magnũ eſt cõpoſitum ex pathah & holem: & ideo in ſuo motu[6] primo aperit os ſm̃ partem ſicut pathah: & coarctat ipm̃[7] ſua plenitudine ſicut holem: & ſic capit pathah & holem: ideo ipſius forma eſt linea[8] recta & ſub ea eſt punctus: & non fuit poſitus punctus ſupra lineã: ad ſignificandũ ꝙ[9] motus propior ei ſit motus pathah p̃ualens: & motus[10] ipſius holem ſit ſicut conditio de conditionibus ſui motus primi p̃ualentis in eo.[11] Et kamecz paruum quod eſt ceri ipſius forma eſt duo puncta: hoc in latere huius: qa[12] ipſum excerptum eſt ex duobus pũctis holem & hirek: ſicut kamecz [13] magnum eſt complexũ ex holem & pathah: & quia hirek eſt primũ in cõpoſitione[14] kamecz parui: ideo ſignificabit in ſua pronunciatione in prolatione ſuꝑ yod quieſcẽte ſicut hirek: [15] & hæc eſt ratio quare poſita ſunt duo pũcta ſub littera ſicut hirek: & non[16] fuerunt poſita ſuperius ſicut holem ipſis exiſtentibus puncto pugillo congregante ambo illa ſimul. Et pathah[17] paruum eſt aggregatum ex pathah magno & kamecz paruo: & ideo ſuper ipſum ſunt duo[18] pũcta ſicut kamecz paruum: qa ipſum eſt radix ĩ eius ꝓnũciatione:[19] & ſub eo eſt pũctus: qui eſt caput lineȩ: & ex ſeipo eſt ĩcipiẽs: & ad ſemetipm̃ [20] deſinit ſicut modus circuli: cuius vis eſt vis pathah magni: & ideo ſui poſitio eſt ſicut[21] trigoni: quia ſicut circulus eſt primus omniũ figurarũ: ſic trigonus[22] eſt primus omnium figurarum habentiũ angulos: dico hic trigonum rectilineum[23] omnium figurarum rectilinearum: & trigonũ qui eſt in ſphæra omnium[24] habentium lineas obliquas: & ſic ſimiliter etiam ſicut pathah combinatur omnibus punctis[25] ſignificantibus ſuper apertionem oris hominis: ſic pathah paruum eſt terminus apertorum[26] & coarctatorũ: quia nõ eſt apertio oris poſt ipſum: & ipm̃ eſt principiũ coarctatiõis.[27] Et ſciurek qa in eo eſt plenitudo oris: ſed nõ eſt ſicut holẽ: iõ poſitus eſt[28] pũctus vnus ſicut holẽ: & nõ eſt poſitus ſuꝑius ſicut ipm̃:[29] qa nõ eleuat labiũ ĩ ſui ꝓnũciatiõe ſicut holẽ: ſed decliat ipm̃ ĩferiꝰ parꝫ

& ideo

& ideo positum est in situ medio inter holem & hirek: & positum est intra vau: quia illa[2] est lr̄a ꝓpria ꝓnunciationi holem: quia ip̄m est primū in cōpositiōe sciurek.[3] Et collectio labiorꝝ quod est sciurek paruum etiam ipsum est aggregatum ex holem & hirek:[4] & ideo ipsius forma est tres puncti: & omnia illa sunt sub littera: ad notificandum ꝙ[5] ipsum magis declinet depressioni hirek q̄ inclinet altitudini holem: & ideo[6] punctus supremus est natum holem: & infimus est natum hirek:[7] & vnus in medio ad æquiparandum inter illa ad significandum ꝙ eius motus sit medius: & ideo[8] non sunt tria puncta hoc sub hoc directe: sed decliuitate: quia pūctus[9] sup̄mus est in extremo lr̄æ sinistro: & duo reliqua sunt ꝑcedētia & dexterꝝ tenentia:[10] adeo ꝙ pūctus infimus directus sit in frōte medii lr̄æ: qui est locus hirek[11] ad notificandū suas mr̄es: quia sicut mater est ipsius filia.[12] Et kamecz raptū nō est dr̄ia īter ipsius formā & formā kamecz magni: sed[13] ipsius cōpositio est differens: & hoc q̄a sicut motus pathah[14] cōponet̄ cū motu holem duob⁹ modis: aut ꝙ p̄ualeat virtus ip̄ius pathah: aut[15] ꝙ p̄ualeat virtus ip̄ius holē: sic ēt posita fuit forma hæc: q̄ significat cōpositionē pathah[16] cū holē forma vnamet: nisi ꝙ ipsius scīa & cognitio ipsius est pēdēs in illo:[17] q̄d est ꝓpe eā: ꝓut ōndet̄ infra iuuāte Deo: q̄a in kamecz magno p̄ualet[18] vis pathah: & in kamecz pleni oris q̄d est ip̄m raptū: præualet vis holē.[19] Et sceua est duo pūcta: hoc supra hoc: ad significādū ꝙ vno mō[20] significet principiū motus punctorꝝ regum[21] & illorū continuitatē ipsorūq̧ vltimum: quia ipsum est terminus ipsis: & æquum est omnibus motibus: sicut[22] punctus est æqualis oībus partibus mobiliū: & nunc est æquale oībus partibus tp̄is:[23] & hoc q̄a crassum significat prīcipiū vehemēs motus pūcti digni ei[24] ex parte lr̄æ veniētis post ip̄m: vt declarabit̄ infra: & hoc in potētia aut in actu:[25] aut ex parte puncti venientis post ipsum in actu: quia tūc ipsum rapit partē[26] motus illius. Et motū leuiter significat principiū leue in motu[27] puncti illius: quia ob ipsius leuitatem non cognoscitur in eo quasi impressio motus conuenientis[28] ad declinandū ad ipsum: & ob hoc q̄n sceua & pūctus veniunt insimul in lr̄a vna: tunc[29] vocabit̄ pūctus ille rapiēs: quia sceua rapit clare motū illū: & si

homo

ולכן הונח במצב אמצעי בין החלם והחירק והונח בתוך הוו שהיא האות המיוחדת למוצא החלם כי הוא ראשון בהרכבת השורק:

והקבוץ שפתים שהוא שורק קטן גם הוא מקובץ מחלם וחירק ולכן צורתו שלש נקודות וכלן תחת האות להודיע כי הוא יותר נוטה לשפלות החירק ממה שיטה לגובה החלם. ולכן הנקודה העליונה היא תולדת החלם והתחתונה תולדת החירק ואחת באמצע להכריע ביניהן להורות כי תנועתו אמצעית. ולכן אין השלש נקודות זו תחת זו ביושר אלא בהטיה שהנקודה ה העליונה בקצה האות השמאלי והשתים הנשארות הולכות ומימינות עד שהנקודה השפלה מכוונת כנגד אמצע האות שהוא מקום החירק להודיע את אמהותיה כי כאמה בתה:

והקמץ חטוף אין הפרש בין צורתו וצורת הקמץ הגדול אך הרכבתו מתחלפת וזה כי כמו שתנועת הפתח ת תתרכב עם תנועת החלם בשני דרכים או שיגבר כח הפתח או ש שיגבר כח החלם כן גם כן הונחה צורה זו שהיא מורה הרכבת הפתח עם החלם צורה אחת בנפשה אלא שידיעתה והכרתה תלויה במה שסמוך לה כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל כי בקמץ הגדול יגבר כח הפתח ובקמץ המלא פום שהוא החטוף יגבר כח החלם:

והשוא הוא שתי נקודות זו למעלה מזו להורות כי על דרך אחת מורה על התחלת תנועת הנקודות המלכות ודבקותן וקצן כי הוא גבול להן ושוה הוא לכל התנועות כמו ש שהנקודה שוה בכל חלקי המתנועעים והעתה שוה לכל חלקי הזמן. וזה כי הרגוש יורה על התחלה חזקה בתנועת הנקודה הראויה לה מפאת האות הבאה אחריה כמו שיתבאר עוד וזה בכח או בפעל. או מפאת הנקודה הבאה אחריה בפעל כי אז היא חוטפת מקצרת התנועה ההיא. והנע בקלות יורה על התחלה קלה בתנועת ה הנקודה ההיא כי לקלותו לא נכר בו כמעט רושם התנועה ההוגנת לגשות אליה. ומפני זה כשהשוא והנקודה באות כאחת באות אחת אז נקרא הנקוד ההוא חטף. כי השוא חוטף בפירוש התנועה ההיא אף

כי לא

כי לא יעמיד האדם מוצא פיו באותה התנועה · אך יחטוף אותה כאלו נגזלה ממנו ויעטפנה באות הנקודה הבאה אחריה · וכשאין בשוא דגש כלל לא כבד ולא קל והוא תחת אות שבאמצע התיבה או הוא בכח אות שבסוף התיבות המוקפות אז יורה על דבקות התנועה הקודמת בתנועה הבאה אחרי השוא ואם השוא בין שתי אותיות מתוגות בטעם או בגעיא או במתיגה או שיבא בסוף תיבה שאינה מוקפת אז יורה על סוף תנועת האות הקודמת הנערה באחד ה המלכים · ואולם האות הנחה בין שיובן בה שוא בכח כפי דעת מדקדקים רבים שבקשו להבין בכל הנחות שוא בין שלא יובן בה הנה דין האות ההיא במנוחתה כדין העתה הבלתי מורגש בזמן · ולכן היטיבו הסופרים אשר לא נקדו האותיות ההן ולא להקל מעליהם הנקוד אלא כי אין נקוד במקום שלא תורגש בו תנועה ולא גבול תנועה · ולכן לא דברו נכונה רבי המדקדקים שכתבו שכל מה שנכתב ולא נקרא ראוי לינקד בשוא נח · ולא נכתב השוא הזה כי אם בכף ובקצת האותיות הבאות כרגש בסוף התיבות · אך במקום שבא השוא בסוף התיבה צריך שיהיה על דרך המורה דבקות או קץ וסוף תנועה מורגשת בהגא ודע זה כי הוא אמת ודאי ואם לא דקדקו בו בפירוש המדקדקים הראשונים אך אמנם רבות נסתפקתי בזה למה לא נמצאו כי אם שלשה חטפים · אחד לתנועת פתח שהיא עקר התנועות הפשוטות · ושנים למורכבים ממנה רצוני לומר לקמץ ולסגול כי נמצא חטף קמץ וחטף סגול · ולא כן לשאר התנועות ויגעתי למצוא דברי חפץ על זאת בספרי המדקדקים הקדמונים אשר היו לפני ולא מצאתי להם קטנה ולא גדולה · ועל זאת עמדתי משתומם כמה וכמה פעמים ואחרי ההסתכלות השגחתי בם כי הפתח גרם כל זאת לה ולבאי כחה ראשונה · והטעם כי אין ממהרים יותר מדאי הדברים שיש להם קצבה ותכלית בפועל אבל למה שאין לו תכלית וקצבה בפועל יכול למהר יחיש תנועתו · ולכן בהיות שאין לעגולה ראש וסוף בפעל לכן הפתח הדומה לה וכל הנלוים אליו ראשונה הם חטפים · ולא כן הנשארים ולפיכך בהיות הקמץ והסגול תולדות

הפתח

homo non sistat ꝓlationẽ sui oris in illo motu: sed rapiat illũ [2] ac si raptus esset ab eo: & ipsum complecteť cũ lr̃a puncti ue- niẽtis post ipsum. Et quando nõ est[3] in sceua daghesc penitus nec graue neqꝫ leue: & ipsum est sub lr̃a q̃ est in medio dictio- nis: vel [4] est in potentia litteræ q̃ est in fine dictionũ subunita rum: tunc significabit super continuitatem motus [5] p̃cedentis cum motu veniente post sceua: & si sceua fuerit inter duas lit- teras [6] ꝓductas cum accẽtu: aut mugitu: aut productione: aut ꝙ veniet in fine dictionis: quæ nõ sit [7] subunita: tũc significa- bit super vltimũ motus lr̃æ p̃cedentis motę per vnum [8] regũ. Verũtamen lr̃a quiescens siue sit ꝙ intelligatur in illa sceua in potentia s̃m opinionẽ [9] grãmaticoꝝ multoꝝ: qui inq̃siuerũt intelligere in oĩbus quiescẽtibus sceua: siue sit ꝙ nõ intelligať in ea: [10] sicqꝫ ius lr̃æ illius in sui quiete est sicut ius instantis nõ sensati in tempore: [11] & ideo bene fecerunt scriptores qui nõ punctuauerunt lr̃as illas: & nõ ad alleuiandũ super se [12] pun- ctuationẽ: sed quia non est punctuatio in loco in quo non sen tieť motus neqꝫ terminus [13] motus: & iõ nõ sunt loquuti recte maiores grãmaticoꝝ qui scripserũt: ꝙ omne q̃d est scriptum [14] & non est lectũ: dignũ est pũctuari cum sceua quiescente: & non ẽ scriptũ sceua hoc nisi in caph: [15] & in q̃busdã lr̃is veniẽ tibus cũ daghesc ĩ vltimo dictionũ: ĩmo in loco in quo uenit sceua [16] in vltĩo dictionis: oportet ꝙ sit s̃m modũ significãtis cõtinuitatẽ aut finẽ & vltimũ motus [17] sensati in prolatione: & scias hoc: q̃a est veꝝ certe: & si nõ apprime curauerint ipsum clare [18] grãmatici primi. Verũtñ multoties dubitaui in hoc: q̃re nõ ĩuẽta sunt [19] nisi tria rapiẽtia. Vnũ motui pathah: qui est radix motuũ [20] simpliciũ: & duo cõpositis ex eo: hoc ẽ ka- mecz & seghol: q̃a [21] inueniť rapiẽs kamecz & rapiẽs seghol: & nõ est sic reliq̃s motibꝰ: & fatigatus sum ad inueniẽdũ [22] uer ba uoluptatis sup̃ hoc ĩ libris grãmaticoꝝ veteꝝ: q̃ fuerũt añ me: & non [23] inueni eis paruũ neqꝫ magnũ q̃d: & sup̃ hoc steti stupidus quotquot [24] vicibꝰ: & post ĩspectionẽ aduerti in eis: ꝙ pathah cõtulit totũ hoc sibi: [25] & veniẽtibꝰ ex ui eiꝰ priõ: & rõ est q̃a nõ acceleramꝰ vltra modũ res: [26] q̃bus ẽ ipsis statutũ & finis ĩ actu: sed cui nõ est ei finis & statutũ [27] in actu põt acce lerare: festĩare suũ motũ: & iõ cũ sit ꝙ nõ ẽ circl'o caput [28] & vl timũ ĩ actu: iõ pathah q̃d ẽ sil'e illi: & oĩa associata ei priõ sũt [29] rapiẽtia: & nõ sũt sic reliq̃: & iõ exñtibꝰ kamecz & seghol natis

pathah

pathah magni: & non sic punctis reliquis: quæ retulimus: non fuerunt rapta præter[2] hæc tm. Et si dices q quidã sapiẽtes veritatem antiqui dixerunt:[3] q sciurek etiam sit natum pathah & holem: & q vau sit similitudo pathah: & punctus[4] qui est in medio sit similitudo holem: & cum toto hoc nõ inuenimus rapiens sciurek: est[5] dicendum q cum sit vis holem pualens in sciurek etiã scdm mentẽ illorum: ideo non fuit raptũ[6] sicut est legis pathah: sed sistitur in eleuatione sui pnũciationis: sicut est moris holem: & ideo impossibile est[7] q currat & rapiat in sua sistentia: & hic est cõpleta expositio figuræ punctorum: quia & si [8] inueniatur punctus alius cuius motus uocat furtim raptus: nõ est differẽtia inter[9] illius formam & inter id qd scripsimus in forma punctuationis nisi in ipsius pnũciatione in platiõe: & iõ[10] nõ est ferẽdũ suas sũmas & minutias nisi in pnunciatione prolationis non in forma scripturæ.

[11] ¶ Sicq pnũciatio punctorum est fm hũc modum: qa pathah magnũ ipsius pronũciatio[12] est: qñ aperiet homo suũ os late & pferet ipsum: vt est nos dicere a. Et kamecz[13] est qñ hõ proferet ea pnunciatione eadẽ: & nõ dilatet suũ os:[14] in sua apertione: sed coarctet ipsum parũ & dicet oa. Et pathah paruum est[15] quando hõ dilatabit extrema suorum labiorum & dicet e. [16] Et kamecz paruum est qñ coarctabit extrema suorum labiorũ & dicet ie. Et holem[17] est qñ homo eleuabit sua labia sursum: & dicet o.[18] Et hirek ẽ quãdo deprimet hõ sua labia & dicet i. Et sciurek[19] est medium inter holem & hirek: quia homo[20] qñ proferet ipsum non eleuabit neq deprimet sua labia: sed ea coarctabit:[21] & protrahet ea in frontispitiũ & dicet v. Et collectio labiorum est quando eam proferet homo[22] non eleuabit neq deprimet eius labia: sed ea coarctabit: sed nõ protrahet ea[23] in frontispitiũ vt in sciurek: sed ea colliget & conculcabit ea supra suos dentes. Et kamecz[24] pleni oris quod uocatur kamecz raptum quando proferet ipm homo[25] ipsius positio est media inter Kamecz & holẽ adeo q eleuet labia vt in[26] holem cum ipsorum coarctatione vt in Kamecz[27] pleni oris & inter holem & faciet sistere vocem in motu pleni oris: & per hoc distinguit[28] a rapiente Kamecz. Sceua crassum est quando proferet ipsum pronuncians fortiter[29] & grauiter. Et motum leue est quando homo non abscõdet ipsum: neq pferet

ipsum

הפתח גדול ולא כן הנקודות הנשארות אשר זכרנו לא נחטפו זולת אלה בלבד׃ ואם תאמר כי מקצת חכמי האמת הקדמונים אמרו שהשורק גם כן תולדת הפתח והחלם וכי הוו דמות הפתח והנקודה אשר באמצע דמות החלם ועם כל זה לא מצינו חטף שורק׃ יש לומר שבהיות כח החלם גובר בשורק אף לפי דעתם לכן לא נחטף כדרת הפתח אבל יעמד בהגבהת מוצאו כדרך החלם ולכן אי אפשר שירוץ ויחטף בעמדו׃ ובזה נשלם ביאור צורת הנקודות׃ כי אף שנמצאת נקודה אחרת שתנועתה נקראת גנובה אין הפרש בין צורתה ובין מה שכתבנו בצורת הנקוד אלא במוצאה במבטא׃ ולכן אין להביא כלליה ופרטיה אלא במוצא המבטא לא בצורת המכתב׃

והנה מוצא הנקודות הוא על זה הדרך כי הפתח הגדול מוצאו כשיפתח האדם פיו ברחב ויבטא בו כאמרינו אַ׃ והקמץ הוא כשהאדם יבטא באתו המוצא עצמו ולא ירחיב פיהו בפתחו אבל יקמץ אתו מעט ויאמר אָ׃ והפתח קטון הוא כשהאדם ירחיב קצות שפתותיו ויאמר אֵי׃ והקמץ קטון הוא כשיקמץ קצות שפתותיו ויאמר אֶי׃ והחלם הוא כשהאדם יגביה שפתותיו למעלה ויאמר אוֹ׃ והחירק הוא כשישפיל האדם שפתותיו ויאמר אִי׃ והשורק הוא בינוני בין החלם והחירק כי האדם כשיבטא בו לא יגבה ולא ישפיל שפתותיו אבל יקמצם וימשיכם מנגד ויאמר אוּ׃ והקבוץ שפתים כשיבטא בו האדם לא יגבה ולא ישפיל שפתותיו אבל יקמצם אך לא ימשכם מנגד כמו בשורק אבל יקבצם וישכיבם על שניו׃ והקמץ מלא פום הנקרא קמץ חטוף כשיבטא בו האדם תהיה הנחתו אמצעית בין הקמץ והחלם עד שיגביה השפתים כמו בחלם בקמיצתם כמו בקמץ׃ וזה הוא ההפרש בין קריאת הקמץ מלא פום ובין החלם׃ ויעמיד הקול בתנועת המלא פום ובזה יבדל מן החטף קמץ׃ שוא דגוש הוא כשיבטא בו המוציאו בחזק ובגבורות והנע קל הוא כשהאדם לא יסתירנו ולא יבטא

כּוֹ בְּכֹבֵד כִּי אִם בְּנַחַת מָשָׁל הַדָּגוּשׁ דַּבְּרוּ חַבֵּית בִּשְׁוָא דָּגוּשׁ בַּכָּבֵד מ מָשָׁל הַקַּל בְּךָ ׃ חַטֶּף פַּתַּח תְּנוּעָתוֹ מוּרְכֶּבֶת כְּמוֹ צוּרָתוֹ מִן הַשְּׁוָא וְהַפַּתַּח כִּי יְבַטֵּא בּוֹ הָאָדָם בִּתְנוּעַת הַפַּתַּח כְּחוֹטְפָה בִּרְיְהָטָא ׃ וְכֵן הַחֲטֶף סֶגּוֹל כִּתְנוּעַת הַסֶּגוֹל חֲטוּפָה אַךְ הַחֲטֶף קָמֵץ מוֹצָאוֹ אֵינוֹ דוֹמֶה לִתְנוּעַת הַקָּמֵץ גָּדוֹל כִּי אִם לִתְנוּעַת הַמָּלֵא פּוּם שֶׁזָּכַרְנוּ אַךְ הוּא חָטוּף בִּתְנוּעָתוֹ ׃ וְאַל תַּאֲמֵן לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁגַּם הַמָּלֵא פּוּם דִּינוֹ לִהְיוֹת לוֹ שְׁוָא קוֹדֶם ׳ כִּי יֵשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין עֲמִידַת הַמִּבְטָא בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם וּבֵין מְרוּצָתוֹ בַּחֲטֶף קָמֵץ ׳ וְזֶהוּ טַעַם לָמָה לֹא תִּמְצָא טַעַם בָּאוֹת הַחֲטוּפָה בַּחֲטֶף קָמֵץ כִּי דִינָהּ בָּזֶה כְּדִין הַנְּקוּדָה בִּשְׁוָא וְנִמְצָא בַּמָּלֵא פּוּם כְּמוֹ מִלַּת כָּל כְּשֶׁהִיא סְמוּכָה וְטַעְמָהּ מַקָּף כִּי הִיא בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם וְאִם אֵין לָהּ נְגִינַת מְתִיחָה אֵין לָהּ גַּם כֵּן מְרוּצַת הַחֲטֶף אַף כִּי יֵשׁ שְׁתַּיִם תֵּיבוֹת כָּל מוּקָפוֹת וּקְרִיאָתָן קְרִיאַת הַקָּמֵץ גָּדוֹל אֲשֶׁר הַמְּסָרָה זְכָרָה אֶתֵּן כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה כָּל אַחַי רָשׁ שְׂנֵאוּהוּ ׳ זֶה הוּא הָרִאשׁוֹן מִדִּינֵי הַשְּׁוָא וּמְחוּבָּרָיו ׳ אַךְ אָמְנָם יֵשׁ עוֹד לָדַעַת כִּי קְרִיאַת הַשְּׁוָא מִתְחַלֶּפֶת לְפָנִים שׁוֹנִים לְפִי חִלּוּף ה הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת הַקְּרוֹבוֹת אֵלָיו לָכֵן לֹא נְפָרֵט דַּרְכֵי מוֹצָאָיו עַד כָּתַבְנוּ דַּרְכֵי חֲלוּקַת הַנְּקוּדוֹת בְּעֵרֶךְ אֶל הַגְּזָרִים הַנּוֹלָדִים מִן הָאוֹתִיּוֹת וּמֵהֶן כִּי הָאוֹתִיּוֹת כְּאָבוֹת הַמּוֹלִידִים וְהַנְּקוּדוֹת כְּאִמָּהוֹת הַיּוֹלְדוֹת אוֹתָם אַחֲרֵי תּוּמָּם ׃ וְשָׁם נְדַבֵּר גַּם כֵּן עַל תְּנוּעַת הַגְּנוּבָה אֲשֶׁר זָכַרְנוּ בִּתְחִלַּת דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה ׳ וּבְכֵן נָשׁוּב לְרֹאשׁ דְּבַר הַנְּקוּדוֹת וּנְבָאֵר כְּלָלֵיהֶם בְּעֵרֶךְ קְצָתָן לִקְצָת בְּחִבּוּר הַגְּזָרִים אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁלַמְנוּ הַדִּבּוּר בָּהֶן מִצַּד עַצְמָן ׳ וְאַחַר כַּךְ בָּאַחֲרוֹנָה נְפָרֵשׁ חִלּוּפֵיהֶן וּתְמוּרָתָן ׃

וְהִנֵּה נַתְחִיל עוֹד מֵהַפַּתַּח גָּדוֹל וְנֹאמַר כִּי כְּלָלֵי חֲלוּקוֹת הַפַּתַּח גָּדוֹל בְּעֵרֶךְ אֶל הַנְּקוּדוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת ה הַסְּמוּכוֹת לָהֶן הֵם חֲמִשָּׁה ׃ הַכְּלָל הָרִאשׁוֹן הוּא שֶׁכָּל אוֹת שֶׁאַחֲרֶיהָ שְׁוָא קַיָּם הִיא פְּתוּחָה ׳ וְקוֹרֵא אֲנִי שְׁוָא קַיָּם כְּשֶׁלֹּא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ אֲפִילוּ בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ דִּבַּרְנוּ שָׁמַרְנוּ א אָכַלְנוּ ׳ אֲבָל כְּשֶׁהַשְּׁוָא הוּא מִשְׁתַּנֶּה אֵין זֶה דִינוֹ ׳ כִּי בְּתֵיבַת אָמַרְנוּ

האלף

ipm grauiter nisi plane. Exēplū crassi ē דברו beth est cū sceua crasso grauiter[2] exēplū lenis est בך. Rapiens pathah ipsius motus est cōpositus sicut ipsius forma ex sceua[3] & pathah: qa ꝓfert eam hō motu pathah sicut ipm rapiens cursu.[4] & sic rapiēs seghol est sicut motus seghol raptus: sed rapiēs Kamecz ipsius ꝓnūciatio[5] nō est silis motui Kamecz magni: sed motui pleni oris qd retulimus:[6] sed est raptus ī suo motu: & nō credas verbis dicentiū ꝙ ēt[7] pleni oris ius eius est esse ei sceua ante: quia est differentia magna inter sistentiā[8] ꝓlatiōis in kamecz pleni oris & inter ipsius cursum in rapiēte kamecz: & hæc est rō q̄re[9] non inuenit accentus in lr̄a rapta p rapiēs kamecz: qa ipsius ius est ī hoc sicut ius pūctuatę[10] cū sceua: & īuenit ī pleni oris vt dictio כל qñ est affinis: & ipsius accētus est subunio: qa[11] est in kamecz pleni oris: & si nō sit ei cantus ꝓtractiōis nō est ei ēt cursus[12] rapientis: & si sint duæ dictiōes כל subunitæ: & illaꝝ ꝓlatio ē ꝓlatio Kamecz[13] magni: quas traditio retulit ipsas כל oīa ossa mea dicēt כל oēs fratres egeni[14] odiuerunt eū: hoc est primū iurium sceua & cōnexorum ei: sed est[15] ulterius sciendum ꝙ prolatio sceua sit varia modis differentibus ſm varietatem[16] lr̄arum & punctorum propinquoꝝ ei: ideo nō specificabimus modos ꝓnunciationū ipsius: donec[17] scribam⁹ modos diuisionis pūctoꝝ in cōpatione ad syllabas ortas ex lr̄is:[18] & ex ipsis est: quia lr̄æ sunt vt patres gignentes: & puncta vt matres parientes[19] illas post ipsaꝝ complemētū: & ibi etiam loquemur de motu rapto: cuius[20] meminimus in principio verborum nostrorum horum: & sic redibimus ad caput rei[21] punctorum: & exponemus suas sūmas in mutua comparatione ipsorum in cōpositione syllabarū postq̄[22] compleuerimus elocutionē in eis ex parte suimet: & post hæc in vltīo exponemus[23] ipsoꝝ cambia & cōmutationes suas.

[24] ¶ Sicq̄ incipiemus vlterius ex pathah magno: & dicemus ꝙ summę partitionū[25] pathah magni in cōparatione ad puncta & litteras[26] propinquas eis sunt quinq̄. Sūma prima est: ꝙ omnis littera[27] post quā est sceua ꝑmanens est cum pathah (uoco autem ego[28] sceua permanens quando non mouetur a suo loco etiam in pausa: vt אכלנו[29] דברנו שמרנו) sed quando sceua est mutabile non est hoc suum ius: quia in dictione אמרו

aleph

aleph est cum Kamecz:& rõ est:quia sceua mem non est pma-
nẽs:quia in pausa mutabitur in[2] Kamecz': & possibile ẽ descri
bere sceua permanens modo vniuersaliori hoc : & dicere ꝙ
sceua[3] pmanens sit qđ dignum est litteræ punctuatæ p ipm ex
parte ipsius non ex pte lr̃æ alterius[4] ꝓpinquæ ei:& ideo sceua
mem שמרו non est pmanens:quia nõ est dignum ipsi mem ex
pte[5] ipsius: sed ob cõnexionẽ plr̃itatis: quã significat vau: ꝓut
videbit̃ in caplo[6] verboꝝ & ĩ caplo cõstructiõis iuuãte Deo:
& ideo aleph quæ est ante[7] sceua mem nõ est cum pathah:sed
cum Kamecz:sed sceua resc אמרנו est permanẽs:qa[8] nõ est ipsi
resc punctus alius p̃ter sceua:quia etiã qñ nõ est ꝓpinqua vlli
[9] cõnotato penitus:vt in dictione אמר vel nõ est ei punctus pe
nitus ẜm nostrã opinionẽ supius[10] vel ipsius pũctus est sceua
quod deiecerũt ab ea scribæ ad alleuiandũ ab eis onus[11] illius
scripturæ ẜm morem ipsoꝝ in vltimis reliquaꝝ dictionũ ẜm
mentẽ maioꝝ grãmaticoꝝ:[12] & iõ occasione sceua hui⁹ mem
אמרנו est cum pathah magno : ẜm dictũ sũmæ huius. [13] Sũma
secũda:omne ai bai gai usq; ad vltimũ alphebeti in capite di-
ctionis [14] sunt cũ pathah semp vt הידעתם : & in vltĩo dictionis
etiam [15] sunt cũ pathah:qñ nõ veniunt in pausa vt vestiẽt שטני
aduersarii mei vituperiũ.[16] Sũma tertia : lr̃a quę ẽ ante omnẽ
lr̃am crassam est cũ pathah[17] semp vt דבר ויקם וילך & cętera ab
eis:& sic he certificationis[18] quãdo nõ veniet post ipsam vna
lr̃arum lenitatis:siue sit crassa vt[19] השמים siue sit lenis vt הברכה.
[20] Sũma quarta est ꝙ omnis dictio cuius desinẽtia est im signi
ficans pluralitatẽ[21] littera præcedens yod si est cũ hiatu aper
tionis dico[22] a: illa est cũ pathah semper vt ידים אפים שדים שנים
& cætera ab eis.[23] Summa quinta:omnis lr̃a quæ est cum ceri
aut cum holem aut cum sciurek aut[24] hirek:& post illud est he
vel heth vel hayn in vltimo dictiõis semp[25] scribetur pathah
inter litteram sub qua est vnum punctorũ : quæ retulimus:&
litteram [26] החע venientẽ post illam:& ꝓlatio pathah est ac si
inter illas esset littera altera. Verũtamen[27] quæ sit littera quę
digna sit ad ipsam proferendum per pathah vidi opiniones
differentes:[28] quia maior pars grãmaticorum quos vidi su-
stentantes se super lectores Tiberiadis profeũnt illam[29] ac si
esset ibi aleph sicut מזבח legunt : ac si scriptum esset מזבאח : sed
meus

האלף בקמץ והטעם כי שוא המם אינו קים כי בהפסק ישתנה אל קמץ · ואפשר לרשום השוא קים בדרך כולל מזה ולומר כי השוא קים הוא הראוי לאות הנקודה בו מפאת נפשה לא מפאת אות אחרת הסמוכה לה · ולכן שוא מם אמרו אינו קים כי אינו ראוי למם מפאת נפשה אלא בשביל חבור הרבוי אשר תורה הוו כמו שיראה בשער הפעלים ובשער ההרכבה בעזרת האל·

ולכן האלף אשר קודם שוא המם אינה בפתח כי אם בקמץ אבל שוא ריש אמרנו הוא קים כי אין לריש נקודה אחרת זולת השוא · כי אף כשאינה סמוכה לשום כנוי כלל כמו בתיבת אמר או אין לה נקודה כלל כפי סברתינו לעיל או נקודתה השוא שהפילו ממנה הסופרים להקל מעליהם משא כתיבתו כדרכם בסופי שאר התיבות על דעת רבי המדקדקים ·

ולכן בסיבת השוא הזה מם אמרנו בפתח גדול על פי הכלל הזה :

הכלל השני כל אי בי גי עד סוף האלפא ביתא בראש התיבה הם פתוחים לעולם כמו הידעתם ובסוף התיבה גם כן פתוחים כשלא יבאו בהפסק כמו ילבשו שוטני כלמה :

הכלל השלישי כל אות דגושה האות שלפניה היא פתוחה לעולם כמו דבר ויקם וילך וזולתם וכן הא ההודעה כשלא תבא אחריה אחת מאותיות הרפיון בין שתהיה דגושה כמו השמים בין שתהיה רפה כמו הברכה :

הכלל הרביעי הוא שכל תיבה שסופה ים מורה על הרבוי האות הקודמת ליוד אם היא בהברת הפתיחה רצוני לומר אם היא בפתח לעולם כמו ידים אפים שדים שנים וזולתם :

הכלל החמשי כל אות שתהיה בצירי או בחלם או שורק או חירק ואחריו הא או חית או עין בסוף התיבה לעולם יכתב פתח בין האות אשר תחתיה אחת הנקודות אשר זכרנו ואות החע הבאה אחריה וקריאת הפתח כאלו ביניהן אות אחרת אך אמנם אי זו היא האות שראוי לבטא בה כפתח ראיתי דעות שונות כי רוב המדקדקים אשר ראיתי סומכים על קראי טבריא מבטים בה כאלו היתה שם אלף כמו מזבח קוראים כאלו כתוב מזבאח אבל

מורי הה"ר משה שר שלום היה אומר שקריאת הפתח הזאת נוטה למוצא הנח שתורה עליו הנקודה הקודמת אליה כי אם היא צרי או חירק תתנועע הפתח כמוצא היוד כמו מזבח קריאתו לפי זה הדעת כמו מזביח אך היוד רפה מאד בקריאה עד שתראה כמעט נחה ואם הנקודה חלם או שורק שיורו על הוו אז תנועת הפתח נוטה למוצא הוו כמו גבוה אלוה ונראין דבריו לשתי סבות האחת כי לא מצינו במסורת זכר אלה התיבות בין הקרואים ולא נכתבים · והשנית כי קדמוני המדקדקים קראו התנועה הזאת תנועה גנובה · ואם אין הטעם כמו שחשבו מקצת המדקדקים ובפרט רבי אבשלום מזרחי בספרו בשיר שקרא אמרי שפר שאמר שהטעם הוא מפני שנגנבה השוא שראוי להכתב באות החע שבסוף התיבה כי מה שאמר לא יגרום קריאת אות אשר לא נכתבה אך הטעם הוא לפי דעתי מפני שתנועת הפתח במוצא הנח היא כל כך רפה שנראת גנובה · והיה אפשר לפי דעת קדמוני המדקדקים שכתבו שהוסר השוא מהאות שבסוף התיבה שאלו נכתבה היתה הפתח נקראת במקצת כפתח חטוף אלא שבפתח חטוף האות הנעה בו מן הנעות ובפתח תנועת גנובה האות היא מן הנחות וקריאתה בחשאי עד שהשומעים לא יבחינו האות שמבטא בה המדבר ולכן היתה נקודת השוא קודמת לפתח החטופה ומתאחרת לגנובה כדי להבדיל בין הנעות והנחות · ובזה נשלמו כללי הפתח כפי יחסו אל הנקודות והאותיות הסמוכות אליה לפי מצבה ואמנם שאר עניניה מקצתם ראוים בשער השמות ומקצתם בשער הפעלים ומקצתם בשער השמוש ושם נביאם ב בעזרת האל ׃

החלם

רו שני כללים האחד כי בתנועתו ימשך שלש אותיות על הרב ימשך וו וזה בכח או בפעל ושניהם בפסוק אחד וגם את הגוי אשר יעבדו כי הגימל בחלם מושך וו בפעל והבית בחלם מושך וו בכח לבד והפרש במוצאם כי בחלם גוי הפה קמוצה במקצת והוא מלא פום כיותר ובחלם יעבדו לא רת תקמץ הפה כל כך · ולפעמים ימשך אלף ואז תפתח הפה במוצאו כאלו בא מפנימי החזה · ולפעמים תבא אחריו הא כמו פרעה

ואז

meus doctor sapientissimus rabi Mosces sarscialom dicebat ꝙ ꝓlatio pathah huius declinat[2] pronunciationi quiescentis: super quod significat pūctus ipsum p̄cedēs: quia si sit ceri uel [3] hirek mouebitur pathah ut pronunciatio yod: vt מזבח ipsius ꝓlatio ſm hanc opinionē est[4] vt מזביח: sed yod est lenis nimiū in prolatione adeo ꝙ uidetur quasi qescens: & si[5] punctus fuerit holem aut sciurek quæ significant super vau: tunc motus pathah declinat ꝓnūciationi[6] ipsius vau vt גבוה אלוה & apparēt uerba eius ob duas causas. Vna est quia nō inuenimus[7] in traditione mentionē harum dictionū inter ꝓlatas & nō scriptas. Et secūda qa[8] ueteres grāmaticorū uocauerunt motū hūc motū sublatum: & si[9] ratio nō sit ut putauerunt quidā grāmatici: & præcipue rabi Absalom oriētalis[10] in suo libro de carmīe quē uocauit dicta leporis: quia dixit ꝙ ratio sit: qa sublatū est[11] sceua: quod dignū est ad scribendū in littera אחהע: quæ sunt in vltimo dictionis: quia id qđ dixit nō[12] cōduceret prolationē lr̄æ quæ nō fuit scripta: sed ratio est ſm meam opinionē: qa[13] motus ipsius pathah in pronūciatione qescentis est in tantū lenis ꝙ videtur sublatus: & esset[14] possibile ſm opinionē ueterum grāmaticorum: qui scripserūt ꝙ sublatū sit sceua a lr̄a[15] quæ est in vltimo dictionis: quia si esset scripta eēt pathah prolatū ſm ptē sicut pathah[16] raptū: nisi ꝙ ī pathah rapto lr̄a mota p ip̄m est ex motis: & in pathah motus[17] sublati lr̄a est ex qescētib⁹: & ipsius ꝓlatio est clā: adeo ꝙ audiētes nō[18] discernūt lr̄am quā ꝓfert eloquēs. Et iō fuit pūct⁹ sceua p̄cedēs[19] pathah sublatū: & est succedēs sublatū ad distinguēdū īter motas & qescētes. [20] & in hoc cōpletę sunt sūmæ pathah ſm ipsius respectum ad pūcta & lr̄as ꝓximas[21] ei ſm ipius sitū: sed reliquæ suæ res q̄dā ipsarum debent cap. de noībus[22] & ipsarum quędā in cap. verborum & ipsarum q̄dā in cap. cōstructionis: & ibi eas feremus[23] iuuante Deo. Holem ipi sunt duæ sūmæ. Vna est ꝙ in suo motu trahit [24] tres litteras: pro maiori pte trahit vau: & hoc in potētia uel in actu:[25] & ambę sunt in uersu vno: & etiā גוי idest gētem cui יעבדו seruiēt: qa cghimel est cum holem trahēte[26] vau in actu: & beth cū holē trahēte vau in potētia tm̄. Et discrimē in iporum ꝓnūciatiōe est qa in holem[27] גוי os arctat ſm partē: & ē pleni oris nimis: & in holem יעבדו nō[28] arctabit os tantū. Et aliquādo trahit aleph: & tunc apietur os in sua ꝓnūciatione[29] ac si veniet ab ītimis pectoris: & aliqn̄ ueniet post ip̄m he vt פרעה:

 & tunc

& tunc oportet coaptare suā ꝓnūciationē ex loco gutturis: qa
ibi est pronunciatio he: & aliqn̄[2] attrahit vau & aleph simul vt
הלוא iam eundo te: & tunc ipsius ꝓnūciatio est cōposita ex pro
nunciatione ambaꝝ.[3] Sūma secūda est ꝙ non ueniet post ipm̄
littera crassa: excepto si fuerit[4] dictio ꝓducta vt כתו conterite
ligones uestros.[5] ℭ Hirek est duaꝝ specieꝝ vt diximus attra-
hens & nō attrahēs:[6] sicq; trahens aliqn̄ trahet yod: & hoc est
ẜm[7] maiorē partē vt filiæ regum ביקרותיך in carifacientibus te
hirek beth ביקרותיך trahit yod:[8] & aliqn̄ trahit aleph vt ראשון
primus ad Ciyon: hirek resc trahit aleph[9] & nō trahēs est post
qd̄ nō est tractus yod: neq; alterius lr̄æ cōnexę ei[10] vt זכרו me-
mētote legis Moysi serui mei: qa nō est īter zayn & caph lr̄a. Et
utrūq; illoꝝ duoꝝ[11] aliqn̄ ueniet raptū: & aliqn̄ eleuatū: & uo-
co ego raptū ꝙ nō sistat[12] ꝓferēs ī sui ꝓnūciatōe: & eleuatū qn̄
sistit ī illa. Sicq; hirek trahēs aliqn̄[13] ueniet raptū ut מידי ex ma-
nibus potētis Iacob : quia hirek mem מידי est raptū: eleuatum
est[14] ẜm plm̄ etiam ueniendo post ipm̄ sceua vt פינחס סיסרס : &
sic non trahēs[15] qn̄ ueniet post ipm̄ sceua qescēs ẜm plurimū
est raptū vt זכרו: & aliqn̄ inuenitur[16] eleuatū ut שחדו symoniā
date pro me Iob capi. vi. בשקתות in bibariis aquæ: quia scinin
sunt cum hirek[17] non trahente: & ipsarū motus est eleuatione
& excellentia. Et sūma maxima ulterius retulerūt[18] grāmatici
in hirek trahēte ꝙ qn̄ punctuatur per ipsum vna lr̄aꝝ[19] במלכו
in capite dictionis: cuius principiū est yod punctuata cū sce-
ua quiescere facit motū yod[20] siue hirek sit eleuatū siue fuerit
raptum. Exemplū eleuati est ליהודה : & faciam lætari eos מיגונם
[21] ex eoꝝ tribulatione: quia lāmed ליהודה & mem מיגונם est cum
hirek trahente & quiescit yod. Et sic exemplum[22] rapti est vt
מידי ex manibꝰ potētis Iacob מימין ex dextera fontis: & exiuerūt
duo a sūma hac[23] ꝙ yod est in ipsis mota vnū Paralipomenon
ca. xx. מירושתך ex hæreditate tua quā fecisti nos hereditare:[24] &
alteꝝ in Daniele ca. xii. & multi מישני ex dormiētibꝰ terrā pulue
ris excitabunt̄: & maius[25] q̄ hoc ꝙ quādo yod quiescit ꝑ hirek
trahens aliquando ueniet daghesc post yod[26] ut in psal. xlv.
ביקרותיך in carifaciētibus te & alia ab illo.[27] ℭ Kamecz magnū
hēt etiā duas sūmas. Vna est: oīs lr̄a ꝓcedens[28] r significantes
sup cōnotationē pluriū est cū Kamecz vt[29] ידיו רגליו . Scd̄a: oē
pathah in fine dictiōis qn̄ ueniet cū pausa conquiescentis: aut

fine

ואז צריך לצמצם מוצאו ממקום הגרגרת ששם מוצא ההא ולפעמים ימשוך וו ואלף יחד כמו הרוא בלכתך ואז מוצאו מורכב ממוצא שתיהן

הכלל השני שלא תבא אחריו אות דגושה אלא אם כן היתה התיבה מלעיל כמו כתו אתיכם ׃

החירק

שני מינים כמו שאמרנו מושך ובלתי מושך והנה המושך לפעמים ימשוך יוד וזהו על הרב כמו בנות מלכים ביקרותיך חירק בית ביקרותיך מושך יוד ולפעמים ימשוך אלף כמו ראשון לציון חירק הריש מושך אלף והבלתי מושך הוא שאין אחריו משך יוד ולא אות אחרת טפילה לו כמו זכרו תורת משה עבדי שאין בין הזין והכף אות וכל אחד משניהם לפעמים יבא חטוף ולפעמים גבוה וקורא אני החטוף אשר לא יעמד המבטא במוצאו והגבוה כשיעמד בו והנה החירק מושך לפעמים יבא חטוף כמו מידי אביר יעקב כי חירק מם מידי חטוף והגבוה הוא על הרוב אף בבא אחריו שוא כמו פינחס סיסרא וכן הבלתי מושך כשיבא אחריו שוא נח על הרוב הוא חטוף כמו זכרו ולפעמים נמצא גבוה כמו שחדו בעדי באיוב סימן ו בשקתות המים שהשיגין בחירק בלתי מושך ותנועתן בגובה ועלוי ׃ וכלל גדול עוד זכרו המדקדקים בחירק המושך כי כשתנקד בו אחת מאותיות במלכו בראש תיבה שראשיתה יוד נקודה בשוא תניח תנועת היוד בין שהחירק גבוה בין שיהיה חטוף משל הגבורה ליהודה ושמחתים מיגונם כי למד ליהודה ומם מיגונם בחירק מושך ונחה היוד וכן משל החטוף כמו מידי אביר יעקב מימין הגורלה ויצאו שנים מן הכלל הזה שהיוד בם נעה האחד בדברי הימים סימן כ מירושתך אשר הורשתנו והשני בדניאל סימן יב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגדולה מזאת שכשהיוד נחה בחירק המושך לפעמים יבא דגש אחרי היוד ם כמו במזמור מה ביקרותיך וזולתו ׃

הקמץ

הגדול לו גם כן שני כללים האחד כל אות קודמת אל יו׳ המורה על כנוי הרבים היא בקמץ כמו ידיו רגליו ׃ השני כל פתח בסוף תיבה כשיבא באתנח או

סוף פסוק ישוב קמץ גדול כמו ויי פקד את שרה כאשר אמר המם בקמץ ושאר דרכי הקמץ יתבארו במקומות המפורטים אותם לפנים בעזרת האל :

הפתח קטון יש לו שנים כללים הכלל הראשון כל אות שבא אחריה שוא נח היא פתוחה פתח קטון כמו עוד אבנך : הכלל השני כל שין המשמשת במקום אשר היא פתוחה פתח קטון ואחריה דגש כמו אשרי העם שככה לו שין שככה בסגול והכף הראשונה בדגש · ויצאו מזה הכלל שתים שהן בפתח בשופטים סימן ה שקמתי דבורה ובשיר השירים שלמה אהיה ושתים שהן בשוא שהם בהמה המה להם · סימן ג ובקהלת גם שהוא עמל סימן ג ובשפטים דגדעון יש אחת בקמץ שאתה מדבר עמי סימן ו :

השורק גדול יש לו שני כללים הכלל הראשון כל וו בראש התיבה קודמת אל שוא נע תנקד בשורק כמו ושכבתם ואין מחריד וקראי טבריא קוראים אותה כמבטא האלף בשורק ולא ידעתי טעם לדבריהם · הכלל השני כי אחרי השורק גדול לא יבא דגש לעולם :

השורק קטן שנקרא קבוץ שפתים יש לו שני כללים הכלל הראשון השורק שהוא שלש נקודות לעולם לא ימשוך אחריו וו ולפעמים לא ימשוך שום אות כלל כמו גנב גנבתי ולפעמים ימשוך אלף כגון מסעף פארה ופעם מושך הא כגון שפכה אשורי :

הקמץ מלא פום יש לו בקריאתו שלשה כללים הראשון כשיבא הקמץ סמוך לתיבה זעירא כגון ומגער בך או לתיבה שהיא מלעיל שרינה כדין הזעירא כגון ישמר צאתך אז מוצא הקמץ מלא פום : הכלל השני כשיבא דגש אחר הקמץ אז הקמץ מלא פום כגון רני עקרה ויצאו מזה הכלל כשהאות הקמוצה אחת מחמש אותיות אלה לב איש הינו למה בתים אנא ימת שמה שאותיות לב איש נקראות בקמץ רחב ודגש אחריהן :

הכלל

fine uerſus redditur Kamecz magnum vt & Deus recordatus eſt Saræ: ſicut אמר dixit mem eſt[2] cũ Kamecz: & reliquæ regulę Kamecz exponentur in locis dearticulantibus ipſas infra[3] adiuuante Deo.

[4] ℂ Pathah paruum habet duas ſummas. Summa prima: omnis littera [5] poſt quam venit ſceua quieſcens eſt aperta cum pathah paruo vt[6] vlterius אבנך ædificabo te. Summa ſecunda: omnis ſcin ſeruiens vice אשר quod eſt[7] aperta pathah paruo: & poſt ipſam eſt dagheſc vt beatus populus שככה cui ſic eſt ei ſcin שככה eſt[8] cũ ſeghol: & caph prima cum dagheſc: & exiuerũt ex hac ſũma duæ: quæ ſunt cum pathah[9] in Iudi. cap. quinto שקמתי ꝙ ſurgere feci debora: & in cantica canticorum שלמה ꝙ quare ero: [10] & duæ quæ ſunt cum ſceua שהם ꝙ ipſi ſũt beſtia ipſi ſibi capl'o tertio: & in eccleſiaſte etiam שהוא [11] ꝙ ipſe laborat capitulo tertio: & in Iudic. de cghidhon eſt vna cum Kamecz שאתה ꝙ tu loqueris [12] mecum capitulo ſexto.

[13] ℂ Sciurek magnum habet duas ſummas. Sũma prima: oīs vau [14] in capite dictionis præcedens ſceua motum punctuatur [15] cum ſciurek vt ושכבתם & iacietis: & non erit contremiſcens: & lectores Tiberiadis legunt illam [16] prolatione aleph cum ſciurek: & non ſciui rationem ſuis uerbis. Sũma ſecũda: quia [17] poſt ſciurek magnum non ueniet dagheſc vnꝗ.

[18] ℂ Sciurek minus quod vocatur collectio labiorum habet duas ſummas. [19] Summa prima: ſciurek quod eſt tria puncta [20] nunquam attrahit poſt ſe vau: & aliquando non trahit vllam litteram penitus גנב גנבתי: [21] & aliquando trahit aleph vt rumpens פארה ramum: & aliquando trahit he[22] vt שפכה diffuſi ſunt paſſus mei.

[23] ℂ Kamecz pleni oris habet in ſui prolatione tres ſummas. Prima [24] quando veniet Kamecz prope dictionem paruã: vt ומגער בך & ab increpando te[25] aut dictionem productã: cuius ius eſt ſicut ius paruæ vt ישמר צאתך: [26] tunc pronunciatio kamecz eſt pleni oris. Summa ſecunda: quando veniet dagheſc poſt[27] kamecz: tunc kamecz eſt pleni oris vt רני canta ſterilis: & exiuerũt ab hac ſũma qñ lr̃a [28] in qua eſt kamecz fuerit vna quinq; litterarũ harꝶ לב איש ideſt למה בתים אנא ימה שמה: [29] qa lr̃æ לב איש proferuntur cum Kamecz lato & dagheſc poſt eas.

 Sũma

Sũma tertia: qñ veniet sceua quiescẽs post Kamecz non est in hoc regula[2] artificialis: quia aliquando dictio vna erit pũctuata illis[3] punctis eisdẽ in duobus locis: & in vno erit ꝓnũciatio Kamecz pleni[4] oris: & in altero kamecz latum vt שמרני custodi me Deus: qa speraui in te: scin est cũ Kamecz lato[5] & in uersu שמרני custodi me vt pupilla oculi scin ẽ cũ kamecz pleni oris: & in ambobus locis[6] est dictio vna suis lr̃is & suis pũctis & sua significatione.[7] ⁋ Sceua sunt in sui prolatione octo summæ. Sũma prima:[8] omne sceua motum post quod est littera gutturalis ipsius motus declinat[9] ad motũ litteræ gutturalis illius vt קחו motus Koph declinat[10] ad sciureck & sic in reliqs. Sũma secũda: oẽ sceua post quod est yod[11] ipsius motus declinat ad motum hirek vt כיום motus caph declinat ad hirek.[12] Summa tertia: omnia duo sceua in capite dictionis: & in ipsius medio primum[13] est quiescens: & secũdum motũ: & in fine dictionis ambo sunt quiescẽtia: excepto qñ veniet cum daghesc littera[14] vltima יפת decoret Deus Iephet: & ideo apparent argumẽtationes rabi Abraã ben Esra contra[15] mouentes vltimã licet non sit crassa: ac si esset in medio dictiõis:[16] & legent sicut יפת & decorauit in latente cor meũ יפת decorabit Deus. nam si sic esset non esset impossibile[17] coniunctio trium sceua ꝓximorum. Prçterea quia si esset ipsorum ius ac si eẽnt[18] in medio dictionis nõ venirẽt in pausa suspirationis & fine clausulę: quia indigerent[19] affinitate regis sicut in medio: & ecce inuenimus rem ecõtra: quia & cecidit super[20] colla Beniamin sui fratris ויבך & fleuit est supiratio sub ויבך & eleuauit Hesau vocem eius ויבך & fleuit est finis[21] clausulæ sub ויבך: & ambo sunt mota occasione daghesc vltimi: licet[22] non inueniãtur punctuata cũ sceua in fine dictionis reliquæ litteræ exceptis tau[23] & caph: & hoc propter ipsas esse in præsentia fœminæ: vt exponet adiuuante Deo in capl'o[24] verborum & cõnotationum ipsorum. [25] Summa quarta: omne sceua motum post quod non veniet yod neq; littera gutturalis[26] ipsius motus est decliuis motui pathah magni vt לרשתך ad faciẽdum te hæreditare terrã tuæ peregrinationis[27] motus lammed & tau ipsius לרשתך declinat ad motũ pathah magni.[28] Summa quinta: omnis mugitus post quem est rex: excepto holem declinis erit ipsius motus[29] motui digno ei secundum summas præcedentes: nisi

ꝙ detinent

הכלל השלישי כשיבא שוא נח אחר הקמץ אין בזה דרך מלאכותי כי לפעמים תיבה אחת תהיה נקודה באותן נקודות בעינן בשני מקומות ובאחד יהיה מוצא הקמץ מלא פ פום ובאחר קמץ רחב כגון שמרני אל כי חסיתי בך השין בקמץ רחב ובפסוק שמרני כאישון בת עין השין בקמץ מלא פום ובשני המקומות היא תיבה אחת באותיותיה ונקודותיה והוראתה :

חשוא יש בקריאתה שמנה כללים : הכלל הראשון כל שוא נע שאחריו אות גרונית תנועתו נוטה לתנועת האות הגרונית ההיא כגון קחו תנועת הקוף נוטה אל השורק וכן בנשארים : הכלל השני כל שוא שאחריו יוד תנועתו נוטה לתנועת החירק כמו כיום תנועת הכף נוטה לחירק :

הכלל השלישי כל שני שואין בראש התיבה ובאמצעיתה הראשון נח והשני נע ובסוף התיבה שניהם נחים זולת כשתבא בדגש האות האחרונה כמו יפת אלהים ליפת ולכן נראין טענות הראבע כנגד המניעים את האחרונה אפילו אינה דגושה כאילו היא באמצע התיבה ויקראו כמו ויפת בסתר לבי יפת אלהים · כי אם כן לא היה נמנע התחברות שלשה שואין סמוכים · ועוד כי אלו היה דינם כאלו הם באמצע התיבה לא היו באים באתנח וסוף פסוק כי היו צריכים ל לסמיכות מלך כמו באמצע והנה מצאנו הענין בהפך כי ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך אתנח תחת ויבך וישא עשו את קלו ויבך סוף פסוק תחת ויבך ושניהם נעים מחמת דגש האחרון ואף על פי ש שלא תמצא מנוקדות בשוא בסוף התיבה שאר האותיות זולתי התו והכף וזה להיותן לנכח לנקבה כמו שיתבאר בעזרת האל בשער הפעלים וכנויהם :

הכלל הרביעי כל שוא נע שלא תבא אחריו יוד ולא אות גרונית תנועתו נוטה לתנועת הפתח הגדול כגון לרשתך את ארץ מגוריך תנועת הלמד והתו של לרשתך נוטה לתנועת הפתח הגדול :

הכלל החמשי כל געיא שאחריה מלך זולתי החלם תטה תנועתה לתנועה הראויה אליה לפי הכללים הקודמים אלא

שמעמידים

שמעמידים מעט בתנועה כאדם גועה ולכן קראוה המדקדקים געיא וסימנה קו ארוך כמו מקל קודם השוא ולכן טעו פליליה מי שכתבו שלעולם הגעיא בראש תיבה תרחיב הקריאה כמו פתח · וסבת טעותם היה כי על הרב נוטה תנועת השוא לתנועת הפתח כמו שאמרנו אין הפרש בין ראשית התיבה או סוף התיבה ׃

הכלל הששי כל שוא קודם לאות בגד כפת תרפה אותה האות כגון בכפו וזולת זה ׃

הכלל השביעי לעולם לא תהיה כדגש האות הבאה אחר שוא נח אלא בתיבת את לזכר ולנקבה כמו את עושה לי את כרוב ואת כי שתית וזולתם ויצאו מזה הכלל שתי תיבות ויחד יתרו אל יחד בימי שנה ׃

הכלל השמיני כל שוא בראש תיבה או באמצעיתה אם אחת מאותיות בגד כפת סמוכה לה אחריה תרפינה זולת תיבת שתים לפי המדקדקים שקראוה כבן אשר באלף גנובה אשתים ולפי בן נפתלי אין כאן אלף והשין נערה והתיו בדגש קל לא כבד בסבת הכלל הזה ׃

השוא כבד והשוא קל לא יתחלפו אלא כשהשוא נע בקלות יבא בראש התיבה על הרוב במקום שאלו היה באמצע התיבה היה נח כמו ידבר שהיוד נעה ובאמצע נחה כמו וידבר וכמוהו שוא שין שתים לפי בן נפתלי ׃

החטף פתח יש לו שני כללים האחד הוא כשאות גרונית באמצע התיבה ולפניה אות פתוחה והיא היתה ראויה להנקד בשוא תתרחב ותנקד בחטף פתח שהוא שוא פתח כמו אעלה כאהלים ומעטים יצאו מזה הכלל כמו תחמוד יחפוץ וזולתם ׃ הכלל השני כשהאות הבאה אחר הפתח נקודה בשוא אף כי אין שוא קודם הפתח הוא נקרא בחטף כמו אברהם גבריאל ולפי דעתי טעם זה הוא שבהיות השוא מורה על גבול תנועה לבד ולא על תנועה כלל אחרי אשר תנועת הפתח כתנועת עגולה פשוטה כמו שכתבנו למעלה לכן לא תוכל להעמיד הקול ולכן תחטף להסמך

על

ꝙ detinent modicum motũ ſicut homo mugiens:& ideo uocauerũt illum grãmatici mugitum:[2] & ipſius ſignum eſt linea longa vt virgula ante ſceua:& ideo errauerunt ꝙ mirum eſt qui ſcripſerunt[3] ꝙ ſemper mugitus in capite dictionis dilatat prolationẽ ſicut pathah:& cauſa[4] ſui erroris fuit:quia vt plꝛ̃m declinatur motus ſceua ad motum pathah vt[5] diximus nõ differt inter principiũ dictionis aut finẽ dictionis.[6] Sũma ſexta: omne ſceua p̃cedẽs lr̃am בגד כפת leniet illam litteram[7] vt בכפו: & alia ab hac.[8] Summa ſeptima:nunq̃ erit cum dagheſc littera veniens poſt ſceua quieſcens:[9] niſi in dictione את pro maſculo & pro fœmina vt את tu facis mihi את כרות tu auis[10] ואת:& tu quia deuiaſti & cætera:& exiuerunt ex hac ſumma duæ dictiones ויחד & lætatus eſt ithro ויחד non vniatur[11] diebus anni.

[12] Summa octaua:omne ſceua in capite dictionis vel in ipſius medio ſi vna[13] litteraꝝ בגד כפת ſit affinis ei poſt ipſam lenientᷓ excepta[14] dictione שתים:ſm grãmaticos:qui ꝓtulerunt ipſam vt filius Aſcer per aleph ſublata אשתים:[15] & ſm filiũ Naphtali non eſt hic aleph:& ſcin mouetur:& tau cum dagheſc leui nõ craſſo[16] ob cauſam ſummæ huius.

[17] ℭ Sceua craſſum & ſceua tenue nõ different:niſi quãdo ſceua motũ tenuiter[18] ueniet in capite dictionis vt plurimum in loco quo ſi eẽt[19] in medio dictionis eſſet quieſcens ut ידבר ꝙ yod eſt mota : & in medio quieſcit:vt וידבר[20] & ſicut illud eſt ſceua ſcin שתים ſm filium Naphtali.

[21] ℭ Rapiens pathah habet duas ſũmas. Vna eſt quando littera gutturalis[22] eſt in medio dictiõis : & ante ipſam eſt lr̃a cũ pathah:& ipſa eſt[23] digna punctuari cum ſceua dilatabitur: & punctuabitur cum rapiente pathah:quod eſt ſceua pathah[24] vt אעלה כאהלים & pauca exiuerunt ab hac ſumma vt תחמוד יחפוץ[25] & cætera. Summa ſecunda:quando littera ueniens poſt pathah punctuatur cum ſceua:[26] & ſi non ſit ſceua ante pathah ipſa legitur cum rapiente vt גבריאל אברהם:[27] & ſcd̃m meã opinionem ratio huius eſt:quia eſſendo ſceua ſignificante ſuper terminũ motus tm̃:[28] & nõ ſuper motũ penitus poſtq̃ motus pathah eſt ſicut motus circuli ſimplex[29] vt ſcripſimus ſupius ideo non poterit detinere uocẽ:& iõ rapiet ad ſuſtentandũ ſe

ſuper

super regem veniente post ipsum:& ideo põt dici ꝙ sceua rapiet ante se[2]& post se ipsum pathah.[3] ¶ Rapiens Kamecz qđ est sceua Kamecz nunq̃ veniet sceua post ipm:[4]& rõ est qa ius lr̃æ raptę est esse cum sceua:[5]& dilatata est ui ipsius kamecz:iõ nõ veniet sceua post ipsam:qa nõ inueniunt̃ duo sceua[6]mota ꝓxima inuicem vt scripsimus supius.[7] ¶ Rapiens seghol hẽt duas sũmas. Sũma prima:oẽ nomen[8] cuius principiũ est eli aleph pũctuabit̃ cum rapiẽte seghol vt[9] אליעזר אליפלט אלימלך. Sũma secũda: qñ erit littera gutturalis[10]in medio dictionis: cuius ius est esse cũ sceua:& ante ipsam est lr̃a cũ pathah puo: [11]tũc littera gutturalis vt plurimũ dilatabit̃:& punctuabit̃ cũ rapiente seghol.[12] ¶ Et hic completa sunt omnia pũcta:& nõ relinquit̃ nobis explicare in ꝓnũciationibus[13]elocutionis nisi rem vnam ꝙ non institerũt super eam[14]primi:& Romani putant ꝙ desit nobis:& illa est pronunciatio quu in eorũ lingua: [15]quam ipsi scribunt per duas litteras vocales:quaꝝ vice nos [16]vtimur punctis:& hoc s̃m veritatem nõ uenit ob defectum nostræ scripturæ & nostræ linguæ:[17]sed ob superfluitatẽ suæ scripturæ absq̃ necessitate.& hoc non accidet nostræ linguæ ipsum scribere[18]nisi velimus scribere nomen de nominibus reliquaꝝ linguaꝝ per nostrã scripturã vt[19] טרכינו Tarquinus: quod est nomen regis de regibus Romanorũ: nos punctuabimus ipsum secundum hunc modum:[20]quia pũctuabimus teth cum Kamecz: & resc cum sceua: & caph cum rapiente Kamecz & cum daghesc:& yod[21]cum hirek:& extensione sub ea:quę est vt species virgulę ad signum ꝙ ibi est detentio pronunciationis[22]& nun & vau cum sciurek cum sammech quiescente in vltimo:sicq̃ tunc pronunciatio caph[23]est media inter ꝓnunciationem holem & sciurek:& est rapta: & sustẽtatur super motu yod[24]uenientis post ipsum.Et si sit scribẽdũ pronunciationẽ proximã huic modo alio[25]ꝙ scribamus טרקוינוס Tarquinus cũ koph:vau & yod:& erit pũctus koph cũ sceua: & vau[26]cum sciurek: & yod cum hirek:& virgula sub yod ad essendum ibi frenum prolationis: & non[27]detineatur legens in sciurek: sed propellat prolationem vsq̃ ad yod. Et sicut exẽplificauimus[28]in hirek poteris facere in oĩbus regib⁹ motuũ.Et ex toto hoc vr̃ ꝙ nõ defuit[29]nobis hęc ꝓnũciatio: sed nõ est ꝓnũciatio simplex sed cõposita:& iõ bene fecit iponens

nostram

עַל הַמֶּלֶךְ הַבָּא אַחֲרָיו וְלָכֵן אֶפְשַׁר לוֹמַר כִּי הַשְּׁוָא תַּחֲטוֹף לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אֶת הַפַּתַח ׃

הַחֲטֶף קָמֵץ שֶׁהוּא שְׁוָא קָמֵץ לְעוֹלָם לֹא יָבֹא שְׁוָא אַחֲרָיו וְהַטַּעַם כִּי דִּין הָאוֹת הַחֲטוּפָה לִהְיוֹת בִּשְׁוָא וְנִרְחָבָה בְּכֹחַ הַקָּמֵץ לָכֵן לֹא יָבֹא שְׁוָא אַחֲרֶיהָ כִּי לֹא נִמְצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָאִין נָעִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃

הַחֲטֶף סֶגוֹל לוֹ שְׁנֵי כְּלָלִים ׃ הַכְּלָל הָרִאשׁוֹן כָּל שֵׁם שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֱלִי הָאָלֶף תְּנֻקַּד בַּחֲטֶף סֶגוֹל כְּגוֹן א אֱלִיעֶזֶר אֱלִיפֶלֶט אֱלִימֶלֶךְ ׃ הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כְּשֶׁתִּהְיֶה אוֹת גְּרוֹנִית בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה שֶׁדִּינָהּ לִהְיוֹת בִּשְׁוָא וּלְפָנֶיהָ אוֹת פְּתוּחָה בְּפַתַח קָטָן אָז הָאוֹת הַגְּרוֹנִית עַל הָרֹב תִּתְרַחֵב וְתְנֻקַּד בַּחֲטֶף סֶגוֹל ׃

וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ כָּל הַנְּקוּדוֹת וְלֹא נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר בְּמוֹצָאֵי הַדִּבּוּר כִּי אִם דָּבָר אֶחָד אֲשֶׁר לֹא עָמְדוּ עָלָיו ה הָרִאשׁוֹנִים וְהָרוֹמִיִּים חוֹשְׁבִים שֶׁיֶּחְסַר לָנוּ וְהוּא מוֹצָא הַקּוּ בִּלְשׁוֹנָם שֶׁהֵם כּוֹתְבִים אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בַּעֲלוֹת קוֹל אֲשֶׁר אָנוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים תְּמוּרָתָן בַּנְּקוּדוֹת וְזֶה עַל הָאֱמֶת לֹא בָּא לְחֶסְרוֹן מִכְּתָבֵנוּ וּלְשׁוֹנֵינוּ כִּי אִם לְיִתְרוֹן מִכְּתָבָם בְּלִי צוֹרֶךְ וְזֶה לֹא יִקְרֶה בִּלְשׁוֹנֵינוּ לְכָתְבוֹ א אֶלָּא אִם נִרְצֶה לִכְתּוֹב שֵׁם מִשְׁמוֹרַת שְׁאָר הַלְּשׁוֹנוֹת בִּכְתָבֵינוּ כְּמוֹ טַרְקְוִינוּס שֶׁהוּא שֵׁם מֶלֶךְ מִמַּלְכֵי הָרוֹמִים אֲנַחְנוּ נְנַקְּדֵהוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁנְּנַקֵּד הַטֵּית בְּקָמֵץ וְהָרֵישׁ בִּשְׁוָא וְהַכַּף בַּחֲטֶף קָמֵץ וּבְדָגֵשׁ וְהַיּוֹד בְּחִירֶק וּמְתִיחָה תַּחְתֶּיהָ שֶׁהוּא כְּמִין מַקֵּל לָאוֹת כִּי שָׁם הַעֲמָדַת הַמּוֹצָא וְהַנּוּן וָו בְּשׁוּרֶק עִם סָמֶךְ נָחָה בָּאַחֲרוֹנָה ׃ וְהִנֵּה אָז מוֹצָא הַכַּף מְמוּצָּע בֵּין מוֹצָא הַחוֹלֶם וְהַשּׁוּרֶק וְהוּא חָטוּף וְיִסָּמֵךְ עַל תְּנוּעַת הַיּוֹד הַבָּאָה אַחֲרָיו ׃ אַף כִּי יֵשׁ לִכְתּוֹב מוֹצָא קָרוֹב לָזֶה בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁנִּכְתּוֹב טַרְקְוִינוּס בְּקוֹף וָו יוֹד וְתִהְיֶה נְקוּדַת הַקּוֹף בִּשְׁוָא וְהַוָּו ב בְּשׁוּרֶק וְהַיּוֹד בְּחִירֶק וּמַקֵּל תַּחַת הַיּוֹד לִהְיוֹת שָׁם מֶתֶג הַקְּרִיאָה וְלֹא יַעֲמוֹד הַקּוֹרֵא בַּשּׁוּרֶק אֲבָל יִרְחֶה הַמִּבְטָא עַד הַיּוֹד ׃ וּכְמוֹ שֶׁהִמְשַׁלְנוּ בַּחִירֶק תּוּכַל לַעֲשׂוֹת בְּכָל מַלְכֵי הַתְּנוּעוֹת ׃ וּמִכָּל זֶה נִרְאֶה שֶׁלֹּא חָסַר לָנוּ זֶה הַמּוֹצָא אֲבָל אֵינוֹ מוֹצָא פָּשׁוּט כִּי אִם מוּרְכָּב וְלָכֵן הֵטִיב מַנִּיחַ

כתבינו שלא הניח לזה אותיות יתרות כי בהרכבת גזרים מהאותיות המונהות יוציא קול הברה זאת ואלו היה לרומיים מוצא השוא בכתיבתם גם הם לא היו צריכים לזאת כי באות צי שקוראים הם בשוא היו מוציאים את ההברה הזאת ולא היה צורך להרבות להם האותיות בלתי בעלות קול כמו הקו וכשהם כותבים הענין כמשפטו טועים בקריאה כמו שקרה להם כשכותבים אוקינוס שניקודו ההגון להיות חולם מושך באלף ושוא בקוף וחטף קמץ ביוד ושורק מושך בנון והסמך נחה כמשפטם והנה הם כותבים מקום החטף קמץ אאי קלה ואה רחבה ותתרכב מהן הברה אמצעית בין האי בקול חלושה והאה בקול חזקה והצי שכותבים במקום הקוף אין לה תנועה אחרי שמשפטה בשוא ומפני כי לא נסו ללכת באלה הם קוראים הצי בשימוש האי בעלת קול חזק וקוראים או צי אנוס והאה ברחב גדול וזה לחסרון ידיעתם בקריאה ולכן יראה מזה כי גם באותיות גם בנקודות לשונינו הוא הלשון השלם וכתיבתינו היא כתיבה תמה מכל כתבי הלשונות כי לא יחסר כל בה ואין בה דבר ריק כחק ה השלמים התמימים:

ומעתה נבאר חלופי הנקודות ותמורתן קצתן בקצת· וזה כי הפתח גדול בא מקום פתח קטון כמו עד שקמתי דבורה שלמה אהיה כעוטיה שראויה היתה השין לבא בפתח קטן שקמתי שלמה· ובא תמורת קמץ גדול כמו בוו ואמותתהו שהיה ראוי להיות בקמץ גדול בהיותה הפוכית קודמת לאלף כמו שיראה בשמושים· ובא תמורת הצרי כגון השב אל תערה ההיא בפתח והיה משפטה בצרי השב ובאה תמורת חירק כגון תלן עיני שהיה דינו תלין אך לא תבא פתח תמורת חלם ולא שורק לעולם:

החולם בא תמורת הקמץ מלא פום לבדו כמו ובמוצאכם אותו שהיה דינו בקמץ המם על משקל בשמרכם:

החירק בא תמורת הפתח כגון והתגדלתי והתקדשתי שהיו הדלת ראויות לבא בפתח ובאו בחירק ובא תמורת הפתח הקטן כגון בסמך ומאספכם אלהי ישראל שראוי לומר

ומאספכם

nostram scripturã ꝙ posuerit ad hoc lr̃as superfluas : quia in compositione syllabarũ ex litteris[2] positis pronunciabit uocẽ tinnitus huius: & si esset Romanis ꝓnũciatio sceua[3] in sua scriptura etiam ipsi non indigerent hac : quia per lr̃am.c.quam ipsi uocant[4] cum sceua ꝓnunciarent tĩnitum hunc:& nõ esset necessitas multiplicare eis[5] litteras mutas sicut est.q.& qñ ipsi scribunt rem ſm ius suum[6] errant in ꝓlatione ꝓut accidit eis quando scribunt אוקינוס : cuius punctuatio congrua[7] est vt sit holem trahẽs in aleph : & sceua in Koph : & rapiens Kamecz in yod:& sciurek trahẽs[8] in nun:& sammech quiescẽs ſm ius eorum.Sicq; ipsi scribunt loco rapientis kamecz.e.[9] tenuem &.a.latam: & componetur ex illis tĩnitus medius ĩter.e. uoce tenui[10] &.a.uoce uehementi:&.c. quã scribunt loco koph nõ est ei motus postq̃[11] ipsius ius est cum sceua:& ex quo nõ sunt expti ꝓcedere per hæc ipsi legũt.c.[12] cum ministerio.e.vocali forti:& legunt oceanus &.a.latitudine magna:[13]& hoc ẽ ob defectum ipsorum notitiæ in ꝓlatione.Et ideo videt̃ hinc ꝙ etiam in litteris etiam[14]in punctis nostra lingua sit lingua cõpleta:& scriptura nr̃a sit scriptura perfectissima[15] oĩum scripturarum linguarũ:quia non deest quicq̃ ei:& nõ est in ea res inanis:ꝓut est statutũ[16]completoꝝ perfectorum.

[17]¶Et hinc explicabimus cõmutationes punctorũ:& ipsorũ mutuum cambiũ:[18]quoniã pathah magnũ uenit loco pathah parui vt vsq;[19] שקמתי ꝙ eleuaui deborã שלמה : qa cur ero sicut inuoluta ꝙ digna erat scin venire cum pathah[20]minori שלמה שקמתי.Et venit vice kamecz magni vt in vau ואמותתהו[21]quod dignum erat esse cum kamecz magno existens cõuersiua præcedens aleph vt[22]videbitur in regiminibꝰ.Et uenit uice ceri vt השב restitue in uaginã suam:he est[23]cum pathah: & erat ius suum cum ceri השבש. Et uenit vice hirek vt תלין pnoctabit oculus meus[24]ꝙ erat ipsius ius esse תלין:sed nõ ueniet pathah vice holem neq; sciurek vnq̃.[25] Holem venit vice kamecz pleni oris solũ:ut ובמצאכם:[26] cuius ius erat esse cũ Kamecz mem ſm põdus בשמרכם.[27]Hirek uenit uice pathah ut והתגדלתי והתקדשתי quorum erant[28]daleth dignæ venire cum pathah:& uenerũt cũ hirek.Et uenit loco[29] pathah parui ut ĩ sammech ומאספכם: & collector vester Deus Israel ; quod dignum erat dicere

ומאספכם

ומאספכם. Et venit vice sciurek: vt וישם & positus ē in archa: cu ius ius est ויושם[2] & uenit vice Kamecz parui: vt וחין & melos sui æstimationis: cuius ius est cū ceri וחין[3]. Et Kamecz magnū venit vice pathah magni: vt משקל pondus argenti מנת portio[4] regis: qđ erat dignū esse cū pathah in cōtinuatione & uenit Kamecz[5] & aliqñ uenit vice pathah parui vt ואשעה: & delectabor in statutis tuis cōtinuo: & sic quia[6] hodie Deus נראה appebit: qđ est dignū vt sit aleph cum seghol. Et kamecz pleni oris uenit[7] loco hirek משכו trahite illam: cuius ius est משכו: ac etiā venit vice sciurek vt totum[8] תקטר effumabit: qđ dignū est תוקטר. Pathah paruum venit vice magni vt forsan[9] אכלך consumabo te: quod erat dignum אכלך cum pathah caph plicata. Et venit loco kamecz magni[10] ut Deus מבטחם cōfidentiæ eoꝝ qđ debebatur Kamecz sub teth. Et kamecz paruū uenit loco[11] kamecz magni vt המעלם: q ascēdere eos fecit ex mari: ꝙ erat ius lāmed esse cum Kamecz magno. Et loco hirek[12] vt הנצו an defluerint granata: ꝙ ius nun fuit cum hirek & venit cū ceri.[13] Et sciurek uenit vice holem: & etiā nō תעבורי transibis ꝙ sciurek beth[14] est loco holem. Et collectio labiorū venit aliqñ[15] ſm opinionem rabi Iona & Ephod vice pathah magni in clausula: qa גנב furādo: cuius ius est ſm[16] ipsoꝝ opinionē גנב cū pathah cghimel. Et uenit גדלו loco kamecz pleni oris: vt in multitudīe גדלו suæ magnitudinis:[17] ꝙ ius cghimel est esse cū Kamecz pleni oris. Et rapiens seghol[18] uenit vice hirek vt אשתך vxor tua sicut vitis ꝙ debuit aleph esse cū hirek[19] & uenit cū rapiēte seghol. Et sceua uenit uice pathah pui vt שהם ꝙ ipsi sunt[20] bestia ꝙ digna erat scin esse cū seghol. Et uenit vice hirek vt וידרכו & traxerunt[21] linguā eoꝝ.[22] ¶ Sicq; exposuimus lr̄as & puncta ſm id qđ debet[23] eis occasione suimet. Et occasione illoꝝ q̄ cōponunt[24] dictiones vl'iter: & hinc est exponēdū in capitulis futuris quid debeat eis[25] proprie inquantū ueniūt in noībus & in uerbis: & in dictiōibus rōnis & in cōstructione[26] orationū in capitulis propriis: quia quicquid scripsimus hucusq; est sicut[27] præfatio & explicatio rerum cōium illis quæ dicemus iuuāte Deo in expōne[28] oīum ptiū linguæ hæbreæ priaꝝ. Sicq; in capite pxīo diuidemus linguā:[29] & exponemus ipius partem primā: quæ est ipsum nomē vt uidebit infra auxilio illius qui

omnia

וּמְאַסְפְּכֶם וּבָא תְּמוּרַת הַשּׁוּרֶק כְּמוֹ וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ וַיּוּשַׂם וּבָא תְּמוּרַת קָמֵץ קָטוֹן כְּגוֹן וְחִין עֶרְכּוֹ שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ בְּצֵירִי וְחֵין ׃

וְהַקָּמֵץ הַגָּדוֹל בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח הַגָּדוֹל כְּמוֹ מִשְׁקַל הַכֶּסֶף מְנָת הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת פַּתַח בִּסְמִיכוּת וּבָא קָמֵץ וְלִפְעָמִים בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח קָטָן כְּמוֹ וְאַשְׁעֶה בְּחֻקֶּךָ תָמִיד וְכֵן כִּי הַיּוֹם יְיָ נִרְאָה שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת הָאָלֶף בִּסְגוֹל ׃ וְהַקָּמֵץ מָלֵא פוּם בָּא מְקוֹם חִירֶק מָשְׁכוּ אַתָּה שֶׁדִּינוֹ מִשְׁכוּ וְגַם בָּא תְּמוּרַת שׁוּרֶק כְּמוֹ כָּלִיל תָּקְטַר שֶׁרָאוּי תּוּקְטַר ׃ הַפַּתַח קָטוֹן בָּא תְּמוּרַת הַגָּדוֹל כְּמוֹ פֶּן אָכְלְךָ שֶׁהָיָה רָאוּי אַכַלְךָ בְּפַתַח הַכַּף כְּפוּפָה וּבָא בִּמְקוֹם קָמֵץ גָּדוֹל כְּמוֹ אֵל מִבְטֶחָם שֶׁרָאוּי קָמֵץ תַּחַת הַטֵּית ׃ וְהַקָּמֶץ קָטוֹן בָּא מְקוֹם קָמֵץ גָּדוֹל כְּמוֹ הַמַּעֲלֶם מַיִם שֶׁהָיָה דִּין הַלָּמֶד בְּקָמֶץ גָּדוֹל וּמְקוֹם חִירֶק כְּמוֹ הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שֶׁמִּשְׁפַּט הַנּוּן הָיָה בְּחִירֶק וּבָא בְּצֵירִי ׃

וְהַשּׁוּרֶק בָּא תְּמוּרַת הַחוֹלֶם וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי שֶׁשּׁוּרֶק הַבֵּית מְקוֹם חוֹלֶם ׃ וְהַקִּבּוּץ שְׂפָתַיִם בָּא לִפְעָמִים לְדַעַת רַבִּי יוֹנָה וְהָאֵפוֹד תְּמוּרַת פַּתַח גָּדוֹל בְּפָסוּק כִּי גֻנַּב שֶׁדִּינוֹ לְפִי דַעְתָּם גַּנַּב בְּפַתַח הַגִּימֶל וּבָא מְקוֹם קָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ בְּרוֹב גָּדְלוֹ שֶׁמִּשְׁפַּט הַגִּימֶל לִהְיוֹת בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם ׃ וְהַחֲטֶף סֶגוֹל בָּא תְּמוּרַת חִירֶק כְּגוֹן אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן שֶׁרְאוּיָה הָאָלֶף לִהְיוֹת בְּחִירֶק וּבָ וּבָאָה בַּחֲטֶף סֶגוֹל ׃ וְהַשְּׁוָא בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח קָטוֹן כְּמוֹ שְׁהֶם בְּהֵמָה שֶׁרְאוּיָה הַשִּׁין לִהְיוֹת בִּסְגוֹל וּבָא תְּמוּרַת חִירֶק כְּמוֹ וַיִּדְרְכוּ אֶל לְשׁוֹנָם ׃

הִנֵּה בֵּאַרְנוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת בְּמָה שֶׁרָאוּי לָהֶן מִפְּאַת עַצְמָן וּמִפְּאַת מַה שֶּׁתַּרְכִּיבְנָה הַתֵּיבוֹת בִּכְלָל וּמֵעַתָּה יֵשׁ לְבָאֵר בַּשְּׁעָרִים הַבָּאִים מַה שֶּׁרָאוּי לָהֶן בְּיִחוּד בְּמַה שֶּׁתָּבֹאנָה בַּשֵּׁמוֹת וּבַפְּעָלִים וּבְמִלּוֹת הַטַּעַם וּבְהַרְכָּבַת הַמַּאֲמָרִים בַּשְּׁעָרִים הַמְיוּחָדִים כִּי כָּל מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ עַד עַתָּה הוּא כְּמִין הַצָּעָה וּבֵיאוּר הָעִנְיָנִים הַכּוֹלְלִים לְמַה שֶּׁנֹּאמַר בְּעֶזְרַת הָאֵל בְּבֵיאוּר כָּל חֶלְקֵי הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי הָרִאשׁוֹנִים וְהִנֵּה בַּשַּׁעַר הַקָּרוֹב נְחַלֵּק הַלָּשׁוֹן וּנְפָרֵשׁ חֶלְקָה הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַשֵּׁם כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לְפָנִים בְּעֵזֶר אֲשֶׁר

כל יכל׃

השער

הָרְבִיעִי בְּחֲלוּקַת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית אֶל חֲלָקֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים וְעֶרֶךְ קְצָתָם לִקְצָת וּבְרִירַת חֶלְקָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַשֵּׁם וּבֵיאוּרוֹ וְצִיּוּרוֹ לְכָל חֲלָקָיו וּמִינָיו וְצוּרוֹתָיו לַחֲלוּקוֹתָיו הָעַצְמִיּוֹת וְהַמִּקְרִיּוֹת׃ ל

הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית תֵּחָלֵק רִאשׁוֹנָה לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים כִּי מֵאֵלֶּה יוּרְכַּב כָּל מַאֲמַר כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בְּשַׁעַר הַהַרְכָּבָה וְהַשִּׁמּוּשׁ בָּהּ וְהֵם הַשֵּׁם וְהַפֹּעַל וְהַמִּלָּה וְדֶרֶךְ כְּלָל אוֹמַר פֹּה כִּי טַעַם הַחֲלוּקָה הַזֹּאת הוּא כִּי בִּהְיוֹת הַלָּשׁוֹן הַזֹּאת הוֹלֶכֶת אַחֲרֵי עִקְּבוֹת הַטֶּבַע וְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בָּם יְבַטֵּא הָאָדָם לְפִי טִבְעָם הֵם דְּבָרִים נִמְצָאִים בְּעַצְמָם בְּמָה שֶׁהֵם אוֹ בְּמָה שֶׁהֵם נִפְעָלִים מִן הַדְּבָרִים הַנִּמְצָאִים בְּעַצְמָם אוֹ פְּעוּלוֹתֵיהֶם לָכֵן הָיָה הֶכְרֵחַ עַל מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן כְּדֵי לְהוֹרוֹת בְּדִבּוּר עַל אֵלֶּה הַשְּׁלֹשָׁה עִנְיָנִים לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מוֹרוֹת עַל הַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם בְּעַצְמָם וּבְמָה שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים וּבְמָה שֶׁהֵם פְּעוּלִים וְכָל אֵלֶּה קָרָא שֵׁמוֹת גַּם הוּצְרַךְ לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מוֹרוֹת עַל הַפְּעוּלוֹת הַמּוּגְבָּלוֹת בְּעֵת צֵאתָן מֵהַפּוֹעֲלִים וְעוֹד שְׁלִישִׁית הָיָה מְחוּיָּב לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מְיוּחָדוֹת כְּדֵי לְהוֹדִיעַ וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל וְהַתְּנָאִים אֲשֶׁר מִחוּץ הַנִּמְשָׁכִים לַפְּעוּלוֹת אֲשֶׁר יִפְעַל בָּהֶם הַפּוֹעֵל וְיִפְעַל הַפָּעוּל וְאֵלֶּה הֵן מִלּוֹת הַטַּעַם וְלָכֵן בִּהְיוֹת הַדְּבָרִים בְּמָה שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּעַצְמָם אוֹ פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים קוֹדְמִים בְּטֶבַע אֶל הַפְּעוּלוֹת וְהַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים לָכֵן הִנִּיחַ תְּחִילָּה בַּעַל הַלָּשׁוֹן הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר יוֹרוּ עַל הַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בֵּין שֶׁיִּהְיוּ פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים וְאַחֲרֵי כֵן הַפְּעָלִים הַמּוֹרִים עַל הַפְּעוּלוֹת לְפִי עֵת הֵעָשׂוֹתָן וְהַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים בְּמָה שֶׁלָּהֶם עֵרֶךְ אֶל הַפְּעָלִים וְסוֹף דָּבָר עַל הַתְּנָאִים אֲשֶׁר מִחוּץ שֶׁהֵן מִלּוֹת הַטַּעַם וְעַל יְדֵי כֵן רָאוּי לָנוּ לְדַבֵּר רִאשׁוֹנָה עַל הַשֵּׁמוֹת כְּפִי מַה שֶּׁנִּמְשַׁךְ הַמִּנְהָג אֵצֶל הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית וְזֶה לִרְשׁוֹם אֶת הַשֵּׁם וּלְחַלְקוֹ אֶל חֲלָקָיו וְאַחַר כָּךְ לָתֵת דֶּרֶךְ לִבְנוֹת הַשֵּׁמוֹת וּלְצַיֵּיר אוֹתָם בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם וּבְנִיקּוּדָם׃ פ ש ב

גרשום

omnia potest.

[2] ℂ Caput quartū de diuisione linguæ hæbreæ in ipsius partes [3] primas & cōparatione ipsaꝝ adinuicem: & delectio ipsius partis [4] primæ: quod est ipsum nomē: & ipsius expositio & formatio ſm oēs ipsius partes: & ipsius spēs & ipsius formas [5] in oēs ipsius partitiones essentiales & accidentales.

[6] ℂ Lingua hæbrea diuidetur primo in tres partes: qa ex his componetur [7] omnis oratio: vt videbitur in cap. constructionis & regiminis iuuante Deo: & illæ sunt [8] nomē & verbū & dictio: & vniuersaliter dicam hic ꝙ ratio diuisionis huius [9] est quia existente lingua hac procedente post vestigia naturę: & omnes res [10] quibus proferet homo secūdū ipsarum naturam sunt res existentes per se inquantum [11] sunt: aut inquātum sunt factę a rebus: quæ sunt per se aut [12] actiones illarum: ideo fuit necessitas super impositorem linguæ: vt significet elocutione sup [13] has tres res ad imponēdū dictiōes significātes sup entia inqtum sunt [14] p se: & inqtū sunt agentia: & inqtū sunt facta: & omnes has uocauit nomina: [15] etiam īdiguit ad īponēdum dictiones significātes super actiones terminatas tēpore ipsarum exitus [16] ab agentibus: & vlterius tertio oportuit īponere dictiones proprias ad [17] notificandū & distinguēdum inter agens & factum: & conditiones quæ sunt deforis consequentes [18] actiones quibus aget agens & fit factū: & hæ sunt dictiones [19] rationis. Et ideo existentibus rebus inquantum sunt existentes per se: siue agentes [20] siue factæ priores naturaliter actionibus & entibus inquantum sunt agentia [21] aut acta: ideo imposuit primo auctor linguæ nomina: quæ significant super [22] entia inquātum sunt per se: siue fuerint agentia siue acta: & post hæc [23] uerba significantia actiones ſm tempus eas fiendi & agentia & facta [24] inquantum eis est proportio ad uerba: & tandem conditiones: quę sunt deforis [25] quæ sunt dictiōes rationis: & ideo dignum est nobis loqui primo de nominibus scđm [26] quod processit consuetudo apud linguam hæbream: & hoc est ad describendum nomen: & ipsum diuidendū [27] in ipsius partes: & post hæc ad dandum modum constituendi nomina & formandi ea [28] cum suis litteris & cum ipsorum punctuatione.

 ℂ Describemus

¶ Describemus ergo nomen uniuersaliter primo inquãtum est pars orationis[2] apud grammaticos linguæ. Et dicemus ꝙ nomen sit dictio[3] significãs substantiam rei: & ipsius qualitatẽ ẜm qd̃ significat illam dictio illa[4] siue sit res singularis propria siue sit plurificabilis declinatione illius[5] dictionis. Sicq̧ posuimus primo ꝙ descriptio hæc conueniat nomini inquãtum est[6] pars orationis apud grammaticos linguæ: quia dictiones multæ sunt nomina apud auctores[7] logicæ: & nõ sunt nomĩa apud grammaticos linguæ hæbreæ sicut ego & tu:[8] quæ sunt dictiones rationis apud grãmaticum vt ostendetur: quia non declinabunt̃ cõtinuatõe:[9] neq̧ pluralitate: neq̧ cõnotatione: & grãmaticus considerat nomen primo inquãtũ possibile est[10] ut sit rectũ uel obliquũ. Verũtñ descripsimus ip̃m ꝙ sit dictio significãs sub̃am[11] rei: & ipsius qualitatẽ ẜm qd̃ significat ip̃am illa dictio: q̃a grãmaticus cõsiderat[12] nomẽ inq̃tũ est signum significans rem inq̃sitã: & ipsius q̃litatẽ inquãtũ significat[13] illã nomẽ: nõ inq̃tũ est ẜm ipsius sub̃am: q̃a multa nominũ significãt[14] res: quarꝫ spẽs sunt pl̃ificatę: & noĩa illa nõ plurificabunt̃: quia non est rõ[15] plurificationis noĩs inuentio rerꝫ pluriũ quas significat nomẽ per dñm[16] Abrahæ: nisi mutatio dictionũ inquantũ sunt noĩa illarꝫ rerꝫ ẜm[17] modos mutationis pluralitatis apud auctores linguæ: & iõ inuenimus multa noĩa q̃ significãt[18] rem unã apud linguas differẽtes: & vnum ꝓpriũ linguæ uni plurificabit̃:[19] & alterꝫ non pl̃ificabit̃: & sic ẽt apud linguã unã eandẽ sunt duo[20] noĩa significãtia rẽ vnã & vnum plurificabit̃ & alterꝫ nõ plurificabit̃: & sic[21] est ipsorꝫ dispõ in cõtinuatione & in cõnotatiõe ꝓut uidebit̃ infra multoties iuuante Deo:[22] & nos dicere siue fuerit res illa singl̃is ꝓpria: siue plurificabilis declinatiõe illius[23] dictionis: q̃a proprietatũ nominũ apud grãmaticos ẽ ꝙ sint obliqua aut recta in[24] ipsorꝫ significatiõe sicut oñdetur infra: & accidit hoc eis ob ea esse singularia[25] ꝓpria: quæ nõ declinabunt rectitudinẽ sui itineris: aut plurificabilia uel nõ ꝓpria[26] declinantia suas vias per extorta.[27] ¶ Et ideo scd̃m significationẽ huius descriptiõis diuidemus primo nomĩa in singulare[28] & plurale: & singulare in ꝓpriũ & in nõ ꝓpriũ. Sicq̧[29] nomẽ singulare est significans rem unã solũ ut terra: cœlum: vita Abraham.

Nomen

נרשום אם כן השם בכלל תחלה במה שהוא חלק מאמר אצל מדקדקי הלשון ונאמר שהשם הוא תיבה מורה על עצם הדבר ואיכותו כפי מה שתורה עליו התיבה ההיא בין שיהיה הדבר ההוא יחיד ומיוחד בין שיהיה מתרבה בנטיית אותה התיבה · והנה הנחנו תחלה שהרושם הזה יאות לשם במה שהוא חלק מאמר אצל מדקדקי הלשון כי תיבות רבות הן שמות אצל בעלי ההגיון ואינם שמות אצל מדקדקי הלשון העברית כמו אני ואתה שהן מלות הטעם אצל המדקדק כמו שיתבאר כי לא יטו בסמיכות ולא ברבוי ולא בכנוי והמדקדק יעיין בשם ראשונה במה שאפשר שיהיה ישר או נוטה ואמנם רשמנו אתו בשהוא תיבה מורה על עצם הדבר ואיכותו כפי מה שתורה עליו התיבה ההיא כי המדקדק יעיין בשם במה שהוא אות מורה על הענין המכוון ואיכותו במה שיורה עליו השם לא במה שהוא בעצמותו כי הרבה מן השמות מורים על ענינים אשר רבו מיניהם והשמות ההם לא יתרבו כי אין טעם התרבות השם מציאות ענינים רבים אשר יורה עליהם השם מריה דאברהם אלא השתנות התיבות במה שהן שמות אתם הענינים כפי דרכי שנוי הרבוי אצל בעלי הלשון · ולכן נמצא הרבה שמות שיורו על ענין אחד אצל לשונות שונות והאחד מיוחד ללשון אחת יתרבה והאחר לא יתרבה · וכן גם כן אצל לשון אחת בעצמה ימצאו שני שמות מורים על ענין אחד והאחד יתרבה והאחר לא יתרבה וכן תכונתם בסמיכות ובכנוי כמו שיראה לפנים פעמים רבות בה · ואמרנו בין שיהיה הדבר ההוא יחיד מיוחד או מתרבה בנטיית אותה התיבה כי מסגולות השמות אצל המדקדקים שיהיו נוטים או ישרים בהוראתם כמו שיתבאר לפנים ויקרה זה להם להיותם יחידים ומיוחדים אשר לא יטו יושר נתיבתם או מתרבים או בלתי מיוחדים המטים דרכיהם עקלקלות ׃

ולכן לפי הוראת זה הרושם נחלק ראשונה השמות אל יחיד ואל מתרבה והיחיד אל מיוחד ואל בלתי מיוחד והנה השם היחיד הוא המורה דבר אחד לבד כמו ארץ שמים חיים אברהם

השם היחיד בלתי מיוחד הוא המורה על דבר אחד אבל אינו פרטי כמו רוח שהוא מורה על זה הרוח אבל אינו פרטי כי יוכל להורות גם כן על רוח צפון ודרום וזה נקרא שם הכלל · וזה השם לפעמים מתרבה ולפעמים בלתי מתרבה כי אם הוא מיוחד מפאת הדבר שיורה עליו ומפאת האותיות שזהו יחיד ההוראה באמת אז לא יתרבה כלל וזה הוא שם העצם לעולם כמו שנאמר עוד בזה השער כגון אברהם זה שמי לעולם ולא יתרבה מפאת עצמי שאני הדבר אשר יורה זה השם וגם מפאת האותיות כי צרוף האותיות האלה בניקודן אינו ראוי להתרבות כמו שנאמר עוד · ואולם המיוחד מפאת הדבר לבד הוא השם אשר הדבר שיורה עליו הוא יחיד מפאת עצמו אבל אינו יחיד ומיוחד מפאת הצירוף כי משקלו לשון רבים ולכן נאמר כי אף על פי שיורה על דבר יחיד ומיוחד אין הוראתו לשון יחיד יען משקל צרוף אותיותיו לשון רבים כמו חיים שיורה על החיות וסופו יוד מם בחירק שיורה על הרבוי · וזה שני מינים כי יש שם יחיד ומיוחד מפאת הדבר לבד והוא שוה ליחיד ולרבים וזה השם הוא שם הכלל אשר על זה התאר תחתיו מינים מתחלפים כמו שמים כי כן נמצא זה השם שמים יורה יחיד כגון ויקרא אלהים לרקיע שמים ונמצאהו בלשון רבוי כמו השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ולפעמים אין רבוי לו כמו חיים כי עם כל זה שנמצא חיים רבים אין היות החיים תואר מתחלף במין ביחידי החיים וזה שני מינים כי ממנו שם דבר כמו במשל שאמרנו חיים וממנו שם העצם כמו צופי עמשי שהם שמות בני אדם פרטים בדברי הימים וצירוף אותיותיהם נגדר בלשון כנוי הרבים כי יוקים לשון רבים וצופי עמשי לשון כנוי הרבים ואולם שם יחיד ומיוחד מפאת האותיות לבד לא נמצא בלשון עברית כי לא נמצא שם רבוי נגדר בלשון יחיד והטעם לפי דעתי כי בהיות הלשון הזאת כפי הטבע צרוף אותיותיה בשהוא לשון רבים יורה על רבים או על יחיד שבו ענינים רבים שבשבילם הונח עליו השם ההוא ולכן נמצא יחיד מפאת הדבר לבד אבל כשם שלא נמצא דבר פשוט הפשט גמור שיתיחדו בו ענינים רבים כן לא נמצא שם יחיד ומיוחד מפאת צרוף

האותיות

Nomen ſingulare nō ꝓpriū eſt ſignificans rem unā:ſed nō in=
diuiduā[2] vt uentus:quod ſignificat hūc uentū:ſed ipſe nō eſt
indiuiduus:qa poterit ſignificare ēt[3] uentū boreā & auſtrū: &
hoc uocat̃ nomē cōe. Et hoc nomen aliqñ[4] pl̃ificabit̃: & aliqñ
non pl̃ificabit̃:qa ſi ſit propriū occaſione rei:[5] quā ſignificat
& ex parte lr̃aꝝ:qa hoc eſt ſingulare ſignificatiōe ſ̃m ueritatē:
tūc nō pl̃ificabit̃[6] oīo:& hoc eſt nomē ſubſtātię ſemp̱ vt dice=
mus infra in hoc cap. vt[7] Abrahā:hoc eſt meū nomē ſemp̱: &
nō pl̃ificabit̃ occaſiōe meæ ſubſtātiæ:qa ego ſum res:quā[8] ſi=
gnificat hoc nomē:ac ēt ex p̱te lr̃aꝝ:qa cōbinatio lr̃aꝝ iſtarū
cū ipſaꝝ pūctuatiōe[9] nō ē digna pl̃ificari:ut dicemus īfra. Ve
rūtñ ꝓpriū ex p̱te rei[10] ſolū ē nomē:cuius res quā ſignificat eſt
ſingl̃is ex p̱te ſuæ ſubſtātiæ: ſed[11] nō eſt ſingl̃is & ꝓpria ex p̱te
cōbinationis:qa ipſi⁹ pōdus ē in lingua multoꝝ:& iō dicemus
ꝙ[12] licet ſignificet rē ſingl̃em & ꝓpriā nō ē ſua ſign̄atio linguę
ſingl̃is:qa[13] pōdus cōbinatōis ſuaꝝ lr̃aꝝ eſt linguæ multoꝝ vt
חיים:qđ ſignificat vitā.& finis ipĩus[14] eſt yod mem cū hirek:qđ
ſign̄at pl̃itatē. Et hoc ē duaꝝ ſpēꝝ:qa eſt nomē ſingl̃e[15] & pro
priū ex p̱te rei ſolū:& eſt æq̃le ſingl̃i & multis:& hoc nomē eſt
nomē[16] cōe:cui⁹ ſ̃m hoc attributū ſub eo ſunt ſpēs differētes
vt שמים:qa ſic[17] inuenimus hoc nomē שמים qđ ſign̄at ſingl̃e:ut
& vocauit Deus ſtratū שמים[18] & īuenimus ip̃m in lingua pl̃ita=
tis ut cœli:& cœli cœloꝝ nō ferent te:& aliqñ[19] non eſt pl̃itas
ei ut חיים:qa q̃uis ꝙ īueniam⁹ vitas multas nō eſt eē vitæ[20] de=
noīatio differens ſpē in ſingl̃ib⁹ viuētiū:& hoc eſt duaꝝ ſpēꝝ:
qa de illo eſt nomē rei:ut[21] in exēplo qđ dixim⁹ חיים:& de illo ē
nomen ſubſtātiæ ut רצופי עמשי:q̃ ſunt noīa[22] filioꝝ hoīs indiui
duoꝝ in Paralipomenon:& cōbinatio lr̃aꝝ ip̃oꝝ definitur in
lingua cōnotatiōis[23] pluriū:qa יוקים ē lingue pl̃ium:& צופי עמשי
ſunt linguæ cōnotatiōis pl̃ium. Verūtñ nomen[24] ſingl̃e ꝓpriū
ex parte lr̃arum ſolū nō inuenit̃ in lingua hæbrea:qa nō inue=
nit̃[25] nomē pl̃itatis terminatū in lingua ſingl̃is. Et rō ſ̃m meā
mentē eſt:quia exñte lingua hac[26] ſ̃m ipſam naturā cōbinatio
ſuaꝝ lr̃aꝝ q̃tenus ē lingua pluriū:ſign̄at ſup̱ mł̃ta aut ſup̱[27] ſin
gulare:in quo ſunt res multę ob q̃s īpoſitū eēt illi nomē illud:
& iō inuenimus[28] ſingl̃e ex parte rei ſolum. Sed ſicut non inue
nitur res ſimplex ſimplicitate ſūma[29] ꝙ vniant̃ in illa res mul
tę:ſic nō inuenit̃ nomē ſingulare & ꝓpriū ex p̱te cōbinationis

litterarũ solum & scias hoc.[2] ¶ Verũtamẽ singulare nõ proprium est nomen: quod significat singulare qđ non est signatum sed est cõe: vt terra ꝙ significat singulare terræ[4] vl'is terris multis cõmunicãtib⁹ in re essendi vnãquãq; illarum terrã: [5]& sic nomẽ viri significat super viros multos cõicantibus in re essendi viros. [6]Et hoc nomen diuiditur in sex species: in nomen rei: & nomẽ gentile: & nomẽ accidẽtis: [7]& nomẽ denominationis: & nomẽ uerbi: & nomẽ numeri: & hinc describemus hæc sex[8] singillatim.[9] ¶ Nomen rei est nomen significans rem aliquam nõ propriã: qđ est substãtia[10] cũ conditionibus singularizãtibus ipsam: vt terra & cœlum & oẽ sile huic. [11]Et diuidit in nomẽ vl'e & nomẽ plitatis.[12] ¶ Nomẽ rei qđ est nomen vl'e est significans multa fm modũ cõceptus vnius [13]prout est terra: quod significat oẽs terras modo vno eodem ex parte[14] conceptuũ rerum: quæ concipiunt in aĩa: qa oĩbus terris est conceptus vnus.[15] Verũtamen nomen pluralitatis est nomen rei significans multa fm modum conceptuũ multorum[16] vt terrę.[17] ¶ Sed est differentia in opinionibus antiquorum super noĩbus: quæ nõ significant[18] vniuersale vnũ: sed collectionẽ vnitatum multarum: inter quas nõ est modus conceptus[19] rei cõmunis omnibus illis vt est nomen populi: quod est singulare: & significat collectionẽ filiorum hominis: [20]igitur quonam pacto plurificabitur. Et fm meam opinionem non est argumẽto huic apparẽtia: quia nomẽ[21] vniuersalis apud grãmaticum ꝙ nos sumus in itinere eius non significat vniuersale logicum[22] cui est res vna vniuersalis omnib⁹ singularibus vniuersalis illius qđ significat super ipsum illud [23]nomen. Sed nomen vniuersalis apud grãmaticum est significans collectionẽ vnorum[24] multorũ: quibus licet non sit eis res vniuersalis cõmunis illis inquantũ significat[25] super illa nomen illud cum toto hoc est illis res plificabilis cõmunis illis[26] fm modum significationis nominis illius sup quod significat: quia gens & populus q̃q̃[27] non significant rem vnã vniuersalem omnibus singularib⁹ hominis: quorum collectio est gens vna:[28] & populus vnus: tñ significãt pluralitatẽ hoĩum cõmunicantium in ordine vno scđm[29] conditiones rerũ quæ sunt deforis prout est ordo & situs & omnes reliquæ.

¶ Nomen

האותיות לבד ודע זה:

ואמנם היחיד בלתי מיוחד הוא השם אשר יורה על יחיד אשר אינו רמוז אבל הוא כולל כגון ארץ שיורה יחיד הארץ הכולל ארצות רבות המשתתפות בענין היות כל אחת מהן ארץ· וכן שם איש יורה על אישים רבים המשתתפים בענין היותם אישים וזה השם מתחלק לששה מינים אל שם דבר ושם היחס ושם המקרה ושם התאר ושם הפעל ושם המספר· ומעתה נרשום אלה הששה אחד לאחד:

השם דבר הוא השם המורה דבר מה בלתי מיוחד שהוא עצם בתנאים המפורטים אותו כמו ארץ ושמים וכל כיוצא בזה ויתחלק אל שם כלל ושם רבוי:

השם דבר שהוא שם כלל הוא המורה על רבים בצד חקוי אחד כמו ארץ שמורה על כל הארצות בצד אחד בעצמו מצד חקויי הדברים אשר יתחוקקו בנפש כי לכל הארצות חקוי אחד· ואמנם שם הרבוי הוא השם דבר המורה על רבים בצד חקוים רבים כמו ארצות:

אך אמנם יש הפרש בדעות הקדמונים על השמות שאינם מורים כלל אחד אלא קבוץ אחדים רבים אשר אין ביניהם צד חקוי ענין משותף לכלם כמו שם עם שהוא יחיד ומורה על קבוץ בני אדם ואם כן איך יתרבה· ולפי דעתי אין אל הקושיא הזאת פנים כי שם הכלל אצל המדקדק אשר אנו בדרכו אינו המורה על הכלל ההגיוני אשר לו ענין אחד כולל לכל פרטי הכלל ההוא אשר יורה עליו אתו השם· אבל שם הכלל אצל המדקדק הוא מורה על קבוץ אחדים רבים אשר אף על פי שאין להם ענין כללי משותף להם במה שיורה עליהם השם ההוא עם כל זה יש להם ענין מתרבה משותף להם בצד הוראת השם ההוא על מה שיורה עליו כי גוי ועם אף על פי ש שלא יורו על ענין אחד כללי לכל פרטי האדם אשר קבוצם גוי אחד ועם אחד· הנה יורו על רבוי האנשים המשתתפים בסדר אחד לפי תנאי הדברים אשר מחוץ כגון הסדר והמצב וכל הנשארים:

שם היחס הוא שם מורה על גוי מגויי הארץ וממשפחה ממשפחות האדמה או מושב דירה ולידה · כגון עברי ישראלי כנעני ארמי · וזה שני מינים כי זה יוחס אל אנשים קדמוני המשפחה ההיא שהוא יחס אל האבות כמו עברי יהודי כי יחסם אל עבר ואל יהודה וזה בא בתוספת אות התאר לעולם כמו עברי יהודי בתוספת היוד בסופם · או יוחס אל מקום מושב דירה כגון אברהם הירושלמי שנתישב בירושלים · או אל מקום לידה כגון אברהם הארמי כי מארם בא ובארם נהרים נולד · ובכלל שם היחס הוא שם מורה על רבים ביחס אל התחלתם הראשונה כי האבות והמקומות התחלה ראשונה מיוחדת אל הבנים · ואולם רבי משה קמחי בספר שכל טוב שלו כתב שבהיות האדם דור שלישי לראשון אינו מתיחס אליו כי לא יאמר ראובן הישראלי בהיות ראובן בן ישראל אך מדור רביעי והלאה ירצו לכנות את עצמם בשם אביהם הראשון כמו אהרן הלוי כי הוא רביעי אל לוי · והאמת הוא כי כן מצאנו בכתובים אבל עד עתה לא ראינו מי שנתן טעם זאת הסברה · ואומר אני לפי דעתי כי הטעם הוא מחמת כי שם היחס הוא שם כולל בני משפחה אחת או בני עיר אחת ואין משפחה או עיר בלא בתים רבים ושכונות רבות אשר לא יושיבום יוצאי חלצי איש אחד עד רבעים על הרב ובני דור רביעי אז יכנו עצמם בשם אביהם הראשון או המקום אשר ישב בו או נולד :

שם המקרה הוא השם אשר יורה על משיגי העצם אשר בו בצד הוראת שם העצם על העצמים כגון חכמה תבונה גבורה הוללות וסכלות שיבה זקנה שחרות וילדות וזולתם ממשיגי האדם ויורו על אלו המשיגים בצדי הוראת שמות הדברים על עצמי הדברים ביחיד ורבוי זכר ונקבה ושאר תכונות השמות ב בהוראותיהם :

שם המספר הוא שם מורה על משיגי הדברים והמקרים אשר בנפש המעיין בם מצד התחברם עם אחרים נפרדים מהם כמו אחד שנים וכולי · כי לא יאמר זה אחד אלא כשיצורף אל אחד

¶Nomē gentile est nomē significās sup gentē de gētibus terræ:& prosapiam[2] de prosapiis terræ:aut incolatū habitationis & natiuitatis:vt[3] hæbreus:israelita: chananeus: Arāmeus. Et hoc ē duaꝝ specieꝝ: qa hoc attribuet homībus[4] antiquis prosapiæ illius:quia ipm est attributio ad patres : vt hæbreus ihudæus:quia [5] ipsorū attributio est ad Heber & ad Ihuda:& hoc uenit cū additione lr̄æ denoīationis semper vt[6] עברי יהודי cū additiōe yod in eoꝝ fine. Aut attribuet ad locū incolatus habitationis:[7] vt Abrahā hierosolimitanus:qa coluit Hierusalem. Aut ad locum natiuitatis vt[8] Abraham Arāmeus:quia ex Aram uenit & in Aram fluminū natus est. Et vl'iter nomen gētile [9] est nomen significans multa respectu ad suum principiū primum:quia pr̄es[10] & loca sunt principium primū propriū filiis. Sed rabi Mosces[11] Kimhi in libro intellectus boni ipsius scripsit ꝙ existēs hō generatio tertia ad primū[12] non attribuetur illi:quia nō diceret Ruben israelita:cum sit Ruben filius [13] Israel. Sed a generatiōe quarta:& inde complacet ad cognominandū se noīe sui patris[14] primi:vt Aaron leuita:quia ille ē quartus ad leui:& ueritas est quia sic[15] īuenimus in scripturis: sed hucusꝙ nō vidimus qui dederit rationē huius opinionis: [16]& dico ego ꝟm meā opinionē ꝙ rō sit ex quo nomē gētile est nomē vl'e [17] filiis ꝑsapię vni⁹:aut filiis ciuitatis vnius:& nō est ꝑsapia aut ciuitas sine domibus[18] multis & vicis multis:quos nō colent exeuntes lumboꝝ viri vnius vsꝙ [19] ad quartos pro maiori parte & filii generationis quartæ:tunc cognomināt se noīe sui pr̄is primi [20] aut loci ꝙ habitauit in eo:aut natus est.

[21] ¶Nomen accn̄tis est nomē qd̄ significat sup euenta substātiæ:quæ sunt in illo [22] ꝟm modum significatiōis noīs substātiæ super substantias vt sapientia:prudentia[23] fortitudo: ꝑplexio & dementia:canities:senectus:iuuentus & pueritia & cætera euenta [24] hominis:& significant sup hæc euenta ꝟm modos significandi nomina reꝝ super substantias[25] rerum per singulare & pluralitatē:& masculum & fœminā & reliquas dispositiones nominum [26] in suis significationibus.

[27] ¶Nomen numeri est nomen significans sup euenta rerum & accidentiū:quæ sunt[28] in anima cōsiderantis in eis ex parte ipsarum cōnexionis cum aliis distinctis ab illis[29] vt vnū : duo & cætera:quia nō diceret hoc est vnū nisi qn̄ referet ad alterū

quæ

quæ in ipsoꝝ coniunctione simul fiunt duo & sic de reliquis. [2]¶ Nomen agnominis est nomen quo agnominat̃ ipm̃ agnominatum per accidẽs suoꝝ accidẽtium aut[3] p numerũ aliquẽ in eo inuẽtũ: aut extra ipm̃ vt Ruben pastor[4] primus sui prĩs caput pœnitẽtium erat descẽdens in Aegyptũ: sicq̧ agnominauimus Ruben[5] per artẽ pastoꝝ: quæ ẽ accñs eius: & ipm̃ eẽ primum suo patri: quod est numerus[6] numerans ipsum in relatione ad suos fratres caput pœnitẽtiũ: quia pœnitẽtia est intrinseca ei[7] per impssionẽ in animã: erat descendens in Aegyptum: qa descẽsus in Aegyptũ est res extra[8] Ruben. [9]¶ Sicq̧ quod est extra agnominatũ est trium specieꝝ: quia est de acqsitis agnominati[10] vt est nos dicere Ruben ẽ diues: qa diuitię est acquisitũ de suis acquisitis. Aut est[11] genologia patrum & prosapię ut Israelita: Leuita: Kahatheus: Hamrameus: aut genologia[12] loci vt Galileus: Hierosolomita: Romanus: & sunt qui dicunt ꝙ hæbreus sit huius[13] speciei ꝓut est quod dictum est in Iosue cap. xxiiii. in transitu fluminis sederunt patres tui [14] a sæculo terah pater Abraham & pater Nahor.

[15]¶ Sicq̧ est diuidendũ vlterius nomĩa agnominũ diuisione alia: quia[16] postq̃ omnia ipsa sunt deriuata ab impositione prima: sunt eoꝝ[17] deriuata a nominib⁹: & sũt deriuata a uerbis: & deriuata a noĩbus sunt quoꝝ agnomen[18] fœminæ est deriuatũ ex agnoĩe masculi: vt גדולה magna ex גדול magno: & חכמה scia ex חכם scio: & sunt[19] quoꝝ neutrum est deriuatũ ab alteru tro: vt אדון dñs: quod nõ deriuatur ex agnoĩe fœmĩæ: [20]& etiã ab eo non deriuatur agnomẽ alteꝝ fœminę. Et mirũ est quomodo dixit Habib hic[21] vt אדון & גבירה. Et en licet non sit nomen גבירה deriuatum ex noĩe אדון: [22]est deriuatũ ex nomine גביר quod est agnomẽ masculi: hæc sunt agnomĩa deriuata[23] a noĩbus. [24]¶ Sed agnomina deriuata a uerbis dico ꝙ uerba præcedant[25] in essendo rem super quam significant nomina agnominum sunt agnomina[26] agentis & facti: quæ grãmatici noui introduxerunt ea intra coniugationes[27] uerborum: & cognominauerunt ea præsens & factum: & ueritas ostendet suum iter: ꝙ illa nõ sint[28] uerba: sed nomina vt ostendemus in capitulo uerborum: siue fuerint nomina[29] agentium sicut שומר הולך: siue fuerint nomĩa factorum: & eorum quæ fiunt vt

אשר בהתחברם יחדיו יהיו שנים וכן בנשארים:

שם התאר הוא שם שבו יתואר המתואר במקרה ממקריו או במספר מה נמצא בו או חוץ ממנו כמו ראובן הרועה ראשון לאביו ראש לשבים היה יורד למצרים· הנה תארנו ראובן במלאכת הרועים שהיא מקרה לו והיותו ראשון לאביו שהוא מספר מונה אותו בהצטרף אל אחיו ראש לשבים שהתשובה פנימית לו ברושם בנפש· היה יורד למצרים כי הירידה למצרים דבר חוץ לראובן:

והנה מה שחוץ המתואר שלשה מינים כי הוא מקניני המתואר כאמרינו ראובן עשיר כי העושר קנין מקניניו או הוא יחס האבות והמשפחה כמו הישראלי הלוי הקהתי העמרמי או יחס המקום כמו הגלילי הירושלמי הרומי ויש אומרים כי עברי הוא מזה המין כענין שנאמר ביהושע סימן כד· בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור:

והנה יש לחלק עוד שמות התארים חלוקה אחרת כי אחרי שכלם נגזרים מהנחה ראשונה יש מהם נגזרים משמות ויש נגזרים מפעלים והנגזרים משמות יש שתואר הנקבה נגזר מתאר הזכר כמו גדולה מן גדול וחכמה מן חכם ויש שאין האחד נגזר מן האחר כגון אדון שהוא לא נגזר מתואר נקבה וגם ממנו לא נגזר תואר אחר לנקבה· ותימה איך אמר החביב בזה כגון אדון וגבירה והרי עם כל זה שאין שם גבירה נגזר משם אדון הוא נגזר משם גביר שהוא תאר לזכר· אלה הם התארים הנגזרים משמות:

ואולם התארים הנגזרים מן הפעלים רצוני שהפעלים יקדמו למציאות הענין שיורו עליו שמות התארים הם תארי הפועל והפעול אשר המדקדקים החדשים הכניסו אתם בתוך בניני הפעלים וכנו אתם ההוה והפעול והאמת יורה דרכו שהם אינם פעלים כי אם שמות כמו שנבאר בשער הפעלים בין שיהיו שמות הפועלים כמו שומר הולך בין שיהיו שמות הפעולים והנפעלים כמו

שמור נשמר בין שיהיו שמות המפעילים כמו מצמיח מחכים בין שיהיו שמות נושאי פעולות שאר הבנינים והם השמות אשר יורו על מונח נושא פעולת הפעל או ההופעל · ויש מן השמות האלה שיבאו עם תוספת כמו שכני שמשפטו שוכן ובא בתוספת יוד בסופו להורות על תכונת ענין נמצא בשוכן וקיים קבוע בו · וקדמון בא בתוספת נון ויורה הקודם בהשאר בו תכונת הקדימה בקבע וזה הוא ההפרש בין סולח וסולחן כי סולח מורה על מונח נושא פעל הסליחה וסלחן יורה על הנושא שנשארה בו בקבע תכונת פעולת הסליחה:

ויש שתאר כח ההשארות נמצא בלי תוספת ומגרעת כלל כמו גנב חכם וכל היוצא בהם · והטעם כי אלה לא נגזרו מן הפעל אלא מן המקרה או הענין אשר בו יכלת לפעול אותו ולעשותו בענין הוראת הפעלים הנאותים להם · ומאלה השמות יש שהשארות התכונה ההיא חזק במתואר עד שפעמים רבות יונח שם העצם לדבר ההוא כגון שם האדם שנגזר מן אדמה ונתחזק בקבע באדם הראשון עד שהונח שמו אדם מן האדמה אשר לוקח משם ולפעמים נעשה שם דבר כמו זכוכית כי זכה היא ואבני אקדח כי קודחות הנה כמו אש בוערה · וזהו כי הנחת השמות תהיה על שני פנים או ללא דבר ואז אין טעם באותם השמות ולפעמים תהיה בטוב טעם ואז יורה השם ההוא על תכונת הנקרא בו או על ענין קרא אז כמו רוחמה כי רחם יהוה את עמו:

שם העצם הוא השם היחיד מיוחד בלתי מתרבה המורה על עצם הדבר הפרטי בתנאי פרטיו ביחוד כמו אברהם שיורה על הנקרא אברהם בתנאי פרטיו ביחוד שלא ישתתף בהם אליו נמצא אחר · ולזה היו לשם העצם חמשה הבדלים כפי המדקדקים שבהם יובדל שם העצם משאר מיני השמות אשר זכרנו

ההבדל הראשון כי לא יבנה ממנו פעל כמו שיבנה משמות ה המקרים ושמות המספר והתארים ושמות הפעלים אשר מהם יבנו פעלים כמו משם מקרה החכמה ושם פעל החכמה ושם הפעלה אם ימצאו לה כל אלה השמות משם תאר החכמה כי

שמור נשמר: siue fuerint noīa facientiū agere vt מצמיח מחכים: siue fuerint[2] noīa subōꝝ actionū reliquarū coniugationū: & sunt noīa illa quæ significant super suppositū[3] subm opationi illius qui factus est: aut qui fieri factus est. Et sunt ex nominibus his quæ uenient cum[4] additione vt שבני cuius ius erat שוכן: & venit cum additione yod in suo fine ad significandum[5] super dispositionem rei: quæ est in cōmoráte: & firma stabilis ī illo: & קדמון venit cū additione[6] nun: & significat p̄cedens cum pmanentia in eo dispōnis p̄cedentię stabiliter: & hęc est differētia[7] inter סולח וסולחן qa סולח significat sup suppositū subm actionis indulti: & סלחן[8] significat super subm in quo pmansit stabiliter dispō actiōis indulti.[9] ¶ Et sunt quorū agnomē virtutis pmanētiæ inuenit̄ absq̧ additiōe & ī minutiōe oīo vt חכם[10] גנב & oē sīle illis. Et rō est: qa hæc nō deriuant̄ a uerbo sed[11] ab accidente: aut a re in qua est vis agendi illud & faciendi ipm ẜm rem[12] significationis uerboꝝ cōgruentiū eis: & hoꝝ nominū sunt quoꝝ pmanētia[13] dispōnis illius ē uehemēs in agnoīato adeo q̄ multoties imponat̄ nomen subæ[14] rei illi: vt est nomē אדם: qđ est deriuatū ab אדמה & roborata est stabiliter in homīe[15] primo adeo q̄ impositū est nomē eius אדם ab אדמה a terra ex q̄ acceptus fuit inde: & aliqn̄[16] fit nomē rei: sicut זכוכית crystallū: qa claꝝ est & lapides אקדח carbūculi: qa incēsi sunt ipsi[17] vt ignis ardens: & hoc est: qa impositio nominū fit ẜm duos modos: aut ab[18] re: & tunc nō est rō illoꝝ nominum: & aliquádo fit bona ratione: & tunc[19] significat nomen illud super dispositionem appellati per ipm: aut super rem quæ accidisset tunc vt[20] רוחמה: quia רחם cōmisertus est Deus populi sui.

[21] ¶ Nomen substātiæ est nomē singulare propriū nō pl'ificabile significans[22] super subam rei indiuiduæ cū cōditionibus suoꝝ īdiuiduoꝝ pprie: vt[23] Abrahā qđ sign̄at uocatū Abrahā cū cōditionib⁹ suorū indiuiduoꝝ pprie ne cōueniat[24] in illis ei ens aliud: & ob hoc fuerunt nomini substātię qnq̧ differentię ẜm[25] grāmaticos quibus distinguet̄ nomen substātiæ a reliquis speciebus nominū quæ retulimus.[26] ¶ Differentia prima est: quia non constituitur ab eo uerbum sicut constituitur ex noībus[27] accn̄tium & noībus numeri & agnominib⁹ & nominib⁹ uerboꝝ[28] ex q̄bus cōstituuntur uerba sicut ex nomine accidentis sciæ: & noīe verbi scię[29] & noīe fiendi ipsam si inueniantur ei omnia hæc nomīa ex noīe agnoīs scientiæ: quia

constituitur

cõstituitur ex oĩbus his verbum חכם חכמת חכמתי sic ex quibus¬dã noĩbus [2] numerorũ vt ex שנים שנה שנית שניתי & ex שלש שלשת [3] שלשתי & ex חמש חמשת חמשתי & ex שש ששיתם solum: quia non [4] inuenitur ex illo uerbũ pter hoc: & ex nomĩe substãtiæ non cõ¬stituit̃ uerbũ oĩo. Et ratio est: [5] qa uerbũ significat fieri rem ue¬nientẽ ab agente in suppositũ recipiens illam [6] tẽpore termĩa¬to: & nomẽ substantiæ nõ significat factionẽ rei: quæ recipiat̃ in re [7] alia: neq; rem talem: sed est significãs rem stantẽ per se. Et iõ [8] imposuerunt suũ nomẽ significãs sup ipm nomẽ subæ. [9] Differẽtia secũda est: qa nomẽ substãtiæ non plurificabit̃ & reliqua noĩa [10] plurificabunt̃ ut nomẽ agnominis חכם חכמים sciens sciẽtes: & nomẽ rei [11] ut ארץ ארצות terra terræ: & nomen gẽtile ישראלי ישראלים israelita israeltiæ: & nomen accñtis חכמה חכמות scĩa sciæ. [12] Et nomẽ numeri ארבעתים quaternarii שבעתים septẽnarii. Verũtamen nomẽuerbi cõmunicat in hoc cũ [13] no¬mine substantiæ: quia ambo significant substãtiam rei unius in quouis loco sit. Et ideo [14] nõ plurificatur: & sic etiam nomẽ uerbi: quia sicut indiuidua substãtiæ nõ mutãtur quoad [15] fue¬rint: sic receptio dispositiõis uerbi & operatio eius in suppo¬sito non mutabitur inquãtum [16] ipsa est interminata & si mul¬ta sint recipientia. [17] Tertia est: quia nomen substantiæ nõ cõtinuatur: & nõ sunt sic noĩa rerum ut [18] ארץ כנען quod est cõ¬tinuatum: & sic nomen accñtis: ut [19] חכמת אדם & nomẽ numeri etiã cum nominibus numeri ut שנים עשר: & cum noĩbus gene¬ris [20] alterius vt שני בני אהרן: & sic nomĩa agnominum ut mulier חכמת לב sapiens corde: & nomẽ [21] uerbi ut שלח אצבע mittere di¬giti. Sed in hac differentia tertia cõmunicant nomẽ substãtiæ [22] & nomen gentile: & ratio est: quia sicut nomẽ substãtiæ si¬gnificat dispositiones substãtiæ [23] indiuiduæ: sic etiam nomen gentile: nisi q nomen gentile significat dispositiones suæ ge¬nologiæ uniuersales: [24] & nomen substantiæ significat indiui¬duantes sui substãtiã. [25] Quarta est: quia nomĩa substãtiæ non uenient cum cõnotatione: & oĩa reliqua nomĩa: [26] possi¬bile est q cõnotent̃: & si qdam grãmatici non confiteant̃ hoc in noĩbus [27] numeri: & q̃siuerint uias extortas ad fugiẽdũ: qđ scriptũ est in regũ cap. [28] prĩo libro q̃rto te & חמשיך tui qnqua¬genarii: & interpretamur quinquaginta qui sunt tecum.

Differentia

ויבנה מכל אלה פעל חכם חכמת חכמתי · וכן ממקצת שמות המספרים כגון מן שנים שנה שנית שניתי ומן שלש שלש שלשת שלשתי ומן חמש חמש חמשת חמשתי ומן שש ששיתם לבד כי לא נמצא ממנו פעל זולת זה ומשם העצם לא יבנה פעל כלל והטעם כי הפעל יורה על עשית הענין הבא מן הפועל במונח המקבל אותו בזמן מוגבל · ושם העצם לא יורה על עשית דבר שיקובל בדבר אחר ולא על דבר כזה אבל הוא מורה על ענין עומד בעצמו ולכן הניחו שמו המורה עליו שם העצם ׃

ההבדל השני הוא כי שם העצם לא יתרבה ושאר השמות יתרבו כגון שם התואר חכם חכמים ושם הדבר ארץ ארצות ושם היחס ישראלי ישראלים ושם המקרה חכמה חכמות ושם המספר ארבעתים שבעתים · ואולם שם הפעל ישתתף בזה עם שם העצם כי שניהם מורים על עצם דבר אחד בכל מקום שהוא ולכן אינו מתרבה וכן גם כן שם הפעל כי כמו שפרטי העצם לא ישתנו כל עוד היותם כן קבלת ענין הפעל ופעולתו במונח לא תשתנה במה שהיא בלתי מוגבלת ורב שיהיו המקבלים ׃

השלישי הוא כי שם העצם לא יסמך ולא כן שמות הדברים כמו ארץ כנען שהוא סמוך וכן שם המקרה כמו חכמת אדם ושם המספר גם כן עם שמות המספר כמו שנים עשר ועם שמות סוג אחר כמו שני בני אהרן וכן שמות התארים כמו אשה חכמת לב ושם הפעל כמו שלח אצבע אך בזה ההבדל השלישי ישתתפו שם העצם ושם היחס והטעם הוא כי כמו ששם העצם יורה על עניני העצם הפרטי כן גם שם היחס אלא ששם היחס יורה עניני יחסו הכוללים ושם העצם יורה על הפורטים את עצמו ׃

הרביעי הוא כי שמות העצם לא יבאו עם הכנוי וכל שאר השמות אפשר שיכונו אף כי קצת המדקדקים לא הודו זה בשמות המספר ובקשו ארחות עקלקלות לברוח מה שכתוב במלכים סימן א ספר ד אתך ואת חמשיך ומתרגמינן חמשין דעמך ׃

ההבדל האחרון הוא שעל שאר השמות תפול הא הידיעה ולא כן שמות העצם והטעם כי יש להם ברירה מצד עצמם· ובזה נודעו מיני השמות העצמיים· אך אמנם יש להם מינים אחרים מקריים אשר יבאו מפאת חלוקתם לפי משיגיהם והנה בהיות השם אצל המדקדק מה שנעיין בו מצד הוראתו לא מצד חמר התיבה ולא מצד הענינים שיורו השמות עליהם לכן ראוי שנחלק השם מצד משיגיו אשר יקרו לשמות בהוראתם ולפי שהמשיגים האלה שני סוגים כוללים הראשון מפאת ההוראה בעצמה והשני מצד דרכי ההוראה והנה מיני הסוג הראשון הם שמנה· ההבדל· וההרדפה· והשתוף והספוק· וההסכמה· וההשאלה· וההעתקה והכלל והיחוד· ומעתה נבאר כל אחד מאלה השמנה מינים ואחרי כן נבאר מיני הסוג השני שאמרנו׃

ונאמר כי השמות הנבדלים הם המורים ענינים נבדלים בתיבות נבדלות כמו ארץ שמים׃

השמות הנרדפים הם המורים ענין אחד בתיבות נבדלות כמו כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לביא ליש אריה שחל שחץ אף כי הבדרשי בקש לתת הפרש מעט בין השמות הנרדפים בלשוננו בספרו שקרא חתם תכנית וגם אנו בעזרת האל בחלק השני שנחבר בשרשי הלשון נבאר השמות הנרדפים אשר נמצא ביניהם הבדל בהוראה אף שיהיה מעט כי זה המעט ואם מזער הוא די למנוע היותם נרדפים כי מעט החלוף מספיק שלא יאמר האחד על חברו בחיוב באמת לגמרי שעל זה לא היו נרדפים מה שהונח נרדפים· ולא כמו שסבר החביב שהמעט בטל במיעוטו וזה כי אין הפרש אצל המאמתים במאמריהם לגזור אמר היות כזב המאמר בין שיהיה רב הכזב בין שיהיה מעט הכזב׃

המשותפים הם המורים על ענינים נבדלים שאין ביניהם שתוף כלל בהוראת השם בתיבה אחת כמו שם עין שיורה על כלי ראות החי ומראה הנראים כמו עין הבדולח עין תרשיש ועל מבוע המים׃

¶ Differentia vltima est: quia super reliqua nomina cadit hẽ certificationis: & non[2] sunt sic noĩa substãtiæ: & ratio est quia est eis discretio ex parte ipsoꝝ substãtiæ:[3] & in hoc notificatæ sunt spẽs noĩum substãtiales: sed sunt eis spẽs aliꝗ[4] accidẽtales quæ ueniunt ex parte suæ diuisionis s̃m sua euẽta. Sicq; essendo nomẽ[5] apud grãmaticũ id qđ consideramus ipm̃ ex parte suæ significationis: nõ ex parte materiæ dictionis neq;[6] ex pte rerum quas significãt noĩa. Ideo expedit ꝙ diuidamus nomẽ ex parte[7] suorum euẽtoꝝ quæ accidũt nominibus in sua significatione: & quia euenta hæc sunt duum[8] generũ vniuersaliũ. Primũ est ex pte significatiõis in se. Et scđm ex parte modoꝝ [9] significationis: sicq; spẽs generis primi sunt octo: diuersiuocatio & onominatio [10] & æquocatio & analogia: & uniuocatio & accõmodatio & trãslatio: & cõitas & appropriatio.[11] Et hinc explicabimus vnãq̃q; harũ octo specieꝝ: & deinde explicabimus species [12] generis secũdi qđ diximus.[13] ¶ Et dicam⁹ ꝙ nomina diuersiuoca sunt significãtia res[14] diuersas dictionibus diuersis ut terra cœlum.[15] Nomina onomina sunt significantia rem unã dictionibus diuersis vt[16] כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לביא ליש אריה שחל [17] שחץ: & si Bedersensis quæsiuerit tradere discrimen modicum inter nomina onomina [18] in nostra lingua in suo libro quem uocauit sigillum dispositionis: & etiam nos adiuuãte Deo in parte[19] secunda quam edemus in radicibus linguæ exponemus nomina onomina quæ inueniemus[20] inter ea esse differentiã in significatione licet sit modica: quia hoc modicum & si minimum sit[21] sufficit impedire ea esse onomina: quia modica differentia sufficit ꝙ non dicat̃ unum[22] de altero affirmatiue s̃m ueritatem simpliciter: quia ob hoc non essent onomina: quæ posita sunt[23] onomina: & nõ est: vt opinatus est Habib: ꝙ modicũ sit cassum sua paucitate: quia non est[24] differentia apud veraces in suis dictis decernere dictum esse falsam orationẽ siue[25] fuerit multi mẽdatii: siue fuerit modici mendatii.

[26] ¶ Aequiuoca sunt significantia res diuersas inter quas nõ est cõmunicatio[27] penitus in significatiõe nominis per dictionem vnam vt nomen עין: quod significat [28] organũ visus animalis: & colorẽ uisibilium ut עין color crystalli עין color tarsii: & [29] emanationem aquæ.

 ¶ Nomina

❡Nomina analoga sunt quæ significāt per dictionem vnam res multas [2] diuersas proportionales ad principiū vnum: aut ad agens[3] vnum: vel ad finem vnum: uel ad subiectum vnum: quia dicimus omnia creata מעשה בראשית opus [4] principii: quia principium omnium ipsorum est vnum. Et dicimus φ leo & angelus sint diuini: quia [5] Deus vnus est omnium ipsorum qui fecit & coaptauit eos. Et dicimus bestiam mundā omnes [6] bestias: quarum finis est ad essendum homini ad cibum mūde: & dicimus [7] φ omnibus accidentibus sit nomē entis accidentalis vnum illis: quia omnibus eis est suppositū subiectū vnū [8] quod est substātia quæ est ens primo. Et sic dicimus de uuis: quorum succus [9] est nimis: & de viris potatis vino φ sint vinosi: quia sunt nimii vini: q̄q̄ hoc [10] tribuat eis modis diuersis: quia vuis φ suum vinum expressum ab eis sit nimiū [11] & ebriis: qa nimium biberunt: & omnia tria hæc dico onomina [12] & ęquoca: & analoga sunt quasi dicta ꝑm oppōnem ad diuersiuoca.

[13] ❡Et uniuoca sunt significantia rem vnam eandem quę inuenitur cōmunis [14] rebus cōmunicantibus in re illa: licet differant [15] in re alia: & hoc per dictionem vnam eandem sicut est nomen animalis: quod est verax de homine [16] & boue & leone ex parte qua nomen animalis significat super animalitatē cōmunem illis: [17] & si differāt ulterius in rebus aliis: quia homo loquitur: & bos mugit: & leo [18] rugit.

[19] ❡Et nomina accōmodata sunt imposita primo super res certas: [20] & deinde accōmodata sunt rebus similibus primis ꝑm rem [21] aliquam: & si non assimulentur in illa gradu uno: ut est nomen leonis: quod impositum fuit [22] primo sup fera certa: & deinde accomodatū est super Ihudam filium Iacob [23] ob esse ambos ipsos fortes: & si non sit gradus fortitudinis in ambobus vnus: & hæc [24] similitudo est per simile in re: aut in contrario: aut in cōnexo.

[25] ❡Trāslata sunt imposita primo super res certas: & deinde [26] trāslata sunt ad res alias similes primis in re [27] aliqua gradu vno: ut nomen translatum: cuius significatio peruulgata est [28] de translato a loco in locum: & nos utimur eo ad dicendum nomen cuius [29] accepimus significationem ipsius ex re certa peruulgata: & uocauimus per ipsum rem aliam in arte

grāmaticæ

השמות המסופקים הם אשר יורו בתיבה אחת ענינים רבים נבדלים מתיחסים אל התחלה אחת או אל פועל אחד או תכלית אחד או אל נושא אחד כי נאמר כל הנבראים מעשה בראשית כי התחלת כלם אחת ונאמר כי האריה והמלאך אלוהיים כי אל אחד לכלם אשר פעל ועשה אתם · ונאמר בהמה טהורה לכל הבהמות אשר תכליתם להיות אל האדם למאכל בטהרה · ונאמר כי לכל המקרים שם נמצא מקרי אחד להם כי לכלם מונח נושא אחד והוא העצם הנמצא ראשונה וכן נאמר על הענבים אשר דמם מרובה ועל האנשים שתויי יין שהם ייניים כי הם רבי היין אף כי זרה ייוחס להם בצדדים מתחלפים כי הענבים שיינם הנסחט מהם רב והשכורים כי הרבה שתו · וכל שלשת אלה רצוני הנרדפים והמשותפים והמסופקים הם כמעט נאמרים בהקבלה אל הנבדלים :

והמוסכמים הם המורים ענין אחד בעצמו נמצא משותף בדברים השותפים בענין ההוא אף כי יתחלפו בענין אחר וזה בתיבה אחת בעצמה כשם החי אשר יצדק על האדם והשור והאריה מצד מה ששם החי יורה על החיות המשותף להם אף כי יתחלפו עוד בענינים אחרים כי האדם מדבר והשור גועה והארי שואג :

והשמות המושאלים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הושאלו על ענינים דומים לראשונים בענין מה אף כי לא ידמו בו במדרגה אחת כמו שם האריה אשר הונח ראשונה על החיה הידועה ואחרי כן הושאל על יהודה בן יעקב להיות שניהם גבורים אף כי אין מדרגת הגבורה בשניהם אחת וזאת הדמיון הוא בדומה בענין או בהפך או בנמשך :

המועתקים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הועתקו על ענינים אחרים דומים לראשונים בענין מה במדרגה אחת כמו שם המועתק שהוראתו המפורסמת היא על הנעתק ממקום למקום ואנחנו משתמשים בו לקרא השם אשר לקחנו הוראתו מענין ידוע מפורסם וקראנו בו ענין אחר במלאכת

הַדִּקְדּוּק וְגַם עוֹשִׂים זֶה תָּמִיד בַּעֲלֵי רוֹב הַמְּלָאכוֹת וְזֶה יִהְיֶה מִפְּאַת הַדִּמְיוֹן אוֹ הֲמָרַת הַיַּחַס כְּמוֹ שֶׁנַּעְתִּיק שֵׁם הָרָעָה אֶל הַזִּקְנָה כִּי כֵּן הַבַּחֲרוּת אֶל הַזִּקְנָה כַּטּוֹבָה אֶל הָרָעָה וְלָכֵן נִקְרָא יְמֵי הַזִּקְנָה יְמֵי הָרָעָה׃

וְאוּלָם הַשֵּׁמוֹת הַנֶּאֱמָרִים בִּכְלָל וְיִחוּד אַף שֶׁהֵם מִין מִמִּינֵי הַמּוּעְתָּקִים כְּמוֹ שֶׁבֵּיאֵר אֲרִיסְטוֹטֵילִיס בְּסֵפֶר הַשִּׁיר אֲבָל אֲנַחְנוּ נִרְשׁוֹם אוֹתָם בִּפְנֵי עַצְמָם כִּי כֵּן פָּשַׁט הַמִּנְהָג אֵצֶל מְדַקְדְּקֵי זְמַנֵּינוּ וְנֹאמַר שֶׁהֵם אֲשֶׁר הוּנְחוּ רִאשׁוֹנָה עַל עֶצֶם אֶחָד מֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן הוּעְתְּקוּ וְנִקְבְּעוּ עַל הָאַחֵר בֵּין שֶׁהוּנַח הַשֵּׁם רִאשׁוֹנָה עַל הַכְּלָל וְאַחַר הוּעְתַּק אֶל הַפְּרָט כְּמוֹ שֵׁם הָאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר רִאשׁוֹנָה עַל הָאָדָם בִּכְלָל נַעֲשֶׂה אָדָם וְכֵן זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אוֹתָם וַיִּקְרָא שְׁמָם אָדָם וְאַחַר כֵּן הוּעְתַּק עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן לְבַדּוֹ אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ בֵּין בְּהֶפֶךְ כְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּנַח רִאשׁוֹנָה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ וְאַחַר כֵּן הוּעְתַּק עַל כָּל יוֹצְאֵי יְרֵכוֹ בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם׃ וּבָזֶה הִשְׁלַמְנוּ בֵּיאוּר מִינֵי הַשֵּׁמוֹת הַמִּתְחַלְּפִים מִצַּד מַשִּׂיגֵי הוֹרָאָתָם׃

אמנם מִינֵי הַשֵּׁמוֹת הַמִּתְחַלְּפִים מִצַּד מַשִּׂיגֵי דַּרְכֵי הוֹרָאָתָם הֵם שְׁנֵי סוּגִים רִאשׁוֹנִים רְצוֹנִי הַיּוֹשֶׁר וְהַנְּטִיָּה וְהִנֵּה הַשֵּׁם הַיָּשָׁר הוּא הַמּוּנָח לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָן בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמוּחְלָט לְפִי הַנָּחַת צֵרוּף אוֹתִיּוֹתָיו וּנְקוּדוֹתָיו הַנְּאוֹת לְטֶבַע הַדָּבָר שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו בְּמָה שֶׁהוּא כְּמוֹ עַיִן שֶׁהוּנַח רִאשׁוֹנָה לְהוֹרוֹת עַל עֶצֶם כְּלִי הָרְאוּת בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמוּחְלָט בְּצֵרוּפוֹ הַנָּאוֹת שֶׁהוּא בְּפַתַּח הָעַיִן וְחִירֶק הַיּוֹד׃

וְאוּלָם הַשֵּׁם הַנּוֹטֶה הוּא הַמּוּנָח לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שִׁנּוּי נָאוֹת לְהוֹרוֹת הָעִנְיָן הַהוּא לֹא בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמוּחְלָט אֶלָּא בְּיַחַס מַטֶּה אוֹתוֹ בְּצֵירוּף הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת כִּי זֶה יִהְיֶה בִּסְמִיכוּת אוֹ בַּכִּנּוּי וּרְצוֹנִי בִּסְמִיכוּת הִתְתַּלּוּת בְּשֵׁם אַחֵר סָמוּךְ לוֹ בְּצֵרוּף מִצֵּרוּפֵי הַקִּנְיָן כְּמוֹ עֵין יִשְׂרָאֵל וְאָז הָעַיִן בְּצֵרֵי וְהַיּוֹד נָחָה שֶׁזֶּה יֵאוֹת לְהוֹרוֹת עַל כְּלִי הָרְאוּת בְּמָה שֶׁהוּא לִבְעָלָיו כִּי יוֹרֶה עָלָיו זֶה הַשֵּׁם בְּמָה שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלֵינוּ בֵּין אָמְרָךְ עֵין

ישראל

grãmaticæ:& etiã faciunt hoc cõtinuo auctores maioris ptis artium:& hoc erit ex pte[2] ſimilitudinis:aut pmutationis proportionis:vt ꝙ transferamus nomen mali ad ſenectutẽ : quia ſic[3] eſt iuuenta ad ſenectutẽ ſicut eſt bonũ ad malũ:& ideo uocamus dies ſenectutis[4] dies mali.[5] ¶ Sed noĩa dicta cõiter & proprie licet ſint ſpẽs de ſpẽbus[6] tranſlatoꝶ vt oñdit Ariſto. in libro poeticæ:[7] tñ nos deſcribemus ea per ſe:quia ſic extẽſa eſt cõſuetudo apud grãmaticos[8] noſtri temporis. Et dicemus ꝙ ſint quæ impoſita ſunt prĩo ſup ſubam vnam illoꝶ. Et deinde[9] tranſlata ſunt & ſtatuta ſup alterã : ſiue ĩpoſitũ ſit nomen primo ſuper cõi[10] & poſt ſit tranſlatũ ad indiuiduũ vt nomen אדם quod dictum eſt primo de homine[11] cõiter faciamus אדם hominẽ:& ſic marẽ & fœminã creauit eos : & uocauit ipſorũ nomen אדם hoĩem:& deinde[12] fuit tranſlatũ ſuper hoĩem primum ſolum אדם שת אנוש ſiue ecõtra:vt nomen [13] ישראל:qđ impoſitum fuit primo ſup Iacob patrẽ noſtrũ:& deinde tranſlatum eſt ſuper omnes exeuntes [14] de femore eius in exitu ישראל de Aegypto:& in hoc expleuimus expõnem ſpecieꝶ nominũ [15] differentiũ ex parte euentorum ipſorum ſignificationis.

[16] ¶ Veꝶ ſpẽs nominũ differentiũ ex parte euentoꝶ modoꝶ [17] ipſorum ſignificationis ſunt duoꝶ generũ primorũ. Dico [18] rectitudinẽ & declinationẽ. Sicq nomen rectũ eſt impoſitũ ad ſignificandũ ſuper rem inquãtum[19] eſt ens ſimpliciter ſm ĩpoſitionẽ cõbinationis ſuaꝶ lraꝶ & ſuoꝶ punctoꝶ conuenietis[20] naturæ rei ſuper quã ſignificat inquantũ ipſa eſt vt עין quod impoſitũ fuit prĩo[21] ad ſignificandũ ſup ſubam organi viſus inquantũ eſt ens ſimpliciter per ſuã cõbinationẽ[22] cõuenientẽ:quæ eſt cum pathah hayn & hirek yod.[23] ¶ Sed nomẽ obliquũ eſt impoſitũ ad ſignificãdum ſuper rem:quæ mutata eſt mutatione[24] conuenienti ad ſignificandũ rem illã:non inquantum eſt ens ſimpliciter:[25] ſed in reſpectu declinante ipm combinatione litterarum & punctorum:quia hoc erit[26] in cõtinuatione aut cõnotatione:& dico continuationem dependentiam in nomen alterum prope ipſum[27] ſcdm combinationem de combinationibus acquiſitionis:vt עין oculus Iſrael: & tunc eſt hayn cum ceri & yod quieſcens:[28] quia hoc conuenit ad ſignificandum ſuper organum viſus inquantum eſt ſui domini:quia ſignificat ſuper ipſum [29] hoc nomen inquãtum eſt ipſius Iſrael:qa nõ eſt differẽtia apud nos ĩter te dicere עין

 ישראל

ישראל & inter te dicere oculus ipsius Israel: vt ōndetur infra cap. cōstructiōis[2] & regimīs iuuāte Deo: sed in nos dicendo עין ישראל nō uenit clare lr̄a[3] cōnotationis: neq; dictio significās sup hoc: & dicēdo עין של ישראל venit cōnotatio[4] clare ī dictiōe של: qa cōnotatio est significās sup acquisitionē rei cui sit: siue [5] sit sui ipsius siue scđi qđ est pn̄s: aut latētis qđ ē tertiū: [6] & hoc siue masculi siue fœminæ aut singl'is uel plurium vt עין oculus עיני עינך עינו [7] עיניך עינה עינינו עיניכם עינם עינן עיני עיניך עיניו עיניך עיניה [8] עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן oculus meus oculus tuus ī masculino oculus eius: & in fœminino oculus tuus oculus eius: in masculino oculus noster oculus uester oculus illorū: & in fœminīo oculus uester oculus illaꝝ: oculi mei oculi tui oculi eius in masculino: oculi tui oculi eius in fœminino: oculi nr̄i oculi vr̄i oculi illoꝝ ī masculino: oculi vr̄i oculi illaꝝ ī fœminino: sed modus dinoscendi & distinguēdi [9] cōtinua & nō cōtinua: quæ uocant̄ discōtinua: & quæ cōtinuant̄ & quę [10] nō cōtinuant̄: & quę cōnotant̄ & quæ non connotantur: & mutatio quę accidit illis in cōtinuitate [11] & in cōnotatione: & q̄ mutant̄ & q̄ nō mutant̄ explicabit̄ in hoc cap. iuuāte Deo [12] in formatione nominū: & reliquę spēs modorū declinatiōis exponent̄ in cap. ɔstructiōis [13] & regimīs iuuāte Deo. Sed deartitulationes spērū modoꝝ cōtinuitatis est dearticulādū [14] ipsas hic: qa ipsæ sunt vndecim nūero. [15] ℭ Modus primus ꝙ cōtinuetur agnoīatū agnomini: vt בני שלשים [16] מי המרים. Modus scđus est ꝙ cōtinuet̄ acqsitio acqrēti vt [17] אשת איש חכמת ארם. Modus terti⁹ est ꝙ cōtīuet̄ agnoīatū agnoīe [18] certo rei ɔueniēti agnomini agnoīati: vt משכימי [19] ꝙ ɔtīuat̄ משכבי מי קום qđ ē agnoīatū p agnomē īmanescētiæ: cui cōuenit surrectio ad [20] ipam surrectionē: adeo ꝙ sit intellectus dicēdi nos משכבי קום viri īmanescētes [21] surrectiōe. Quartus ē ꝙ ueniāt noīa ī sil'itudine ɔtinuatoꝝ: & ipa sint discōtinua [22] & illa sunt cōtinua ꝑ platōe solū: & hoc erit modis duplicib⁹: aut ɔtinuitate [23] pl'itatis uel ɔtīuitate singl'is. Et cōtinuatio pl'itatis erit occasione lr̄æ [24] ministrātis: quæ ueniet post cōtinuatū: aut nō ueniet ī dictiōe ad quā est cōtinuata: [25] exēplū primi קנצי למלין: exēplū scđi חלוני שקופים. Sed [26] cōtinuatio singl'is erit ex pte pūctoꝝ: qa aliqñ ueniet tau ɔtinuitatis post [27] pathah: & aliqñ post kamecz: exeplū primi שנת לעיני: exemplū scđi [28] זמרת יה licet sint cōtinua uere q̄ sunt cū kamecz añ tau vt שועלים [29] מנת portio pugillorū מנת המלך: portio regis ולמקצת הימים & ī pte dieꝝ: & oē מנת est cū kamecz. Quintus est

contrarius

ישראל ובין אמרך עין של ישראל כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל· אבל באמרינו עין ישראל לא בא בפירוש אות הכנוי ולא תיבה מורה על זה ובאמר עין של ישראל בא הכנוי בפירוש במלת של כי הכנוי הוא המורה על קנין הענין למי הוא בין שהוא של עצמו בין לשני שהוא הנמצא או לנסתר שהוא השלישי וזה בין לזכר בין לנקבה או ליחיד או לרבים כמו עין עיני עינך עינך עינך עינה עינו עיננו עינכם עינכם עינכן עינן עיני עיניך עיניו עיניך עיניה עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן· אמנם הדרך להכיר ולהבדיל הסמוכים והבלתי סמוכים הנקראים מוכרתים ואשר יסמכו ואשר לא יסמכו ואשר יכונו ואשר לא יכונו והשנוי שיקרה להם בסמיכות ובכנוי ואשר ישתנו ואשר לא ישתנו יתבאר בזה השער בעזרת האל בצויור השמות ושאר מיני דרכי הנטיה יתבארו בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל אך אמנם פרטי מיני דרכי הסמיכות יש לפרוט אותם פה כי הם אחד עשר במספר׃

הדרך הראשון שיסמך המתואר אל התאר כמו בני שלשים מי המרים· הדרך השני שיסמך הקנין אל הקונה כמו אשת איש חכמת אדם׃ הדרך השלישי שיסמך המתואר בתאר ידוע אל ענין נאות לתואר המתואר כמו משכימי קום שנסמך משכימי שהוא מתואר בתאר ההשכמה אשר תאות לה הקימה אל הקימה עד שיהיה מוכן אמרינו משכימי קום האנשים המשכימים בקימה׃ הרביעי הוא שיבאו השמות בדמות סמוכים והם מוכרתים והם הסמוכים במבטא לבד וזה יהיה על פנים שונים או סמיכות הרבוי או סמיכות היחיד· וסמיכות הרבוי יהיה מחמת אות משרתת שתבא אחר הסמוך או שלא תבא בתיבה אשר נסמך אליה משל הראשון קנצי למלין משל השני חלוני שקופים· ואולם סמיכות היחיד יהיה מפאת הנקודות כי פעם תבא תו הסמיכות אחרי הפתח ופעמים אחר הקמץ משל הראשון שנת לעיני משל השני זמרת יה אף כי יש סמוכים באמת שהם קמוצים קודם התו כמו מנת שועלים מנת המלך ולמקצת הימים וכל מנת בקמץ׃ החמשי הוא

הפך

תאות

הפך הרביעי שיבאו הסמוכים בדמות המוכרתים ואלו הם סמוכים בהוראה לבד כמו ענוה צדק טלטלה גבר ׃ הששי הוא שתבא תיבה אחת בעינה בלי השתנות בצירוף אותיותיה ולא נקודותיה פעם סמוכה ופעם מוכרתת כמו מלת אולת באמרך אולת כסילים אולת שהראשון סמוך והשני מוכרת ׃ השביעי הוא כי פעם יסמך הסמוך אל הנסמך אליו ופעם בהפך כמו שני תולעת תולעת שני ׃

השמיני שישתנה סדר הסמיכות ויסמך התאר אל המתואר כמו בירקרק חרוץ כי החרוץ מתואר בירקרק וזהו סמיכות תאר לבד לא סמיכות ענין ולא סמיכות אותיות ׃ התשיעי הוא שיהיה סמיכות שמות בלתי מוכרתים לעולם כמו אישון בת עין אישון לילה מחלפות ראשי מורשי לבבי וזולתם ׃ העשירי שיבא סמוך על סמוך עד חמשה סמוכים כמו גבורי חיל מלאכת עבודת בית האלהים ׃ העשתי עשר נקרא סמיכות הגוזמות והוא כשיסמך שם על ענין אלהי ידוע כמו גדולות ובצורות בשמים שלהבת יה הררי אל נפתולי אלהים אלה הם אחד עשר דרכי הסמיכות שזכרנו במיני נטית השמות ׃

ועוד נמצאו משיגים אל השמות משותפים לישרים ולנוטים והם עשרה במספר היחוד והרבוי הזכרות והנקבות שתוף ה השקל וחלופו הנחה ראשונה ונגזרת פרטיות והתרבות והנה השנים הראשונים שהם היחוד והרבוי פירושם שהיחיד והרבים יסכימו או יבדלו בסוג כי יש שמות שכשהיחיד לשון זכר או לשון נקבה כן יבא גם הרבוי מהם כמו חכם נביא חכמים נביאים או חכמה עם גבורה חכמות עם גבורות ׃ הדרך השני שהיחיד בלשון זכר והרבוי בלשון נקבה או בהפך כמו אב לוח אבות לוחות או אשה פלגש פלגשים נשים אף כי מצאנו אשות הזימה ׃ השלישי שהיחיד לשון זכר לבד או לשון נקבה לבד והרבוי יבא פעם בזה ופעם בזה כמו שנה שנים שנות יום ימים ימות וזולתם ואמנם הזכרות והנקבות פירושם כי לפעמים יבא השם בלשון זכר והפעל בלשון נקבה ולפעמים בהפך כמו ותכל דוד והיה הנערה אף כי בברייתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי כתוב שזה הוא לשון קצרה ותקונו ותכל נפש דוד ׃

cōtrarius quarto: qa ueniēt cōtinua in ſilitudine diſcōtinuoꝝ
& hæc ſunt cōtinua[2] in ſignificatiōe ſolū vt ענוה צדק טלטלה גבר.
Sexto ꝙ veniat dictio[3] una eadē abſq; mutatōe ſm cōbinatio-
nem ſuaꝝ lraꝝ: neq; ſuoꝝ punctoꝝ aliqn̄[4] cōtinua: & aliqn̄ di
ſcontinua vt eſt dictio אולת vt eſt te dicere אולת כסילים אולת de-
mentia ſtultoꝝ eſt demētia[5] quoꝝ primū eſt cōtinuū: & ſcdm
diſcōtinuū. Septiꝰ ē qa aliqn̄ cōtinuat̄[6] cōtinuū cui cōtīuat̄:
& aliqn̄ ecōtra vt תולעת שני coccus color שני תולעת color coccꝰ.
[7]Octauꝰ ꝙ mutet̄ ordo ɔtinuitatis & cōtinuet̄ agnomē agno
minato vt [8] בירקרק חרוץ cū croceo auro: qa auꝝ eſt agnoīatū p
croceū: & hæc ē cōtinuitas agnoīs ſolū[9] nō ɔtinuitas rei: neq;
cōtinuitas lraꝝ. Nonus ē ꝙ ſit[10] cōtinuitas noīum nō diſcōti
nuoꝝ vnq̄ vt אישון בת עין pupilla intimæ oculi אישון לילה pupilla
noctis [11] מחלפות ראשי crines capitis mei מורשי לבבי cogitatus
cordis mei & cætera. Decimꝰ eſt ꝙ ueniat cōtinuū ſupra[12] cō
tinuū vſq; ad qnq; continua vt גבורי חיל מלאכת עבודת בית האלהים
fortes virtutis opis ſuitutis domus Dei. [13]Vndecimus vocat̄
continuitas cacozeliaꝝ: & eſt qn̄ cōtinuat̄ nomē ſup rē diuinā
[14]notā vt magnæ & muratæ in cœlū שלהבת יה lāpas Dei הררי אל
mōtes Dei נפתולי אלהים cōiunctōes Dei: [15]hi ſunt vndecim mo
di cōtinuitatis: quos retulimus in ſpēbus declinatiōis noīum.
[16]¶ Et vlterius inueniunt̄ euenta nomībus cōia rectis & obli
quis: & ſunt[17] decē numero: ſinglītas & plītas: maſculinitas &
fœmininitas: cōicatio[18] pōderis & ipſius diuerſitas: impō pria
& deriuata: ſinglīzatio & plīficatio: ſicq; duo[19] pria q̄ ſunt ſin
glītas & plītas ipoꝝ expō eſt ꝙ ſinglē & plē cōueniāt aut[20] dif
ferant genere: qa ſunt noia quæ qn̄ ſinglē eſt linguæ maſculi
aut linguæ fœminæ: ſic veniet[21] etiā plītas de illis vt חכם נביא
ſapiens ꝓpheta חכמים נביאים ſapiētes ꝓphetæ חכמה עם גבורה ſapīa
cum fortitudine[22] חכמות עם גבורות ſapientię cū fortitudinibus.
Scdus modus ē ꝙ ſinglē ſit linguæ maſculi: & plītas in lingua
[23]fœminæ vel ecōtra vt אב לוח pr̄ tabula אבות לוחות pr̄es tabulæ
vel אשה פלגש mulier cōcubina נשים פלגשים mulieres cōcubinæ:
[24]& ſi inuenerimus אשות mulieres fornicatōis. Tertius ē ꝙ ſin
glē ſit linguæ maſculi ſolū aut[25] linguæ fœminæ ſolū: & plītas
vēiat aliqn̄ ſic: & aliqn̄ ſic vt שנה שנים ānus āni[26] שנות āni יום ימים
dies dies ימות dies & cætera. Verūtn̄ maſculinitas & fœmini-
nitas expoſitio ipſaꝝ eſt: qa[27] aliqn̄ uenit nomen in lingua ma
ſculi: & verbum in lingua fœmīæ: & aliqn̄ ecōtra[28] vt ותכל דוד
& cōcupiuit Dauid והיה הנערה & erit puella: licet in poſtilla ra-
bi Elihezer filii[29] rabi Ioſe galilei ſcriptum ſit ꝙ hæc ſit lin-
gua breuis: & ipſius coaptatio ſit & concupiuit anima Dauid

etiam

etiam possibile est dicere sine patrũ interp̃tatiõe ꝙ qñ uerbũ non conuenit cũ noĩe: tũc[2] uerbũ stet p se vt oñdemus in fieri factũ in cap. cõstructionis & regiminis[3] Deo iuuante. Et aliqñ uenit nomẽ vnũ idem linguæ masculi & in lingua fœminæ[4] in oratione vna vt si ueniet Esau in המחנה castro vna & percutiet ip̃m: & erit castrũ[5] reliquũ ad euasionẽ: quia ibi מחנה vltimũ est linguæ masculi: & primũ[6] dicit̃ masculi & fœminæ: quia אחת vna est linguæ fœminæ והכהו: & pcutiet ip̃m est linguæ masculi. Et ratio huius est: qa[7] masculus & fœmĩa ẽm veritatẽ est in quo est spiritus vitæ in suo anhelitu: & cui nõ est spũs[8] vitæ: & si sit in intimo suæ naturæ arcanũ latens masculinitatis & fœminitatis nõ est[9] nobis hinc nisi ꝙ exp̃ssum est de illius regimine ẽm consuetũ impositoris linguæ: qui[10] nouit eius arcanũ: & ipsius fundamẽtũ: & ob hoc loquutus ẽ recte rabi Abrahã Ben Esra in ip̃m dicendo[11] qđ nõ est in eo spũs vitæ masculiniza ip̃m & fœmininiza ip̃m: intẽdit p hoc de eo qđ venit cõe[12] in scriptura: vt מחנה in exẽplo qđ retulimus: q̃q̃ Ben Esra nõ aduertit arcanũ[13] diuinũ qđ retulimus nos: qa nõ est hoc moris eius.[14] ¶ Cõicatio põderis & ipsius diuersitas est qñ prolatio dictionũ est æqualis: aut diuersa:[15] exẽplũ æq̃lis ẽ גנב אוכל; exemplũ diuersę est גנוב קרוא: quia & si[16] ambo sint facta beth גנוב ẽ appens: & aleph קרוא ẽ qescẽs. Et aliqñ sunt ambo[17] noĩa diuersi ponderis: & illoꝶ sigñatio est vna vt כושה בכושה: qa כושה est[18] põderis agẽtis & כשוח est põderis facti: & sigñatio amboꝶ est significatio agentis[19] solum: vel לובש לבוש: quorũ significatio amboꝶ est significatio facti: nisi qa possibile est[20] dicere ꝙ ea quæ sunt ẽm põdus factoꝶ: & ipsoꝶ significatio est significatio agẽtiũ sint[21] noĩa agnominũ vt oñdemus ĩfra in supadditis yod aut nun in ipsoꝶ vltĩo in hoc[22] cap. adiuuante Deo.

[23] ¶ Et impositio prima & deriuata sunt euenta noĩum: quia impositor[24] linguæ ĩposuit nomẽ rei: aut nomen accidentis: aut nomẽ[25] uerbi: & deinde ipse aut venientes post ipsum consueuerunt deriuare ab imposito primo[26] nomen aliud significans super subiectum agnominatum per impositum primũ.

[27] Et sic erit diffinitio impositi primo ꝙ sit impositum primo ad significandum super[28] rem existentem per se nõ terminatã tẽpore: qđ ipsam finiret vt ישראל ארץ[29] ירושלים חכמה אכל: qa cũ toto hoc ꝙ אכל significat actionẽ cõmestionis in tempore nõ

significat

גם אפשר לומר בלא מדרש כי כשהפעל בלתי מסכים עם השם אז ה הפעל עומד בעצמו כמו שנבאר בהופעל בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל ולפעמים יבא שם אחד בעצמו בלשון זכר ובלשון נקבה במאמר אחד כמו אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה · כי הנה שם מחנה האחרון בלשון זכר והראשון נאמר זכר ונקבה כי אחת לשון נקבה והכהו לשון זכר · וטעם זה כי הזכר והנקבה כאמת הוא באשר רוח חיים באפו ואשר אין בו רוח חיים אף כי יש בפנימיות טבעו סוד כמוס של זכרות ונקבות אנו אין לנו מזה כי אם מה שהתבאר משמושו לפי מנהג מניח הלשון שהוא ידע סודו ויסודו ועל זה דבר נכונה הרב רבי אברהם בן עזרא באמרו אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו רוצה בזה במה שבא משותף בכתוב כמו מחנה במשל שזכרנו אף כי בן עזרא לא כיון אל הסוד האלהי אשר זכרנו אנחנו כי אין זה דרכו :

שתוף השקל וחלופו הוא כשמבטא התיבות שוה או מתחלף משל השוה גונב אוכל משל המתחלף גנוב קרוא כי אף ששניהם פעולים בית גנוב נראית ואלף קרוא נחה · ולפעמים יהיו שני שמות מתחלפי המשקלים והוראתם אחת כגון בוטח ובטוח שבוטח משקל פועל ובטוח משקל פעול והוראת שניהם הוראת הפועל לבד או לובש לבוש שהוראת שניהם הוראת פעול אלא שאפשר לומר שמה שהם על משקל פעולים והוראתם הוראת הפועלים הם שמות התארים כמו שנבאר עוד בנוספי היוד או הנון בסופם בזה השער בעזרת האל :

וההנחה הראשונה והנגזרת הם משיגי השמות כי מניח הלשון הניח השם דבר או שם המקרה או שם הפעל ואחריכן הוא או הבאים אחריו נהגו לגזור מן המונח ראשונה שם אחר מורה על הנושא המתואר במונח הראשון :

וכן יהיה גדר המונח ראשונה כשהוא המונח ראשונה להורות על ענין נמצא בעצמו בלתי מוגבל בזמן יגדרהו כמו ישראל ארץ ירושלם חכמה אכל כי עם כל זה שאכל מורה פעל האכילה בזמן לא

יורה

יורה אותו בזמן ידוע יגבילהו בנושא המתואר בו כמו פעל אכל שמורה אותו בזמן העבר כנושא המתואר לפעל האכילה:

והמונח הנחה נגזרת הוא הנקרא שם נגזר המורה על המתואר בענין שיורה עליו המונח הראשון אשר לא יתחלף ממנו כי אם בנטיה לבד כמו ישראלי ארציי ירושלמי חכם אוכל או אכלן כי ישראלי יורה על אשר יחסו למשפחת ישראל וארציי יורה על מי שהארץ גוברת עליו וירושלמי המתיחס אל ירושלים וחכם על הנושא אשר בו החכמה ואוכל יורה על אשר פועל פעל האכילה והיא נמצאת בו כי אכל מורה הפעל ואוכל מורה על פועל הפועל ההוא ואכלן מורה על אשר בו תכונה אשר בה המתמיד הפעל ההוא ומוכן לפעל הפעל ההוא לכשירצה:

ואולם הפרטיות והרבוי הם כי הפרטיות יהיה כשיבא שם רבוי מתואר בתאר או בכנוי או בפעל לשון יחיד כמו ארונים קשה האיש ארוני הארץ ובכנוי בעליו אדוניו עושיו ובפעל וקבל היהודים וצדיקים ככפיר יבטח והמשלים הראשונים באו לשון כבוד והאחרונים יורו התאחדות והשתנות בענין הפעל:

וההתרבות הוא כשיבא שם היחיד מתואר בתאר או פעל הרבוי כמו מכרו מצרים וזה יקרה כשיהיה השם היחיד מורה על קבוץ הרבים שיהיה שם כלל או רבוי כמו מצרים שיורה כל יושביה ובזה תהלה לאל נשלם ביאור רושם השם בכלל ופרט לכל חלוקותיו העצמיות והמקריות:

ומעתה נצייר חלוף השמות במשקליהם בסמוך ומוכרת בנפרד וכנוי ביחיד ורבים ובזכר ונקבה לפי רבי הבדליהם:

ונאמר כי ציור השמות יחלק ראשונה אל שש ועשרים מסילות וכל מסילה ומסילה נחלקה עוד אל משעולים אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל מציורם ומספר המשעולים וכלל מסילותיהם נביא בראש כל מסילה עד כי סך שומת כל משעולי המסילות יעלו שלש מאות ואחד עשר משעולים וסימנם אשי יי מלבד משעולי מסילת שמות המספרים:

ſignificat illam in tempore certo qđ terminat ipm̃ in ſubiecto
agnominato per ipſam: vt eſt uerbum אכל[2] qđ ſignificat ipſam
tempore pterito in ſubiecto agnominato per actionẽ come-
ſtionis.[3] Impoſitum autẽ impõne deriuata eſt nomẽ deriuatũ
ſignificans agnoĩatũ[4] p rem quã ſignificat ipſam impoſitum
primum: quod non differt[5] ab eo niſi declinatione ſolum: vt
אכל[6] אכל אוכל חכם ירושלמי ארצי ישראל: quia ישראל ſignificat ſuper:
cuius genologia ẽ ad genus Iſrael: & ארצי ſignificat[7] ſup illum
ꝙ terra præualet ſup ipſum: & ירושלמי qui attribuit̃ Hieroſoli
mæ: & חכם ſuper[8] ſubm̃ in quo eſt ſapiẽtia: & אוכל ſignificat ſup
illum qui agit actionem comeſtionis:[9] & ipa inuenitur ei quia
אכל ſignificat actionẽ: & אוכל ſignificat agentem actionẽ[10] il-
lam: & אכלן ſignificat ſuper illum: in quo eſt diſpoſitio qua pſe
uerat actionẽ illã:[11] & aptus eſt agere actionẽ illã qñ uoluerit.
[12] ¶ Verũtñ ſingularitas & plr̃itas ſunt: quia ſingularitas erit
quando ueniet nomen[13] pluralitatis agnoĩatum agnomine:
aut connotatione: aut uerbo linguæ ſingularis[14] vt אדונים קשה
dñi durus האיש אדוני הארץ vir domini terræ. Et in cõnotatione
בעליו אדוניו עושיו[15] & ĩ uerbo וקבל & recepit Ihudæi & iuſti ſicut
leoniculus יבטח cõfidet: & exẽpla prima[16] uenerũt lingua ho
noris: & vltima ſignificãt unionẽ & coæquationẽ in re uerbi.
[17] Et plurificatio eſt qñ ueniet nomẽ ſinglr̃is agnoĩati agnoĩe
aut uerbo plr̃itatis[18] ut uẽdiderũt מצרים: & hoc accidit qñ erit
nomẽ ſingulare[19] ſignificans cõgregationẽ multoꝝ: ꝙ ſit no
men vlr̃is aut multitudinis vt מצרים qđ ſignificat oẽs[20] habitã
tes in ea: & in hoc laus Deo expleta eſt explicatio deſcriptiõis
noĩs vlr̃iter & particulariter ſm̃[21] oẽs eius partitiones eſſentia
les & accidẽtales.[22] ¶ Et hinc formabimus uarietatẽ noĩum
in ſuis ponderibus per cõtinuũ & diſcõtinuũ:[23] per ſeparatũ
& cõnotatũ: per ſinglr̃e & plr̃a: & p maſculũ & fœminã ſm̃ mul
tas[24] illoꝝ drĩas. Et dicemus ꝙ formatio noĩum diuidet̃ pri-
mo in[25] ſex & uiginti ſtratas: & omnẽ ſtratam & ſtratam diui
demus vlterius in macerias[26] ꝙ non ſit iter ad deuiandũ de-
xtrorſum & ſiniſtrorſum ab ipſoꝝ formatiõe. Et numeꝝ ma-
cerieꝝ & ſũmam[27] ipſarum ſtrataꝝ feremus in capite cuiuſqꝫ
ſtratæ adeo ꝙ conflans ſumma oĩum macerierum[28] ſtratarũ
aſcẽdunt tercentum & vndecim macerię: & ipſarum ſignum
eſt ״אשי[29] ultra macerias ſtratæ nominum numerorum.

¶ Sicqꝫ

¶ Sicq; in strata prima: quæ est strata noīum pfectoꝝ[2] in quibus nō est superadditio: neq; sublatio lr̄æ sunt sex[3] & triginta maceriæ: ꝙ nō est iter deuiandi ab illis: & oēs illæ sunt distinctæ formis.[4] Et priusq̄ feramus particularia formarū est tibi supponendū ꝙ grāmatici pōderauerint[5] formas oīum nominum & uerboꝝ p tres lr̄as has פעל: & rō est qa radix[6] uere est in cōparatiōe uerboꝝ: vt videbit̄ in cap. uerboꝝ: qa[7] noībus non est ipsis radix distincta a seipsis: quia oēs ipsorū lr̄æ sunt radicales eis:[8] quia si subtrahes vnā de ipsoꝝ litteris mutabit̄ ipsorum significatio: adeo ꝙ non significabunt[9] illę lr̄æ relictæ rem intentā noīe illo: & iō bn̄fecerūt[10] grāmatici ad īponendū lr̄as פעל signū lr̄arum radicaliū. Et rursus est[11] dicēdū rōnem aliam: quia constito ꝙ ꝓlatio & scriptura indigeāt disciplina oris[12] loquētis & oculí videntis: qđ scriptū est: iō posuerunt pe & hayn & lāmed signū[13] ad omne qđ ꝓferret & scriberet homo. Et pręposuerunt pe ipsi hayn: qa basis[14] linguaꝝ est in eo qđ ꝓferret homo labiis sui oris: quia nō est scriptura nisi[15] ad significāndū quod est in corde scriptoris ad ꝓferendum suis labiis quādo non contingit audiri[16] per verba sui oris: & sic est intellectus cōbinatiōis pe & hayn & lāmed: quia hoc nō est nisi ad docendū[17] ore & oculo. Et vlterius est scđo p̄ponēdum ꝙ existente ꝙ institués linguā combinet[18] litteras ad significādum cōpositionē naturæ: qa dictiones significant cōceptus[19] animę significātes res f̄m multitudinē suaꝝ dispositionū per quas sunt quod sunt[20] in sua cōstantia: iō sicut non est conceptus in anima qui significet rem nisi per significationem[21] perfectionis: & habētis perfectionē: uolo per hoc rem perfectā in sua consistētia: & id quo[22] est perfecta sic instituit auctor ydiomatis in oībus suis significatiōib⁹ ad minus duas litteras: lr̄am[23] qua aperiat suum os: & lr̄am qua terminat suū uerbum: & instituit maiorem partē radicum[24] pfectorum habētes tres lr̄as: quia naturæ rerum quæ triplicant̄ sunt amatæ[25] sursum & desideratæ deorsum: qa in oī p̄lr̄itate ē uarietas: & oībus diuersis est res[26] tertia p̄pōderās īter illas ad cōnectendū sepata ad essendū vnū: & excessiua q̄ in eis sunt:[27] sunt habētes sex lr̄as vt אלגביש: ēt & si īueniamus שקערורות hn̄s[28] octo lr̄as: & ē dicēdū qa nūerus senarius ē pfectus ī ordīe vnitatū[29] vt oñderūt sapiētes arismetricā: & supat eū nūs octonari⁹: qui

הנה במסילה הראשונה והיא מסילת השמות השלמים אשר אין בם תוספת ולא מגרעת אות יש ששה ושלשים משעולים אשר אין דרך לנטות מהם וכלם חלוקי הצורות וקודם שנביא פרטי הצורות יש לך להניח כי המדקדקים שקלו צורות כל השמות והפעלים בשלש אותיות אלה פעל והטעם כי שרש באמת הוא בערך אל הפעלים כמו שיראה בשער הפעלים כי השמות אין להם שרש נפרד מעצמם כי כל אותיותיהם שרשיות להם כי אם תגרע אחת מאותיותיהם תשתנה הוראתם עד שלא תורנה אותן האותיות הנשארות הענין המכוון בשם ההוא · ולכן היטיבו המדקדקים להניח אותיות פעל רמז לאותיות השרשיות · ועוד יש לומר טעם אחר כי בהיות המבטא והמכתב צריכים ללימוד הפה המדברת והעין הרואה את הכתוב · לכן שמו הפא והעין והלמד רמז אל כל אשר יבטא ויכתוב האדם · והקדימו הפא אל העין כי עקר הלשונות הוא במה שיבטא האדם בשפתי פיהו כי אין הכתב אלא להורות על מה שבלב הכותב לבטא בשפתיו כאשר לא יתכן להשמע בדברי פיהו · וכן מובן הצירוף פא ועין למד כי זה אינו אלא ללמוד בפה ובעין · ועוד יש שנית להציע כי בהיות מניח הלשון מצרף האותיות להורות על הרכבת הטבע כי התיבות תורינה על חקויי הנפש המורים על הענינים לפי רב עניניהם במה שהם מה שהיו בצביונם לכן כשם שאין חקוי בנפש שיורה דבר אלא בהוראת השלמות ובעל השלמות רצוני בזה הדבר הנשלם בצביונו ומה שבו נשלם כן הניח בעל הלשון בכל הוראותיו לפחות שתי אותיות האות שבה יפתח פיו והאות שבה יגביל דברו · והניח רב השרשים השלמים בעלי שלש אותיות כי טבעי הענינים המשתלשים אהובים למעלה ונחמדים למטה כי בכל רבוי יש חלוף ולכל מתחלפים ענין שלישי מכריע ביניהם לחבר הנפרדים להיות אחד והיתרים שבהם הם בעלי שש אותיות כגון אלגביש אף כי נמצא שקערורות בעל שמנה אותיות ויש לומר כי מספר הששה הוא שלם בסדר האחרים כמו שביארו חכמי המספר · והעולה על גביהם הוא מספר שמנה

שהוא חוץ הבנין כי למספר ששת שהוא זוג צריך מכריע לחבר ויהיו שבעה כמו רפסודות וכן למספר שמנה מצינו אחשדרפנים ש שאותיותיו תשעה שהוא המכריע האחרון אף כי אין ביחידי לשון העברי שם יתר על שבע אותיות כמו אליועני הודיוהו ואשר יעלו הם לרבים וזה גם כן רמז לשלמות הלשון העברי:

ומעתה נצייר שמות המסילה הזאת הראשונה שזכרנו והנה צורת המשעול הראשון אשר במסילת השלמים היא:

פעל

כמו אבק גמל בקר חכם מהר וזולתם שכלם בקמץ גדול בלשון יחיד ומזה הכלל נמצאו שמות שנהגו להפשיט מהם מונח ראשון בתוספת וו נון בחלם בין האות ה האחרונה השרשית והוו כמו רעבון· ומהן רבות שלא נהגו בעלי הלשון להפשיטן כזאת ואין לעשות זה זולת במה שפשט מנהגם אף כי נראה לפי ההקש לעשות זה בכל הדומים· ויש מאלו שנמצא הרבוי בהם ויש שאין בם אלא היחיד ויש שבם הכנוי והרבוי ויש שבם הכנוי ולא הרבוי ויש שבם הרבוי ולא הכנוי ויש שיבא בם הסמיכות שהוא מין ממיני הכנוי ולא יבא בם הכנוי· ויש שיבא בם הסמיכות והכנוי יחד ויש שיסמכו ולא יתרבו· ומן המתרבים יש שלא תשתנה ברבוים צורת אותיות היחיד וניקודן כמו חכם חכמים· ויש שלא נמצא בם שנוי זולת שקמץ האות הראשונה נחטף בשוא כמו חדשים לבקרים מן חדש ויש מהם שקמץ פא השרש נהפך לשוא לבד כמו מן דבר דברים ויש שנשתנו עם זה בדגשות הלמד כגון מן גמל גמלים שפן שפנים ויש שאין בם אלא היחיד כגון מהר שאין בונים ממנו מחרים· ואשר יבא בם הכנוי בשנוי דומה לשנוי הרבוי כמו מדבר דברו מן זכר זכרנו ואשר יבא בם הכנוי והרבוי כגון מן דבר דברים דברינו ואשר בם הכנוי ולא הרבוי הוא כמו מן זקן שנמצא הכנוי ויאחז בזקנו ולא נמצא קבוץ הרבוי ואשר יבא בם הרבוי ולא הכנוי כמו מן ענו כי נמצא לו הרבוי ענוים ולא נמצא בו הכנוי· וכמו זה נמצא שיבא בסמיכות ולא יכונה כי נמצא ענוי ארץ והשמות אשר יסמכו ויכונו יחד בסמיכות ישתנה פא הפעל מקמץ

אל

qui est extra constructionẽ: quia numerus senarius qui est par indiget p̃ponderãte ad cõiungendũ: & erunt [2] septẽ ut רפסודות & sic pro numero octonario ĩuenimus אחשרפנים: [3] cuius litterę sunt nouẽ: qđ est p̃ponderans vltimũ: licet nõ sit singularibus linguæ [4] hæbreæ nomen superans septẽ lr̃as ut הודיוהו ואליועני. Et quæ ipsas trãscẽdũt [5] sunt pluribus: & hoc ẽt significat p̃fe ctionẽ linguæ hæbreæ. [6] Et hinc formabim⁹ noĩa stratæ hui⁹ primæ quam retulimus: sicq; [7] forma maceriæ primæ: quæ est strata p̃fectorꝝ ẽ. [8] ¶ פעל Pahal ut גמל בקר חכם מהר אבק & cętera: quæ oĩa sunt cũ kamecz [9] magno in lingua singl'i: & de hac sũma inueniunt̃ noĩa cx quibus consueuerũt [10] abstrahere impositum primũ cũ additione vau nun cũ holem inter lr̃am [11] vltimã radicalẽ & vau sicut רעבון. Et de illis sunt multa q̃ nõ consueuerunt [12] auctores linguæ ipsa abstrahere taliter: & non est faciendũ hoc nisi in q̃bus extensa [13] est illorꝝ cõsuetudo: & si videat̃ s̃m rõcinationẽ faciendũ hoc in oĩbus cõsi'libus: & sunt de his [14] q̃bus est pl'itas: & sunt quorꝝ non est nisi singl'e: & sunt in q̃bus est cõnotatio & pluralitas: [15] & sunt in q̃bus est cõnotatio & nõ pluralitas: & sunt in quib⁹ est pluralitas & nõ cõnotatio: & sunt ĩ q̃bus uenit [16] cõtinuitas: quæ est spẽs de spẽbus cõnotatiõis: & nõ veniet in illis cõnotatio: & sunt in q̃bus ueniet [17] cõtinuitas & cõnotatio simul: & sunt q̃ cõtinuant̃ & nõ pl'ificant̃. Et de pl'ificabilibus sunt in q̃bus non [18] mutat̃ in sua pl'itate forma lr̃aꝝ singularis & pũctuatio ipsorꝝ: vt חכם חכמים: & sunt [19] in q̃bus nõ inuenit̃ mutatio nisi ꝙ kamecz primæ lr̃ę est raptus cum sceua vt [20] חדשים noua in mane ex חדש: & sũt de eis quorꝝ kamecz pe radicis cõuertitur in sceua [21] solum: vt ex דבר דברים: & sunt q̃ mutant̃ cũ hoc cũ daghesc ipsius lãmed: vt [22] ex גמל גמלים שפן שפנים: & sunt in quibus nõ est nisi singulare: vt מהר ꝙ nõ [23] cõstruimus ex illo מהרים: & in quibus ueniet cõnotatio cũ mutatiõe simili mutatiõi pl'itatis sũt [24] vt ex דבר דברו & ex זכר זכרנו: & in q̃bus ueniet cõnotatio & pl'itas vt ex [25] דבר דברים דברינו. Et in quibus est cõnotatio & non pl'itas est vt ex זקן [26] ꝙ ĩuenimus cõnotationẽ: & cepit בזקנו p̲ barbã suã: & nõ ĩuenit̃ collectio pl'itatis: & in q̃b⁹ ueniet [27] pluralitas: & nõ cõnotatio est vt ex ענו: q̃a inuenit̃ ei pl'itas ענוים: & nõ ĩuenit̃ in eo [28] cõnotatio: & si'l'r inuenit̃ ꝙ ueniat in cõtinuitate: & nõ cõnotabitur: q̃a inuenimus ענוי ארץ. [29] Et nomina quæ continuant̃ & cõnotant̃ simul in connotatione mutatur pe uerbi ex kamecz

 in hirek

in hirek vt ex דבר דברי דברים. Et in quibus ueniet continuitas & connotatio: & non[2] plurificantur vt זקן זקנו זקן אהרן & non inuenitur ei pluralitas.[3] ℭ Forma maceriæ secūdæ est פעל pe cum sceua: & hayn cū kamecz magno[4] vt כתב יקר & cætera: & dū cōtinuant: tūc mutabit kamecz[5] in pathah: excepto בכתב דוד מלך ישראל ובכתב בית ישראל יקר תפארת:[6] & sic nomen קהת דדן: & oē שאר quod est in scriptura cū גבר תמים vir pfectus: quæ plicant[7] sine mutatione penitus: sed oīa sunt kamecz hayn: siue in ɔtinuo: siue in discōtinuo: siue in singulari:[8] siue in pluralitate vt כתבים יקרים קהתים דדנים גברים & silia eis. Et sunt[9] ꝓm hoc pondus: q̄ mutātur in pluralitate vt שליו שלוים cū pathah: pe: & sceua[10] hayn adeo ꝙ dixerūt qdā grāmatici ꝙ שלוים nō ueniat ex hoc pōdere: & sunt quæ[11] non plurificant & non cōtinuant: vt שרד סתיו.
[12] ℭ פעל Pehal pe cū sceua: & hayn cū pathah vt דבש מעט: & de his ē qđ plurificat:[13] & in pluralitate ueniet daghesc in lr̄a vltima vt מעט מעטים[14] & singularia cōnotabūtur ut דברי cum hirek vt in cātica[15] cap. v. פא fauū meū cum דבשי melle meo: & exiuerunt ex hac sūma sex מעט quæ sunt cum kamecz[16] in zakeph in libro Deutronomii caplo. viii. & remanebitis cū viris מעט parū: & in Samuel[17]. ii. regū ca. xii. & si מעט paꝝ ē & addā tibi: & Hoseæ cap. viii. & qeuerūt[18] מעט parū: & Hegei cap. i. seruistis nimis & ferēdo מעט parū: & vlterius ibi uoluēdo ad[19] multum: & ecce ad parum: & Zacharię capitulo primo ego iratus sum מעט parum: & ipsi iuuerunt.[20] Et sic omne גבל cū kamecz beth exceptis paucis q̄ retulit traditio: vt Ezechiel.[21] ca. xxvii. senes גבל & sapiētes sui & alia q̄ sunt cū pathah: & sic ꝓm traditionē auscultatoriā[22] oē אזג cōtinuū mem ghimel ē cū pathah: & reliqua sunt cū kamecz: & sic שבר[23] חשש חתת hayn uerbi illoꝝ est cum pathah etiam in zakeph: & הדס est cum pathah etiam in suspirante.[24] Et sunt de his quorum hayn radicis est cum daghesc in pluralitate vt plurimū: vt אגמים[25] הדס הדסים אגם: & qn̄ continuantur erunt aliquando lenia ut אגמי lacunæ aquarum: & sic connotationes[26] vt in libro exodi capitulo octauo & super אגמיהם lacunas eorum lāmed uerbi quæ est mem[27] est lenis.[28] ℭ פעל Pehel pe cum sceua & hayn est cum ceri באב זאב שאר פאר: & nomen agnominis[29] זער modicum ibi: & non mutabitur ullum horum in continuitate excepto פאר: quod

in continuo

אֶל חִירֶק כְּמוֹ מִדְבָּר דְּבָרִים דִּבְרֵי · וַאֲשֶׁר יָבֹא בָּם סְמִיכוּת וְכִנּוּי וְלֹא יִתְרַבּוּ כְּגוֹן זָקָן זְקַן זְקֵנוֹ זְקַן אַהֲרֹן וְלֹא נִמְצָא לוֹ רִבּוּי ׃

צוּרַת הַמִּשְׁעוֹל הַשֵּׁנִי פְּעָל הַפֶּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ גָּדוֹל כְּגוֹן כְּתָב יְקָר וְזוּלָתָם וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ אָז יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח זוּלַת יְקַר תִּפְאֶרֶת וּבִכְתָב בֵּית יִשְׂרָאֵל בִּכְתָב דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְכֵן שֵׁם קְהָת דְּדָן וְכָל שְׁאָר שֶׁבַּמִּקְרָא עִם גְּבָר תָּמִים שֶׁיִּתְרַבּוּ בְּלִי שִׁנּוּי כְּלַל אֲבָל כֻּלָּם קְמוּצֵי הָעַיִן בֵּין בְּסָמוּךְ בֵּין בְּמוּכְרַת בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּרִבּוּי כְּגוֹן כְּתָבִים יְקָרִים קְהָתִים דְּדָנִים גְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּם · וְיֵשׁ עַל זֶה הַמִּשְׁקָל מִשְׁתַּנִּים בְּרִבּוּי כְּמוֹ שְׁלָיו שַׂלְוִים בְּפַתַּח הַפֶּא וּשְׁוָא הָעַיִן עַד שֶׁאָמְרוּ קְצַת הַמְדַקְדְּקִים כִּי שַׂלְוִים לֹא בָּא מִזֶּה הַשֶּׁקֶל וַאֲשֶׁר לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ כְּמוֹ שְׂרָד סְתָיו ׃

פַּעַל הַפֶּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ דְּבַשׁ מְעַט וּמֵאֵלּוּ מִתְרַבֶּה וּבְרִבּוּי תָּבֹא דָּגֵשׁ בָּאוֹת הָאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ מְעַט מְעַטִּים וְהַיְחִידִים יִכּוֹנוּ כְּמוֹ דִּבְשִׁי בְּחִירֶק הַפֶּא כְּגוֹן בְּשִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן ה׳ יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל שִׁשָּׁה מְעַט שֶׁהֵם קְמוּצִים בְּזָקֵף בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ח׳ · וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט וּבִשְׁמוּאֵל שֵׁנִי שֶׁל מְלָכִים סִימָן יב׳ וְאִם מְעָט וְאוֹסִיפָה לְךָ וּבְהוֹשֵׁעַ סִימָן ח׳ וַיָּחֵלּוּ מְעָט וּבְחַגַּי סִימָן א׳ זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה וְהָבֵא מְעָט וְעוֹד שָׁם פָּנֹה אֶל הַרְבֵּה וְהִנֵּה לִמְעָט וּבִזְכַרְיָה סִימָן א׳ אֲנִי קָצַפְתִּי מְעָט וְהֵמָּה עָזְרוּ · וְכֵן כָּל גְּבָל קָמֵץ הַבֵּית זוּלַת מְעַט שֶׁזְּכַרְתָּם הַמָּסֹרָה כְּגוֹן בִּיחֶזְקֵאל סִימָן כז׳ זִקְנֵי גְבַל וַחֲכָמֶיהָ וַאֲחֵרִים שֶׁהֵם בְּפַתַּח וְכֵן עַל פִּי הַמָּסוֹרֶת · כָּל אֲגַג הַסָּמוּךְ לְמֵם הַגִּימֶל בְּפַתַּח וְהַשְּׁאָר בְּקָמֵץ · וְכֵן קְנָז חֲשַׁשׁ חֲתַת שְׁרַב עֵין הַפֹּעַל שֶׁלָּהֶם בְּפַתַּח אֲפִילוּ בְּזָקֵף וַהֲדַס בְּפַתַּח אֲפִילוּ בְּאַתְנַח וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ דְּגוּשָׁה בְּרִבּוּי עַל הָרוֹב כְּמוֹ הֲדַס הֲדַסִּים אֲגַם אֲגַמִּים וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ יִהְיוּ לִפְעָמִים רְפוּיִם כְּמוֹ אַגְמֵי מָיִם וְכֵן הַכִּנּוּיִם כְּגוֹן בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימָן ז׳ וְעַל אַגְמֵיהֶם הַלָּמֶד הַפֹּעַל שֶׁהִיא מֵם רָפָה ׃

פֵּעַל הַפֶּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּאֵב זְאֵב שְׁאֵר פְּאֵר וְשֵׁם הַתֹּאַר זְעֵר שָׁם וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה אֶחָד מֵאֵלּוּ בִּסְמִיכוּת זוּלַת פְּאֵר

שבסמוך ישוב השוא פתח והצרי חטף פתח כמו בספר ואלה שמות סימן לט ואת פארי המגבעות וכל אלו יתרבו בתוספת יוד מם מן זאב זאבים זולתי באר שישתנה בתוספת וו תו כמו בספר בראשית סימן יד בארות בארות ועם הכנוים לא ישתנה אחד מהם זולתי שכם שישתנה בו השוא לחירק והצרי לשוא כמו בבראשית סימן מט ויט שכמו לסבול ואפשר שהוא נפרד אחר כמו במזמור כא כי תשיתמו שכם בסגול השין והכף׃

פעל הפא בצרי והעין בקמץ חמר לבב וזולתם ובמקצתם בסמוך ישוב הצרי פתח כמו בשופטים סימן יו ויחל שער ראשו לצמח · ולפי דעת מי ששם בזה אחד אלא שהחית נתרחבה בפתח להיותה גרונית תשתנה גם הפא אל פתח כגון בבראשית סימן כו אחד העם ובכנוי ישתנו על שלשה פנים ראשונה הצרי אל חירק והקמץ לשוא בדגש כגון אלה הדברים סימן לב ענבימו ענבי רוש בחלוף השוא לחטף קמץ והקמץ לשוא כמו בעובדיה ונכרים באו שעריו ובחלוף השוא אל פתח והקמץ לשוא כמו בבראשית סימן ב אחת מצלעותיו · ומאלו קצתם יתרבו בתוספת יוד מם כמו ענבים ומקצתם בתוספת וו תו כגון צלעות · ובתיבת שערות נחלקו המדקדקים כי יש אומרים שהוא מן שער ויש אומרים שהוא מן שערה ונמצא זה בשפטים סימן כ קולע אל השערה ולא יחטיא ונראין דברי האחרונים כי כן מתרגמינן דשדן אבנא בקלעא ומרמן בבינת שערא ולא משנן שיורה חוט שער אבל שער יורה רבוי שערות כדכתיב ויחל שער ראשו לצמח ומתרגמין ושרי סער רישיה לצמחה ולכן נראה המנהג לרבות שערות מן שערה כי הרבוי הוא קבוץ חוטי שער אבל מן שער שהוא מורה על רבוי שערות לא נמצא הרבוי אבל שערות הוא רבוי שם שערה כי הוראתם לשון אחד כמו שכתוב במזמור מ עצמו משערות ראשי ומתרגמינן תקפו מן בינתי רישי · הרי שהיחיד שערה שיורה חוט של שער והרבוי שערות שיורה חוטי שער ומה שכתוב באיוב סימן ד שערת בשרי אינו מזה הענין שהרי אין תרגומו דומה שתרגומו

עלעורא

qđ in continuo reddit̃ ſceua pathah & ceri rapiens pathah vt
Exodi[2] ca.xxxix.& פארי decora biretoꝝ:& oĩa hæc pl'ificabunt̃
cũ additiõe yod mem[3] ex זאב זאבים:excepto באר qđ mutat̃ cum
additõe vau tau:vt in lib.Geneſis[4].c.xiiii.בארות בארות:& cũ cõ
notationib⁹ nõ mutabit̃ ullũ eoꝝ:excepto שכם[5] qđ mutabit̃ in
eo ſceua ĩ hirek:& ceri in ſceua:vt in Geneſi ca.xlix.& declina
uit[6] שכמו humerũ ſuũ ad ferendũ:& põt eẽ ꝙ ſit ſepatũ alteri⁹:
vt in pſaľ.xxi.qa pones eos[7] שכם ſortẽ cũ ſeghol ſcin & caph.
[8] ¶ פעל Pehal pe cũ ceri & hayn cũ kamecz חמר לבב & cætera:
& in qbuſdã ipſoꝝ[9] in cõtinuo redit ceri in pathah: vt Iudicũ
cap.xvi.& incepit[10] שער pilus ſui capitis:& ſ̄m opinionẽ illius
qui poſuit hic אחד:niſi ꝙ heth[11] ẽ dilatata cũ pathah ob ĩpam
eſſe gutturalem mutat̃ etiã pe in pathah vt[12] Geneſis ca.xxvi.
אחד vnus populi:& in cõnotatiõe mutant̃ tribus modis. Prĩo
[13] ceri in hirek:& kamecz in ſceua cũ dagheſc vt deutronomii
cap.xxxii.[14] ענבימו ענבי eoꝝ uuæ ſunt uuæ toxici.Et cõmutatio-
ne ſceua in rapiens kamecz:& kamecz in ſceua vt[15] hobadiæ
ונכרים & exteri uenerunt ad ſuas portas:& cõmutatiõe ſceua in
pathah:& kamecz in ſceua:[16] vt Geneſis cap.ii.vnam מצלעות
ex coſtis eius:& iſtoꝝ q̃dã pl'ificabunt̃[17] cũ additiõe yod mem
vt ענבים:& q̃dã cũ additione vau tau vt צלעות[18] & in dictione
שערות cõtenderũt grãmatici:qa ſunt q̄ dicũt ꝙ ſit ex שער:[19] &
ſunt qui dicũt ꝙ ſit ex שערה:& ĩuenit̃ hoc Iudicũ cap.xx.proii
ciens lapidẽ fundis ad[20] שערה pilum & non fallit:& apparent
uerba vltimoꝝ:qa ſic interp̄tamur q̄ deiiciũt[21] lapidẽ in fun-
dam & ꝓiiciũt in filũ pili:& nõ deuiãt qđ ſignificat filum pili:
ſed[22] שער ſignificat multitudinẽ piloꝝ vt ſcriptũ eſt:& incepit
שער crin ſui capitis creſcere:& interpretamur[23] & incepit crin
ſui capitis ad creſcẽdũ:& ideo apparet vſus ad plurificandũ
שערות ex[24] שערה: qa pl'itas ẽ collectio filoꝝ pili.Sed ex שער qđ
ſignificat ſup[25] multitudinẽ piloꝝ nõ inuenit̃ pl'itas:ſed שערות
eſt pl'itas nõis שערה:qa[26] ĩpſorũ ſignificatio eſt vnius linguæ:
vt ſcriptum eſt pſalmo.xl.fortificati ſunt pluſq̄ שערות capitis
mei:[27] & interpretamur fortificati ſunt pluſq̄ fili capitis mei.
Iam eſt ꝙ ſingulare eſt שערה quod ſignificat filum[28] pili: & plu
ralitas eſt שערות: quod ſignificat filos pili: & quod ſcriptum
eſt Iob capitulo[29] quarto שערת carnis meæ non eſt huius ſi-
gnificati:qa ſua interp̄tatio nõ eſt ſimilis: qa ſua ĩterp̄tatio eſt

עלעולא tempestas carnis meæ: & iō cōstat hinc ꝙ שער nō sit ei plr̄itas & שערת nō est singl'e[2] שערות: sed singl'e ipsius est שערה: qa ipsoꝝ significatū est vnū. Et sunt[3] q̄ in cremēto plr̄ificant̄ additione vau tau: & in cōtinuitate plr̄ificant̄ p yod ac si plr̄itas[4] in discōtinuo esset per yod mem: & si hoc nō inueniat̄ ꝑut est ex היכל היכלות[5] & in cōtinuo: & illa est כהיכלי in theatris regis ꝑuerbioꝝ ca. xxx. & nō inuenit̄ discōtinuū p yod[6] mem in tota scriptura. ℭ פעל Pehel correpte cū ceri totū & nō plr̄ificant̄[7] neqꝫ mutantur vnquam vt הלל Lucifer filius mane & תבל terra.

[8] ℭ פעל Pihel pe cū hirek: & hayn cum ceri & daghesc vt[9] דבר עור עלג עקש: & sunt qui dicūt ꝙ חרש sit ex hoc & ob defectū daghesc[10] ipsius resc mutatū est hirek heth in seghol: & nō sunt cōueniētia illoꝝ uerba: qa ēt resc hayn[11] est cū seghol: & iō videtur oculis meis ꝙ ipsius radix sit ſm pondus פעל cū sex pūctis vt[12] צדק: & qñ ɔtinuant̄ nō mutabunt̄ nisi qñ plr̄ificabunt̄ vt עור עורים mutatū est[13] ceri in sceua lene: & in reliqs mutatur ceri: & nō deficit daghesc vt עלגים.[14] Et nō īspicias uerba dicētium ꝙ שקמים sit ſm pōdus עורים: quia[15] separatū est שקמה ex superadditis he in vltimo ut ostendemus in suo loco.

[16] ℭ פעל Pihal pe cū hirek: & hayn cū kamecz ככר יסד בציון licet in qbusdā[17] libris sammech sit cū pathah. Et in plr̄itate hayn ē cū kamecz etiā: sed[18] dū cōtinuant̄ mutant̄ in singl'i: mutabit̄ kamecz in pathah: & in plr̄itate in sceua vt[19] ככרי כסף talenta argenti: qđ scriptū est q̄rto regū cap. v. & non sunt recta apud me uerba Habib[20] q̄ scripsit in hoc ꝙ גחלים possit eē: ꝙ ipsius sepatū est גחל p hoc pōdus & eius rō est:[21] quia in cōtinuitate pluralitas sit similis pōderi ככרי כסף: nisi ꝙ ē cū pathah ob amplificationē[22] ipsius heth. Et quæ indigētia est totius hui⁹ angustiæ: & ecce inuenimus גחלת singulare: & iteꝝ qa[23] plr̄itas uenit cū seghol pe: & rapiēs pathah hayn: & nō est tale in oībus nominibus huius[24] maceriæ: iō uerba rabi Dauid kimhi sunt magis apparētia ꝙ singulare גחלים sit גחל ſm pōdus[25] פחם: aut dicemus ꝙ nō sit singl'e plr̄itati גחלים sicut non est in scriptura plr̄itas singl'i[26] גחלת: licet in uerbis nostroꝝ doctoꝝ īueniamus גחלות עוממות carbones extincti.[27] ℭ פעל Pahel pe cū kamecz & hayn cū ceri זקן שמן & cū lr̄a gutturali ī vltīo[28] שבע שמח: & q̄dā ipsoꝝ mutant̄ ī cōtinuitate in sceua pe & pathah[29] hayn Deutrono. ca. xxxiii. שבע sat̄ uolūtatis: & Geñ. ca. xxiiii. זקן decanus

suæ

עלעולא בסרי ולכן יעלה מזה כי שער אין לו רבוי ושערת איננו יחיד של שערות אבל היחיד שלו הוא שערה שהוראתם ענין אחד · ויש שבתוספת יתרבו בתוספת וו תו ובסמיכות יתרבו ביוד כאלו הרבוי במוכרת היה ביוד מם אף כי לא נמצא זה כמו מן היכל היכלות ובסמוך והיא בהכלי מלך במשלי סימן ל ולא נמצא המוכרת ביוד מם בכל המקרא :

פעל מלרע בצרי כלו ולא יתרבו ולא ישתנו לעולם כמו הילל בן שחר תבל :

פעל הפא בחירק והעין בצרי ודגש כמו עור עלג עקש דבר ויש אומרים כי חרש מזה ובעבור חסרון דגש הריש נתחלף חירק החית בסגול · ולא נכונו דבריהם כי גם הריש בסגול ולכן יראה בעיני כי שרשו על משקל פעל בשש נקודות כמו צדק וכשיסמכו לא ישתנו אלא כשיתרבו כמו עור עורים נתחלף הצרי בשוא רפה ובשאר יתחלף הצרי ולא יחסר הדגש כמו עלגים · ואל תשגיח לדברי האומרים כי שקמים הוא על משקל עורים כי הנפרד שקמה מנוספי ההא בסוף כמו שנבאר במקומו :

פעל הפא בחירק והעין בקמץ ככר יסר בציון אף שבקצת הספרים הסמך בפתח וברבוי העין בקמץ גם כן אבל כשיסמכו ישתנו ביחיד ישתנה הקמץ אל פתח וברבוי אל שוא כמו ככרי כסף שכתוב במלכים סימן ה · ולא ישרו בעיני דברי החביב שכתב בזה כי גחלים אפשר שנפרדו גחל בזה ההשקל וראיתו שבסמיכות הרבוי דומה לפלס ככרי כסף אלא שנפתח להתרחבות החית · ומה צורך לכל זה הדוחק והנה מצאנו גחלת יחיד · ועוד כי הרבוי בא בסגול הפא וחטף פתח העין ואין כזאת בכל שמות זה המשקל לכן דברי רבי דוד קמחי יותר נראים שיחיד גחלים גחל בפלס פחם או נאמר שאין יחיד לרבוי גחלים כמו שאין במקרא רבוי ליחיד גחלת אף כי בדברי רבותינו נמצא גחלות עוממות ·

פעל הפא בקמץ והעין בצרי שמן זקן ובאות גרונית בסוף שבע שמח ומקצתם ישתנו בסמיכות בשוא הפא ופתח העין באלה הדברים סימן לג שבע רצון ובבראשית סימן כד זקן

ביתו

המסילה הראשונה

ביתו ומקצתם ישתנו הקמץ בחטף פתח והצרי בפתח כמו באסתר סימן ה בחצר בית המלך ובקצתם תומר הקמץ בסגול בויקרא סימן א ירך המזבח ופעם שמן ישתנה בניקודו ובתוספת אות כמו בישעיה סימן יז ומשמן בשרו ירזה שנוספה המם ונשתנה הקמץ בשוא והצרי בפתח · ורבים מאלו לא ישתנו בסמיכות כגון יבש חמץ וזולתם · וכן בכנוייהם גם כן יתחלפו על פנים שונים הדרך האחד שקמץ פא הפעל יומר לשוא שכנו ירכו · השני שהפא בחטף פתח חצרו · הדרך השלישי יומר בסגול חברו חפציהם · הדרך הרביעי בחטף קמץ שבעך · החמשי בחירק שמחתי וזהו דעת התביב בספרו ורבים קדמונים עמו ואני לפי דעתי סובר שאין פנים אלא השנים הראשונים כי חפציהם אינו כנוי חפץ אבל הוא כנוי חפץ ושבעך הוא כנוי שבע ושמחתי כנוי שמחה אבל כנוי חפץ הוא חפציך וכנוי שבע שבעיך ושמח שמחיך · ומאלו תמצא שהם שמות תארים ויתרבו בלשון זכר לבד כמו שמנים זקנים ומקצתם שמות דברים ואלו יתרבו פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו חצרים חצרות :

פועל

בחולם והעין בצרי יובל חובל וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות אבל יתחלפו בכנוים ורבוייהן עד שברובם תנקד העין בשוא עולל עולליהם אויב אויביהם אויבי ויש מקצת אלה שלא ישתנו לא ליחיד ולא לרבים.לא בזכרים ולא בנקבות כגון שומם שוממין שוממות שכלם בצרי המם :

פעל

בשש נקודות סגול תחת הפא והעין כגון מלך צדק פשר וזולתם · וקצת אלו ישתנו בהפסק וקצתם לא ישתנו המשתנים ימירו הפתח קטן שתחת הפא לקמץ גדול כמו עבד שבהפסק יאמר עבד כגון בבראשית סימן מד אשר ימצא אתו יהיה לי עבד בזקף קטון ויש שלא ישתנו אפילו בהפסק כגון בשמואל ראשון של מלכים סימן ח זה יהיה משפט המלך זקף על מלך ולא נשתנה ויש מאלו שפעם ישתנה ופעם לא ישתנה כמו ארץ בוידבר סימן כב נשתנה כסה את עין הארץ ומשלי סימן ל לא נשתנה תחת שלש רגזה ארץ בזקף ויש שישתנה לעולם אלא על דרך הזרות כמו כסף

שלא

suæ domus: & q̃dam ipsoꝶ mutant̃: kamecz in rapiẽs pathah: & ceri inpathah vt ester[2] capitulo. v. בחצר המלך: & in quibusdã eoꝶ mutat̃ kamecz in seghol leuitici cap. [3] prĩo ירך המזבח. Et aliquando שמן mutatur sua pũctuatione: & additione litteræ vt Isayæ [4] cap. xvii. ומשמן: ꝙ addita est mem: & mutata kamecz in sceua [5] & ceri in pathah: & multa hoꝶ non mutant̃ in cõtinuatione sicut יבש חמץ [6] & alia ab his: & sic in cõnotatis illorũ etiã differũt ẽm modos diuersos. Iter primũ [7] ꝙ kamecz pe uerbi mutet̃ in sceua שכני ירכו. Scd̃m est ꝙ פא in rapiẽs pathah [8] חצרו. Iter tertium mutatur in seghol חכלו חפציהם. Iter quartum [9] in hateph kamecz שבעך. Quintum in hirek שמחתי: hęc est mens Habib ĩ suo libro [10] & multoꝶ antiquoꝶ secũ: & ego ẽm mẽntẽ meam opinor ꝙ non sint modi nisi duo [11] primi: quia חפציהם non est cõnotatio חפץ: sed est cõnotatio חפץ: & שבעך est [12] cõnotatio שבע & שמחתי est connotatio שמחה: sed connotatio חפץ est חפציך & connotatio שבע est [13] שבעיך: & שבח שמחיך. Et ex his inuenies ꝙ sunt nomina agnomina: & plurificantur [14] ẽm linguã maris solũ vt שמנים זקנים: & quædam eorum sunt nomina rerũ: & hæc plĩficant̃ [15] aliq̃n lingua masculi: aliq̃n lingua fœminæ vt חצרים חצרות. [16] ℭ Pohel pe cũ holẽ & hayn cũ ceri vt יוכל חוכל & alia ab eis: & hæc nõ mutant̃ [17] cõtĩuitate: sed uariãt̃ in cõnotatiõib⁹ & illaꝶ plĩtatib⁹ adeo ꝙ in plĩbus ipsoꝶ [18] pũctuat̃ hayn ipsoꝶ cũ sceua vt עולל עולליהם איב איביהם איבי: & sũt quædam [19] horum quæ nõ mutantur in singulari neq̃ in pluribus nec in masculis nec in fœminis vt [20] שומם שוממין שוממות: q̃ omnia ipsa sunt cum ceri mem. [21] ℭ Pehel cum sex punctis seghol sub pe & hayn vt כלך צדק [22] פשר & alia: & q̃dã hoꝶ mutãtur in pausa: & q̃dã nõ [23] mutant̃: q̃ mutant̃ cõmutant pathah minus qđ est sub pe in kamecz maius vt [24] עבד: qđ in pausa dicet̃ עבד ut in Genesi ca. xliiii. apud quẽcũq̃ fuerit inuẽtũ ipse [25] sit mihi habed. i. seruus: cũ zakeph katon. i. accẽtu pũctuationis erectionis minoris: & sunt quæ nõ mutabuntur etiam in pausa: vt in Samuel [26] primo regum caplo. viii. hoc erit ius המלך regis: erectio est super מלך & nõ [27] est mutatum: & est horum quod aliquando mutatur: & aliquando non mutatur vt ארץ numeri [28] ca. xxii. mutatũ est operuit superficiẽ הארץ terræ. Et ꝓuerbioꝶ ca. xxx. nõ est mutatũ per [29] tria mouet̃ ארץ terra cũ erectiõe: & est qđ mutabit̃ semp nisi extranee vt כסף argẽtũ

quod

quod nõ est mutatũ in loco ullo nisi ĩ psalterio psalmo.lxviii. כנפי יונה נחפה[2] בכסף:& est cũ athnah.i.pũcto pausæ. Et ego puto ꝙ hęc uarietas nõ uenit in scripturis nisi[3] qa est pondus.i.metrũ suis pedibus prout est in uersibus græcoꝝ & romanoꝝ:& ꝑpterea[4] qa ob nr̃a peccata obliti sumus canẽdi uerba cãtici in terra alieni nõ sciuimus[5] rõnem mutationis nisi ꝙ suspẽdimus nos ipsos in usu scripturaꝝ:& iõ puto[6] ego ꝙ nõ sint mutata ea quę mutata sunt suis pũctis in pausa nisi ob necessitatẽ [7]põderis.i.metri:qđ est sonis pedis illius. Sicq̃ רשע nõ mutatũ est vnq̃ nisi[8] in ecclesiaste cap.iii.& loco iustitiæ ibi est הרשע cũ erectione:licet nõ sit[9] huius põderis:qa scin est cũ pathah maiori:& in cõnotatiõe est quoddã ipsoꝝ in quo mutabit̃ pe: & est[10] in quo mutat̃ hayn. Et q̃ mutant̃ in pe sunt ut ילד ילדיהן q̃ mutata sunt pe ꝑ pathah[11] & hayn ꝑ sceua:& est cuius pe mutabit̃ in hirek ut צדק צדק: & ipsoꝝ est cuius mutat̃[12] hayn solũ ut חדר חדרו חפץ חפצו:& in pl̃itate hui⁹ põderis sũt q̃tuor[13] itinera:sũt q̃ pl̃ificant̃ linguæ masculi:siue sint linguæ masculi aut lĩguæ fœminę ut[14] עשב עשבים אבן אבנים. Et q̃dã pl̃ificant̃ linguæ fœmĩę ut ארץ ארצות.[15] Et sunt grãmatici q̃ dicũt ꝙ ẽt צדק צדקות sit huius spẽi: & mihi uisum est[16] aptius ꝙ צדקות sit pl̃ale צדקה qa ambo ip̃a sunt ydiomatis fœminæ:& צדק non habet[17] in se plura:quia linea iuris est vna ꝓpria:non est iter ad declinãdũ in eo:& iõ nõ[18] plurificabit̃:& sunt ex his quę aliquando plurificant̃ lingua masculi:& aliq̃ñ plurificant̃ lingua[19] fœmĩæ:vt קבר qđ inuenitur in Exodi ca.xiiii. forsitan nõ erãt קברים[20]: & nũeri ca.xi.scriptũ est קברות התאוה:& sunt q̃ nõ pl̃ificant̃ penit⁹ vt[21] diximus צדק:& sic פטר רסן:& alia ab eis.[22] ¶Pehel cũ ceri pe שכל & sunt hoꝝ quoꝝ maior pars ẽ cũ ceri:& minor ipsoꝝ pars est[23] cũ seghol:& ipsoꝝ quædã ecõtra:qa ecce שכל maior ipsoꝝ ps ẽ cũ ceri[24] & minor ipsoꝝ ps cũ seghol vt ושום שכל: & alia quæ scripta sunt in מסורת.i.traditione seu auscultatione. Et possibile ẽ[25] ꝙ fuerit trãsmutata ĩ his pũctuatio & signatio simul:qa est ĩterp̃tãdũ & ponẽdo mẽtẽ scriptũ[26] in Esdra sc̃do cap.viii.ꝙ nõ sit nisi res digna ad faciẽdũ ĩtelligere ꝑut exposuerũt[27] nr̃i mg̃ri. Et legerũt dixit rab Adda fili⁹ Ahaba dixit rab Hananel & legerũt[28] hæc ẽ lectio:ĩterp̃tatũ hoc est thargũ.i.arãmea interp̃tatio & ponẽdo mẽtẽ:hæ sunt pausę & ĩtellexerũt in lectiõe:[29] & ĩtellexerũt cũ legeret̃ hæ sunt pausationes pũctoꝝ accentualiũ: & sunt q̃ dicũt hæ sunt traditiones auscultatoriæ:& sicut positũ sechel.i. stultitia in exaltatiõibus

multis

שלא נשתנה במקום אחד לבד בתהלים מזמור סח כנפי יונה נחפה בכסף והוא באתנח ואני חושב שזה החלוף לא בא בכתובים אלא שיש משקל לרגליהם כמו שיש בשירי היונים והרומיים ומפני שבעונותינו שכחנו לשיר את דברי השירה באדמת נכר לא ידענו טעם ההשתנות אלא שנתלה עצמינו במנהג הכתובים ולכן חושב אני שלא נשתנו מי שנשתנו בניקודיהם בהפסק אלא להכרח ה המשקל אשר לקולות הרגל ההוא וכן רשע לא נשתנה לעולם כי אם בקהלת סימן ג מקום המשפט שמה הרשע בזקף אף על פי שאינו מזה השקל כי השין בפתח גדול ובכנוי יש קצתם שישתנה בם הפא ויש שישתנה העין והמשתנים בפא כמו ילד ילדיהן שנשתנו הפא בפתח והעין בשוא ויש שהפא ישתנה לחירק כמו צדק צדקי ומהם שישתנה העין לבד כמו חדר חדרו חפץ חפצו וברבוי זה המשקל בארבעה דרכים יש מתרבים בלשון זכר בין שיהיו לשון זכר או לשון נקבה כמו עשב עשבים אבן אבנים וקצתם יתרבו לשון נקבה כמו ארץ ארצות ויש מדקדקים שאומרים שגם צדק צדקות הוא מזה המין ולי נראה יותר נכון שצדקות יהיה רבוי צדקה ששניהם לשון נקבה וצדק אין לו רבים והרמז כי קו הצדק אחד מיוחד אין דרך לנטות בו ולכן לא יתרבה ויש מאלו שפעם יתרבו בלשון זכר ופעם יתרבו בלשון נקבה כגון קבר שנמצא בואלה שמות סימן יד המבלי אין קברים ובוידבר סימן יא כתוב קברות התאוה ויש שאינם מתרבים כלל כמו שאמרנו צדק וכן פטר רסן וזולתם :

פעל בצרי הפא שכל ויש מאלו שרובם בצרי ומיעוטם בסגול וקצתם בהפך כי הנה שכל רבם בצרי ומ ומיעוטם בסגול כגון ושום שכל ואחרים שכתובים במסורת ואפשר שנשתנה באלו הנקוד וההוראה יחד כי יש לפרש ושום שכל הכתוב בעזרא שני סימן ח שאינו אלא דבר הראוי להשכיל כמו שפירשו רבותינו ויקראו אמר רב אדא בר אהבה אמר רב חננאל ויקראו זו מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת וכמו נתן הסכל במרומים

רבים

רבים שפרושו תאר למי ששטותו רב וכן תרגומו בקהלת בסימן י׳ יהב יהוה ית ארום רשיעא ושטיא למהוי בריא במזליה ומשמש באצלחותא מן שמי מרומא וחילותוהי גיותנין וסגיאין וכן אפשר לפרש הנשארים שכתובים במסורת לפי מקומם או נאמר שאפשר שיקרה זה בסבת המשקל השירי׃ וכן נסך נדר שבר׃

פֵּעַל

ישע פא הפעל בצרי והעין בפתח ויצאו מזה הכלל מעטים שנזכרו במסורת שהפא בסגול כמו בישעיה סימן ס״א כי הלבישני בגדי ישע וזולתו׃

פֹּעֶל

מלעיל בסגול העין והפא בחולם קדש שרש גרן חדש ואין החלם מושך וו ואין בהם שישתנה בסמיכות ולא בהפסק וכשמתרבים קצרתם משתנים החלם בחטף קמץ כמו חדש חדשים וכן גם בכנויהם כמו שרש שרשו גרן גרנו ופעמים יומר ב בקבוץ שפתים כמו קמץ קמצו גדל גדלו ולפעמים יומר החלם בקמץ גדול והסגול בקמץ מלא פום כמו אהל אהלה ולפעמים ישתנה העין הפעל לבד בחטף פתח כמו אהל אהליך אהלים׃ וכשיתרבו מקצתם יתרבו בלשון זכר וקצתם יתרבו בלשון נקבה ומהמתרבים בלשון זכר במקצתם תשתנה הפא׃ ואשר יתרבו לשון זכר והפא משתנה הם כמו חדש חדשים שרש שרשים שהית חדשים בחטף קמץ והדרת בקמץ ושרשים הפא והעין בקמץ ויש מתרבים בלשון נקבה גרן גרנות ויש שלא יתרבו כלל לפי מי ששם צהר מזה המשקל ולי נראה משקל בפני עצמו וכן אבן קשט וזולתם שהניחו פה שלא כהוגן מקצת המדקדקים׃

פָּעֶל

הפא קמוצה והעין פתוחה פתח קטן וקריאתו מלעיל כמו מות עול אשר ישתנו בסמיכות וברבוי ובכנוים בנח הוו שהיא עין הפעל המשל בסמיכות בוידבר סימן כ״ג מות ישרים און אוני ובכל אלו נשתנית הקמץ אל חלם ולפעמים נשתנית בסמיכות בשש נקודות הפא והעין כמו ביחזקאל סימן כ״ח בעול רכולתך וכן נשתנית בכנוי שהוא בפתח עולו ואין לאלו רבוי׃

פעל

multis[1] cuius interp̃tatio ẽ cognomẽ illi: cuius stultitia ẽ nimia & sic est ipsius arãmea ĩterpretatio ecclesiastis capi. x. [2] dedit Deus edom iniquum: & stultũ ad essendum incolumẽ suo sidere & fungẽtẽ [3] p̃speritate a cœlis alti & suos exercitus excelsos & nimios. Et sic est possibile [4] exponere reliqua quæ sũt scripta in traditione auscultatoria ƒm ipsoꝝ loca: vel dicemus ꝙ possibile sit [5] ꝙ acciderit h̃ cã põderis cãtici: & sic נסך נדר שבר.

[6] ¶ Pehal ישע pe uerbi cũ ceri & hayn cũ pathah. Et exiuerũt ab hac sũma [7] pauca quæ relata sunt in traditõe auscultatoria: quorum pe est cum seghol vt in Isaya [8] cap. lxi. quia induit me uestimenta ישע salutis & alia ab illo. [9] ¶ Pohel p̃ducte cũ seghol hayn & pe cũ holem קדש שרש גרן חדש: [10] & nõ est holem cõtrahens vau: & nõ est in illis quod mutetur in cõtinuitate neq; [11] in pausa: & qñ plurificantur q̃dam eoꝝ mutant̃ holem cum hateph kamecz vt חדש חדשים [12] mensis menses: & sic etiã in suis cõnotatiõibus ut שרש שרשו radix radix ipsius גרן גרנו area area eius: & aliquãdo cõmutatur [13] cũ קבוץ שפתים collectiõe labioꝝ vt קבוץ קמצו גדל גדלו: & aliquãdo cõmutat̃ holẽ cũ kamecz [14] magno: & seghol cum kamecz pleni oris: vt אהל אהלו: & aliqñ mutatur hayn [15] uerbi solum in rapiens pathah vt אהל אהליך אהלים: & quando plurificantur quædã ipsorum [16] plurificant̃ lingua masculi: & quædam ipsorum plurificant̃ lingua fœmĩæ: & ex plurificatis lingua [17] masculi in quibusdam ipsorum mutatur pe: & quæ plurificant̃ lingua masculi & pe mutatur sunt [18] vt חדש חדשים mensis menses שרש שרשים radix radices: quia heth hodascim est cum rapiente kamecz: & daleth [19] est cũ kamecz: & sciarascim pe & hayn sunt cum kamecz: & sunt plurificata ĩ lingua fœminina גרן [20] גרנות: & sunt quæ non plurificant̃ penitus scd̃m illum qui posuit צהר fenestrã huius põderis: & mihi videtur [21] põdus de p̃ se & sic אבן קשט & alia ab eis q̃ posuerũt hic indigne [22] quidã grãmatici. [23] ¶ Pahal pe est cũ kamecz: & hayn cum pathah paruo: & ipsius prolatio est p̃ducta [24] vt עול מות quæ mutant̃ in cõtinuatione & pluralitate: & in cõnotationibus [25] quiete ipsius vau: q̃ est hayn uerbi: exemplum in continuatione numeri cap. xxiii. ישרים [26] מות morte iustoꝝ אן אוני mẽdatiũ mendatiũ meum: & in oĩbus his mutat̃ kamecz in holẽ: & aliqñ mutat̃ [27] in continuatione in sex puncta pe & hayn: vt in Ezechielis ca. xxviii. רכולתך [28] בעול: & sic mutatur in cõnotatione qd̃ est cum pathah עולו & non est his pluralitas.

¶ Pahel

¶Pahel pe cum pathah & hayn cum ceri daghesc & prolatio
est correpta [2] vt מקל שבח : & in plurali cōmutatur ceri in sceua
et dicetur מקלות[3] et sic in cōnotiatone dicetur מקלי : & in con-
tinuatione cōmutabitur cum pathah vt in Genesis cap.[4] xxx.
מקל לבנה. Et sūt q dn̄t ꝙ מקל ipsi radix sit נקל: & uenit daghesc
ob defectum nun:[5] & sunt qui dicunt ꝙ מהר מאן sint huius pō
deris.[6] ¶Pahal pe cum pathah & hayn cum kamecz cum da
ghesc correpta סבל סלח[7] גנב קנא : & in continuatione sunt quæ
mutantur ex kamecz in pathah vt [8] in Leuitico capitulo.xxv.
שבת הארץ quies terræ : & quando hayn uerbi non recipit da-
ghesc: tunc non [9] mutabit̃ vt in Isaya caplo q̄dragesimoq̄rto
חרש ברזל חרש עצים: hoc est ꝑm Habib:[10] sed ꝑm mentem meam
חרש non est huius ponderis: sed pōderis maceriæ primæ[11] qa
totum ipsum est cum kamecz ut inueni in pentatheucis corre
ctis libro Exodi[12] capitulo.xxxv. חרש וחשב : quod totum est cū
kamecz. Et nō est ipsi Habib euasio ab hoc nisi [13] si diceretur
pro eo ꝙ non sit ipsius mens introducere חרש in hanc mace-
riam nisi[14] ad notificandum ꝙ lenitas hayn uerbi digna ad
essendum cum daghesc sit causa sufficiens[15] non mutandi il-
lam ex kamecz in pathah : & non est differētia apud eū in hoc
siue[16] sit pe cum pathah aut cum kamecz: & sunt quæ non mu
tantur neq̧ continuant̃ penitus vt [17] דכא קנא סלח & alia ab eis:
& sunt huius ponderis quæ plurificantur lingua masculina vt
גנב:[18] גנבים דיין דיינים & sunt quæ plurificantur lingua fœminę vt
שבת שבתות קשת:[19] קשתות & sunt qui dicunt ꝙ שבתות sit plurale
שבתות scd̄m pondus פחתת:[20] & ad alleuiandum super linguam
eiecerunt unam duarū tau connexaꝝ: et non curauerunt[21] in
פחתת super hac leuitate essendo illius inuētio modica: et ideo
uenit tau remanens[22] in connotationibus cum daghesc שבתו
שבתכם ob defectum repetitiōis tau. Et mihi videtur ꝙ illa sint
duo[23] pondera et duæ dictiōes: et שבת nō est ei plurale: et שבתו
ושבתכם non est ei singulare[24] seiunctū ꝑm cōsuetudinē linguæ
hæbreæ: et si ꝑm rōciniū eēt שבתת: & ī cōnotatōe[25] pl'ificatoꝝ
sunt q̄ mutant̃ ut קשתות cū sceua pe et pathah hayn: et קשתותם
[26] cū pathah pe et sceua hayn: et sunt q̄ non mutant̃ ut דיין דייני.
[27] ¶Pahal totum cum pathah אבר פגג פרן : et hayn cū daghesc
et nō inuenit̃ huius[28] plurale neq̧ mutātur in cōtinuatione.

¶Pehol

פעל הפא בפתח והעין בצרי דגש והקריאה מלרע כגון מקל שבח וברבוי יומר הצרי בשוא ויאמר מקלות וכן בכנוי יאמר מקלי ובסמיכות יומר עם פתח כמו בבראשית סימן ל׳ מקל לבנה ויש אומרים שמקל שרשו נקל ובא הדגש לחסרון הנון ויש אומרים שגם מהר מאן מזה השקל׃

פעל הפא בפתח והעין קמוצה בדגש מלרע סבל סלח גנב קנא ובסמיכות יש שישתנו מקמץ לפתח כמו בויקרא סימן כ״ה שבת הארץ וכשהעין הפעל לא תקבל דגש אז לא תשתנה כמו בישעיה סימן מ״ד חרש ברזל חרש עצים זהו לפי החביב אבל לפי דעתי חרש איננו מזה השקל אלא משקל המשעול הראשון מפני שכלו בקמץ כמו שמצאתי בחומשים המדויקים ספר ואלה שמות סימן ל״ה חרש וחשב שכלו בקמץ ואין לחביב הצלה מזה אלא אם יאמר בשבילו שאין דעתו להכניס חרש בזה המשעול אלא להודיע שרפיון העין הפעל הראויה להיות בדגש סבה מספקת שלא לשנות אותה מן הקמץ אל הפתחות ואין הפרש אצלו בזה בין שתהיה הפא בפתח או בקמץ ויש שלא ישתנו ולא יסמכו כלל כמו דפא קנא סלח וזולתם ויש מזה השקל שיקובצו בלשון זכר כמו גנב גנבים דיין דיינים ויש מתרבים בלשון נקבה כמו שבת שבתות קשת קשתות ויש אומרים כי שבתות הוא רבוי שבחת על משקל פחתת ולהקל על הלשון הפילו אחת מהשתי תוין הסמוכות ולא חששו בפחתת על הקלות הזה בהיות מציאותו מעט ולכן באה התו הנשארת בכנוים בדגש שבתו שבתכם לחסרון כפל התו ולי נראה שהם שני משקלים ושתי מלות ושבת אין לו רבוי ושבתו ושבתכם אין לו יחיד נפרד על מנהג הלשון העברי ואם לפי ההיקש היה שבתת ובכנוי והמתרבים יש שישתנו כמו קשתות בשוא הפא ופתח העין וקשתותם בפתח הפא ושוא העין ויש שלא ישתנו כמו דיין דייני׃

פעל כלו בפתח אכר פנג פרן והעין בדגש ולא נמצא מזה הרבוי ולא ישתנו בסמיכות׃

פעול הפא בשוא והעין בחלם מושך כמו שאור תהום שחוח ואלו לא ישתנו בסמיכות ויש מאלו מתרבים בלשון נקבה כמו תהום תהומות ויש מהם לפי דעת הבונים מזה חמור שיתרבו בלשון זכר כמו חמור חמורים ויש מאלו שלא יתרבו כלל כמו יקוד שחוח וזולתם ׃

פעול בשוא הפא ושורק העין כמו זבול גבול וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוים וכלם יתרבו בלשון זכר מלבד גבול שיתרבה בלשון זכר גבולים ובלשון נקבה גבולות ׃

פעול בחירק הפא ושורק העין כמו כסוי וזולתו וזה גם כן לא ישתנה בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ׃

פעול הפא בקמץ והעין בחלם כמו גדול רחוק שלום וזולתם וכלם ישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי בשוא פא הפעל כמו גדולים רחוקים ויש שהפא בחטף פתח כמו אדונים עונות ברבוי ובכנוי כבוד כבודי ובסמיכות בדברי הימים סימן י״ו כבוד שמו ולפעמים ישוב בסמיכות החלם חטף קמץ כמו במשלי סימן י״ט גדל חמה והגימל בשוא געיא ובסימן כ״ב אהב טהר לב בחטף קמץ ההא והטית בשוא ויש מאלו שהם מתרבים בלשון זכר כמו ארון אדונים ויש מתרבים בלשון נקבה כמו עון עונות ובשמות התארים נמצא זכר ונקבה לפי המתוארים מים טהורים אמרות טהורות גם מן השמות נמצא שהם מתרבים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו עבות שנמצא בלשון זכר ביחזקאל סימן ל״א ובין עבותים ואל עבותים ונמצא גם בלשון נקבה בואלה שמות סימן כ״ח שרשרות העבותות ׃

פעול הפא בפתח והעין בחלם ודגש רתוק עמון קנוא ולא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אלא רתוק שיומר החלם לשורק ויתרבה לשון נקבה ויאמר רתוקות ולפעמים ישאר הדגש בעין הפעל ופעם לא ישאר ׃

פעול הפא בקמץ והעין בשורק חרול שרוע ברוך עצום שאף על פי שהם על משקל פעול יש לומר שהם תארי הפועלים וכן במשנה היה רכוב וישתנו בסמיכות שיומר הקמץ

בשוא

ℭ Pehol pe cum ſceua: & hayn cũ holem trahẽte ut שאור תהום[2] שחות: & hæc nõ mutantur in continuatione: & ſunt ex iſtis plurificata[3] lingua fœminæ vt תהום תהומות: & ſunt ex eis ẜm opinionem conſtruentiũ hinc חמור[4] quæ multiplicant̃ lingua maſculi vt חמור חמורים: & ſunt ex his quæ non plurificantur penitus[5] ut יקוד שחות: & alia ab eis.[6] ℭ Phul cum ſceua pe & ſciurek hayn ut זבול גבול & alia ab eis: & hæc[7] nõ mutant̃ in cõtinuatõe neq̃ in cõnotatiõibus: & oĩa ipſa plurificant̃ in lingua[8] maſculina: excepto גבול q̃d plurificatur in lingua maſculina גבולים & in lingua fœminina גבולות.[9] ℭ Pihul cum hirek pe & ſciurek hayn vt בכור & alia ab eo: & hoc etiam[10] nõ mutatur in cõtinuatione neq̃ in cõnotatione neq̃ in pl̃itate.[11] ℭ Pahol pe cũ kamecz: & hayn cum holem ut גדול רחוק שלום & alia ab eis:[12] & oĩa ipſa mutantur in continuatione & cõnotatione & plurificatione p̃ ſceua pe uerbi vt[13] גדולים רחוקים: & ſunt quoq̃ pe eſt cũ rapiente pathah ut אדונים ענות in pluralitate[14] & in cõnotatione ut כבוד כבודו: & in cõtinuatione in Paralipomenon ca.xvi. כבוד. gloria nominis eius: & aliquãdo[15] redit in cõtinuatione holem in rapiẽtẽ kamecz: vt Prouerbiorũ cap.xix. גדול חמה: & ghimel[16] eſt cum ſceua mugiente: & in cap.xxii. אהב טהר לב cum rapiente kamecz ipſa he & teth cum ſceua.[17] Et ſunt horum quæ pl̃ificantur lingua maſculina ut אדון אדונים: & ſunt q̃ plurificãtur[18] lingua fœminina vt ען ענות: & in noĩbus adiectiuis ĩueniemus maſculum & fœminã ẜm[19] ſubſtantiua מים טהורים אמרות טהורות. Etiam de noĩbus inuenimus quæ[20] plurificant̃ aliquando lingua maſculina: & aliquando lingua fœminina vt עבות q̃d inuenimus[21] lingua maſculina in Ezechiele cap. xxxi. & inter עבות ואל עבותים: & inuenit̃ etiam[22] in lingua fœminina in Exodi ca. .xxviii. שרשרות העבותות.[23] ℭ Pahol pe cũ pathah: & hayn cũ holem & daghesc רתוק עמון קנוא: & nõ[24] mutant̃ neq̃ in continuatione neq̃ in cõnotatione neq̃ in plurificatione niſi רתוק[25] q̃d cõmutatur holem in ſciurek: & plurificatur lingua fœminina & dicetur רתוקות: & aliq̃n[26] remanet daghesc in hayn uerbi & aliquando nõ remanet.[27] ℭ Pahul pe cum kamecz & hayn cũ ſciurek חרול שרוע ברוך עצום[28] quæ licet ſint ẜm põdus pahul: eſt dicendũ ꝙ ſint[29] adiectiua agentiũ: & ſic in משנה.i.ĩ doctrina erat רכוב & mutantur in cõtinuatiõe: quia cõmutatur Kamecz

 cum

cum ſceua & ſic cum cõnotationibus:ſed in pluralitate q̄dam
ipſorũ nõ mutant̄ niſi ꝑ daghesc lãmed[2] uerbi ut חרול חרולים :
& ſunt ex illis quæ plurificãtur lingua maſculina & lingua fœ=
minina [3] vt שבוע שבועים שבועות:& quædam ipſorum non mutã=
tur in pluralitate penitus:neqꝫ[4] plurificãtur niſi lingua maſcu
lina. ⸿ Pahul pe cum pathah & hayn cũ daghesc[5] ut טבור תנור
תפוח & omnia hæc:& omne ſimile illis non mutantur [6] neqꝫ in
cõtinuatione neqꝫ in cõnotatione neqꝫ in pluralitate penitus.
⸿ Pihol pe cum hirek:[7] & hayn cum holem leni:vt קיטור שילוח
גיחון omnia hæc non[8] mutantur in continuatione:neqꝫ in con
notatione neqꝫ in plurificatione:ſed ſunt quædam ipſoꝝ quę
non[9] plurificant̄ ut גיחון שילוח.Forma macerię vigeſimæqntæ.
[10] ⸿ Pihol pe cũ hirek:& hayn cũ holem & daghesc צפור[11] גבור
& alia ab eis:& de omnibus his non mutatur niſi צפור quod in
plr̄itate[12] pe hayn uerbi punctuatur cũ Kamecz rapiẽte צפרים :
& quædam ipſoꝝ plurificantur in lingua maſculina[13] ut צפרים
גבורים:& quædã ipſorum in lingua fœminina ut כיורות צנורות .
[14] ⸿ Pihul hayn cũ ſciurek & daghesc כוון שיקוץ חבוק ניאוף שקוי
ניחום זרוע.[15] Et de omnibus his non mutatur ullũ in continua=
tione[16] neqꝫ in connotatione neqꝫ in plurificatione: excepto
זירוע quod mutatur in plurificatione & dicetur זרעונים .
[17] ⸿ Pohil cum holem pe & hirek hayn אופיר בורית: & hæc non
[18] mutantur neqꝫ plurificant̄. ⸿ Pohal cum holem pe[19] & Ka=
mecz hayn vt אוצר תולע עולל & alia ab eis:& omnia illa mutant̄
[20] Kamecz in pathah quãdo continuantur : & in cõnotatione
non mutantur omnino : & in pluralitate in quibuſdam uenit
[21] daghesc in lãmed radicis ut אופנים שושנים:& quædã ipſorum
plurificant̄ lingua maſculina[22] ut כוכבים:& q̄dam ipſoꝝ in lin=
gua fœminina ut שופרות.[23] ⸿ Puhal cũ ſciurek pe & Kamecz
hayn ut כומז עוגב מועד:& ſunt ex hoc[24] cũ pathah hayn הותל סוגר
qđ ſcriptũ eſt in Ezechiele cap.xix.בחחים [25] ויתנהו בסוגר: & filius
Naphtali legit בסוגר producte cũ duabꝰ extẽſionibus[26] hoc ẽ
ſm quoſdã grãmaticos:ſed ego inueni in meis libris בסוגר etiã
[27] cum Kamecz:& אולם eſt cum Kamecz ſemp:& alia nõ mutã=
tur nec in continuatione[28] neqꝫ in connotatione neqꝫ in pluri
ficatione : & plurificantur omnia in lingua maſculina עוגבים
יוקשים:& eſt de illis[29] quod non plurificatur eo exiſtente nomi
ne proprio : & eſt יובל quod eſt nomen fluminis .

⸿ Maceria

בשוא וכן עם הכנוים אבל ברבוי מקצתם לא ישתנו אלא בדגש למד הפעל כמו חרול חרולים ויש מהם שיתרבו בלשון זכר ובלשון נקבה כמו שבוע שבועים שבועות ומקצתם לא ישתנו ברבוי כלל ולא יתרבו אלא בלשון זכר :

פעול הפא בפתח והעין בדגש כמו טבור תנור תפוח וכל אלו וכל כיוצא בם לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי כלל :

פיעול הפא בחירק והעין בחלם רפה קיטור שילוח גיחון כל אלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אך יש מקצת מהם שלא יתרבו כמו גיחון שילוח :

צורת המשעול עשרים וחמשה :

פיעול הפא בחירק והעין בחלם ודגש צפור גבור וזולתם ומכל אלו לא ישתנה כי אם צפור שברבוי הפא עין הפעל תנקד בקמץ חטף צפרים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו צפרים גבורים וקצתם בלשון נקבה כיורות צנורות :

פיעול העין בשורק ודגש כיוון שיקוץ חבוק ניאוף שיקוי ניחום זרוע ומכל אלו לא ישתנה אחד בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי מלבד זרוע שישתנה ברבוי ויאמר זרעונים :

פועיל בחלם הפא וחירק העין אופיר כורית ואלה לא ישתנו ולא יתרבו ·

פועל בחלם הפא וקמץ העין כמו אוצר תולע עולל וזולתם וכלם יומרו הקמץ בפתח כשיסמכו ובכנוי לא ישתנו כלל וברבוי במקצתם יבא דגש בלמד השרש כמו אופנים שושנים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו כוכבים וקצתם בלשון נקבה כמו שופרות :

פועל בשורק הפא וקמץ העין כמו כומז עוגב מועד ויש מזה בפתח העין הותל סוגר שכתוב ביחזקאל סימן יט ויתנהו בסוגר בחחים וכן נפתלי קורא בסוגר מלעיל בשני פשטין זהו לפי מקצת המדקדקים אמנם אני מצאתי בספרי בסוגר גם כן בקמץ ואולם הוא בקמץ לעולם והאחרים לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון זכר עוגבים יוקשים ויש מהם שלא יתרבה בהיותו שם העצם והוא יובל שהוא שם הנהר :

הַמִּשְׁקוֹל הַשְּׁלֹשִׁים צוּרָתוֹ ׃ **פּוּעָל** בְּשׁוּרֶק הַפֵּא וְקָמֶץ הָעַיִן דְּגוּשָׁה גּוּמָּץ יוּלָּד אֻכָּל סֻלָּם וְרֻבָּם הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם אֶלָּא יוּלָּד וְגוּמָּץ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ וְלָכֵן לֹא שַׂמְנוּ לָהֶם שֶׁקֶל נִפְרָד וְנִמְצָא כָּזֶה גַּם כֵּן אֶחָד בַּחֲטֵף קָמֶץ אֳמָּן כָּל אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן זָכָר זוּלַת סֻלָּם שֶׁיִּתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְיֵאָמֵר סֻלָּמוֹת ׃

פֻּעֹל הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְרָגֵשׁ וְלֹא נִמְצָא מִזֶּה הַמִּשְׁקָל אֶלָּא שֵׁם הַפֹּעַל שֶׁלֹּא הוּזְכַּר פּוֹעֲלוֹ כְּמוֹ גֻּנֹּב וְיִשְׁתַּנֶּה בַּכִּנּוּי הַחוֹלֶם בַּחֲטֵף קָמֶץ סֻבֳּלוֹ וְאִם לֹא נִמְצָא מֵאֵלּוּ הַנִּפְרָד וְיֵשׁ מַכְנִיסִים בָּזֶה הַמִּשְׁקוֹל גָּדְלוֹ קָמְצוֹ וְאֵין זֶה דַּעְתִּי כִּי אוֹתָם הֵם שְׁמוֹת דְּבָרִים וְאֵלּוּ שְׁמוֹת פְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְסִלַּת הַפְּעָלִים שֶׁהוּא שַׁעַר בִּפְנֵי עַצְמוֹ ׃

פָּעִיל הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק קָצִיר גָּדִישׁ פָּתִיל רֻבָּם יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי בִּתְמוּרַת הַקָּמֶץ לִשְׁוָא וּקְצָתָם לֹא נִשְׁתַּנּוּ כְּגוֹן שָׁלִישׁ שֶׁרִבּוּיוֹ שָׁלִישִׁים וְכִנּוּיוֹ שָׁלִישׁוֹ וּבָרִבִּים שָׁלִישָׁיו וּבַסְּמִיכוּת שְׁלִישֵׁי וְרַבִּי דָּוִד קִמְחִי סָבַר שֶׁזֶּה הַיִּחוּד קָרָה לְשֵׁם שָׁלִישׁ לְהַבְדִּיל בֵּין תּוֹלְדוֹתָיו וְתוֹלְדוֹת תֹּאַר שָׁלֹשׁ שֶׁאוֹמְרִים מְשֻׁלָּשִׁי שְׁלִישׁוֹ וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁתִּהְיֶה עַיִן הַפֹּעַל בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ לַפִּיד סַפִּיר וְזוּלָתָם וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלַל לְעוֹלָם וְיֵשׁ מִקְּצָת זֶה ה הַמִּשְׁקוֹל שֶׁבָּרִבּוּי תָּבֹא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ סָעִיף סְעִפִּים וְזוּלָתוֹ וְיִתְרַבּוּ כָּל אֵלּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אִם לֹא יִהְיוּ תָּאֳרֵי נְקֵבוֹת וְיֵשׁ מַכְנִיסִים בָּזֶה הַמִּשְׁקוֹל מַה שֶּׁהַפֵּא הַפֹּעַל שֶׁלָּהֶם בִּשְׁוָא כְּמוֹ רְצִין יְדִיד כְּסִיל גְּבִיר וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פֵּעוֹל הַפֵּא בְּצֵרֵי וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם רֵפֶה כְּמוֹ אֵפוֹד עֵרוֹם וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבֶּה מֵהֶם זוּלַת עֵרוֹם עֵרוּמִּים ׃ הַשְּׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעָה ׃

פֵּעוּל הַפֵּא בְּצֵרֵי וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ אֵטוּן אֵבוּס אֵמוּן וּקְצָתָם יִתְרַבּוּ כְּמוֹ אֵמוּן אֵמוּנִים וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

פֹּעוֹל הַפֵּא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְעַל זֶה הַשֶּׁקֶל אֵין כִּי אִם אֶחָד לְבַד חֹרוֹן וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְיִתְרַבֶּה חֹרוֹנִים ׃

פּוֹעֵל הִיא הַצּוּרָה הָאַחֲרוֹנָה בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת וְהִיא בְּצֵרֵי הָעַיִן וְשׁוּרֶק הַפֵּא כְּמוֹ שׁוּנֵם וְיִבָּנֶה מִזֶּה שֵׁם הַיַּחַס בִּתְמוּרַת הַצֵּרֵי לְפַתָּח

¶ Maceria trigesima forma ipsius est. ¶ Puhal cũ sciurek pe & kamecz hayn [2] cũ daghesc גומץ יולד אכל סלם : & maior ipsorũ pars pe est cũ קבוץ שפתים [3] nisi יולד & גומץ quæ sunt mutata : & iõ non posuimus illis põdus separatũ: & inuenimus ex hoc [4] etiã vnum cum rapiente kamecz אמן: omnia hæc non mutant: neq; plurificantur nisi [5] lingua masculina: excepto סולם quod plurificatur in lingua משנה idest doctrinæ lingua fœminina: & dicetur [6] סולמות. ¶ Puhol pe cum Kibbucz sphathaim: & hayn cũ holem & daghesc: & non [7] inuenitur huius põderis nisi nomẽ uerbi: cuius non fuit latum agens ipsum [8] ut גנב : & mutatur in cõnotatione holem in rapientẽ kamecz כבלו : & si nõ inueniat de his [9] separatũ: & sunt introducẽtes in hãc materiã גדלו קמצו: & nõ est hæc mẽs mea: qa illa [10] sunt noĩa rerũ: & hęc sunt noĩa verbo℞ vt exponet in strata uerborũ: [11] qđ est caput de per se.
¶ Pahil pe cum Kamecz: & hayn cũ hirek קציר [12] גדיש פתיל maior pars ipsorum mutabitur in cõtinuatione: & in cõnotatiõe & in pluralitate cõmutando [13] Kamecz in sceua: & quædã ipsorum non mutantur ut שליש : cuius plĩtas est שלישים: & ipsius cõnotatio est [14] שלשו & in pluribus שלשיו & in cõtinuatione שלישו: & rabi Dauid kimhi opinatus est ꝙ hæc [15] ꝓprietas accidisset noĩ שליש ad distinguẽdũ inter ipius genita & genita adiectiuorũ שלש [16] qui dicũt ex שלישו שי ושל : & sũt de his quo℞ hayn uerbi est cũ daghesc vt [17] לפיד ספיר & alia ab eis: & hæc nõ mutant penitus vnq̃: & est pars huius [18] maceriæ cuius in plĩtate uenit lãmed radicis cũ daghesc vt סעיף סעיפים : & alia ab eo: [19] & plĩficant oĩa hæc in lingua masculina si nõ fuerint adiectiua fœmina℞: & sunt q ĩtroducũt in hanc [20] materiã ea quo℞ pe uerbi ipso℞ est cũ sceua vt רצין ידיד כסיל גביר: [21] & hæc non mutãtur vnq̃. ¶ Pehol pe cũ ceri: & hayn cũ holem leni [22] ut אפוד ערום : & hæc non mutant unq̃: neq; plĩficat [23] de eis nisi ערום ערומים.
¶ Trigesima q̃rta est. [24] ¶ Pehul pe cũ ceri: & hayn cũ sciurek vt אמון אבוס אטון: & q̃dam eo℞ [25] plĩficantur vt אמון אמונים : & etiã hæc non mutant omnino. [26] ¶ Pohol pe & hayn cum holem: & ꝭm hoc pondus non est nisi vnum solum חורון [27] & non mutatur & plurificatur חורונים. ¶ Puhel est [28] forma vltima stratæ huius: & est cum ceri hayn [29] & sciurek pe ut שונם & cõstruitur ex hoc nomen patronymicum commutatione ceri in pathah

magnũ: & dicetur שונמית. Et hic eſt terminus ſtratę primę quę
eſt ſtrata[2] perfectorum æqualium.

[3] ¶ Strata ſecunda eſt ſtrata perfectorũ ſupadditorꝝ he in ſuo
vltimo[4] & in ea ſunt quindecim maceriæ. [5] ¶ Pihla cũ hirek
pe & ſceua hayn & kamecz lãmed vt שפחה[6] שביה שמלה: & aliquã
do deficit hayn radicis: & ueniet daghesc[7] in lãmed vt חטה qđ
debet eſſe חנטה. Et aliquando ampliatur pe radicis[8] & ueniet
cum pathah vice hirek: vt quando erit hayn littera gutturalis
vt[9] אהבה אחוה: aut quãdo erit pe gutturalis vt ענוה עלוה: & aliqñ
[10] accidet hoc raro etiã ſine littera gutturali ut in leuitici cap.
.xiiii. Et וכבשה[11] אחת בת שנתה & omnia hæc mutabunť in conti-
nuatione & in pluralitate & in connotatione cõmutando he
[12] in tau vt in Geneſi ca. xvi. שפחת שרה ꝙ cõmutata eſt he in tau
[13] & kamecz in pathah. Et aliquando in his mutatur he in tau:
& hirek in[14] rapiente pathah: & kamecz etiam in pathah vt in
Hieremia capitulo ſecũdo כלולותיך[15] אהבת: & in pluralitate vt
כבשות האלה Geneſis cap. xxi. cum cõmutatiõe hirek[16] in ſceua:
& ſceua in kamecz: & kamecz in holẽ: & he in vau: & cũ addi-
tione tau[17] & in pluralitate & continuatione ſimul in illo cap.
eodem כבשות הצאן cum cõmutatione[18] Kamecz in holem. Et
in litteris gutturalibus mutabitur he in uau cum additione
[19] tau: & pathah cõmutabitur in ſceua: vt in Eſter capitulo ſe-
cundo נערות: & rapiens pathah[20] etiam mutata eſt in kamecz.
Et in continuatione mutabitur he & kamez in[21] holem: vt in
Eſter capitulo quarto נערות אסתר: & in cõnotatione non eſt mu
tatio niſi[22] he in tau: vt שפחה שפחתך אהבה אהבתך: & in collectiõe
plurium[23] maior pars ipſorum plurificantur in lingua fœmi-
nina: & quædam ipſorum plurificãtur in lingua maſculina vt
פשתים חטה חטים[24] פשתה. ¶ Pehla pe cum ſeghol: & hayn cũ ſce-
ua: & lãmed[25] cum kamecz vt ערוה & alia ab eo: & in his etiam
in uerſione he[26] in tau cõmutatur kamecz in pathah vt ערותו:
& reſiduæ reꝝ huius maceriæ[27] ſimiles ſunt maceriæ præce-
denti. ¶ Puohla pe cum rapiẽte kamecz: & hayn[28] cũ ſceua:
& lãmed cum kamecz vt חכמה: et alia ab hoc. Et hæc non mu-
tantur[29] nec in continuatione neqꝫ in connotatione: et in plu
ralitate mutabitur kamecz in holem: vt חכמות hochmoth:

et reddit

גָּדוֹל וַיֹּאמֶר שׁוּנַמִּית וְזֶה גְּבוּל הַמְּסִלָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים הַשָּׁוִים ׃

הַמְּסִלָּה הַשֵּׁנִית הִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים הַנּוֹסָפֵי הֵא בְּסוֹפָם וּבָהּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

פְּעָלָה בְּחִירֶק הַפֵּא וּשְׁוָא הָעַיִן וְקָמֵץ הַלָּמֶד כְּמוֹ שִׁבְיָה שִׂמְלָה שִׁפְחָה וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא דָגֵשׁ בַּלָּמֶד כְּמוֹ חִטָּה הָרָאוּי לִהְיוֹת חִנְטָה וְלִפְעָמִים תִּתְרַחֵב פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא בְּפַתַּח תְּמוּרַת חִירֶק כְּמוֹ כְּשֶׁתִּהְיֶה הָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית כְּגוֹן אַהֲבָה אַחֲוָה אוֹ כְּשֶׁתִּהְיֶה הַפֵּא גְּרוֹנִית כְּגוֹן עַלְוָה עַנְוָה וְלִפְעָמִים יִקְרֶה זֶה עַל הַמְעַט אַף בְּלֹא אוֹת גְּרוֹנִית כְּמוֹ בְּוַיִּקְרָא סִימָן יד וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת שְׁנָתָהּ וְכָל אֵלּוּ יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִכוּת וּבָרִבּוּי וּבַכִּנּוּי בְּהֵמִיר הַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן יו שִׁפְחַת שָׂרַי שֶׁהוּמְרָה הַהֵא אֶל תָּיו וְהַקָּמֵץ אֶל פַּתַּח וְלִפְעָמִים בְּאֵלֶּה תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא אֶל תָּיו וְהַחִירֶק אֶל חֲטַף פַּתַּח וְהַקָּמֵץ גַּם כֵּן אֶל פַּתַּח כְּמוֹ בְּיִרְמְיָה סִימָן ב אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ וּבָרִבּוּי כְּמוֹ כְּבָשׂוֹת הָאֵלֶּה בִּבְרֵאשִׁית סִימָן כא בְּחִלּוּף הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְהַשְּׁוָא אֶל קָמֵץ וְהַקָּמֵץ אֶל חוֹלֶם וְהַהֵא אֶל וָו וּבְתוֹסֶפֶת הַתָּו וּבָרִבּוּי וּבַסְּמִיכוּת יַחַד בְּאוֹתוֹ סִימָן עַצְמוֹ כִּבְשׂוֹת הַצֹּאן בִּתְמוּרַת הַקָּמֵץ אֶל חוֹלֶם וּבָאוֹתִיּוֹת הַגְּרוֹנִיּוֹת תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא אֶל וָו בְּתוֹסֶפֶת הַתָּיו וְהַפַּתַּח יוּמַר אֶל שְׁוָא כְּגוֹן בְּאֶסְתֵּר סִימָן ב נְעָרוֹת וְהַחֲטַף פַּתַּח גַּם כֵּן הוּמַר אֶל קָמֵץ וּבַסְּמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא וְהַקָּמֵץ אֶל חוֹלֶם כְּמוֹ בְּאֶסְתֵּר סִימָן ד נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר וּבַכִּנּוּי אֵין שִׁנּוּי רַק הַהֵא אֶל תָּיו כְּמוֹ שִׁפְחָה שִׁפְחָתְךָ אַהֲבָה אַהֲבָתְךָ וּבְקִבּוּץ הָרַבִּים רוּבָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ פִּשְׁתָּה פִּשְׁתִּים חִטָּה חִטִּים ׃

פְּעֻלָּה הַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ כְּמוֹ עֶרְוָה וְזוּלָתוֹ וּבְאֵלּוּ גַּם כֵּן בְּהִתְהַפֵּךְ הַהֵא אֶל תָּו יוּמַר הַקָּמֵץ אֶל פַּתַּח כְּמוֹ עֶרְוָתוֹ וּשְׁאַר עִנְיָנֵי זֶה הַמִּשְׁעוֹל דּוֹמִים לַמִּשְׁעוֹל הַקּוֹדֶם ׃

פָּעְלָה הַפֵּא בַּחֲטַף קָמֵץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ כְּמוֹ חָכְמָה וְזוּלַת זֶה וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לֹא בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי וּבָרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל חוֹלֶם כְּמוֹ חֲכָמוֹת

ותשוב בסמכות ההיא אל תיו והקמץ פתח כמו בואלה שמות סימן לה חכמת לב:

פעלה הפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו נערה צדקה ברכה ולפעמים תבא חטף פתח תמורת השוא כשהפא אות גרונית כמו חרדה וכשיסמכו נתחלפו השוא אל חירק וקמץ עין הפעל אל שוא וקמץ למד השרש אל פתח כמו במשלי סימן י ברכת יהוה ונשתנית ההיא אל תו וכשהפא בחטף פתח תשתנה גם העין אל שוא כמו חרדה וכשהעין אות הגרון תשתנה גם פא הפעל אל פתח והעין אל חטף פתח כמו בספר וידבר סימן ז קערת כסף ולפעמים לא תשתנה בסמיכות כמו מערה מערת שלא נשתנה רק קמץ הריש אל פתח בסבת השתנות ההיא וכן גם כן יתחלף ההשתנות בכנוים כי בקצתם יומר השוא אל חירק וקמץ העין אל שוא כמו ברכתו ולפעמים העין הפעל אות גרונית תביא הפא בפתח והיא תבא בחטף פתח כמו גערתו:

פעלה פא הפעל בסגול והעין והלמד בקמץ כגון נחמה בהלה ומן ב כהה שראוי לומר כהיה אלא שבא בחסרון היוד למד השרש וכן כהות כהיות וגאיות ושני אלו פא הפעל בצרי תמורת הסגול ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון נקבה

פעלה הפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו גזלה בהמה ברכה ומקצתם לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות כמו שאלה שאלת שאלות ולפעמים ישתנה השוא בסגול וצרי העין בחטף סגול כמו גזלה גזלת בהמה בהמת ומקצתם לא ישתנו אף בכנוי כמו שאלה שאלתי ומקצתם לפעמים ישתנו ולפעמים לא ישתנו כמו נבלה כי בישעיה סימן כו נבלתי יקומון לא נשתנה ובאלה הדברים סימן כא לא תלין נבלתו נשתנה השוא בחירק והצרי בשוא וברבוי לא ישתנו לעולם ויש מהם שמתרבים בלשון זכר כמו לבנה לבנים תאנה תאנים אף כי בכנוי נשתנה בם הרבוי כמו לבניכם וכן מקצתם ישתנו בסמיכות לבנה לבנת ויש מהם שיתרבו בלשון נקבה כגון ברכה ברכות גזילה גזילות שאלה שאלות:

פעלה הפא בקבוץ שפתים או שורק והעין בשוא והלמד בקמץ

כמו

& redit in cõtinuatione he in tau & Kamecz pathah vt in Exodi cap.xxxv.חכמת לב.[2] ¶Phala pe cum ſceua & hayn:& lãmed cum Kamecz vt נערה[3]צדקה ברכה:& aliquando ueniet rapiẽs pathah vice ſceua[4] quãdo pe eſt littera gutturalis vt חרדה:& quãdo continuantur mutabuntur ſceua in hirek[5] & Kamecz hayn uerbi in ſceua:& Kamecz lãmed radicis in pathah vt in Prouerbioꝝ caplo[6] decimo:& mutata eſt he in tau: & qñ pe eſt cũ rapiente pathah mutabiť etiam [7] ipſa hayn in ſceua vt חרדת:& qñ hayn eſt littera gutturalis mutabiť etiã pe uerbi[8] in pathah & hayn in rapiẽtẽ pathah ut in libro numeri cap.vi.קערת כסף: [9]& aliquando non mutabitur in cõtinuatione vt מערה מערת qđ non eſt mutatum niſi[10] Kamecz reſc in pathah cauſa mutationis he:& ſic etiam variatur mutatio[11] in cõnotationibus:quia in quibuſdã ipſorũ cõmutatur ſceua in hirek : & kamecz hayn in ſceua vt [12]ברכתו:& aliquando hayn uerbi littera gutturalis cõducet pe cũ pathah:& ipa[13] ueniet cum rapiente pathah ut גערתו. ¶Pehala pe uerbi cum ſeghol [14]& hayn:& lãmed cum kamecz ut נחמה כחלה: & ex [15] כחה quod decet dicere בהיה niſi quia uenit cum defectu yod lammed radicis : & ſic [16] כות בהוית & גאיות:& ambo hæc pe uerbi eſt cum ceri vice ſeghol : & hæc non[17] mutabunť nec cõtinuatione neq; cõnotatione neq; pluralitate:& plurificantur omnia in lingua fœminina.

[18]¶Phela pe cum ſceua: & hayn cũ ceri: & lãmed cũ kamecz vt ברכה בהמה[19] גזלת:& quædam ipſorum non mutantur in pluralitate neq; in cõtinuatione[20] vt שאלה שאלת שאלות:& aliquãdo mutatur ſceua in ſeghol:& ceri hayn[21] in rapientem ſeghol vt גזלה גזלת בהמה בהמת:& quædam non mutantur etiã[22] in cõnotatione vt שאלה שאלתי:& quædam ipſorũ aliquãdo mutanť:& aliquãdo nõ[23] mutantur ut נבלה:quia in Iſaya cap.xxvi. נבלתי non fuit mutatum:& in [24]Deutronomio cap.xxi. nõ pernoctabit נבלתו mutatũ eſt ſceua in hirek:& ceri in ſceua[25] & ĩ pluralitate non mutabunť vnq̃:& ſunt illorum quæ plurificanť in lingua maſculina ut לבנה[26] לבנים תאנה תאנים:& ſi in cõnotatione mutata ſit in eis plřitas ut לבניכם:& ſic[27] q̃dam ipoꝝ mutabunť cõtinuatiõe לבנה לבנת:& ſunt ipſoꝝ q̃ plurificãtur in lingua fœminina [28]vt ברכה ברכות גזלה גזלות שאלה שאלות. ¶Puhla pe[29] cũ Kibbucz ſphathaim uel ſciurek: & hayn cũ ſceua : & lãmed cũ Kamecz

ut

vt שומאה חפשה:& quãdo hayn littera gutturis eſt quieſcẽs:tunc quieſcet hayn:& erit[2] pe cum kamecz vt באשה : & hæc oĩa ipſa non mutabuntur omnino. [3]¶ Pihle pe cum hirek:& hayn cũ ſceua:& lãmed cum ſeghol vt לבנה[4] & hæc nõ mutabunt̃ & nõ plurificabunt̃ vnq̃:ſed duplicia[5] quæ ſunt in hoc põdere mutabuntur in cõtinuatione ex ſeghol in ceri ut צחה אשה quæ decebat[6] eſſe צחחה אששה. ¶ Pahala pe cum pathah: & hayn cũ kamecz & dagheſc:[7] & lãmed cum kamecz ut יבשה בקשה:& quãdo hayn eſt de lr̃is[8] lenitatis:tunc cadit dagheſc ut חרבה פרשה: & in cõtinuatione redit he tau:[9] & hayn radicis erit cũ pathah: & omnia illa plurificãtur in lingua fœminina ut כפרות[10] בקשות & in uno mutabitur in pluralitate kamecz hayn in holem: & quieſcet lãmed:quãdo lãmed[11] radicis eſt aleph vt חטאה חטאת.

¶ Pahula pe cum pathah:& hayn cum ſciurek[12] & dagheſc:& lãmed cum kamecz ut חבורה בבורה:& hæc non mutabuntur[13] in pluralitate neq; in continuatione neq; in connotatione:& aliquando inuenientur hæc cum pe radicis[14] cum hirek ut בכורה ꝙ inuenitur etiam בכורה גדופה.

[15]¶ Pohela pe cum holem:& hayn cum ceri:& lammed cum kamecz ut שורקה סוחרה:[16] & aliquando inuenitur hayn radicis cum ſceua בוגדה סורלה: & in continuatione[17] pluralitatis non mutabuntur:ſed in cõtinuatione ſingularis mutabunt̃ quædam ipſorum vt תועבת[18] תועבה ꝙ cõmutatum eſt ceri in rapiẽtem pathah:& omnia hæc plurificantur in lingua fœminina.

[19]¶ Phila pe cum ſceua:& hayn cũ hirek:& lãmed cũ kamecz ut ספינה שתיה[20] גבירה:& quando erit pe radicis: littera gutturalis veniet[21] cum pathah ut עניה אבילה: & omnia hæc non mutabuntur nec in collectione pluralitatis:neq;[22] in cõtinuatione: neq; in cõnotatione: ſed in quibuſdam ipſorum lãmed radicis eſt cum dagheſc:ut שביה:[23] & in quibuſdam ipſorum eſt lenis ut מדינה.

[24]¶ Phola cum ſceua pe & holem hayn & Kamecz lãmed vt שלשה שחורה[25] בשורה זמורה: & quãdo pe eſt littera gutturis redit ſceua rapiens[26] pathah vt חגורה אגורה:& non mutabuntur oĩa hæc penitus:neq; plurificabuntur niſi[27] in lingua fœminina: exceptis nominibus numeri q̃ plurificabuntur in lingua maſculina שלשים שמנה שמנים[28] שלשה.

¶ Phila

כמו טומאה חפשה וכשהעין אות הגרון נחה אז תנוח העין ותהיה הפא בקמץ כמו באשה ואלו כלם לא ישתנו כלל ׃

פעלה הפא בחירק והעין בשוא והלמד בסגול כמו לבנה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם אמנם הכפולים אשר בזה השקל ישתנו בסמיכות מסגול לצרי כמו צחה אשה שראוים להיות צחחה אששה ׃

פעלה הפא בפתח והעין בקמץ ורגש והלמד בקמץ כמו יבשה בקשה וכשהעין מאותיות הרפיון אז יפול הדגש כמו חרבה פרשה ובסמיכות תשוב ההא תיו ועין השרש תהיה פתוחה וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו בקשות כפרות ובאחד ישתנה ברבוי קמץ העין לחלם ותנוח הלמד כשלמד השרש אלף כמו חטאה חטאת ׃

פעולה הפא בפתח והעין בשורק ורגש והלמד בקמץ כמו חבורה בכורה ואלו לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי ולפעמים ימצאו אלה עם פא השרש בחרק כמו בכורה שנמצא גם כן בכורה גדופה ׃

פועלה הפא בחלם והעין בצרי והלמד בקמץ כמו שורקה סותרה ולפעמים נמצא עין השרש בשוא בוגדה סוללה ובסמיכות הרבוי לא ישתנו אבל בסמיכות היחיד ישתנו מקצתם כמו תועבה תועבת שהומר הצרי אל חטף פתח וכל אלו מתרבים בלשון נקבה ׃

פעילה הפא בשוא והעין בחירק והלמד בקמץ כמו גבירה ספינה שתיה וכשתהיה פא השרש אות גרונית תבא בפתח כמו עניה אכילה וכל אלו לא ישתנו לא בקבוץ הרבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי אבל בקצתם למד השרש ברגש כמו שביה ובקצתם רפה כמו מדינה ׃

פעולה בשוא הפא וחלם העין וקמץ הלמד כמו בשורה זמורה שחורה שלשה וכשהפא אות הגרון ישוב השוא חטף פתח כמו חגורה אגורה ולא ישתנו כל אלה כלל ולא יתרבו אלא בלשון נקבה זולת שמות המספר שיתרבו בלשון זכר שלשה שלשים שמנה שמנים ׃

פעולה

פְּעִילָה הפא בחירק והעין בחירק ורגש והלמד בקמץ כמו צפיה עליה ואלו לא ישתנו לעולם ויתרבו כלם בלשון נקבה ׃

פְּעֻלָה הפא בקבוץ שפתים והעין בשוא והלמד בקמץ ולא נמצא בזה המשעול נפרד יחיד אבל נמצא אחד בסמיכות ורבוי במלכים ספר שלישי סימן ד׳ ארות סוסים ׃

פְּעוּלָה הפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו מלוכה סגולה וכשהפא אות הגרון תשוב פתח כמו עזובה המולה ושני אלו המינים לפעמים יבאו בדגש הלמד כמו סגולה המולה ולפעמים רפה כמו מלוכה עזובה ולא ישתנו אלה לעולם ויתרבו כלם בלשון נקבה אלה הם ששה עשר משעולי המסילה השנית ׃

המסילה

השלישית והיא מסלת השלמים נוספי תיו בה תשעה עשר משעולים ׃ צורת המשעול הראשון ׃ **פְּעֶלֶת** הפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו גברת ולפעמים העין בצרי כמו תכלת שחלת וכשהפא אות הגרון תהיה בחטף פתח כמו עצרת עשרת ובסמיכות לא ישתנו אבל בכנוי ישתנו על פנים שונים כי לפעמים תבא למד השרש בשוא כמו חברתך בהמתך ופעם העין בחירק והלמד בשוא כמו גברתי ולפעמים נמצא היחיד נפרד ועם הכנוי על משעול אחר וכנוי הרבים על דרך המשעול הזה כגון אמה שכנוי היחיד אמתו וכנוי הרבים אמהותיו אמהותיך וכן הרבים אף בלא כנוי אמהות על משקל עטרות שהוא במשעול הזה ׃

פַּעֶלֶת הפא בפתח והעין והלמד בסגול ובעין דגש כמו ארדת צמרת וכשהעין אות הגרון הוסר הדגש כמו שחפת גחלת וכשהלמד אות הגרון אז הפא והעין והלמד כלם בפתח כמו גבחות צפחת וזולתם ויצא מזה הכלל קרחת שהקוף קמוצה לקרבתה אל הריש שהיא אות הרפיון וכן כשבא בהפסק כמו עצבת שכשהיא סמוכה הצדי תבא בקמץ כמו במשלי סימן י׳ יתן

עצבת

❡Pihila pe cū hirek : & hayn cum hirek & dagheſc : & lāmed cum Kamecz ut[2] צפיה עליה : & hæc non mutabuntur vnquam : & plurificabuntur omnia ipſa in lingua[3] fœminina.

[4]❡Puhla pe cum kibbucz ſphathaim : & hayn cum ſceua : & lā med cum kamecz : & non[5] inuenitur in hac maceria ſeparatū ſingulare : ſed inuenitur vnum[6] cū cōtinuatione & pluralitate in Regū libro tertio capitulo quarto ארות preſepia equoꝝ.

[7]❡Phula pe cum ſceua : & hayn cum ſciurek : & lammed cum kamecz vt מלוכה[8]סגולה : & quando pe eſt littera gutturis uertiẽ pathah vt עזובה[9]המולה : & ambæ hæ ſpecies aliquando uenient cum dagheſc lāmed : vt הבולה[10]סגולה : & aliquādo lenis ut מלוכה עזובה : & nō mutabunẽ hæc unq̄ :[11] & pl'ificabunẽ oīa ipſa in lingua fœminina : hæ ſunt ſexdecim materiæ ſtratę[12] ſcđæ.

[13]❡Strata tertia & eſt ſtrata perfectoꝝ ſuperadditoꝝ tau[14] in qua ſunt.xix.materiæ. Forma materiæ[15] primæ. ❡Pheleth pe cum ſceua : & hayn & lāmed cum ſeghol : vt גברת gbereth : [16] & aliquando hayn eſt cū ceri vt תכלת שחלת : & quando pe eſt littera gutturis[17] erit cum rapiente pathah ut עשרת עצרת hace reth haſereth : & in continuatione nō mutabuntur : ſed in cō notatione[18] mutabuntur ſm modos diuerſos : quia aliquādo ueniet lāmed radicis cum ſceua vt חברתך[19]בהמתך : & aliqnādo hayn cum hirek : & lāmed cum ſceua : ut גברתי gbirti : & aliqñ inuenitur[20] ſingulare ſeparatum & cum cōnotatione ſup alia maceria : & cōnotatio plurium ſuper via[21] maceriæ huius vt אמה ama : ꝙ cōnotatio ſingl'is eſt אמתו amatho : & cōnotatio plu rium עמהותיו[22]אמהותיך : & ſic plura etiam ſine cōnotatione אמהות ſm pondus אטרות hataroth : quod eſt[23] in hac maceria.

[24]❡Paheleth pe cū pathah : hayn & lāmed cum ſeghol : & in hayn dagheſc ut[25] אדרת צמרת addereth czāmereth : & qñ hayn eſt lr̄a gutturis ablatū eſt dagheſc[26] ut שחפת גחלת ſciahepheth gaheleth : & quādo lāmed eſt littera gutturis : tunc pe & hayn & lāmed omnia ipſa ſunt[27] cum pathah vt גבחת צפחת : & alia ab eis : & exiuit ab hac ſumma קרחת karahath : cuius koph[28] eſt cū kamecz ob ipſius ꝓpinquitatem ad reſc : quæ eſt littera lenita tis : & ſic quādo uenit ī pauſa[29] vt עצבת haczabeth : quæ quādo eſt cōtinuata czade uenit cū Kamecz : ut ꝓuerbioꝝ ca.x.dabit

haczabeth

haczabeth.i. dolorem qđ uenit cũ quiete:& oĩa hæc nõ muta bunť in cõtinuatione singl'is nisi vnũ[2] solũ in ꝓuerbiorũ cap. .xv.& in עצבת haczbath.i.dolore cordis:ꝗ rediit seghol hayn sceua & lãmed[3] pathah:etiam in cõnotatione nõ ueniet muta tio penit⁹:excepto ꝗ hayn reddiť pathah vt צמרתו czãmarto : [4]& lãmed est cum sceua:& in cõtinuatione plurium sunt modi multi:qa in quibusdã ipoꝵ quãdo hayn est lr̃a [5]gutturis uenit cũ rapiente pathah vt להבת להבות lahebeth lahaboth.i.lãpades ignis:& in quibusdã ipsoꝵ pe radicis[6] est cũ seghol & hayn cũ kamecz vt בהרת בהרות bahereth beharoth:& hæc spẽs secunda est in pl'ibus[7] siue cõtinua siue disiũcta.[8] ℂ Piheleth pe cũ hi= rek:& hayn & lãmed cum seghol:& daghesc in lãmed vt [9]אגרת כנרת icghreth chĩnereth: & sũt ex his quæ nõ pl'ificanť vt כנרת: & sunt[10] q̃ pl'ificanť vt אגרת:& tunc mutabitur hayn radicis in sceua:& dicetur אגרות igghroth:[11]& ĩ adiectiuis fœminæ חגרת hicgghereth in lingua miscna:& ĩ lingua mikra.i.biblię uenit cũ pathah pe[12] lr̃a gutturis עורת hauuereth.[13] ℂ Piholeth pe cũ hirek : & hayn cũ holem & daghesc : & lãmed cũ seghol ut בקרת [14] שבלת bikkoreth scibboleth:& nõ mutabunť in cõtinua tiõe singl'is:& q̃dã ipsoꝵ mutabunť in cõtinuatiõe[15] pluriũ:& redibit hayn radicis ĩ kamecz rapiẽtẽ vt scibboleth scibbuole & lãmed est[16] cũ ceri:& q̃dã ipoꝵ semp pl'ificabunť in lingua fœminina:sed q̃dam ipsoꝵ aliq̃n[17] sũt linguæ masculi ut scib bolim:& aliq̃n ĩ lingua fœminĩa ut scibboloth.[18] ℂ Puholeth pe cũ kibbucz sphathaim:& hayn cũ holẽ & daghesc : & lam= med cũ seghol ut[19] cuttoneth:& q̃n ꝯtinuabiť singl'e mutabiť pe ĩ sceua כתנת chthoneth:& in cõnotatiõe[20] mutabiť hayn in pathah vt כתנתו cuttanto:& in cõnotatione plurium hayn mu tabiť in sceua[21] ut כתנותם cuttnotham.[22] ℂ Paholeth pe cum pathah:& hayn cũ holẽ & daghesc:& lãmed cũ seghol & est ꝓ ductũ[23] vt כפרת בצרת capporeth baczoreth:& q̃n fuerit hayn radicis ex lr̃is lenitatis[24] remouebiť daghesc & ueniet pe ra= dicis cũ kamecz vt פרכת parocheth:& hę nõ mutabũť[25] vnq̃. [26]ℂ Poheleth pe cũ holẽ:& hayn & lãmed cũ seghol vt חתמת יותרת[27] כותרת hothemeth & yothereth cothereth & ñ mutabũť ĩ pl'itate:neq ĩ ꝯnotatõe neq ĩ ꝯtĩuatiõe.[28] ℂ Pohalath pe cũ holẽ:& hayn cũ kamecz:& lãmed cũ pathah ut תולת:[29]& ĩ cõti nuatõe mutatũ ẽ kamecz ĩ pathah:& ĩ ꝯnotatõe & ĩ pl'itate nõ mutabuntur

עַצֶּבֶת שֶׁבָּא בְּאַתְנַח וְכָל אֵלוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הַיָּחִיד אֶלָּא אֶחָד לְבַד בְּמִשְׁלֵי סִימַן טו וּבְעַצְּבַת לֵב שֶׁשָּׁב סֶגוֹל הָעַיִן שְׁוָא וְהַלָּמֶד פַּתַח גַּם בַּכִּנּוּי לֹא יָבֹא שִׁנּוּי כְּלָל לְבַד שֶׁהָעַיִן תָּשׁוּב בְּפַתַח כְּמוֹ צַמַּרְתּוֹ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וּבִסְמִיכוּת הָרַבִּים פָּנִים שׁוֹנִים כִּי בִקְצָתָם כְּשֶׁהָעַיִן אוֹת הַגָּרוֹן תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַח כְּמוֹ לַהֶבֶת לַהֲבוֹת אֵשׁ וּבִקְצָתָם פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ בַּהֶרֶת בֶּהָרוֹת וְזֶה הַמִּין הַשֵּׁנִי הוּא בָּרַבִּים בֵּין סָמוּךְ בֵּין מוּכְרַת ׃

פִּעֶלֶת הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וְדָגֵשׁ בַּלָּמֶד כְּמוֹ אִגֶּרֶת כִּנֶּרֶת וְיֵשׁ מֵאֵלוּ שֶׁלֹּא יִתְרַבּוּ כְּמוֹ כִּנֶּרֶת וְיֵשׁ שֶׁיִּתְרַבּוּ כְּמוֹ אִגֶּרֶת וְאָז תִּשְׁתַּנֶּה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ לִשְׁוָא וְיֵאָמֵר אִגְּרוֹת וּבְתַאֲרֵי הַנְּקֵבָה חִגֶּרֶת בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה וּבִלְשׁוֹן מִקְרָא בָּא בְּפַתַח הַפֵּא אוֹת הַגָּרוֹן עִוֶּרֶת ׃

פִּעֹלֶת הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ בִּקֹּרֶת שִׁבֹּלֶת וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הַיָּחִיד וּקְצָתָם יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הָרַבִּים וְתָשׁוּב עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֵץ חָטֵף כְּמוֹ שִׁבֹּלֶת שִׁבֳּלֵי וְהַלָּמֶד הִיא בְּצֵרִי וּמִקְצָתָם לְעוֹלָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה אֲבַל מִקְצָתָם לִפְעָמִים לְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ שִׁבֳּלִים וְלִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שִׁבֹּלוֹת ׃

פֻּעֹלֶת הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ כֻּתֹּנֶת וּכְשֶׁיִּסָּמֵךְ הַיָּחִיד תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּתֹנֶת וּבַכִּנּוּי תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן אֶל פַּתַח כְּמוֹ כֻּתָּנְתּוֹ וּבְכִנּוּי הָרַבִּים הָעַיִן תִּשְׁתַּנֶּה לִשְׁוָא כְּמוֹ כָּתְנֹתָם ׃

פַּעֹלֶת הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וְהוּא מִלְּעֵיל כְּמוֹ כַּפֹּרֶת בַּצֹּרֶת וּכְשֶׁתִּהְיֶה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן יָסוּר הַדָּגֵשׁ וְתָבֹא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֵץ כְּמוֹ פָּרֹכֶת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פֹּעֶלֶת הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ חוֹתֶמֶת יוֹתֶרֶת כּוֹתֶרֶת וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בְּרִבּוּי וְלֹא בְּכִנּוּי וְלֹא בִּסְמִיכוּת ׃

פּוֹעַלַת הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בְּפַתַח כְּמוֹ תּוֹלַעַת וּבְסָמוּךְ נִשְׁתַּנָּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתַח וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי לֹא

יִשְׁתַּנּוּ וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ תּוֹלָעִים ׃

פְּעֹלֶת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחֹלֶם וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ קְטוֹרֶת נְחֹשֶׁת יְבֹשֶׁת וְעִם הַכִּנּוּיִם תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ נְחֻשְׁתָּה אוֹ בַּחֲטַף קָמֵץ כְּמוֹ נְחָשְׁתִּי קְטָרְתִּי לְבֶן אָשֵׁר וּלְבֶן נַפְתָּלִי קְטַרְתִּי הַטֵּית בְּפַתַּח וְתִדָּגֵשׁ הַתָּו בְּכִנּוּיִם כֻּלָּם ׃

פֻּעֶלֶת הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ כֻּסֶּמֶת וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם קֻבַּעַת מִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל וּבַעֲבוּר אוֹת הַגָּרוֹן בָּאוּ הָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה כּוּסְמִין ׃

פְּעֻלּוֹת פֵּא הַפֹּעַל בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ יַלְדוּת שַׁחֲרוּת גַּבְהוּת אַלְמָנוּת חַיּוּת וְהַמְּדַקְדְּקִים הִכְנִיסוּ פֹּה מַה שֶּׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַשּׁוּרֶק לְחֹלֶם כְּמוֹ אַשְׁפּוֹת גַּם מַה שֶּׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַפַּתַּח אֶל קִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ זֻלּוּת וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּבְקִצָּתָם נוֹסֶפֶת יוֹד בְּרִבּוּי אַחַר הָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מַלְכִיּוֹת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם זוּלַת אַלְמָנוּת אֶלָּא אִם יִהְיֶה זֶה שֶׁנּוֹסְפָה בָּהּ הַנּוּן וְלָכֵן בָּאָה הַמֵּם בְּקָמֵץ וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא לְפִי דַּעַת רַבִּי דָּוִד קִמְחִי ׃

פְּעֻלּוֹת בְּחִירֶק הַפֵּא וּשְׁוָא הָעַיִן וְשׁוּרֶק הַלָּמֶד כְּמוֹ שִׁפְלוּת רִפְאוּת וּבָא לִפְעָמִים בְּדָגֵשׁ הָעַיִן כְּמוֹ עִקְּשׁוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וּתְנָאֵיהֶם כִּתְנָאֵי הָרִאשׁוֹנִים ׃

פַּעֲלוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק וְדָגֵשׁ כְּמוֹ פְּתַיּוּת וְיֵשׁ שֶׁהִיא רָפָה הַלָּמֶד וּדְגוּשָׁה הָעַיִן כְּמוֹ אֱיָלוּת וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ וְהֵם כִּשְׁנֵי הַמִּשְׁעוֹלִים הַקּוֹדְמִים ׃

פְּעִילוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם כְּמוֹ יְדִידוֹת וּבָא בְּשׁוּרֶק הַלָּמֶד יְדִידוּת שְׁרִירוּת כְּרִיתוּת וְלִפְעָמִים בָּא עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּצֵרִי כְּמוֹ כְּבֵידוּת וּכְשֶׁיִּתְרַבּוּ יָבֹאוּ כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה זוּלַת כְּרִיתוּת שֶׁבָּא בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ כְּרִיתוּתֵיכֶם כְּרִיתוּתֶיהָ וְכָל אֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעֲלִילוּת הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק

והאחרונה

mutabunt̃ & plĩficabunt̃ in lingua masculi: ut תולעים tolahim.
[2]❡Pholeth pe cũ sceua: & hayn cũ holẽ: & lãmed cũ seghol
vt קטורת[3] נחשת יבשת ktoreth nhosceth ybosceth: & cũ cõnotatio
nibus mutabit̃ hayn in sciurek: vt[4] נחשתה nhuscta: aut cũ rapiẽ
te kamecz ut נחשתי קטרתי nhuoscti Ktuorti ẜm filium Ascer: &
ẜm filiũ Naphtali [5] קטרתי ktarti teth cum pathah: & grauabit̃
tau in cõnotationibus oĩb⁹. [6]❡Puheleth pe cũ kibbucz spha
thaim: & hayn & lãmed cũ seghol: & hayn cũ daghesc [7] vt כסמת
cussemeth: & sunt dicẽtes ꝙ etiã קבעת kubahath sit huius ma-
cerię: [8] & ꝑꝑ lr̃am gutturis uenerũt hayn & lãmed cũ pathah:
& hæc nõ mutabunt̃: neq̃ [9] plurificabunt̃ nisi in lingua משנה.i.
doctrina כוסמין cussmin. [10]❡Pahluth pe uerbi cũ pathah: &
hayn cũ sceua: & lãmed cũ sciurek [11] vt ילדות שחרות גבהות אלמנות
חיות yalduth sciahruth gabhuth almnuth hayuth: [12] & grãma
tici ĩtroduxerũt huc id ĩ quo mutatũ ẽ sciurek ĩ holẽ vt אשפות
ascpoth [13] ẽt id quod mutat̃ ĩ eo pathah ĩ kibbucz sphathaim
vt זלות zulluth: & oĩa hęc plĩficabunt̃ [14] in lingua fœminina: &
ĩn quibusdã ipsoꝝ addita est yod in plĩtate post lr̃as radicales
[15] ut מלכיות malchiyoth: & hæc non mutabunt̃ vnq̃ nisi אלמנות:
nisi sit hoc: [16] q̃a addita est ei nun: & iõ uenit mem cũ kamecz:
& in cõtinuatione mutabit̃ in sceua [17] ẜm mẽtem rabi Dauid
kimhi. ❡Pihluth cũ hirek pe & sceua hayn [18] & sciurek lãmed
vt שפלות רפאות sciphluth riphuth: & venit aliqñ [19] cũ daghesc
hayn vt עקשות hikksciuth: & hæc non mutabuntur vnquam:
& conditiones illorum sunt ut conditiones [20] primorum.
❡Phaluth pe cum sceua: & hayn cum pathah: & lãmed cum
sciurek [21] & daghesc vt פתיות pthayyuth: & ẽ ꝙ sit lenis lãmed:
& grauis [22] hayn ut אילות eyyaluth: & etiam hæc non mutabun
tur: neq̃ plurificabuntur: & sunt ut duæ maceriæ [23] p̃cedẽtes.
[24]❡Philoth pe cũ sceua: & hayn cũ hirek: & lãmed [25] cũ holẽ
ut ידידות ydidoth: & uenit cũ sciurek lãmed [26] ידידות שרירות בריתות
ydiduth scriruth crituth. Et aliquãdo uenit hayn radicis cum
ceri ut [27] כבדות chbeduth: & quando plurificabũtur ueniẽt oĩa
ĩn lingua fœminina: excepto כריתות chrithuth qđ uenit ĩ lĩgua
[28] masculi: ut כריתותיכם chrituthechem כריתותיה chritutheha:
& omnia hæc non mutabuntur vnquam. [29] ❡Pahliluth pe
cũ Kamecz: & hayn cum sceua: & lammed prima cum hirek:

 & ultima

& ultima cum ſciurek:& nõ inuenit̃ niſi nomen unum חכלילות
hachliluth.[2] ¶ Puohlith pe cum rapiente kamecz:& hayn cũ
ſceua:& lãmed cũ hirek ut תכנית[3] גפרית:& ſũt dicẽtes ꝙ hui⁹ ſit
כרית & גזית guozith & buorith: q̃ debẽt eſſe[4] ברית גזזית barrith
gazzith:& nõ fuerũt grauata:licet ſint defectiua ne grauet̃ ꝓ-
latio:[5] & ſunt etiam huius quorũ pe radicis ipſorũ eſt cum pa
thah:vt תחתית אחרית aharith tahtith:& oĩa ipſa[6] nõ mutabunt̃
penitus:& colligentur in pl'itate in lingua fœminina ut תחתיות
tahtiyyoth.[7] ¶ Phelith pe cũ ſceua:& hayn cũ ceri : & lãmed
cũ hirek ut שארית ſcerith:[8] & hui⁹ maceriæ ẽt eſt ראשית reſcith:
ſed ex eo quia quieuit[9] aleph uenit reſc cum ceri : & ſi ius eius
eſſet ראשית ræſcith: & hęc nõ mutabunt̃[10] & nõ plurificabunt̃:
ſed inuenient̃ cum cõnotationibus ſine mutatione penitus ut
ראשיתך[11] שאריתך. ¶ Pahhilith pe cum pathah:& hayn & lãmed
cum hirek cum daghesc[12] hayn vt צפיחית czappihith : & aliqñ
ſine daghesc ut חמשית hamiſcith[13] & hæc nõ mutabunt̃ unq̃: &
pl'ificabunt̃ in lĩgua fœminina ut צפיחיות חמישיות czappihiyoth
hamiſciyoth.[14] ¶ Pahuolath pe & lãmed radicis cũ kamecz:
& hayn radicis cũ rapiẽte kamecz ut[15] מהרת mahuorath:& nõ
mutabit̃ niſi in cõtinuatione: qͣ ueniet lãmed[16] cũ pathah vt
מהרת mahuorath menſis: & nõ plurificabunt̃: ſed inueniũtur
cũ cõnotatione[17] מהרתו mahuoratho : & hic ſunt cõpletę de-
cem & nouem maceriæ ſtratæ huius tertiæ.

[18] ¶ Strata quarta eſt ſtrata ꝑfectoꝝ cum additione mem aut
[19] nun in ipſoꝝ fine:& q̃dã ipſorũ cũ additione yod vau nun:
& q̃dam ipſoꝝ[20] cũ additione tau vau nun:& in illa ſunt q̃nde
cim maceriæ. ¶ Forma maceriæ[21] primæ. ¶ Pihlom pe cum
hirek:& hayn cum ſceua:[22] & lãmed cum holem ut שלשם פתאם
ſcilſciom pithom:& uenit aleph vice[23] he: quia ipſius radix eſt
פתח pathah : & poſſibile eſt ꝙ deficiat lammed radicis ut מתום
mthom: cui⁹ ius erat[24] mithyom:& hęc nõ mutabũt̃:nec pl'ifi
cabunt̃ oĩo. ¶ Pahlam pe cũ pathah:[25] & hayn cũ ſceua:& lã-
med cũ kamecz:vt סלם:& aliqñ ueniet pe cũ rapiẽte[26] kamecz
vt in Iob ca.ix. אמנם uomnam.i.uere ſcio ꝙ ita ſit:& ſic ut pl'm:
ſed ſm pauciora[27] uenit cũ kibbucz ſphathaim:ut ĩ pſal. lvii.
האלנם ſi uere utiq; iuſtitiã loq̃mini:& hęc[28] nõ mutabũt̃ penit⁹
neq; pl'ificabunt̃. ¶ Pihlon pe cũ hirek:& hayn cũ ſceua:[29] &
lãmed cũ holẽ: vt זכרון שמעון : & huius eſt ראשון riſcion cũ q̃ete
aleph

והאחרונה בשורק ולא נמצא כי אם שם אחד חכלילות׃

פעלית הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בחירק כמו גפרית תכנית ויש אומרים שמזה ברית וגזית שראוים להיות בררית גזזית ולא נדגשו אף על פי שהם חסרים שלא תכבד הקריאה ויש גם כן מזה שפא השרש שלהם בפתח כמו אחרית תחתית וכלם לא ישתנו כלל ויקובצו ברבוי בלשון נקבה כמו תחתיות׃

פעלית הפא בשוא והעין בצרי והלמד בחירק כמו שארית ומזה המשעול גם כן ראשית אלא שבשביל שנחה האלף באה הריש בצרי אף שהיה משפטו ראשית ואלו לא ישתנו ולא יתרבו אבל ימצאו עם הכנוים בלי שנוי כלל כמו ראשיתך שאריתך׃

פעילית הפא בפתח והעין והלמד בחירק עם דגש העין כמו צפיחית ולפעמים בלא דגש כמו חמשית ואלו לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון נקבה כמו צפחיות חמשיות׃

פעלת פא ולמד השרש בקמץ ועין השרש בחטף קמץ כמו מחרת ולא ישתנה כי אם בסמיכות שתבא הלמד בפתח כמו מחרת החדש ולא יתרבו אבל נמצאו עם הכנוי מחרתו׃

ובזה נשלמו יט משעולי המסילה הזאת השלישית׃

המסילה הרביעית היא מסלת השלמים בתוספת מם או נון בסופם וקצתם בתוספת יוד וו נון וקצתם בתוספת תו וו נון ובה חמשה עשר משעולים׃ **צורת** המשעול הראשון׃

פעלום הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו שלשום פתאם ובאה האלף תמורת הא כי שרשו פתה ואפשר שתחסר למד השרש כמו מתום שמשפטו מתיום ואלו לא ישתנו ולא יתרבו כלל׃

פעלם הפא בפתח והעין בשוא והלמד בקמץ כמו סלעם ולפעמים תבא הפא בחטף קמץ כמו באיוב סימן ט אמנם ידעתי כי כן וכן על הרוב אך על המעט בא בקבוץ שפתים כמו במזמור נח האמנם אלם צדק תדברון ואלו לא ישתנו כלל ולא יתרבו׃

פעלון הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו זכרון שמעון ומזה ראשון בנח

המסילה הרביעית

האלף ומזה גם כן סלון רמון ברגש למד השרש להורות על חסרון הכפל שהיו ראוים סללון רממון ולפעמים בהיות פא השרש או עין השרש אות גרונית בא בפתח הפא כמו ארמון אהרון פעמון אלא שכשעין השרש אות גרונית גם היא תשוב חטף פתח וכשאינה כן תשוב הפא בסגול כמו חביון עליון חברון עפרון חשבון ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי והמתרבים מקצתם יתרבו בלשון זכר כמו אביונים עליונים ומקצתם בלשון נקבה כמו זכרונות וכיוצא בו ׃

פעלן הפא בחירק והעין בשוא והלמד בקמץ כמו פשתן ענין מגדן ובסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח כמו אמרנו בפתח היוד קנין כסף ויתרבו מקצתם בלשון נקבה כמו מגדנות דרבונות ומקצתם בלשון זכר כמו ענינים קנינים ׃

פעלן הפא בפתח והעין בשוא או בחטף פתח והלמד בקמץ כמו רענן אלמן חרצן ויש מאלו שכשיתרבו הנון רפה ומהם שהנון ברגש הרפה כמו אלמן אלמנות והדגש כמו רענן רעננים חרצן חרצנים וכן יש שיתרבו בלשון זכר כמו רעננים ויש בלשון נקבה כמו אלמנות ובשאר הענינים אלו דומים לשמות המשעול הקודם ׃

פעלן הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בקמץ כמו קרבן ולפעמים בא בקבוץ שפתים כמו בעזרא סימן י׳ קרבן העצים שהרומים קוראים אותו ספר נחמיה ומזה יראה שבסמיכות ישתנה קמץ הלמד אל פתח וכן שלחן גם כן בחטף קמץ הפא וכל אלו יתרבו בלשון נקבה קרבנות שלחנות ׃

פעלון הפא בשוא והעין בקמץ והלמד בחלם כמו רעבון פרזון וקצתם ישתנו בסמיכות כי תשוב הפא בפתח והעין בחטף פתח כמו בבראשית סימן מ״ב רעבון בתיכם וקצתם ישתנו בכנוי ותשוב הפא בחירק והעין בשוא כמו בשפטים סימן ה׳ פרזונו ויש מאלו שלא יסמכו ולא יתחברו בכנוי וישתנו המתרבים ברבוי ותבא העין בצרי כמו במזמור קכ״ג לגאיונים שהיחיד גאיון

בזה

aleph:& hui⁹ ēt est סילון רמון silon rimmon cū daghesc lāmed radicis ad significandū super defectū[2] duplicis:qa digna erat סללון רמון sillon rimmon:& aliqñ essendo pe radicis:aut hayn [3]radicis lr̃a gutturalis venit cum pathah ipsa pe vt ארמון אחרון פעמון armon aharon pahamon:nisi[4] ꝙ qñ hayn radicis est lr̃a gutturalis etiā ipsa redit ī rapiēs pathah:& qñ nō est sic[5] redit pe ī seghol:vt חביון עליון חברון עפרון חשבון hebyon helyon hebrō hephron hesbbon:& hæc nō [6]mutabunť:neq₃ in cōtinuatiōe: neq₃ in cōnotatione:neq₃ in plr̃itate: & plr̃ificata q̄dam ipsorū plr̃ificātur[7]in lingua masculi vt אביונים עליונים ebyonim helyonim:& q̄dam ipsoꝶ in lingua fœminina ut זכרונות zichronoth [8]& silia eius.[9] ℭ Pihllan pe cū hirek:& hayn cū sceua & lāmed cū kamecz vt פשתן[10] ענין מגדן pisctan hinyan migdan: & in cōtinuatione mutabiť kamecz in pathah : ut[11] diximus in pathah yod קנין כסף kinyan chesephi:& plr̃ificabunť q̄dā ipsoꝶ in lingua fœminina ut[12] מגדנות דרבונות:& q̄dā ipsoꝶ in lingua masculi:ut ענינים קנינים hinyanī Kinyanī.[13] ℭ Pahlan pe cū pathah: & hayn cū sceua uel cū rapiēte pathah:& lāmed cum kamecz [14]ut רענן אלמן חרצן rahanā alman harczan:& sūt ex his q̄ qñ plr̃ificabunť nun est lenis:[15] & ex his quoq₃ nun est cū daghesc lenis ut אלמן אלמנות almā almanoth: & daghesc ut רעננים חרצן חרצנים[16] רענן ra hanan rahanānim harczan harczānim:& sic sunt q̄ plr̃ificabūť ī lĩgua masculi ut rahanānim:& sūt[17]ī lĩgua fœminīa:ut alma noth:& ī reliqs rebus:& hęc sūt siľia noībus[18]maceriæ p̄cedētis.[19] ℭ Pahlan pe cū rapiēte kāecz:& hayn cū sceua:& lāmed cū kamecz ut קרבן kuorban:[20]& aliqñ uenit cū kibbucz sphathaim:ut ī Hezra ca.x.קרבן העצים kurban.i.oblationē[21] lignoꝶ qđ Romani uocāt illū librū Nehemię:& hinc videbiť ꝙ in cōtinuatiōe[22]mutabiť kamecz lāmed in pathah:& sic est שלחן cū Kamecz rapiēte ipsius pe:& oīa[23]hæc plurificabunť in lingua fœminīa קרבנות שלחנות kuorbanoth sciuolhanoth[24] ℭ פעלון pe cū sceua:& hayn cū kamecz:& lāmed cū holem ut רעבון[25] פרזון rhabon prazon:& q̄dā ipsoꝶ mutabunť in cōtinuatiōe:qa redibit pe in pathah:[26]& hayn ī rapiētē pathah:vt ī Geñ.c.xlii. רעבון rahabon.i.famulētiā:hoc ē fruměta q̄ emistis ad domos vr̃as.Et q̄dā ipsoꝶ[27]mutabunť in cōnotatiōe:& redibit pe in hirek:& hayn ī sceua ut in Iudicū ca.v. [28] פרזונו pirzono.i.fortes:& sunt ex his q̄ nō ɔtinuabunť:neq₃ cōnectenť cōnotatōi: & mutabunť plr̃ificata[29]in plr̃itate:& ueniet hayn cū ceri:ut in psal.cxxiii.לגאיונים ligeyonim.i.supbis : cuius singľe est gayon

 in hoc

in hoc pōdere:& sunt ex his quæ nō mutabunt̄ vnq̄:neq; plu-
rificabuntur:neq; cōnotabunt̄ vt[2] לבנון lbanon.i.olibanum.
[3]¶Pihalon pe cum hirek: & hayn cū kamecz & daghesc:& lā
med cū holem vt זכרון[4]בצרון קנמון שגעון עורון ziccaron biczaron
kinnamon sciggahon hiuuaron : & qñ hayn radicis est de lr̄is
[5]lenitatis:tūc pe verbi est cū ceri vt דראון ירקון הביון deraon ye-
rakon hebyon:& in cōtinuatione redibit[6]hayn in sceua : & ali
qñ recedit ēt daghesc vt זכרון zichron : & aliqñ nō recedit [7] vt
קנמון kinnmon.i.cīnamū odoratū : & ī pl'itate kamecz etiā mu
tabitur in sceua:& maior pars ipsor̄ pl'ificant̄ [8] in lingua fœ-
minina vt זכרונות zichronoth:& s̄m pauciora ī lingua masculi
vt גליון גליונים cghillayon cghilyonim. [9] ¶Pahhalon pe cū pa-
thah:& hayn cum kamecz & daghesc:& lāmed cum holem vt
[10]אילון צוארון שבתון sciabbathon ayyalon czauuaron : & maior
ipor̄ pars nō pl'ificabunt̄:neq; cōnotabunt̄:neq;[11]mutabunt̄
in cōtinuatione:& s̄m pauciora pl'ificabunt̄ & cōnotabunt̄ vt
in cantica cāticor̄ cap.iiii. [12] מצורניך miczauuronaich .i. colli
tui:& mutatū est kamecz in sceua.[13]¶Pihlon pe cum hirek:&
hayn cū sceua:& lāmed cū holē vt גבעון cghibhō קמשון kimsciō
[14]& hæc non mutabunt̄ vnq̄:& pl'ificata pl'ificabunt̄ in lingua
masculi vt[15]קמשונים kimsciōnim. ¶Philō pe cū sceua:& hayn
cum hirek:& lāmed cū holem:[16]& aliqñ ueniet lāmed lenis vt
שפיפון scphiphon:& aliqñ[17]cū daghesc mghiddon:& hæc nō
mutabunt̄ penitus.¶Pahallon pe & hayn cū pathah:[18]& lā-
med cū holem & daghesc vt אבדון abadon:& etiā hæc non mu
tabunt̄[19]vnq̄.¶Pahlen pe cum kamecz:& hayn cū sceua : &
lāmed cū ceri vt גרזן garzen:[20]& etiā hæc nō mutabunt̄ peni-
tus.¶Pahalathon pe cum rapiēte pathah[21]& hayn & lāmed
cum pathah:& daghesc in lāmed & tau addita cū holem[22]vt
עקלתון hakallathon:& ē hoc solū in hac maceria.[23]¶Pihlayon
pe cum hirek & hayn gescēs:& lāmed cū kamecz:& yod addi
ta[24]cū holem ut קיקיון kikayon:quia nomen est kik s̄m Habib:
& ego[25]opinor s̄m mentē meam q̄ nō sit hoc:neq; illud:quia
Kikayon nō est nisi ex lingua[26]Kikayon ione:& pōdus eius est
פעלון pihhalon ut גליון cghillayon:& Kik est nomē de p se ex qe
scentibus[27]hayn yod absq; additione:& nō est errandū p̄pter
opinionē dicentiū cap.quo incendimus:[28] q̄ oleū Kik ipsius
interp̄tatio sit Kikayon:quia est dicendū q̄ sint noīa sinonima
[29]similia in radice: & hic cōpletæ sunt maceriæ stratæ huius.

¶Strata

בזה השקל ויש מאלו שלא ישתנו לעולם ולא יתרבו ולא יכונו כמו לבנון ׃

פעלון הפא בחירק והעין בקמץ ודגש והלמד בחלם כמו זכרון בצרון קנמון שגעון עורון וכשעין השרש מאותיות הרפיון אז פא הפעל בצרי כמו דראון ירקון הריון ובסמיכות תשוב העין בשוא ולפעמים יסור גם הדגש כמו זכרון ולפעמים לא יסור כמו קנמון בשם ובריבוי הקמץ גם ישתנה אל שוא ורובם יתרבו בלשון נקבה כמו זכרונות ועל המעט בלשון זכר כמו גליון גליונים ׃

פעלון הפא בפתח והעין בקמץ ודגש והלמד בחלם כמו שבתון אילון צוארון ורבם לא יתרבו ולא יכונו ולא ישתנו בסמיכות ועל המעט יתרבו ויכונו כמו בשיר השירים סימן ד׳ מצורניך ונשתנה הקמץ אל שוא ׃

פעלון הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו גבעון קמשון ואלו לא ישתנו לעולם והמתרבים יתרבו בלשון זכר כמו קמשונים ׃

פעילון הפא בשוא והעין בחירק והלמד בחלם תבא הלמד רפה כמו שפיפון ולפעמים בדגש מגידון ואלו לא ישתנו כלל ׃

פעלון הפא והעין בפתח והלמד בחלם ודגש כמו אבדון וגם אלה לא ישתנו לעולם ׃

פעלן הפא בקמץ והעין בשוא והלמד בצרי כמו גרזן וגם אלה לא ישתנו כלל ׃

פעלתון הפא בחטף פתח והעין והלמד בפתח ודגש בלמד והתו הנוספת בחלם כמו עקלתון והוא זה לבדו בזה המשעול ׃

פעליון הפא בחירק והעין נחה והלמד בקמץ והיוד הנוספת בחלם כמו קיקיון שהשם הוא קיק לפי החביב ואני ס סובר לפי דעתי שאין זה ולא אותו כי קיקיון אינו אלא מלשון קקיון דיונה ומשקלו פיעלון כמו גליון וקיק הוא שם בפני עצמו מנחי העין יוד בלי תוספת ואין לטעות בשביל דעת האומרים פרק במה מדליקין ששמן קיק פירושו קקיון שיש לומר שהם שמות נרדפים דומים בשרש ובזה נשלמו משעולי המסילה הזאת ׃

המסילה החמשית

המסילה החמשית היא מסילת הכפולים ונוספים קצתם בסופם הא לבד או יוד הא או יוד תו ובה עשרים משעולים ׃

צורת הראשון פעלל הפא בחירק והעין בשוא והלמד בפתח כמו פרחח ואלו לא ישתנו ולא יתרבו ולא יסמכו זהו לפי דעת המדקדקים הקדמונים אשר הגיעו חבוריהם אצלינו אך אמנם אין דעתם נכון אצלי כי לפי דעתי יותר ראוי לקרא אותו מלה מקרא אותו שם וזה כי אין פירוש פרחח מלשון פרחי כהונה כמו שחשבו רבי המפרשים את איוב שהרי מצינו תרגומו על ענין אחר שכתוב בסימן כז על ימין פרחח יקומו ותרגומו על ימינא בחוצפא בניהון קימין אלא אם נשבש התרגום לקיים דברי המפרשים ונאמר שראוי לומר בחוצפא בניהון קימין ׃

פעלל הפא בפתח והעין בחטף פתח והלמד בקמץ כמו שאנן רענן ונמצא אחד זר שהנון בפתח בדניאל סימן ד ורענן בהיכלי ואפשר שגם זה אינו אלא שהוא לשון כשדי ׃

פעלול הפא בפתח והעין בשוא והלמד בשורק כמו שבלול ויש מאלו שנמצא היחיד ולא יתרבה ויש שימצא הרבוי ולא יתפרד ויש שיבא ברגש העין ויש שהעין רפה דמיון מה שנמצא היחיד ולא יתרבה והעין ברגש כמו שבלול ודמיון מה שימצא הרבוי ולא יתפרד והוא רפה גבנונים נאפופיה שהיה ראוי היחיד להיות גבנון נאפוף וכל המתרבים יתרבו בלשון זכר ולא ישתנו לעולם ׃

פעליל הפא בפתח והעין בשוא והלמד בחירק כמו סגריר שפריר ולפעמים נמצא בשמות היחסים עם תוספת יוד היחס כמו חכלילי ואלו לא יתרבו ולא ישתנו לעולם ׃

פעלוליה פא הפעל בפתח והעין בחטף פתח והלמד הראשונה בשורק והאחרונה בחירק והיוד נוספת בקמץ ולפעמים הוסרה היוד ובאה הלמד האחרונה בקמץ ולפעמים באה תו תמורת ההא הנוספת ובאה הלמד האחרונה בחירק כראוי לה ולכל אלו השלשה דמיון שם אחד שערוריה שערורה שערורית ואלו לא יתרבו

ולא

¶Strata qnta est strata dupliciũ & supadditoꝝ qdã in suo ul
timo[2] he solũ: ut yod he: aut yod tau: & in ipsa sunt viginti ma
ceriæ.[3] ¶Forma priæ. ¶Pihlal pe cũ hirek: & hayn cũ sceua:
& lãmed cũ pathah vt[4] פרחה pirha: & hæc non mutabunt neq;
plificabunt neq; ɔtinuabunt: hoc est ſm mentẽ [5] grãmaticoꝝ
ueterũ ꝙ puenerũt editiones ipsoꝝ apud nos. Verũtñ nõ est
[6]ipsoꝝ mens recta apud me: qa ſm meã mẽtẽ magis dignum
est uocare illud dictionẽ q̃ uocare[7] illud nomẽ: & hoc qa non
est interptatio pirha ex lingua פרחי pirhe.i.adolescẽtes sacer-
dotii: ut putauerũt[8] maiores interpretũ ipsius Iob: qa iam in-
uenimus illius arãmeã interptationẽ ſm significatũ aliud: qa
scriptũ est[9] ca.xxvii. sup dextrã pirha surgẽt: & illius interpta
tio est sup dextra psumptione inter se[10] stant nisi si falsificare-
mus arãmeã ĩterptationẽ ad cõfirmãdũ uerba ĩterptũ: & dica
mus ꝙ dignũ[11] sit dicere psumptione בניהון bnehon.i.filii eoꝝ
stant.[12] ¶Pahlal pe cũ pathah: & hayn cũ rapiẽte pathah: &
lãmed cũ kamecz vt רענן[13] שאנן rahanan sciahanã: & ĩuenimus
vnum extraneũ ꝙ nun est cũ pathah in Daniel cap.iiii.[14] ורענן
& florẽs in palatio meo: & possibile est ꝙ ẽt hoc nõ sit nisi qa
est ligua chaldęa.[15] ¶Pahlul pe cũ pathah: & hayn cũ sceua:
& lãmed cũ sciurek ut sciablul:[16] & est ex his ꝙ inuenit singl'e
& non plificabit: & est ꝙ inuenit[17] plitas: & nõ sepabit: & est
qd ueniet cũ daghesc hayn: & est cuius hayn ẽ lenis: exemplũ
cuius[18] inuenit singl'e: & nõ plificabit: & hayn est cũ daghesc
ut שבלול sciablul: & exẽplũ cuius inuenietur[19] plitas: & nõ sepa
rabit: & est lene גבנונים gabnunim נאפופיה naaphupheha ꝙ di-
gnũ erat singl'e[20] ad essendũ גבנון נאפוף gabnun naaphuph: &
omnia plurificata plurificabunt in lingua masculi: & non mu
tabuntur[21] vnq̃.[22] ¶Pahlil pe cum pathah: & hayn cũ sceua:
& lãmed cũ hirek vt שפריר[23] סגריר sagrir sciaphrir: & aliqñ inue
niemus nomĩa genelogiaꝝ cũ additione[24] yod genologiæ ut
חכלילי hachlili: & hæc nõ plurificabunt neq; mutabunt vnq̃.
[25] ¶Pahaluliya pe uerbi cũ pathah: & hayn cum rapiẽte pa-
thah: & lãmed prĩa[26] cũ sciuirek: & vltima cũ hirek: & yod ad
dita cũ kamecz: & aliquando[27] remota est yod: & uenit lãmed
vltima cum Kamecz: & aliquando uenit tau vice[28] he additę:
& uenit lãmed ultima cum hirek prout dignũ est ei: & omni-
bus his[29] tribus: est exẽplũ nois vnius שערורית שערורה שערוריה
saharuriya saharura saharurith: & hæc non plurificabuntur

neq;

neq; cõnotabũť neq; mutabũť vnq̃.[2] ¶Pahpul pe cũ pathah:
& hayn cũ ſceua:& pe repetita cum ſciurek ut[3] בקבוק bakbuk:&
ipſius radix eſt bakok ſm uerba Habib: & poſſibile eſt ꝙ uo-
catum ſit ita[4] ob ipm eſſe uacuũ:& dignũ ad ipm implendũ:&
ſm uerba rabi Dauid Kimhi radix ipſius eſt bakbuk[5] ipſũmet:
& poſſibile eſt ꝙ uocatũ ſit ita:qa euacuando ipm ſonus exiẽs
ab eo ſonat bakbuk:vt[6] in uerbis משנה miſcna.i.doctrinæ קנקן
Kinkan:quia ipm euacuãdo ſonus eius ſonat Kin Kan:& nõ ẽ
mihi coactio ad vnam[7] duarũ opinionũ iſtaꝝ:& hæc nõ pluri
ficabuntur & non cõnotabunť & non mutabuntur unquam.

[8] ¶Phopel pe prima eſt cum ſceua: & hayn cum holem:& pe
ſcđa[9] cũ ceri ut קלוקל klokel:etiam hoc non plĩficabiť neq; cõ-
notabiť neq;[10] mutabitur. ¶Pahpal utræq; pe ſunt cum pa-
thah & hayn cum ſceua vt דרדר dardar קעקע kahkah:[11]& ſunt
ex his quæ ſingularizanť & non plurificantur: & ſunt quę ecõ
tra.Exemplum[12] ſingularizantium קעקע Kahkah: exemplum
plurium אראלים arallim:& uenit cũ dagheſc hayn radicis:[13]&
hæc non mutabũtur unquam. ¶Pahpaha pe ambæ ipſę ſunt
cum pathah:& hayn[14] prima cum ſceua: & ſecunda cum ka-
mecz vt צפצפה czaphczapha: & etiam hæc[15] nõ mutabuntur.
¶Pahpoh pe prima cum rapiẽte Kamecz: & ſcđa cum holẽ:
[16]& hayn prima cũ ſceua:& hayn poſtrema quieſcẽs[17] vt קדקד
kuodkod:& nõ plurificatur & nõ mutabitur in ſua cõnotatio-
ne vt קדקדו kuodkodo.

[18] ¶Pahpil pe cum pathah:& hayn cum ſceua:& pe repetitio
nis[19] cum hirek ut זרזיף zarziph.

[20] ¶Phipeheth pe radicis cũ hirek:& hayn radicis cum ſce-
ua:& pe[21] repetitions: & hayn repetitionis cũ ſeghol vt צנצנת
cinceneth.

[22] ¶Pahpeheth pe radicis cũ pathah: & reliquæ litteræ ſicut
forma[23] maceriæ præcedentis ut קשקשת kaſckſceth: & omnia
hæc non[24] mutantur vnquam.

[25] ¶Pahohla pe cum rapiẽte pathah:& hayn radicis cumho-
lem:& hayn[26] repetitionis cum ſceua:& lammed radicis cum
kamecz ut חצצרה haczoczra:[27]& hæc non mutabũtur & pluri
ficabuntur in lingua fœminina ut חצוצרות haczoczroth.

[28] ¶Phalhal pe cũ ſceua:& hayn radicis & repetitionis cum
pathah:& lãmed[29] radicis cum ſceua vt ירקרק yrakrak.

¶Pahalha

ולא יכונו ולא ישתנו לעולם :

פעפול הפא בפתח והעין בשוא והפא הנכפלת בשורק כמו בקבוק ושרשו בקק לפי דברי החביב ואפשר שנקרא כן להיותו ריקן וראוי למלאתו ולפי דברי רבי דוד קמחי שרשו בקבוק עצמו ואפשר שנקרא כן כי בהריקו קול יוצא ממנו קורא בקבוק כמו בדברי משנה קנקן שבהריקו קולו קורא קנקן ואין לי הכרח לאחת מהשתי סברות הללו ואלו לא יתרבו ולא יכונו ולא ישתנו לעולם :

פעופל הפא הראשונה בשוא והעין בחלם והפא השנירה בצרי כמו קלוקל וגם זה לא יתרבה ולא יכונה ולא ישתנה :

פעפל כל שני הפא בפתח והעין בשוא דרדר קעקע ויש מאלו שיתבודדו ולא יתרבו ויש בהפך דמיון ה המתבודדים קעקע דמיון המתרבים אראלים ובא ברגש עין השרש ואלו לא ישתנו לעולם :

פעפעה הפא שניהם בפתח והעין הראשונה בשוא והשניה בקמץ כמו צפצפה וגם אלו לא ישתנו :

פעפוע הפא הראשונה בחטף קמץ והשניה בחלם והעין הראשונה בשוא והעין האחרונה נחה כמו קדקד ולא יתרבה ולא ישתנה בכנויו כמו קדקד :

פעפיל הפא בפתח והעין בשוא ופא הכפל בחירק כמו זרזיף :

פעפעת פא השרש בחירק ועין השרש בשוא ופא הכפל ועין הכפל בסגול כמו צנצנת :

פעפעת פא השרש בפתח ושאר האותיות כצורת המשעול הקודם כמו קשקשת וכל אלו לא ישתנו לעולם :

פעועלה הפא בחטף פתח ועין השרש בחלם ועין הכפל בשוא ולמד השרש בקמץ כמו חצוצרה ואלו לא ישתנו ויתרבו בלשון נקבה כמו חצוצרות :

פעלעל הפא בשוא ועין השרש והכפל בפתח ולמד השרש בשוא כמו ירקרק :

פעלעל הפא בחטף פתח וכן עין השרש ולמד השרש בשוא ועין הכפל בקמץ כמו אדמדם וכל שני אלה המשעולים לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון נקבה:

פעלעול הפא בשוא ועין השרש בפתח ולמד השרש בשוא ועין הכפל בחולם כמו פתלתול וכן פקח קוח אם היא מלה אחת ומזה שחרחורת אלא שבא בכתוב בלשון נקבה ולא נמצא הזכר:

פעלעול הפא בחטף פתח ועין השרש בפתח ולמד השרש בשוא ועין הכפל בשורק כמו אספסוף וגם אלה לא ישתנו:

פעפוע פא השרש בפתח ועין השרש בשוא ופא הכפל בשורק כמו חרחור ולפעמים בא פא השרש בחירק כמו הרהור ולא ישתנו אלה לעולם:

אפעפועה האלף והפא בפתח ועין השרש בשוא ופא הכפל בשורק ועין הכפל בקמץ כמו אבעבועה ואם יסמך יתהפך הקמץ אל פתח וההא אל תו וכל אלו יתרבו בלשון נקבה זה גבול משעולי המסילה הזאת:

המסילה הששית היא מסילת הכפולים אשר הכפל נבלע בדגש ולכן קראתיה מסילת הנבלעים והם על ששה דרכים כי מקצתם נוספי המם בתחלה לבד ומקצתם ההמם בסופם לבד ומקצתם נוספי המם בתחלה וההא בסוף ומקצתם נוספי ההא בסוף לבד ומקצתם נוספי ההא בראש לבד ומקצתם הא בראש ובסוף ומקצתם התו בראש לבד ומקצתם נוספי התו בתחלתם וההא בסופם ובה עשרים משעולים:

צורת פל המשעול הראשון שהיא הן ארבע מהן שהפא בפתח ומהן שהפא בקמץ ומהן שהפא בצרי ומהן שהפא פעם בפתח ופעם בקמץ וכן נכתבם על הסדר את אף אך ברת דל שתים עשרה בפתח מר סל ער על פת צת קל קש שח תם הרי הם טו בפתח לעולם והם שלשה בקמץ לעולם ואלו הם זך זר עד כשהוא

לשון

¶Pahalhal pe cũ pathah rapiẽte:& ſic hayn radicis:& lãmed radicis[2] cũ ſceua:& hayn repetitiõis cum Kamecz ut ארמדם: & utræq[3] hæ duæ macerię nõ mutabunť & plĩficabunť in lingua fœminĩa.[4] ¶Phalhol pe cũ ſceua: & hayn radicis cũ pathah: & lãmed radicis[5] cum ſceua:& hayn repetitionis cum holẽ: ut פתלתול pthaltol:& ſic[6] פקחקוח pkahhoah ſi eſt dictio una:& huius eſt שחרחורת ſcharhoreth:niſi quia uenit in ſcriptura[7] in lingua fœminina & nõ inuenit maſculus. ¶Pahalhul pe cũ rapiente[8] pathah:& hayn radicis cum pathah: & lãmed radicis cum ſceua:& havn[9] repetitiõis cũ ſciurek ut אספסוף aſaphſuph & etiã hæc nõ mutabunť.[10] ¶Pahpuh pe radicis cũ pathah: & hayn radicis cum ſceua:& pe repetitionis[11] cum ſciurek ut הרחור harhur:& aliqñ uenit pe radicis[12] cum hirek ut הרהור hirhur: & nõ mutabuntur hæc vnq̃.[13] ¶Apahpuha aleph & pe cum pathah:& hayn radicis cum ſceua:& pe[14] repetitionis cũ ſciurek:& hayn repetitiõis cũ kamecz ut[15] אבעבועה abahbuha: & ſi continuabitur conuertetur kamek in pathah:& he in tau: & omnia hæc plurificabunť in lingua fœminina:hic eſt terminus maceriarum ſtratæ huius.

[17] ¶Strata ſexta eſt ſtrata repetitorũ:quorũ repetitio tranſglutitur[18] in dagheſc:& ideo uocaui eam ſtratam tranſglutitorũ: & ſunt[19] ſex modis: quia quædam ipſorum ſunt ſuperadditorum mem in initio ſolum:& quædam ipſorum mem[20] in ſuo ultimo ſolum:& quædam ipſorũ ſupadditorum mem in initio & he in vltimo:& quædam ipſorum[21] ſuperadditorũ he in ultimo ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditorum he in capite ſolum:& quædã he[22] in capite & ultimo:& quædam ipſorum tau in capite ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditorũ tau in ipſorũ initio[23] & he in ipſorũ ultio. Et in ipſa ſunt viginti maceriæ. Forma maceriæ[24] primæ q̃ eſt. ¶Pal ſunt quatuor:ipſarũ eſt cui⁹ pe eſt cũ pathah[25] & ipſarũ eſt cui⁹ pe eſt cũ kamecz: & ipãrũ ẽ cui⁹ pe ẽ cũ ceri:& ipãrũ ẽ cui⁹ pe ẽ aliqñ[26] cũ pathah: & aliqñ cũ kamecz:& ſic ipã ſcribem⁹ ſ̃m ordinẽ אט אף אך בת דל at aph ach bath dal[27] שתים עשרה בפתח מר סל עד על פח צח קל קש שח תם duodecĩ cũ pathah marſal had hal pah czah kal kaſc ſciah tam:iam ſunt q̃ndecim[28] cũ pathah ſemp: & ſunt tria cũ Kamecz ſemper:& hæc ſunt illa זך זר עד zach zar had quando eſt

linguæ

liguæ cõtinuatiõis & ligue prede. Et cũ ceri sunt sex hecz hen leb heth ken scen:& oĩa[2] hæc mutabunt in cõtinuatiõe ex ceri ĩ seghol:excepto ken qd mutatũ est ĩ pathah:& leb [3] qd nõ mutabit ĩ cõtinuatione nisi cũ vna duarũ cõditionũ: prima q dictio [4] cõtinua ei sit dictio minima: vt leb yam.i.cor maris:aut qñ erit pducta vt leb [5] nahar.i.cor pueri:& oĩa ipa plificabunt in ligua masculi: & mutabunt ĩ cõnotatione & in plitate pe radicis ex ceri [6] ĩ hirek ut חציך חצים hiccim hiccecha עת עתיך עתים דודים chitim hictech heth dodim.i.sagittæ sagittæ tuæ tpa tps tuũ ẽ tps amorp q ĩ hac maceria sit גרה cghera [7] & ob cãm lenitatis resc remotũ est daghesc: & uenit ceri uice hirek: & hæc [8] qñ cõtinuabunt ueniet tau loco he: & plurificabunt ĩ lingua fœminina. [9] ¶ Palla pe cum pathah:& lãmed cum kamecz & daghesc:vt חדה קרה hadda karra & ob cãm [10] resc remotũ est daghesc. [11] ¶ Pulla pe cum kibbucz sphathaim & lãmed cum kamecz & daghesc vt חפה huppa: [12] & aliquãdo ueniet rapiens kamecz loco kibbucz sphathaim ut [13] חגא huogga:& in ipsa cõtinuãdo kamecz reddit pathah & ueniet tau uice he:& omnia ipsa plurificabuntur [14] in lingua fœminina addita he in capite solum est הפל hapal המס hamas & plurificabit in lingua masculi [15] המסים hamassim:& totũ ẽ cũ pathah:& qñ plurificabit redibit pathah he in rapiẽtẽ pathah. Et qd est [16] he in capite & ultimo est. [17] ¶ Hapulla he cũ rapiente pathah: & pe cũ sciurek & lãmed [18] cum kamecz & daghesc ut המולה hamulla:& hæc nõ mutabunt [19] unq̃:& plurificabunt in ligua fœminina.
[20] ¶ Addita tau in capite solum sunt fm pondus תפל tepel totum ipsum cum seghol [21] & productũ ut תבל תמס tebel temes: & hæc nõ mutabunt neq [22] plurificabunt unq̃. Et quæ addita sunt tau in sui capite & he in sui ultimo sũt fm tres [23] macerias.
¶ Tphilla tau cũ sceua:& pe cũ hirek: & lãmed cũ kamecz & daghesc: [24] & quando cõtinuabunt ueniet tau vice he & pluririficabnutur [25] in lingua fœminina ut תפלה תפלת תפלות tphilla tphillath tphilloth תהלה תהלת תהלות thilla thillath thilloth.
[26] ¶ Taphula tau cum kamecz: & pe cum rapiente kamecz: & lãmed cum kamecz vt [27] תהלה tahula:& hæc non mutabuntur neq plurificabuntur unquam.
[28] ¶ Tiphla cũ hirek tau & sceua pe & kamecz lãmed & nõ inuenit [29] nisi hoc solũ ipm:& p hoc explete sunt maceriæ stratę sextæ.

לשון תמורות ולשון בִּיזָה ובצרי הם ששה חֵץ חֵן לֵב עֵת קֵן שֵׁן וכל אלו ישתנו בסמיכות מצרי אל סגול מלבד קֵן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה אל פתח וְלֵב שלא ישתנה בסמיכות כי אם באחד משני תנאים הראשון שתתיבה הסמוכה לה תהיה מלה זעירא כמו לֵב יָם או כשתהיה מלעיל כמו לֵב נער וכלם יתרבו בלשון זכר וישתנו בכנוי וברבוי פא השרש מצרי אל חירק כמו חִצִּים חִצֶּיךָ עִתִּים עִתֶּךָ עת דודים שבזה המשעול גֵּרָה ובסיבת רפיון הריש חוסר הדגש ובא צרי תמורת חירק ואלה כשיסמכו תבא תו במקום הא ויתרבו בלשון נקבה:

פלה הפא בפתח והלמד בקמץ ודגש כמו חַדָּה קַרָּה ובסבת הריש סר הדגש:

פלה הפא בקבוץ שפתים והלמד בקמץ ודגש כמו חֻפָּה ולפעמים יבא חטף קמץ מקום הקבוץ שפתים כמו חֳגָּא ובהסמכם הקמץ תשוב פתח ותבא תו תמורת הא וכלם יתרבו בלשון נקבה נוספי ההא בראש לבד הפל המס ויתרבה בלשון זכר הַמַּסִּים וכלו בפתח וכשיתרבה ישוב פתח ההא אל חטף פתח ואשר הא בראש ובסוף:

הפולה ההא בחטף פתח והפא בשורק והלמד בקמץ ודגש כמו הֲמוּלָּה ואלו לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון נקבה:

נוספי התו בראש לבד הם על שקל תֶּפֶל כלו בסגול ומלעיל כמו תֶּבֶל תֶּמֶס ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם ואשר נוספו תו בראשם והא בסופם הם על שלשה משעולים:

תפלה התו בשוא והפא בחירק והלמד בקמץ ודגש וכשיסמכו תבא תו תמורת הא ויתרבו בלשון נקבה כמו תְּפִלָּה תְּפִלַּת תְּפִלּוֹת תְּהִלָּה תְּהִלַּת תְּהִלּוֹת:

תפלה התו בקמץ והפא בחטף קמץ והלמד בקמץ כמו תָּהֳלָה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם:

תפלה בחירק התו ושוא הפא וקמץ הלמד ולא נמצא כי אם זה לבדו ובזה נשלמו משעולי המסילה

הַשִּׁשִּׁית׃

הַמְּסִילָה

הַשְּׁבִיעִית הִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים נוֹסָפֵי מֵם בְּרֹאשׁ וּמִקְצָתָם עִם זֶה נוֹסָפֵי הֵא אוֹ תָו גַּם כֵּן בְּסוֹפָם׃

צוּרַת מַפְעִיל

הַמִּשְׁעוֹל הָרִאשׁוֹן׃

הַמֵּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְדָגֵשׁ כְּמוֹ מַשְׂכִּיל מַכְבִּיד וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר׃

מִפְעָל

הַמֵּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ כְּמוֹ מִשְׁכָּן מִשְׁפָּט וּכְשֶׁתִּהְיֶה הָעַיִן מֵאוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן יָסוּר הַדָּגֵשׁ כְּמוֹ מִבְחָר מִשְׁעָן וְכָל אֵלּוּ כְּשֶׁיִּסָּמְכוּ יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח וְלִפְעָמִים גַּם כֵּן מִקְצַת אֵלֶּה יָבֹאוּ בְּקָמֶץ אֲפִילוּ סְמוּכִים וְאַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּזְרַק אֶחָד בְּקָמֶץ לְפִי שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ א אוֹמְרִים שֶׁהוּא בְּפַתַּח וְכֵן בַּעֲלֵי הָאָלֶף לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בָּאָה הָעַיִן בְּקָמֶץ וַאֲפִילוּ הֵם סְמוּכִים כְּמוֹ מִקְרָא וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לֹא בָּרִבּוּי וְלֹא בַּכִּנּוּי כְּמוֹ מִשְׁפָּט מִשְׁפָּטִים מִשְׁפָּטִי וְיָצָא מִזֶּה הַכְּלָל אֶחָד שֶׁבַּכִּנּוּי נִשְׁתַּנָּה הַקָּמֶץ בִּשְׁוָא וַהֲרִמוֹתֶם אֶת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ וְרַבִּי דָּוִד קִמְחִי אָמַר שֶׁנִּשְׁתַּנָּה לְהַפְרִישׁ בֵּין הַקֹּדֶשׁ שֶׁיּוֹרֶה זֶה וּבֵין מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ שֶׁיּוֹרֶה כְּשֶׁהוּא בְּקָמֶץ וּבִכְלָל כְּשֶׁיִּשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת וּבְכִנּוּי וּבְרִבּוּי בְּרֻבָּם יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא וּמִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ מִשְׁפָּטִים מִשְׁקָלִים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מִשְׁמָרוֹת מִשְׁכָּנוֹת וְנִמְצָאוּ גַּם כֵּן בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל שֶׁכְּשֶׁיִּתְרַבּוּ וְיִכּוֹנוּ יָבֹא דָגֵשׁ בְּלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מִשְׁמָן מִכְמָן וּמִבְטָח כְּמוֹ זֶה גַּם כֵּן וְלֹא יָבֹא דָגֵשׁ בַּכִּנּוּי בְּסִבַּת הַחֵית וּלְהוֹרוֹת שֶׁהָיְתָה הַחֵית רְאוּיָה לְדָגֵשׁ בָּא פַּתַּח תַּחַת טֵית מִבְטַחִי׃

מַפְעָל

הַמֵּם וְהָעַיִן בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וּבְרִבּוּי יָבֹא דָגֵשׁ בַּלָּמֶד כְּמוֹ מַטְעָם מַטְעַמִּים מַחְמָד מַחְמַדִּים וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל׃

מַפְעֵל

הַמֵּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מַזְמֵר מַרְבֵּץ מַשְׁעֵן מַפְתֵּחַ מַרְזֵחַ וְיָבֹאוּ מִקְצָתָם בִּסְמִיכוּת בְּחִירֶק הַמֵּם וְקָמֶץ הָעַיִן כְּמוֹ מַרְבֵּץ מַרְזֵחַ מַפְתֵּחַ וּבְמִקְצָתָם תָּבֹא הַמֵּם בְּחִירֶק אַף בְּלֹא

סמיכות

sextæ.

[2] ℂ Strata septima est strata perfectorꝝ additorũ mem[3] in capite: & quædã ipsorꝝ cũ hoc sunt addita he aut tau ẽt [4] in ipsorꝝ vltimo. ℂ Forma maceriæ primæ. [5] ℂ Maphhil mem cũ pathah & pe cũ sceua: & hayn cũ hirek[6] & daghesc: vt משכיל מכביר maschil machbid: & hęc nõ mutabunꝰ[7] penitus & plificabunꝰ in lingua masculi. [8] ℂ Miphal mem cũ hirek: & pe cũ sceua: & hayn cũ kamecz & daghesc vt [9] משכן משפט miscan miscpat: & quãdo erit hayn de lr̃is gutturis[10] remouebiꝰ daghesc ut מבחר משכן mibhar mischan: & oĩa hæc qñ cõtinuabunꝰ mutabitur kamecz in[11] pathah: & aliqñ etiã q̃dam horꝝ ueniẽt cũ kamecz ẽt ꝯtinua: & si[12] sint dicẽtes ꝙ מזרק אחד mizrak ehad. i. acetabulũ unũ sit cũ kamecz: qa nõ est cõtinuũ. Vndiqꝫ sũt[13] q dicũt ꝙ sit cũ pathah. Et sic habẽtia aleph lãmed radicis uenit hayn cũ kamecz: [14] & si sint ꝯtinua vt מקרא mikra: & hæc nõ mutabunꝰ: nec in plitate: neqꝫ ĩ cõnotatõe[15] ut משפט משפטים משפטי miscpat miscpatim miscpati: & exhiuit ex hac sũma unũ: qd̃ in cõnotatiõe mutatũ est[16] kamecz ĩ sceua: & auferetis מקדשו mikdscio. i. sacrum ipsius ab eo: & rabi Dauid kimhi dixit[17] ꝙ mutatũ sit ad distinguendũ inter sacrum: quod significabit hoc: & inter locum sacri: quod significabit[18] qñ est cũ kamecz: & vlr̃ qñ mutabuntur cõtinuatione & cõnotatione: & in pluralitate in maiori illorꝝ parte mutabitur[19] kamecz in sceua. Et quædam ipsorum plurificabunꝰ in lingua masculi: vt משפטים משקלים miscpatim misckalim:[20] & quædam ipsorũ in lingua fœminina: vt משמרות משכנות miscmaroth mischanoth: & inueniunꝰ etiam in hac[21] maceria: qa qñ plurificabũtur & cõnotabũtur ueniet daghesc in lãmed radicis ut משמן מכמן miscman michman: & [22] מבטח mibtah: ut hoc etiã: & nõ ueniet daghesc in connotatione ob cãm heth: & ad significandum[23] ꝙ erat heth digna daghesc venit pathah sub teth מבטחי mibtahi. [24] ℂ Maphal mem & hayn cũ pathah: & pe cũ sceua: & in plitate ueniet daghesc[25] in lãmed ut מטעם מטעמים מחמד מחמדים matham mathãmim mahmad mahmaddim: & non[26] mutabuntur penitus. [27] ℂ Maphel mem cum pathah: & pe cum sceua: & hayn cũ ceri ut ממזר מרבץ[28] משען מפתח מרזח mamzer marbecz maschen maphteah marzeah: & ueniẽt q̃dam ipsorꝝ in cõtinuatione cum hirek mem & kamecz[29] hayn ut מרבץ מרזח מפתח marbecz marzeah maphteah: & ĩ qbusdã ipsorꝝ ueniet mem cũ hirek ẽt sine

 continuatione

cõtinuatione vt מזבח מסכן mizbeah mischen. Et in quibusdam ipsorum in cõnotatione mutabitur ceri in sceua: vt[2] מזבח מזבחי mizbeah mizbhi: & quędã ipsorꝶ nõ mutabunť penitus vt מרזח marzeah: & alia ab eo: & sunt dicentes ꝙ [3] etiã מקל makel sit in hac maceria nisi ꝙ defuit nun pe radicis: & uenit daghesc in koph: [4] qđ est hayn radicis ad significãdũ sup defectũ pe nun: quia erat dignũ ad dicẽdũ מנקל mankeal: [5] & q̃dam istorũ plurificabunť ĩ lingua masculi vt ממזרים mamzerim: & q̃dam ipsorum ĩ lingua fœminina [6] vt מזבחות מקלות mizbhot makloth: & quædam ipsorũ aliqñ in lingua masculi & aliqñ in lingua fœminina [7] vt מסמר מסמרים מסמרות masmer masmerim masmroth.

[8] ℭ Mphael mem cum sceua: & pe cũ pathah: & hayn cũ ceri: מזמר מקטר [9] מתעב: & semp hayn radicis est cum daghesc si [10] non sit ex litteris lenitatis: & in pluralitate aliqñ mutabitur ceri in hirek ut [11] מנקה מנקים mnake mnakim: & aliquãdo mutabitur in sceua vt מקטר מקטרים mkatter mkatterim: & sic [12] in cõnotatõe.

[13] ℭ Miphol mem cum hirek: & pe cum sceua: & hayn cũ holẽ vt מזמור [14] מגדול משעול: & hæc nõ mutabuntur unquã: & maior ipsorꝶ pars [15] colligũtur in lingua masculi מזמורים משעולים mizmorim mischolim.

[16] ℭ Maphol mem cũ pathah: & pe cũ sceua: & hayn cũ holem: vt מכאוב [17] משקוף מרגוע machob maskoph margoah: & hæc non mutabuntur: & maior ipsorꝶ pars etiam plurificabunť [18] in lingua masculi: & sunt qui dicunt ꝙ מקצוע mikczoah sit in hac maceria: & plurificabitur in lingua fœminina [19] מקצועות mikczohoth: sed sunt qui dicunt ꝙ singľe mikczohoth sit ex מקצוע mikczuah cũ sciurek [20] czade: & nescio q̃re sit.

[21] ℭ Maphul mem cum pathah: & pe cum sceua: & hayn cum sciurek ut מנעול manhul: [22] & in repetitis מסלול maslul: & non mutabunť etiã hæc penitus: & oĩa ipsa [23] plurificabunť in lingua masculi: hæc sunt octo addita mem in capite. Verũtamen addita mem [24] in capite & he ĩ vltimo sunt quinq̧: & sunt hæc.

[25] ℭ Mephala mem cum seghol: & pe cum sceua: & hayn & lãmed cum kamecz ut [26] ממשלה מלתחה מרכבה memsciala meltaha merchaba: & etiã singulare מראשות merascioht est in hoc [27] põdere: qđ debet esse מראשה merascia nisi qa qeuit aleph: & uenit kamecz ĩ resc: [28] & maior ps istorꝶ ob eẽ mem cũ seghol mutabunť ĩ plĩtate ut מרכבת: & alia ab eo [29] ꝙ mutatũ ẽ seghol in pathah: & sic mutabunť ĩ ↄtinuatõe ut מרכבות ꝙ mutatũ est

seghol

סְמִיכוּת כְּמוֹ מִזְבֵּחַ מִסְכֵּן וּבְמִקְצָתָם בַּכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מִזְבְּחַ מִזְבְּחִי וּקְצָתָם לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלַל כְּמוֹ מַרְצֵחַ וְזוּלָתוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי גַם מַקֵּל בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל אֶלָּא שֶׁחָסַר הַנּוּן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וּבָא דָגֵשׁ בַּקּוֹף שֶׁהוּא עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַפֵּא נוּן שֶׁהָיָה רָאוּי לוֹמַר מַנְקֵל וּמִקְצַת אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ מַמְזֵרִים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מִזְבְּחוֹת מַקְלוֹת וּקְצָתָם פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַסְמֵר מַסְמְרִים מַסְמְרוֹת ׃

מִפְעֵל

הַמֵּם בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְתֻעָב מְקַטֵּר מְזַמֵּר וּלְעוֹלָם עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּדָגֵשׁ אִם אֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן וּבְרִבּוּי לִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק כְּמוֹ מְנַקֶּה מְנַקִּים וְלִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְקַטֵּר מְקַטְּרִים וְכֵן בַּכִּנּוּי ׃

מִפְעוֹל

הַמֵּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מִזְמוֹר מִשְׁעוֹל מִגְדּוֹל וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְרֻבָּם יִקּוּבְּצוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר מִזְמוֹרִים מִשְׁעוֹלִים ׃

מַפְעוֹל

הַמֵּם בְּפַתַח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מַכְאוֹב מַשְׁקוֹף מַרְגּוֹעַ וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְרֻבָּם גַּם כֵּן יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּקְצוֹעַ בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה מִקְצוֹעוֹת אַךְ יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּחִיד מִקְצוֹעוֹת הוּא מִקְצוֹעַ בְּשׁוּרֶק הַצַּדִּי וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה ׃

מַפְעוּל

הַמֵּם בְּפַתַח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מַנְעוּל וּבַכְּפוּלִים מַסְלוּל וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ גַּם אֵלֶּה כְּלַל וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אֵלֶּה הֵם שְׁמֹנָה נוֹסָפֵי מֵם בָּרֹאשׁ וְאוּלָם נוֹסָפֵי מֵם בָּרֹאשׁ וְהֵא בַּסּוֹף הֵם חֲמִשָּׁה וְהֵם אֵלּוּ ׃

מִפְעָלָה

הַמֵּם בְּסֶגּוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֵד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מֶמְשָׁלָה מֶלְתָּחָה מֶרְכָּבָה וְגַם יָחִיד מְרַאֲשׁוֹת בְּזֶה הַשֶּׁקֶל שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת מֶרְאָשָׁה אֶלָּא שֶׁנָּחָה הָאָלֶף וּבָא הַקָּמֵץ בַּהֵא וְרוֹב אֵלֶּה לִהְיוֹת הַמֵּם בְּסֶגּוֹל יִשְׁתַּנּוּ בְּרִבּוּי כְּמוֹ מַרְכָּבוֹת וְזוּלָתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַסֶּגּוֹל אֶל פַּתַח וְכֵן יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת כְּמוֹ מַרְכְּבוֹת שֶׁנִּשְׁתַּנָּה

המסילה השביעית

הסגול אל פתח וקמץ עין השרש אל שוא ׃

מפעלה המם בפתח והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו ממלכה ולפעמים כשהפא אות הגרון תבא בחטף פתח כמו מעמסה ומשפט זה ה המשעול כתנאי המשעול הקודם ובאו בזה המשעול גם כן חסרי הפא בדגש עין השרש שיורה החסרון כמו מתנה שהיה ראוי מנתנה וכל אלו יתרבו בלשון נקבה כמו ממלכות ׃

מפעלה המם בחירק והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו משפחה משמרה מלחמה ובסמיכות רובם ישתנו בקמץ העין אל שוא כמו משפחות ואם היא אות הגרון אל חטף כמו מלחמות ולפעמים נמצא בקמץ בסמיכות ובשוא במוכרת שם משפחה ואין בזה טעם אצל המדקדקים ואפשר שזה בסבת המשקל השירי אשר אין אנו בקיאים בו ׃

מפעלה המם בפתח והפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ מדרגה מכפלה משענה ומקצרת אלו ישתנו מקמץ אל פתח בסמיכות כמו מדרגה מדרגת ומקצתם הפתח אל חירק והצרי והקמץ אל סגול כמו משענה ובסמיכות משענת ובכנוי ישתנה הפתח אל חירק והצרי אל פתח כמו משענתו וכל אלה יתרבו בלשון נקבה ׃

מפעליה המם בפתח והפא בחטף פתח והעין בצרי והלמד בשוא והיוד הנוספת קודם ההא בקמץ ובזה המשעול לא נמצא כי אם מאפליה לבדו ואמנם נוספי המם בראש ותו בסוף הם חמשה ׃

מפעולת המם בחירק והפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו מכמורת משמורת ובכנוי ישתנה החלם אל קמץ מלא פום מכמרתו משקלתו ׃

מפעולת המם בפתח והפא בשוא ולפעמים נחה נעלמת והעין בחלם והלמד בסגול כמו משכורת מ מחבורת והנח מאכולת ובכנוי ישתנה החלם לפעמים אל קמץ מלא

ſeghol in pathah:& kamecz hayn radicis ĩ ſceua.[2] ¶Mapha-
la mem cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz
[3]ut ממלכה mamlacha : & aliqñ qñ pe eſt lr̃a gutturis [4] ueniet cũ
rapiente pathah ut מעמסה mahamaſa:& ius huius maceriæ eſt
ſicut cõditiones macerię[5] p̃cedẽtis:& uenerũt ad hãc maceriã
etiã deficiẽtes pe cũ daghesc hayn radicis: qđ ſignificat[6] defe
ctũ vt מתנה mattana:quod erat dignũ מנתנה mãtana:& oĩa hæc
plurificabuntur in lingua fœminina[7] ut ממלכות mamlachoth.
[8] ¶Miphala mem cum hirek: & pe cũ ſceua:& hayn & lãmed
cum kamecz [9] ut משפחה משמרה מלחמה miſcpaha miſcmara mil-
hama:& in continuatione [10] maior ipſorum pars mutabunt̃
kamecz hayn ad ſceua:vt משפחות miſcphot: & ſi ſit littera gut-
turis [11] in rapientẽ:vt מלחמות milhamoth:& aliqñ ĩuenitur cũ
kamecz in cõtinuatione & cum ſceua[12] in diſcontinuo nomen
משפחה miſcpaha:& nõ eſt ĩ hoc ratio apud grãmaticos:& poſ-
ſibile eſt ꝙ hoc[13] ſit ob cãm põderis cantici:qđ nos non calle-
mus illud.[14] ¶Maphela mem cum pathah:& pe cum ſceua:&
hayn cũ ceri: & lãmed[15] cũ kamecz מדרגה מכפלה משנה madre-
ga machpela maſchena:& q̃dã hoꝝ[16] mutabunt̃ ex kamecz in
pathah in cõtinuatõe vt מדרגה מדרגת madregha madreghath:
& quædam ipſorum pathah[17] in hirek & ceri:& kamecz in ſe-
ghol vt משנה : & in continuatione משנת miſcheneth:[18] & in
cõnotatione mutabitur pathah in hirek : & ceri in pathah ut
משנתו miſchanto :[19] & omnia hæc plurificabuntur in lingua
fœminina.[20] ¶Maphelya mem cum pathah:& pe cum rapiẽ
te pathah:& hayn cum ceri:[21] & lãmed cum ſceua & yod addi
ta ante he[22] cum kamecz:& in hac maceria non inuenitur niſi
מאפליה maapelia ſolum ipſum. Verũtamen addita[23] mem in ca
pite & tau in ultimo ſunt quinqꝫ.
[24] ¶Mipholeth mem cum hirek:& pe cum ſceua: & hayn cũ
holem:& lãmed [25] cũ ſeghol vt מכמורת משמורת michmoreth mi
ſcmoreth:& in cõnotatione mutabitur[26] holẽ in kamecz ple-
ni oris מכמרתו משקלתו michmuorto miſckuolto.
[27] ¶Mipholeth mem cũ pathah:& pe cum ſceua: & aliquãdo
quieſcit latens:[28] & hayn cũ holẽ:& lãmed cũ ſeghol ut משכורת
[29] מחגורת maſcoreth mahgoreth : & quieſcens מאכולת macho-
leth:& in connotatione mutabit̃ holem aliqñ in kamecz pleñ

 oris

oris: & aliqñ in kibbucz ſphathaim : exemplum primi מחגרתו
mahguortho & ſecũdi[2] מלכדתו malcudto . ¶ Mipheleth mem
cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn[3] & lámed cũ ſeghol vt משמרת
מגערת miſcmereth mighereth: & hæc[4] non mutabunt in conti
nuatiõe: & poſſibile eſt ꝙ etiã משענת miſcheneth in cõtinuo ſit
in hac maceria: [5] & erũt משען משענה משענת miſchan maſc-
hen maſchena miſcheneth tria noĩa ſinonima ſignificãtia ſup
[6] rem unam: & nõ ſit inter ea diſtinctio in ſignificatione niſi in
rebus grãmaticæ dictionũ[7] ſolum: & qñ erit lámed radicis lr̃a
gutturis ſeghol erit pathah ut מרקחת mirkahat[8] משלחת miſclah
ath: & hæc non uenient vnq̃ in pauſa: ſed uenient ipſorũ vice
ſimilia illis[9] ex maceria vndecima ſtratæ huius vt משמרה miſc-
mara: & ſiĩa[10] ei. ¶ Maphelet mem cũ pathah & pe cũ ſceua:
& hayn & lámed[11] cum ſeghol vt מחשבת מחברת מחמצת mahſce-
beth mahbereth mahmeceth: & qñ erit[12] pe uerbi aleph : tũc
erit mem cum kamecz: & pe cũ rapiẽte pathah vt מאכלת maa-
cheleth.[13] ¶ Mipheluth mem cũ hirek: & pe & hayn cũ ſceua:
& lámed cum ſciurek[14] vt מסכנות miſchnuth: & plĩtas in lingua
fœminina מסכנות miſchnoth: & hæc[15] nõ mutabunt vnq̃: & ſic
expoſuimus decem & octo macerias ſtratæ[16] huius.

[17] ¶ Strata octaua eſt ſtrata perfectorum additorũ tau in ca
pite:[18] & in qbuſdam etiam in vltimo tau vel he aut lámed : &
in ea ſunt duodecim[19] maceriæ. ¶ Taphel tau cum pathah: &
pe cum ſceua: & hayn[20] cũ ceri ut תשבץ תרבץ taſcbecz tarbecz:
& in continuo mutabitur ceri[21] in pathah vt תרבץ הושט yſopha
gi: & nõ inuenitur ei pluralitas neq̧ connotatio.[22] ¶ Taphil
תרשיש תכריך tarſciſc tachrich תלמיד talmid: & hæc nõ mutabun
tur vnq̃.[23] ¶ Taphul tau cum pathah: & pe cũ ſceua : & hayn
cum ſciurek[24] ut תמרוק tamruk תמרור tamrur תנחום tanhum : &
quando pe eſt littera gutturis: tunc ueniet[25] rapiens pathah
vice ſceua vt תהלוא tahalu תחנון tahanun תעלול tahalul : & hæc
duo ſunt repetita[26] hayn: & oĩa hæc nõ mutabuntur penitus:
& plurificabuntur in lingua maſculi ſm̃ plurimũ: vt[27] תמרוקים
tamrukim תמרורים tamrurim תחנונים tahanũnim: & aliquãdo in
lingua maſculi: & lingua fœminina vt[28] תנחום תנחומים תנחומות
tanhum tanhumim tanhumoth תענוג תענוגים תענוגות tahanug ta
hanughim tahanugoth.

¶ Tephul

פום ולפעמים אל קבוץ שפתים משל הראשון מחגרתו והשני מלכרתו ׃ **מפעלת** המם בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו משמרת מגערת ואלו לא ישתנו בסמיכות ואפשר שגם משענת בסמוך הוא כזה המשעול ויהיו משען משענה ומשענת שלשה שמות נרדפים מורים על ענין אחד ואין ביניהם הפרש בהוראה אלא בעניני דקדוק התיבות לבד וכשתהיה למד השרש אות הגרון הסגול יהיה פתח כמו מרקחת משלחת ואלו לא יבאו לעולם בהפסק אבל יבאו תמורתם כיוצא בהם מן המשעול האחד עשר מן המסילה הזאת כמו משמרה וכיוצא בה ׃ **מפעלת** המם בפתח והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו מחשבת מחברת מחמצת וכשתהיה פא הפעל אלף אז תהיה המם בקמץ והפא בחטף פתח כמו מאכלת ׃ **מפעלות** המם בחירק והפא והעין בשוא והלמד בשורק כמו מסכנות והרבוי בלשון נקבה מסכנות ואלו לא ישתנו לעולם וכן ביארנו השמנה עשר משעולי המסילה הזאת ׃

המסילה השמינית היא מסילת השלמים נוספי תו בראש ובקצת אף בסוף תו או הא או למד ובה שנים עשר משעולים ׃ **תפעל** התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו תשבץ תרבץ ובסמוך ישתנה הצרי אל פתח כמו תרבץ הושט ולא נמצאו רבוי ולא כנוי ׃ **תפעיל** תרשיש תכריך תלמיד ואלו לא ישתנו לעולם ׃ **ת**פעול התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו תמרוק תמרור תנחום וכשהפא אות הגרון אז יבא חטף פתח תמורת השוא כמו תחלוא תחנון תעלול ואלו השנים כפולי העין וכל אלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר על הרב כמו תמרוקים תמרורים תחנונים ולפעמים בלשון זכר ולשון נקבה כמו תנחום תנחומים תנחומות תענוג תענוגים תענוגות ׃

ת פעול התו בשוא והפא בפתח והעין בשורק כמו תאשור ובכפולים תבלול ולא ישתנו כלל ;

ת פעל התו בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו תדהר תרעל ; וכשתהיה הפא אות הגרון יבא תמורת החירק פתח ותמורת הפתח קמץ כמו תחמס זה וכפי הקדמונים אבל אין טעות אצלי לשום אותו במשעול בפני עצמו כיון שגם הפתח נשתנה אל קמץ מה שהיה בלי טעם אם היה בזה המשעול ;

תפעלת התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו תפארת תפלצת ואלה לא יתרבו ולא ישתנו בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי כמו תפארתו ששב סגול עין השרש אל פתח ;

ת פעולת התו בפתח והפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו תלבושת תחבושת ואלו לא ישתנו לא ברבוי ולא בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי שישוב הסגול קמץ תלבושתך ;

ת פעולה התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו תלאובה ולפעמים ההא הנוספת תבא עם מפיק לתפארת המוצא כמו תעלומה וכן השוא יבא חטף פתח כשתהיה הפא מאותיות הגרון כמו תעלומה תעצומה תערובה ובסמוך ישתנו מקמץ לפתח וההא תומר עם תו כמו תעלומת תלאובת וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו תלאובות תעלומות ;

תפעלה התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו תבערה תרדמה וכשיסמכו יתהפך הקמץ אל פתח וההא אל תו תרדמת ;

ת פעלה התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו תפארה ואפשר שכנוי תפארתו תפארתך הוא מזה הנפרד ולא מן תפארת ולזה לא ישתנה בו אלא קמץ עין השרש אל פתח אבל על האמת אין מכריח לאחד השני משעולים יותר מן השני ;

תפועלל התו בשוא והפא בחלם והעין בשוא ולמד השרש בצרי כמו תקומם ואלו יתרבו בלשון זכר ויכונו ולא ישתנו כלל לעולם ובזה נשלמה המסילה השמינית ;

¶ Tpahul tau cum sceua: & pe cum pathah: & hayn cum sciu rek ut תאשור thasciur: & in[2] repetitis תבלול tballul: & non mutabũtur penitus. ¶ תפעל tau[3] cum hirek pe cum sceua: & hayn cũ pathah vt תדהר תדעל tidhar tidhal:[4] & qñ erit pe littera gut turis ueniet vice hirek pathah: & vice pathah[5] kamecz vt תחמס tahmas: hoc est ꝟm ueteres: sed non est error apud me ponere ipm[6] in maceria de per se: ex quo etiam pathah mutatũ est in kamecz: quod fuisset sine[7] ratione si esset in hac maceria.

[8] ¶ Tipheleth tau cum hirek: & pe cũ sceua: & hayn & lãmed cum seghol[9] vt תפארת tiphereth תפלצת tiphleceth: & hæc non plurificabuntur neq;[10] mutabunť in continuatione: sed muta bũtur ĩ cõnotatione ut תפארתו tipharto: qa rediit seghol hayn [11] radicis in pathah. ¶ Tapholeth tau cũ pathah: & pe cũ sceua: & hayn[12] cũ holẽ: & lãmed cũ seghol ut תלבושת תחבושת talboſceth tahboſcet: & hæc nõ mutabunť[13] nec in pl'itate neq; ĩ cõtinuatiõe: sed mutabũť cũ cõnotatiõe: qa redibit seghol ka mecz [14] תלבושתך talboſcithcha. ¶ Taphula tau cũ pathah: & pe cũ sceua: & hayn cũ sciurek[15] & lãmed cũ kamecz ut תלאובה taluba: & aliquando he addita ueniet cũ[16] aspiratione ad lepo rem expſſionis ut תעלומה tahalumah: & sic sceua ueniet rapiẽs pathah[17] qñ erit pe ex lr̃is gutturis ut תעלומה תעצומה תערובה taha luma tahaczuma taharuba:[18] & in ɔtinuo mutabunť ex kamecz in pathah: & he cõmutabitur cum tau ut תעלומת[19] תלאובת tahalumath talhubath: & omnia ipsa plurificabunť in lingua fœminina vt תלאובות תעלומות talhuboth tahalumoth.

[20] ¶ Taphela tau cũ pathah: & pe cum sceua: & hayn cũ ceri: & lãmed cum kamecz[21] ut תבערה תרדמה tabheratardema: & qñ continuabũtur conuertetur kamecz [22] in pathah: & he in tau תרדמת tardemath. ¶ Tiphala tau cum hirek: & pe[23] cum sceua & hayn & lãmed cũ kamecz ut תפארה tiphara: & possibile est ꝙ cõnotatio [24] תפארתו תפארתך tipharto tiphartcha sit huius substrati: & nõ ex תפארת tiphereth: & ideo nõ mutabiť[25] ĩ illo nisi kamecz hayn radicis in pathah: sed ꝟm ueritatẽ nõ est cogẽs ad unam[26] duarum maceriarum plusquam ad alteram.

[27] ¶ Tpohlel tau cum sceua: & pe cũ holem: & hayn cũ sceua: & lãmed radicis[28] cũ ceri ut תקומם tkomem: & hęc pl'ificabunť ĩn lingua masculi: & cõnotabũtur[29] & nõ mutabũtur penitus vnq̃: & in hoc expleta est strata octaua.

¶ Strata

¶ Strata nona est strata perfectorũ superadditorũ aleph[2] in suo capite: & in ipsorum quibusdã est nun uel yod: & in qbusdam est aleph[3] in suo capite: & he uel nun uel tau in suo fine: & in ea sunt viginti maceriæ.[4] ¶ Ephhal aleph cũ seghol: & pe cum sceua: & hayn cum kamecz vt אשנב [5] אשכר: & quando continuãtur mutatur Kamecz in pathah: & quãdo uenient [6] cum cõnotatione: si lãmed non sit lr̃a lenitatis ueniet cum daghesc ut אשנבי: & omnia ipsa[7] plurificantur in lingua masculi אשנבים אשכרים.[8] ¶ Aphhal aleph cum pathah: & pe cũ sceua: & hayn cũ kamecz vt אכזר[9] אשמן חשמן אכזב ארבע: & de eis est quod uenit daghesc cũ[10] lãmed in pluralitate: vt אשמן אשמנים חשמן חשמנים: & omnia ipsa plurificanť in lingua[11] masculi. ¶ Ephol aleph cum seghol: & pe cum sceua: & hayn cũ holem vt[12] אגרוף אשכל אזרע אפרוח: & in continuitate singularis nõ mutabunť[13] oĩo: & quædam eorum plurificãtur in lingua masculi: & quædam ipsorum in lingua fœminæ: & plurificata[14] in lingua masculi non mutabũtur vnquã vt אפרוחים: & plurificata in lingua fœminæ[15] in pluralitate mutatur aleph ex seghol in pathah: ut אשכולות: & in cõtinuitate[16] pluralitatis mutatur hayn radicis ex holem in sceua: vt אשכלות: & sic in cõnotatione[17] & dicetur אשכלותיה.[18] Aphhel aleph cum pathah: & pe cũ sceua: & hayn cum ceri ut אבנט[19] & nõ mutabitur penitus. ¶ Aphhil aleph cum pathah:[20] & pe cum sceua: & hayn cum hirek vt אכזיב: & aliquando deest[21] aleph ut cum regimine beth בכזיב: & ideo bene fecit rabi Dauid kimhi in hoc plusquã[22] Habib: q putauit carpere eũ dicẽdo: quia quis nũciauit ei ꝙ כזיב & אכזיב[23] nõ sint duo loca: & eorum noĩa sint diuersiuoca: hoc autẽ est qa kimhi processit in hoc post rõnem[24] nominis: quia uocať כזיב ex lingua אכזב: & sic scripsit rabi Salamon in eius glosa super scriptura[25] libri Genesis cap. xxxviii. vocatur כזיב lingua essendo eris sicut אכזב: cuius[26] non יכזבו mentientur eius aquæ: & ideo etiam si כזיב & אכזיב sint nomina duorum locorum[27] satis est kimhi ꝙ nomen כזיב careat aleph: & uocatus est כזיב: qa ibi cessauit[28] bath sciuah a parturiẽdo: & aleph deficiens est signum essendi ipsum nomen & non uerbum.[29] ¶ Aphahil aleph & pe cum pathah: & hayn cũ hirek & daghesc vt אבטיח:

& non

המסילה הַתְּשִׁיעִית הִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים נוֹסְפֵי הָאָלֶף בְּרֹאשָׁם וּבִקְצָתָם נוּן אוֹ יוֹד וּבִקְצָתָם אָלֶף בְּרֹאשָׁם וְהֵא אוֹ נוּן אוֹ תָּו בְּסוֹפָם וּבָהּ עֶשְׂרִים מִשְׁעוֹלִים ׃

אֶפְעָל הָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֶשְׁכָּר אֶשְׁנָב וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח וּכְשֶׁיָּבֹאוּ עִם הַכִּנּוּי אִם הַלָּמֶד אֵינָהּ אוֹת הָרִפְיוֹן תָּבֹא עִם דָּגֵשׁ כְּמוֹ אֶשְׁנַבִּי וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אֶשְׁנַבִּים אֶשְׁכָּרִים ׃

אַפְעָל הָאָלֶף בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ אַכְזָר אַשְׁמָן חַשְׁמָן אַכְזָב אַרְבַּע ׃ וּמֵהֶם שֶׁיָּבֹא דָּגֵשׁ עִם הַלָּמֶד בָּרִבּוּי כְּמוֹ אַשְׁמָן אַשְׁמַנִּים חַשְׁמָן חַשְׁמַנִּים וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר ׃ **א** פְּעוֹל הָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אֶגְרוֹף אֶשְׁכֹּל אֶזְרוֹעַ אֶפְרוֹחַ וּבִסְמִיכוּת הַיָּחִיד לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃ וּמִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְהַמִּתְרַבִּים בִּלְשׁוֹן זָכָר לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ אֶפְרוֹחִים ׃ וְהַמִּתְרַבִּים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בָּרִבּוּי תִּשְׁתַּנֶּה הָאָלֶף מִסְּגוֹל אֶל פַּתַּח כְּמוֹ אַשְׁכּוֹלוֹת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי תִּשְׁתַּנֶּה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ מֵחוֹלֶם אֶל שְׁוָא כְּמוֹ אַשְׁכְּלוֹת וְכֵן בַּכִּנּוּי וַיֹּאמֶר אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ ׃

אַפְעֵל הָאָלֶף בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ אַבְנֵט וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלָל ׃ **א** פְּעִיל הָאָלֶף בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ אַכְזִיב ׃ וְלִפְעָמִים יֶחְסַר הָאָלֶף כְּמוֹ בְּשִׁמּוּשׁ הַבֵּית בִּכְזִיב וְלָכֵן הֵטִיב רַבִּי דָוִד קִמְחִי בָּזֶה יוֹתֵר מִן הֶחָבִיב שֶׁחָשַׁב לִתְפּוֹשׂ עָלָיו בְּאָמְרוֹ כִּי מִי הִגִּיד לוֹ שֶׁאַכְזִיב וּכְזִיב אֵינָם שְׁנֵי מְקוֹמוֹת וּשְׁמוֹתָם נִבְדָּלִים וְזֶה כִּי הַקִּמְחִי הָלַךְ בָּזֶה אַחַר טַעַם הַשֵּׁם כִּי נִקְרָא כְּזִיב מִלְּשׁוֹן אַכְזָב ׃ וְכֵן כָּתַב רַשִׁ״י בְּפֵירוּשׁוֹ עַל הַכָּתוּב סֵפֶר בְּרֵאשִׁית סִימָן ל״ח נִקְרָא כְּזִיב לְשׁוֹן הָיוֹ תִהְיֶה כְּמוֹ אַכְזָב אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו ׃ וְלָכֵן אֲפִילוּ אַכְזִיב וּכְזִיב הָיוּ שְׁמוֹת שְׁנֵי מְקוֹמוֹת דַּי אֶל הַקִּמְחִי שֶׁשֵּׁם כְּזִיב חָסֵר אָלֶף וְנִקְרָא כְּזִיב עַל שֵׁם שֶׁשָּׁם פָּסְקָה בַּת שׁוּעַ מִלֶּדֶת וְהָאָלֶף הַחֲסֵרָה אוֹת עַל הֱיוֹתוֹ שֵׁם וְלֹא פֹּעַל ׃

א פַּעִיל הָאָלֶף וְהַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אֲבַטִּיחַ

ואלו

ואלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר אבטיחים ;

אפעל האלף בקמץ והפא והעין בפתח והפא בדגש כמו אפדן נפרד מן אפדנו ונשתנה הפתח אל שוא עם הכנוי ולא נמצא נפרד ולא נסמך ולא מתרבה בכתוב ולא תאבה לחביב שכתב שיותר נכון בעיניו שתהיה האלף שרשית מגזרת ואפדת לו והנון נוספת בפלס אצרן כי מה יעשה לדגש הפא לכן הסברה הראשונה שהיא דעת הקדמונים טוב במאד מדעתו ;

נ פעול הנון בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו נפתול והוא נפרד מן נפתולי וזה לבדו נמצא בכתוב בלשון רבוי וסמוך ;

נפעול הנון בסגול והפא בשוא והעין בחלם כמו נפתח והרבים נפתוחים ולא נמצא רק שני אלה ;

נ פעול הנון בחירק והפא בשוא והעין בחלם כמו נמרוד ואין ריעלו ;

י פעל היוד בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו יצחק יפתח ישבק וזולתם ואלה שמות עצם יחידים ולא יתרבו ולא ישתנו כלל ;

י פעול היוד בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו ילקוט ינשוף וכל אלה יתרבו בלשון זכר ולא ישתנו לעולם ;

י פעול היוד בפתח והפא בחטף פתח והעין בחלם כמו יעקב ;

י פעל היוד בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו יעזר ואין זולתו ;

א פעלה האלף בסגול והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אצעדה ולא ישתנה ולפי דעתי כי ברבוי יבא בחסרון האלף ויאמר צעדות וכן בישעיה סימן ג והצעדות ויונתן תרגם ושירי רגליא ובספר במדבר סימן לא אצעדה תרגם אונקלוס שירין ;

א פעלה האלף בפתח והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אזכרה ולא ישתנה כלל ;

א פעולה האלף בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו אשמורה ובסמוך ישוב שורק העין חלם וקמץ הלמד סגול כמו אשמורת וברבוי לא ישתנה ויאמר אשמורות ;

א פעלון האלף בפתח והפא בחירק ודגש והעין בשוא והלמד בחלם

& hęc non mutātur omnino:& plurificabunť in līgua maſculi אבט׳ח׳ב.[2] ℭ Appahal aleph cum kamecz: & pe & hayn cum pa thah:& pe cũ daghesc vt[3]אפדן ſeparatũ ex אפדנו : & mutatũ eſt pathah in ſceua cum[4]cõnotatione:& nõ inuenitur ſeparatum neq; cõtinuatũ neq; plurificatũ in ſcriptura:& nõ uelis audire [5]Habib qui ſcripſit ꝙ conuenientius ſit apud eum ꝙ ſit aleph radicalis ex deciſione [6] ואפדת & accinges ei : & nun eſt addita ẜm ſtateram אצדן : quia quid faciet de dagheſe ipſius pe: ideo [7]opinio prima quæ eſt ſententia veterum eſt melior nimis q̃ ſua ſententia.[8] ℭ Naphhul nun cum pathah : & pe cum ſce‑ ua:& hayn cum ſciurek ut[9]נפתול & eſt ſeparatum ex naphtule: & hoc ſolum ipſum inueniť in ſcriptura[10] in lingua pľitatis & cõtinuationis.[11] ℭ Nephhol nun cũ ſeghol : & pe cũ ſceua:& hayn cum holem vt נפתוח[12]& plura נפתוחים:& nõ ĩuenimus niſi duo hæc.[13] ℭ Niphhol nun cũ hirek : & pe cũ ſceua : & hayn cũ holem vt נכרוד:& nõ[14]eſt ſocius ei. ℭ Yphhal yod cũ hirek & pe cũ ſceua:& hayn[15]cum pathah vt יצחק יפתח ישבק & cętera: & hæc ſunt noĩa ſubſtãtiæ ſingularia :[16] & nõ plurificanť neq; mutãtur penitus. ℭ Yaphhul yod cum pathah: & pe cũ ſceua [17]& hayn cum ſciurek vt ילקוט ינשוף : & omnia hæc pľificabunť ĩn lingua maſculi[18]& non mutabuntur vnq̃. ℭ Yaphahol yod cum pathah:& pe cũ rapiẽte pathah:[19]& hayn cum holem ut יעקב. ℭ Yaphhel yod cum pathah:& pe cum ſceua:[20] & hayn cum ceri : vt יעזר : & non eſt aliud ab eo . ℭ Ephhala aleph cum ſeghol:[21] & pe cũ ſceua: & hayn & lammed cum kamecz vt אצעדה & non mutabitur:[22]& ẜm meam opinionem eſt ꝙ in pluralitate ueniet cum defectu aleph & dicetur צעדות : & ſic Iſayæ[23]capľo tertio והצעדות:& Yonathan interp̃tatus eſt & mo nilia pedum : & in libro Numeri ca.xxxi.[24] אצעדה interp̃tatus eſt onkelos monilia. ℭ Aphhala aleph cum pathah:& pe[25]cũ ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz vt אזכרה nõ mutabiť penit᷒. [26]ℭ Aphhula aleph cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn cũ ſciu rek:& lãmed cũ kamecz[27]vt אשמורה:& ĩ ɔtinuo redibit ſciurek hayn holẽ:& kamecz lãmed[28]ſeghol vt אשמורת:& ĩ pluralitate non mutabitur & dicetur אשמורות.[29] ℭ Appihlon aleph cũ pa thah:& pe cum hirek : & daghesc & hayn cum ſceua:& lãmed

cum

cum holem vt אפריון: & non est vlterius sicut suum pondus. ℂ אפעלון [2]aleph cum rapiēte pathah: & pe cū pathah: & hayn cum sceua: & lāmed cū holem [3] ut אדרכון: & ius est cum Habib: qui miratus est de primis qui decreuerūt esse [4] aleph additam & defectum mem in medio: quia inuenerunt אדרכונים & etiam [5] דרכמונים: & ecce nō vidi rōnem neq; odorem defectus mem: quia quis nunciauit [6] nobis ꝙ nō sint duo nomina siue fuerint diuersiuoca siue fuerint ononima: & omnia [7] hæc nō plurificā tur neq; mutātur omnino. ℂ אפעליות aleph cū pathah: [8] & pe cū sceua: & hayn cū kamecz: & lāmed cū hirek: & yod cū sciu-rek [9] & daghesc ut אכזריות: & in cōtinuo redibit kamecz sceua: & in cōnotatione nō mutabit̃ penitus [10] neq; plr̃ificabitur.

[11] ℂ Strata decima est strata defectiuoꝝ pe: & eorum quædā [12] sunt superaddita mem in capite: & de ipsis sunt supaddita he [13] in vltimo: & eorum quædam sunt superaddita he in capi-te & ī vltimo simul: & in illa sunt qnq; maceriæ. [14] ℂ מעל mem cum pathah: & hayn cum kamecz & daghesc & est correptum vt מתן מבט [15] מסע מצב: & hæc non mutantur cum cōnotatione in singulari penitus: sed in pluralitate [16] mutabūtur & redibit ka mecz pathah: & in cōnotatione pluralitatis aliquando nō mu tabitur ut [17] מסעיו: & aliquando kamecz hayn redibit sceua in pluralitate cōtinui & in sua cōnotatione vt מתנות מתנותיו [18] מתן: & totum hoc vt plurimum: quia aliquādo in continuo etiam ueniet [19] hayn cum kamecz: & aliquādo in discontinuo uenit cum pathah. Exemplū kamecz est Prouerbiorū capl'o. xviii. [20] מתן donum hominis dilatabit ei: & exēplum pathah est Nu meri cap. x. ולמסע: & ad motionē castrorum. [21] Et sunt nomina in quibus uenit aliquando hayn cum kamecz & aliquando cū ceri vt est מפץ: [22] & Hieremiæ capitulo. li. uenit cū ceri quādo dicitur מפץ dispersio tu es mihi: & possibile est ꝙ eius radix sit [23] maceries alia cū ceri: & quando est separatū uenit cū ceri: & qñ cōnotat̃ mutat̃ ceri [24] in kamecz & dicet̃ מפצו. ℂ מעול mem cū pathah: & hayn cū holem [25] vt משור & nō mutabitur vnquā. [26] ℂ מעול mem cum pathah: & hayn cū sciurek & daghesc ut מבול מבוע: & etiam [27] hæc nō mutabunt̃ omnino. ℂ מעלה mem cum pathah: & hayn [28] cum kamecz: & daghesc & lāmed cum kamecz ut משרה מתנה: & in continuitate [29] lāmed mutabitur in pathah: & oīa hæc plurificabunt̃ in lingua fœminæ ut מתנות.

ℂ מעלת

בחלם כמו אפריון ואין עוד במשקלו:

א פעלון בחלם האלף בחטף פתח והפא בפתח והעין בשוא והלמד בחלם כמו אדרכון והדין עם החביב שתמה על הראשונים שגזרו היות האלף נוספת ועל חסרון המם באמצע מפני שמצאו אדרכונים וגם דרכמונים והנה לא ראיתי טעם ולא ריח לחסרון המם כי מי הגיד לנו שלא יהיו שני שמות בין שיהיו נבדלים בין שיהיו נרדפים וכל אלו לא יתרבו ולא ישתנו כלל:

א פעליות האלף בפתח והפא בשוא והעין בקמץ והלמד בחירק והיוד בשורק ודגש כמו אכזריות ובסמוך ישוב הקמץ שוא ובכנוי לא ישתנה כלל ולא יתרבה:

המסילה העשירית היא מסילת חסרי הפא ומקצתם נוספי המם בראש ומהם נוספי ההא בסוף ומקצתם נוספי ההא בראש ובסוף יחד ובה חמשה משעולים:

מ על המם בפתח והעין בקמץ ודגש והוא מלרע כמו מסע מצב מתן מכס ואלה לא ישתנו עם הכנוי ביחיד כלל אבל ברבוי ישתנו וישוב הקמץ פתח ובכנוי הרבוי לפעמים לא ישתנה כמו מסעיו ולפעמים קמץ העין ישוב שוא ברבוי הסמוך ובכנויו כמו מתן מתנות מתנותיו וכל זה על הרוב כי לפעמים בסמוך גם כן תבא ה העין בקמץ ולפעמים במוכרת באה בפתח משל הקמץ משלי סימן יח מתן אדם ירחיב לו ומשל הפתח במדבר סימן י ולמסע את המחנות ויש שמות שתבא בם לפעמים העין בקמץ ולפעמים בצרי כמו מפץ ובירמיה סימן נא בא בצרי שנאמר מפץ אתה לי ואפשר ששרשו משעול אחר בצרי וכשהוא נפרד בא בצרי וכשיכונה ישתנה הצרי אל קמץ ויאמר מפצו:

מעול המם בפתח והעין בחלם כמו משור ולא ישתנה לעולם:

מ עול המם בפתח והעין בשורק ודגש כמו מבול מבוע וגם אלה לא ישתנו כלל:

מ עלה המם בפתח והעין בקמץ ודגש והלמד בקמץ כמו מטרה מתנה ובסמיכות הלמד תשתנה אל פתח וכל אלו יתרבו בלשון נקבה כמו מתנות:

מורשת:& omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[2] ❡ מועלה mem cum sciurek : & hayn & lāmed cum kamecz ut
מועדה[3]מוסדה : & hæc non mutabuntur unq̄.[4] ❡ מועלה mem cum
holem:& hayn cum ceri:& lāmed cum kamecz ut[5] מועצה : & in
continuitate pluralitatis:& in connotatione ceri redibit[6] sce-
ua si non sit hayn gutturalis : & rapiens pathah sit guttura-
lis : vt מועצות[7] לב consilia cordis. ❡ תועלה tau cum holem : &
hayn cum ceri:& lāmed cum kamecz vt[8] תוכחה:& hæc non mu
tabuntur neq; continuabūtur neq; plurificabūtur ẜm meam
opinionem:[9] quia inueniūtur singularia magis similia pōderi
pluralitatis:q̄ hoc vt videbitur in duabus[10] maceriis uenienti
bus post hoc.[11] ❡ תועלת tau cum holem : & hayn & lāmed cū
seghol ut תוחלת[12] תולדת:& in cōtinuitate pluralitatis seghol ha
yn redibit[13] sceua ut תולדות:& sic in cōnotatione תולדותם: & oīa
hæc plurificabūtur in lingua fœminina.[14] ❡ תועלת tau cū ho
lem:& hayn & lāmed cum pathah ut תוכחת. Et in pluralitate
[15] aliqn̄ veniet hayn cum kamecz magno:& aliqn̄ cum kamecz
[16] paruo ẜm maiorem partem opinionum:mihi autē uidetur
ꝙ quādo pl'itas est cum kamecz paruo si[17] plurificabit̄ mace-
ria תועלה ꝙ singulare sit maceriæ illius:& nō huius[18] maceriæ:
& in continuitate singularis non mutatur hayn:sed in cōtinui
tate pluralitatis[19] mutabitur in sceua.Et pluralitas est semper
linguæ fœmininæ.
[20] ❡ Strata duodecima est strata quiescentiū pe:& ipsoꝝ quæ
dam[21] sunt addita he uel tau in suo ultimo:& in ea sunt sex ma
ceriæ.[22] ❡ עול hayn cum sciurek ut בול שוע:& plurificat̄ in lin-
gua masculi:& tunc[23] mutabitur sciurek in holem ut שועים : &
possibile est ꝙ in maceria[24] hac sit singulare צואים: & ꝙ si inue
niretur singulare esset צוא.Et aliqn̄ in cōnotatione manifesta-
tur:[25] & mouetur quiescens ut est ex בול יבולה.[26] ❡ על hayn cū
ceri ut צא : licet sint qui dicant ꝙ צא sit imperatiuum:& דע nō
[27] inuenitur separatum vndiq; tamē inuenitur cū cōnotatio-
ne:vt in Iob cap.[28] xxxvi.feram דעי sapiētiā meā:&hoc nō plu
rificat̄:quia דעות puto ꝙ sit pl'itas דעת uel דעת.[29] ❡ עלה hayn
cū ceri:& lāmed cū kamecz magno ut עדה לידה:& qn̄ ɔtinuant̄

kamecz

מוֹרֶשֶׁת וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

מועלה הַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוּעָדָה מוּסָדָה וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

מוֹעֵלָה הַמֵּם בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוֹעֵצָה וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי וּבַכִּנּוּי הַצֵּרִי יָשׁוּב שְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית וַחֲטֵף פַּתַּח אִם הִיא גְּרוֹנִית כְּמוֹ מוֹעֲצוֹת לֵב ׃

ת וְעֵלָה הַתָּו בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ תּוֹכֵחָה וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ לְפִי דַעְתִּי כִּי נִמְצְאוּ יְחִידִים יוֹתֵר דּוֹמִים לְמִשְׁקַל הָרִבּוּי מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בַּשְּׁנֵי הַמִּשְׁעוֹלִים הַבָּאִים אַחַר זֶה ׃

תועלת הַתָּו בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ תּוֹלֶדֶת תּוֹחֶלֶת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי סֶגוֹל הָעַיִן יָשׁוּב שְׁוָא כְּמוֹ תּוֹלְדוֹת וְכֵן בַּכִּנּוּי תּוֹלְדוֹתָם וְכָל אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

תוֹעַלַת הַתָּו בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ תּוֹכַחַת וּבָרִבּוּי לִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ קָטוֹן לְפִי רֹב הַדֵּעוֹת ׃ וְלִי נִרְאָה שֶׁכְּשֶׁהָרִבּוּי בְּקָמֶץ קָטוֹן אִם יִתְרַבֶּה מִשְׁעוֹל תּוֹעֵלָה שֶׁהַיָּחִיד הוּא מִן הַמִּשְׁעוֹל הַהוּא וְלֹא מִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל וּבַסְּמִיכוּת הַיָּחִיד לֹא תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן אֲבָל בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי תִּשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא וְהָרִבּוּי הוּא לְעוֹלָם לְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

המסילה הַשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַפֵּא וּמִקְצָתָם נוֹסָפֵי הֵא אוֹ תָּו בְּסוֹפָם וּבָהּ שִׁשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

עוּל הָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ בּוּל שׁוּעַ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאָז יִשְׁתַּנֶּה הַשּׁוּרֶק אֶל חוֹלֶם כְּמוֹ שׁוֹעִים וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּמִשְׁעוֹל הַזֶּה יָחִיד צוֹאִים וְשֶׁאִלּוּ נִמְצָא הַיָּחִיד הָיָה צוֹא וְלִפְעָמִים בַּכִּנּוּי יָגֹּלָה וְיִתְנוֹעֵעַ הַנָּח כְּמוֹ מִן בּוּל יְבוּלָהּ ׃

עֵל הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ צֵא דֵעַ אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי צֵא צִוּוּי וְדֵעַ לֹא נִמְצָא נִפְרָד מִכָּל מָקוֹם נִמְצָא עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ בְּאִיּוֹב סִימָן לו׳ אֶשָּׂא דֵעִי וְזֶה לֹא יִתְרַבֶּה כִּי דֵעוֹת אֶחְשֹׁב שֶׁהוּא רִבּוּי דַּעַת אוֹ דֵעָה ׃

עָ לָה הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ גָּדוֹל כְּמוֹ עֵדָה לֵדָה וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ

הקמץ ישוב פתח והצרי אם העין גרונית ישוב חטף פתח ואם לא שוא וכן גם כן עם הכנוים כל השמות שבזה המשעול זולת צאה שלא ישתנה בכנוי הצרי כי יאמר צאתך ולא בסמיכות כי נאמר צאת וזהו זר לפי דעתי אף כי החכם נפצר לתת טעם לו באמרו כי האלף היתה סיבת זה כי יכבד להוציא הצרי בשוא על האלף וכיוצא בזה לדת ולכן אם תהיה הלמד בשוא היה ראוי להיות הדלת בחטף כהיות שתי האותיות ממוצא אחד ולכן נשארה הלמד בצרי אף בסמיכות:

עלת כלו בסגול כמו שבת ובכנוי ישתנה סגול העין אל חירק וסגול הלמד אל שוא כמו שבתי ולא יתרבה:

עלת כלו בפתח כמו נחת שחת דעת ובכנוי ישתנה פתח הלמד בשוא כמו דעתך זהו לפי רב המדקדקים אבל לי נראה כי גם ברבוי ישתנה ונאמר דעות שאם לא כן לא נמצא בלשוננו רבוי דעת ובסמיכות לא ישתנה כלל:

עולה העין בחולם והלמד בקמץ כמו עולה צואה ובסמוך ישתנה הקמץ אל פתח וההא אל תו כמו עולת וכן עם הכנוי כמו עולתך וכלם יתרבו בלשון נקבה וברבוים ישתנה הקמץ אל חלם כמו עולות:

המסילה השלש עשרה היא מסילת נחי העין בזולת תוספת ובה ששה משעולים:

וטרם אדבר בם אעיר אזן הקורא על דבר ימצא במסילה הזאת ולא יהיה לו לאבן נגף והוא כי ימצאו פה רבים מהשניים שכתבנו במסילה הששית ונראה הכפל יתר אבל ענינו כי זה בא לחלוף דעות המדקדקים כי יש שמנו אותם עם הכפולים ולכן הם במסילה הששית ויש שמנו אותם עם נחי העין וו ולכן מנינו אותם במסילה הזאת אף כי זכרנום שם כדי לצאת ידי שניהם:

פל הפא בקמץ כמו זר רע רש שר ומפני שמצאנו מהם שבאו פעם בקמץ ופעם בפתח כמו שזכרנו במסילה הששית לכן נראה לי להשתדל למצא טעם זה החלוף ודעתי בזה הוא שהשומרים הקמץ ברבוי הם מנחי העין ואשר ימירוהו אל פתח

kamecz redibit in pathah: & ceri si hayn sit gutturalis redibit in rapientē pathah: & si nō[2] in sceua: & sic etiā cū cōnotationibus sunt oīa noīa q̄ sunt huius maceriæ: excepto צאה in qua nō [3]mutat̄ ī sua cōnotatiōe ceri: qa dicet̄ צאתך: neq̧ ī cōtinuitate: qa dicet̄ צאת: [4]& hoc ē extraneū ƀm meā opinionē: & si Habib conatus sit tradere rōnē ei dicendo ꝙ aleph[5] fuerit causa huius: quia graue est exprimere czade cum sceua supra aleph: & huic similis est [6] לדת: & ideo si esset lāmed cum sceua: digna esset daleth esse cum rapiente existentibus[7] duabus litteris ex pronunciatione una: & ideo remansit lāmed cum ceri etiā in continuitate.[8] ¶ עלת totum ipsum est cum seghol vt שבת: & in cōnotatione mutabitur seghol hayn in hirek:[9] & seghol lāmed in sceua: vt שבתי: & non plurificabit̄.[10] ¶ עלת totum ipm est cum pathah vt נחת שחת דעת: & in cōnotatione mutabitur pathah lāmed[11] in sceua ut דעתך: hoc est ƀm maiorē partem grāmaticorū: sed mihi videtur[12] ꝙ etiā in pluralitate mutabitur: & dicemus דעות: quia nisi sic sit nō inuenitur in nostra lingua [13]pluralitas דעת: & in continu tate non mutabitur omnino.

¶ עולה hayn cum holem & lāmed [14]cū kamecz vt עולה צואה: & in continuo mutabit̄ kamecz in pathah: & he[15] in tau vt עולת: & sic cum cōnotatiōe: ut עולתך: & oīa illa plurificant̄ in lingua fœminina:[16] & in eorum pluralitate mutabitur kamecz in holem: vt עולות.

[17]¶ Strata decimatertia est strata qescentiū hayn absq̧ [18]additione: & in ea sunt sex maceriæ.[19] Et priusquā loquar de eis excitabo aurem legentis super rem quam inueniet in strata [20]ista ne sit ei in petrā scrupuli: & est quia inuenient̄ hic [21]multa de secundis quæ scripsimus in strata sexta: & videtur repetitio superflua: sed[22] sua res est quia hoc uenit ob uarietatē opinionum grāmaticoꝝ: quia sunt qui numerauerūt ea cum[23] duplicibus: & ideo sunt in strata sexta: & sunt qui numerauerunt ea cū quiescētibus hayn vau:[24] & iō numerauimus ea in strata hac: licet retulerimus ea ibi ad exeundum vim [25] amborum.

[26]¶ פל pe cū kamecz vt זר רע רש שר: & qa inuenimus de eis[27] q̄ ueniunt aliqñ cū kamecz: & aliqñ cū pathah: vt retulimus in strata [28]sexta: ideo visum est mihi curare ad inueniendū rōnē huius varietatis: & sñia mea de hoc[29] est ꝙ seruantia kamecz in plr̄itate sint quiescētia hayn: & quæ ipm cōmutāt in pathah sunt

ſunt ex defectiuis lāmed duplicitatis : & ideo quæ inuenimus aliquando cum kamecz:& aliquādo cum pathah[2] in ipſorum continuitate eſt:quia ſunt illis duæ radices:& inquantū eſt illis radix[3] quieſcentium hayn ſunt cum kamecz : & inquantum ipſorum radix eſt ex defectiuis lāmed duplicitatis ſunt cū pathah[4] occaſione ſtatuæ foſſi ſuæ radicis ex qua fuerunt exciſa.
[5] ¶ פל cum ceri pe vt עד ריש : & horum multæ ſunt uarietates ſuæ:quia de illis ſunt [6] in quibus ſcriptū eſt quieſcēs:& in quibuſdam non eſt ſcriptū:& hæc non mutantur [7] in cōtinuitate neq̧ in cōnotatione neq̧ in pluralitate.[8] ¶ פול pe cum holem vt אור בור גוי כוס : & horum uarietates multiplicatæ ſunt:[9] quia ipſorum quædam plurificantur in lingua maſculi vt אורים גוים: [10]& ipſorum quædā in lingua fœminina vt בוסות כורות:& ipſorum quædam mutabūtur in pluralitate:[11] quia holem redibit in kamecz vt יום ימים : & eorum quædam non mutabunť vnq̄ : & in ipſorum quibuſdam [12] cum mutatione apparet quieſcēs in ſcriptura vt ראש ראשים:& in ipſorum quibuſdam [13]mouetur ut שור שורים.Et ſunt de eis in quibus non videtur quieſcens qn̄ continuātur[14] in pluralitate:ſed holem redibit in ſceua ut יום ימות cum ſceua yod:& ſimiliter ימים:& non[15] eſt ibi ſignum quieſcentis penitus:& יום eſt ei dualitas:& non mutabitur in ea holem:quia dicemus [16] יום או יומים.[17] ¶ פול pe cum ſciurek vt חור זהוג לול: & hæc non mutantur penitus[18] vnquam.Et miror ego in his Habib quare numerauit[19] hæc in maceria præcedente: & coarctauit ſe ad dicēdum ꝙ ſit mutatum holem in ſciurek: [20]& erat eius ponere ea hic abſq̧ mutatione ſicut poſuit hic פור אור רוח שוק [21] לוח:& ſimilia. Et ſunt de his q̄ mouetur quieſcens in ipſorum pluralitate vt שוק שוקים.[22] Et ipſorum quædā plurificabuntur in lingua maſculi vt פורים לוחים.Et ipſoꝝ quædam in lingua fœminina:[23] & ſunt ea in quibus hayn radicis eſt gutturalis ut לוחות רוחות.[24] ¶ פיל pe cū hirek ut קיר ניר ציר ציץ גיל : & omnia hæc:& omne nomen[25] cuius ſingulare ipſius ſeparatum non eſt niſi habens cæſuram ſyllabæ unius [26]nō mutabitur vnq̄ ſinglr̄e:ſed in plr̄itate ſunt quæ mutanť vt diximus de יום ימים[27]:ſic dicemus de עיר ערים : & ſic eſt de his ī quoꝝ plr̄itate moueť qeſcens[28] ut עיר עירים עירות.Et ſic ſunt q̄ plr̄ificanť in lingua maſculi ſolum ut צירים [29] שירים:& ſunt quæ plr̄ificātur in lingua fœminina ſolum ut קירות:& ſunt quæ mutanť aliquādo

in lingua

הם מחסרי למד הכפל ולכן אשר נמצא פעם בקמץ ופעם בפתח בסמיכותם הוא מפני שיש להם שני שרשים ובמה שיש להם שרש נחי העין הם בקמץ ובמה ששרשם מחסרי למד הכפל הם בפתח בסבת מצבת כור שרשם אשר ממנה נחצבו ׃

פל בצרי הפא כמו עד ריש · ואלה רבו חלופיהם כי מהם שנכתב בם הנח ובמקצתם לא נכתב ואלה לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ׃

פול הפא בחלם כמו אור כור גוי כוס ואלה רבו חלופיהן כי מקצתם יתרבו בלשון זכר כמו אורים גוים ומקצתם בלשון נקבה כמו בורות כוסות ·· ומקצתם ישתנו ברבוי שהחלם ישוב קמץ כמו יום ימים ומקצתם לא ישתנו לעולם ובמקצתם עם ההשתנות יראה הנח במכתב כמו ראש ראשים ובמקצתם יתנועע כמו שור שורים ויש מהם שלא יראה בם הנח כשיסמכו ברבוי אבל החלם ישוב שוא כמו יום ימות בשוא היוד וכן ימי ואין שם סימן הנח כלל ויום יש לו שניות ולא ישתנה בו החלם כי נאמר יום או יומים ׃

פול הפא בשורק כמו חור חוג לול ואלה לא ישתנו כלל לעולם · ותמיה אני באלה על החביב למה מנה אלה במשעול הקודם ודחק עצמו לומר כי נשתנה החלם אל שורק והיה לו להניחם פה בלי שנוי כמו שהניח בזה פור אוד אור רוח שוק לוח והדומים ויש מאלו שיתנועע הנח ברבוים כמו שוק שוקים · ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו פורים לולים ומקצתם בלשון נקבה והם אשר עין השרש בם גרונית כמו לוחות רוחות ׃

פיל הפא בחרק כמו קיר ניר ציר ציץ גיל וכל אלו וכל שם שאין ביחיד ממנו נפרד · כי אם בעל גזר הברה אחת לא ישתנה לעולם היחיד אבל ברבוי יש שישתנו כמו שאמרנו על יום ימים כן נאמר מן עיר ערים · וכן יש מאלו שיתנועע ברבוים הנח כמו עיר עירים עירות · וכן יש שיתרבו בלשון זכר לבד כמו צירים שירים ויש שיתרבו בלשון נקבה לבד כמו קירות ויש משתנים פעם

בלשון

בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו עיר שנמצא רבויו על הרוב ערים ועל המעט נמצא עירות ׃

פיל הפא בקמץ והיוד בחירק כמו יין חיל ובסמוך הפתח ישוב צרי ותנוח העין יוד כמו יין חיל וכן בכנוי ייני חילי ולפעמים כשהתיבה הסמוכה לה נוספת בראשה הא ההודעה לא ישתנה בסמיכות כמו יין הרקח וברבוי יפרדו בשלשה דרכים כי לפעמים העין נחה והפא בצרי כמו עינים זתים ובמקצתם עין השרש נחה והפא בקמץ כמו בתים ובמקצתם נראית העין בקמץ ודגש והפא בחטף פתח כמו עירים מן עיר ובכנוי גם כן פעם ישתנה הקמץ אל חירק כמו מן שית שיתו ולפעמים אל צרי כמו בית ביתו יין יינו ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו זתים בתים ומקצתם בלשון נקבה כמו יינות ׃

המסילה הארבע עשרה היא מסילת נחי העין בתוספת מם בראשם ובה שלשה משעולים ׃

מפול המם בקמץ והפא בחלם כמו מקור מאור מגור מנוח ובכלם כשיסמכו הקמץ ישוב שוא כמו מקור מים מקום ספיר וכן גם בכנוי וברבוי ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו מכונים מלונים ומקצתם בלשון נקבה כמו מקומות מעונות ׃

מפול המם בקמץ והפא בשורק כמו מעוף מרוד ברבוי ובסמיכות ובכנוי הקמץ ישוב שוא כמו מבושים מבושי מבושיו והחביב הביא פה מצוק ואמר כי ממנו בא בסמיכות הרבוי מצוקי ארץ ולי נראה כי מצוק מהמשעול הקודם ונתחלף בו החלם אל שורק בנפרד ובכנוי אל קבוץ שפתים ונאמר מצקי ארץ ׃

מופל המם בשורק והפא בקמץ כמו מוצק ובתוספת הא מועקה ואלה לא ישתנו כלל ׃

המסילה החמש עשרה היא מסילת נחי העין בתוספת הא או מם או נון או תו או נון והא יחד בסופם או כפולי למד השרש ובה שלשה עשר משעולים ׃

פולה הפא בשורק והלמד בקמץ כמו נומה צורה שובה ובסמוך הקמץ ישוב

in lingua masculi:& aliqñ in lingua fœminina vt עִיר:cuius īuenitur plřitas vt plm[2]עָרִים:& vt minus īuenit̃ עֲירוֹת.[3]❡ פִּיל pe cũ kamecz:& yod cum hirek ut יין חִיל:& in continuo pathah[4]redibit ceri:& quiescet hayn yod ut יין חֵיל:& sic in connotatione יני[5] חֵילִי:& aliqñ qñ dictio continua ei fuerit superaddita suo capiti he notificationis[6]non mutabit̃ in continuitate ut יין uinum condimenti:& in pluralitate diuidunt̃ in tres modos:qa [7]aliquãdo hayn quiescit:& pe est cũ ceri vt עֵינִים זֵתִים:& in eorꝝ quibusdã hayn radicis[8]quiescit:& pe est cum kamek vt בָּתִים:& in ipsorum quibusdã videtur hayn cũ kamecz & daghesc:& pe[9]est cum rapiente pathah vt עֲיָרִים ex עִיר:& in cõnotatiõe etiam aliquãdo mutatur kamecz in[10]hirek ut ex שִׁית est שִׁיתוֹ:& aliquando in ceri vt יין יינו בית ביתו.[11] Et eorũ aliqua plurificantur in lingua masculi vt זֵתִים בָּתִים:& eorũ aliqua in lingua fœminina[12] vt יינות.

[13]❡Strata decimaquarta est strata quiescentiũ hayn cũ additione[14]mem in ipsorum capite:& in ea sunt tres maceriæ.

[15]❡ מַפּוֹל mem cũ kamecz:& pe cũ holem vt מָקוֹר מָאוֹר מָגוֹר מָנוֹחַ:[16]& in oĩbus illis quando continuantur kamecz redibit sceua ut מְקוֹר emanatio aquæ[17]מְקוֹם locus saphyri:& sic etiã est in cõnotatione & pluralitate:& ipsoꝝ quædã plurificant̃ in lingua masculi vt[18] מְכוֹנִים מְלוֹנִים:& ipsorũ quædã in lingua fœminina vt מְקוֹמוֹת מְעוֹנוֹת.[19] ❡ מָפוּל mem cũ kamecz:& pe cum sciurek ut מָעוּף מָרוּר:& in pluralitate[20]& in continuitate & in connotatione kamecz redibit in sceua vt מְבוּשִׁים[21]מְבוּשֵׁי מְבוּשָׁיו:& Habib tulit huc מָצוֹק:& dixit ꝙ ab illo uenit in ꝯtinuitate[22]pluralitas מְצוּקֵי אֶרֶץ:& mihi videtur ꝙ מָצוֹק sit de maceria præcedenti:& mutatum est in eo[23]holem in sciurek in separato:& in cõnotatione in collectionẽ labiorum:& dicemus מְצוּקֵי אֶרֶץ.[24]❡ מוּפְעָל mem cum sciurek:& pe cum kamecz ut מוּעָק:& cum additiõe he[25]מוּעָקָה:& hæc nõ mutabuntur omnino.

[26]❡Strata decimaquinta est strata quiescẽtiũ hayn cum additione[27] he uel mem:aut nun:aut tau:aut nun & he simul in ipsorum ultimo:[28] aut duplicium lammed radicis:& in ea sunt decem & tres maceriæ.❡ פּוּלָה pe[29]cum sciurek:& lãmed cũ kamecz vt נוּמָה צוּרָה שׁוּבָה:& in cõtinuo kamecz redibit

in pathah

in pathah ob cõmutationem he in tau:& omnia hæc plurifica
buntur in lingua fœminina. ¶ פולה[2] pe cum holem: & lãmed
cum kamecz ut רומה שואה : & ſua iura ſunt ſicut iura maceriæ
[3]præcedentis. ¶ פעלה pe cum ceri: & lãmed cum kamecz ut
צרה שיבה:[4]& in continuitate iura huius ſunt ſicut iura præcedẽ
tium etiam. ¶ פלה pe totum[5]cum kamecz ut קמה נעה נפה:& qñ
continuantur etiam in his kamecz lãmed [6]redibit in pathah:
& in pluralitate omnia ipſa plurificabuntur in lingua fœmini
na:& in continuitate pluralitatis[7]in ipſorum quibuſdam ue-
nient ſigna pluralitatis maſculorũ quod eſt yod & holem tau
quæ ſunt ſigna[8]pluralitatis fœminarum ſimul ut במותי : & ali-
quando loco huius holem ueniet kamecz [9] pleni oris במתי.
¶ פילה pe cum hirek:& lãmed cum kamecz vt שירה[10]בינה חידה
& hæc nõ mutabunť niſi ob cõmutationẽ he in tau in cõtinui
tate[11]& cõnotatione & pluralitate:& tunc reddeť kamecz pa-
thah:& omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[12]¶ פילם pe cum ceri:& lanımed cum Kamecz ut ריקם : & hæc
non mutabuntur vnq̃.[13]¶ פילון pe cum hirek:& lãmed cũ ho
lem vt קיצון[14]פישון גיחון חיצון : & hæc non uenerunt cum plurali
tate in ſcriptura:& ſi plurificabunť in lingua:[15]pľificabunť in
lingua fœminina vt חיצונות : ſed ẜm meã opinionẽ hoc eſt qđ
ſcripſerũt[16]grãmatici q fuerũt ante nos:qa חיצו eſt cognomẽ:
& iõ ſi cognoĩabiť eo[17]maſculus pľificabiť in lingua maſculi:
& qñ cognoĩabiť eo fœmina pľificabiť in lingua fœminina:
[18] & rõ eſt quia iam inueniť in ſingľi maſculus & fœmina חיצון
etiam חיצונה.[19]¶ פלון pe cum kamecz:& lãmed cũ holem ut
לצון ששון:& in cõtinuitate & in cõnotatione[20]mutabiť kamecz
in ſceua ut ששון לבי ששוני:& qñ pľificabiť reddeť[21]ceri ut זרונים.
¶ פילון pe cum ceri trahente yod & lãmed cũ holem ut[22]אילון:
& hæc nõ mutabunť vnq̃ & plurificabunť in lingua maſculi.
[23]¶ פלות pe cum ceri:& lãmed cũ ſciurek ut עדות גרות : & hæc
nõ mutabunť [24] in cõnotatiõe ſingľis vnq̃:& ẜm meã opĩonẽ
nõ pľificanť etiã:qa עדות et עדותי [25]& ſiľia eis opinor ego ꝙ nõ
ſint huiꝰ maceriæ : ſed ſepatũ de illis ẽ עדה[26]qđ eſt ex maceria
tertia ſtratæ huius. ¶ פולת pe cũ holẽ:[27]& lãmed cũ ſeghol vt
נופת בושת: & ĩ ꝯnotatiõe mutabiť holẽ ĩ kamecz [28] pleni oris &
ſeghol ĩ ſceua ut בשתי נפתי: & hęc nõ pľificabũť vnq̃.[29]¶ פלנה
pe cũ kamecz pleni oris: & nun cũ kamecz lato ut בשנה : & nõ
mutabitur

פתח לחלוף ההא אל תו וכל אלו יתרבו בלשון נקבה ׃

פולה הפא בחלם והלמד בקמץ כמו רומה שואה ודיניו כדיני המשעול הקודם ׃

פלה הפא בצרי והלמד בקמץ כמו צרה שיבה ובסמיכות דיני זה כדיני הקודמים גם כן ׃

פלה כלו בקמץ כמו קמה נעה נפה במה וכשיסמכו גם באלה קמץ הלמד ישוב פתח וברבוי כלם יתרבו בלשון נקבה ובסמיכות הרבוי במקצתם יבאו סימני רבוי הזכרים שהוא היוד והחלם תו שהוא סימן רבוי הנקבות יחד כמו במותי ולפעמים מקום זה החלם יבא קמץ מלא פום בבמתי ׃

פילה הפא בחירק והלמד בקמץ כמו שירה בינה חידה ואלו לא ישתנו כי אם לתמורת ההא אל תו בסמיכות והכנוי והרבוי ואז ישוב הקמץ פתח וכל אלו יתרבו בלשון נקבה ׃

פילם הפא בצרי והלמד בקמץ כמו ריקם ואלה לא ישתנו לעולם ׃

פילון הפא בחירק והלמד בחלם כמו פישון גיחון חיצון קיצון ואלה לא באו ברבוי במקרא ואם יתרבו בלשון יתרבו בלשון נקבה כמו חיצונות אבל לפי דעתי זהו מה שכתבו המדקדקים שהיו לפנינו מפני שחיצון הוא תאר ולכן אם יתואר בו הזכר יתרבה בלשון זכר וכשתתואר בו נקבה יתרבה בלשון נקבה והטעם כי כבר נמצא ביחיד זכר ונקבה חיצון גם חיצונה ׃

פלון הפא בקמץ והלמד בחלם כמו לצון ששון ובסמיכות ובכנוי ישתנה הקמץ אל שוא כמו ששון לבי ששוני וכשיתרבה ישוב צרי כמו זדונים ׃

פילון הפא בצרי מושך יוד והלמד בחלם כמו אילון ואלה לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון זכר ׃

פלות הפא בצרי והלמד בשורק כמו עדות גרות ואלה לא ישתנו בכנוי היחיד לעולם ולפי דעתי לא יתרבו גם כן כי עדות ועדותי וכיוצא בם סובר אני שאינם מזה המשעול אבל הנפרד מהם עדה שהוא מהמשעול השלישי במסילה הזאת ׃

פולת הפא בחלם והלמד בסגול כמו נופת בושת ובכנוי יומר החלם אל קמץ מלא פום והסגול בשוא כמו בשתי נפתי ואלה לא יתרבו לעולם ׃

פלנה הפא בקמץ מלא פום והנון בקמץ רחב כמו בשנה ולא

ישתנה

יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִסָּמֵךְ לְעוֹלָם ׃

פ ילון הַפֵּא בְּחִירֶק וְהַלָמֶד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ נִיצוֹץ נִיחוֹחַ וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

המסילה הַשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הָעַיִן נוֹסָפֵי הַהֵא בְּסוֹפָם וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַתָּו אוֹ הַהֵא אוֹ הַמֵּם בְּרֹאשָׁם וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

ת פוּלָה הַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ תְּרוּמָה תְּקוּמָה תְּעוּדָה תְּנוּדָה וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתָּח בְּהִשְׁתַּנּוּת הַהֵא אֶל תָּו זוּלַת אֶחָד שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה אֶל סָגוֹל תְּשׁוּמֶת וּבְכִנּוּיִם לֹא יִשְׁתַּנּוּ זוּלַת שֵׁם אֶחָד זָר מַעֲשֵׂהוּ בְּיִרְמְיָה סִימָן כֹּה וּתְפוֹצוֹתִיכֶם וּנְפַלְתֶּם שֶׁבָּאָה הַפֵּא בְּחוֹלֶם תְּמוּרַת שׁוּרֶק וְהַתָּו בְּחִירֶק תְּמוּרַת צֵרִי שֶׁמּוּרָה כִּנּוּי הָרַבִּים וְלִפְעָמִים יָבֹא הַסְּמִיכוּת עִם הַכִּנּוּי בְּחֶסְרוֹן הַתָּו כְּמוֹ בְּהוֹשֵׁעַ סִימָן יג מִכַּסְפָּם כִּתְבוּנָם עֲצַבִּים לְפִי רַבֵּי הַמְדַקְדְּקִים סוֹבְרִים שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ כִּתְבוּנָתָם אֲבָל לְפִי דַעְתִּי הוּא לְשׁוֹן תַּבְנִית וְנִפְרְדוֹ לֹא נִמְצָא אֲבָל הָיָה דִינוֹ תְּבוּן עַל מִשְׁקַל תְּנוּךְ וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ מִכַּסְפְּהוֹן כִּדְמוּתְהוֹן צַלְמָנִין ׃ וְכָל שְׁמוֹת זֶה הַמִּשְׁעוֹל יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ תְּרוּמוֹת תְּנוּאוֹת ׃

הפולה הַהֵא בְּחָטֵף פַּתָּח וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ הֲפוּגָה שֶׁהוּא יָחִיד הֲפוּגוֹת וְאֵין יָחִיד לוֹ בַּמִּקְרָא הַלָּשׁוֹן ׃

ה פָּלָה הַהֵא בְּחָטֵף פַּתָּח וְהַפֵּא וְהַלָמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ הֲנָחָה וְזֶה גַם כֵּן לֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִסָּמֵךְ וְלֹא יָבֹא עִם הַכִּנּוּי ׃

מ פָּלָה הַמֵּם בִּשְׁוָא וְהַפֵּא וְהַלָמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְצָדָה וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מְצָדוֹת ׃

מ פוּלָה הַמֵּם בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְלוּנָה מְגוּרָה מְשׁוּרָה מְצוּרָה וְאֵלֶּה גַם כֵּן לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מְצוּרוֹת ׃

המסילה הַשְּׁבַע עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַלָמֶד וּמֵהֶם נִרְאִית בָּם וּמֵהֶם נֶעֱלֶמֶת בָּם וְאֵין בָּהּ תּוֹסֶפֶת כְּלָל לְפִי רַבֵּי הַמְדַקְדְּקִים אֲבָל לְפִי דַעְתִּי לִפְעָמִים נִמְצָא בָהּ תּוֹסֶפֶת תָּו בַּסּוֹף וּבָהּ שִׁבְעָה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

פע לֹא יָכְלוּ הַמְדַקְדְּקִים לָתֵת לְזֶה הַמִּשְׁעוֹל שְׁבִיל מְכֻוָּן בְּדִיּוּק כִּי לִפְעָמִים בְּמִקְצַת הַשְּׁמוֹת בָּאָה הַפֵּא בְּפַתָּח כְּמוֹ עַב וּבְמִקְצָתָם בָּאָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ קָו אָב וְזוּלָתָם

ובכל

mutabitur neq; plurificabiť neq; cõtinuabitur vnq̃. ❡ פילון pe cum hirek [2] & lámed cum holem ut ניצוץ ניחוח: & hæc non mutabuntur vnquam.

[3] ❡ Strata decimasexta est strata quiescẽtiũ hayn supadditoꝝ he[4] in suo fine: & de illis sunt superaddita tau uel he aut mem [5] in suo capite: & in illa sunt qnq; maceriæ. ❡ תפולה tau cum sceua: & pe[6] cum sciurek: & lámed cum kamecz vt תרומה תקומה תעודה תנודה: [7] & in cõtinuatione mutabitur kamecz in pathah in mutatione he in tau: excepto vno[8] quod mutatur in seghol תשומת: & in cõnotationibus nõ mutabunť: excepto noíe uno: extraneum est [9] opus eius Hieremiæ caplõ. xxv. ותפוצותיכם & dispersiones vestræ: & cadetis: quia uenit pe cum holem[10] vice sciurek: & tau cum hirek vice ceri: qđ significat cõnotationem multorũ: & aliqñ[11] ueniet cõtinuitas cũ cõnotatione cũ defectu tau vt Hosehæ cap. xiii. de eorũ argento [12] כתבונם ydola ẽm maiores grãmaticoꝝ ipsi putant q; ius illius est כתבונתם: sicut eorum prudentia: [13] sed ẽm meam opinionem est linguæ תכנית siĩitudinis: & separatũ suũ nõ inuenitur: sed[14] eẽt ius suũ תבון ẽm pondus תנוך: & sic est ipsius arãmea interp̃tatio ex argento eorũ sicut similitudine eoꝝ [15] imagines. Et oĩa nomina huius maceriæ plurificabuntur in lingua fœminina ut תרומות [16] תנואות. ❡ הפולה he cũ rapiẽte pathah: & pe cũ sciurek: & lãmed cũ kamecz[17] vt הפוגה: qđ est singľe הפוגות: & nõ ẽ singľe ei in scriptura [18] linguæ. ❡ פעל he cũ rapiẽte pathah: & pe & lãmed cũ kamecz ut הנחה: [19] & hoc ẽt nõ mutabiť neq; continuabitur neq; ueniet cum cõnotatione. [20] ❡ מפלה mem cũ sceua: & pe & lámed cum kamecz vt מצרה: & plurificabitur in lingua [21] fœminina vt מצרות. ❡ מפולה mem est cũ sceua: & pe cum sciurek: [22] & lámed cũ kamecz vt מלונה מגורה משורה מצורה: & hæc etiam [23] non mutabunť vnq̃ & plurificabuntur in lingua fœminina vt מצודות.

[24] ❡ Strata decimaseptima est strata quiescentiũ lámed: & de eis sunt in quibus appet: [25] & de eis sunt in quibus latet: & non est in ea additio penitus scđm[26] maiores grãmaticorum: sed ẽm meam opinionem aliquando inuenimus in eis additionem tau in fine: [27] & in ea sunt decem & septem maceriæ.

❡ פעל Non potuerũt grãmatici tradere huic [28] maceriæ iter rñdens præcise: quia aliqñ in qbusdã noíbus[29] uenit pe cũ pathah vt עב. Et í eoꝝ qbusdã uenit cũ kamecz vt קו אב & cætera.

Et in

Et in omnibus his & aliis ab eis multis non videtur lāmed radicis: nec in ſcriptura neq[2] in lectura: & in eorum qbuſdā & ſi quieuerit in lectura uidetur in ſcriptura ut גיא.[3] Et in cōtinuitate mutabunt̃ modis multis: quia nomen אב mutabitur duobus modis: vel[4] q kamecz mutetur in pathah vt אב pater multitudinis: vel in rapientē kamecz: & additione yod[5] tracta ad hirek ī vltimo vt Geneſis cap.x. אבי pater oīum filiorū Heber.

[6] ¶ אח aleph cum kamecz: & nō mutabit̃ niſi in qete lāmed radicis[7] q̄ eſt he qñ mutabit̃ in yod: quia redibit rapiens pathah vt[8] Geneſis ca.x. אח frater Iepheth maioris. Et in cōnotatione ſcribetur quieſcens: aut ipſius cambiū: ſed[9] nō mouebitur in prolatione ut אביך אביו ואחיך אחיו: & in cōnotatione multorum exñtium:[10] aut abſentiū: tunc in duobus his pe radicis eſt cū rapiente pathah ut אביכם אחיכם[11] אביהם אחיהם: & in cōnotatione loquentis p ſe cadet ex illis yod radicis: & ueniet[12] loco eius yod cōnotationis: & tunc aleph pe quæ eſt in illis ueniet cum kamecz ad diſtinguēdū inter[13] cōnotatū & cōtinuatū ut Geneſis cap.xxix. an qa אחי frater meus es tu: aleph אחי[14] eſt cū kamecz. Et ſic in cōnotatione multorū cum multis eſt cū rapiēte pathah: exceptis duobus quę ſūt[15] cū pathah magno. Vnū eſt in Exodi capi.xxv. ובאחיכם & in fratribus ueſtris filiis Iſrael: & ſcd̄m[16] eſt Numeri ca.xxxii. האחיכם an fratres ueſtri ueniēt ad bellū. & rabi Dauid anxit ſeipſum tradere[17] rōnē ad hāc mutationē: & dixit q ueniētia cum pathah pe erat ius hayn radicis[18] uenire cū dagheſc: & remotū eſt īde ob eā eſſe de lr̄is lenitatis: & iō adapta eſt pe:[19] ſed in raptis nō fuit debitū uenire in illis dagheſc hayn: & iō raptū eſt pathah pe.[20] Et in maceriā hāc poſſent uenire multa de ſcd̄is p̄dictis ſupius: & nō oportet[21] repetere mētionē illorū.[22] ¶ פע pe eſt cū ceri ut בן זר: & in cōtinuo בן mutabit ceri in[23] ſeghol ut בן אברהם בן הישראלית: & in cōnotatione mutabit illud[24] in ſceua בני בנו: & in cōnotatione ſinglis in hirek ut בנך: & in plr̄itate aſcendit ceri in kamecz[25] magnū בנים: & in cōnotatione multorū exñtium & latētiū rediit in ſceua בניכם[26] בניהם: & in cōnotatiōe loquētiū p ſe remāſit kamecz ī ſuo loco ut בנינו:[27] & ſic in cōnotatiōe multorū ipſi ſingl'i ut בניך: ſed זר nō mutabit̃ ī cōtinuo: neq[28] ī cōnotatōe. Et rabi Dauid dixit q poſſibile ſit q in hac maceria peditent עץ גו נס עט:[29] & oīa ipſa non mutabuntur in continuitate neq in cōnotatione. Verūtamē ש׳ mutabit̃ in cōnotatiōe duobus

modis

ובכל אלה וזולתם רבים לא נראית למד השרש לא במכתב ולא במקרא ובקצתם אף כי נחה בקריאה נראתה בכתב כמו גיא · ובסמיכות ישתנו על פנים רבים כי שם אב ישתנה בשני דרכים או שהקמץ ישתנה אל פתח כמו אב המון או בחטף קמץ ותוספת יוד נמשכת לחירק בסוף כמו בבראשית סימן י׳ אבי כל בני עבר ׃

אח האלף בקמץ ולא ישתנה כי אם בנחות למד השרש שהיא הא כשתומר ביוד כי ישוב חטף פתח כמו בבראשית סימן י׳ אחי יפת הגדול ובכנוי יכתב הנח או תמורתו אבל לא יתנועע במבטא כמו אביך אביו אחיך אחיו ובכנוי הרבים הנמצאים או הנסתרים אז בשני אלה פא השרש בחטף פתח כמו אביכם אחיכם אביהם אחיהם ובכנוי המדבר בעדו תפול מהן יוד השרש ותבא במקומה יוד הכנוי ואז האלף פא שבהם תבא בקמץ להפריש בין המכונה והסמוך כמו בבראשית סימן כ״ט הכי אחי אתה אלף אחי בקמץ וכן בכנוי הרבים עם הרבים הוא בחטף פתח זולת שנים שהם בפתח גדול האחד בשמות סימן כה׳ ובאחיכם בני ישראל והשני במדבר סימן ל״ב האחיכם יבאו למלחמה ורבי דוד הפציר עצמו לתת טעם לזה השנוי ואמר כי הבאים בפתח הפא היה משפט עין השרש לבא ברגש וסר ממנה להיותה מאותיות הרפיון ולכן נפתחה הפא אבל בחטופים לא היה ראוי לבא בם דגש העין ולכן נחטף פתח הפא ובמשעול הזה יוכלו לבא רבים מהשניים הנזכרים למעלה ואין צורך לשנות זכרם ׃

פע הפא בצרי כמו בן זר · ובסמוך בן יחליף הצרי אל סגול כמו בן אברהם בן הישראלית ובכנוי ימירנו בשוא בני בנו ובכנוי היחיד בחירק כמו בנך וברבוי עלה הצרי לקמץ גדול בנים · ובכנוי הרבים הנמצאים והנסתרים חזר לשוא בניכם בניהם ובכנוי רבוי המדברים בעדם נשאר הקמץ במקומו כמו בנינו וכן בכנוי הרבים אל היחיד כמו בניך אבל זר לא ישתנה בסמוך ולא בכנוי · ורבי דוד אמר שאפשר שבזה המשעול ידרכו עץ גו נס עט וכלם לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי · ואולם יש ישתנה בכנוי על שני

ודרכים או שתבא הפא יוד בסגול כמו בבראשית סימן כ״ד אם ישך נא אם ישכם עושים או שתבא בחרק כמו במשנה תורה סימן י״ג הישכם אוהבים ויש שמות בזה המשעול שלא יחסר כל להם אבל לפי שרשם אין להם אלא שתי אותיות כמו שם וישתנה עם הכנוים כמו בן אבל כשיתרבה יהיה בלשון נקבה ויאמר שמות והצרי שב שוא ויש אומרים כי גם ריע הוא מזה ולכן בבאו עם הכנוי ליחיד לפעמים נכתב במלואו עם היוד כמו במשלי סימן ו׳ ורהב ריעך׳ ואולם ברבוי יבא בצרי רעים כמו גרים להפריד בינו ובין רעים שהוא בפתח וכן זר היה משפטו ברבוי זרים בקמץ על משקל בנים ובא בצרי להפריש בין זה ובין בנים זרים :

פיע הפא בחרק והיוד עין השרש נחה כמו צי חי כי מפני ששרש פעל כי כוה ובארה בשם יוד תמורת וו והי שרשו היה וצי ציה׳ וכן פי גם כן הוא בזה המשעול׳ ובכנוי היחיד מדבר בערו תפול יוד השרש ותבא במקומה יוד הכנוי כמו פי פינו ולא ידעתי מה הכריח המדקדקים שאמרו שבמוכרת תבא הפא בסגול ויאמר פה והנכון כי פי ופה הם שני שמות לדבר אחד׳ ואלו לפעמים יתרבו בלשון זכר כמו צים ציים ולפעמים בלשון נקבה כמו פיות ולפעמים ישתנה הצרי אל חירק בדגש במקום הנח ויאמר פיות בדגש היוד להבלעת הנח ולפעמים תבא בכפל הפא והעין כמו פפיות :

פא הפא בסגול כמו פה שה ולפעמים בכנוי תראה העין נחה כמו שיו בתמורת ההא אל וו ולפעמים בלי תמורה ואז יתחלף הסגול בשוא כמו שיהו ופה אם הוא בזה המשעול לא יתרבה ולא יכונה ולא יסמך אלא אם נאמר שכנויו פיהו בהראות הנח ושנוי הסגול אל חירק :

פעה כלו בקמץ וההא סימן הנקבה כמו הרה שנה קמה ובבא אלו סמוכים או עם הכנוים יתחלפו משפטיהם כי בקצתם ישתנה קמץ הפא אל שוא כמו שנותינו שנות עולם שנת השמיטה ובקצתם תשתנה בסמיכות הפא אל חירק והעין תבא בשוא כמו שפתי ובכנוי אל שוא הפא כמו שפתי ובקצתם תשאר

הפא

modis: aut ꝙ ueniat pe yod cum seghol ut Genesis cap. xxiiii.
si ישך es tu nūc[2] si ישכם estis uos faciētes: aut ꝙ ueniet cū hirek:
ut Deutronomii ca. xiii. si estis uos [3] amantes. Et sunt noīa in
hac maceria: quibus nō deerit quicquam: sed ꝭm ipsorum ra-
dicem[4] non est eis nisi duæ lr̄æ ut שם: & mutabitur cum cōno
tationibus vt בן: sed[5] qn̄ plurificabit̄ erit in lingua fœminina:
& dicetur שמות: & ceri reddit̄ sceua: & sunt qui dicūt[6] ꝙ etiam
ריע sit huius: & ideo qn̄ uenit cum cōnotatione singularis: ali-
quando scribit̄ cū eius plenitudine[7] cum yod: ut Prouerbioꝝ
caplo. vi. & exalta ריעך socium tuum. Verūtamē in pluralitate
ueniet cum ceri [8] רעים vt גרים ad distinguendū inter ipsum: &
inter רעים: quod est cum pathah: & sic זר erat [9] ius suum in plu
ralitate זרים cum kamecz ꝭm pondus בנים: & uenit cum ceri ad
distinguendum inter [10] hoc: & inter filios זרים exteros.
[11] ¶ פיע pe est cum hirek: & yod hayn radicis qescens ut צי היכי
quia [12] radix uerbi כי est כוה: & uenit in noīe yod vice vau: & חי
[13] radix eius est חיה & צי est ציה. Et sic פי etiam est in hac mace-
ria: & in cōnotatione singl'is[14] loquentis pro se cadet yod radi
cis: & veniet loco eius yod cōnotationis vt פי פינו:[15] & non scio
quid coegerit grāmaticos: qui dixerunt ꝙ in discōtinuo ue-
niet pe cū seghol:[16] & dicet̄ פה: & decens est ꝙ פי & פה sint duo
noīa vnius rei. Et hæc aliqn̄[17] plurificabūtur ī lingua masculi
vt צים ציים: & aliqn̄ in lingua fœminina vt פיות:[18] & aliquando
mutabitur ceri in hirek cum daghesc loco quiescentis: & dice
tur פיות cum daghesc[19] yod ob trāsglutionē qescentis: & aliqn̄
ueniet cū duplicatiōe pe & hayn ut פפיות.[20] ¶ פא pe cū seghol
ut פה שה: & aliqn̄ in cōnotatione videbit̄ hayn[21] quiescens ut
שיו cambio he in vau: & aliquādo est sine[22] cambio: & tunc mu
tabitur seghol in sceua ut שיהו. Et פה si sit in hac maceria[23] non
plurificabit̄ & nō cōnotabit̄ neq; cōtinuabit̄: nisi dicamus ꝙ
ipsius cōnotatio sit פיהו cū apparitione[24] quiescentis & muta-
tatiōe seghol in hirek.[25] ¶ פעה totū est cū kamecz: & he est si-
gnū fœminę vt הרה שנה קמה:[26] & ueniētibus his cōtinuis uel cū
cōnotationibus variant̄ sua iura:[27] nā in qbusdā eoꝝ mutabit̄
kamecz pe in sceua vt שנותינו שנות עולם anni nr̄i anni sæculi שנת
השמיטה annus[28] omissionis: & in qbusdā ipsoꝝ mutabit̄ in cōti
nuitate pe in hirek: & hayn ueniet[29] cū sceua ut שפתי: & in con
notatione in sceua pe vt שפתי: & in quibusdam eoꝝ remanebit

 pe

pe cum suo kamecz etiã in continuitate plr̃itatis vt קמות חלות:&
in quibusdã eorꝝ[2] in plr̃itate apparet lr̃a cambii lãmed radicis
ſm quatuor modos: vnus[3] est ꝙ ueniat tau vice eius ut שפתות:
& cũ cõnotatione שפתותיו: & scd̃us[4] est ꝙ cambiũ sit uau ut ex
קשה קשוות: & ex קצה קצוות: aut[5] ꝙ remaneat lãmed he in suo loco
cum ipsa moueatur ut אמה אמהות אמהותיו:[6] sed ad intelligẽdum
radicem אמהותיו cõsidera superius in maceria פעלת.[7] ¶ פעה pe
cum ceri: & hayn cũ kamecz ut פאה גוה: & in continuitate[8] mu=
tabitur pe in sceua: & hayn in pathah ut פאת: & cũ[9] cõnotatio
ne & plr̃itate nõ mutabunt̃: & plr̃ificabunt̃ in lingua fœminina
vt פאות פאותיו:[10] & ideo cecidit controuersia inter grãmaticos
super eo qd̃ scriptũ est Numeri[11] ca.liiii. ומחץ פאתי מואב: & con
friget magnates Moab ꝙ pe est cum pathah: & aleph cũ rapiẽ
te pathah: qa sunt[12] qui dicũt de illo rem extraneã ꝙ sit sepa=
tum ex dualibus: qa ius eius erat esse פאתים: & ecce[13] nõ inuenit̃
alterꝝ: & sunt qui dicunt aliter. Et Habib processit post sectam
[14] hanc secundã quæ opinat̃ ꝙ dilatata sit pe propter aleph ue
nientẽ post ipsam:[15] & ſm opinionẽ Kimhi inueniũtur in hac
maceria etiã crassa hayn ut פחה:[16] & exñte heth lr̃a lenitatis ad
significãdũ daghesc: qd̃ est in ea in potẽtia uenit daghesc[17] in
actu in pe: & sic cõnotatio est cum ceri פחתך: & in cõtinuitate
ueniet cũ pathah correpte: vt[18] פחת princeps Ihudæ: & sic in
plr̃itate פחות & in cõtinuitate plr̃itatis lãmed radicis mouet̃[19] cũ
cõmutatione he in vau: ut in Hezra parte quã Romani uocãt
Nehemiam cap.[20] scd̃o פחוות magnates trãsitus fluminis: & ue
nit pe cũ pathah: & heth cũ rapiẽte pathah.[21] ¶ פעה pe cum
kamecz: & hayn cũ seghol ut חזה[22] קנה קצה שדה עצה: & si pe non
sit littera gutturalis mutabitur in cõtinuitate[23] in sceua ut קצה
קנה: & si sit gutturalis mutabit̃ in rapiens pathah vt[24] עצה חזה:
& sic etiam in continuitate pluralitatis vt קצות קני: & plurifi=
cantur aliquando[25] in lingua masculi ut קנים ערים: & aliquãdo
in lingua fœminina ut שדות: & aliquando[26] apparet lammed
radicis in cõmutatione lãmed he in vau ut קצוי extrema terrę:
qd̃ est[27] linguæ masculi: uel קצוות extremitates de tuis signis:
quod est linguæ fœmininæ: quia ex his sunt quæ[28] aliquando
plurificabuntur in lingua masculi & aliquando in lingua fœ
minina: vt exemplificauimus. Et sic[29] q̃dam ipsorũ semp sunt
in lingua masculi; & eorꝝ q̃dam in lingua fœminina semp: vt
clarum

הפא בקמצותה אפילו בסמיכות הרבוי כמו קמות חלות ובקצרתם ברבוי תראה אות תמורת למד השרש על ארבעה דרכים האחד שתבא תו תמורתה כמו שפתות ועם הכנוי שפתותיו והשני שהתמורה תהיה וו כמו מן קשה קשוות ומן קצה קצוות או שתשאר הלמד הא במקומה והיא נעה כמו אמה אמהות אמהותיו אך להבין עקר אמהותיו עיין למעלה במשעול פעלת ׃

פעה

הפא בצרי והעין בקמץ כמו פאה גורה ובסמיכות תשתנה הפא לשוא והעין אל פתח כמו פאת ועם הכנוי והרבוי לא ישתנו ׃ ויתרבו בלשון נקבה כמו פאות פאותיו ׃ ולכן נפל המחלוקת בין המדקדקים על מה שכתוב בספר במדבר סימן נד ומחץ פאתי מואב שהפא בפתח והאלף בחטף פתח כי יש אומרים בו דבר זר שהוא נפרד מן השניים שדינו להיות פאתים והנה לא נמצא השני ׃ ויש אומרים בדרך אחרת ׃ והחכיב הלך אחר הכת הזאת השנית שסוברת שנרחבה הפא בעבור האלף הבאה אחריה ׃ ולפי דעת הקמחי נמצאו במשעול הזה גם רגושי העין כמו פחה ובהיות החית אות הרפיון כדי להורות על הדגש שבה בכח בא הדגש בפעל בפא ׃ וכן הכנוי בצרי פחתך ובסמיכות יבא בפתח מלרע כמו פחת יהודה ׃ וכן ברבוי פחות ובסמיכות הרבוי למד השרש נעה בהמרת הא אל וו כמו בעזרא בחלק שהרומיים קוראים נחמיה סימן ב פחוות עבר הנהר ובאה הפא בפתח והחית בחטף פתח ׃

פעה

הפא בקמץ והעין בסגול כמו קנה קצה שדה עצה חזה ואם הפא אינה אות גרונית תשתנה בסמיכות אל שוא כמו קנה קצה ואם היא גרונית תשתנה אל חטף פתח כמו עצה חזה וכן גם כן בסמיכות הרבוי כמו קצות קני ויתרבו לפעמים בלשון זכר כמו עלים קנים ולפעמים בלשון נקבה כמו שדות ולפעמים נראית למד השרש בהשתנות הלמד הא אל וו כמו קצוי ארץ שהוא לשון זכר או קצוות מאותיך שהוא לשון נקבה כי אלו יש מהם שפעם יתרבו בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו שהמשלנו ׃ וכן מקצתם לעולם בלשון זכר ומקצתם בלשון נקבה לעולם כמו

שֶׁמְּבוֹאַר מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ׃

פעה הַפֵּא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ רֵעֶה וּבַסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה צֵרִי הָעַיִן אֶל חֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ רֵעֲךָ אֲבָל בְּכִנּוּי הָרַבִּים לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ רֵעֵיהֶם רֵעֵיכֶם וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בְּחִלּוּף צֵרִי הָעַיִן אֶל חִירֶק כְּמוֹ רֵעִים׃

פעה כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל וּמִלְעֵיל כְּמוֹ הֶגֶא כֶּסֶא קֶצֶה וְזוּלָתָם׃ וּבְאֶחָד נֶחֶלְקוּ דֵעוֹת הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהוּא נֶדֶה כִּי מִקְצָתָם שָׂמוּ אוֹתוֹ בְּזֶה הַמִּשְׁקָל וּמִקְצָתָם אֲשֶׁר הֶחָבִיב נִטְפָּל עִמָּהֶם חָשְׁבוּ שֶׁאֵינוֹ מִזֶּה הַמִּשְׁקָל מִפְּנֵי שֶׁהַהֵא בָּאָה לִתְמוּרַת נוּן כִּי סָבְרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נֶדֶן וְטַעְמָם הוּא כִּי מָצָאנוּ הָרִבּוּי בְּנוּן נְדָנַיִךְ כְּמוֹ שֶׁהֲבֵאנוּ לְמַעְלָה בִּתְמוּרַת הָאוֹתִיּוֹת וְרַבִּי דָוִד קִמְחִי פּוֹסֵחַ בֵּין סְעִיפֵי שְׁנֵי הַדֵּעוֹת הַלָּלוּ וְגַם אֲנַחְנוּ יָגַעְנוּ וְלֹא הוּנַח לָנוּ לִמְצֹא טַעַם מַסְפִּיק לְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם׃ כִּי אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָאנוּ רָאִינוּ נְדָנַיִךְ סָמוּךְ אֶל נֵדֶה בִּיחֶזְקֵאל סִימָן יו״ אֶפְשַׁר עִם זֶה שֶׁשֹּׁרֶשׁ נֶדֶה אֶחָד וְשֹׁרֶשׁ נְדָנַיִךְ אַחֵר וּשְׁנֵיהֶם מוֹרִים עַל עִנְיָן אֶחָד׃ אוֹ שֶׁשֹּׁרֶשׁ שְׁנֵיהֶם נֶדֶה וּנְדָנַיִךְ הוּא רִבּוּי תֹּאַר נֶדֶה וְהַנּוּן הַשֵּׁנִית נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹד יוֹשְׁבִי שֹׁכְנִי וְנוּן קַדְמוֹן סָלְחָן שֶׁהֵם לְהוֹרוֹת עַל שֵׁם הַתֹּאַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַשַּׁעַר הַזֶּה׃ וְנֹאמַר כִּי נֶדֶה אֵין לוֹ רִבּוּי וּנְדָנַיִךְ אֵין לוֹ יָחִיד וְלָכֵן מַה שֶּׁחָסֵר זֶה מִלֵּא זֶה וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם מֵחֲמַת זֶה הַחִסָּרוֹן׃

פעו הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק מִלְעֵיל כְּמוֹ אָחוּ שָׁחוּ וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם׃

פעי הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ עָנִי שָׁנִי נָקִי וּבַסְּמִיכוּת אִם הַפֵּא אֵינָהּ גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ נְקִי כַפַּיִם וְלֹא נִמְצָא מֵאֵלּוּ בַּכִּנּוּי כִּי אִם עָנִי לְבַדּוֹ וְיֵאָמֵר בַּהֲנָעַת הַיּוֹד עֲנִיֶּךָ וְיִתְרַבּוּ שְׁנַיִם מֵאֵלֶּה בַּמִּקְרָא עֲנִיִּים נְקִיִּים וְאֶחָד בַּמִּשְׁנָה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה קְלִי קְלָיוֹת׃

פעי הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וּמִלְרַע כְּמוֹ מְרִי דְּלִי צְבִי לְחִי וּבְהֶפְסֵק לִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַשְּׁוָא אֶל סֶגוֹל כְּמוֹ מֶרִי וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה אֶל חֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ עֲדִי וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנּוּ

clarum est ex illis quæ diximus.[2] ¶ פעה pe & hayn cum ceri vt רעה: & in continuitate & in connotatione mutabit̃[3] ceri hayn in rapiens pathah ut רעך: sed in connotatione plurium[4] non mutabitur vt רעיהם רעיכם: & plurificabuntur in lingua masculi cum commutatione ceri hayn[5] in hirek: vt רעים.[6] ¶ פעה totum ipsum est cum seghol & producte vt הגא כסא קצה & cætera: & in uno[7] contempserunt opiniones grãmaticorũ quod est נדה: quia ipsorum quidam[8] posuerũt ipsum in hac maceria: & eoꝝ q̃dam: ꝙ Habib famulatus est eis putauerunt[9] ꝙ nõ sit huius maceriæ: quia he uenit ob cõmutationẽ nun: quia opinati sũt ꝙ ipsius radix sit[10] נדן: & eoꝝ ratio est quia inuenerunt pluralitatem cum nun נדניך vt tulimus superius[11] in cõmutatione literarum. & rabi Dauid kimhi titubat inter limina duarũ opinionum istarum:[12] & etiam nos laborauimus: & nõ fuit nobis quies ad inueniendum rationem sufficiẽtem ad diiudicandũ inter eas:[13] quia & si inuenerimus & uiderimus נדניך prope נדה Ezechielis cap. xvi.[14] possibile est cum hoc ꝙ radix נדה sit vna: & radix נדיך sit alia: & ambo ipsa significent super[15] rem vnam: aut ꝙ radix amboꝝ ipsorum sit נדה: & נדניך sit pluralitas agnominis נדה: & nun[16] secunda sit addita ut yod יושבי שכני: & nun קדמון סלחן: quæ sunt ad significandũ[17] super nomen agnominis vt scripsimus superius in capite capl'i huius: & dicemus ꝙ [18] נדה non sit ei pluralitas: & נדניך non sit ei singulare: & ideo quod subtraxit hoc adimpleuit hoc: & nos[19] indigemus uti ambobus illis occasione huius defectus.[20] ¶ פעו pe cum kamecz: & hayn cum sciurek producte ut אחושחו: & hæc[21] non plurificabuntur neq̃ mutabũtur vnquam.[22] ¶ פעי pe cum kamecz: & hayn cum hirek vt עני שני נקי: & in cõtinuitate[23] si pe non sit gutturalis mutabitur kamecz in sceua: vt נקי mundus [24] palmarũ: & non inuenitur de his in cõnotatione nisi עני solũ ipsum: & dicetur cum motu yod עניך:[25] & plurificabunt̃ duo ex his in scriptura עניים נקיים: & vnum in doctrina in lingua fœminina[26] קלי קליות.[27] ¶ פעי pe cum sceua: & hayn cum hirek & correpte ut לחי[28] מרי דלי צבי: & in pausa aliquando mutabitur sceua in seghol vt[29] מרי: & quando pe est gutturalis mutabitur in rapiẽtẽ pathah ut עדי: & in cõnotatione mutabunt̃

 nomina

nomina huius maceriæ tribus modis. Primo ꝙ ueniat pe cum seghol:[2] & hayn cum sceua: & yod cũ sceua moto vt עדיך גליך : & in cõnotatione singularis[3] multis absentibus ĩ kamecz yod ut עדים : & in absente singulari in holem ut עדיו:[4] & in fœminina pñti in ceri עדיך : in absenti in kamecz עדיה. Et secundo mutabitur[5] sceua pe in hirek: & hirek hayn in sceua vt נשיך פריך. Et in pluralitate[6] absentium ueniet yod cũ kamecz: & aliquando cum additione vau in ultimo sequentis[7] holem ipsius mem significantem pluralitatem vt פרימו. Et tertio aliquando mutabitur[8] pe: & ueniet cum sceua: & yod est qescẽs ut שביכם. Et etiam pluralitas formabitur tribus[9] modis: qui sunt quatuor.[10] ℭ Primus est quia eorum quædam plurificabunẽ lingua masculi: & aliquando cũ motu[11] yod: & mutabiẽ hirek in kamecz ut ex גדיים[12] גדי: aut ꝙ ueniat aleph vice yod: & moueatur ipsius motu ut ex חלאים[13] חלי: & aliquando non mouebitur aleph oĩo: sed ipã yod ut ex צבי צבאים:[14] & sic עפאים פתאים: & possibile est ꝙ in his ueniet aleph ob tractũ kamecz solũ.[15] Et secundus est: quia eorum quædam non plurificabuntur nisi per dualitatem tantũ ut לחי לחיים.[16] Et tertius modus est ꝙ ueniat pe cũ ceri: & yod quiescat ut ex כלי כלים:[17] & sic in cõtinuo pluralitatis ueniet pe cum sceua: & hayn cũ ceri: & yod quiescat vt[18] כלי. Et sunt ex his quæ plurificabuntur semper in lingua masculi vt גדיים חלאים כלים:[19] & de illis sunt semp ĩ lingua fœminina: vt פירות. Et de illis sunt aliquãdo lingua fœminæ:[20] & aliquando in lingua masculi vt ארי אריים אריות: & sunt qui dicnnt ꝙ מעי sit in hac[21] maceria: & in pluralitate discõtinui מעים: & in continuo מעי: & in cõnotatione מעיו sicut כליו.

[22] ℭ פעי pe cum kamecz pleni oris: & hayn cũ hirek vt חרי חלי דמי צרי:[23] & aliquãdo ueniet holem loco kamecz ut צרי: & aliquãdo ueniet[24] sceua ut וצרי: & in cõnotatione nõ mutabũtur vt חליו עניו: & in cõtinuitate semp ueniet[25] pe cũ sceua ut קשי יפי. ℭ פעו pe cum sceua: & hayn cum holem vt[26] שבו תאו: & hæc nõ plurificabuntur neq; mutabuntur penitus.[27] ℭ פועה pe cum holem: & hayn cũ seghol ut יורה רואה חוזה: & oĩa[28] hæc plĩficabũtur in lingua masculi: & nõ mutabunẽ vnq̃ vt חוזים[29] רואים: & ĩ continuitate plĩtatis mutabiẽ seghol in ceri: & he in yod ut רואי חוזי

שמות זה המשעול בשלשה דרכים · ראשונה כי תבא הפא בסגול והעין בשוא והיוד בשוא נע כמו עדיך כליך תליך ובכנויי היחיד לרבים נסתרים בקמץ היוד כמו עדים ובנסתר יחיד בחלם כמו עדיו ובנקבה נמצאת בצרי עדיך ובנסתרת בקמץ עדיה ושנית ישתנה שוא הפא אל חירק וחירק העין אל שוא כמו נשייך פריך וברבוי הנסתרים תבא היוד בקמץ ולפעמים בתוספת וו באחרונה נמשכת לחלם המם התמורה על הרבוי כמו פרימו ושלישית לפעמים תשתנה הפא ותבא בשוא והיוד נחה כמו שביכם · וגם הרבוי יצוייר בשלשה דרכים שהם ארבעה ׃

הראשון

שמקצתם יתרבו בלשון זכר ולפעמים בהנעת היוד ונשתנה החירק אל קמץ כמו מן גדי גדים או שתבא אלף תמורת היוד ותתנועע בתנועתה כמו מן חלי חלאים ולפעמים לא תתנועע האלף כלל אלא היוד כמו מן צבי צבאים וכן עפאים פתאים ואפשר שבאלו באה האלף למשך הקמץ לבד ׃

ו השני כי מקצתם לא יתרבו כי אם בשניות לבד כמו לחי לחיים ׃

ו הדרך השלישי שתבא הפא בצרי והיוד נחה כמו מן כלי כלים וכן בסמיכות הרבוי תבא הפא בשוא והעין בצרי והיוד נחה כמו כלי ויש מאלו שיתרבו לעולם בלשון זכר כמו גדיים חלאים כלים ומהם לעולם בלשון נקבה כמו פירות ומהם פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר כמו ארי אריים אריות · ויש אומרים כי מעי בזה המשעול וברבוי המוכרת מעים ובסמוך מעי ובכנויי מעיו כמו כליו ׃

פעי

הפא בקמץ מלא פום והעין בחירק כמו חרי חלי דמי צרי ולפעמים יבא חלם במקום קמץ כמו צרי ולפעמים יבא שוא כמו וצרי ובכנויי לא ישתנו כמו חליו עניו ובסמיכות לעולם תבא הפא בשוא כמו קשי יפי ׃

פעו

הפא בשוא והעין בחלם כמו שבו תאו ואלו לא יתרבו ולא ישתנו כלל ׃

פועה

הפא בחלם והעין בסגול כמו יורה רואה חוזה וכל אלו יתרבו בלשון זכר ולא ישתנו לעולם כמו רואים חוזים ובסמיכות הרבוי ישתנה הסגול אל צרי והה"א אל יוד כמו רואי

חוזי

חוזי בחלוף הסגול אל צרי וההא אל יוד ומזה המשעול שואיהם שנפרדו שואה ׃

פועה הפא בחולם והעין בקמץ כמו שואה תועה ואלו אם יתרבו הנה יתרבו בלשון נקבה ׃

פעית הפא בקמץ והעין בחירק ובתוספת תו כמו זוית דלית הרית ורבם יתרבו בלשון נקבה זויות דליות הריות וקצתם בלשון זכר כמו עמית עמיתים ובכנוי עמיתי ורבי דוד קמחי תפש התו שרש ואין בזה חפרש ופה נשלמו השבעה עשר משעולים אלה ׃

המסילה השמנה עשרה היא מסילת נחי הלמד בתוספת בראשם מם לבד או אלף לבד או מם תו יחד ובקצתם יוד תו בסוף עם המם בראש ובקצתם נון בסוף עם האלף בראש ובה שמנה משעולים ׃

מפעה המם בחירק והפא בשוא והעין בסגול כמו משנה מקנה מקרה ובהיות הפא גרונית תבאנה בפתח המם והפא כמו מחנה מענה ולפעמים גם בלא אות הגרון תבא המם בפתח כמו מראה משקה מרוה מרבה ובכל אלה בסמיכות ישתנה הסגול אל צרי כמו מרעה מקנה צאן וזולתם וכן גם באותם שהפא בם אות הגרון כמו מעשה מחנה ונמצא בדרך זר מקרה בסמוך בסגול כמו בקהלת סימן ג מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם ורבי דוד קמחי זכר בשם אביו רבי יוסף ששלשתם מוכרתים ופירוש הכתוב כן היות בני האדם הוא מקרה וכן היות הבהמה מקרה ולכן אין לתמוה כי בהיותם מקרה גם כן מקרה אחד יקרה לכלם במיתתם ואין זה הפירוש נכון בעיני כי וו ומקרה אחד להם יתרה ותורה הנאמר על הקודמים ואינו ספורם אלא חלק המאמר בפני עצמו ולכן נאמר שאין לתמוה אם אלו באו בסגול בסמוך כי גם מצאנו בהפך מי שבאו בצרי במוכרת כמו מקנה במחיר ובכנוי על הרב לא תחסר ההא מקנהו מעשהו מרעהו ולפעמים תחסר כמו מקננו מעשנו מרענו והרבוי יבא בשני דרכים בהנעת היוד שהיא תמורת ההא למד השרש כמו מחנים או בהניח היוד כמו מעשים ומקצתם יתרבו בלשון זכר לבד כמו מעשים

חזי cum cõmutatione ſeghol in ceri: & he in yod: & huius maceriæ eſt שואיהם: [2] cuius ſeparatũ eſt שואה. ¶ פועה pe cũ holem & hayn cum kamecz ut שואה[3] תועה: & hæc ſi plurificentur plurificabũtur in lingua fœminina. [4] ¶ פעית pe cũ kamecz: & hayn cum hirek & cum additione tau vt הרית[5] דלית זוית: & maior pars eorꝫ plurificabunt̃ in lingua fœminina זוית דליות הריות: [6] & eorꝫ quædã in lingua maſculi vt עמית עמיתים. Et in cõnotatiõe עמיתי: & rabi Dauid kimhi[7] cepit tau radicem: & non eſt per hoc diſcrimen: & hic expletæ ſunt decẽ & ſeptem[8] maceriæ.

[9] ¶ Strata. xviii. eſt ſtrata quieſcentiũ lãmed cũ additione[10] in capite eorũ mem ſolũ: aut aleph ſolũ: aut mem tau ſimul: [11] & in qbuſdã eorꝫ yod tau ĩ fine cũ mem ĩ capite: & ĩ qbuſdã ipſorũ nun in fine cũ aleph[12] in capite: & in ea ſunt octo maceriæ. ¶ מפעה mem cũ hirek: & pe [13] cũ ſceua: & hayn cum ſeghol vt משנה מקנה מקרה: & eẽndo[14] pe gutturalis ueniẽt cũ pathah mem & pe vt מחנה מענת: & aliqñ etiã [15] ſine lr̃a gutturis ueniet mem cum pathah vt מראה משקה מדוה מרבה. [16] Et in omnibus his in cõtinuitate mutabitur ſeghol in ceri vt מרעה מקנה צאן[17] & cætera. Et ſic etiã in illis in quibus pe eſt littera gutturis vt מעשה מקנה: & inuenitur[18] modo extraneo מקרה in cõtinuo cum ſeghol: vt Eccleſiaſtes capitulo tertio מקרה caſus filiorum hominis [19] & caſus beſtiæ: & caſus vnus illorum eſt. Et rabi Dauid kimhi retulit nomĩe ſui patris[20] rabi Ioſeph ꝙ tria illa ſint diſcõtinua: & expoſitio ſcripturæ eſt ſic: eſſe filiorum hominis eſt [21] caſus: & ſic eſſe beſtiæ eſt caſus: & ideo nõ eſt mirãdũ: quia exñtibus ipſis caſu: etiam[22] caſus vnus accidat omnibus ipſis in obitu eorꝫ. Et non eſt hæc expoſitio cõueniens apud me: quia [23] vau ומקרה & caſus vnus illorum eſt ſuperflua: & ſignificat quod dictum eſt de præmiſſis: & non eſt[24] narratio de illis: ſed eſt pars ſermonis per ſe: & ideo dicemus ꝙ non eſt mirandũ ſi [25] hæc uenerunt cum ſeghol in continuo: quia etiam inuenimus ecõtra quæ uenerunt cum ceri in diſcontinuo[26] vt מקנה peculium per cambium: & in connotatione vt plurimũ non deeſt he vt מקנהו מעשהו מרעהו: [27] & aliquando deerit ut מקנו מעשנו מרענו. Et plr̃itas ueniet duobus[28] modis cum motione yod: quæ eſt vice he lãmed radicis vt מחנים: aut [29] quieſcendo yod vt מעשים: & eorum quædã plurificabunt̃ in lingua maſculi ſolũ: vt מעשים:

& hoc est vt plurimũ:& aliquando etiam in lingua fœminina vt מחנה מחנים מחנות [2] מראת מראים מראות.
[3] ¶ מפעה mem cum sceua:& pe cũ pathah:& hayn cum seghol ut מכסה[4] מקרה.
¶ מפעה mem cum hirek:& pe[5] cum sceua:& hayn cũ kamecz vt משרה מנחה מרמה מצוה:[6] & in pluralitate ueniẽt duobus modis:aut sine mutatione vt מרמות מצות:aut cum mutatiõe [7] hirek in sceua:& sceua in kamecz ut מנחות: & omnia ea plurificabũtur in lingua fœminina.
[8] ¶ מפעה mem cum pathah:& pe cum sceua: & hayn cum kamecz vt מחתה[9] מראה:& iudiciũ huius maceriæ est ut p̃cedentis.
[10] ¶ מפעה mem cum seghol:& pe cũ sceua:& hayn cũ kamecz vt מחצה:[11] & hoc non mutabitur vnquam.
[12] ¶ מפעי mem cum hirek:& pe cum sceua:& hayn cum hirek ut משעי:[13] & uenit yod vice he lãmed radicis.
[14] ¶ מפעה mem & pe cum hirek ut מעי: & non mutabitur penitus vnquam.
[15] ¶ מפל totum cum pathah vt מעל.
¶ מפעית [16] mem cum pathah:& pe cum sceua: & hayn [17] cum hirek ut משכית מרבית: & yod & tau sunt superaddita: & sic uenit pluralitas[18] משכיות מרביות: quod significat ꝙ iudicium separati sit משכיה מרביה:& simile[19] huic uenit sine additione mem שכיות: & hæc non mutabuntur penitus vnquam.
[20] ¶ אפעה Aleph cum seghol:& pe cum sceua:& hayn cum kamecz vt אתנה:[21] Et quãdo pe est littera gutturalis ueniet aleph cum pathah:vt אחוה:[22] & non inuenitur separatũ nisi cum connotatione אחותי: & nõ plurificabitur:& non mutabitur oĩno.
[23] ¶ מתפעה mem cum pathah:& tau & pe & hayn cum kamecz vt[24] מתלאה: & tau cum daghesc:& mem & tau additæ:[25] & nõ plurificatur:& non mutatur omnino.
[26] ¶ אפען aleph cum seghol:& pe cum sceua:& hayn cum kamecz cum additione[27] nun in fine vt אתנן. Et iam uenerunt duo cum pathah hayn [28] etiam in discontinuo Hezechielis capitulo sextodecimo: & אתנן donum non fuit datum tibi: & etiam אתנן donum non [29] dabis ulterius. Et kimhi omisit hæc duo: & tulit eorum vice: quia ex אתנן dono meretricis

cõgregata

וזה על הרב ולפעמים גם בלשון נקבה כמו מחנה מחנים מחנות מראה מראים מראות ׃

מפעה המם בשוא והפא בפתח והעין בסגול כמו מכסה מקרה ׃

מפעה המם בחירק והפא בשוא והעין בקמץ כמו משרה מנחה מרמה מצות וברבוי יבאו בשני דרכים או בלי שנוי כמו מרמות מצות או בהשתנות החירק אל שוא והשוא אל קמץ כמו מנחות וכלם יתרבו בלשון נקבה ׃

מפעה המם בפתח והפא בשוא והעין בקמץ כמו מחתה מראה ודין זה המשעול כמו הקודם ׃

מפעה המם בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו מחצה וזה לא ישתנה לעולם ׃

מפעי המם בחירק והפא בשוא והעין בחרק כמו משעי ובאת היוד תמורת הא למד השרש ׃

מפע המם והפא בחרק כמו מעי ולא ישתנה כלל לעולם ׃

מפל כלו בפתח כמו מעל ׃

מפעית המם בפתח והפא בשוא והעין בחרק כמו משכית מרבית והיוד והתו נוספות ׳ וכן בא הרבוי מסכיות מרביות שיורה שמשפט הנפרד היה משכיה מרביה ודומה לזה בא בלי תוספת מם שכיות ואלה לא ישתנו כלום לעולם ׃

אפעה האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו אתנה וכשהפא אות גרונית תבא האלף בפתח כמו אחוה ולא נמצא נפרד כי אם עם הכנוי אחותי ולא יתרבה ולא ישתנה כלל

מתפעה המם בפתח והתו והפא והעין בקמץ כמו מתלאה והתו ברגש והמם והתו נוספות ואינו מתרבה ולא משתנה כלל ׃

אפען האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ עם תוספת נון בסוף כמו אתנן וכבר באו שנים בפתח העין אפילו במוכרת ביחזקאל סימן יו ואתנן לא נתן לך ׳ וגם אתנן לא תתני עוד ׳ והקמחי עזב אלה השנים והביא במקומם כי מאתנן זונה

קבצה

קִבָּצָה וְעַד אֶתְנַן זוֹנָה יָשׁוּבוּ וּבַסְּמִיכוּת לְעוֹלָם יָשׁוּב הַקָּמֵץ פַּתָּח ׃ אֲבָל עִם הַכִּנּוּיִם לֹא יִשְׁתַּנֶּה אֶתְנַנָּה אֶתְנַנֶּיהָ וּבָזֶה נִשְׁלְמָה הַמְּסִלָּה הַזֹּאת

המסילה הַתֶּשַׁע עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַלָּמֶד בְּתוֹסֶפֶת תָּו בְּרֹאשָׁם אוֹ בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּרֹאשׁ אוֹ בְּתוֹסֶפֶת תָּו בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

תפעה הַתָּו בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ תִּקְוָה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית הַחִירֶק יֵהָפֵךְ אֶל פַּתַּח תַּאֲנָה וְנִמְצָא עִם הַכִּנּוּי תַּאֲנָתָהּ וְכֵן תַּאֲלָה תַּאֲלָתְךָ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ כִּי אִם שִׁנּוּי הַהֵא אֶל תָּו בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי תִּגְרָה תִּגְרָתְךָ תִּקְוָה תִּקְוָתֵךְ וְלֹא נִמְצָא בְּרִבּוּי ׃

תפעה הַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ תְּעָלָה תְּלָאָה ׃ וְיִשְׁתַּנֶּה בָּם בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי קָמֵץ עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אֶל פַּתַּח תְּעָלַת תְּעָלָתָהּ וּבָרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה אֶל חוֹלֶם וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ תְּעָלוֹת תְּלָאוֹת ׃

הפעה הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַרְבֵּה וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יְכוּנֶּה ׃ וְעַל זֶה הַמִּשְׁקָל מַרְבֶּה אֲבָל אַרְבֶּה כְּשֶׁהוּא פֹּעַל עָתִיד אוֹ שֵׁם יָבֹא בִּסְגוֹל הַבֵּית ׃

תפעית הַתָּו אֲשֶׁר בָּרֹאשׁ בְּקָמֵץ וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ תַּבְנִית וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ תַּעֲנִית עַל מִשְׁקַל אַחֲרִית וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בְּתוֹסֶפֶת וָו בֵּין הַיּוֹד וְהַתָּו כְּמוֹ תַּבְנִיּוֹת תַּכְלִיּוֹת וּבַסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל

תפעות הַתָּו אֲשֶׁר בָּרֹאשׁ בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ תַּרְבּוּת תַּזְנוּת וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תִּרְחַב בַּחֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ תַּחֲנוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּלָל ׃

המסילה הָעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַלָּמֶד בְּתוֹסֶפֶת תָּו אוֹ נוּן בְּסוֹפָם לְבַד וּבָהּ אֶחָד עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

פועת הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ שׁוֹקֶת וְהֶחָבִיב הֵבִיא בַּמִּשְׁעוֹל הַזֶּה קֹבַעַת נִפְרָד מִן קֻבַּעַת עִם

הכנוי

congregata fuit:& vſq ad אתנן donum meretricis redibunt. Et in continuitate ſemper reddetur[1]kamecz pathah:ſed[2]cum cõnotationibus non mutabitur אתתנה אתנניה: & hic expleta eſt ſtrata hæc.

[3]¶ Strata decimanona eſt ſtrata quieſcentiũ lãmed cum additione[4]tau in eorum capite:aut cum additiõe he in capite: aut cũ additione[5]tau in capite:& in fine:& ĩ ea ſunt q̃nq macerię.

[6]¶ תפעה tau cum hirek:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz ut תקוה:[7] & quãdo pe eſt littera gutturalis hirek cõuertetur in pathah תאנה:[8]& inueniť cũ cõnotatiõe תאנתה & ſic תאלה תאלהך: & nõ mutabunť niſi mutatione[9] he in tau in cõtinuitate:& in cõnotatione תגרה תגרתך תקוה תקותך:& non inueniť[10]in pl'itate.

[11]¶ תפעה tau cum ſceua:& pe & hayn cũ kamecz:ut תעלה תלאה [12]& mutabitur in eis in cõtinuitate:& in cõnotatione kamecz hayn radicis in[13]pathah תעלת תעלתה:& in pluralitate mutabiť in holem:& omnia ipſa plurificantur in lingua[14]fœminina ut תעלות תלאות.

[15]¶ הפעה he addita cum pathah:& pe cum ſceua:& hayn cum ceri vt[16]הרבה:& non plurificabitur neq mutabitur neq connotabitur:& ſm hoc[17]pondus eſt מרבה: ſed ארבה quando eſt uerbum futurum aut nomen ueniet cum ſeghol[18]beth.

[19]¶ תפעית tau quæ eſt in capite cum kamecz:& pe cum ſceua: & hayn cum hirek[20]ut תבנית: & quando pe eſt littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah[21]ut תענית ſm pondus אחרית.Et omnia hæc plurificabunť in lingua fœminina cum additione[22]vau inter yod & tau ut תבניות תכליות: & in continuitate & in cõnotatione non mutabuntur penitus.

[23]¶ תפעות tau quæ eſt in capite cum pathah:& pe cum ſceua: & hayn cum ſciurek[24]ut תרבות תזנות:& quãdo pe eſt littera gutturalis dilatabitur cum rapiente[25]pathah ut תחנות: & hæc nõ mutabuntur vnq̃ penitus.

[26]¶ Strata vigeſima eſt ſtrata quieſcentium lãmed cum additione tau uel[27]nun in ſuo fine ſolum:& in ea ſunt vndecim maceriæ.[28] ¶ פועת pe cum holem:& hayn cum ſeghol vt שוקת: & Habib[29]tulit in hanc maceriam קבת ſeparatum ex קבתה cum

cõnotatione

cõnotatione cum mutatione holem cum rapiente kamecz. Et
rabi Iona tulit ipsum in radice[2] קבה : & rabi Dauid kimhi in ra
dice קבב : & est admirandũ de Habib[3] nimium valde : nã quis
detulit ipm̃ recedere ex uerbis antiquorꝶ per uoluptatẽ exqui
sitam: & non est[4] dicendũ nisi ꝙ nõ sit ratio habentis uolupta-
tem: quia magis cõgruũ fuisset ponere ipm̃[5] in maceriam פועה
quæ ẽ stratæ decimæseptimę cũ daghesc hayn & defectu uau:
[6] & si nõ esset eius opinionis exponere ipm̃ linguæ קבה : sed lin
guæ tẽtorii esset ius[7] eius radicis esse קבב ꝓut tulit ipm̃ kimhi:
& uenit sicut est moris dupliciũ lãmed & defectiuorꝶ hayn[8] vt
עי quod tulimus in strata quinta. Et in cõnotatione est dicẽdũ
ꝙ conuersum sit holem in [9] rapiens kamecz: & dicemus קבתה:
& erit ipsius significatio linguę uacui & futilis: quod est[10] æq-
uocum tentorio & coagulo: quæ sunt duæ significationes in
quibus disceptauerunt expositores[11] super glosam קבתה an sit
linguæ tẽtorii aut pudẽdorꝶ mulieris : aut coaguli ꝓprie :[12] &
erunt קוב & קבה duæ radices duorꝶ noĩum significãtiũ sup rem
vnam: & erit קבה[13] in maceria פעה ex strata decimaseptima. Et
in continuitate & in cõnotatione mutabitur[14] ceri in rapiens
kamecz: & dicet̃ קבתו קבתה. Et hæc plurificabunt̃ in lingua fœ-
minina[15] vt שוקת שקתות cũ mutatiõe holem in hirek: & seghol ĩ
sceua.[16] ℂ פעות pe cũ kamecz: & hayn cũ sciurek ut גלות חזות :
& hęc[17] nõ mutabunt̃ in ɔtinuitate penitus: & ꝑm mẽtẽ kimhi
[18] etiam חנות cum pathah pe radicis est huius maceriæ : & non
fuerũt mutata hæc[19] nomina ꝑm opinionẽ suã ad significãdũ
ꝙ sint ponderis מלכות : quia etiã illud non[20] est mutatũ. Et si-
gnum super hoc est: quia sicut dicunt מלכיות sic dicunt חנויות :
[21] & remansit mem cũ pathah in מלכיות: & nõ sic heth in חנויות:
quia si fuisset[22] cum pathah magno in motu yod euidentis in
pluralitate essent tria puncta magna[23] coniuncta: quę durꝶ est
linguæ proferre illa : & ideo concĩnum apud me in hoc[24] est
id quod scripsit de eo Habib ꝙ sit maceriæ פעות in hac strata
[25] ponderis פדות : & heth uenit cum rapiẽte pathah in pl'itate:
& dixerũt חנוי ה.[26] ℂ פעות pe cum ceri: & hayn cum sciurek ut
גאות עדות: & pl'itas uenit[27] in lingua doctrinæ cum apparentia
lammed radicis quæ est he mutata[28] cum yod vt עדויות.
ℂ פעות pe cum kamecz : & hayn cum holem ut[29] אחות חמות
quod est separatum ex חמותו : & mutata sunt in continuitate
& cõnotatione

הכנוי בהשתנות החלם אל חטף קמץ · ורבי יונה הביאו בשרש קבה · ורבי דוד קמחי בשרש קבב · ויש לתמוה על החביב במאד מאד כי מי הביאו לסור מדברי הקדמונים בחפץ מחופש ואין לומר אלא כי אין טעם לבעל הרצון כי יותר הגון היה לשים אותו במשעול פועה אשר למסילת שבע עשרה ברגש העין וחסרון הוו · ואם לא היה בדעתו לפרש אותו לשון קבה אלא לשון אהל היה דין שרשו קבב כמו שהביאו הקמחי ובא כדרך כפולי הלמד וחסרי העין כמו עז שהביאנו במסילה החמשית ובכנוי יש לומר שנהפך החלם אל חטף קמץ ונאמר קבתה ותהיה הוראתו לשון חלול ונקוב שהוא משותף אל אהל ואל קבה שהן השתי הוראות שנחלקו בהן המפרשים על ביאור קבתה אם הוא לשון אהל או ערות אשה או קבה ממש ויהיו קוב וקבה שני שרשים לשני שמות מורים על ענין אחד ויהיה קבה במשעול פאה ממסילת שבע עשרה · ובסמיכות ובכנוי ישתנה הצרי אל חטף קמץ ויאמר קבתו קבתה · ואלו יתרבו בלשון נקבות כמו שוקת שקתות בשנוי החלם אל חרק והסגול אל שוא :

פעות

הפא בקמץ והעין בשורק כמו גלות חזות · ואלה לא ישתנו בסמיכות כלל · ולפי דעת הקמחי גם חנות בפתח פא השרש הוא מזה המשעול · ולא נשתנו אלה השמות על דעתו כדי להורות שהם בפלס מלכות שגם הוא לא נשתנה והאות על זה כי כמו שאומרים מלכויות כן אומרים חנויות ונשארה המם בפתח במלכויות ולא כן החית בחנויות כי אלו היתה בפתח גדול בהנעת היוד הנראית ברבוי היו שלש נקודות גדולות מדובקות אשר יכבד על הלשון לבטא בהנה : ולכן הנכון בעיני בזה הוא מה שכתב עליו החביב שהוא ממשעול פעות בזאת המסילה בפלס פרות והחית באה בחטף פתח ברבוי ואמרו חנויות :

פעות

הפא בצרי והעין בשורק כמו ערות גאות והרבוי בא בלשון משנה בהראות הלמד השרש שהיא הא מומרת ביוד כמו עדויות :

פעות

הפא בקמץ והעין בחלם כמו אחות חמות שהוא נפרד מן אמותו ונשתנו בסמיכות

וּבַכִּנּוּי כִּי נֶהְפַּךְ הַקָּמֶץ אֶל חֲטֶף פַּתַח אֶלָּא בְּאֶחָד שֶׁבָּא בְּפַתַח גָּדוֹל לְאָחִיו וּלְאַחוֹתוֹ וְלָכֵן סָבַר הַקִּמְחִי לָתֵת הֶפְרֵשׁ בֵּין הַבָּאִים בְּפַתַח גָּדוֹל וְאָמַר שֶׁהֵם הָרְאוּיִם לָבֹא בְּדָגֵשׁ וּבֵין הַבָּאִים בַּחֲטֶף פַּתַח שֶׁהֵם רָפִים וְדִינָם לָבֹא בְּרִפְיוֹן · וְתָמֵהַּ אֲנִי מְאֹד עַל רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים וּבִפְרָט עַל הֶחָבִיב כִּי יְדַעְתִּיו מְדַקְדֵּק עַל לְשׁוֹנוֹ וְאִם כֵּן אַחֲרֵי שׁוּמָם אָחוֹת וְחָמוֹת מִנָּחֵי הַלָּמֶד · מַה רָאוּ לָשִׂים אוֹתָם מִנָּחֵי הַוָּו וְאָמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אַחְוֹת חַמְוֹת בְּנוֹעַ הַוָּו וְלָמָּה לֹא יֹאמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אַחְהוֹת חַמְהוֹת וְאוּלַי אָמְרוּ זֶה מִפְּנֵי שֶׁמָּצְאוּ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה שֵׁם דָּבָר אַחְוָה בְּנוֹעַ הַוָּו וְאַף שֶׁאֵין זֶה נִמְנַע עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שֹׁרֶשׁ אָחוֹת אָחָה וּבְשֵׁם אַחְוָה נִשְׁתַּנְּתָה הַהֵא אֶל וָו וְלָכֵן נָפַל בּוֹ ם מַחֲלֹקֶת וְאֵין לוֹ הֶכְרֵחַ וְהָרִבּוּי בָּא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד בְּאֶמְצַע וַיֹּאמֶר אַחְיוֹת

פְּעִית הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּרִית שְׁבִית וּכְשֶׁהַפֵּא גְרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַח כְּמוֹ חֲנִית וְכָל אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ עִם הַסְּמִיכוּת וְלֹא עִם הַכִּנּוּי וְיִתְרַבּוּ פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ חֲנִיתִים וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה חֲנִיתוֹתֵיהֶם וְכֵן מִן בְּרִית בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה בְּרִיתוֹת ׃

פְּעוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ פְּדוּת כְּסוּת זְנוּת שְׁבוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי וְלֹא יִתְרַבּוּ ׃

פֹּעֶת הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ צֹפֶת וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה זֶהוּ לְפִי דַּעַת הַקִּמְחִי וְהֶחָבִיב אֲבָל לְפִי דַעַת רַבִּי יוֹנָה הַמְדַקְדֵּק אֵין שָׁרְשׁוֹ צָפָה עַד שֶׁיִּהְיֶה מִנּוֹסְפֵי הַתָּו בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא אֲבָל שָׁרְשׁוֹ צָפַת וְהַתָּו הִיא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וְאִם כֵּן הוּא אֵינוֹ בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת כִּי אִם בָּרִאשׁוֹנָה בְּפֹעֶל קֹדֶשׁ שֹׁרֶשׁ ׃

פָּעִית הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ צָפִית וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃

פָּעוֹן הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ רָצוֹן גָּאוֹן חָרוֹן מָגוֹן וּבְכֻלָּם יִשְׁתַּנֶּה בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא אוֹ אֶל חֲטֶף פַּתַח כְּשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר ׃

פֵּעוֹן הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ הֵרוֹן נִפְרַד מִן הֵרוֹנֵךְ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבֶּה · וְזֶה סוֹף הַמְּסִלָּה הַזֹּאת ׃

המסילה

& cõnotatione:quia cõuerſum eſt kamecz in rapiens pathah:
niſi in uno quod venit cum pathah magno[2] לאחיו ולאחותו : & iõ
opinatus eſt kimhi dare differẽtiã interueniẽtia cum pathah
[3]magno:& dixit ꝙ ſint digna uenire cum dagheſc:& inter ue⸗
nientia cum rapiente pathah quæ ſunt[4]lenia:& eorũ ius eſt ue
nire cum lenitate:& miror ego nimium de multis grãmaticis
[5]& præcipue de Habib:quia noui eum apprime aduertẽs ſup
eius linguam: igitur poſtq̃ poſuerant[6]אחות & חמות ex quieſcen
tibus lammed quid viderunt ad ponendum illa ex quieſcen⸗
bus vau:& dixerũt [7]ꝙ ius eorum erat eſſe אחות חמות cum motu
ipſius vau:& cur nõ dicerent ꝙ eorũ ius[8]eſſet eſſe אחהות חמהות:
& forſitan dixerunt hoc quia inuenerunt in lingua doctrinæ
nomen [9] rei אחוה cum motione vau:& licet non ſit hoc impoſ
ſibile:tamen poſſibile eſt ꝙ ſit [10]radix אחה אחות:& in noĩe אחוה
mutata fuit he in vau:& ideo cecidit in ipſum[11] controuerſia
& nõ eſt ei neceſſitas:& plr̃itas uenit cum additione yod in me
dium:& dicet̃ אחיות. [12] ℭ פעית pe cum ſceua:& hayn cũ hirek:
vt ברית שבית : & qñ pe[13] eſt gutturalis ueniet cum rapiente pa⸗
thah vt חנית : & omnia hæc non mutabunt̃ [14]cum cõtinuitate
neqꝫ cũ cõnotatione:& plurificabunt̃ aliquãdo in lingua ma⸗
ſculi vt חניתים :[15]& aliquãdo in lingua fœminina חניתותיהם:& ſic
ex ברית in lingua doctrĩæ בריתות. [16] ℭ פעות pe cũ ſceua:& hayn
cum ſciurek ut פדות כסות זנות שבות :[17]& hæc nõ mutabunt̃ in cõ
tinuitate neqꝫ in cõnotatione neqꝫ plurificabuntur. [18] ℭ פעת
pe cum holem:& hayn cum ſeghol ut צפת: & non plurificabit̃
neqꝫ[19]mutabitur:hoc eſt ẜm opinionem Kimhi & Habib:ſed
ẜm opinionẽ[20] rabi Iona grãmatici nõ eſt eius radix צפה adeo
ꝙ ſit ex additis tau cũ defectu[21]lãmed he: ſed eius radix ẽ צפת
& tau eſt lãmed radicis:& ſi ſic ſit nõ eſt [22] in ſtrata hac niſi in
prima põderis קדש שרש. [23] ℭ פעית pe cum kamecz:& hayn cũ
hirek ut צפית :& non mutabitur neqꝫ [24] plurificabitur vnquã.
ℭ פעון pe cum kamecz:& hayn cũ holem[25]vt רצון גאון חרון מגון:
& in oĩbus illis mutabitur in cõtinuitate [26] & in cõnotatione
& in pluralitate kamecz in ſceua uel in tapiens pathah quãdo
pe eſt lr̃a gutturalis:& oĩa illa[27]plr̃ificabunt̃ ĩ lingua maſculi.
ℭ פעון pe cum ceri:& hayn cum holem vt הרון [28] ſeparatũ ex
הרונך:& non mutabitur vnquam & nõ plurificabitur:& hic eſt
finis[29]ſtratæ huius.

 ℭStrata

❡Strata vigesimaprima est stratã quiescẽtium lámed aleph: & in ea[2] sunt sex maceriæ. ❡ פועה pe cum holem: & hayn[3] cum seghol vt גומא: & possibile est ꝙ in hac maceria sit separatum [4] סבאך & singulare עפאים & erunt סבא עפא: & hæc non mutabũtur vnquã: & [5] si non inuenta sint separata singularia. ❡ פעא pe & hayn cum seghol: vt [6] כסא גבא דשא טנא פלא: & inuenitur vnum cum ceri pe Isaiæ [7] capitulo nono פלא: & fiet ex eo nomen agnominis cum additione yod Iudicum [8] capitulo decimotertio: & ipsum est admirandum: & in plĩtate mutabitur seghol pe in sceua: & seghol hayn[9] in kamecz vt דשאים פראים: & in connotatione mutabitur ẜm duos modos. Modus [10] primus ꝙ redeat pe in hirek: & hayn in sceua vt כלאו: aut pe in pathah[11] ut טנאך. ❡ פעא pe cum seghol: & hayn quiescens si sit de litteris[12] quietis: aut cum sceua leui si non fuerit de illis vt חטא גיא: & hæc plurificabuntur [13] in lingua masculi cum mutatiõe seghol in rapiens pathah: & quiescentes mouent̃ cum kamecz [14] & cum hirek ut חטאים. ❡ פעא totum est cum kamecz vt צמא צבא: & in continuitate [15] & in cõnotatione mutabitur kamecz pe in sceua צבא exercitus belli צבאי exercitus meus: & non [16] inuenitur צמא plurificatum sed צבא plurificatur in lingua fœminina צבאות: & in cõnotatione [17] pluralitatis mutabit̃ kamecz pe in hirek: & kamecz hayn in sceua: & dicetur צבאותי.

[18] ❡ פעא pe cum pathah: & hayn cum kamecz ut דבא קנא: & ẜm [19] Habib singulare חטאים est huius maceriæ: sed ꝙ non[20] uenit ad vsum linguæ: & secundum meam opinionem non sunt sua uerba in hoc conuenientia: sed est[21] in maceria פעא: prout scripsimus superius: & ꝙ mutatũ sit seghol in pathah [22] nõ est res extranea: quia iam ĩuenimus pluries seghol mutatũ in pathah vel[23] rapiens pathah in pluralitate quando pe est littera gutturalis ut ex חפץ חפצים: & hayn[24] quiescẽs mota fuit cum kamecz ob causam aleph uenientis post eam quæ mouetur in pluralitate:[25] & ꝓpterea non est necessarium multiplicare noĩa: quæ non uenerunt ẜm vsum linguæ prout [26] sequit̃ Habib in hoc. ❡ פעא pe cum hirek: & hayn cum seghol vt [27] כסא: & in continuitate mutabit̃ seghol in ceri vt כסא tronũ Dei:[28] & in connotationibus & in pluralitate cõmutatum est seghol in sceua leue ut כסאי כסאות.

[29] ❡ Strata vigesimasecũda est strata quiescẽtiũ lámed aleph

additorum

המסילה העשרים ואחת היא מסילת נחי הלמד אלף ובה ששה משעולים ׃

פועה הפא בחלם והעין בסגול כמו גומא ואפשר שבזה המשעול נפרד סבאך ויחיד עפאים ויהיו סבא עפא ואלו לא ישתנו לעולם אף כי לא נמצאו נפרדים יחידים ׃

פעה הפא והעין בסגול כמו כסא גבא דשא טנא פלא ונמצא אחד בצרי הפא בישעיה סימן ט פלא יועץ ויעשה ממנו שם התאר בתוספת יוד בשפטים סימן יג והוא פלאי וברבוי ישתנה סגול הפא אל שוא וסגול העין אל קמץ כמו דשאים פראים ובכנוי ישתנה על שני דרכים · הדרך הראשון שתשוב הפא בחרק והעין בשוא כמו כלאו או הפא בפתח כמו טנאך ׃

פעא הפא בסגול והעין נחה אם היא מאותיות הנחאו בשוא קל אם אינה מהן כמו חטא גיא ואלו יתרבו בלשון זכר בשנוי הסגול אל חטף פתח והנחים יתנועעו בקמץ ובחרק כמו חטאים ׃

פעא כלו בקמץ כמו צמא צבא ובסמיכות ובכנוי ישתנה קמץ הפא בשוא צבא מלחמה צבאי ולא נמצא צמא מתרבה אבל צבא יתרבה בלשון נקבה צבאות ובכנוי הרבוי ישתנה קמץ הפא אל חרק וקמץ העין אל שוא ויאמר צבאותי ׃

פעא הפא בפתח והעין בקמץ כמו דכא קנא ולפי החביב יחיד חטאים הוא בזה המשעול אלא שלא בא בהרגל הלשון · ולפי סברתי אין דבריו בזה נכונים · אלא הוא במשעול פעא כמו שכתבנו למעלה · ומה שנשתנה הסגול אל פתח אינו דבר זר כי כבר מצאנו פעמים רבות הסגול משתנה אל פתח או חטף פתח ברבוי כשהפא אות גרונית כמו מן חפץ חפצים והעין הנחה הונעה בקמץ בסבת האלף הבאה אחריה המתנועעת ברבוי ולזה אין צורך להרבות שמות שלא באו על הרגל הלשון כמו שיתחייב על החביב בזה ׃

פעא הפא בחרק והעין בסגול כמו כסא ובסמיכות ישתנה הסגול אל צרי כמו כסא יי ובכנוים וברבוי הומר הסגול בשוא קל כמו כסאי כסאות ׃

מסילת השתים ועשרים היא מסילת נחי הלמד אלף

נוֹסָפֵי תָּו בְּסוֹפָם וּבְקִצְרָתָם יוֹד בְּאֶמְצַע וּבָהּ אַרְבָּעָה מִשְׁעוֹלִים ׃

פְּעָאת הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהָאָלֶף נָחָה כְּמוֹ חַטָּאת ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח כְּמוֹ חַטַּאת יְהוּדָה וְנִמְצָא אֶחָד בְּחֶסְרוֹן הָאָלֶף בְּמִדְבַּר סִימָן טו׳ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת וְגַם אֶחָד נִמְצָא בְּפַתַּח בַּמּוּכְרָת לְחַטַּאת נִלְכְּדָה וּשְׁנֵיהֶם זָרִים לְפִי דִקְדּוּק הַלָּשׁוֹן ׃ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בְּפַתַּח הַחֵית וְחֹלֶם וְדָגֵשׁ הַטֵּית חַטֹּאת ׃ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת וְלֹא בְּכִנּוּי הָרִבּוּי כְּלָל כְּמוֹ חַטֹּאת נְעוּרַי חַטֹּאתֵיכֶם ׃

פְּעָאת הַפֵּא בְּרָגֵשׁ וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ קְרָאת לִקְרָאת וְזֶה לֹא נִמְצָא נִפְרָד כִּי אִם בְּשִׁמּוּשׁ לִקְרָאת וּבְכִנּוּי לִקְרָאתְךָ לִקְרָאתוֹ וּלְעוֹלָם לָמֶד מְשָׁרֶתֶת אוֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ ׃

פְּעֵאת הַפֵּא בְּחִרֵק וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְלֵאת נְשֵׂאת וּכְשֶׁיִּתְרַבּוּ יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֵק קָטָן וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ בְּמִלֻּאוֹתָם ׃ וְכֵן גַּם כֵּן יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֵק קָטָן בִּסְמוּךְ הַיָּחִיד כְּמוֹ מִלֻּאַת אָבֶן ׃

פָּעִיא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִרֵק כְּמוֹ נָשִׂיא וְלִפְעָמִים נִמְצָא בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל שֵׁם שֶׁהוּמַר בּוֹ הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְרִיא וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בִּשְׁוָא הַפֵּא הַשָּׁרְשִׁית כְּמוֹ נְשִׂיאִים מְרִיאִים וּבָזֶה נִשְׁלְמָה מְסִלַּת הַשְּׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים ׃

מְסִילַת הַשָּׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת חַסְרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֶד וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם וּמֵהֶם עִם זֶה נוֹסָפֵי הַתָּו בְּסוֹפָם וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַיּוֹד בְּאֶמְצַע לְבַד וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

מַעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ הַבָּא לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מַסָּה מַכָּה ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח בְּהִשְׁתַּנּוּת הַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ מַכַּת חֶרֶב מַסַּת נְקִיִּים וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה מַכּוֹת מַסּוֹת ׃

מַעָא הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַנָּחָה אָלֶף בַּסּוֹף כְּמוֹ מַשָּׂא וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם אַף בִּסְמִיכוּת ׃

additorum tau in suo fine: & in eorum quibusdam yod in me
dio: & in ea sunt quatuor maceriæ.[2] ℂ פעאת pe cum pathah: &
hayn cum kamecz & daghesc: & aleph quiescēs vt [3] חטאת: & in
continuitate mutabitur kamecz in pathah vt [4] חטאת peccatum
Ihudæ: & inuenitur vnum cū defectu aleph Numeri capitulo
.xv. & hædus [5] caprarum vnus לחטת ad eximēdum peccatum:
& etiam vnum inuenitur cum pathah in discontinuo לחטאת
ob peccatum capta fuit: [6] & ambo illa sunt extranea ẜm grāma
ticam linguæ: & plurificabit̃ in lingua fœminina cum pathah
heth [7] & holem & daghesc teth חטאת: & nō mutabitur in con-
tinuitate neq; in cōnotatiōe pluralitatis [8] omnino vt חטאת pec
cata pueritiæ meæ חטאתיכם. [9] ℂ פעאת pe cum daghesc: & hayn
cum pathah ut קראת לקרא: & hoc [10] non inuenitur separatum
nisi in regimine לקראת: & in cōnotatiōe [11] לקראתך לקראתו: & sem
per lāmed seruit ei in suo capite [12]. ℂ פעאת pe cum hirek: & ha
yn cum ceri vt מלאת נשאת: & quādo plurificabunt̃ [13] mutabitur
ceri in sciurek paruum & plurificabitur in lingua fœminina
[14] ut במלאותם: ac etiā ita mutabitur ceri in sciurek minus in cō
tinuo [15] singularis ut מלאת plenitudine lapidis. [16] ℂ פעיא pe cū
kamecz: & hayn cum hirek ut נשיא: & aliquādo [17] inuenitur in
hac maceria nomen in quo cōmutatum est kamecz in [18] sceua
ut מריא: & omnia ipsa plurificabuntur in lingua masculi cum
sceua pe radicalis ut [19] נשאים מריאים: & in hoc expleta est strata
vigesimasecunda.

[20] ℂ Strata vigesimatertia est strata defectiuorum pe & quiescē-
tium [21] lāmed: & ex eis sunt additæ mem in eorum capite: & ex
eis cum hoc [22] sunt additę tau in earū fine: & ex eis additę yod
in medio solum: & in ea sunt quinq; [23] maceriæ.

[24] ℂ מעה mem cum pathah: & hayn cū kamecz & daghesc ue-
nit ad significādum super [25] defectum pe radicis ut מסה מכה: &
in continuitate [26] mutabit̃ kamecz in pathah mutatione he in
tau vt מכת percussio gladii מסת experientia [27] mūdorum: & plu
rificabuntur in lingua fœminina מכות מסות.

[28] ℂ מעא mem cum pathah: & hayn cum kamecz: & quiescēs
est aleph in vltimo ut משא: [29] & hæc non mutabūtur vnquam
etiam in continuitate.

¶ מעה mem cum pathah:& hayn cum seghol ut משה: & pluri-
ficabitur aliquando [2] in lingua masculi ut pforasti במטיו virgis
suis:quod est cõnotatio cum [3] plr̃itate ĩ lingua masculi:& aliqñ
in lingua fœminina in separato מטות: & in cõnotatione מטותם.
[4] Et rabi Iahacob filius rabi Elhazar opinatus ẽ ꝙ ex המכים per
cussiõibus qbus pcusserũt eũ sit in hac [5] maceria:& rabi Ioseph
Kimhi concessit ei:sed rabi Iona opinatus est ꝙ singl'e sit [6] מכה
& in plr̃itate dicetur מכים sicut dicunt ex חטה חטים:& s̃m eius uer
ba [7] essent singulari vni duę plr̃itates:vna in lingua masculi: &
altera in lingua fœminina:quia [8] dicemus ex מכה מכים ac etiam
מכות: & non est ratio decernens inter duas opiniones istas.
[9] ¶ מעות mem cum pathah:& hayn cum sciurek ut מצות:qđ est
[10] sepatũ ex מצותך. ¶ עיא pe deficit:& addita [11] ẽ yod: & hayn
est cum hirek ut איש:quod est separatũ ex שיאר: & hæc nõ [12] mu
tabuntur neq; plurificabuntur omnino.
[13] ¶ Strata vigesimaquarta est strata quiescẽtiũ extremorum
cũ additione [14] tau uel mem in suo capite:& sunt ex his com-
mutata he [15] in yod in medio:& ex eis sunt addita tau in capite
& nun in fine:& in ea sunt quinq; maceriæ. [16] ¶ תועה tau cum
holem:& hayn cum kamecz vt תורה תודה:& plurificabunt̃ [17] in
lingua fœminina in mutatione he in uau tau ut תורה [18] תורות.
¶ תועה tau cum sciurek:& hayn cum kamecz ut תוגה: & etiam
[19] hæc plr̃ificabunt̃ in lingua fœminina vt תוגות. [20] ¶ תועה tau
cum sciurek: & hayn cũ hirek: & yod cõmutata cũ kamecz ut
[21] תושיה. ¶ מועא mem cũ holem:& hayn [22] cum kamecz vt מוצא
מורא:& hæc non mutabunt̃ vnquã. [23] ¶ תועין tau cum sciurek:
& hayn cum hirek:vt תופין separatũ ex [24] תופיני: & nõ inuenit̃ in
vsu linguæ nisi pluralitas [25] cõtinui & pe quiescens est aleph:&
cõmutata est cum vau occasione sciurek tau pręcedentis: [26] &
additę sunt nun & yod ad significandum super coctiones plu
res hanc post hanc:ut tulit [27] rabi Salamon ex uerbis nostrorũ
doctorũ תופיני cocta coctionibus multis post ipsius ablutionẽ
in bulliẽti [28] coquit eã in furno:& redit & cõficit eã ĩ frixorio:
& s̃m hãc opinionẽ תופיני nõ erit [29] cõtinuatũ sed discõtinuũ:
& est nomẽ agnoĩs singl'is: qđ coctũ est coctiõibus multis ut
diximus

מֶעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ מַטֶּה וְיִתְרַבֶּה פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ נְקֵבָה בְּמַטָּיו שֶׁהוּא הַכִּנּוּי עִם הָרִבּוּי בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בַּנִּפְרָד מַטּוֹת וּבַכִּנּוּי מַטּוֹתָם ׳ וְרַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר כִּי מִן הַמַּכִּים אֲשֶׁר הִכּוּהוּ הוּא בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וְרַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי הוֹדָה לוֹ אֲבָל רַבִּי יוֹנָה סָבַר שֶׁהַיָּחִיד הוּא מַכָּה וּבָרִבּוּי יֵאָמֵר מַכִּים כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים מִן חִטָּה חִטִּים וּלְפִי דְבָרָיו הָיוּ לְיָחִיד אֶחָד שְׁנֵי רִבּוּיִם אֶחָד בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאֶחָד בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כִּי נֶאֱמַר מִן מַכָּה מַכִּים וְגַם מַכּוֹת וְאֵין טַעַם מַכְרִיעַ בֵּין שְׁנֵי הַדֵּעוֹת הָאֵלֶּה

מְעוֹת הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מְצוּרַת שֶׁהוּא נִפְרָד מִן מְצוֹתֶךָ׃

עִיא הַפֵּא אִתְחַסֵּר וְנוֹסַף הַיּוֹד וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ שִׂיא הַנִּפְרָד מִן שִׂיאוֹ ׳ וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ כְּלָל׃

מְסִילַת הָאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַקְּצָווֹת בְּתוֹסֶפֶת תָּו אוֹ מֵם בְּרֹאשָׁם ׳ וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ עִם זֶה מוּמָרֵי הַהֵא בַּיּוֹד בְּאֶמְצַע וּמֵהֶם נוֹסְפֵי הַתָּו בָּרֹאשׁ וְנוּן בַּסּוֹף וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים

תּוֹעָה הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ תּוֹרָה תּוֹרָה וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בְּהִשְׁתַּנּוֹת הַהֵא בְּוָו תָּו כְּמוֹ תּוֹרָה תּוֹרוֹת׃

תּוּעָה הַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ תּוּגָה וְגַם אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ תּוּגוֹת׃

תּוּעִיָּה הַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּחִרֶק וְהַיּוֹד הַמּוּמֶרֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ תּוּשִׁיָּה׃

מוֹעָא הַמֵּם בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוֹצָא מוֹרָא וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם׃

תּוּעִין הַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ תּוּפִין נִפְרָד מִן תּוּפִינֵי וְלֹא נִמְצָא בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן כִּי אִם הָרִבּוּי הַסָּמוּךְ וְהַפֵּא הַנָּחָה הִיא אָלֶף וְהוּמְרָה בְּוָו מֵחֲמַת שׁוּרֶק הַתָּו הַקּוֹדֶמֶת וְנוֹסְפוּ הַנּוּן וְהַיּוֹד לְהוֹרוֹת עַל אֲפִיּוֹת מְרוּבּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא רַשִׁ״י מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז״ל תּוּפִינֵי אֲפוּיָה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה אַחַר חֲלִיטָתָהּ אוֹפָהּ בַּתַּנּוּר וְחוֹזֵר וּמְטַגְּנָהּ בַּמַּחֲבַת ׳ וּלְפִי זֶה הַדַּעַת תּוּפִינֵי לֹא יִהְיֶה סָמוּךְ אֶלָּא מוּכְרַת וְהוּא שֵׁם תֹּאַר לְיָחִיד שֶׁנֶּאֱפָה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ׃

שאמרנו ׳ ואם כן הוא היה עקר המשעול הזה תופיני התו בשורק והעין בחרק והנון והיוד הנוספות לתואר בצרי הנון ולא יתרבה ולא ישתנה כלל לעולם ׃

מסילת החמש ועשרים היא מסילת היתרים בשרשיהם אשר הקדמונים קראו אתם מרובעים ואני נראה בעיני לקרותם יתרים בשרשיהם כי כל אותיותיהם שרשיות להם ויתרות למעלה ממספר השלש אשר נהגו להתיחס בו שרשי השמות והפעלים ולא קראתים מרובעים כי רבים מהם בעלי חמש אותיות אף כי במקצת השמות אשר במסילה הזאת תמצא מאותיות האמנתי אשר אמרנו בשער האותיות שהן מיוחדות לשרת בהנה והנה עלה מספר משעולי המסילה הזאת לעשרים ושלשה משעולים ׃

אבנט ירדן פרדס האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בצרי ויתרבו בלשון זכר אבנטים פרדסים ולא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ׃

חרמש האות הראשונה בסגול והשנית בשוא והשלישית בצרי ולא יתרבה ולא ישתנה כלל ׃

ברזל כרמל האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בסגול וכרמל בא בתוספת הא הידיעה בראש והא נוספת בסוף תמורת למד בראש ויאמר הכרמלה שפירושו אל הכרמל ובכנוי ישתנה הסגול אל חרק והלמד בדגש ונאמר כרמילו

גלמוד קרסול חרצוב באות הראשונה פתח ובשנית שוא ובשלישית שורק ׃ גלמוד נמצא תאר לזכר ולנקבה גלמודה ולא יכונו ולא יתרבו לעולם ׃ קרסול לא נמצא היחיד ולא הנפרד אלא הרבוי עם הכנוי קרסולי ׃ חרצוב גם כן לא נמצא יחיד ולא עם הכנוי אבל נמצא הרבוי נפרד לבד ויאמר חרצובות בלשון נקבה ׳ וקצת המדקדקים סברו שהיחיד הוא לשון נקבה והיה דינו חרצובה בפלס גלמודה ׳ ואין מוכיח בין שני הדעות כי לא נמצא בתאר יוכיח על לשון זכר או נקבה ואין הרבוי בתו סימן הכרחי על הנקבה ׃

כפתור חרגול פרעוש רפסוד האות הראשונה בפתח והשנית בשוא

והשלישית

diximus:& ſi ſic eſt eſſet radix maceriæ huius. ¶ תופיני tau cum
ſciurek:[2] & hayn cum hirek:& nun & yod additę ob agnomen
ſunt cum ceri nun:& non plurificabitur [3] neq; mutabitur peni
tus vnquam.

[4] ¶ Strata vigeſimaquinta eſt ſtrata ſuperfluoꝝ in ſuis radici
bus:[5] quæ ueteres uocauerunt ipſa quadrata:ego autem viſus
ſum mihi [6] uocare ipa ſuperflua in ſuis radicibus:quia omnes
eorũ litteræ ſunt radicales eis [7] & ſuperfluę ſupra numerũ triũ
cui ſolitę ſunt attribui radices nominũ [8] & uerboꝝ:& non uo=
caui ea quadrata:quia multa illorum ſunt habentia quinq; lit
teras:[9] quãuis in aliqbus nominibus quæ ſunt in ſtrata hac in=
uenies ex litteris האמנתי:[10] quas diximus in cap.litteraꝝ ꝙ ſint
propriæ ad ſeruiendũ per eas:ſicq; conflauit [11] numerus ma=
ceriaꝝ ſtratæ huius in viginti & tres macerias.[12] ¶ אבנט ירדן
פרדס littera prima eſt cum pathah:& ſecunda [13] cum ſceua : &
tertia cum ceri: & plurificabuntur in lingua maſculi [14] אבנטים
פרדסים : & non mutabunť in continuitate neq; in cõnotatione.
[15] ¶ חרמש littera prima eſt cum ſeghol:& ſecũda cum ſceua:&
tertia [16] cum ceri:& non plurificabitur neq; mutabiť omnino.
[17] ¶ כרמל ברזל littera prima cum pathah:& ſecũda cum ſceua:
& tertia [18] cum ſeghol : & כרמל uenit cum additione he notifi=
cationis in capite:& he [19] addita in fine vice lãmed in capite &
dicetur הכרמלה : cuius interpretatio eſt ad [20] הכרמל : & in cõno
tatione mutabitur ſeghol in hirek & lãmed cũ dagheſc : & di=
cemus כרמילו carmel eius.[21] ¶ גלמוד קרסול חרצוב in littera pria
pathah:& in ſecũda ſceua:& in tertia [22] ſciurek. ¶ גלמוד inue=
nitur agnomen maſculo:& fœminæ eſt גלמודה : & non cõnota
buntur [23] neq; plurificabũtur vnquam. ¶ קרסול non inueniť
ſingulare neq; ſeparatum:ſed pluralitas [24] cum connotatione
קרסולי. ¶ חרצוב etiam ſimiliter non inuenitur ſingulare neq;
cum cõnotatione:[25] ſed inueniť pluralitas ſeparata ſolũ:& di
cetur חרצובות in lingua fœminina:& quidã [26] grãmatici opina
ti ſunt ꝙ ſingulare ſit linguæ fœmininę:& eſſet eius ius חרצובה
ponderis [27] גלמודה: & nõ eſt diiudicans inter duas opiniones:
quia nõ inueniť cum agnomie qđ cõprobet [28] linguã maſculi
aut fœmininã : neq; plitas p tau ẽ ſignũ neceſſariũ de fœmia.
[9] ¶ כפתור חרגול פרעוש רפכוד lra pria cũ pathah:& ſcđa cũ ſceua
& tertia

& tertia cum holem. ¶ כפתור plurificatū est in lingua masculi
כפתורים: & uenit cum[2] connotatione כפתוריה : sed חרגול & פרעוש
non fuerunt plurificata: neqȝ inuenta sunt cōnotata.[3] Et רפסוד
inuenitur in pluralitate in lingua fœminina רפסודות : & nō in-
uenitur singulare nisi[4] s̄m ratiocinationē: & ideo putauerunt
quidam grāmatici ꝙ singulare sit linguæ fœmininæ רפסודה.
[5] ¶ גבעול littera prima cum hirek: & secunda cum sceua: & ter
tia cum holem:[6] & non inuenitur ei pluralitas in scriptura sed
in doctrina גבעולין cum additione nun[7] in ultimo & nō mutabi
tur unquam. ¶ ספרד סמדר חנמל ארדט lr̄a[8] prima cum sceua si nō
sit gutturalis: & si sit gutturalis cum pathah: & secunda[9] cū ka
mecz: & tertia in pausa semper est cum pathah : excepto ארדט
quod est cū kamecz[10] vbiqȝ. ¶ ערפל עמלק עזאזל עטלף חבצל lr̄a
prima est[11] cum rapiēte pathah: & secūda cum kamecz: & ter-
tia cum seghol in nomine ערפל: sed[12] in reliqs est cum ceri : &
in עטלף & חבצל est cū ceri cū daghesc: & nō cognoīatur[13] eis
nisi עמלק & dicemus עמלקי : & nō plr̄ificabit̄ ex eis nisi עטלף dice
mus[14] עטלפים : & nō mutabit̄ ī cōtinuitate nisi חבצל qa dicemꝰ
חבצלת: & possibile est[15] ꝙ ēt discontinuū חבצלת nō sit חבצל: sed
חבצלה habens quinqȝ lr̄as: & ei sit[16] maceria per se. ¶ אמרפל lr̄a
prima est cum pathah: & secunda[17] cum sceua: & tertia cū ka-
mecz: & quarta cum seghol: & non plurificabitur neqȝ mutabi
tur[18] penitus. ¶ יזרעאל littera prima cū hirek: & scd̄a & tertia
cum sceua:[19] & quarta cum seghol: & etiam hoc nō plurifica-
bitur neqȝ mutabitur vnquam. ¶ חלמיש[20] עכביש littera prima
cum pathah: & secunda cum kamecz & daghesc: & tertia[21] cū
hirek: & ī cōtinuitate mutabit̄ kamecz ī sceua ut חלמיש lapillus
silicis.[22] ¶ פתיגיל lr̄a prima mota cū sceua: & reliquę cū hirek:
& nō[23] mutabitur vnq̄. ¶ שרביט זרזיף זרזיר littera prima cū pa-
thah: & secūda[24] cū sceua: & tertia cū hirek: & שרבינך est de qua
dratis s̄m opinionem omniū[25] grāmaticoꝝ: sed in זרזיף & זרזיר
distulerunt opiniones: qa est q posuit זרזיף[26] in quadratis ꝑut
fecit rabi Dauid kimhi: & sic videtur veritas s̄m arāmeam in
terp̄tationē[27] ꝙ sint noīa reꝝ. Et alii petierūt educere illa ex
suo significato: & tribuere eis[28] signātiōes vt bonū ē apud eos
adeo ꝙ Habib q̄siuit expōnē ex uerbis nr̄oꝝ doctoꝝ[29] capi.
rabi Elihezer: qa זריף abscissū ē ex duplicibꝰ pe zain: & hoc est
etiam

והשלישית בחולם · כפתור התרבה בלשון זכר כפתורים ובא עם הכנוי כפתוריה אבל חרגול ופרעוש לא התרבו ולא נמצאו מכונים ורפסוד נמצא ברבוי בלשון נקבה רפסודות ולא נמצא היחיד אלא לפי ההקש ולכן חשבו קצת המדקדקים שהיחיד לשון נקבה רפסודה ׃ גבעול האות הראשונה בחרק והשנית בשוא והשלישית בחולם ולא נמצא לו הרבוי במקרא אלא במשנה גבעולין בתוספת נון באחרונה ולא ישתנה לעולם ׃ ספרד סמדר חנמל אררט האות הראשונה בשוא אם אינה גרונית ואם היא גרונית בפתח והשנית בקמץ והשלישית בהפסק לעולם בפתח זולת אררט שהוא בקמץ בכל מקום ׃ ערפל עמלק עזאזל עטלף חבצל האות הראשונה בחטף פתח והשניה בקמץ והשלישית בסגול כשם ערפל אבל בנשארים היא בצרי ובעטלף וחבצל היא אם הצרי בדגש ולא יתואר בם כי אם עמלק ונאמר עמלקי ולא יתרבה מהם כי אם עטלף שנאמר עטלפים ולא ישתנה בסמיכות אלא חבצל שנאמר חבצלת ואפשר שגם מוכרת חבצלת אינו חבצל אלא חבצלה בעל חמש אותיות ולא משעול בפני עצמו ׃ אמרפל האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בקמץ והרביעית בסגול ולא יתרבה ולא ישתנה כלל ׃ יזרעאל האות הראשונה בחירק והשנית והשלישית בשוא והרביעית בסגול וגם זה לא יתרבה ולא ישתנה לעולם ׃ עכביש חלמיש האות הראשונה בפתח והשנית בקמץ ודגש והשלישית בחירק · ובסמיכות ישתנה הקמץ בשוא כמו חלמיש צור ׃ פתיגיל האות הראשונה המונעת בשוא והנשארות בחירק ולא ישתנה לעולם · שרביט זרזיף זרזיר האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בחירק ׃ ושרביט הוא מן המרובעים לדעת כל המדקדקים אבל בזרזיף וזרזיר נחלקו הדעות כי יש מי ששם זרזיף במרובעים כמו שעשה רבי דוד קמחי וכן נראה האמת לפי התרגום שהם שמות דברים · ואחרים בקשו להוציאם מעניינם ולתת להם הוראות כטוב בעיניהם עד שהחביב בקש פירוש מדברי רבותינו פרקי רבי אליעזר משום דזריף ועשה זרזיף מכפולי הפא זיין וזה הוא

גם כן מדברי הקמחי בשרשים שרו ·

אך אמנם כבורם במקומו מונח על זה וזה כי הקמחי פירש ש שם זרזיף ואמת שהוא אפשר פירושו שהוא עשב הנגנז והנחתך וזריף שאמרו חכמים רשי פירש מנפח ובעל הערוך פירש מכביר החולי הרי שאין הנדון שהביאו דומה לראיה · ורבי יוסף קמחי פירש שזרזיף מלה מורכבת מן זר וזיף כלומר זר הוולוה לארץ מפני שהמטר זר לטבע הארץ · והחביב בקש לסתור את דבריו ואמר שהוא לא ידע מה זרות יש למטר אצל הארץ ומי שעיין בטבעיות ידע כי מחלציה יצא · והנה סתירת החביב היא בנין דעת רבי יוסף קמחי כי אף על פי שהמטר נולד מן האדים העולים מן הארץ האדים ההם אינם מטבע הארץ אלא מן הענינים שנתערבו בה הבאים אליה מחוץ כי בטבעה הארץ קרה ויבשה אין בה לחות לבד לחות מה שנתערב עמה ולכן זר הוא עמה · אך אמנם יש לחפוש רבי יוסף ממקום אחר כי זרזיף הוא לשון הקדש חמור לשון מקרא ואין לעשות אתו לשון ארמי אם אפשר לפרשו בדרך אחרת ולכן טוב הוא לומר שהוא שם דבר ומן המרובעים כמו שכתבו הראשונים : וכן זרזיר שכתב רשי שאינו יודע מה הוא · הנה הוא שם חיה שמתנדנדת בין התרנגולות ועל כן נקרא בשם הנדנוד הזה ואמר זרזיר מתנים מפני שהנדנוד הוא במתנים וכן תרגם רב יוסף ואכבא דמזדרכיל בצת תרנוגלי במשלי סימן ל' · ולכן טעה מי שאמר שהוא מן הכפולים שהיה לשון זרות וזר מעשהו לפי דעתי : אראל ארגז עקרב חשמל כרפס גנזך שרעף דרדר צרתן צרפת וזולתם שבכלם האות הראשונה והשלישית בפתח והשנית בשוא וברבוי ישתנה רפה הבית של עקרב אל דגש ונאמר עקרבים ובכנוי ישתנה פתח האלף אל סגול ונאמר אראלם · וכבר יש קצת שמות זה המשעול שהאות הראשונה בקמץ ולא אזכרם בסבת כי הם מתחלפים אצל נוסחאות הספרים אשר אתנו ולכן נניח אתם לפרשם בפרט אצל חכמי המסורת : סרפד שנער גזבר טפסר פתגם פלדש ידלף האות הראשונה בחרק והשנית בשוא והשלישית בקמץ וסרפד

שנער

etiã ex uerbis Kimhi in radicibus suis. [2] Verũtñ honore eorũ
suo loco stante circa hoc: nãq; Kimhi exposuit [3] nomẽ זרזיף: &
uerum est ꝙ possibilis sit eius interp̃tatio ꝙ sit herba quæ seca
tur [4] & abscinditur: & זרזיף quod dixerunt sapientes rabi Sala-
mon ĩterpretatus est flans: & auctor ערוך interp̃tatus est [5] ag-
grauans morbum: en ꝙ non est iudicandũ qđ tulerunt simile
probationi: & rabi Ioseph kimhi [6] exposuit ꝙ זרזיף sit dictio cõ
posita ex זר & זיף: q̃si diceret extraneũ accõmodatũ terræ: [7] qa
pluuia est extranea terrę naturæ. Et Habib quęsiuit destruere
[8] uerba eius: & dixit ꝙ ipse nesciat q̃ extraneitas sit pluuię apđ
terram: & qui speculatus est [9] in naturalibus scit ꝙ ex uiribus
ipsius exit: & equidem dirutio Habib est ædificatio opinionis
[10] rabi Ioseph Kimhi: quia licet pluuia gignatur ex uaporibus
ascendentibus [11] a terra: uapores illi nõ sunt de natura terræ:
sed ex rebus q̃ p̃mistæ sunt [12] ei ueniẽtibus ĩ eã de foris: quia in
sua natura terra est frigida & sicca: nõ est in ea humor: [13] exce-
pto humore illius qui p̃mistus est secum: & ideo extraneus est
cum illa: sed est intercipiendus [14] rabi Ioseph aliũde: quia זרזיף
est linguæ sanctimoniæ grauis linguæ scripturæ: [15] & nõ est fa
ciũdum ip̃m linguæ arãmeę si possĩbile sit ip̃m interp̃tari mo
do alio: & ideo [16] bonũ est dicere ꝙ sit nomen rei & ex quadra
tis ut scripserũt [17] primi. Et similiter זרזיר quod scripsit rabi Sa
lamon ꝙ ipse non sciat quid sit: ecce ip̃m est [18] nomẽ feræ quæ
mouetur inter gallinas: & iõ uocat̃ noĩe motus huius: [19] & di-
xit זרזיר mobilis lumbis quia cõmotio est lumboꝝ: & sic inter-
pretatus est rab Ioseph [20] & accaba qui cõmouet̃ ĩter gallinas
Prouerbioꝝ ca.xxx. & iõ errauit qui dixit [21] ꝙ sit ex duplicibus
qa esset linguæ extraneæ: & extraneũ est opus illius s̃m meam
opĩonẽ. ℭ אראל [22] ארגז עקרב חמשל כרפס גנזך שרעף דרדר צרתן צרפת:
& alia [23] in quib⁹ oĩbus lr̃a prima & tertia est cũ pathah: & sc̃da
cum sceua: & in pluralitate [24] mutabitur lenitas beth עקרב in
daghesc & dicemus עקרבים: & in cõnotatõe mutabit̃ [25] pathah
aleph in seghol & dicemus אראלים. Et iam sunt quædã nomina
huius [26] maceriæ: quorũ lr̃a prima est cum kamecz: & non re
ferã ea ob cãm: qa sunt diuersa [27] apud series libroꝝ q̃ sunt no
biscũ: & iõ dimittemus ea ad ea declarãdũ p̃ticularius [28] apud
sapiẽtes traditiõis. ℭ ידלף פלדש פתגם טפסר גזבר שנער כרפר [29] lr̃a
prima est cũ hirek: & sc̃da cũ sceua: & tertia cũ kamecz: & סרפד

שנער

שנער גזבר פתגם פלדש ידלף non fuerunt mutata penitus vnq̃: sed
טפסר[2] mutati fuerũt eius motus in cõnotatione ex hirek in sce
ua:& dicemus טפסריך:& inueniẽ nomen[3] vnum in hac maceria
cum hirek trahente yod quiescentẽ: & illud est פינחס. ¶ פלגש
[4] littera prima cum hirek:& secunda & tertia cum seghol:& in
pluralitate & cõnotatione[5] mutabitur seghol scd̃m in pathah:
& seghol tertiũ in sceua & dicemus [6] פלגשים פלגשיך. ¶ בדולח lr̃a
prima cum sceua:& secunda cum holem:[7] & tertia cũ pathah:
& sunt qui dicunt ꝙ nisi esset heth: esset cum seghol: & esset
[8] habens tres litteras & beth est addita בפלס קדש: & non vide-
tur mihi eorum opinio[9] vt comprobabimus in vltimo huius
stratæ. ¶ ארגמן littera prima cum pathah:[10] & secunda cũ sce-
ua:& tertia & quarta cum kamecz & nõ mutabitur & non con
notabitur[11] & non plurificabitur vnquam. ¶ אגרטל littera pri
ma cum pathah:& secunda[12] cum pathah:& tertia cum sceua:
& quarta cum kamecz:& in cõtinuitate mutabitur kamecz in
[13] sceua אגרטלי: & littera prima ex pathah in rapiens pathah.
¶ אדרכון littera [14] prima cũ rapiente pathah:& secunda cũ pa
thah:& tertia cum sceua:& quarta[15] cum holem. ¶ דרכמון lr̃a
prima cum pathah:& secunda & tertia cum sceua:[16] & quarta
cum holem. ¶ צפרדע prima littera & tertia[17] cum sceua: & se-
cunda & vltima cum pathah:& quarta cum ceri:& post eã mo
tus[18] sublatus:& in pluralitate mutabitur ceri in sceua: & dice
mus צפרדעים. ¶ רעמסס[19] שעטנז littera prima & secunda cum pa
thah:& tertia cum sceua:& quarta[20] cum ceri:& duo hæc non
mutabuntur vnquã:sed est inter ea discrimen:quia שעטנז[21] est
habens quinq; lr̃as certe: & רעמסס est dicendũ ꝙ sit habẽs qua
tuor[22] lr̃as tm̃:& quarta sit repetita:quia cognitio noĩum qua
dratoꝝ ẜm[23] grãmaticos quoꝝ uenerunt apud nos suæ editio
nes pendet in duabus rebus.[24] Vna est inspicere an in capite
nominis sit vna ex litteris supadditis quaꝝ[25] recordati sumus
in cap. lr̃arum:& dedimus eis signum לבלמשי אתכנה:& quidam
[26] grãmatici dicũt ꝙ illæ sint lr̃æ האמנתי solum.[27] Et secũda res
est an sint in noĩe lr̃æ[28] multę sibi similes:nam si ĩueniretur in
eorum capite lr̃a seruiens:tunc possibile est[29] ꝙ illa sit addita
& non radicalis:& silr̃ si sint lr̃æ in illis sibi similes:possibile est

ꝙ illæ

שִׁנְעָר גִּזְבָּר פִּתְגָּם פִּלְדָשׁ יְדָלָף לֹא נִשְׁתַּנּוּ כְּלַל לְעוֹלָם אֲבָל טִפְסָר נִשְׁתַּנּוּ תְּנוּעוֹתָיו בְּכִנּוּי מִן הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר טַפְסְרֶיךָ וְנִמְצָא שֵׁם אֶחָד בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ הַיּוֹד נָחָה וְהוּא פִּינְחָס ׃ פִּלֶּגֶשׁ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל וּבְרִבּוּי וּבְכִנּוּי יִשְׁתַּנֶּה סְגוֹל הַשֵּׁנִית אֶל פַּתַח וּסְגוֹל הַשְּׁלִישִׁית אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר פִּלַגְשִׁים פִּלַגְשֶׁיךָ ׃ בְּרוֹלָח הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַשֵּׁנִית בְּחוֹלֶם וְהַשְּׁלִישִׁית בְּפַתַח וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִלּוּלֵי הַחֵית הָיְתָה בִּסְגוֹל וְהָיְתָה בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְהַבֵּית נוֹסֶפֶת בְּפֶלֶס קֹדֶשׁ · וְלֹא נִרְאָה לִי דַעְתָּם כְּמוֹ שֶׁנּוֹכִיחַ בְּסוֹף זֹאת הַמְּסִלָּה ׃ אַרְגָּמָן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יְכוּנֶה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃ אֲגַרְטָל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא אֲגַרְטְלֵי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה מִפַּתַח אֶל חֲטֵף פַּתַח ׃ אֲדַרְכּוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטֵף פַּתַח וְהַשֵּׁנִית בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ דַּרְכְּמוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ צְפַרְדֵּעַ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהַשֵּׁנִית וְהָאַחֲרוֹנָה בְּפַתַח וְהָרְבִיעִית בְּצֵרִי וְאַחֲרֶיהָ תְּנוּעָה גְנוּבָה וּבְרִבּוּי יוּמַר הַצֵּרִי בִּשְׁוָא וְנֶאֱמַר צְפַרְדְּעִים ׃ שַׁעַטְנֵז רַעַמְסֵס הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשֵּׁנִית בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּצֵרִי וּשְׁנֵי אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃ אַךְ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ כִּי שַׁעַטְנֵז הוּא בַּעַל חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת וַדַּאי וְרַעַמְסֵס יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא בַּעַל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת לְבַד וְהָרְבִיעִית כְּפוּלָה ׃ כִּי הַכָּרַת הַשֵּׁמוֹת הַמְּרוּבָּעִים לְפִי הַמְּדַקְדְּקִים אֲשֶׁר בָּאוּ אֶצְלֵינוּ חִבּוּרֵיהֶם תְּלוּיָה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים ׃

הָאֶחָד לְהִסְתַּכֵּל אִם בְּרֹאשׁ הַשֵּׁם אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹסָפוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת וְנָתַנּוּ לָהֶם סִימָן וּבִלְמֹשֶׁי אֵתְכֶנָה וְקָצַת הַמְּדַקְדְּקִים אוֹמְרִים כִּי הֵן אוֹתִיּוֹת הָאֶמַנְתִּי לְבַד ׃

וְהָעִנְיָן הַשֵּׁנִי הוּא אִם יֵשׁ בַּשֵּׁם אוֹתִיּוֹת רַבּוֹת מִתְדַּמּוֹת כִּי אִם נִמְצֵאת בְּרֹאשָׁם אוֹת מְשָׁרֶתֶת אָז אֶפְשָׁר שֶׁהִיא נוֹסֶפֶת וְלֹא שָׁרְשִׁית · וְכֵן אִם יֵשׁ בָּם אוֹתִיּוֹת מִתְדַּמּוֹת אֶפְשָׁר

שהן אותיות הכפל ומספר אותיות השם הוא מספר הנשארות ולכן אומרים ששרש בדולח אפשר שהוא דולח על משקל קדש והבית נוספת · וכן ארגמן אפשר ששרשו רגם והאלף והנון נוספות וכן תקיש על זולתם:

אך אמנם אין המאזנים האלה מאזני צדק כי אפשר שהאותיות ההן תהיינה שרשיות גם כן אחרי שלפעמים מצאנו אתן שרשיות · אבל לפי דעתי ליושר המאזנים האלה ואת הנכונה לא יעקשו יש להוסיף על השני ענינים הראשונים ענין שלישי והוא שנסתכל אם אחרי סור האותיות שאמרנו שאפשר שתהיינה משרתות או נוספות או כפולות צרוף האותיות הנשארות לשרש יורה על ענין מעניני הוראת השם שלם כלו בטרם הסתלק האותיות שזכרנו בשני הענינים הראשונים כיון שדלח לא יורה דבר מעניני הבדלח כי דולח לשון עכירות והבדלח זך ונקי · וכן רגם לא יורה על ענין הארגמן כי יש לו שתי הוראות רצוני לומר לשון זריקה ולשון אדונות ושררה אלא אם נאמר שהיו השני שמות הנזכרים בתחלה מועתקים בדלח מן ההפך וארגמן שהוא זורק ניצוציו אל המביטים בו ויש לו שררה על כל בגדי צבעונין ומחמת גודל רושם הענינים הללו בהם הוקבעו להם לשמות ואם כן הוא הרי מוטב ואם לאו אין כל מאום בזה כי רשאין אנו לומר כי דלח אינו שרש בדלח ולא רגם שרש ארגמן אבל בדלח מרובע וארגמן מחומש וכל אותיותיהם שרשיות להם אין בהם תוספת ולא גרעון · ובזה נשים קנצי למילין מדבר בעניני המסילה הזאת כי אף שנביא המשושים ובעלי שבע ושמנה אותיות כמו שאמרנו בתחלת השער הזה שאפשר להיות מן הנאמרים באלו יכול השומע להבין ולהקיש על צורות השמות ההן לפי דמיוני ענייניהם:

המסילה הששׁ ועשרים היא מסילת המספרים וטרם החלי לדבר בצורת שמותיהם אגיד לך את הרשום בכתב אמת אחת היא ולא אכחידנה תחת שפתי והיא כי יש לדעת ששמות המספרים הם שמות תארים באמת · והטעם כי עם כל

ꝙ illæ sint litterę duplicitatis:& numerus litterarum nominis sit numerus reliquarum:& ideo[2] dicũt ꝙ radix ברולח possibile sit ꝙ sit דולח s͠m põdus קדש & beth[3] sit addita. Et similiter ארגמן possibile est ꝙ eius radix sit רגם: & aleph & nun sint additæ: & sic [4]conferas in aliis. [5]¶ Verũtamen non est statera hæc stratera iustitiæ: quia possibile est[6] ꝙ lr̃æ illæ sint radicales etiam postq̃ [7]aliquãdo inuenimus eas radicales: sed s͠m meam opinionem ad rectificandũ staterã hanc:[8] & non deuiet a condecenti est addẽda sup duas res primas res[9] tertia: & est ꝙ ĩspiciamus an post ablationẽ litterarum quas diximus ꝙ possibile sit[10] ꝙ sint seruientes aut additę vel duplices: combinatio litterarũ rema nentium[11] in radicẽ significet aliquam rem de rebus significa tionis nominis perfecti totius priusq̃ ammotæ[12] essent litteræ quas retulimus in duabus rebus primis: ex quo דולח non signi ficat rem[13] de rebus crystalli: quia דולח est linguæ conturba tionis: & crystallus sit clarus & mundus. Et similiter רגם non [14] significat rem purpuræ: quia sunt ei duæ significatiões: hoc est linguæ ꝓiectionis[15] & linguæ dominii & principatus. Nisi diceremus ꝙ fuissent duo nomina p̃dicta[16] in principio tran slata ברלח crystallus ex contrario & ארגמן purpura: quia ꝓiiciat radios suos in[17] intuẽtes ipsam: & est ei prĩcipatus sup omnes uestes coloratas: & occasione magnitudinis impressionis[18] re rum istarum in illis stabilita sunt eis ĩ nomina: & si ita est: bene est: sin autẽ[19] non est ullum vitium in hoc: quia possumus nos dicere ꝙ דלח nõ sit radix ברלח:[20] neq̧ רגם radix ארגמן: sed ברלח est quadratũ: & ארגמן est quinarium: & omnes[21] suæ lr̃æ sunt radicales eis: non est in eis additio neq̧ subtractio: & in hoc ponemus[22] finem uerbis a loquẽdo de rebus stratæ huius: qa etiam si ferremus sexta:[23] & habẽtia septem & octo litteras vt diximus in principio capituli huius: ꝙ possibile sit[24] esse. Ex di ctis in his põt audiens intelligere & cõferre formis[25] nominũ illorum s͠m similitudines suorum significatorum.

[26]¶ Strata vigesimasexta est strata numerorum. Et priusq̃[27] in cipiã loqui de forma suorum nominum annũciabo tibi[28] de scriptum in scriptura ueritatis: vna res est & non subticebo eam sub labiis meis: & est: ꝙ est[29] sciendum ꝙ nomina nume rorum sunt nomĩa agnominũ uere: & ratio est: quia cum toto

 hoc

hoc ꝙ cõtẽpſerũt ſapiẽtes pſcrutatiõis in attribuẽdo nomen vnius ipſi enti cõi [2] ſimpl'r: ac etiã Deo exaltetˀ eius nomen: an ſignificet rẽ ṗter eſſentiã ſuã ſm ſe[3] aut ſignificet ipſoꝝ ſubãm & qdditatẽ: vndiqꝫ tñ de vno numerato non cecidit dubiũ in corde [4] vllius meditantiũ ſuper ueritatẽ quin illud ſit accidẽs qđ accidit numeratis: [5] & ideo eſt nomẽ agnoĩs uere deriuatũ a noĩe accñtis: & hæc eſt ſignificatio [6] noĩum numeroꝝ prima ob quã impoſita fuerũt noĩa illa: & deinde [7] fuerunt accõmodata: & trãſlata fuerunt ad ea quæ nos oportuit uocare ea nominibus: quoꝝ poteſtatis eſt [8] conſtituere in cor audientiũ impreſſionẽ cõceptuũ reꝝ ſimiliũ ſenſatis. [9] Et rõ eſt qa noĩa ĩpoſita fuerant apud auctores ydiomatis ad ſignificandũ primo ſuper [10] res ſenſatas: qa illæ ſunt notæ apud vulgus utens maiori pte [11] noĩum ĩpoſitoꝝ q̃ ſunt: & poſt hæc ſapientes q fuerunt in ſingulis generatiõibus [12] analogãt uel accomodãt aut trãſferũt illa ad res abſtractas a materia: [13] in quas nõ penetrat ſenſus: nec etiã ſciũt ipſas: neqꝫ ĩtelligũt ipſas auctores ydiomatis illius. [14] Et iõ poſſibile eſt ꝙ in accõodatione & in trãſlatiõe cõmutent ſuas ſignificationes: & ſecũ cõmutẽt [15] modos ſigñationis nominũ: ſiue fuerint noĩa ſignificantia dictiones inq̃tũ ſunt [16] uoces ſignificãtes ſicut nomen dictionis & uerbi & noĩs: q̃ ſignificãt uoces ſignificãtes: & nõ [17] res ſuꝑ q̃s ſignificant ṗter vocẽ: ſiue fuerint noĩa ſignificãtia res extra [18] ĩtellectũ: ſiue fuerint ſignificãtia ɔceptus aĩę qbus format hõ entia [19] extra intellectũ ſm modũ aliquẽ modoꝝ anologiæ & trãſlatiõis & accomodatiõis: & de his generibus [20] ſunt modi qbus vtunˀ grãmatici: & decernũt illa ſm ſua ydiomata [21] ſm ſuas gẽtes: ſed noĩa qbus vtunˀ vulgus: ipſa & ſui modi ſunt noĩa: [22] & modi quos impoſuerunt primo ĩpoſitores ydiomatis ad ſignificãdũ ſenſata [23] proxima: & ad ea redeũt quouis modoꝝ analogoꝝ ordine [24] ſuæ ꝓportiõis & trãſlatoꝝ & accomodatorũ modis ſuæ aſſimulationis & depẽdẽtię ipſoꝝ: & qa eſt hæc [25] ſignificatio noĩum prima: iõ oportet grãmaticũ loq de illis: qa eius ſcĩa [26] ſubminiſtrat toti vulgo hñtiũ linguã illã: & ideo oportet loq de illis ſm [27] eoꝝ ſignificationẽ q̃ impoſita fuerat illis prĩo: & iõ ṗter formas noĩum [28] indigebimus ſcire ipſoꝝ cõbinationẽ & modos ſuaꝝ formaꝝ in ſuis ſignificationibus diuerſis ſm [29] modos linguæ hæbreorũ: & ex nunc ſcribemus illorum formationẽ in ſuis litteris & ſua punctuatione.

¶ אחר

המסילה הששועשרים

זה שנחלקו חכמי המחקר בהתיחס שם האחד אל הנמצא הכולל במוחלט גם אל האל יתעלה שמו אם יורה ענין זולת נפשם בעצמם או יורה עצמם ומהותם ומכל מקום באחד המנוי לא נפל ספק בלב אחד מהמתבודדים על האמת שהוא לא יהיה מקרה קרה למנוים · ולכן הוא שם התאר באמת הנגזר משם המקרה וזאת היא הוראת שמות המספרים הראשונה שבגללה הונחו השמות ההם ואחרי כן הושאלו והועתקו אל אשר הוצרכנו לקרא להם שמות אשר בכחם להעמיד בלב השומעים רושם חקויי הענינים הרומים אל המוחשות והטעם כי השמות הונחו אצל בעלי הלשון להורות ראשונה על הענינים המורגשים כי הם הידועים אצל ההמון המשתמשים ברב השמות המונחים הנמצאים ואחריכן החכמים שבכל דור ודור מסתפקים או משאילים או מעתיקים אתם אל ענינים נבדלים מחמר אשר לא יעבור בם החוש גם לא ידעום ולא יבינום בעלי הלשון ההוא ולכן אפשר שבהשאלה ובהעתקה יחליפו הוראותיהם ועמם ימירו דרכי הוראת השמות בין שיהיו שמות מורים על תיבות במה שהן קולות מורים כשם מלה ופעל ושם שהם יורו על קולות מורים ולא ענינים שיורו עליהם זולתי קול בין שיהיו שמות מורים ענינים חוץ לשכל בין שיהיו מורים חקויי הנפש אשר בם יצייר האדם הנמצאים חוץ לשכל בצד מצדי הספוק וההעתקה וההשאלה · ומאלו הסוגים הם הדרכים שישתמשו בם המדקדקים ומיחדים אתם ללשונותם לגוייהם · אבל השמות אשר ישתמשו בם ההמון הם ודרכיהם השמות והדרכים שהניחו ראשונה מניחי הלשון להורות על המוחשות הקרובים ואליהם ישובו באי זה צד מן הצדדים המסופקים בסדר יחסם והמועתקים והמושאלים בצדי הדמותם והתלותם ולהיות זאת הוראת השמות ראשונה · לכן יתחיב המדקדק לדבר בהם כי חכמתו משמשת לכל המון בעלי הלשון ההוא ועל כן יצטרך לדבר בם כפי הוראתם אשר הונחה בהם ראשונה · ולכן מלבד צורות השמות נצטרך לדעת צירופם וצדי צורותיהם בהוראותיהם המתחלפות כפי דרכי לשון העברים · ומעתה נכתוב צירם באותיותיהם ונקודם :

אחד האלף בסגול והחית בקמץ ובסמוך ישתנה על הרוב הקמץ אל פתח וכן גם הסגול ונאמר אחד העם ועל המעט בא כלו בפתח במוכרת ולפעמים תחסר האלף כמו ביחזקאל סימן לג׳ ודבר חד אל אחד׳ ויש אומרים שלפעמים ישיגנו חסרון הדלת ולא נראו בעיני דבריהם׳ והטעם כי אין הדלת מאותיות הנח והחסרון ולכן אין לדחוק את עצמינו לחשוב סברה ברויה כזאת לריק בלי הכרח ולכן נראה לי שלא אזכרנו עוד אף כי רשי ורבי דוד קמחי סוברים כמוהו׳ והנה השם הוא זכר ויתרבה בלשון זכר ונאמר אחדים בשנוי פתח קטון האלף אל חטף פתח

אחת כלו בפתח וכשהוא בהפסק ישתנה פתח האלף אל סגול ופתח החית אל קמץ זולת ששה שבאו במסרה שהם בהפסק זקף קטון וכלם בפתח כמשפטם כשהם בלי הפסק׳ וקדמוני המדקדקים נחלקו בזה השם כי יש אומרים שהוא חסר הלמד דלת שהיה משפטו אחדת נגזר מן אחד׳ ואחרים אמרו שהוא נגזר מן אח כשיורה אחד׳ אלא שבא בחסרון הדלת ומבואר הוא ששני הדעות יסבו על ציר אחד רצוני לחסרון הדלת׳ אבל לי נראה כי שני שמות אלה ראשונים אחד לזכרים ואחת לנקבות ואין אחד מהם נגזר מן האחר׳ ולכן לא ישתתפו בנקודות וגם כי לא תמצא בשמות מספר הנקבה שם מספר הזכר׳ ועוד כי אחד יתרבה כמו שאמרנו ואחת לא מצאנו מתרבה׳ ואלו היה כדבריהם היינו אומרים לנקבות הרבות אחדות ולא נמצא זה אף כי בן עזרא בספר צחות כתב זה על פי ההקש כפי סברתו׃

שנים לזכר גם שתים לנקבה השין בשוא והנון לזכר והתו לנקבה בפתח והיוד בחירק והנה יש אומרים שבא שתים בחסרון נון שהיה משפטו שנתים ולא בא כן להפריש בין שתים שהוא רבוי המספר ובין שנתים שהוא שניות השנים ונותנים אות על חסרון הנון דגש התו אף על פי שהוא דגש קל׳ ועוד נותנים אות שני לזה כי בתאר הנקבה לא נאמר שתיית כי אם שנית שזה יורה שהאותיות השרשיות

⸿ אחד Aleph cum seghol:& heth cum kamecz: & in cõtinuo mutabitur[2] ut plurimũ kamecz in pathah:& sic etiam seghol: & dicemus אחד vnus[3] populi. Et raro uenit totum cũ pathah in discontinuo:& aliquando deficiet aleph:vt[4] Ezechielis ca. xxxiii.& locutus est חד unus uni.Et sunt qui dicunt ꝙ aliquando adueniet ei[5] defectus daleth:& non sunt euidẽtia apud me sua uerba:& ratio est:quia non est daleth[6] de litteris quietis & defectus:& iõ nõ est angendum nos ipsos ad putádũ opinionem[7] fictã vt est hæc incassum sine necessitate:& ideo visum est mihi ꝙ non referã illud ulterius:&[8] si rabi Salamon & rabi Dauid kimhi opinentur tale.Sicq̧ nomen est masculinum & plurificabitur[9] in lingua masculina: & dicemus אחרים mutatione pathah parui aleph in rapiens pathah.[10] ⸿ אחת totũ est cum pathah:& qñ est in pausa mutabitur pathah aleph[11] in seghol:& pathah heth in kamecz:exceptis sex quæ uenerũt[12] in traditione quæ sunt in pausa erecti minoris:& omnia ipsa cũ pathah sicut est ius eorum qñ sunt sine[13] pausa. Et antiqui grãmatici contenderunt in hoc nomine:quia sunt qui dicunt ꝙ sit[14] defectiuũ lãmed daleth:quia ius eius erat אחדת deriuatũ ex אחד:& alii dixerunt[15] ꝙ sit deriuatũ ex אח:quando significat vnum nisi ꝙ fiat cum defectu daleth.Et notum[16] est ꝙ ambæ opiniones gyrant super cardine uno:hoc est ob defectum daleth. Sed mihi[17] uidetur ꝙ duo nomĩa sint prima אחד pro masculis:& אחת pro fœminis:& nõ est[18] ullũ ex eis deriuatum ex altero:& ideo non conueniũt in punctis. Ac etiã quia non inuenies[19] in nominibus numeri fœminæ nomen numeri masculi:& iterum quia אחד plurificabitᷣ vt[20] diximus:& אחת nõ inuenimus plĩficatũ: & si esset sicut sunt uerba illorũ diceremus[21] pro fœminis pluribus אחדות:& nõ inuenimus hoc: & si ben Hezra in libro צחות[22] scripserit hoc ſm cõparationẽ ſm eius opinionẽ.[23] ⸿ שנים pro masculo etiam שתים ꝓ fœmina scin cũ sceua:& nun[24] in masculo:& tau in fœmina cũ pathah:& yod cũ hirek.Sicq̧[25] sunt q̄ dicũt ꝙ uenerit שתים cũ defectu nun: q̄a erat[26] ius eius שנתים:& non uenit sic ad distinguẽdũ inter שתים: qđ ẽ plĩtas numeri:[27] & ĩter שנתים:qđ ẽ dualitas annoꝶ: & tradũt signũ super defectũ nun daghesc[28] tau:licet sit daghesc leue: & iteꝶ tradũt signũ scđm ad hoc:q̄a ĩ cognoĩe[29] fœmĩę nõ dicem⁹ שתית:sed שנית ꝙ hoc sigñet ꝙ lĩæ radicales

 sint

ſint שני:& tau ſit ſignũ fœminæ:& in cõtinuitate deerit mem: & mutabitur pathah[2] in ceri:& dicemus שני שתי: & remanebit daghesc in tau:& excepto loco vno in Iudicum[3] ca.xvi.& uen dicabo vindictam vnius משתי de duobus oculis meis ex Pheli ſteis.[4] ℂ שלש pro fœmina & pro maſculo שלש:& iuenimus in nomine שלש ſcin[5] primã cum kamecz:& lãmed cũ holem:& in nomine שלשה[6] ſcin primã cum ſceua:& lãmed cum holem: & ſcin ſecundã cum kamecz:& in cõtinuitate[7] maſculi dicemus שלשת:& mutatur in eo kamecz in ſeghol:& he in tau: & aliquã do[8] inuenitur continuũ cũ defectu he qñ eſt in cõtinuitate nu meri ut שלש עשרה treſdecim:[9] & ſm rabi Salamonẽ שלשת non eſt ex parte continuitatis ſolum:ſed etiam occaſione agnomĩs [10] numeri abſtracti ꝓut ſcripſit Geneſis cap.x.שלשת dierũ tri= nitas[11] dierũ tercina vulgariter:& ſic שבעת in oĩ loco ſeptẽna dierũ:& ideo[12] ſm meã opinionẽ eſt dicendũ ꝙ continuũ ue rum ipſius שלשה eſt שלש: & ſi aliqñ[13] inueniamus שלש pro ma= ſculo diſcontinuũ:vt Exodi cap.xxi.ואם שלש אלה lãmed[14] cum rapiente kamecz:& in agnomine ſingularis ſcin ueniet cũ ſce ua:& lãmed cum hirek:& ſcin[15] ſecunda cum hirek etiam tra= hente yod:& in fœmina uenit cum additione tau: quia dice= mus[16] שלישי pro maſculo: שלישית pro fœmina:& aliquando ue niet pro fœmina cum motione yod[17] & additione he in fine: & dicemus שלישיה:& in pluralitate adiiciemus mem ꝓ maſcu= lo & dicemus[18] שלישים:& pro fœmina non inuenitur hæc plu= ralitas.Et rurſus ueniet ex hoc agnomen deriuatũ[19] quod eſt nomen dignitatis & poteſtatis cum kamecz ſcin primæ:& di= cetur שליש[20] & pluralitas שלישים. Et ratio huius eſt:qa שליש eſt tertius regi:& ille eſt[21] in gradu proximo vicario & ſub eo.Et in cõnotationibus non inuenitur niſi[22] connotatio שלשת triũ pro pluribus:& dicemus שלשתם שלשתכם שלשתנו in cõnotatiõe [23] pro pręſenti tau cum ſceua:& in loquentibus pro ſe cũ ceri: & in abſentibus cum kamecz: & ueniet nomen[24] durationis temporis huius numeri cum additione mem in principio: & dicemus משלש:& ben Hezra[25] ſcripſit ꝙ כמשלש חדשים eſt cum additione mem ante שלש: & in diebus cum additione[26] mem poſt שלש:& ratio eſt quia in agnomine dierum ꝑteritoꝝ dice= mus שלשום ſcin[27] prima cum hirek:& ſcđa cũ holem: & in pon deribus dicemus שליש cum kamecz ſcin[28] & hirek lammed.

ℂ ארבע

המסילה השש ועשרים

הֵן שְׁנֵי וְהַתָּו הִיא אוֹת לַנְּקֵבָה וּבַסְּמִיכוּת תֶּחְסַר הַמֵּם וְיִתְחַלֵּף הַפַּתַּח אֶל צֵרֵי וְנֶאֱמַר שְׁנֵי שְׁתֵּי וְיִשָּׁאֵר הַדָּגֵשׁ בְּתָו זוּלַת מָקוֹם אֶחָד בִּשְׁפָטִים סִימַן יו׳ וְאַנְקָמָה נְקַם אַחַת מִשְּׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים ׃

שלש לַנְּקֵבָה וְלַזָּכָר שְׁלֹשָׁה וְנִמְצָא בְּשֵׁם שָׁלֹשׁ הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם וּבְשֵׁם שְׁלֹשָׁה הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם וְהַשִּׁין הַשֵּׁנִית בְּקָמֶץ וּבַסְּמִיכוּת הַזָּכָר נֶאֱמַר שְׁלֹשֶׁת וְנִתְחַלֵּף בּוֹ הַקָּמֶץ אֶל סֶגּוֹל וְהַהֵא אֶל תָּו וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַסָּמוּךְ בְּחֶסְרוֹן הֵא כְּשֶׁהוּא בִּסְמִיכוּת מִסְפָּר כְּמוֹ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּלְפִי רַשִׁ״י שְׁלֹשֶׁת אֵינוֹ מִפְּאַת הַסְּמִיכוּת לְבַד אֶלָּא אַף מֵחֲמַת תֹּאַר הַמִּסְפָּר הַמּוּפְשָׁט כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בִּבְרֵאשִׁית סִימַן י׳ שְׁלֹשֶׁת יָמִים שְׁלוֹשׁ שֶׁל יָמִים טֶרְצִינַא בְּלַעַז וְכֵן שִׁבְעַת בְּכָל מָקוֹם שֶׁטִינַא שֶׁל יָמִים וְלָכֵן לְפִי דַעְתִּי יֵשׁ לוֹמַר כִּי הַסָּמוּךְ הָאֲמִתִּי שֶׁל שְׁלֹשָׁה שָׁלֹשׁ אַף כִּי לִפְעָמִים נִמְצָא שָׁלֹשׁ לַזָּכָר מוּכְרַחַת כְּמוֹ בִּשְׁמוֹת סִימַן כ״א וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה הַלָּמֶד בַּחֲטַף קָמֶץ וּבְתֹאַר הַיָּחִיד הַשִּׁין תָּבֹא בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק וְהַשִּׁין הַשֵּׁנִית בְּחִירֶק גַּם כֵּן מוֹשֵׁךְ יוֹד וּבַנְּקֵבָה בָּא בְּתוֹסֶפֶת תָּו כִּי נֶאֱמַר שְׁלִישִׁי לַזָּכָר שְׁלִישִׁית לַנְּקֵבָה ׃ וְלִפְעָמִים יָבֹא לַנְּקֵבָה בְּנוֹעַ הַיּוֹד וְתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וְנֶאֱמַר שְׁלִשִׁיָּה וּבָרִבּוּי נוֹסִיף מֵם לַזָּכָר וְנֶאֱמַר שְׁלִישִׁים וְלַנְּקֵבָה לֹא נִמְצָא זֶה הָרִבּוּי ׃ וְעוֹד יָבֹא מִזֶּה הַתֹּאַר הַנִּגְזָר שֶׁהוּא שֵׁם מַעֲלָה וְשַׁלְטָנוּת בְּקָמֶץ הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה וְיֵאָמֵר שָׁלִישׁ וְהָרִבּוּי שָׁלִישִׁים וְטַעַם זֶה כִּי הַשָּׁלִישׁ הוּא הַשְּׁלִישִׁי לַמֶּלֶךְ וְהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַסְּמוּכָה אֶל הַמִּשְׁנֶה וּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ ׃ וּבַכִּנּוּיִם לֹא נִמְצָא כִּי אִם כִּנּוּי שְׁלֹשֶׁת לָרַבִּים וְנֶאֱמַר שְׁלָשְׁתְּכֶם שְׁלָשְׁתֵּנוּ שְׁלָשְׁתָּם בְּכִנּוּי לְנֹכַח הַתָּו בִּשְׁוָא וּבַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּצֵרֵי וּבַנִּסְתָּרִים בְּקָמֶץ וְיָבֹא שֵׁם מֶשֶׁךְ זְמַן זֶה הַמִּסְפָּר בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּרֹאשׁ וְנֶאֱמַר מְשֻׁלָּשׁ וּבֶן עֶזְרָא כָּתַב כִּי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים בְּתוֹסֶפֶת מֵם קוֹדֶם שָׁלֹשׁ וּבַיָּמִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם אַחַר שְׁלֹשׁ וְהַטַּעַם כִּי בְתֹאַר הַיָּמִים הָעוֹבְרִים נֶאֱמַר שִׁלְשׁוֹם הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית בְּחֹלֶם ׃ וּבַמִּשְׁקָלִים נֶאֱמַר שָׁלִישׁ בְּקָמֶץ הַשִּׁין וְחִירֶק הַלָּמֶד ׃

ארבע לנקבה ולזכר ארבעה בתוספת הא בסוף האלף בפתח והריש בשוא בשניהם והבית בפתח לנקבה ובקמץ לזכר והעין לזכר גם כן בקמץ · והנקבה לא תשתנה בסמיכות ולא בכנוי כי נאמר ארבע ארבעתם בקמץ התו לבד אבל הזכר ישתנה בסמוך ונאמר ארבעת האלף והבית והעין בפתח ולא יתרבה אלא בשניות לבד ונאמר ארבעתים פירושו על אחד ארבעה · ובזה תעו רבי המדקדקים שחשבו פירוש ארבעתים כפל ארבעה והעד על טעותם מה שכתוב בשמואל סימן יב מה שני ממלכים כפי הרומיים ואת הכבשה ישלם ארבעתים ותרגם יונתן וית אמרתא ישלם על חד ארבעה וכן פרשי מדברי רבותינו ישלם ארבעתים כן אירע לו לקה בארבעה בנים ילד ואמנון ותמר ואבשלום · ולכן אני תופש דברי התרגום ודברי רשי שהם דברי רבותינו הקדמונים עקר שדעתם רחבה ובקיאים הם בלשון ומדקדקים בלשונם היו ולבם של אחרונים כמחט סדקית בערכם ולכן לא אחוש לדברי אלה המדקדקים מקרוב באו במקום שסותרים אפילו שיחה בטלה של הראשונים · ובחלוק יש לזה השם ארבעה משקלים רבע הריש בסגול והבית בקמץ ורבע הריש בחלם והבית בקמץ ורביע הריש בשוא והבית בחרק ובין היוד והעין פתח תנועה גנובה שהוא מן הנבלעים כמו שכתבנו למעלה בשער הנקודות : ורביעית בשוא הריש וחרק הבית והעין בתוספת יוד ותו · והתאר רביעי הריש בשוא והבית והעין בחרק · ויש לשני אלה המספרים שם תאר המנוי פעמים כמספרם כי משולש משולשת מרובע מרובעת פירושם כפולים שלש פעמים וארבע פעמים ואין פירוש משולש שלישי לבטן כחלום רבי דוד קמחי אבל שנכפל שלש פעמים וכן החוט המשולש שכפול בשלשה חוטין וכן פירש שם רשי מדברי רז״ל והחוט המשולש דאמרינן מי שהוא תלמיד חכם ובנו ובן בנו שוב אין תורה פוסקת מזרעו שנאמר לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד עולם · דבר אחר והחוט המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא ורב יוסף תרגם וכמא יאון תלתא

¶ ארבע pro fœmina & p masculo ארבעה cũ additiõe he in fine aleph[2] cũ pathah: & resc cũ sceua in ambobus ipsis: & beth cũ pathah [3] ĩ fœmina & cũ kamecz in masculo: & hayn in mascu lo ẽt cũ kamecz: & fœmina non mutabit[4] in cõtinuitate: neq in cõnotatione: quia dicemus ארבע ארבעתם cum kamecz tau so lũ: sed[5] masculus mutabit in cõtinuo: & dicemus ארבעת aleph & beth & hayn cũ pathah: & non[6] plurificabit nisi p dualitatẽ solum: & dicemus ארבעתים expositio eius est pro uno ארבעה:[7] & in hoc errauerũt maiores grãmaticoꝝ: qui putauerũt exposi tionem ארבעתים esse duplum quatuor:[8] & testis sup suũ errorẽ est quod scriptũ est Samuelis ca.xii.secũdi regum ẽm[9] Roma nos & agnã emẽdabit ארבעתים: & interpretatus est Ionathan & agnã[10] emẽdabit p uno quatuor: & sic exposuit rabi Salamon ex uerbis nroꝝ doctoꝝ emendabit ארבעתים: sic[11] euenit ei pas sus est in q̃tuor filios: ĩ natũ & Amnon & Tamar & Absalom: & ideo ego[12] capio uerba interp̃tationis Arãmeæ: & uerba ra bi Salamonis q̃ sunt uerba nroꝝ doctoꝝ antiquoꝝ radicem:[13] quia eorũ mẽs ẽ ampla: & exercitati sunt ipsi in lingua: & cu rantes apprime suã linguã fuerunt. Et cor[14] posteriorũ est vt acus resarcientiũ in cõparatione illorũ: & ideo nõ curo uerba horum[15] grãmaticoꝝ qui de ppe uenerunt: vbi destruũt etiã uaniloquiũ[16] primoꝝ. Et in p̃titione sũt huic noĩ q̃tuor põde ra רבע resc cũ seghol:[17] & beth cũ kamecz: & רבע resc cũ holẽ: & beth cũ kamecz: & רביע resc cũ sceua:[18] & beth cũ hirek: & in ter yod & hayn ẽ pathah motus sublati: qa illud ẽ ex trãsgluti tis[19] sicut scripsimus supius ca.punctoꝝ: & רביעית cũ sceua resc & hirek[20] beth & hayn cũ additione yod & tau: & agnomẽ est רביעי resc cũ sceua: & beth[21] & hayn cũ hirek: & ẽ duob⁹ his nu meris nomẽ agnoĩs nũerati tot vicibus[22] quot⁹ est ipoꝝ nume rus: qa משולש משולשת מרובע מרובעת interp̃tatio sua ẽ multiplices ter[23] & q̃ter: & nõ est ĩterp̃tatio משולש tertius ĩ vtero sicut est ĩ somniũ rabi[24] Dauid kimhi: sed est ꝙ repetit⁹ est ter: & sic filũ משולש qđ plicatũ ẽ[25] tribus filis: & sic exposuit ibi rabi Salamõ ex uerbis nroꝝ doctoꝝ: & filũ משולש: qa dicimus[26] qui ẽ disci plinatus sapiens: & eius filius: & filius filii sui: ulterius nõ lex pausat a suo semine[27] ut scriptum est non auferentur ab ore tuo & ore seminis tui: & ab ore seminis seminis tui dixit Deus ex nunc[28] vsq ad sęculum. Verbum aliud & filũ משולש: qđ est in scriptura & in doctrina: & in moralibus[29] non cito ille pec cat. Et rab Ioseph interpretatus est: & sicut decores sunt tres

iusti

iusti qui sunt in generatione: & pax inter eos scripta est qui au
gēt tria tria miracula[2] & nō cito rumpit: & Genesis.ca.xv.scri
ptum est vitula משולשת & capra[3] משולשת & aries משולש: & expo-
suit rabi Salamō ex uerbis nostroꝝ doctoꝝ[4] in Genesi magno
vitula משולשת tres vituli insinuauit tres tauros:[5] taurus diei re
missionū & taurus latentiæ rei vniuersitatis: & vitula decolata
& capra[6] triplex insinuat hædū qui interius fiebat: & hædi ad-
ditionū solēnium festiuitatū[7] & hæda mūdificationis priuati:
& ideo īterp̄tatus est onklos uituli tres & capræ tres[8] & arietes
tres: en expositio משולש triplex ter quale illud s̄m spēm eius:
[9] & nō tertius prout exposuit Kimhi tertiū in utero. Neq; etiā
vt ben Hezra qui scripsit[10] vitulā משולשת natā triū annoꝝ: &
o vtinā posuissent manū supra os postremi[11] in scīa & in nu-
mero: & nō respōdissent præsumptuosas temeritates contra
expositiones nostroꝝ doctoꝝ: qui apprime procurabant su-
pra[12] suā linguā. Illi autē sunt balbutientes labio: qui heri fue-
rūt: & nō sciuerunt quicq̄: & quesiuerūt viam[13] aliā. Sicq; huic
simile dicamus מרובע habentē[14] quatuor latera & quatuor an-
gulos: & hoc ēt dicit in lingua scripturæ רבוע[15] resc cū kamecz
& beth cum sciurek: & inter vau tractā ad ipm sciurek & hayn
est motus[16] sublatus. Et sunt de his cognominibus cognoīa
genologiæ שלשים רבעים littera[17] prima cū hirek: & scđa cū ceri
& daghesc: & tertia cum hirek. Et scias q̄[18] semper noīa nume
ri vsq; ad decē nomina masculoꝝ addunt supra noīa[19] nume-
rorum fœminaꝝ he: excepto שמנה vbi non est inter masculū &
fœminā dr̄ia lr̄æ:[20] licet sit inter eos differētia punctorū: quia
in masculo nun est cū kamecz: & in fœmīa ē cū seghol:[21] & ex
decē & vltra est cōtrariū.[22] ¶ חמש p̄ fœmina heth cū kamecz
& mem cū ceri: & p̄ masculo חמשה[23] heth cū rapiēte pathah: &
mem cū hirek: & scin cū kamecz:[24] & in cōtinuitate heth mu-
tabit ex kamecz in rapiēs pathah p̄ fœminis: & mem nō[25] mu
tabit p̄ fœmina: sed p̄ masculo mutabit ex hirek in seghol: &
sic kamecz scin[26] & dicemus חמשת: hoc est s̄m opinionē anti-
quoꝝ grāmaticoꝝ: sed aptū apud me est q̄[27] חמשת expositio
eius est quintina vulgariter: seu quinarius p̄ut dixit rabi Sala-
mon: q̄ שלשת sit ternarius[28] & שבעת septēnarius: hoc est dictu
q̄ expositio חמשת sit quinariū fieri sicut שלשת est fieri trinita-
tem & שבעת[29] fieri septēnarium: & sic est iudicium ęquale om-
nium numerorum: qui ueniunt cum additione tau in vltimo:

& s̄m

צדקיא דהינון בררא ושלם בניהון כתיבה דמגדלין תלת תלת ניסין ולא בבהילו אתנתק ובבראשית סימן טו כתוב עגלה משולשת ועז משולשת וא"ל משולש ופירש רבינו שלמה יצחקי מדברי רבותינו בבראשית רבא עגלה משולשת שלשה עגלים רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה ערופה · ועז משולשת רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעירת חטאת יחיד ולכן תרגם אנקלוס עיגלין תלתא ועיזין תלתא ודכרין תלתא הרי שפירוש משולש כפול שלש פעמים כמוהו למיניהו ולא שלישי כמו שפירש הקמחי שלישי לבטן גם לא כבן עזרא שכתב עגלה משולשת בת שלש שנים והלואי השימו יד על פה האחרונים בחכמה ובמנין ולא ענו עזות הפך פירושי רבותינו המדקדקים על לשונם והם עלגי שפה אשר תמול המה ולא ידעו מה ובקשו דרך אחרת :

וכן כיוצא לזה נאמר מרובע בעל ארבע צלעות וארבע זויות וזה נאמר גם כן בלשון מקרא רבוע הריש בקמץ והבית בשורק ובין הוו הנמשכת לשורק והעין תנועה גנובה · ויש מאלו התארים תארי היחס שלשים רבעים האות הראשונה בחרק והשנית בצרי ודגש והשלישית בחרק · ודע כי לעולם שמות המספר עד עשרה שמות הזכרים מוסיפים על שמות מספרי הנקבות הא מלבד שמנה שאין בין הזכר והנקבה שנוי אות אף כי יש ביניהם שנוי נקודות כי בזכר הנון בקמץ ולנקבה בסגול · ומעשרה ולמעלה הפך זה :

חמש לנקבה החית בקמץ והמם בצרי · ולזכר חמשה החית בחטף פתח והמם בחירק והשין בקמץ · ובסמיכות החית תשתנה מקמץ אל חטף פתח ולנקבות · והמם לא תשתנה לנקבה אבל לזכר תשתנה מחרק אל סגול וכן קמץ השין ונאמר חמשת זהו לדעת קדמוני המדקדקים אבל הנכון לפי דעתי כי חמשת פירושו קוינטינא בלעז כמו שאמר רש"י כי שלשת טירצינא ושבעת שיטינא ר"ל שפירוש חמשת חמוש כאשר שלשת שלוש ושבעת שבוע וכן דין שוה הוא לכל המספרים הבאים בתוספת תו בסוף

ועל

ועל זה הדרך הם שוים לזכרים ולנקבות כי אינם תארי הנמנים כי אם שם המנין המופשט מהמתוארים הנמנים בו שהוא שוה לכל אם זכר אם נקבה תמנה · ותאר היחס היה חמשי בחטף פתח החית והמם בחרק והשין בחרק ודגש · והחלוק על שני משקלים האחד בחטף פתח החית וחרק המם והשין ותוספת תו בסוף ויאמר חמשית והשני חמש החית בחלם והמם בסגול ואשר על המשקל השני לא יכונה והראשון יכונה ביחיד חמשיתו וברבוי חמשיתיו :

שש בצרי לנקבה וששה בחירק השין הראשונה ובקמץ השנית לזכר אבל כשמספר הנקבות סמוך למלה זעירא או למלה שהיא מלעיל יתחלף הצרי בסגול ותאר הנקבה הנמנית ששית בחרק כלו והוא שוה לחלוק גם כן ותאר הזכר ששי בחרק כלו גם כן ויש אומרים כי תבא בסמוך ששת השין הראשונה בצרי והשנית בסגול ולפי דעתי דין זה כדין שלשת שזכרנו לעיל :

שבע השין בסגול והבית בפתח לנקבה ולזכר ש שבעה השין בחירק והבית בשוא והעין בקמץ ובסמוך לנקבה יתחלף הסגול בשוא ונאמר שבע ולזכר כפי המדקדקים אשר זכרנו נאמר שבעת בסמיכות אבל לפי האמת כשבא הזכר להסמך תמורת התאר בא שם המנין השוה לזכרים ולנקבות שהוא שבעת :

וברבוי זה המספר ראוי לפקוח עיני השכל כי נחלקו בו הדעות כמו שאמרנו במקצת ברבוי ארבע שהוא ארבעתים והנה רבויו שבעתים שפירושו לפי האמת לאחד שבעה ויובן זה מפירוש רש״י ואנקלוס בפסוק שבעתים יוקם קין אך אמנם יש מן המדקדקים שפרשו שבעתים כפל שבעה שהם ארבעה עשר ואחרים פירשוהו היוצא מהבאת שבעה בנולד מהבאת שבעה על שבעה שהוא שלש מאות וארבעים ושלשה ורבי דוד קמחי ומהרר רבי יהודה די נאפולי המכונה מיסיר ליאון נ״ע בספר לבנת הספיר שלו כתבו שאינו מורה על מספר קצוב אלא על הרבוי לבד · ולפי דעתי דברי כל אלה ישא רוח כי מה לנו ולכפלים ולהבאות שכתבו בעלי הפירוש הראשון אשר אין להם טעם ולא ריח וגם בעלי

& ẽm hãc viã sunt æqualia ꝑ masculis & ꝑ fœminis:qa nõ sũt agnoĩa numeratoꝝ nisi [2]nomen numeri absoluti ab agnoĩatis numeratis p ipm: q est æq̃lis oĩbus[3] siue masculũ siue fœminã numerabis.Et agnomẽ attributiõis est חמשי cũ rapiẽte pathah heth:[4]& mem cũ hirek:& scin cũ hirek & daghesc.Et ptitio fit ẽm duo põdera.Vnũ ẽ [5]cũ rapiẽte pathah heth & hirek mem & scin & additiõe tau in ultĩo:& diceť חמשים. [6] Et scđm est חמש heth cũ holẽ:& mem cũ seghol:& qđ ẽ ẽm põdus scđm nõ[7]cõnotabiť:& primũ ɔnotabiť in singl'i חמשיתיו & ĩ pl'itate חמשיתיו.

[8]ℭ שש cũ ceri ꝑ fœmina. Et ששה cũ hirek scin prima & cũ kamecz [9] scđa ꝑ masculo:sed qñ numerus fœminaꝝ est ɔtinuus dictiõi [10]ꝑuæ:aut dictioni q̃ est ꝑducta mutabiť ceri ĩ seghol: & agnomẽ fœmĩæ[11]numeratę est ששית cũ hirek totũ ipm:& illud est æq̃le partitioni etiã.Et agnomẽ masculi est ששי[12]cũ hirek totũ ipsum etiã. Et sunt q dicunt ꝙ ueniet in cõtinuo ששת scin prima[13]cũ ceri:& scđa cũ seghol:& ẽm meã opinionẽ ius huius est sicut ius שלשת qđ retulimus supius.[14] ℭ שבע scin cũ seghol:& beth cũ pathah ꝑ fœmina. Et ꝑ masculo est [15] שבעה scin cũ hirek:& beth cũ sceua:& hayn cũ kamecz.[16] Et in continuo pro fœmina mutabitur seghol in sceua & dicemus שבע.

[17]Et ꝑ masculo ẽm grãmaticos quos retulim⁹dicemus שבעת ĩ cõtinuitate:sed ẽm [18]ueritatẽ qñ uenit masculus ad cõtinuandum vice agnoĩs venit nomẽ numeri ęquale[19]masculis & fœminis:qđ est שבעת.Et in pl'itate huius numeri expedit [20]apire oculos ĩtellectus:quia diuisę sunt in ea opiniões sicut diximus partim in pl'itate[21]ארבע:quod est ארבעים:& hoc eius pl'itas est שבעתים : cuius expõ est ẽm veritatẽ[22] ꝑ uno septẽ : & intelligeť hoc expõne rabi Salamonis:& Onklos in uersu שבעתים septies vẽdicabiť [23]Kain. Verũtñ sunt de grãmaticis:qui exposuerũt שבעתים duplũ septẽ:quæ sunt [24]quatuordecim.Et alii exposuerunt ipm qđ exit ex ductu septẽ in natũ ex ductu[25] septẽ supra septẽ:qđ est trecentũ & q̃dragintatria: & rabi Dauid[26]kimhi & rabi Ihuda de Neapoli agnominatus dominus Leo in libro [27]lateris saphyri eius scripserunt ꝙ nõ significet super numerum certum:sed super pluralitatem[28]solum.Et ẽm meam opinionem uerba omniũ istoꝝ feret uentus: quia quid est nobis & duplicibus & ductibus [29] quos scripserunt auctores expositionis primæ:quibus non est rõ neq͡ odor : ac etiã auctores

opinionis

opinionis ſecūdæ ſuus error eſt manifeſtus : quia & ſi inueniamus ſeptē in lingua hæbrea ƀm linguā[2] exceſſus ad excedēdū ſupra plītatem non infert hoc ꝙ non ſit ei ſignificatio numeri[3] certi ƀm ſuam rem: qui eſt numerus ſeptē: & ideo שבעתים ſignificat ſupra vnum[4] in ſeptē: cuius expoſitio eſt ſeptuplū: & maximā dicā: oīs pluralitas numeri[5] in cuius vltimo eſt yod mem poſt motū pathah ſignificat ſuper multiplicia ſcd̄m cōputum[6] numeri: cuius eſt nomē ut שנים ארבעתים שבעתים. Et aliquando ueniet cum[7] cōnotatione pluriū ut שבעתם ſeptem illi: ſed in pluralitate שבענה cū additiōe nun in medio[8] inter hayn & he cecidit cōtrouerſia inter expoſitores: quia ſunt qui dicūt ꝙ[9] additio nun uenerit ad ſignificādū ſup notificationē ſicut he notificationis: quæ eſt in capite[10] dictionis: & ſic ſcripſit rabi Moſces filius Nahaman ī vltimo Iob & dixit: & forſan nun addita in dictione[11] שבענה ſignificat ſupra notificationē: quia forte ſic eſt ius linguæ in notitia qn̄[12] ſignificant ſupra ipſam he & pathah lāmed: hucuſqꝫ ſunt uerba rabi Moſces filii Nahaman. Et alii[13] dixerunt ꝙ additio nun ſit ad ſignificādū ſup duplū ſeptem: & hæc eſt opinio rab[14] Ioſeph qui interp̄tatus eſt: & fuerūt ei q̄tuordecim filii: & ad hoc mea mens declinat: & ſi expoſitio[15] rabi Moſccs filii Nahaman habeat euidētiā in patrum declaratione. Et in partitione dicemus שביעית cum ſceua ſcin[16] & hirek beth & hayn: & eſt æquale etiā agnomini fœminæ: quia dicemus שביעי in agnomine[17] maſculi & שביעית pro fœmina. Et aliquando venit nomen שבעה etiā pro fœmina: vt [18] Hezechielis cap. xl. & ſcanſiones שבעה ſeptē ſcanſiones eius.

[19] ℂ שמנה ſcin cum ſceua: & mem cū holem: & nun cū kamecz pro maſculo[20] & cū ſeghol pro fœmina. Et pars & agnomen fœminæ eſt שמינית[21] cum ſceua ſcin: & hirek mem & nun cum additione tau in vltimo: & agnomen maſculi[22] eſt שמיני ſcin ēt cum ſceua: & mem & nun cum hirek: & in cōtinuitate: & illud eſt nomen[23] agnominis computationis שמונת.

[24] ℂ תשע cum ceri tau: & ſcin cum kamecz pro fœmina. Et pro maſculo eſt תשעה[25] cum hirek tau & ſceua ſcin & kamecz hayn: & continuitas[26] fœminæ eſt cum cōmutatione ceri cum ſceua. Et partitio & agnomen fœminæ eſt תשיעית cum ſceua[27] tau: & hirek ſcin: & hayn cum additione tau in fine. Sed agnomen maſculi eſt תשיעי ſine[28] tau addita.

הדעת השני טעותם מבואר כי אף שנמצא שבע בלשון העברי בלשון גוזמא לגזם על הרבוי לא יחייב זה שלא תהיה לו הוראת המספר הידוע בעניננו שהוא מספר שבעה ולכן שבעתים מורה על אחד בשבעה שפירושו שבעה כפלים · וכלל אומר כל רבוי מספר אשר בסופו יוד מם אחרי תנועת הפתח הנה יורה על כפלים כמנין המספר שהוא שמו כמו שנים ארבעתים שבעתים · ולפעמים יבא עם כנוי הרבים כמו שבעתם · אבל ברבוי שבענה בתוספת נון באמצע בין העין והה"א נפלה מחלוקת בין המפרשים כי יש אומרים כי תוספת הנון בא להורות על ההודעה כמו הא הידיעה אשר בראש התיבה וכן כתב הרמב"ן בסוף איוב ואמר ואולי הנון הנוסף במלת שבענה הורה על ההודעה כי אולי כן משפט הלשון בידיעה כאשר יורו עליה ההא ופתחות הלמד · עד כאן דברי הרמב"ן ז"ל ואחרים אמרו שתוספת הנון הוא להורות על כפל השבעה וזהו דעת רב יוסף שתרגם והוו ליה ארביסר בנין ולזה דעתי נוטה אף כי פירוש הרמב"ן יש לו פנים במדרש · ובחלוק נאמר שביעית בשוא השין וחרק הבית והעין והוא שוה גם לתאר הנקבה כי נאמר שביעי בתאר הזכר ושביעית לנקבה · ולפעמים בא שם שבעה אף לנקבה כמו ביחזקאל סימן מ ומעלות שבעה עלותיו ׃

שמנה השין בשוא והמם בחלם והנון בקמץ לזכר ובסגול לנקבה והחלק ותאר הנקבה שמינית בשוא השין וחרק המם והנון בתוספת תו באחרונה ותאר הזכר שמיני השין גם כן בשוא והמם והנון בחרק ובסמיכות והוא שם תאר ההמנות שמונת ׃

תשע בצרי התו וקמץ השין לנקבה · ולזכר תשעה בחרק התו ושוא השין וקמץ העין וסמיכות הנקבה בחלוף הצרי בשוא והחלוק ותאר הנקבה תשיעית בשוא התו וחרק השין והעין בתוספת תו בסוף אבל תאר הזכר תשיעי בלי תו נוספת ׃

עשר כלו בסגול לנקבה · אבל לזכר העין בחטף פתח והשין והריש בקמץ והוא נוספת בסוף ונאמר עשרה ובבא מספר אחר סמוך אליו תפול ממנו ההא ויבא כלו בקמץ כמו שנים עשר ושלשה עשר · ובסמיכות הנקבה יבא הענין בהפך כי תבא הריש בצרי והעין בסגול כמו חמש עשרה שלש עשרה · ותאר הנמנים לזכר עשירי העין בחטף פתח והשין והעין בחרק · ולנקבה יבא בנוע היוד האחרונה בתנועת קמץ מושך הא בסוף ובדגש היוד ונאמר עשיריה · ובתאר הזמן גם כלי הנגון עשור העין בקמץ והשין בחלם ושם החלק על שלשה משקלים הראשון עשירית והוא גם כן תאר לנקבה והשני עשרון העין בחרק והשין בקמץ ודגש והריש בחלם ונון נוספת בסוף · והשלישי מעשר המם בפתח והעין בחטף פתח והשין בצרי ובסמוך ישתנה החטף פתח אל שוא והצרי אל פתח ונאמר מעשר ויכונה לרבים בשוא העין והשין בלשון נקבה ויאמר מעשרותיכם ׃

עשתי עשר לזכר · ולנקבה עשתי עשרה כי עשתי העין בפתח והשין בשוא והתו בצרי שוה לזכרים ולנקבות וכשנתפוץ לדבר לשון מיוחד להם הינו אומרים אחד עשר לזכרים ואחת עשרה לנקבות ׃

ובפירוש תיבת עשתי עשרה נפלה מחלוקת בין רבי יונה המדקדק ורב המדקדקים הבאים אחריו כי רבי יונה סבר כי תיבת עשתי ס מורכבת ממלת על ושם שתי כלומר על שתי עשרה כי אחת עשרה למעלה משתים עשרה ובא עשתי עשרה בחסרון הלמד ודרך הלשון לחסר הלמד אפילו בתחלת התיבה כמו קח ששרשו לקח · ואבן עזרא דחה זה הדעת בטעמים שונים ראשונה כי המספר אשר הוא על מספר אחר הוא נוסף עליו כמה דאת אמר מבן חדש ומעלה ואינו חסר ממנו ולכן אין אחד עשר על שתים עשרה אבל בהפך כי אחת עשרה למטה מן שתים עשרה ובכלל הרב על המעט ולא בהפך · ואחר אלה הדחיות שדחה דעת רבי יונה כתב פירושו בזה וביארו מלשון עשתונות שהן מחשבות ויהיה פירושו המספר

❡ עשר totũ ip̄m eſt cũ ſeghol pro fœmina: ſed pro maſculo hayn eſt cũ rapiente pathah:[2] & ſcin & reſc cum kamecz: & he addita in fine: & dicemus[3] עשרה: & ueniendo numerũ alium prope ip̄m cadet ab eo he: & ueniet totũ ip̄m[4] cum kamecz ut שלשה עשר & שנים עשר. Et in cõtinuitate fœmĩæ veniet res[5] ecõtra: q̄a ueniet reſc cũ ceri: & hayn cũ ſeghol ut חמש עשרה עשרה שלש.[6] Et agnomen numeratorꝝ ꝑ maſculo eſt עשירי hayn eſt cũ rapiente pathah: & ſcin & hayn[7] cũ hirek: & ꝑ fœmina ueniet cum motione yod ultimæ motu kamecz trahẽte he[8] in vltimo & cũ dagheſc yod: & dicemus עשיריה. Et in agnoĩe tẽporis etiã inſtrumẽti muſicæ eſt עשור[9] hayn cũ kamecz: & ſcin cũ holem. Et nomen ꝑtis eſt ſ̄m tria pondera. Primũ eſt[10] עשירית: & illud etiam eſt agnomen fœminæ. Et ſc̄d̄m eſt עשרון hayn cũ hirek: & ſcin[11] cũ kamecz & dagheſc: & reſc cũ holem: & nun addita in vltimo. Et tertiũ eſt מעשר mem[12] cũ pathah: & hayn cũ rapiente pathah: & ſcin cum ceri. Et in continuo mutabit̃ rapiens pathah[13] in ſceua & ceri in pathah: & dicemus מעשר. Et cõnotabitur ꝑ multis cũ ſceua hayn[14] & ſcin in lingua fœminina & dicetur מעשרותיכם.[15] ❡ עשתי עשר ꝑ maſculo & ꝑ fœmina עשתי עשרה: quia עשתי hayn[16] eſt cum pathah: & ſcin cũ ſceua: & tau cum ceri æquale maſculis[17] & fœminis: & quando uolemus loqui lingua propria eis dicemus אחד עשר[18] pro maſculis & אחת עשרה pro fœminis.[19] ❡ Et in expoſitione dictionis עשתי עשרה cecidit controuerſia inter rabi Iona grãmaticum[20] & maiorẽ partem grãmaticorũ ſuccedentiũ ei: quia rabi Iona opinatus eſt ꝙ dictio עשתי[21] ſit cõpoſita ex dictione על & noĩe שתי: ac ſi diceret ſuper duodecim: q̄a vndecim ſunt[22] ſupra duodecim & venit עשתי עשרה cum defectu lãmed: & mos linguæ eſt[23] ſubtrahere lãmed etiam in principio dictionis ut קח cuius radix eſt לקח. Et ben[24] Hezra repulit hanc opinionem rationibus bipartitis. Primo quia numerus qui eſt[25] ſupra numerum alium eſt additus ſupra illum prout tu dicis ex nato menſis & ſupra:[26] & non deeſt ab illo: & ideo non ſunt vndecim ſupra duodecim ſed econtra: quia[27] vndecim eſt ſub duodecim: & vniuerſaliter plus eſt ſupra minus & non[28] econtra. Et poſt has repulſas quibus repulit opinionem rabi Iona ſcripſit eius expoſitionem in hoc:[29] & explicuit ipſum ex lingua עשתונות: quæ ſunt cogitationes: & eſſet eius expoſitio numerus

primus quem cogitat numerator numerare post decem: quia essendo[2] decem finis sũmæ vnitatũ: & caput oĩum denarioꝝ: quia ipsum est illorum principiũ: quia[3] ex quo nouenarius continet omnem numeꝝ: & postea uenit decem qđ est in denariis[4] sicut vnũ ĩ vnitatib[9]: iõ cõputator postq̃ cõputauerit decẽ cogitat qũo ordinabit[5] sua cõputa: & qd sit ei ad cõputandũ post hoc: & iõ numerus ueniẽs mox ilico[6] post decem vocaẗ numerus cogitatus: & ꝓpterea uocaẗ עשתי עשר:[7] ac si diceret cogitatũ de decẽ. Et Habib q̃siuit ad eripiẽdũ rabi Iona ex clanculo[8] dubii primi dicẽdo ꝙ essendo unũ caput oĩs cõputi ipm est[9] supra oĩa ipsa: & iõ dixit עשתי עשרה vndecĩ על שתי עשרה: ac si diceret[10] numerũ affinẽ decẽ: qui ẽ principiũ & supra oẽm numerũ.[11] Et verũ est ꝙ hac vice prolapsus est auxilians: & cecidit ille qui ĩpeditus erat: qa dñia magna est[12] inter principiũ rei: & id qđ est super illa: q̃uis opinio ben Hezræ sit poetica[13] nimis ex locis accomodatiõis & trãslatiõis: qa עשתי עשר significat vndecim[14] etiã apud illũ cuius perditi sunt eius cogitatus ad æstimandũ quid veniet post decẽ: qđ[15] iam actũ est: & ideo videtur mihi affine maxime omniũ hoꝝ exponere עשתי de lingua עשת[16] portionis ferri: qđ exposuit auctor Haruch ĩ ordine עשת: ꝙ illi[9] expositio sit portio magna[17] ferri: & sic erit expõ עשתי עשרה portio de decẽ: ac si dixisset supadditio[18] decimæ: quod est pars decẽ est additũ supra decẽ quod est vnum: quia vnum est pars[19] numerãs decẽ decies: & est portio digna ipsoꝝ: quia est pars ꝓportionalis[20] numerans totũ: & cognominans ipsum suo noĩe: quia nõ sunt decẽ nisi decuplum[21] vnius numerãtis ipsum decies: & illa est pars addita supra decẽ in vndecim.[22] Et atteſtaẗ huic quia essendo עשתי nomen partis additę fuit æquale pro masculis[23] & pro fœminis: qa vnus est portio decẽ ꝑ masculo: & vna est portio decẽ pro fœmĩa: & iõ[24] עשתי עשר cuius interp̃tatio est portio decẽ æqualis vtrisq;: & non est opus[25] de עשתות ben Hezra in hoc: qa & si ipse esset cogitatio tranqlla in hoc[26] perditæ sunt cogitationes eius: qa eius ĩterpretatio est accomodatio remota nimis: ut sit cogitatio[27] numeri primi cõplexi vndecim: & sapientiæ ostentatio dñi Leonis etiã[28] in libro לבנת הספיר quæ est decens apud Habib dicere ꝙ cõsideratio supra[29] decem g̃gnat vndecim: quia decem est vnum continens singularia quæ sunt

nouem

המסילה השש ועשרים

הראשון אשר יחשוב המונה למנות אחרי העשרה כי בהיות העשרה סוף כלל האחדים וראש כל העשרות כי הוא ראשיתם כי כיון שהתשע כולל כל מספר ואחריהם בא העשרה שהוא בעשרות כמו האחד באחדים לכן המונה אחר שמנה עשרה מחשב איך יסדר חשבונותיו ומה לו למנות אחר זה ולכן המספר הבא מיד ולאלתר אחרי עשרה נקרא המנין המחושב ועל זאת נקרא עשתי עשרה כלומר מחושב העשרה׃ והחביב בקש להציל רבי יונה ממכשול הספק הראשון באמרו שבהיות האחד ראש כל חשבון הוא למעלה על כלם ולכן אמר עשתי עשרה על שתי עשרה כלומר המספר הסמוך לעשרה שהוא התחלה ולמעלה על כל מספר׃ והאמת כי בפעם הזאת כשל עוזר ונפל עזור׃ כי הפרש גדול יש בין התחלת הדבר ומה שעליו׃ אף כי דעת בן עזרא הוא שירוי מאד ממקומות השאלה והעתק כי עשתי עשר יורה אחד עשר אף אצל מי אשר אבדו עשתונותיו לחשוב מה יבא אחרי העשר אשר כבר עשוהו׃ ולכן נראה לי קרוב מכל אלה לפרש עשתי לשון עשת ברזל שפירש בעל הערוך בערך עשת שפירושו חתיכה גדולה של ברזל וכן יהיה פירוש עשתי עשר חתיכה של עשר כלומר תוספת עשירית שהוא חלק עשר נוסף על עשר שהוא אחד כי האחד חלק מונה העשרה עשר פעמים וחתיכה ראויה מהם כי הוא חלק מתיחס מונה את הכל ומתאר אתו בשמו כי אין העשרה כי אם עשרת כפלי האחד המונה אתו עשר פעמים והוא החלק הנוסף על עשר באחד עשר ויעיד על זה כי בהיות עשתי שם החלק הנוסף היה שוה לזכרים ולנקבות כי אחד חתיכת עשר לזכר ואחת חתיכת עשר לנקבה ולכן עשתי עשר שפירושו חתיכת עשר שוה לשניהם׃ ואין צורך לעשתונות בן עזרא בזה כי אף אם הוא היה עשתות שאנן בזה אבדו עשתונותיו כי פירושו השאלה רחוקה מאד להיות מחשבת המנין הראשון המורכב אחד עשר׃ והתחכמות מיסיר ליאון גם כן בספר לבנת הספיר שהוא נכון בעיני החביב רומר שהעיון על העשרה יוליד האחד עשר וזה כי העשרה אחד כולל היחידים שהם

תשעה לפרטרט והוא נוסף עליהם וכן יולד העשתי עשר שהוא נוסף אחד על העשרה· ולכן ראוי לקרא המספר הזה המורכב עשתי עשר· והנה שם האחד בהסמכו לשם העשר משפטו כמשפט הסמיכות בניקודו שיומר בו הקמץ אל פתח ודין הפרט לזכר ול ולנקבה מעשתי עשר עד עשרים דינו כמו בפרטרט אבל דין ה העשרות אצל הזכר והנקבה הוא בהפך כי בעשריות הראשונה אמרו עשרה בהא לזכר ועשר בלא הא לנקבה אבל מעשרה ולמעלה נאמר עשרה בהא לנקבה ועשר בלא הא לזכר אלא שבניקוד עשרת נשתנה החטף פתח אל סגול והפתח אל שוא והקמץ גדול אל צרי ובעשר שתי סגולות הנקבה הומרו בקמץ גדול· ונכון הוא לומר שהיה זה כי בהיות עשר הנסמך לזכרים כלו בקמץ הוא שם המקובץ מהעשרה אחדים ולא יהיה פירוש שנים עשר שנים ועשר אלא שנים של העשר הנוספים על המקובץ· וכן שלשה עשר השלשה של העשר הנוספים עליהם· וכן עד הסוף· וכיוצא לזה עשרה לנקבה אינו העשר המנויות אלא המקובץ מהן וזהו טעם נאות למה לא נאמר שנים ועשר שלשה ועשר בתוספת וו כמו שאומרים שנים ועשרים שלשה ועשרים· ולכן גם כן יש לומר כי על זה בעצמו מאחד עד עשרה ומעשרים ואילך כשיבא מספר לתאר מנין הימים אנו מזכירים ימים בלשון הרבוי כי שמות המספרים הם שמות הרבוי לא שמות המספר המקובץ אבל מעשרה עד עשרים הענין הוא בהפך כי אז נזכור הימים בלשון יחיד כי שמות העשר הוא שם הכלל ולכן נאמר שנים ימים ונאמר אחד עשר יום או שנים עשר יום ונראה לי כי זה אות מספיק להורות כי שנים עשר הוא שם כלל ויחיד ולא רבוי· ודע זה והבינהו כי אף על פי שלא קדמני בזה אדם מן המדקדקים אשר היו לפנינו נאותו בעיני דברים אלה ושמחתי בפגעי בם כמוצא שלל רב כי הם דברים של טעם נכונים למבין וישרים למוצאי דעת:

עשרים

העין בסגול והשין בשוא והריש בחירק והוא שם מורה על רבוי העשרות ובהיות פחות רבים

שנים

nouem in minutiis:& illud est additũ supra illa:& silr gignet עשתי עשר:quod est[2] addens vnum supra decẽ:& iõ dignum est uocare numerũ hunc cõpositũ[3] עשתי עשר. Sicq̃ nomẽ vnius in ipsius continuatione noĩ denarii:eius iudiciũ est sicut iudiciũ [4] cõtinuitatis in eius pũctuatione q̃ cõmutetur ĩ ipso kamecz ĩ pathah. Et ius minutiæ p̃ masculo[5] & p̃ fœmina ab vndecim vsq̃ ad viginti est illius iudiciũ sicut in ĩminutõe. Sed iudiciũ [6] denarioꝝ apud masculũ & fœminã est ecõtra: qa in denario primo[7] dixerunt עשרה cum he pro masculo:& עשר sine he p̃ fœmina:sed ex decẽ & vltra[8] dicemus עשרה cũ he pro fœmina:& עשר sine he p̃ masculo:nisi q̃ in pũctuatione עשרה[9] est mutatũ rapiẽs pathah in seghol:& pathah in sceua:& kamecz magnũ in ceri:[10] & in עשר duo seghol fœmiæ cõmutata sunt ĩ kamecz magnũ. Et decens est dicere[11] q̃ fuit hoc essendo עשר qđ cõtinuatur p̃ masculis totum cum kamecz illud nomẽ aggregatĩ [12] ex decẽ vnitatibus:& nõ erit interp̃tatio שנים עשר duo & decem:sed duo[13] de denario: quæ addita sunt sup aggregato:& sic שלשה עשר tria de [14] denario addita sup illa:& sic vsq̃ ad vltimũ. Et silr huic עשרה p̃ fœmina[15] non est decẽ numeratę sed aggregatũ ex illis:& hæc est rõ cõueniens:quare nõ [16] dicem⁹ שנים ועשר שלשה ועשר cũ additiõe vau sicut dicimus שנים[17] ועשרים שלשה ועשרים:& iõ etiã est dicendũ q̃ ob hoc idem ex vno[18] vsq̃ ad decem:& ex viginti & vltra quãdo ueniet numerus ad cognominãdũ numeꝝ dieꝝ nos[19] referimus dies in lingua pluralitatis:quia noĩa numeroꝝ sunt nomina plĩtatis[20] non noĩa numeri collecti:sed a decẽ vsq̃ ad viginti res est[21] econtra:qa tũc referimus dies in lingua singl'is:qa noĩa denarii est nomẽ sũmæ:[22] & iõ dicimus שנים duo ימים dies: & dicim⁹ אחד עשר vndecim uel שנים עשר duodecĩ יום dies:& vr̃[23] mihi q̃ hoc signũ sit sufficiens ad significãdũ q̃ שנים עשר sit nomẽ sũmę & singl'e & non[24] pluralitas. Et scias hoc & intellige illud:quia licet nõ præcesserit me in hoc aliquis homo de[25] grãmaticis: qui fuerunt ante nos decuerunt apud me uerba hæc:& gauisus sum [26] offendens illa sicut ille qui inuenit prædam multam : quia sunt uerba rõnis approbata intelligenti[27] & recta inuenientibus sapientiam.[28] ℭ עשרים hayn cum seghol : & scin cum sceua : & resc cum hirek : & est[29] nomen significans super pluralitatem denariorum : & essendo minimum pluralitatis

 duo

duo: absolutum fuit pro duobus denariis: quia denarii uenie
tes post viginti habuerunt[2] noia ppria ut שלשים & ארבעים & cæ
tera: & duo denarii[3] remanserunt absq noie quod eos appro
priet: ideo translatu fuit eis nomen plitatis appropriate: & di
xerunt[4] עשרים. Et dicentes q fuerit ius eius cum pathah sub
resc: & hirek sub[5] yod ad significandu super dualitate ut פעמים
שנתים: sed no uenit sic[6] ut no mutetur sonus inter ipm & inter
reliqua noia plitatis denarioꝝ quæ sunt[7] ארבעים & שלשים & cæ
tera: forsan impositor nostrę linguæ p insomniu enuciauit il
lis hoc:[8] & similiter qui dicunt q nomen עשרים sit ppriu duo
bus denariis sicut nomen עשרה[9] est propriu dece solum: videt
eorum dictum sine rone: & no est forma ei neq decus.[10] Et si
gnum sup ueritate nostræ opionis est: quia iuenimus in dictio
ne עשרים lras עשר[11] cum yod & mem quæ cosueuerut significa
re super pluralitate.[12] מאה fm meam opinione est nome nu
meri: & no agnomen numeratoꝝ: & sic[13] שלשים ארבעים: & oia
nomina sumaꝝ post dece:[14] & ideo oia illa sunt ęqualia mascu
lis & fœminis: & est ligue fœmininę: & numerus plitatis[15] atte
stat huic: qa dicemus שלש & no dicemus שלשה. Et est ei duali
tas[16] מאתים cu kamecz mem & tau & hirek yod: & plitas est מאות
cu ceri mem & holem[17] aleph: & in plitate no mutabit mem:
sed aleph ex kamecz in holem: quia dicemus[18] מאה & מאות.
[19] אלף totum ipsum est cum seghol: & in dualitate aleph fit
cum pathah: & lamed cu sceua:[20] & pe cu kamecz: & yod addi
ta est cum hirek: & dicemus אלפים.[21] Et in pluralitate aleph cu
rapiente pathah: & lamed cum kamecz: & pe cum hirek: & di
cemus אלפים.[22] רבוא Miriariu resc cum hirek: & beth cu ho
lem & daghesc: & plurificabitur in lingua[23] fœminina & dice
mus רבואות: & aliquando deest aleph[24] & dicemus רבות: & no
mutabitur vnqua. רבבה resc cum sceua:[25] & duæ beth cu ka
mecz: & in pluralitate kamecz scdm redibit[26] in hole: & pluri
ficabitur in lingua fœminina & dicemus רבבות. Et in continui
tate sceua comutabitur[27] in hirek: & kamecz beth primę in ra
piens pathah: & kamecz secudę in holem: & dicemus[28] רבבות:
vt in libro Numeri cap. decimo restitue Deus רבבות miriaria
milliarioꝝ Israel:[29] & i hoc laus nomini redeptoris nostri Dei
czbaoth nomen eius expleta est expo oium quæ promisimus
de rebus

שְׁנַיִם נֶחֱלַט עַל שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת כִּי הָעֲשָׂרוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֵי עֶשְׂרִים הָיוּ לָהֶם שְׁמוֹת מְיוּחָדִים כְּגוֹן שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעִים וְזוּלָתָם וּשְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת נִשְׁאֲרוּ בְּאֶפֶס שֵׁם יְיַחֲדֵם לָכֵן הוּעֲתַק לָהֶם שֵׁם הָרִבּוּי בְּיִחוּד וְאָמְרוּ עֶשְׂרִים׃ וְהָאוֹמְרִים כִּי הָיָה מִשְׁפָּטוֹ בְּפַתָּח תַּחַת הָרֵישׁ וְחִירֶק תַּחַת הַיּוֹד לְהוֹרוֹת עַל הַשְּׁנִיּוֹת כְּמוֹ פַּעֲמַיִם וּשְׁנָתַיִם אֶלָּא שֶׁלֹּא בָּא כָּכָה שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת הַהַבָּרָה בֵּינוֹ וּבֵין שְׁאָר שְׁמוֹת רִבּוּי הָעֲשָׂרוֹת שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעִים וְזוּלָתָם אוּלַי מַנִּיחַ לְשׁוֹנֵינוּ בַּחֲלוֹם הִגִּיד לָהֶם זֶה׃ וְכֵן הָאוֹמְרִים שֶׁשֵּׁם הָעֶשְׂרִים מְיוּחָד לִשְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת כְּמוֹ שֶׁשֵּׁם עֲשָׂרָה מְיוּחָד לַעֲשָׂרָה לְבַדָּם נִרְאֶה מַאֲמָרָם אֵין טַעַם וְלֹא תֹאַר לוֹ וְלֹא הָדָר׃ וְהָאוֹת עַל אֲמִתַּת סְבָרָתֵינוּ כִּי מָצָאנוּ בְּתֵיבַת עֶשְׂרִים אוֹתִיּוֹת עֶשֶׂר עִם הַיּוֹד וְהַמֵּם שֶׁהֻרְגְּלוּ לְהוֹרוֹת עַל הָרִבּוּי׃

מֵאָה לְפִי דַעְתִּי הוּא שֵׁם הַמִּנְיָן וְלֹא תֹאַר הַמְּנוּיִם וְכֵן שְׁלֹשִׁים אַרְבָּעִים וְכָל שְׁמוֹת הַכְּלָלִים אַחַר עֲשָׂרָה וְלָכֵן כֻּלָּם שָׁוִים לַזְּכָרִים וְלַנְּקֵבוֹת וְהוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה וּמִסְפַּר הָרִבּוּי יָעִיד עַל זֶה כִּי נֶאֱמַר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְלֹא נֶאֱמַר שְׁלֹשָׁה׃ וְיֵשׁ לוֹ שְׁנִיּוֹת מָאתַיִם בְּקָמֶץ הַמֵּם וְהַתָּו וְחִירֶק הַיּוֹד וְהָרִבּוּי מֵאוֹת בְּצֵרִי הַמֵּם וְחֹלֶם הָאָלֶף וּבָרִבּוּי לֹא יִשְׁתַּנֶּה הַמֵּם אֶלָּא הָאָלֶף מִקָּמֶץ אֶל חֹלֶם כִּי נֶאֱמַר מֵאָה וּמֵאוֹת׃

אֶלֶף כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל וּבַשְּׁנִיּוֹת הָאָלֶף פַּתָּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּקָמֶץ וְהַיּוֹד הַנּוֹסֶפֶת בְּחִירֶק וְנֶאֱמַר אַלְפַּיִם וּבָרִבּוּי הָאָלֶף בַּחֲטַף פַּתָּח וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּחִירֶק וְנֶאֱמַר אֲלָפִים׃

רִבּוֹא הָרֵישׁ בְּחִירֶק וְהַבֵּית בְּחֹלֶם וְדָגֵשׁ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְנֶאֱמַר רִבּוֹאוֹת וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר הָאָלֶף וְנֶאֱמַר רִבּוֹת וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם׃

רְבָבָה הָרֵישׁ בִּשְׁוָא וּשְׁתֵּי הַבֵּית בְּקָמֶץ וּבְרִבּוּי הַקָּמֶץ הַשֵּׁנִי יָשׁוּב חֹלֶם וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְנֶאֱמַר רְבָבוֹת וּבִסְמִיכוּת הַשְּׁוָא יִתְחַלֵּף בְּחִירֶק וְקָמֶץ הַבֵּית הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטַף פַּתָּח וְקָמֶץ הַשֵּׁנִית בְּחֹלֶם וְנֶאֱמַר רִבְבוֹת כְּמוֹ בְּסֵפֶר בְּמִדְבַּר סִימַן י שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּבָזֶה שֶׁבַח לְשֵׁם גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ נִשְׁלָם בֵּאוּר כָּל מַה שֶּׁנִּדַּרְנוּ

בעניני

בעניני השם בגדרו וחלוקותיו למיניו ופירוש סגולותיו וציור כל פרטיו על פי מתכונתם במשעולי מסילותיהם ובזה נשלם זה השער הרביעי אשר בו נכלל ביאור החלק הראשון מלשון העברים הקודם במעלה ובלמוד לכל שאר חלקי זה הלשון ולכן הארכנו בביאורו · ואם תעינו כשה אובד בהרבות בו דברים או בבלי דעת האל יכפר בעדנו ׃

השער הפעל

החמשי הוא שער הפעל בו נבאר הפעל בכל תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שהתשפט דקדוק הלשון העברית ונתחיל ברושם הפעל ונאמר ׃

הוא חלק המאמר מורה העשות ענין מדבר בגבול זמן העשותו כמו למד מורה העשות הלמידה מהלמד בגבול זמן עבר המגביל העשותה ואמרי חלק מאמר הוא מקום הסוג כי כל פעל חלק מאמר ואין כל חלק מאמר פעל כי השם והמלה חלק מאמר ואינם פעלים ואמרתי מורה העשות ענין מדבר להבדיל בין הפעל וקצת השמות והמלות אשר הם חלקי מאמר ומורים ענין בגבול זמן המגביל אותו · אך אמנם אינם מורים העשות הענין מדבר כמו היום ואתמול שמורים ענין היום אבל לא העשות היום בזמן ההוא המוגבל אלא היותו לבד ואמרתי ענין להיות זה שם משותף כולל הדברים העצמיים והמקרים כי אף ממקצת העצמים יבנה פעל כשמציאות העצם ההוא דומה למציאות צורה נאצלת במשך העשותה לדבר אשר תאות אליו כמו חיים שמציאות החיים דומה למציאות צורה נאצלת לחי והעשותם לו במשך זמן היות בחיים חייתו ולכן לפי זה המובן יבנה מזה השם פעל ונאמר חיה חית חיתי וחית ורבית · ובהיות צריכים בהכרח בהעשות כל ענין שלשה דברים פועל ופעל הפועל והנפעל בפועל ההוא ולפעמים הפועל אחד והנפעל אחר ויובדלו שלשה אלה בפירוש כמו אכלתי כי אני האוכל אחד והפעל שהוא אכלי אחד והנפעל והוא הנאכל אחר גם כן וכל שלשתנו נבדלים האחד מן האחר ולפעמים יהיה הנפעל בלתי נבדל מן הפעל כמו הלך כי אחרי פעל ההליכה לא

de rebus noĩs de eius diffinitione & suis partitionibus in eius species: & explicatione suaꝝ proprietatũ & formatione oĩum [2]ipsius minutiarũ ꝑm ipsaꝝ dispõnem in maceriis suaꝝ stratarũ. Et hic expletũ est hoc caplm̃ [3] quartũ i quo cõtinetur expositio partis primæ linguæ hæbreoꝝ prioris [4] dignitate & doctrina omnibus reliqs partibus huius linguæ: & ideo ꝑduximus sermonem in ipsius expõne[5]. Et si errauerimus vt agnus perditus in multiplicãdo in eo uerba: aut absq; mentis attentione Deus parcat [6] nobis.

[7] ℭ Caput quintũ est caput uerbi in quo exponemus ipm̃ uerbũ ꝑm oẽs ipsius cõditiones [8] & ipsius partes & eius euẽta ꝓut diiudicabit grãmatica linguæ [9] hæbreæ: & incipiemus in descriptione uerbi & dicemus. [10] ℭ Verbũ est pars oronis significans fieri aliqd ex re termino [11] tpis ipm̃ fiẽdi vt didicit significat fieri disciplinã ab addiscẽte: [12] termĩo tpis p̃teriti terminãte ipsam fieri. Et me dicere partẽ oronis est loco [13] generis: quia omne uerbũ est pars oronis: & nõ omnis pars oronis est uerbũ: quia nomen & dictio est [14] pars orationis: & illa nõ sunt uerba: & dixi significãs fieri aliqd ex re ad distinguẽdũ [15] inter ipsum uerbũ: & quædam noĩa & dictiones quæ sunt ptes orationis: & significant aliquid [16] termino tpis terminantis illud. Verũtñ nõ significãt fieri aliquid [17] ex re: ut hodie & heri: quæ significãt aliqd diei: sed non fieri diem [18] tpe illo termĩato: sed illum esse solũ: & dixi aliqd vt esset hoc nomẽ [19] cõe continens res substãtiales & accñtia: quia etiã ex qbusdã substãtiis [20] construet̃ uerbũ: qñ esse substãtiã illam siľe est ad esse formã emanatã [21] duratione ipsam fiendi rei cui conueniet vt ם״: qa esse vitã [22] siľe est ad esse formã emanatã viuo: & ipsam fieri illi duratione tẽporis essendi [23] in vita vita illius: & iõ ꝑm hoc intellectum cõstruetur ex hoc nomine uerbũ: & dicemus vixit [24] vixisti vixi & viues & cresces. Et cum sint opportunæ necessario ut fiat vnũqdq; tres res: videlicet agens & actio agentis & factum actione illa: & aliquando [26] agens est vnum. & factum est vnum: & distinguuntur tria hæc clare vt comedi: [27] quia ego sum comedens vnus: & actio quæ est me comedere est vna: & factũ quod est ipm̃ comestum [28] est vnum etiã: & oẽs tres nos sumus distincti vnus ab alio: & aliqñ erit [29] factũ nõ distinctũ ab actione vt ambulauit: qa post actionẽ ipsi⁹ ambulatiõis nõ

inuenitur

inuenitur res facta: quia si dixerimus ambulaui post me ambulasse: aut me ambulãdo: nõ inueniť[2] res facta pter me ambulare: & sunt quorum sunt duo facta actione vna: vt actio[3] indumenti: quia nobis dicentibus הלבשתי feci uestire: intelligũtur duo facta: quia intelligiť pannus quem[4] feci uestire: & intelligitur nudus quem ipsum uestiui. Et sic aliqñ inueniunť duo[5] agentia actione una put si dixerimus האכלתי: quia intelligeť ex hoc ipm faciens comedere[6] & comedens vltra actionẽ אכל comedendi & rem comestã: & ideo posuerũt grãmatici uerba[7] significantia actionẽ agentis: & actionẽ facti. intentio mea in hoc est ipsum affici: & ipsius receptionẽ actionis[8] ab ipso agente: & uerbum ĩmanens qđ nõ significabiť factũ distinctũ. Et uerba quæ significabũt agentia[9] distincta multa & facta multa distincta: & iõ diuiserũt uerba in solitaria[10] & ĩmanentia & exeũtia ad scdm: & exeuntia ad tertium: & sic uerba significãtia affectum[11] in oĩbus spẽbus exeuntiũ pdictorum: & ex nunc describemus oẽm partem & partẽ horum:[12] & distinguemus inter ea ꝺm ipsorum cõditiones cum discretione uerborum ipsorum grãmaticorũ: qui nos pcesserunt[13] ad secernendũ inter loquẽtes veritatem: & illos quorum nõ cõueniẽt eorum uerba: & incipiemus primo[14] a solitariis.[15] ¶ Et dicemus ꝙ uerbũ solitariũ est qđ significabit actionẽ quæ nõ[16] relinquet post eam factũ ut ambulauit: quia post ambulare nõ remanet[17] res ĩ ambulãte neqꝫ extra ipm: & quia nõ inspexerũt hoc maior pars grãmaticorũ submersi sunt[18] in aquis quibus non est vltimũ. Et nõ sciuerũt exire: qa qdã ipsorum decreuerũt ꝙ nõ sit solitariũ penitus[19] nisi qñ pars agẽtis est ipm fcm̃: & ps est agẽs: qa aĩa mouet corpꝰ[20] in ambulatõe & corpꝰ moueť in ea: & iõ dixerũt ꝙ sint agẽs & fcm̃ distincta:[21] & iõ nõ sunt hæc solitaria in veritate: & hæc fuũt sñia auctoris Ephod. Et alii dixerũt[22] ꝙ agens sit ipsũmet factũ: & ob hoc nõ est fcm̃. i. pticipiũ passiuũ in cõiugatiõibus uerborum horum:[23] & oẽs hi errauerũt in vidẽte: qa uerũ ẽ ꝙ agẽs semp est distĩctũ a[24] facto: sed actio nõ est distĩcta a fcõ semp: qa aliqñ est[25] idipm̃: qa ambulãs nõ facit nisi actionẽ ambulationis: & iõ nõ est fcm̃. i. pticipiũ passiuũ ei: qa[26] ex quo actio ẽ ipm fcm̃ qñ exprimemus actionẽ iam nosciť ipm factũ: & non oportet[27] determinare illi ptẽ in cõiugationibꝰ uerborũ post ipm nosci in oĩ pte clare: hoc ẽ ꝺm[28] meã sñiam. Et miror ego nimis sup primos q pcesserũt nos: & nõ sentierũt hoc:[29] & magis ẽ mirãdũ sup grãmaticos: q qsiuerũt rões grãmaticę lĩguę

ex scia

נמצא דבר נפעל כי אם נאמר הלכתי אחרי הלכי או בהלכי לא נמצא דבר נפעל זולת הלכי ויש שימצאו שני נפעלים בפעל אחד כפעל הלבוש כי באמרנו הלבשתי יובנו שני נפעלים כי יובן הבגד אשר הלבשתי ויובן הערום אשר אותו הלבשתי וכן לפעמים ימצאו שני פועלים בפעל אחד כמו אם נאמר האכלתי כי יובן מזה המאכיל והאוכל בלעדי פעל אכל והדבר הנאכל ולכן שמו המדקדקים פעלים מורים פעל הפועל ופעל הנפעל רצוני בזה הפעלותו וקבלתו הפעל מן הפעל ופעל בודד אשר לא יורה נפעל נבדל ופעלים יורו פועלים נבדלים רבים ונפעלים רבים נבדלים ולכן חלקו הפעלים אל בודדים עומדים ויוצאים לשניו ויוצאים לשלישיו וכן הפעלים המורים הפעלות בכל מיני היוצאים הנזכרים ומעתה נרשום כל חלק וחלק מאלה ונבדיל ביניהם כפי תנאיהם בבירור דברי המדקדקים אשר קדמונו להפריש בין המדברים אמת לאשר לא יתכנו דבריהם ונתחיל תחלה

מן הבודדים:

ונאמר כי הפעל הבודד הוא אשר יורה על הפעל אשר לא ישאיר אחריו נפעל כמו הלך כי אחרי הלך לא נשאר דבר בהולך ולא חוץ ממנו ולפי שלא עיינו בזה רוב המדקדקים טבעו כמים שאין להם סוף ולא ידעו לצאת כי מקצתם גזרו שאין בודד כלל אלא כשחלק הפועל הוא הנפעל וחלק פועל כי הנפש מניעה הגוף בהליכה והגוף מתנועע בה ולכן אמרו שיש פועל ונפעל נבדלים· ולכן אין אלה בודדים באמת וזה היה דעת בעל האפוד ואחרים אמרו כי הפועל הוא עצמו הפעול ועל זאת אין פעול בבניני הפעלים האלה וכל אלה טעו ברואה· כי האמת הוא שהפועל לעולם נבדל מן הנפעל אך הפעל אינו נבדל מן הנפעל לעולם כי לפעמים הוא הוא כי ההולך לא יפעל אלא פעל ההליכה ולכן אין פעול לו שכיון שהפעל הוא הפעול כשנבטא בפעל כבר נודע הפעול· ואין צורך ליחד לו חלק בבניני הפעלים אחרי הודעו בכל חלק בפירוש זהו לפי דעתי· ותמהני מאד על הראשונים אשר קדמונו ולא הרגישו זאת ויותר יש לתמוה על המדקדקים שבקשו טעמי דקדוק הלשון

מחכמת המחקר כמו רבי יונה אבן גאנח והאפודי והחביב ולא זכרו את חלוקת הפעלים הללו שהיא ידועה לכל חוקר עניני הטבע ומדות האנשים ולכן אנחנו משימים אותה אחת מהתחלות חכמת הדקדוק

ואולם הפעל הנודד או היוצא הוא אשר הפעול בו נפרד מהפעל ונקרא נודד כאיש נודד ממקומו ויוצא ממעמדו כן בזה הפעל הפעול הנפעל מהפועל נודד בו מן הפועל אל גוף נפרד ושם ישאר אחרי פעל הפועל כגון בפועל אכל הנה הנאכל הוא נפרד מן האוכל ונמצא דבר אחר זולת האוכל ופעל האכילה · וכן הבנין זולת הבונה והבנה שהוא פעל בנין הבונה ולכן אמרו כל המדקדקים כי אכל ובנה הם פעלים נודדים ויוצאים והלך ויצא ועמד וישב בודדים ועומדים · ואמנם אחרי ראי הפכת רגשת המון המדקדקים חדשים גם ישנים בחרתי לכוין שרש הפעלים ויסוד סבת חלוקותיהם ויגעתי בדקדוקי לשונות מתחלפות להבין מה יקרה לפעלים בכלל במה שהם פעלים חלוקי המינים מפאת עצמם ומה נאות להם ביחוד מיוחד ללשונות שונות ומצאתי כי בהיות הפעל מורה העשות הענין מדבר בזמן מוגבל כמו שכתבנו למעלה והעשות הענין יהיה העשות ענין המציאות סתם או ענין נפרד מהמציאות סתם · והענין הנפרד יורה עליו הפעל על דרך פעל או על דרך הפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בלי פעל והפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בפעל והפעלות · וכל אחד מאלו במה שהעשותו מדבר מפורש או אשר לא פורש · ואם מה שיורה הפעל יהיה העשות ענין סתם המציאות זה יקרא פעל המציאות כמו היה נמצא וכיוצא בם · ואם יהיה הענין הנפרד מהמציאות סתם ענין מציאות מוגבל נעדר הפעל וההפעלות הם כמו חיה עמד ישב וזולתו ואלו הם העומדים באמת אשר רבים קראום בודדים ואשר מורים על דרך הפעל ואין פעול להם הם אשר הם בודדים באמת כמו הלך יצא ישן ער וזולתם שאינם מורים העשות מציאות מוגבל לבד אבל עם זה יורו פעל מה אשר לא נשאר אחר פעלו ולא נמצא בפעלו פעול כלל · ואשר הם על דרך הפעל

מדבר

ex scia speculatiõis ut rabi Iona aben Gianah & Ephodeus & Habib:& nõ meminerũt[2] de diuisione actionũ harum quę est nota oĩ speculãti res ipsius naturæ:& mores[3] hoĩum:& iõ nos ponimus ipsam vnũ principioꝝ sciæ grãmatiees.

[4] ¶ Verũtamen uerbum commotum aut exiens est cuius factum per ipsum est separatum [5] ab actione: & vocatur cõmotum sicut vir qui cõmouetur a suo loco : & exit [6] a suo statu:sic in hoc uerbo factum qđ fit ab agente cõmouetur eo ab agente[7] in corpus separatum:& ibi remanebit post actionem agentis:ut in uerbo אכל:ecce[8] comestum est separatum a comedẽte: & inuenit res alia p̃ter comedẽtẽ:& actionẽ [9] comestionis: & silr ædificiũ p̃ter ædificantẽ:& ędificare qđ est actio ędificii ędificãtis:[10] & iõ dixerũt oẽs grãmatici ꝙ comedit & ędificauit sunt uerba cõmota & exeũtia:[11] & ambulauit & exiuit & stetit & sedit sunt solitaria & immanẽtia. Verũtamen postq̃ vidi cõtrouersiã fremitus[12] multitudinis grãmaticoꝝ nouoꝝ etiã ueteꝝ elexi apprime offendere radicẽ uerboꝝ:& fundamẽtũ [13] causæ suaꝝ partitionũ:& laboraui in grãmaticis linguaꝝ uariarũ ad intelligẽdũ quid[14] accidat uerbis vl'iter inquãtũ sunt uerba distinctaꝝ spẽrum ex se:[15] & quid deceat eis s̄m ꝓprietatem ꝓpriã linguis diuersis.Et inueni ꝙ essendo [16] ꝙ uerbũ significat fieri rem ex re tpe terminato vt scripsimus supius. [17] Et fieri rem erit fieri rem essendi simpl'r : aut rem distinctã [18] ab essendo simpl'r.Et rem distinctã significat uerbũ s̄m modum actionis:aut[19] s̄m modũ passionis:aut s̄m modũ faciẽdi esse terminatũ absq; actiõe[20] & passione:aut s̄m modũ faciẽdi esse terminatũ actione & passione:&[21] vnũqđq; hoꝝ inquãtũ ipsum fieri sit ex re explicita: aut ex re quæ non fuit explicita. Et si [22] qđ significat uerbũ fuerit fieri rem simpl'r essendi hoc uocatur uerbũ [23] substãtiuũ ut sunt היה fuit נמצא inuentus est & cõsimilia illis:& si sit res distincta[24] ab essendo simpl'r res essendi terminati priuata actione & passione sunt[25] ut חיה עמד ישב vixit stetit sedit & cætera:& hæc sunt ĩmanentia uere: quæ multi[26] uocant solitaria:& quæ significãt per modum actionis : & nõ est passiuũ eis:illa[27] sunt quæ sũt solitaria uere vt הלך יצא ישן ער ambulauit exiuit obdormiuit vigilauit & cætera : quæ non significant[28] fieri esse terminatũ solum:sed cum hoc significãt actionẽ quãdã de qua nõ remãsit[29] post ipsius actionẽ : & non ĩuenit in eius actione actũ oĩo.Et quæ sunt s̄m modũ actiõis

ex re

ex re explicita quibꝰ eſt actum de illis ſunt quorũ res explicita
eſt vna:[2] & de illis ſunt quoꝝ ſunt multæ:& primũ uocãt grã-
matici tranſitiuũ ad alterũ:[3] alterũ uero uocant tranſitiuũ ad
reliquũ. Et ecõtra ſunt quæ ſignificãt paſſionẽ ex re [4]explicita.
Et quæ nõ ſignãt actionẽ ſed paſſionẽ ex re nõ explicita ſunt
[5]quæ uocanť quoꝝ nõ fuit relatũ nomẽ ipſa agẽtis. Sicq̃ ueꝝ
eſt ꝙ ẜm [6] diuiſionẽ naturralẽ:omnes hę ſpẽs ſunt ſpẽs cõue-
nientes uerbis[7] vltra uerba quæ ſignificant uehemẽtiã impreſ
ſionis fiendi rẽ in agente ab ipſius interiori:[8] ſiue fuerit agens
habens aĩam:aut nõ habens aĩam:ſiue cõueniat illi res[9] illa ue
re:aut modo ſiľi uero. Et hæc ſunt quæ ẜm veritatẽ ſunt[10] uer
ba agentiũ in ſe: q̃a excedunt in faciũdo rem illam ab eorum
interiori vt[11] התקצף התקלקל התנכר התחבא התחכם התחנן התאנף הסתתר
[12] התפורר התמוט: & plura hoꝝ ſunt cnoiugationis התפעל:& pau
ciora ipſoꝝ ſunt ex נפעל:[13]vt נוע תנוע הארץ. Et ſunt ex uerbis ẽt
quæ ſignificant fieri rem[14]ẜm modum actionis & paſſionis vt
פתח רוה: q̃ ſunt ex graui:& inueniunť ĩmanentia[15] vt פתח הסמדר
Cantic. capitulo. vii. apertũ eſt agreſtum: רותה בשמים חרבי ſatia
tus eſt in cœlo gladius meus Iſayæ[16] caplo. xxxiiii. Sicq̃ inue-
niuntur etiam duo hæc uerba in illa coniugatione graui eadẽ
[17] tranſitiua ad alterum פתח Iſayę capitulo. xx. ופתחת:& aperies
ſaccum de ſuper lumbis tuis:& רוה[18] vt ורויתי: & ſatiabo animã
ſacerdotum pinguedine.

[19]¶ Ideo videtur ꝙ nõ ſit partitio coniugationum ex parte
actionis & paſſionis:& ex parte[20] agentis & paſſi:ſicut putaue
runt grãmatici qui fuerunt ante nos.[21] Sed ex parte ipſoꝝ de-
clinationis & varietatis in partibus cõiugationũ. Et iõ ex hoc
mõ ẽ[22] diuidẽdũ cõiugatiões:& nõ ex pte agẽdi & patiẽdi. Et
iõ poſſumus deſtruere uerba cõtentionũ[23] kimhi:& auctoris
לשון למודים & rabi Samuelis Benuenaſt & Ephod & Habib:
[24]qui orditi ſunt bellũ inter ſe in hac cõtrouerſia:& adhuc nõ
fuit explicitũ ẜm[25] ſuas regulas ad quẽ ius tendit:quia oẽs tra
diderũt cauſam id quod nõ eſt cauſa: idq̃ qm̃[26] kimhi poſuit
octo cõiugationes addentes ſuo numero ſuper ueteres:quia
omnes[27] antiqui:quos audiuimus poſuerunt ſex coniugatio-
nes:quæ ſunt פעל קל verbum leue:coniugatio de הפעיל[28] con-
iugatio de פעל graui:coniugatio duplicis: quam ſunt qui uo-
cant ipſam פועל quadrum: vt[29] exponetur infra: & coniuga-
tio נפעל & coniugatio התפעל: & hæc eſt via qua proceſſerunt

rabi

מדבר מפורש אשר להם פעול מהם אשר הדבר המפורש אחד· ומהם אשר הוא רבים· והראשון יקראוהו המדקדקים יוצא לשני והאחר קראו אותו יוצא לשלישי ובהפך המורים הפעלות מדבר מפורש· ואשר לא יורו פעל אלא הפעלות מדבר בלתי מפורש הם אשר יקראו אשר לא הוזכר שם פועלם· והנה אמת הוא כי לפי החלוקה הטבעית כל אלו המינים הם מינים נאותים אל הפעלים מבלעדי הפעלים אשר יורו חזק רשם העשות הענין בפעל מתוכו בין שיהיה הפועל בעל נפש או בלתי בעל נפש בין שיאות לו הענין ההוא באמת או בדרך דומה לאמת· ואלו הם אשר על האמת הם פעלי הפועלים בעצמם· כי יפליגו בהעשות הענין ההוא מתוכם כמו התקצף התחלחל התנכר התחבא התחכם התחתן התאנף הסתתר התפורר התמוטט ורוב אלו הם מבנין התפעל ומעוטם מהנפעל כמו נוע תנוע הארץ ויש מהפעלים גם כן שמורים העשות הענין על דרך פעל והפעלות כמו פתח רוה שהם מהדגוש ונמצאו עומדים כמו פתח הסמדר בשיר השירים סימן ז רותה בשמים חרבי בישעיה סימן לד והנה נמצאו גם שני אלה הפעלים באותו בנין הכבד בעצמו יוצאים לשני פתח בישעיה סימן כ ופתחת השק מעל מתניך ורוה ורויתי נפש הכהנים דשן׃

לכן נראה שאין חלוקת הבנינים מפאת הפעל והפעלות ומצד הפועל והפעול כמו שחשבו המדקדקים אשר היו לפנינו אלא מצד דרך נטיתם וחלופם בחלקי הבנינים ועל כן מזה הדרך יש לחלק הבנינים ולא מדרך הפעל והתפעל ולכן נוכל לבטל דברי רבות הקמחי ובעל לשון למודים ורבי שמואל בנגנשת והאפוד והחביב אשר ערכו מלחמה ביניהם בזאת החלוקה ועדין לא פורש לפי דרכיהם למי הדין נוטה כי כלם נתנו סבה מה שאינו סבה· וזה כי הקמחי שם שמנה בנינים נוספים במספרם על הקדמונים· וזה כי כל הקדמונים אשר שמענו הניחו ששה בנינים והם פעל קל בנין הפעיל בנין פעל הדגוש בנין הכפל שיש קוראים אותו פועל מרובע כמו שיתבאר לפנים ובנין נפעל ובנין התפעל וזה הדרך אשר דרכו בו

רבי יהודה חיוג ראש המדקדקים ורבי משה הכהן ורבי יונה אבן גנח ורבי אברהם בן עזרא וכן רבי יוסף קמחי ואחרים שמו אותם שבעה הקל והנפעל והדגוש והפועל והפעיל והופעל והתפעל וזה דעת רבי שלמה ירחי בספר לשון למודים · וזה כי הוא הוציא המרובע והוסיף פועל והופעל ובניו של רבי יוסף קמחי הוסיפו על ירושת אביהם שנים אלה ושמו סך כלם שמנה ורב מדקדקי זמנינו נגררו אחרי אלה · והאפוד והחביב בקשו להחזיר עטרה ליושנה ולגזור אומר שאין מנין אלא ששה והנה נסדר הראיות היותר חזקות אשר לכל אחת מהשלש כתות ואחרי זאת נבאר הנראה נכון ביסודותיו וראיותיו ממה שיהרסו יסודות המדברים שוא ודבר כזב · והנה טעם חלוקת בנייני הפעלים לפי הקדמונים הוא כי כל פעל שהוא יוצא מצד בנינו ראוי לבנות לו בנין פעל יורה על הפעלות הנפעל בו והנה בהיות הקל הוא אשר יורה באמת על העומד והבודד והיוצא כי בו יבחנו היציאה והעמידה לכן שמו לו בנין מיוחד והוא בנין נפעל עם מה שכבר נמצא הנפעל לפעמים יוצא כמו שנזכר עוד במקומו ה המיוחד לו בעזרת האל · לכן הניחו כל הבנינים בנייני הפעלים זולתי הנפעל כי גם התפעל מצד עצמו מורה ראשונה פעל לא הפעלות אף כי בשניות יורה על הפעלות מה במה שמורה פעל הפועל מתוכו כמו שאמרנו למעלה ולכן לא שמו לקל בנין פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שעשו בנשארים כי שמו שלא נזכר שם פועלו מן ההפעיל אכל גנב בקבוץ שפתים ומן הדגוש גונב לוקח בשורק מושך וו ומן המרובע הקטר השלך בחטף קמץ או בשורק קטון כמו חתלת לנקבה ומההתפעל הותפקד הכבס הרי שהראשונים הניחו ה הפועל שלא נזכר שם פועלו נולד המרובע והופעל נולד ממנו וגם כן ולא שמו אותם לשנים · נמצא כי אם יבאו האחרונים למנות כל מי שלא נזכרו שם פועליהם עם הבנינים אשר מנו הראשונים היו עולים לעשתי עשר בנינים לא לשמנה לבד · וכן תמצא בספר הזכרון שחבר הר' יוסף קמחי אביהם של רבי דוד ורבי משה שהוא לא מנה בנינים אלא הששה שזכרנו ובתוכם הבליע שלא נזכר שם פועלו לכל

rabi Ihuda hayug caput grãmaticoꝝ: & rabi Mosces sacerdos & rabi Iona aben[2] Gianah: & rabi Abraham ben Hezra: & filii rabi Ioseph kimhi. Et alii posuerũt ipsas[3] septẽ leuem & נפעל & graue & פועל & הפיעל & הופעל & התפעל: [4] & hæc est opinio rabi Salamonis Yarhii ĩ libro לשון למודים: qm̃ ipe exclusit[5] quadrũ: & addidit פועל & הופעל: & filii rabi Ioseph kimhi addiderũt super[6] hæreditatẽ sui pr̃is duas has. Et posuerũt sũmã oĩum ipo rum octo. Et plures grãmatici nr̃i tpis[7] ꝓtracti sunt post hos: & Ephod & Habib q̃siuerũt restituere diadema suæ uetustati [8] & decernere dictũ ꝙ nõ sit numerus nisi sex. Sicq̃ inseremus rationes fortiores[9] quæ sunt vnicuiq̃ triũ sectarũ: & post hæc exponemus quod videẽ decens suis fundamẽtis: [10] & suis euidentiis ab illis quæ diruẽt fundamẽta loquẽtiũ uanũ & verbũ mẽdatii. Sicq̃ ratio[11] partitionis cõiugationũ uerboꝝ ſm antiquos est: quia oẽ uerbũ qđ est transitiuũ ex parte[12] suæ cõiugationis debet construi ad ipsum cõiugatio verbi: quæ significet fieri illius qđ fit p ipm̃. Sicq̃[13] essendo leue ipm̃ qđ significat vere ĩmanens & solitariũ & transitiuũ: qa eo [14] discernent transitus & ĩmanẽtia: ideo posuerũt ꝓ illo cõiugationẽ ꝓpriã: quæ est cõiugatio נפעל cũ [15] eo ꝙ iam inuenitur נפעל aliqñ trãsiens prout referemus iterũ in suo loco[16] proprio ei cũ auxilio Dei: ideo posuerũt oẽs cõiugatiões: cõiugatões actionũ: excepto [17] נפעל: quia etiã התפעל ex parte suæ substãtiæ significat primo actionẽ nõ passionẽ: [18] & si scđo significet passionẽ quãdã ĩnq̃tum significat actionẽ agentis ab eius intimo [19] ꝓut diximus supius: & iõ nõ posuerũt ipsi leui cõiugationẽ פועל: cuius nõ est relatũ nomẽ[20] ipsius agentis ꝓut fecerũt in reliquis: qa posuerũt cuius nõ ẽ relatũ nomẽ eius agẽtis de הפעיל[21] אכל גנוב cũ collectione labioꝝ: & de daghus גנב לוקח cũ sciurek trahẽte vau: & de [22] quadro הקטר השלך cum rapiẽte kamecz: uel cum sciurek paruo vt חתלת[23] pro fœmina: & de התפעל est הותפק הכבס. Ecce ꝙ primi posuerũt[24] פועל: cuius nõ est relatũ nomen eius agẽtis natũ q̃dri: & הופעל natũ ab eo ẽt: [25] & nõ posuerũt illas duas: inueniẽ ꝙ si ueniãt nouissimi ad cõputãdũ oĩa: [26] quoꝝ nõ sunt relata noĩa suoꝝ agẽtiũ cũ cõiugationibus q̃s cõputauerũt primi ascẽderẽt[27] in vndecim cõiugatiões nõ in octo solum: & sic inuenies in libro Ziccaron. i. memoriæ[28] quẽ edidit rabi Ioseph kimhi pater rabi Dauid: & rabi Mosces: ꝙ ipse nõ cõputauerit[29] coniugationes nisi sex: quas retulimus: & inter illas absorbuit cuius nõ fuit relatum nomen sui agentis cuiq̃

coniugationi

cõiugationi: qđ decet ei. Et huic etiã vr̃ cõuenisse rabi Ihuda hayug caput[2] grãmaticoꝝ in libro lrãꝝ latẽtiæ: & ꝓtractionis quẽ edidit: scripsit hãc seriẽ.[3] Et verbũ cuius non est relatũ nomen agẽtis est de uerbis quoꝝ principiũ est yod in cõuersiõe ipsius[4] in vau: & motiõe he ante ipsam cũ sciurek. Et sic omne uerbũ cuius nõ est relatũ nomen ipm̃ agentis principiũ[5] suaꝝ lrãꝝ semp est motũ cũ sciurek: aut cũ kamecz rapiẽte: aut cum holẽ vt והשכב[6] שודד depꝺdatus fuit Moab הכרת abscissa fuit oblatio שודדה depꝺdata fuit Ninue גורשו expulsi sunt ex Aegypto[7] ויגאלו: & polluti fuerũt a sacerdotio: nõ est relatus faciẽs iacere & depredator & destruens & expellẽs[8] & polluẽs in oĩbus his hucusqꝫ sũt eius verba. Ecce ꝙ ille eloqo vno associauit[9] השכב הכרת: quæ sunt coniugatiõis הופעל cũ שודד גורש: quæ sunt ipsius פועל:[10] ideo vr̃ ꝙ nõ sint ipsis cõiugatiões ꝓpriæ: sed trãsgluti tę sunt cũ suis gignẽtibus[11] ex q̃ꝝ potestate uenerũt ₰m opiõnem rabi Ioseph kimhi: & rõ est ut diximus: qa nõ fuit[12] explicitũ in eis agens: & iõ nõ est illis sup quo sustentent̃ nisi super uerbis[13] ex quoꝝ lumbis hæc exiuerũt. Et secta scđa q exclusẽrunt q̃drũ[14] & addiderũt has duas q̃siuerũt sibi cõputa multa ꝑut scripsit Yarhii auctor[15] לשון למודים hæc ẽ illius series. Varietas cõiugationũ est qa maior ps grãmaticoꝝ cõstruxerũt octo[16] cõiugatões: qa cõstruxerũt cõiugationẽ agẽtis q̃dri: & fecerũt eã prẽm התפעל: & ₰m[17] qđ appet apud me nõ ẽ ɔiugatio ꝑ se adeo ꝙ sit pr̃ התפעל: sed[18] ẽ de sua sũma פעל grauis: & vis ei⁹ est sicut vis illi⁹: & expedit uocare illđ uerbũ leue: & qescẽs qđ est[19] in illo: aut duplicitas q̃ est ĩ eo ĩ duplicib⁹ & in qescẽtibus hayn est loco daghesc cõiugatiõis פעל[20]. Et qđ ex eo ĩuenit̃ cũ ceri debet ferri loco eius פועל vt כונן: & qđ[21] ĩuenit̃ ex eo cũ pathah loco פועל exit ex פעל: sicqꝫ & sapiẽs Abrahã ben[22] Hezra nõ fecit ex eo cõiugationẽ: ẽt sar scialom nõ meminit de eo ad faciẽdũ de ipso cõiugationẽ:[23] & ueritas oñdit suũ iter: qa ₰m qđ vr̃ nõ hẽt התפעל prẽm: qa ipm̃ est pr̃[24] & filius ipm̃ est agẽs in se & patiẽs. Cõiugationes sunt septẽ: de quibus sunt q̃ sunt[25] prẽs: & de eis suut quæ sunt filii: & de eis est quæ est pater & fili⁹: & sũt hæ: uerbũ leue נפעל[26] פעל הדגוש פועל הפעיל פעל התפעל: hæc sunt uerba Yarhii: ex quo[27] vr̃ ꝙ fundamentũ suæ opiõnis fuit ꝙ quadrũ nõ sit pr̃: neqꝫ filius vllius cõiugatiõis:[28] qa essendo ipm̃ significãs actionem non passionem non est filius: & in defectu coniugationis alterius: cui[29] ipsum sit illi in patrem: & alterum sit ei in filium significat passionẽ uerbi huius

בנין הנאות לו ולזה גם כן נראה שהסכים הרבי יהודה חיוג ראש המדקדקים בספר אותיות הסתר והמשך שחבר כתב זה לשונו והפעל שלא הוזכר פועלו מן הפעלים שתחלתם יוד בהפוך אתה לוו והניע ההיא לפניה בשורק וכן כל פעל שלא הוזכר פועלו ראשית אותיותיו לעולם מונע בשורק או בקמץ חטף או בחלם כמו והשכב בתוך ערלים שודד מואב הכרת מנחה שדדה נינוה גורשו ממצרים ויגאלו מן הכהונה לא נזכר המשכיב והשודד והמכרית והמגרש והמגאל בכל אלה עד כאן דבריו · הרי שהוא בדבור אחד שתף השכב הכרת שהם מבנין הופעל עם שודד גורש שהם מן הפועל לכן נראה שאין להם בנינים מיוחדים אבל הם נבלעים עם מולידיהם אשר באו מכחם כדעת רבי יוסף קמחי · והטעם כמו שאמרנו כי לא פורש בם הפועל ולכן אין להם על מה שיסמוכו כי אם על הפעלים אשר אלה יצאו מחלציהם · והכת השנית אשר הוציאו המרובע והוסיפו שני אלה בקשו להם חשבונות רבים כמו שכתב הירחי · בעל לשון למודים זה לשונו חלוף הבנינים רב המדקדקים בנו שמנה בנינים וזה כי בנו בנין פועל מרובע ועשאוהו אב להתפעל ולפי הנראה אצלי איננו בנין בפני עצמו עד שיהיה אב להתפעל אבל הוא מכלל פעל הדגוש וכחו ככחו וראוי לקראו פעל קל והנה הנמצא בו או הכפל אשר בו בכפולים ובנחי העין מקום דגש בנין פעל ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח מקום פועל יוצא מפעל · והנה החכם אברהם בן עזרא לא עשה ממנו בנין גם שר שלום לא הזכירו לעשות ממנו בנין והאמת יורה דרכו כי הנה לפי הנראה אין להתפעל אב כי הוא האב והבן הוא הפועל בעצמו והמתפעל הבנינים הם שבעה מהם שהם אבות ומהם שהם בנים ומהם שהוא אב ובן והם אלה פעל קל נפעל פעל הדגוש פועל הפעיל הופעל התפעל אלו דברי הירחי · ממה שיראה שיסוד דעתו הוא שהמרובע איננו אב ולא בן לאחד הבנינים כי בהיותו מורה פעל לא הפעלות איננו בן ובהעדר בנין אחר אשר הוא יהיה לו לאב והאחר יהיה לו לבן מורה על הפעלות פעל זה

אין בן לו אף הוא ענף מענפי הדגוש ואין לו עקר בפני עצמו ואולם פועל והופעל כיון שהם דומים ביחסם אל הדגוש והפעיל אל יחס הנפעל אל הקל לכן ראה למנותם בנינים בפני עצמם בני הדגוש והפעיל· והכת השלישית והוא דעת המון מדקדקי זמנינו אשר המליכו עליהם רבי דוד ורבי משה קמחי בחשבם כי מהם תצא תורה אשר שמו אותותיהם לתורה ולתעודה מנו שמנה בנינים מיוסרים על ראיותיהם לפי מה שסברו ברוח חדשה נוססה בם ואמרו כי ארבעה הם האבות אשר אין להם התלות באחרים אלא כל אחד בונה לעצמו שהם הקל והדגוש והפעיל והפועל מרובע וארבעה הם באי כחם אשר כל אחד נאות לדומה לו ונוטה מאחד מאלו כי הנפעל דומה לקל והפועל דומה לדגוש וההופעל דומה להפעיל וההתפעל דומה לפועל מרובע וביחוד לנחי העין והכפולים שבו כמו שיראה במקומו בעזרת האל· ולכן מצד צרוף חבור האותיות והגזרים אשר אין האחד כחברו חלקו הבנינים לשמנה· ונראה בתחלת המחשבה שהדין עמם כי המדקדק ראוי שיחלק הפעלים לפי מה שישיר בעל הלשון לבטא בם ולכתוב אתם על פנים שונים וזה לא יקרה אלא לחלוף האותיות וההברות אם כן איפא זו היא החלוקה הנאותה במלאכת הדקדוק אלו הן סברות השלש כתות הללו למיניהם ואנחנו ראינו דברי הקדמונים נכונים ודברי הירחיי בטלים מעקרם ודברי ה הקמחיים בכלל דברי אביהם אשר הולידם שהם לדעת הקדמונים ולכן נראה לעיני השמש בטול הירחיי והנשענים עליהם כמו רבי י יהודה בעל לבנת הספיר וחבריו· וזה כי אף על פי שכח בנין מרובע בנחי העין ובכפולי הלמד מקום הדגוש כי אין בהם בנין דגוש לא יתחיב מזה שיהיה הבנין המרובע מכלל בנין הדגוש כיון שמשקליהם שונים כי אין כח ההוראה סבת יחוד הבנינים אבל הסבה היא יחוד המשקל· ושנית יש לתמוה על הירחיי במה שאמר ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח הוא מקום פועל היוצא מפעל הדגוש· שהרי הוא הורה ורא בוש כפי זה שכשימצא ממנו בצרי אינו פועל היוצא מן הדגוש והבא

כמו

בפתח

cui non eſt filius:ſed ipſum eſt ramus de ramis ipſius grauis:&
nõ eſt ei radix ꝑ ſe. Verũtñ[2] פועל & הופעל ex quo ſunt cõſilia ſm
ipſoꝝ ꝓportionẽ ad graue & ad הפעיל ad[3] proportionẽ ipſius
נפעל ad leue:ideo opinatus eſt numerare ipſas cõiugatiões per
ſe filios grauis[4] & הפעיל. ℂEt ſecta tertia quæ ẽ opinio plebis
grãmaticoꝝ nr̃i tẽporis qui[5] regnare fecerũt ſupra ſe rabi Da
uid & rabi Moſcen kimhi cogitantes ꝙ ex illis ꝓdiret lex[6] qui
poſuerunt ſua ſigna legi & teſtificationi numerauerũt octo cõ
iugationes fundatas[7] ſuper ſuis euidentiis ſm ꝙ opinati ſunt
in ſpiritu nouo irradiato in eos: & dixerunt ꝙ[8] quatuor ſint
patres quibus nõ eſt dependẽtia ad alia:ſed vnũquodqꝫ con-
ſtruit[9] per ſe q̃ ſunt ipſm leue:& graue & הפעיל & פועל quadrũ.
Et quatuor ſunt[10] quæ ueniũt ex vi illoꝝ quoꝝ vnũquodqꝫ eſt
conforme ſimili ei:& declinat ab vno iſtoꝝ:qa נפעל[11] eſt ſimile
leui:& פועל ſil'e graui & הופעל ſil'e הפעל & הופעל[12] ſimile פועל qua
dro & ꝓprie quieſcẽtibus hayn: & duplicibus q̃ ſunt in illo vt
videbit̃[13] in ſuo loco cum auxilio Dei:& ideo ex parte cõbina
tionis cõiunctionis lr̃aꝝ & ſyllabaꝝ quaꝝ[14] vna nõ eſt ſicut al
tera diuiſerũt ipſas coniugationes in octo.Et videt̃ in princi-
pio cogitatus[15] ꝙ ius ſit ſecum:quia grãmaticus debet diuide
re verba ꝓut dirigat dñm[16] linguæ ad ꝓferendũ per illa:& ad
ſcribendũ ea ſcd̃m diuerſos modos:& hoc non euenit niſi ob
diſparitatẽ[17] lr̃aꝝ & reſonãtiaꝝ:ſicqꝫ ergo hæc ẽ diuiſio decẽs
in arte[18] grãmatices:hæ ſunt opĩones triũ ſectaꝝ haꝝ ſm ſuas
ſpẽs.Et nos vidimus[19] uerba antiquoꝝ decẽtia:& uerba Ya-
rhii caſſa a ſua radice:& uerba[20] Kimhia dũ ĩ ſũma uerboꝝ ſui
patris qui eos genuit q̃ ſunt ſm opinionẽ antiquoꝝ.[21] Et ideo
appet ſub diuo cõfutatio Yarhii & ſuſtentantiũ ſe ſup illis ꝓut
fuit rabi[22] Ihuda auctor libnath haſſappir & ſuorũ ſociorum:
qm̃ q̃q̃ uis cõiugatiõis quadri[23] in qeſcẽtibus hayn:& in dupli
cibus lãmed ſit loco grauis:qa nõ eſt in illis cõiugatio grauis:
nõ[24] ſequit̃ hinc ꝙ ſit cõiugatio quadri de ſũma cõiugationis
ipſius grauis ex quo ſua põdeta[25] ſunt diſparia:qa nõ eſt uis ſi-
gnificatiõis cauſa vnitatis cõiugationũ:ſed cã eſt vnitas[26] põ
deris. Et ſcd̃o eſt admirãdũ de Yarhii de eo quod dixit: & qđ
[27] de eo eſt cum ceri loco eius debet ferri פועל vt כונן:& quod ẽ
de eo[28] cum pathah eſt loco פועל qđ exit ex פעל graui:quia iam
ipſe cõceſſit:& nõ[29] puduit eum ſm hoc ꝙ quãdo inuenietur
de illo cum ceri non ſit uerbum exiens ex graui:& quod uenit

cum

cum pathah prodit ab illo: ergo ſm hoc non erit totũ quadrũ de ſũma grauis[2] prout putauit ipſe: ſed eſt ei uis gignitiua de per ſe: & ſi ſm meã opinionẽ verax fuerit[3] in ipm dicẽdo ꝙ nõ ſit pater ipſius התפעל: quia equidẽ התפעל eſt coniugatio pr̃ de per ſe.[4] Et tertio ab eo eſt arguendũ contra ipſum a fortiori ſi quadrũ[5] ex eo ꝙ ipſum replet locũ grauis in uerbis in quibus impoſſibile eſt ipm graue: eſt[6] putandũ ꝙ nõ ſit cõiugatio de per ſe: quorum nõ fuit relatũ nomẽ ſuorum agentiũ: quæ oĩa[7] prodeũt ab aliis q̃ ſignificant actionẽ tanto fortius ꝙ nõ cõſtruant cõiugationẽ[8] de per ſe: & ſimiliter פועל & הופעל nõ ſunt digna eſſe coniugationes neq; patres[9] neq; filii niſi portio cõiugatiõis tm̃. Et ideo faciemus ſummã noſtroꝝ uerboꝝ ſicut eſt opinio[10] antiquoꝝ: ꝙ cõiugationes quæ diſcernunt reſonantiis ſuarũ litterarũ & ipſarũ punctuatiõe ſint ſex:[11] leue & הפעל & נפעל & התפעל: & q̃drũ & graue & leue nõ habet[12] פועל: cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agentis: qa ipſum eſt pater oĩum coniugationũ: & eſt fundamentũ illaꝝ ꝓut[13] eſt vnũ qđ eſt caput oĩum numeroꝝ: & nõ deeſt quicq̃ ei. Verũtñ[14] ipſius הפעיל cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis eſt ipm הופעל nõ פעל cũ collectiõe labioꝝ[15] ꝓut ſcripſit rabi Ioſeph kimhi: qa התפעל illud nõ eſt ſiĺe ꝓportiõatũ ipſi הפעל:[16] & ex נפעל eſt נפועל vt נגאלו בדם polluti ſunt ſanguine: & ex התפעל eſt הותפעל ſicut[17] התפקדו: uel הופעל ſicut הוטמאה הוכבס. Et ex quadro פועל[18] cũ ſciurek trahẽte vau. Et ex graui פעל cũ collectiõe labiorũ vt גנב אכל[19] aut cum rapiẽte kamecz ut כרת: & teſtis eſt defectus vau diſtinguẽs ĩter ipm & ĩter פועל:[20] cuius nõ fuit relatũ nomẽ ſui agẽtis qđ decet q̃dro. Et in hoc errauerũt oẽs kimhiades pr̃[21] & filii ſimul: quia pr̃ poſuit לוקח cũ ſciurek ex graui: & התלת cũ ſciurek ꝓuo[22] ex q̃dro: & o vtinã ſcirẽ differẽtiã quã ponat inter ea: & אכל cũ collectiõe[23] labioꝝ poſuit ipſius הפעיל: & הקטר cum kamecz pleni oris poſuit q̃dro: & ei[24] ſilentiũ eſt laus: & filii eius poſuerũt התפעל eſſe פועל cõnexũ quadro & פועל[25] ipſi graui. Et neſcio ſuper quo ipſi ſuſtẽtanť: qa quadrũ ĩ ꝑfectis ẽt[26] ſm opinionẽ rabi Moſces kimhi in editione grãmaticæ quã uocauit proceſſum itineꝝ ſapiẽ[27] nõ eſt ei ſiĺitudo cũ התפעל: & in qeſcentibus hayn & duplicibus lãmed: quæ putauit[28] ꝙ ſint ſiĺia: qa ſm ſuã opinionẽ התכונן & כונן ſunt ſiĺia: & ſiĺr חולל & התחולל[29] quod nõ eſt ſic in ꝑfectis: qa פוקד & התפקד nõ eſt inter ea ſiĺitudo penitus

in reſonantia

בפתח יוצא ממנו ואם כן לפי זה לא יהיה כל המרובע מכלל הדגוש כמו שחשב הוא אבל יש לו כח מוליד בפני עצמו ואם לפי דעתי צדק באמרו שאינו אב להתפעל כי באמת ההתפעל בנין אב בפני עצמו הוא ושלישית ממנו יש להקשות עליו מקל וחומר ומה אם המרובע להיותו ממלא מקום הדגוש בפעלים שאי אפשר בהם הדגוש יש לחשוב שאינו בנין בפני עצמו שלא נזכר שם פועליהם אשר כלם יוצאים מהאחרים שהם מורים על הפעל כל שכן שהם לא יבנו בנין בפני עצמם וכן פועל והופעל אינם ראוים להיות בנינים לא אבות ולא בנים כי אם חלק בנין בלבד · ולכן נעשה כלל דברינו בדעת הראשונים שהבנינים הנכרים בהברות אותיותיהם ונקודם הם ששה הקל וההפעיל והנפעל וההתפעל והמרובע והדגוש והקל אין לו פועל שלא נזכר שם פועלו כי הוא אב לכל הבנינים ויסודם כמו שהאחד שהוא ראש כל המספרים ולא יחסר כל מאומה לידו ואולם ההפעיל שלא נזכר שם פועלו הוא ההופעל לא פעל בקבוץ שפתים כמו שכתב רבי יוסף קמחי כי אין הפעל ההוא דומה מיוחס להפעיל ומן הנפעל נפועל כמו נגואלו בדם ומן ההתפעל הותפעל כמו ה התפקדו או הופעל כמו הוכבס הוטמאה ומן המרובע פועל בשורק מושך הוו · ומן הדגוש פעל בקבוץ שפתים כמו אכל גנב או בחטף קמץ כמו כרת והעד חסרון הוו המפריש בינו ובין פועל שלא נזכר שם פועלו הנאות למרובע · ובזה טעו כל הקמחיים אב ובנים יחד שהאב שם לוקח בשורק מן הדגוש והתלה בשורק קטן מן המרובע ומיותן ונדע ההפרש אשר ישים ביניהם ואכל בקבוץ שפתים שם להפעיל והקטר בקמץ מלא פום שם למרובע · ולו דומיה תהלה · ובניו שמו ההתפעל. פועל דבק למרובע והפועל לדגוש ולא ידעתי על מה הם נשענים · כי המרובע בשלמים אפילו לדעת רבי משה קמחי בחבור הדקדוק שקראו מהלך שבילי הדעת אין לו דמיון עם ההתפעל ובנחי העין ובכפולים למד אשר חשב שהם דומים כי לפי דעתו כונן והתכונן דומים וכן חולל והתחולל מה שאין כן בשלמים כי פוקד והתפקד אין ביניהם דמיון כלל

בהברה ולכן אמר שמחמת דמיונם בנחים ובכפולים גזרו על ח ההתפעל שהוא דבק אל הפועל מרובע והנה עיניך הרואות שהגורם את הדמיון אינו הבנין אלא הנח והכפל· ולכן אין לחוש לדבריהם אך העקר מספר הקדמונים שהבנינים העקריים ששה כמו שאמרנו ושלא נזכר שם פועלם אינם מזה החשבון אך בביאור אלה יתבארו שלא נזכר שם פועל הפועל וההופעל וההותפעל אך אמנם באחר אסור מדרך הקדמונים כי הם שמו פעל בקבוץ שפתים הפא ודגש העין שלא נזכר שם פועל ההפעיל ושמו הופעל ופועל בשורק למרובע ואנחנו נשים הפעל בקבוץ שפתים ובשורק למרובע וההופעל להפעיל כי נראו יותר דומים כדברי הקמחי וההותפעל שמנו להתפעל אף על פי שהוא מורכב מן ההתפעל וממה שלא הוזכר פועלו כמו שהנפועל מורכב מן הנפעל ושלא נזכר שם פועלו נשים אותו לנפעל כמו ששמו אותו הקדמונים כי כיון ש שההתפעל ברב המקומות נמצא נפעל בלתי פועל לא חששו בעלי לשון הקדש לשים לו פועל שלא נזכר שם פועלו מיוחד פשוט וכן גם כן הוא הדין לנפעל ובעבור זאת לא חששו להרכבת פועליהם שלא נזכר שם פועלם וכן אנחנו גם כן לא נמנה שני אלה בין הבנינים הפשוטים תהיה אם כן חלוקת בניני הפעלים לתשעה כי מהם שנמצאו בהם פועלים והם הששה שמנו הקדמונים ומהם שהם פועלים ואלו שנים מהם פשוטים הפועל וההופעל ושנים מורכבים והם ההותפעל והנפועל והפועל· עוד יתחלק אל פעל בקבוץ שפתים הפא ואל פועל אשר הפא בשורק מושך וטעם החלוקה הזאת היא כי בהיות הבנין הוא נטית הפעלים בהברות מתחלפות לפי חלוף הזמנים המגבילים העשות הפעל או הפעל אשר יורו הפעלים הנוטים לפי משקלי הבנין לכן ראוי שתהיה חלוקת הבנינים כמספר דרכי חלוף הנטיה במשקלי הבנין והם כמו ש שהוכחנו ששה לפעל ושלשה להפעל· הרי תשעה פשוטים ושנים מורכבים· ואם לא נחלוק בין הפועל בשורק ובין הפעל בקבוץ שפתים כמו שאין מחלקים בין ההופעל בשורק ובין ההפעל בקמץ

in resonantia:& ideo dixerat ꝙ occasione illorũ silitudinis in quiescẽtibus & duplicibus decreuerũt de [2] התפעל ꝙ sit cõnexũ פועל quadro. Et ecce oculi tui vident ꝙ cõducens [3] silitudinem nõ sit cõiugatio:sed quies & duplicitas:& iõ nõ est curandum de ipsoꝝ uerbis:sed [4] radix est numerus antiquoꝝ ꝙ coniugationes radicales sint sex ꝑut diximus: [5] & quoꝝ nõ est relatũ nomen ipsoꝝ agentiũ nõ sunt huius numeri:sed in expõne harũ exponẽt [6] quoꝝ nõ ẽ relatũ nomẽ agẽtis פועל & פועל & הופעל.

Verũtñ in vno [7] recedã ab itinere antiquoꝝ:quia ipi posuerũt פעל cũ collectione labioꝝ pe & daghesc [8] in hayn:cuius nõ est relatum nomẽ agentis הפעיל: & posuerũt הופעל & פועל cũ sciurek [9] quadro: & nos ponemus פעל cum collectione labiorum & cum sciurek quadro [10] & הופעל ipsi הפעיל:quia videntur similiora prout sunt uerba Kimhi. Et התפעל [11] quod numerauerunt התפעל licet sit cõpositũ ex התפעל:& ex eo cuius nõ [12] est relatum agens eius sicut ꝙ נפועל est compositum ex נפעל: & cuius non est relatum nomen [13] sui agentis ponemus ipsum ipsi נפעל sicut posuerũt ipm antiqui:quia ex [14] quo התפעל in pluribus locis inuenitur actũ nõ agens:nõ curauerũt auctores [15] linguæ sanctimoniæ ponere ei פועל:cuius nõ est relatũ nomẽ sui agentis ꝓpriũ simplex:& sic [16] etiã est iudiciũ ipsius נפעל. Et ꝓpterea nõ curauerũt cõpositionẽ suoꝝ פועל [17] quoꝝ nõ est relatũ nomen eoꝝ agentis. Et sic nos etiã non numerabimus hæc duo inter [18] cõiugationes simplices. Erit ergo diuisio cõiugationũ uerboꝝ in nouẽ:qa [19] de illis sunt in qbus ĩueniunẽ agẽtia: & illæ sunt sex quas numerauerũt antiq:& de illis [20] sunt q̃ sũt פועלים: & hæc sunt duo eoꝝ simplicia פועל & הופעל:& duo [21] cõposita: & illa sũt התפעל & נפועל & פועל. Iteꝝ diuidet in פעל [22] cũ collectiõe labioꝝ ipsius pe & ĩ פועל: cuius pe est cũ sciurek trahẽte: & rõ [23] diuisiõis huius est: qa exñte cõiugatiõe illa declinatiõe uerboꝝ hiatuũ sonis [24] differẽtibus ẽm uarietatẽ tẽpoꝝ terminãtiũ fieri actiõis aut passiõis:quã [25] significãt uerba declinata ẽm põdera cõiugationis:ideo cõuenit ꝙ sit diuisio [26] cõiugationũ ẽm numerũ modoꝝ varietatis declinatiõis in põderibꝰ cõiugatiõis:& illi sunt ut [27] cõprobauimus sex actionis & tres passiõis:sicꝗ sunt nouẽ simplices & duę [28] cõpositę. Et si nõ diuiserimus ĩter פועל cũ sciurek:& ĩter פועל cũ collectiõe [29] labiorũ sicut nõ diuidimꝰ inter הופעל cũ sciurek:& הפעל cũ kamecz

pleni

pleni oris simplices erunt octo:& compositæ erunt duæ:sicq̧ sunt decem. Et ſm [2] viam primã numerus cõiugationũ simplicium erit ambiẽs summã numeri:[3] qui est numerus nouenarius: & ſm viam hanc secundã sũma omniũ cõiugationũ simpliciũ [4] & cõpositarꝝ est sũma sũmæ primæ numeroꝝ: quę est summa denarii:[5] qui restituit primo pluralitatẽ singularium ad vnitatem denariorum.

[6] ¶ Et iterum est diuisio tertia verborum: quia sunt de eis perfecta:& sunt [7] quiescẽtia:& sunt defectiua:& sunt duplicia: qm̃ essendo omne uerbũ [8] significans fieri rem ex re tempore terminato fieri rem illam tẽpore [9] non terminato:& absq̧ discretione illam fiẽdi ex re est prius: quia semp absolutũ est [10] prius terminato sicut p̃cedit vniuersale pticulare: ideo nomẽ uerbi [11] quod posteri uocauerũt מקור idest uenam: illud est radix uerbi ſm ueritatem: quia ab eo [12] prodeunt oẽs partes coniugationum uerboꝝ: prout ostenderur infra auxilio Dei:[13] & ideo illius litteræ sunt litteræ radicales: nõ est in illo additio lr̃ę nõ [14] radicalis omnino:& ideo quando te interrogaret quiuis: q̃ est radix למרתי:[15] nõ dicas למר nisi למר hayn uerbi cum holem non trahente: nisi existente [16] uerbo de qescentibus hayn uau: quia tunc est trahens necessario:& nõ erunt huius litteræ [17] minus q̃ tres litteræ necessario ſm opinionẽ maioris partis grãmaticorum: sed ſm [18] opinionẽ grãmatici magni de viris nostri populi rabi Abraham ben Hezra in libris צחות [19] & מאזנים posuit etiã binaria:& sic est veritas ſm meam opinionẽ: quoniam cum toto hoc [20] ꝙ grãmatici multi cogerunt se tradere rationem numeri litteraꝝ radicis:[21] tamen nõ est suæ rationi odor neq̧ sapor: sed est oratoria solũ: aut poetica:[22] cuius melius est ipsius mẽdatiũ. Nam argumẽtationes rabi Mosces sacerdotis non cogunt nos [23] ad deiiciendũ ex radicibus multis litterã tertiã: quia qđ dixit ꝙ ob [24] defectus contingat ꝙ sit pe uerbi & hayn: uel pe & lammed: uel hayn [25] & lãmed ex lr̃s אהוי defectiua: ideo oportuit esse omne uerbum natum trium [26] litterarꝝ: vt in defectu vnius illarꝝ remaneãt duæ:& nisi hoc esset nõ [27] inueniretur uerbum cũ defectu. Iterum dixerũt alii ꝙ radix אב sit אבה essendo ipsum ſm [28] pondus את:& putauerũt ꝙ radix את sit אחה: quia inuenerunt plr̃itatẽ fœminæ אחיות:[29] & dixerunt pp hoc ꝙ yod ueniat vice he. Et nõ est hæc ẽt euidẽtia

completa

מלא פום הפשוטים יהיו שמנה והמורכבים שנים הרי עשרה ולפי הדרך הראשון מספר הבנינים הפשוטים יהיה מקיף כלל המספר שהוא מספר התשעה ולפי הדרך הזה השני סך כל הבנינים פשוטים ומורכבים הוא סך הכלל הראשון למספרים שהוא סך עשרה המחזיר ראשונה רבוי הפרטים אל יחוד העשרות :

ועוד יש חלוקה שלישית לפעלים שיש מהם שלמים ויש נחים ויש חסרים ויש כפולים וזה כי בהיות כל פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן מוגבל · העשות הענין ההוא בזמן בלתי מוגבל ובלי הכר העשותו מדבר הוא קודם כי לעולם הסתם קודם אל המוגבל כמו שיקדם הכלל אל הפרט ולכן שם הפעל אשר קראוהו האחרונים מקור הוא שרש הפעל באמת כי ממנו מוצא כל חלקי בניני הפעלים כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל :

ולכן אותיותיו הן האותיות השרשיות אין בו תוספת אות בלתי שרשית כלל ועל כן כאשר ישאלך מי שירצה אי זה הוא שרש למרתי לא תאמר למר כי אם למור עין הפעל בחולם בלתי מושך אלא בהיות הפעל מנחי העין וו כי אז הוא מושך בהכרח וזה לא יהיו אותיותיו פחות משלש אותיות בהכרח לפי סברת רב המדקדקים · אבל לפי דעת המדקדק הגדול מבני עמנו רבי אברהם בן עזרא בספרי צחות ומאזנים שם גם השניים וכן הוא האמת לפי דעתי כי עם כל זה שמדקדקים רבים דחקו עצמם לתת טעם למספר אותיות השרש מכל מקום אין לטעמם ריח ולא טעם אבל הוא הרצוי לבד או שירוי אשר מיטבו כזבו וזה כי טענות רבי משה הכהן לא תכרחנה עצמינו להפיל משרשים רבים אות שלישית וזה כי מה שאמר שבעבור החסרונות יתכן שיהיה פא הפעל והעין או הפא והלמד או העין והלמד מאותיות יהוא חסרה · לכן הוצרך להיות כל פעל בן שלש אותיות כדי שבחסרון אחת מהן תשארנה שתים ולולי זה לא היה נמצא הפעל בחסרון גם אמרו אחרים כי שרש אב אבה להיותו על משקל אח וחשבו ששרש אח אחה מפני שמצאו רבוי הנקבה אחיות ואמרו בעבור זה שהיוד באה תמורת הא · ואין זו גם כן ראיה

גמורה ולא הראשונה וזה כי אין לחוש על חסרון שתי אותיות יהוא כחשש רבי משה כי אם היה בראש הפעל הוא דינו כדין השלם כמו שנראה בפעל היה ואם היה וו באמצע הפעל כמו אוה הוא כמו השלם גם כן ולכן לא היה צורך להרבות אות שלישית אף כי אפשר שימצא פעל ששרשו שלש אותיות ורבוי אחיות גם כן אינה ראיה כי אפשר שהיוד נוספה ברבוי להיות אף היחידה בלשון רבוי כי אחות על משקל בנות ולכן היה הכרח להוסיף ברבוי עוד אות שנית מורה על הרבוי ולא על חסרון ההוא למד השרש אמנם אח הוא מן השניים וכן קם אף על פי שנמצא על דרך זר קאם עם אלף אפשר שהוא מן השניים או גם אפשר שהם שני שרשים ואפילו אם לא היו אלא לשרש אחד והיה קם משולש באותיותיו לא יחייב זה שלא ימצא פעל שרשו מן השניים ולכן אין לבנות על יסוד הראיות האלה הרעועות דעת חזק ולגזור אומר שלא ימצאו פעלים שניים בלשון העברים ואף כי הם מעטים כי כמו שכתוב בספר יצירה אפילו היו כל השערים שיוכלו להבנות מאלף עם כל הנשארות ומבית עם הנשארות ומגימל עם הבאות אחריה וכן לכל האותיות לא יבנו כי אם מאתים ושלשים ואחת בתים ולכן להרבות הפעלים שצריכים להורות על העשות הענינים שהם רבים מאד היה צורך אל השלישים והרביעים ועדין אל שתוף הוראות הפעלים הנבנים מהם כמו שהוא מבואר אל בעלי הלשון זאת אשר יליצו בה תמיד ולכן בונים בנינים מן השניים אף כי הם מעטים כמו שבונים מן השלישים אשר רבו כמו רבו ואין המעוט סבה מספקת להעדר שהרי הרבעיים והחמשיים מעטים ועם כל זה הם בונים בנין פעלים לעצמם אך אמנם אין אנו מכחישים עם זה מציאות הנחים והחסרים וזה לדעת כי הנחים הם אשר בשרשם אות שבהכתבה לפעמים לא יבטו בה במליצת השרש כמו אלף ברא הא עשה וו אות יוד זיו ונקראו אלה הארבע אותיות על זאת אותיות הנח אלא ששלש מאלה נתיחדו אצל המדקדקים בשם אותיות המשך והם אותיות אוי כי הם אמרו שהפתח והקמץ מושכים אחריהם הברת האלף והצרי והחירק הברת היוד והחלם והשורק מושכים וו

completa:neq̧ illa prima. Q̃m nõ est curãdũ ob defectũ duarum lr̃aꝝ יהוא [2] ꝑut fuit cura rabi Mosces:quia si esset in capite uerbi esset iudiciũ eius sicut iudiciũ pfecti:vt[3] vr̃ de uerbo היה: & si esset uau in medio uerbi ut אוה illud est sicut pfectũ [4] etiã: & iõ nõ fuit necessitas ad multiplicãdũ lr̃am tertiã:& si sit possibile q̧ ĩueniat̃[5] uerbũ:cuius radix sint tres lr̃æ. Et pl̃itas אחיות etiã nõ est euidẽtia:qa possibile est[6] q̧ yod fuerit supaddita in pl̃itate ob esse etiã singl̃is in lingua pl̃itatis s̃m [7] pondus בנות: & iõ fuit necessariũ etiã addere in pl̃itate iterũ lr̃am scd̃am significantẽ super [8] pl̃itatẽ:& nõ sup defectũ he lãmed radicis. Verũtñ אח est de binariis:& sil̃r [9] קם:licet ĩueniamus mõ extra neo קאם cũ aleph:possibile est q̧ illud sit[10] de binariis. Aut ẽt possibile est q̧ sint duæ radices. Ac etiã si nõ fuerint nisi[11] radicis vnius:& esset קם trinũ in suis lr̃is nõ inferret hoc q̧ nõ inueniatur uerbũ[12] cuius radix sit de binariis:& iõ nõ est ędificãdũ sup fundamẽtũ euidẽtiaꝝ haꝝ imbecilliũ [13] opinionẽ fortẽ:& decernere dictũ q̧ nõ inueniant̃ uerba binaria in lingua hæbreoꝝ. Et [14] si sint pauca:quia ꝑut scriptũ est in libro ycira:& si essent oĩa capitula[15] quæ possunt ædificari ex aleph cũ oĩbus reliq̃s:& ex beth cum oĩbus reliq̃s:& ex cghimel[16] cũ uenientibus post eã:& sic ꝑ oĩbus lr̃is nõ ædificabunt̃ nisi ducẽtũ & triginta [17] vna domus. Et iõ ad multiplicãdũ uerba quæ opportuna sunt ad significãdũ sup fieri[18] res q̃ sunt multæ nimis fuit necessitas tertioꝝ & quartoꝝ:& vlterius[19] æquocationis significationũ uerboꝝ ædificatoꝝ ex illis:ꝑut est manifestum viris [20] linguæ huius:qui eloquunt̃ ea cõtinuo. Et iõ cõstruunt cõiugationes ex binariis:&[21] si sint pauca sicut ædificãt ex trinariis quæ pl̃ificata sunt ut multiplicata sunt:& nõ est[22] paucitas causa sufficiẽs ad priuationẽ: qa iã q̃terna & q̃nterna sunt pauca: & cũ [23] toto hoc ipsa ædificãt ɔiugationẽ uerboꝝ p se. Verũtñ nõ nos abnegamus cũ[24] hoc esse q̧escentia & defectiua:& hoc est sciẽdũ q̧ q̧scẽtia sunt in quoꝝ radice est [25] lr̃a quã ĩ ipsius scriptura aliq̃ñ nõ ꝑnunciant ipsam in ꝓlatione radicis:ut est aleph ברא [26] he עשה vau אות yod ירו. Et uocant̃ hæ quatuor lr̃æ ꝑpterea lr̃æ[27] quietis:nisi q̧ tres istaꝝ sunt appropriatæ apud grãmaticos nomine litteraꝝ protractionis:[28] quę sunt lr̃ę אוי: quia ipsi dixerunt q̧ pathah & kamecz trahunt post se tonum [29] aleph:& ceri & hirek tonũ yod:& holẽ & sciurek trahũt vau

in suo

in suo tono: & ideo uocatæ sunt lr̃æ ꝓtractiōis: quia erūt addi tæ supra radices[2] uerboꝝ: & nō erunt in suis radicibus nisi oc casione ꝓtractiōis: quæ accidit illis in motu[3] solū. Sed he oppi nati sunt ꝙ non ꝓtrahať tono puncti: licet aliqñ[4] sit quiescēs. Ideo scripsit rabi Ihuda hayug in libro ꝓtractiōis quē edidit: ꝙ licet[5] inuenerimus הלוך אלך eundo ibo tecū : & regimē eius dictū est in qete he & occultatiōe: qa[6] abscōdita est he הלך īter aleph אלך & lāmed: & erat ei dicēdū אהלוך: & sic[7] ילכו ibunt eun do: qa qescens & latens q̃ est in אלך & ילכו est post aleph & yod [8] loco he הלך. ℂ Rñdebimus illi ꝙ cōtingat eē אלך הלך ילכו הלך duaꝝ[9] radicū: & erit radix אלך ילכו יליך sicut ארד ירדו ירד est : sed loquuti sunt eis[10] hæbrei simul: qa significatū eoꝝ est æquale: & elocutio ipsoꝝ est silis. Et iō sanxit rabi Ihuda[11] ꝙ non sit he qescēs nisi in vltimo dictionis vt עשה בנה: & nō est de lr̃is[12] pro tractionis oīo: & si tonus lr̃æ p̃cedētis ipsam sit cū pathah aut cū kamecz: illa[13] ꝓtrahit aleph & nō he: & sic in dictione אתיקיה scripta est aleph quā ꝓtraxit[14] he post eā suo motu. Sicq̧ ex qe scētibus iteꝝ sunt qescētia apparētia: & sunt q̃[15] uidenť in scri ptura & latent in ꝓnūciatione: ut est aleph יצא he עשת vau קום yod יהי.[16] Et sunt quiescētia abscōdita quæ latent in scriptura & ꝓnūciatiōe: vt est aleph אחב he[17] בלטיהם : cuius ius ē בלהטיהם vau עלם : & rabi Ihuda scripsit ꝙ qescēs apparēs[18] sit quiescēs apparēs & accētuatur ꝓut est residuū oīum lr̃aꝝ in sua motio ne & sua qete. Et abscōsum est[19] qđ est qescēs & occultū: & nō ꝓnunciať vlla ꝓnunciationū eloquii. Exēplum primi est totus ipse[20] מקללוני: cuius uau est cū sceua quiescēte: qa non est motū per vnū regum: & illa videť[21] & accentuať collisione labiorū: & est quiescens. Et exemplum secundi est vt aleph וקאם :[22] quę est quiescens & occulta : & non pronunciatur vlla prolatione eloquii. Et hæc expositio[23] secunda est magis apparens : quia ideo uocatur quiescens: quia inuenitur littera in scriptura : & ipsa[24] quiescit: & non mouetur vno motuum ex motibus. Et si diceres: igitur[25] quare nō nos dicimus ꝙ etiā hæ sint lr̃æ defe ctus qñ cadunt ex scriptura[26] & ꝓlatione. Responsio huius est in suo latere: quia litteræ defectus apud grāmaticos vocātur [27] nun: & etiam lāmed: non quia nō deficiant litteræ aliæ: quia litteræ[28] אהוי deficiunt multoties : sed ex quo sunt aliquando quiescentes apparentes:[29] & aliquando uocantur latentes cō trarium apparētium: sed nun & lāmed quæ nō sunt quiescētes

בהברתם ולכן נקראו אותיות המשך מפני שהיו מוספים על עקרי הפעלים ולא יהיו בשרשיהם כי אם מחמת המשך אשר יקרם בתנועה לבד אבל ההא סברו שלא תמשך להברת נקודה אף על פי שלפעמים היא נחה ולכן כתב רבי יהודה חיוג בספר המשך שחבר שאף על פי שמצאנו הלוך אלך עמך ושמושו נאמר בנח ההא והסתירה לפי שנסתרה הא הלך בין אלף אלך והלמד והיה לו לאמר אהלוך וכן ילכו הלוך לפי שהנח והנסתר אשר באלך ילכו אחרי האלף והיוד במקום הא הלוך · נשיבנו כי יתכן להיות אלך הלוך ילכו הלוך שני עקרים ויהיה עקר אלך ילכו ילך כמו ארד ירדו ירד אך הגו בם העברים יחד שענינם שוה ומדברם דומה · ולכן גזר רבי יהודה שאין ההא נחה כי אם בסוף התיבה כמו עשה בנה ואינה מאותיות המשך כלל אף כי הברת האות הקודמת אליה בפתח או בקמץ היא מושכת אלף ולא הא וכן בתיבת אתיקיהא נכתבה האלף שמשכה ההא אחריה בתנועתה והנה מן הנחים עוד נחים נראים והם אשר נראים במכתב ונעלמים במבטא כמו אלף יצא הא עשה וו קום יוד הי ויש נחים נסתרים שהם נעלמים במכתב ובמבטא כמו אלף אהב הא בלטיהם שמשפטו בלהטיהם וו עלם ורבי יהודה כתב שהנח נראה הוא הנח הנראה ונטעם נשאר כל האותיות בנועם ונוחם והנסתר שהוא נח ונסתר ואינו יוצא באחד ממוצאי הדבר משל הראשון כלו מקללוני שהוו בשוא נח שלא הונע באחד מן המלכים והיא נראית ונטעמת בנשיקת שפתים והיא נחה · ומשל השני כמו אלף וקאם שהיא נחה ונסתרת ואינה יוצאת באחד ממוצאי הדבר וזה הפירוש השני יותר נראה שלכן נקרא נח מפני שנמצאת האות במכתב והיא נחה ואיננה נעה באחת מתנועות התנועות · ואם תאמר אם כן למה אין אנו אומרים כי גם אלה אותיות החסרון כשיפלו מן הכתב והמבטא תשובת זה בצדו כי אותיות החסרון אצל המדקדקים נקראו הנון וגם הלמד לא מפני שלא תחסרנה אותיות אחרות כי אותיות אהוי תחסרנה פעמים רבות אבל כיון שהן לפעמים נחות נראות ולפעמים נקראו נעלמות הפך נראות אבל הנון והלמד שאינן נחות

לעולם כשהן נכתבות באמצע המלה לכן נקראו חסרות ביחוד כי החסרון נכר בהן יותר כשאינן במכתב אחרי שלא נמצאו נראות במכתב באמצע המלה ונעלמות במבטא · ולסבה דומה לזו ההא לא נמנית באותיות המשך אחר שאין להברתה הכר נבדל מהברת האלף אך אמנם מקצת אלו הפעלים נקראו בעלי האלף כי בהיות האלף למד השרש כמעט לעולם לא תפול מן המכתב אבל נחה היא ביחוד ברוב עבר הקל כמו קרא קראת קראתי קראנו קראתם קראת קראתן אף כי במקצת הפעלים נעה כמו קראו קראה יקראו תקראו תקראי וכן זולת זה הנה כבר ביארנו כי יש פעלים שהם יוצאים ויש שהם עומדים ויש שהם בודדים ויש שהם מבניני הפעל ויש שהם מבניני ההפעל ויש שהם מבנינים פשוטים ויש שהם מבנינים מורכבים ושבניני הפעל ששה ובניני ההפעל הפשוטים שנים ושנים גם כן הם המורכבים ושמן הפעלים הם נחים ומהם חסרים ומהנראים קצתם נראים וקצתם נסתרים ומהנחים גם כן מהם בעלי האלף ושהחסרים מהם חסרי אותיות הנח ומהם חסרים נון ולמד גם יש לדעת כי מהם פשוטים ומהם כפולים והפשוטים הם אשר אין אחת מאותיות שרשם דומה לאחרת והכפולים הם אשר שתים אותיות מהן או יותר משתים דומות זו לזו וביחוד שתי אותיות האחרונות גם יש לחלק כי הפעלים מהם שניים ומהם משולשים ומהם מרובעים וקצתם חמשיים השניים הם אשר שרשם בן שתי אותיות כמו צץ והמשולשים אשר שרשם בן שלש אותיות והמרובעים בן ארבע והחמשיים בן חמש אותיות · אלו הן מחלוקות הפעלים למיניהם אך יש לבאר מחלוקות הפעלים לפי חלקי בניניהם · והנה המון המדקדקים האחרונים חלקו הבנין אל עבר בינוני פעול צווי מקור ועתיד · ואולם הקדמונים חלקו אותם אל עבר צווי ועתיד והפילו מן הבנינים הבינוני והפעול והמקור כי שלשת אלה הכניסו בשער השמות כמו שעשינו אנחנו וקראו המקור שם הפעל והבינוני שם הפועל והפעול שם הפעול עד ששמו השני אלה ר"ל ההוה והפעול שמות התארים ולביאור והכרע המחלוקת הזה אשר הצענו יש לדעת על מה זה

יורה

vnq̃ qñ sunt scriptę in medio dictionis: iõ uocatæ sunt defecti
uæ ꝓprie: qa[2] defectus cognoscit̃ in illis magis qñ non sunt in
scriptura postq̃ nõ inueniunt̃ apparentes[3] in scriptura in me-
dio dictiõis: & latent in ꝓlatione. Et ob cãm similẽ huic he nõ
[4] numerat̃ in lr̃is ꝓtractionis: ex quo nõ est suo tono dignotio
distincta a tono aleph. [5] Verũtñ q̃dam hoꝝ verboꝝ uocantur
habẽtia aleph: qa essendo aleph lãmed [6] radicis: q̃si semp̱ non
cadit a scriptura: sed quiescit ꝓprie in maiori p̱te[7] p̃teriti ipsiꝰ
leuis vt קרא קראת קראתי קראנו קראתם קראת קראתן & [8] si in aliqbꝰ ver
bis moueatur vt קרא וקראה יקראו תקראו תקראי: & sic [9] in aliis p̃ter
hoc. Sicq; iam oñdimus ꝙ sint uerba q̃ sunt trãsitiua: & sint q̃
sunt[10] immanẽtia: & sint q̃ sunt solitaria: & sint quæ sunt de cõ
iugationibus actionis: & sint q̃ sunt de cõiugatiõibus[11] passio
nis: & sint q̃ sunt de cõiugationibus simplicibus: & sint q̃ sunt
de cõiugationibus cõpositis. [12] Et ꝙ cõiugatiões actionis sint
sex: & cõiugationes passionis sint duę simplices: & duę etiã sint
[13] cõpositæ. Et ꝙ uerboꝝ sunt quiescentia: & eoꝝ sunt defecti
ua: & de apparẽtibus q̃dam sunt[14] apparẽtia & q̃dã sunt occul
ta: & de quiescẽtibus etiã ipsoꝝ sunt habentia aleph: & ex defe
ctiuis [15] sunt defectiua lr̃arũ quietis: & de ipsis sunt defectiua
nun & lãmed. Etiam est sciẽdũ ꝙ de illis sunt[16] simplicia: & de
illis sunt duplicia: & simplicia sũt quoꝝ nulla lr̃aꝝ suæ radicis
[17] sil̃is ẽ alteri: & duplicia sũt quoꝝ duæ lr̃æ ipsorũ: aut plures
[18] duabus sunt sil̃es hæc huic: & p̃cipue duæ lr̃æ vltimę. Etiam
est distinguendũ[19] ꝙ uerboꝝ q̃dam sunt binaria: & quædã tri
na: & de ipsis sunt quaterna: & quędam ipsoꝝ sunt[20] qnterna.
Binaria sunt quoꝝ radix est duaꝝ littararum vt צן: & terna
[21] quoꝝ radix est trium litteraꝝ: & quaterna q̃tuor litterarũ:
& qnterna [22] qnq; litteraꝝ: hæc sunt diuisiones uerboꝝ in suas
spẽs. Verũtñ est exponẽdũ [23] distĩctiões uerboꝝ ƒm p̱tes suaꝝ
cõiugationũ. Sicq; plebs grãmaticoꝝ[24] posteriorũ diuiserunt
cõiugationẽ in p̃teritũ: pñs: actũ: impatiuũ: & uenã: & futuꝝ.
[25] Sed antiq diuiserũt illas ĩ p̃teritũ: impatiuũ: & futuꝝ: & de-
iecerũt ex cõiugatiõibus pñs &[26] actũ & uenã: qa tria hæc ĩtro
duxerunt in capitulum nominũ vt [27] fecimus nos. Et uocaue-
runt uenam nomen uerbi: & præsens nomẽ agentis: & actum
[28] nomen acti: adeo ꝙ posuerunt hæc duo: hoc est præsens &
actum nomina agnominũ. [29] Et ad declarationẽ & decisionẽ
disceptationis huius quam præposuimus est sciendum quid

 significet

significet nomen rei uel accñtis: aut quid sit radix facta in uerbo:[2] & super qd significet psens quod uocauimus nomẽ agentis: & actũ quod uocat[3] agnoiatũ per uerbũ: & sup quid significet nomẽ uerbi quod uocant uenã: & quæ[4] sit illorꝝ pportio ſm ordinẽ. Et essendo uerbũ terminans orõnem exñte orõne [5] duarum specierꝝ enũciatiua & impatiua: quia oĩa reliqua genera orõnum cõtinent in enũciatiua:[6] vt ostendemus infra in in hoc caplo. ¶ Ideo diuisio prima partiũ cõiugationis[7] est in duas ptes enũciatiuã & impatiuã: & enũciatiua qdam est enũcians a principio vltimũ: & quædã[8] ecõtra. Sicq enunciãs initium ab ultimo est ipm pteritũ: & enuncians ab initio[9] vltimũ est ipm futurꝝ: & hæc dignior ẽ uocari narratiua q̃ ꝙ sit[10] decens & digna nois enũciatiuæ. Sed impans est quæ uocat imperatiua: sed visa est[11] hic origo trium dubiorꝝ. Primũ est ꝙ essendo venã significantẽ sup[12] fieri rẽ ex re tẽpore fiẽdi videt ꝙ magis cõueniat capitulo[13] verbi q̃ caplo nomĩs. Et scdo est dubitandũ: qa exñtibus spẽbus orõnum & modis[14] modorũ ipsarꝝ pluribus his: quia ipsarꝝ quædã est indicatiua: & ex ipsis est impatiua: & ex ipsis est modo deprecationis[15] & optatus: & ex ipsis est coniunctiua orõni succedenti ei. Et ideo vr ꝙ illud sit ius[16] ꝙ oẽs reliquę sint separatæ a se inuicẽ sicut enũciatiua est separata[17] ab impatiua. Et iterũ tertio videt ꝙ sit vlterius ponendũ uerbũ terminatũ tempore psenti:[18] & ꝙ nõ sufficiat pterito uerbũ vnum: sed adhuc indigeat tribus modis: qa est [19] orõ significans fieri rem duratione tpis pteriti: & est significans fieri[20] ꝙ cõpletum est tpe ptõ. Et est qd significat ꝙ iam expletum fuerat ipsum fieri rem ante esse[21] tps ptm: adeo ꝙ in lingua romana vocat primũ uerbum ptm[22] impfectũ: & scdm pfectum: & tertiũ plusq̃pfectũ: & silr nõ est numeratũ[23] in his uerbum qd significet in futuro tẽpus ptm quo facta est res: vt est in lingua[24] romanorꝝ in significatione futuri: quæ est modi cõiunctiui de modis uerborꝝ. Et ad rñdendum[25] his tribus dubiis oportet enucleare qd sit & quod sit uerbũ ſm ueritatẽ: [26] & quot sint modi quibus variatis orõnibus in ipis oporteat ꝙ differant[27] uerba cõposita in illis orõnibus: atq differẽtias terminorꝝ temporꝝ:[28] quæ mutent cõiugationẽ uerborꝝ scdm tempora terminantia illa. ¶ Sicq uerbum[29] uere est qd significat fieri rem ex re tempore terminato: & ideo non est uena

verbum

יורה שם הדבר או המקרה או מה שיהיה עקר ענין נעשה בפעל ועל מה זה יורה הבינוני אשר קראנוהו שם הפועל והפעול שקוראים המתואר בפעל ועל מה זה יורה שם הפעל שקוראים מקור ואי זה הוא ערכם על הסדר · ובהיות הפעל מגביל המאמר בהיות המאמר שני מינים הגדיי ומצוה כי כל שאר סוגי המאמרים נכללים בהגדיי כמו שנבאר עוד בזה השער · לכן החלוקה הראשונה לחלקי הבנין לשני חלקים הגדיי ומצוה והגדיי ממנו מגיד מראשית אחרית וממנו בהפך והנה המגיד ראשית מאחרית הוא העבר והמגיד מראשית אחרית הוא העתיד וזה יותר ראוי לקרא אותו ספוריי ממה שיהיה הגון וראוי לשם הגדיי ואולם המצוה הוא הנקרא צוויי אבל נראתה בזה זריחת שלשה ספקות הראשון כי בהיות המקור מורה על העשות ענין מדבר בזמן ההעשות נראה שהוא יותר ראוי בשער הפעל משער השם · ושנית יש לספק כי בהיות מיני המאמרים וצדדיהם רבים מאלה כי מהם ההגדיי ומהם מצוה ומהם דרך בקשה ותאוה · ומהם מתחבר עם מאמר נמשך אליו ולכן יראה שהוא הדין שיהיו כל הנשארים נפרדים האחד מחברו כמו שההגדיי נפרד מהצוויי · ועוד שלישית נראה שיש עוד להניח פעל מוגבל בזמן הוה ושלא יספיק לעבר פעל אחד אבל עדין צריך לשלשה דרכים כי יש מאמר מורה העשות ענין כהמשך הזמן העבר ויש מורה ההעשות שנגמר בזמן העבר ויש שיורה שכבר נגמר העשות הענין בטרם היות הזמן העבר עד שבלשון הרומיית קוראים הראשון פעל זמן עבר בלתי נשלם והשני נשלם והשלישי יותר מן הנשלם וכן לא נמנה באלה פעל יורה בעתיד זמן עבר שבו נעשה הענין כמו שיש בלשון רומיים בהוראת העתיד אשר לצד המתחבר מצדדי הפעלים ולהשיב אל השלשה ספקות הללו צריך לברר מה הוא ומי הוא הפעל באמת וכמה הם הצדדים אשר בהתחלף בם המאמרים צריך שיתחלפו הפעלים המחוברים באותם המאמרים והבדלי גבולי הזמנים ש שיתחלפו בנין הפעלים לפי הזמנים המגבילים אותם והנה הפעל באמת הוא המורה העשות ענין מדבר בזמן מוגבל ולכן אין המקור

פעל כי לא יורה העשות ענין בזמן מוגבל אבל יורה העשות ענין בזמן בלתי מוגבל ולכן אין הוראתו הוראת פעל שלמה אלא בלתי שלמה כי כמו שבהעשות ענין ובכלל בכל תנועה צריך מניע ו ומתנועע ומשך מוגבל לתנועה שבו יניע המניע ובהסרון הגבלת אחד מאלה לא תשלם התנועה כי אין תנועה שלמה אלא מה שהיא מוגבלת כן לשלמות כל פעל צריך פועל מוגבל והעשות ענין מוגבל וזמן מוגבל יגביל משך ההעשות ההוא וכשיחסר אחד מאלו השלשה או גבול אחד מהם אז לא יהיה הפעל פעל באמת ולכן מה שלא הוזכר שם פועלו אינו פעל באמת כי אין שם פועל מוגבל וכן גם כן המקור אינו פעל באמת כי עם כל זה שיורה העשות ענין בזמן לא יורה עליו בזמן מוגבל ולכן כמו שהעשות ענין בזמן סתם הוא כמו כלל ושרש העשות ענין בזמן מוגבל שזה פורט המקור לכן טוב לקרא אותו מקור ושרש הפעלים כלם ואולם נקרא שם הפעל כי אינו מורה הענין הנעשה אלא העשות הענין בזמן ולזה במה שאין הוראת ענינו בזולת זמן כלל אינו שם כשם הדבר או שם המקרה אלא דומה בזה אל הפעל ובהיות שאינו פעל באמת כמו שהוכחנו לכן נקרא שם הפעל ולכן לא יצטרך אל היחוד והתרבות ולא אל הזכרות והנקבות כי לא יורה על הפועלים ולא הפעולים כלל אלא על הפעל בעצמו בלתי מיוחס אל הפועל ולא אל הפעול אלא מופשט בלתי מוגדר באחד מאלו ולכן אפשר שיגרר במאמר בכל אחד מהם ועל זאת יתחבר המקור עם היחיד והרבים והזכר והנקבה בשוה ולא כדברי רבי דוד קמחי בתחלת ספר פתח דברי שחשב שסבת היותו שרש לכל החלקים וקריאת שמו מקור היא לפי שהוא התחלת הדבור ושרש ההגיון וממנו יוצאות כל הפעולות הנזכרות הוא המחשבה לעשות כשיאמר האדם הנני חושב לבנות בית זה טרם המעשה באה ה המחשבה לעשות ועל זה נקרא מקור וכבר הרגיש הוא רבי דוד עצמו חסרון זה המאמר וכתב באותו השער בעצמו שזה הטעם יצא מגדולים ממנו ולפי דעתי כי אמת דבר שהענין יצא מפי גדולים ממנו והוא לא ירד לסוף דעתם אלא שהם כונו שהמקור מורה על העשות

ענין

verbum:quia nõ significat fieri rem tpe terminato: sed signifi cat fieri rem [2] tẽpore ĩterminato:& iõ nõ est ipius significatio: significatio uerbi perfecta sed[3] impfecta:quia sicut in fiẽdo rẽ & vniuersaliter ĩ omni motu necessariũ est mouẽs [4] & mobile: & duratio terminata motus qua mouet mouens: & in defe ctu terminationis [5] vnius istorũ nõ pficiet motus:quia non est motus perfectus nisi qui est [6] terminatus:sic ad perfectionem omnis uerbi necessarium est agens terminatũ & fieri rem ter minatam [7] & tempus terminatũ qđ terminet durationẽ fiendi illam:& quando deerit vnum hoꝶ trium [8] aut terminus vnus illoꝶ:tũc nõ erit uerbũ uerbũ ẜm ueritatẽ.Et ideo illud cuius non est relatũ [9] nomen eius agentis nõ est uerbũ uere:quia nõ est ibi agens terminatũ.Et sic etiam uena [10] nõ est verbum ue re:quia cum toto hoc ꝙ significat fieri rem in tpe non signifi cat [11] super illud tẽpore terminato: & ideo sicut fieri rem tpe absolute & sicut vniuersale: [12] & radix fiendi rem tempore ter minato:quia hoc limitat ipsam uenã:ideo bonũ est uocare [13] il lam venã & radicem uerboꝶ oĩum:sed uocatũ est nomen uer bi:quia nõ significat [14] rem factã nisi fieri rem tempore:& ideo quatenus nõ est significatio [15] suæ rei absꝗ tpe oĩo non est no men sicut nomen rei aut nomen accñtis: sed est siĺe [16] in hoc uerbo:& essendo ꝙ nõ est uerbũ ẜm ueritatẽ ut comprobaui mus:ideo uocatũ est [17] nomen uerbi:& ideo nõ indiget singu laritate & pĺitate neꝗ masculinitate [18] & fœmininitate:qa non significat sup agẽtia neꝗ patientia oĩo nisi super uerbũ [19] ipm non ꝓportionatũ agenti neꝗ acto: sed absolutũ non finitum [20] vno horũ: & ideo possibile est ꝙ finiať in orõne ꝑ vnũqđꝗ ipsorum:& ꝓpterea cõnectitur [21] uena cum singulari & pĺibus & masculo & fœmina æqualiter:& nõ ẜm uerba rabi [22] Dauid kimhi in initio libri pethah dbarai:qui putauit ꝙ causa eẽndi ipsum radicem oĩbus [23] partibus:& vocãdi ipsius nomẽ uenã est quia ipm est initiũ eloquii:& radix [24] orõnis:& ab eo exeunt oẽs opationes ꝑdictæ:ipm est cogitatio ad faciẽdũ [25] qñ dicet hõ:ego cogito ædificare domũ hãc: ante opus uenit [26] cogita tatio ad faciendũ & ob hoc uocať vena:& iam sentilt ipsemet rabi Dauid [27] defectũ istius dicti:& scripsit ĩ illo eodem capĺo ꝙ hæc rõ exiuerat [28] ex ore maioꝶ eo. Et ẜm meã opinionẽ ꝙ uera sit res ꝙ res exiuit ex ore maioꝶ eo: [29] & ipse nõ deuenit ad finẽ suæ opinionis:sed ipsi intẽderũt ꝙ uena significet fieri

 rem

rem tēpore absoluto abstracto a termino tpis in imaginatiōe quæ nō cogitať de [2] termino tpis oīo: & ipse mutauit cogitationē antiquoꝝ: & cecidit ī foueā erroris [3] & multiplicauit uerba & cōduxit peccatū: quia ipse scripsit ibi hæc est eius series. Et ego ſm breuitatē [4] meę mentis rñdebo etiā ego partē meā ſm ꝙ accepi: ꝙ hęc uena est radix oīs [5] opatōis exñte ipsa loco ꝑteriti & futuri & pñtis. Sicꝗ ipse peccauit in expōne [6] tradēdo causatū cām suæ causæ: qa esse uenā radicē oīs opatiōis est [7] annexū ad esse uenā significantē fieri rem tpe absoluto nō tēpore terminato: [8] & hæc est cā inueniēdi ipm loco ꝑteriti & futuri & pñtis: & iō accipiem [9] ab eo radicē [9] & nō ē a singl'i ꝑteriti absentis: ꝑut putauerūt ml'ti grāmatici qui [10] fuerūt añ nos. Et postꝗ imposuisset nomē uerbi ipse ītellectus attribuit fieri rē tpe [11] absoluto ad agēs: & nouiter fecit nomē agētis qđ est spēs spēꝝ noīum agnoīum: [12] & iō ēt nomē agētis inueniť loco ꝑteriti & futuri vt scripsit rabi Abrahā ben Hezra [13] lectione מקץ & parho חלם erat somniās: & iō detectus est hinc error Habib [14] qui opinatus est sicut maior pars posterioꝝ: ꝙ nomē uerbi significet super actionē quæ incepit fieri [15] & nō est completa: quia iam tui oculi vident ꝙ īuenitur loco ꝑteriti: cuius iam expleta est operatio [16]. Et ideo melius ꝗ hoc & illud est qđ scripsit rabi Iona ī libro rikma: ꝙ hoc [17] significet ꝑfectionē līguæ hebreæ: ꝙ ipsa ꝓcedat sup naturis essendi res: [18] & sicut non est tēpus ꝑsens uere nisi ptm̄ aut futurū: sic in lingua hæbreoꝝ [19] non est verbū ꝑsens nisi ptm̄ aut futurum: & ideo ad perfectionē uerbi ꝑter nomē [20] uerbi & agentis necessariū est nomen acti qđ significat motū motu uerbi: & etiā [21] hoc nō significat termīo tpis ꝑut putauerūt multi ꝙ sit nomē agnoīati per id [22] qđ actum est in ptō: quia iam inueniť seruiens in futuro vt & manum חרוצים solertiū facies ditari: hoc est [23] manus illoꝝ qui erūt solertes facies ditari. Sicꝗ post esse fieri rem [24] tēpore absoluto & agēs mouēs & actū motū faciūdo siue īcepit [25] motus & actio siue nondū incepit: si autē iam incepit ex quo nō est [26] principiū actionis penitus primū: quía omne qđ mouetur iam mouebať: ergo iam ꝑteriit [27] fieri aliqđ. Sicꝗ est uerbū significās fieri rem ex re tpe ꝑterito terminato. [28] Si autem nōdum incepit in actu: sed mox ilico erit hic motus: [29] & fieri sic fieri rem erit tempore futuro terminato: & oritur uerbum

futurum

ענין בזמן סתם מופשט מגבול הזמן במחשבה שאינה חושבת על גבול זמן כלל והוא שנה מחשבת הקדמונים ונפל בבור הטעות והרבה דברים והביא חטא כי הוא כתב שם זה לשונו ואני לפי קוצר דעתי אענה אף אני חלקי לפי מה שקבלתי כי זה המקור שרש כל הפעולה בהמצאו במקום עבר ועתיד והוה הנה הוא חטא בפירוש בתת המסובב סבה לסבתו כי היות המקור שרש כל פעולה הוא נלוה אל היות המקור מורה העשות ענין בזמן סתם לא בזמן מוגבל וזה סבת המצאו במקום עבר ועתיד והוה׳ ולזה נקח ממנו השרש ולא מיחיד העבר שלא לנכח כמו שחשבו רבים מן המדקדקים אשר היו לפנינו׳ ואחר הניח שם הפעל השכל ייחס העשות הענין בזמן סתם אל הפועל ויחדש שם הפועל שהוא מין ממיני שמות התארים ולכן גם שם הפועל ימצא במקום עבר ועתיד כמו שכתב ראב״ע פרשת מקץ ופרעה חלם היה חלם ולכן נגלה מזה טעות החביב שחשב כרב האחרונים ששם הפעל מורה על פעל שהתחיל להעשות ולא נשלם שהרי עיניך הרואות שנמצא במקום עבר שכבר נגמרת מלאכתו ולכן טוב מזה ומזה מה שכתב רבי יונה בספר הרקמה שזה יורה שלמות הלשון העברית שהיא דורכת על טבעי מציאות הדברים וכמו שאין זמן הוה באמת כי אם עבר או עתיד כן בלשון העברים אין פעל הוה כי אם עבר או עתיד ולכן לתשלום הפעל מלבד שם הפעל והפועל צריך שם הפעול שמורה על הנע בתנועת הפעל וגם זה אינו מורה בגבול זמן כמו שחשבו רבים שהוא שם המתואר במה שנפעל בעבר שהרי נמצא משמש בעתיד כמו ויד חרוצים תעשיר ר״ל יד מי שיהיו חרוצים תעשיר׳ והנה אחרי המצא העשות הענין בזמן סתם והפועל המניע והפעול הנע בהעשות או התחלת התנועה והפעל או עדין לא התחילה ואם כבר התחילה כיון שאין תחלת פעל כלל ראשונה כי כל נע כבר התנועע אם כן כבר עבר העשות מה והנה פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן עבר מוגבל ואם עדין לא התחילה בפעל אלא מיד ולאלתר תהיה זאת התנועה והעשות הנה העשות הענין יהיה בזמן עתיד מוגבל ונולד פעל

העתיד

העתיד · ובהיות הפעל בעתיד אפשר שיורה ההעשות מיד או אפילו לאחר זמן אם הוא מיד נאמר בשם צווי המכריח העשות הענין כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל צווי מיד ולדורות ואם הוא בין מיד בין לאחר זמן אז הוא עתיד באמת ולכן אחרי העבר נמצא הצווי והעתיד אחרי כלם ואם כן אף על פי שהמקור ושם הפעל ושם הפעול אינם פעלים ראוי להניחם בראש כל בנין להעמיד שם ראשונה המקור שהוא שרש הבנין ואחריו שם הפועל ואחר כן שם הפעול ואחריו העבר שהוא מורה על מעשה הפעל באמת ואחריו הצווי המורה על העשות הענין מיד ולעתיד ואחריו העתיד שהוא מורה על אשר בכחו להעשות ויהיה בעתיד מוגבל בין קרב או רחוק שיהיה · ומזה יראה שהצווי מורה על הוראתו בזמן מוגבל מיוחד והעתיד בזמן מוגבל בלתי מיוחד ולכן השם את הצווי לא הניחו במה שהוא צד מצדי הפעלים כי אם במה שהוא מורה על זמן מוגבל מיוחד · אבל חלוף צדי המאמרים בבקשה והתחברות אל מאמר אחר להיות מאמר נשלם ישיג המאמר לא מצד הפעל המונח במאמר המתחבר אלא מחמת הענין המורכב שיורה המאמר ההוא אשר לא ישלים הוראתו עד שיתחבר עם מאמר שני משלים ענין הוראתו כמו אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו כי לא ישלים הוראתו פעל תאבו ושמעתם עד התחברו עם טוב הארץ תאכלו · וכן אין המאמר המתאוה צד מתחלף לחלוף זמני הפעלים כי אין תפלה ותשוקה כי עם על העתיד להיות ואין לעבר חלוף הוראת זמנים כמו שחשבו מניחי הלשון הרומיי וזה כי אין עבר אלא נשלם והעבר הבלתי נשלם יורה המאמר המורכב משם הפועל שהוא מורה על הפועל המתואר בהעשות ענין ממנו בזמן סתם ומפועל עבר ומפועל ההויה כמו הוא השליט הוא אשר היה שליט כי כיון שיש שם הפועל מחובר עם פעל ההויה בזמן עבר ושם פועל ההויה הנה זה יורה שפעל ההעשות נמצא בהויה בפועל בזמן הפעל ועדין ההעשות נמצא הוה ולכן לא היה צריך לחלק בנין פעל מיוחד להורות על זה והיחוד מותר אין תועלת בו וכן גם העבר עובר העבר הנשלם

futurꝶ:& essendo uerbũ futurũ possibile ꝙ significet fieri mox ilico:aut etiã[2] post tp̃s si sit subito dicit̃ noĩe impii cogẽtis fie ri rem vt[3] dixerũt nr̃i doctores omne imperiũ est mox & in ge nerationes:& si erit[4] subito & post tp̃s tunc est futurũ uere: & ideo post ipsum est[5] imperatiuũ & futurũ post oĩa : ergo licet vena & nomẽ agentis & nomen[6] acti nõ sint uerba:cõuenit po nere ea in principio cuiusq; cõiugatiõis ad ĩstituẽdũ ibi[7] prio uenã quæ est radix cõiugatõis:& post ipsam nomẽ agẽtis & po stea nomẽ[8] acti:& post illud ptm̃ qđ significat opus uerbi ẜm ueritatẽ:& post illud[9] impatiuũ qđ significat sup fieri rẽ mox & in futurꝶ:& post illud futurꝶ qđ[10] sigñat sup qđ eius potẽtiæ sit ad faciẽdũ:& est ĩ futurꝶ terminatũ siue ꝓpinquũ siue remo tũ[11] fuerit:& hinc videbit̃ ꝙ impatiuũ significet suã significa tionẽ esse tp̃e terminato ꝓprio[12] & futurũ tp̃e terminato non ꝓprio. Et iõ ponẽs ip̃m ĩpatiuũ nõ posuit ip̃m q̃tenus[13] sit mo dus de modis uerborꝶ:sed q̃tenus est significãs tp̃s terminatũ [14] ꝓpriũ. Verũtñ varietas modorꝶ orõnũ in dep̃catione & cõ iunctione ad orõnẽ[15] aliã ad instituendũ orõnẽ perfectã eue nit orationi non ex parte uerbi positi in oratiõe[16] subiũctiua: sed occasione rei cõpositę quam significat oratio illa:quę non [17] perficit ipsius significationẽ donec cõiungatur cũ oratione altera pficiente rem suæ significationis:vt[18] si uolueritis & au dieritis bonũ terræ comedetis:quia non perficiet ipsius signi ficationẽ verbũ[19] תאבו uolueritis & audieritis donec coniũga tur cum bonum terræ comedetis:& sic non est[20] oratio opta tiua modus differens ob differentiã temporꝶ verborꝶ:quia nõ est petitio[21] & cupido nisi ꝑ futuro ad essendũ. Et nõ est ptõ di uersitas significationis tẽporꝶ ꝑut[22] putauerũt instituẽtes lin guã romanã:qm̃ nõ ẽ ptm̃ nisi pfectũ:& ptm̃[23] impfectũ signi ficat orõ composita ex noĩe agentis qđ significat[24] agẽs agno minatũ per fieri rem ab eo tempore absolute:& ex uerbo præ terito & ex agente[25] essentię:ut ipse ens imperans ipse qui erat imperans:quia ex quo est nomen agentis[26] coniunctum cum uerbo essentiæ tpis p̃teriti & nomẽ agẽtis entis:hoc itaq; signi ficat[27] ꝙ uerbũ faciẽdi inuenit̃ in gignẽdo in agẽte tp̃e uerbi: & adhuc fieri[28] inuenit̃ ens:& ideo non indigebat pte coniu gatiõis uerbi ꝓpria ad significãdũ hoc:[29] & appropriatio est supflua cui nõ est pfect⁹. Et silr ẽt ptm̃ trãsgrediẽs ptm̃ pfectũ

quod

quod significat φ in pterito iam expletũ fuit fieri qñ iam pte-
riit hæbreus significat hoc[2] p duo agnomĩa uerbi illius. Dico
per agnomen rei uerbi & agnomen agẽtis:[3] aut נפעל sicut si ve
limus dicere id qđ iam pteriit ipsius inueteratio dicemus ישן
[4] נושן vetus inueteratũ: quia ישן significat agnomĩatũ dispõne
ueterascẽdi. Et נושן est nomen agentis [5] cõiugationis נפעל sicut
ostendetur post hæc: & ideo qñ dicemus hoc est ישן נושן [6] expo
sitio eius est hæc: id cuius cõpletũ est ipm ueterasci & agnoĩat
p illud: & iam erat eo qđ [7] exactũ iam est agẽs ueterasci: iccirco
nõ est indigentia partis cõiugationis uerbi etiam ad hoc.[8] Ve
rũtamen ad significandũ futurum cõiunctiuũ lingua hæbrea
pcedit tramite alio:[9] quia auctor linguę significat ptm̃ & futu
rum duobus modis: aut per uerbũ [10] pteriti & p uerbũ futuri:
aut significat ptm̃ per futurũ cõuersum cum vau cõuersionis
[11] vt te dicẽdo ויאמר וידבר quia יאמר ידבר sũt verba futura: & vau
[12] pcedẽtes cõuerterunt illa in ptm̃. Et sil'r ועשיתם ודברתם quia
עשיתם דברתם [13] sunt uerba pteriti & vau cõuerterũt ea in futuꝝ:
& ideo est sciẽdũ φ אמר [14] דבר יאמר יעשה ידבר sũt significãtia ptm̃
& futurũ enunciatiuũ: & cõuersiones [15] faciũt φ significet ptm̃
& futurũ cõposita: qa ויאמר significat fieri [16] dictionis quæ ince
pit & nõ fuit expleta: sed pdurat in ipam faciundã: qđ est sicut
[17] ptm̃ impfectũ: de quo meminimus supius: nisi φ impfectũ
quod diximus [18] est in gignẽdo uerbũ: & hoc est in cõplemẽto
illius qđ factũ est de eo: siue fuerit pfectũ siue [19] impfectũ put
est qđ significat in locutione rei pteritę uerbũ futuꝝ sup dura
tione [20] faciẽdi rẽ: & essendi ipsam perfecte: vt & domus ימלא
implebat̃ fumo: sic יעשה faciebat [21] Iob oĩbus diebus. Et futuꝝ
conuersum significat qđ est futuꝝ esse ptm̃: & sic [22] illud est ali-
quo mõ cõpositũ ex ptõ & futuro: qđ est illud quod significat
apud [23] Romanos futurũ subiũctiuũ: & apud græcos id quod
uocant ipm semifutuꝝ.[24] Et miror ego quomõ primi nõ sen
tierunt hoc ipsi videndo consuetudinem linguæ [25] ad loquen
dum pluries per hæc uerba conuersa. Et rursus loquemur de
hoc in capitulo [26] regiminis & constructionis auxilio Dei ma
gis clare: quia ibi est locus magis [27] proprius ad loquendũ qñ
erit vau cõuersiua: & quando erit copulatiua: & in eo cuius iti
nere nunc sumus [28] satis est nobis quod probauimus esse hoc
regimen implens locum illius [29] quod posuerũt Romani duo
uerba addita suo numero in omni coniugatione. Sicq̃ ergo
est

שמורה שבעבר כבר נשלם ההעשות בשכבר עבר העברי יורה זה בשני תארי הפעל ההוא רצוני לומר בתואר ענין הפעל ותואר הפעל או הנפעל כמו אלו נרצה לומר מה שכבר עבר התישנותו נאמר ישן נושן וזה כי ישן מורה המתואר בענין ההתישן ונושן הוא שם הפועל מבנין נפעל כמו שיתבאר אחר זה ולכן כשנאמר זה הוא ישן נושן פירושו זה הוא מה שנגמר התישנותו ויתואר בו · וכבר היה בשכבר עבר פועל ההתישן ואם כן אין צורך חלק בנין פעל אף לזה ·

אמנם להורות על עתיד המתחבר הלשון העברית דורכת דרך אחר וזה כי בעל הלשון יורה על העבר ועל העתיד בשני דרכים או בפעל העבר ובפעל העתיד או יורה העבר בעתיד מהופך עם וו ההפוך כמו באמרך ויאמר וידבר שיאמר ידבר הם פעלים עתידים והווין הקודמות הפכו אותם לעבר וכן ועשיתם ודברתם כי עשיתם דברתם הם פעלי העבר והווין הפכו אותם לעתיד · ולכן יש לדעת כי אמר דבר יאמר יעשה ידבר הם מורים על העבר והעתיד ההגדריי והמהפוכים יעשו שיורו על העבר והעתיד המורכבים כי ויאמר יורה על העשות האמירה שהתחילה ולא נגמרה אבל נמשכת בהעשותה שהוא כמו העבר הבלתי נשלם שזכרנו למעלה אלא שהבלתי נשלם שאמרנו הוא בהוית הפעל וזה בגמר מה שנעשה ממנו בין שיהיה נשלם או בלתי נשלם כמו מה שיורה בדבור ענין העבר פעל העתיד על משך העשות הענין והיותו בשלמות כמו והבית ימלא עשן ככה יעשה איוב כל הימים והעתיד המהופך יורה על מה שעתיד להיות עבר וכן הוא בצד מה מורכב מן העבר והעתיד שהוא מה שיורה אצל הרומיים עתיד המתחבר ואצל היונים מה שיקראוהו חצי עתיד ·

ותמה אני איך הראשונים לא הרגישו בזה בראותם מנהג הלשון לדבר פעמים רבות באלו הפעלים המהופכים ועוד נדבר בזה בשער השמוש וההרכבה בעזרת האל יותר בפירוש כי שם מקום יותר מיוחד לדבר מתי תהיה הוו הפוכית ומתי תהיה עוטפת ובמה שאנו עתה בדרכו די לנו מה שהוכחנו היות זה השמוש ממלא מקום מה ששמו הרומיים שני פעלים נוספים במספרם בכל בנין · והנה אם

כן

כן יש להניח ראשונה שרש הפעלים והוא שם הפעל הבינוני בין השם האמתי רצוני לומר שם הדבר ושם המקרה והמספר והדומים ובין הפעל · ושנית יש להניח שם הפועל שהוא ההכרחי הראשון בכל פעל · ושלישית שם הפעול שהוא המתואר בקבלת פעל הפועל · ורביעית העבר · וחמשית הצווי · ואחרונה העתיד · וזה בבנינים אשר להם כל הענינים הללו ובחסרים נדבר במקומם · והנה עד כה הגיע מאמרינו בפעלים ובניניהם דרך כלל · ומעתה נשאר עלינו לדבר בפרט על כל בנין ובנין בשלמים ובנחים ובחסרים ובכפולים במה שישתתפו ובמה שיבדלו · ונתחיל הדבר תחלה מן הקל · ואחר נדבר בפעל הדגוש ואחר מן ההפעיל ואחר מן המרובע ואחר מן הנפעל ואחרי כן מן ההתפעל וכל אשר לו מה שלא נזכר שם פועלו נכתבהו אחר בנין הפעל המיוחד לו · ובזה בעזרת האל נשלים דבורינו בפעלים בכל עניניהם ומושגיהם הפשוטים וסוף כל סוף נכתוב המורכבים וצד הרכבתם כמו שנהגו בעלי לשון העברים

והנה בנין הפעל קל נקרא כן לסבות רבות חדשות גם ישנות כי רבי יהודה חיוג מניח זה השם קראו כן לשתי סבות הראשונה כי אין בבינונים ובפעולים אשר בזה הבנין הכרח תוספת אות לפניה כמו בשאר הבנינים כמו שנאמר מדבר משובח מתהלל אבל בזה נאמר שומר חונן שמור חרות והשנית כי הנח הנסתר הנמשך לתנועת קמץ פא השרש בין הפא והעין סר בעתידים ולא ימצא שם לא נראה ולא נעלם ולא תורה אות תנועת נקודה קודמת ולא דגש העין הבאה אחריה · והאחרונים הוסיפו שלשה טעמים אחרים נאותים לקל להקרא בזה השם · האחד כי הוא יסוד הנמשכים אחריו ולכן הוא קל למרוץ הדבור כי הוא הפשוט הראשון בפעלים · והטעם כי בו יגלה שרש הפעל כמו שנבאר עוד · והשני כי אין בו תוספת אות בסבת הבנין כי אם בסבת היחוד והרבוי והזכרות והנקבות והמדבר בעדו או הנכח והנסתרים וטעם שלישי כי נקרא קל שאין בו כבדות הדגש ואל תבין מאמרי כבדות הדגש מה שהבין רבי משה בן חביב מדברי רבי דוד קמחי שהדגש כבד על המדבר

להוציאו

ſic eſt ponẽdũ primo radicẽ verboꝝ:& illđ eſt nomẽ uerbi qđ eſt mediũ inter[2] nomen ueꝝ:hoc eſt nomẽ rei & nomẽ accñtis & numeri & ſilium[3] & inter uerbũ.Et ſcđo eſt ponẽdũ nomen agentis quod eſt neceſſariũ prĩo[4] in oĩ uerbo.Et tertio nomẽ acti quod eſt agnominatũ per receptionẽ actionis agẽtis.[5] Et quarto p̃teritũ. Et quinto impatiuũ.Et vltimo futurũ.Et hoc eſt in cõiugationibus[6] quibus ſunt oẽs res iſte: & de defectiuis loquemur in ſuo loco.Sicq̧ hucuſq̧[7] deuenit noſter ſermo de uerbis & ſuis cõiugationibus mõ vl̃i.Et hinc relinquet̃ nobis [8] loqui ſingillatim de oĩ cõiugatione:& cõiugatione in pfectis & quieſcẽtibus & defectiuis & duplicibus[9] in qbus cõueniant & in quibus differant.Et incipiemus rem primo ab ipſo leui: [10] deinde loquemur de פעל graui:deinde de הפעיל: deinde de q̃dro:deinde[11] de נפעל: deinde de התפעל. Et omne cui eſt cuius nõ eſt relatũ nomen[12] ſui agentis ip̃m ſcribemus poſt cõiugationẽ uerbi ꝓprii illi:& in hoc adiumẽto Dei[13] perficiemus locutionẽ nr̃am de uerbis ẜm oẽs res ſuas & eoꝝ euenta ſimplicia:& tandẽ[14] ultimo ſcribemus cõpoſita & modũ eoꝝ cõpoſitionis ꝓut cõſueuerũt auctores linguæ hæbreoꝝ.

[15] ¶ Sicq̧ cõiugatio verbi leuis vocata ẽ ita ob cauſas multas nouas[16] etiã veteres:quia rabi Ihuda hayug impoſitor huius nominis[17] vocauit ip̃m ita ob duas cauſas.Prima eſt quia[18] nõ eſt in mediis & actis:quę ſunt in hac cõiugatiõe neceſſitas additionis lr̃æ ante eã[19] ſicut eſt ĩ reliqs cõiugationib⁹ ꝓut dicemus מדבר משוכח מתהלל: ſed ĩ hac[20] dicemus שומר חונן שמור חרות. Et ſcđa eſt quia qeſcẽs abſcõſum ꝑtractũ[21] ob motũ kamecz pe radicis inter pe & hayn aufert̃ in futuris:& non inuenit̃ ibi [22] neq̧ apparẽs:neq̧ latens neq̧ ſignificat lr̃am motus puncti p̃cedentis neq̧ dagheſc[23] hayn uenientis poſt illam.Et poſteri addiderũt tres rõnes alias[24] ↄueniẽtes leui vt uocet̃ hoc noĩe. Vna eſt qa eſt fundamẽtũ ſequẽtiũ poſt ipſam:[25] & iõ eſt leuis ob curſũ locutiõis:qa illa eſt ſimplex prĩa ĩ uerbis:[26] cuius rõ eſt:qa ĩ illa manifeſtat̃ radix uerbi vt exponemus ĩfra. Et ſcđa eſt qa nõ eſt ĩ ipa[27] additio lr̃æ occaſione cõiugatõis niſi cã ſinglitatis & plitatis & maſculinitatis[28] & fœmininitatis & loquẽtis p ſe:aut p̃ñtis & abñtiũ.Et rõ tertia eſt:qa uocat̃[29] leuis:qa non eſt in ea grauitas dagheſc:& non intelligas ex dicẽdo me grauitatem dagheſc id quod intellexit[30] rabi Moſces ben Habib ex uerbis rabi Dauid kimhi:quia dagheſc eſt graue loqnti

ipſum

ipsum exprimere pnũciatione. Et arguit in hoc qa si est graue quo mõ iuenit aliqñ[2] euphoniæ gratia: qa mea opinio de hoc & illa est opinio kimhi put puto est[3] quia grauitas daghesc sit collisio plationis uehemẽtis: ac si ipsa esset duæ lræ[4] cõglutinatę simul: & huius leuitatis expõ est sic ꝙ sit lene qđ est cõtra uocem grauem: & ideo[5] ab illa inchoabimus primo: & ante oẽm rem formabimus eius venã. ❡ Et dicemus via cognitiõis[6] radicis uerboꝝ & eorũ uenæ est: quia inueniunt aliqñ in uerbis lræ multæ[7] defectiuæ: & multæ etiam tractę ex parte punctoꝝ put scriptũ est supius.[8] Ideo est cõsiderandũ hoc prio de nomine uerbi. An inueniat in eo lra quæ nõ sit[9] in ptõ neq in futuro: & ĩspicere an lra illa nõ sit de lris ptractionis: tunc[10] illa certe est de radice & uerbũ illud est de habẽtibus tres lras: & si sit[11] altera silĩs ei tunc est de duplicibus: & si nõ sit silĩs ei tũc est de[12] pfectis: & si nõ sit ibi nisi de lris ptractionis & duo extrema tũc uerbũ[13] est de binariis: exempli grã: quia תום eius radix est תום. Et rõ est quia uena[14] quæ est nomẽ uerbi nõ habet in se nisi tau & mem quæ sunt duo extrema: & vau[15] quæ est in medio est lra ptractionis holem: & ideo radix uere est תם de[16] binariis. Et si in uena sit lra quę nõ sit ĩ oĩbus partibus cõiugationis: & nõ inueniť silĩs[17] illi in uerbis cõiugationis nisi in ptõ solũ: tũc est de pfectis sicut לקח: qa lãmed[18] nõ est in oĩbus partibus cõiugatiõis: qa nõ est in impatiuo neq in futuro: qa in impatiuo dicemus קחו[19] קח & in futuro אקח יקחו. Sicq nõ est visa lãmed in vllo hoꝝ: sed ipsa[20] inueniť in ptõ: qa dicimus nos לקח לקחת לקחה וכו׳ & cętera cũ expssione lãmed[21] pe radicis in scriptura & in platione: ideo dicemus ꝙ illud sit de defectiuis. Et si inueniat[22] in ptõ & est silĩs illi tũc iudicabimus ꝙ sit de duplicibus vt סבב: ꝙ dicemus[23] in ptõ סבב סבבת: quia uenit beth repetita: iõ dicemus ꝙ hoc uerbũ sit de[24] duplicibus. Et si illa inueniť in oĩbus ptibus coniugationis: tunc uerbũ illud est de[25] perfectis vt שמר: cuius oẽs tres suæ litteræ sunt distinctæ vna ab altera:[26] & inueniunť in oĩbus ptibus cõiugatiõis: iõ dicemus ꝙ ipm ẽ de pfectis. Et si nõ[27] inueniť singl'e pteriti illius uerbi: tunc quæremus reliquas partes coniugationis: & auferemus[28] ab illis lras seruientes partibus cõiugationis: & reliquæ sunt radicales: & hoc[29] qa nõ ĩuenimus singl'e pteriti separatũ de יעד nisi cõiunctũ cũ cõnotatione יעד vniuit eam:

ideo

להוציאו במבטא והקשה על זה שאם הוא כבד איך נמצא לפעמים לתפארת הקריאה כי דעתי בזה והוא דעת הקמחי לפי מה שאחשוב כי כבדות הדגש הוא הכאת המבטא החזקה כאלו היא שתי אותיות מצורפות יחד וזה הקלות פירושו רך שהוא הפך הקול הכבד ולכן ממנו נתחיל ראשונה וקודם כל דבר נצייר מקורו ונאמר דרך הכרת שרש הפעלים ומקורם יען נמצאו לפעמים בפעלים אותיות רבות חסרות ורבות גם כן נמשכות מפאת הנקודות כמו שכתוב למעלה לכן יש להבחין זה ראשונה בשם הפעל אם תמצא בו אות לא תמצא בעבר ולא בעתיד ולכוין אם האות ההיא אינה מאותיות המשך אז היא ודאי מן השרש והפעל ההוא מן הבעלי שלש אותיות ואם יש אחרת כמותה אז הוא מן הכפולים ואם אין כיוצא בה הוא מן השלמים ואם אין שם כי אם מאותיות המשך ושני קצות אז הפעל ההוא מן השניים המשל בזה כי תום שרשו תם והטעם כי המקור שהוא שם פעל אין בו כי אם התיו והמם שהם השני קצוות והוו שבאמצע היא אות משך החלם ולכן השרש באמת הוא תם מן השניים׃ ואם יש במקור אות שאינה בכל חלקי הבנין ואין כיוצא בה בפעלי הבנין כי אם בעבר לבד אז הוא מן השלמים כמו לקח שהלמד אינה בכל חלקי הבנין כי אינה בצווי ולא בעתיד כי בצווי נאמר קח קחו ובעתיד אקח יקחו והנה לא נראתה למד באחד מאלו אבל היא נמצאת בעבר שאומרים אנו לקח לקחתי לקחה וכולי במוצא הלמד פא השרש במכתב ובמבטא לכן נאמר כי הוא מן החסרים ואם נמצא בעבר ויש כיוצא בה אז נדין שהוא מן הכפולים כמו סבב שנאמר בעבר סבב סבבת שבאת הבית כפולה לכן נאמר שזה הפעל מן הכפולים ואם היא נמצאת בכל חלקי הבנין אז הפעל ההוא מן השלמים כמו שמר שכל שלש אותיותיו נפרדות האחת מהאחרת ונמצאות בכל חלקי הבנין לכן נאמר שהוא מן השלמים׃ ואם לא נמצא יחיד העבר לאותו הפעל אז נבקש שאר חלקי הבנין ונסיר מהם האותיות המשמשות לחלקי הבנין והנשארות הן שרשיות וזה כי לא נמצא יחיד העבר נפרד מן יעד אלא מחובר עם הכנוי יעדה

לכן נסיר הא הכנוי וישאר יער שכל אותיותיו שרשיות ולא כן יסך כי אף שזה מצאנו יסך יוד העתיד ולכן הסרנו היוד ההיא לא נקח מקומה היוד הנבלעת השרשית וידענו כי השרש יסך כמו שאמרו שונאי השניות כי מי יגיד לנו שחסרה ונבלעה יוד אחרת כיון שלא מצאנו ייסך בשני יודין כאשר מצאנו ייסר בשני יודין ולכן לפי דעתי סך הוא מן השניים או נאמר ששרשו נסך והנון החסרה נבלעה ברגש הסמך ויהיה כמו ינסך ברפיון הסמך והטעם שהרי מצאנו ואני נסכתי מלכי מזמור שני וזהו הדרך הראשון מחלקי הקל·

הדרך השני מהשם דבר או שם המקרה אשר הפעל יורה העשות ענינו כי שש איני יודע שרשו עד שאדע אם תוספת היוד בעתיד שאנו אומרים אשיש והוו במקור שאומרים שוש כיון שהם מן המתחלפים יהיה טעמם היותם מן השורש או היותם נוספות בסבת היותם מאותיות המשך ולכן במקור שיש נקודת חלם באה וו ה הנמשכת לחלם · ובעתיד שהוא בחירק באה יוד הנמשכת לחירק והנה בקשנו שם המקרה והוא ששון ודיקנו אותו והנון נוספת להורות על השם והוו בסבת משך החלם ובין השני שינין אין אות · וקמץ השין הראשונה לא בא להורות על חסרון יוד או וו כי אין הקמץ מושכת אחת מאלה · ולכן נשפוט כי אינה מנחי העין כמחשבת רבי המדקדקים בעלי השלוש וביחוד החביב :

הדרך השלישי הוא דרך המשקל אף כי זה מקום חלש מאד כי יכזב פעמים רבות כמו שנבאר מיד עם כל זה טוב הוא לעורר הלבבות לעמוד על האמת בשמירת שאר הדרכים וזה כי קם ושב וסר נאמר כי כלם הם מן השניים מפני שהם על משקל אחד וכן קמים שבים סרים שהם שמות הפעלים אך לפעמים יכזב כמו שרים אחר נוגנים בי שרים ישורו שאף על פי שמשקלם אחד שרשיהם אינם דומים כי שרש קמים שבים סרים שרים קם שב סר שר מן השניים ושרש בי שרים שרה ולכן כשמביטים אל המשקל ואל שאר התנאים יתברר האמת כי כבר מצאנו שרה אל המלאך ולכן כשנסתכל אל כל הדרכים אשר ישתמשו העברים בעניני אותו הפעל נבין האמת ואף

כי

ideo auferemus he cõnotationis : & remanebit יער : cuius oẽs suæ litteræ sunt radicales : & nõ est sic יסך :[2] quia licet hoc iuene rimus יסך yod futuri est : & ideo abstulimus yod illã : non capie mus[3] eius loco yod transglutitã radicalẽ : & sciremus ꝙ radix esset יסך : sicut dixerũt[4] odiẽtes binariũ. Quisnã nunciabit no bis ꝙ defuerit & trãsglutita sit yod altera : ex quo nõ [5] iuenim[9] יסך cum duabus yod : sicut iuenimus ייצר cũ duabus yod. Et iõ ẽm meã opinionẽ [6] סך est de binariis : vel dicemus ꝙ eius ra dix sit נסך : & nun deficiens absorta est [7] cum daghesc ipsius sammech : & erit vt ינסך cũ lenitate sammech : & rõ est : quia iã iuenimus :[8] & ego נסכתי tempaui regẽ meũ psal. ii. Et hic ẽ mo dus primus partiũ ipsius leuis.[9] Modus secũdus est ex nomĩe rei : aut nomĩe accñtis : cuius uerbũ significat fieri[10] illius rem : qa שש ego nescio eius radicẽ quousq sciam an crementũ yod in futuro :[11] quia nos dicemus אשיש & vau in uena ꝙ dicimus שוש : ex quo sunt ex[12] cõmutabilibus erit ipsaꝝ ratio ipsas eẽ de radice : aut ipsas esse additas causa[13] essendi ipsas de lr̃is ꝑtra ctionis. Et ideo in vena vbi est pũctus holem uenit uau[14] pro tracta ad holem : & in futuro qđ est cũ hirek uenit yod ꝑtracta ad hirek.[15] Sicq quæsiuimus nomẽ accñtis & illud est ששון : & apprime ↄsiderauimus ip̃m : & nun est addita[16] ad significãdũ nomen & vau ob cãm ꝑtractionis holem : & inter duas scin nõ est lr̃a[17] & kamecz scin primæ nõ uenit ad significãdũ defectũ yod aut vau : qa[18] kamecz nõ ꝑtrahit ullam istaꝝ : & iõ iudica bimus ꝙ nõ sit de quiescentibus[19] hayn sicut est opĩo multoꝝ grãmaticoꝝ auctoꝝ trinitatis & p̃cipue Habib.[20] Modus ter tius est modus ponderis : & si hic locus sit debilis nimis : qa mẽ titur[21] multoties vt ostendemus statim : tñ bonus est ad excitã dum aĩos[22] ad standũ sup veritatẽ obseruatione reliquoꝝ mo doꝝ : quia קם & שב & סר dicemus[23] ꝙ oĩa illa sũt de binariis : qa sunt ẽm pondus vnũ : & silr̃ קמים שבים [24] סרים : q̃ sunt noĩa agen tium. Sed aliqñ mentiẽ vt שרים post pulsantes [25] ꝑ me שרים do minanẽ : quæ licet ipsoꝝ pondus sit vnũ : radices eoꝝ non sunt similes : qa[26] radix קמים שבים סרים שרים est קם שב סר שר ex binariis & radix per me[27] שרי est שרה. Et ideo quãdo inspicimus põdus & reliquas cõditiones patebit[28] veritas : qa iam iuenimus שרה dñatus est angelo : & iõ qñ cõsiderabimus oẽs[29] modos qbus vtunẽ hæbrei rebus illius uerbi intelligemus veritatẽ : quãuis

 nomen

nomē rei sit שררה nō est ex duplicib⁹ in sua radice: qm̄ nō ē uer bū duplex [2] fm veritatē: nisi cuius spēi nō inuenit̄ simplex: qa licet ארמדם sit duplex: [3] nō est sua radix duplex: & nō est duplex fm veritatē: & iō eius radix ē אדם: & sic uerbū est ארמו [4] erubuerūt osse plusq̄ rubini ī historia ternoꝝ ca. iiii. & duplicatio est ad īminuendū vt oñdemus [5] ulterius infra auxilio Dei: sed שרר & כרר licet īuenerimus שרר dñans [6] domui suę ī historia Ester cap. primo: & filius סורר ꝓteruus & cōtumax deutronomii [7] ca. xxi. vtcūq͂ nō est illoꝝ radix nisi שרה & סר: ex quo īuenimus dominatus [8] est angelo: dñatus es cū angelo: & recesserūt cito ab ītinere. Modus quartus est ex pte [9] daghesc & lenis: qa qñ inueniemus daghesc qd̄ nō sit ad discretionē cōiugationis: tūc dubitabimus fortasse [10] uenit ad significādū defectū lr̄æ ut חת רך זך: & inueniemus in plibus חתו רכו זכו [11] cū daghesc lr̄a scd̄a: sciuimus q͂ uenit ad significādū duplicitatē lr̄æ grauis: [12] q̄ deberet repeti & ad dicēdū חתת רכך זכך. Sed est in hoc inspiciendū: qa etiā [13] est in hoc imbecillitas: qa pōt esse q͂ mentiat̄ hæc regula ob tres cās. Prima [14] qa aliqñ ueniet daghesc ad discretionem cōiugatiōis: & nō sentit ꝓferens ipm̄: & putabit [15] q͂ sit cā duplicitatis: & nō est sic: vt ימחו q͂ daghesc mem est ad significādū defectū [16] nun נפעל: qa erat dignū dicere ינמחו: qa defecit nun in oībus uerbis futuri [17] huius cōiugationis: & fuit positū daghesc loco ipsius. Et cā scd̄a est: qa aliqñ ueniet [18] daghesc ob ornatū dictiōis & ob signū uehemētiæ rei: & errabit audiēs & putabit [19] q͂ sit ob defectū lr̄æ ꝑut cecidit cā huius disceptatio inter grāmaticos [20] de uerbo כזולו: qa uenit lāmed cum daghesc: qa rabi Ihuda grāmaticus primus est opinatus [21] q͂ uenit ad significādū duplicitatē: & radix eius est זלל. Et kimhi putauit q͂ uenerit ob leporē dictiōis: [22] & eius radix est נזל: qa inuenit נזלים cū nun in capite: & vr̄ q͂ sit nomē agentis [23] de leui fm pondus שופכים: cuius radix est שפך. Et qñ resc ē ita ad īminuendū [24] dubiū quoad nr̄m posse est ad faciēdū: inspiciemus an sit ibi lr̄a alia: exceptis [25] duab⁹: q̄ nō sit de additis: & tūc iudicabimus q͂ daghesc nō sit ad significādū duplicitatē [26] sicut חרלו q͂ īuenim⁹ daghesc lāmed: & nō est putādū q͂ uenerit ob defectū duplicitatis: & sit [27] ei⁹ radix דלל: qa qd faciem⁹ ipi ח: q̄ nō ē de additis: & iō iudicabim⁹ q͂ daghesc [28] illd̄ certe uenerit ob leporē dictiōis: & ad corroborādū ipam rē quā sigñat. Et cā [29] tertia ē qñ lr̄a radicalis scd̄a scripta sit d̄ lr̄is lenitatis:

quia

כי שם הדבר הוא שררה אינו מן הכפולים בשרשם כי אין פעל כפול באמת אלא מי שלא נמצא ממינו פשוט כי אף על פי שאדמדם כפול אין שרשו כפול ואינו כפול באמת ולכן שרשו אדם וכן הפעל אדמו עצם מפנינים במגלת איכה סימן ד' והכפל ההוא לגרוע כמו שנבאר עוד לפנים בעזרת האל· אבל שרר וסרר אף על פי שמצאנו שורר בביתו במגילת אסתר סימן א' ובן סורר ומורה בספר משנה תורה סימן כא מכל מקום אין שרשם אלא שרה וסר כיון שמצאנו שרה למלאך שרית עם אלהים וסרו מהר מן הדרך: הדרך הרביעי מצד הדגש והרפה כי כשנמצא דגש שאינו להכרת הבנין אז נחוש שמא בא להורות על חסרון אות כמו חת רך זך ונמצא ברבים חתו רכו זכו בדגש האות השנית ידענו כי באה להורות על כפל האות הדגושה הראויה להכפל ולא אמר חתת רכך זכך אבל יש בזה להשגיח כי גם בזה יש חלשה מפני שאפשר שיכזב זה הדרך לשלשה סבות הראשונה שלפעמים יבא הדגש להכרת הבנין ולא ירגיש המבטא בו ויחשוב שהוא לסבת הכפל ואינו כן כמו ימחו שדגש המם להורות על חסרון נון נפעל שהיה ראוי לומר ינמחו שחסר הנון בכל הפעלים בעתיד זה הבנין והושם הדגש במקומה· והסבה השנית כי לפעמים יבא הדגש לתפארת המלה ואות על חוזק הענין ויטעה השומע ויחשוב שהוא לחסרון אות כמו שנפל בסבת זאת המחלוקת בין המדקדקים בפעל נזולו שבאה הלמד בדגש כי רבי יהודה המדקדק הראשון סבר שבא להוראת הכפל ושרשו זלל והקמחי חשב שבא לתפארת המלה ושרשו נזל מפני שמצא נוזלים בנון בראש· ונראה שהוא שם הפועל מן הקל על משקל שופכים ששרשו שפך וכשהדבר כן כדי למעט הספק כל אשר בידנו לעשות נסתכל אם יש שם אות אחרת מלבד השתים שאינה מן הנוספות ואז נדין שהדגש אינו להורות על הכפל כמו חדלו שמצאנו דגש הלמד ואין לחשוב שבא לחסרון הכפל ויהיה שרשו דלל כי מה נעשה לחית שאינה מן הנוספות ולכן נשפוט שהדגש ההוא ודאי בא לתפארת המלה ולחזק הענין שתורה עליו· והסבה השלישית כשהאות השרשית השנית הכתובה היא מאותיות הרפיון

כי יש לחשוב שהפעל ההוא מן הכפולים ולא יכול הדגש להורות על הכפל כי אין בכח העין הפעל לקבל דגש או יש לומר שהוא מן השניים כמו הצר שהיא אות על הבנין והריש אות הרפיון ויש לומר ששרשו צרר כמו שסבר רבי יהודה או צר כדעת אחרים שמניחים את השניים או צור לפי בעלי השלוש שאומרים שהוא מנחי העין· והנה כשבאנו לחקור על שם ענין הפעל שהוא צרה נוסף הספק כי גם מצד המשקל אפשר שהוא היה ראוי להיות בפלס שמה והוא מן הכפולים כי שרש שמה שמם או בפלס קמה והוא מן השניים או נחי העין ולכן אז לקרב הענין להכרע רואים משקל רבוי שם הפועל שהוא צר והרבוי צרים כמו הר הרים בפלס גן גנים סל סלים אשר דגש הנון והלמד מורים על חסרון אות הכפל· אך יש לדעת כי אף שתהיה האות השנית מקבלת הדגש כשהיא בסוף תיבה לא תבא בדגש שלא להכביד על הלשון ואז אם האות הראשונה שהיא פא השרש מאותיות הרפיון לא יראה שם דגש כלל כמו לרס את הסלת ביחזקאל סימן מו שהוא מן הכפולים מגזרת רסיסי לילה ולא בא דגש בו כלל כי הריש מאותיות הרפיון והסמך היא אות אחרונה בתיבת לרס אבל כשהאות הראשונה מקבלת הדגש אז הדגש הראוי בשנית יבא בראשונה כמו יסב הים ששרשם סבב מקק והדגש שהיה ראוי לבא בבית ובקוף בא בסמך ובמם ובהמצא בפעל המונעים הללו אז מחפשים אם נמצא להם שלמים כמו רסיסי לילה מן לרס וחוגג מן חג ואז נדין אותם מן הכפולים כמשפט השלמים או נחפש מה שעל משקלם ואם הם מן הכפולים גם אלה כמו הם כמו ארותי שהוא על משקל סכותי שהוא מן הכפולים כאשר יורה דגש הכף ששרשו סכך כך ארותי לא יכלו האלף והריש לבא בדגש ובאו על משקל סכתי לכן נאמר שגם זה מן הכפולים ושרשו ארר והעד אורריך ארור: והדרך החמשי הוא דרך השתנות הנקוד כי פא שרש הכפולים תבא בפתח ליחיד כי אחרי שאין לאל ידו לבא בדגש כמו הרבוי תבא הפא בפתח שהיתה ראויה לבא בקמץ כמו שנכתוב לפנים וזה להורות שהיה ראוי להיות העין בדגש ואם היא לא באה היתה ראויה הפא ולכך

ביחיד

quia eſt putandũ ꝙ uerbum illud ſit de duplicibus:& non po
tueritagheſc ſignificare illã[2] duplicitatẽ:quia nõ eſt potẽtiæ
hayn verbi recipere agheſc:aut eſt dicẽdũ ꝙ ſit de [3] binariis
vt הצר:quia he eſt ſignũ cõiugationis & reſc eſt lr̃a lenitatis: &
eſt dicẽdũ[4] ꝙ ipſius radix ſit צרר ſicut opinatus eſt rabi Ihuda:
vel צר ſcd̃m opinionẽ alioꝝ: qui ponũt[5] binaria:aut צור ſm au
ctores trinitatis:qui dicunt ꝙ ſit ex quieſcẽtibus hayn.[6] Sicꝗ
dum uenimus ad exꝗrendũ nomen rei ipſius uerbi qđ eſt צרה
auctum eſt dubiũ:[7] quia etiã ex parte ponderis poſſibile eſt ꝙ
debuiſſet eſſe ponderis שמה:& eſſet[8] de duplicibus: quia radix
שמה eſt שמם uel ponderis קמה: & eſſet ex binariis aut [9] quieſcen
tibus hayn.Et ideo tunc ad adhęrendã rem decreto videmus
pondus pl̃itatis noĩs agentis [10] quod eſt צר:& pl̃itas eſt צרים ſi-
cut הר הרים pondere גן גנים סל סלים: quoꝝ[11] agheſc nun & lam
med ſignificãt defectũ lr̃æ duplicitatis. Verũtñ eſt ſciendũ ꝙ
& ſi[12] lr̃a ſcd̃a ſit recipiẽs agheſc qñ eſt in vltĩo dictionis non
veniet[13] cum agheſc ne aggrauet linguæ:& tunc ſi lr̃a prima
quę eſt pe[14] radicis ſit de lr̃is lenitatis non vr̃ ibi agheſc oĩo:
vt לרס ſimilam[15] Hezechielis cap.xlvi.qđ eſt de duplicibꝰ deri
uationis רסיסי guttæ noctis:& nõ uenit agheſc[16] in eo oĩo: qa
reſc eſt ex lr̃is lenitatis:& ſammech eſt littera vltima in dictiõe
[17] לרס.Sed qñ lr̃a prima recipit agheſc:tunc agheſc conue-
niens ſcd̃ę[18] ueniet in prima vt יסב המק: quoꝝ radix eſt סבב מקק:
& agheſc quæ erat digna[19] aduẽtu beth:& coph uenit in ſam
mech & mem:& inuentis in uerbo impedimentis iſtis:[20] tunc
quæremus an inueniamus eis ꝓfecta vt רסיסי guttæ noctis ex
לרס:& חוגג ex[21] חג:& tũc iudicabimus ea ex duplicibus ſicut eſt
ius ꝓfectoꝝ:aut ꝗremus ea ꝗ ſũt ſm[22] põdus eoꝝ: & ſi illa ſint
ex duplicibus ẽt hæc ſunt ſicut illa vt ארותי:qđ eſt ſm [23] põdus
סבותי:qđ eſt ex duplicibus ſicut ſignificat agheſc caph: cuius
radix eſt סכך[24] ſic ארותי nõ potuerũt aleph & reſc uenire cũ da-
gheſc:& uenerũt ſm põdus סבותי:iõ[25] dicemus ꝙ ẽt hoc ſit de
duplicibus eius radix ſit ארר: & teſtis eſt אורך ארור. Et modus
[26] quintus eſt modus mutationis punctuationis: quia pe radi
cis duplicium ueniet cum pathah [27] in ſingulari: cum non ſit
ſuæ poteſtatis uenire cum agheſc ſicut pluralitas: uenit pe
cum pathah [28] quæ debebat uenire cum kamecz vt ſcribe-
mus infra: & hoc fit ad ſignificandũ ꝙ [29] debebat eſſe hayn
cum agheſc:& ſi ipſa non ueniſſet eſſet digna ipſa pe:& ideo

 in ſingl̃i

in singl'i: qñ pe nō est cū daghesc ueniet cū pathah: & testis est daghesc: & duplicitas q̄ manifestat̄ in p̄litate:[2] quia dicemus ex דל דלים & ex חג חגים cū daghesc lāmed & cghimel: sed qetę lāmed[3] sunt cū kamecz pe ut ימחו: cuius radix est מחה mem cū kamecz ad significādū ꝙ sit[4] de quiescētib⁹ & nō de duplicibus: & ideo uenit pe uerbi cū kamecz vt est eius iuris[5] in p̄fectis: qa etiam פקד pe est cū kamecz: & nō ad significādū qescēte oīno: & iō apparet[6] error Habib: qui putauit esse hoc euidētiā ꝙ kamecz קם שב & similiū eis significēt[7] quietē hayn radicis: qa nō est hoc nisi iuris pe uerbi cōiugatiōis leuis. Modus[8] sextus est p̄prius noībus quæ imposita sunt rebus occasione sui operis[9] p̄prii: & ē qa si iuenerimus vllū noīum istoꝝ: & nō sciuerim⁹ eius radicē: tūc[10] ispiciem⁹ uerbū illud p̄priū: & radix verbi ē radix noīs. Et hoc est[11] in noīb⁹ reꝝ q̄ deriuata sunt ex uerbis ut גרזן qđ deriuatū est ex נגרזתי:[12] cuius radix est גרז. Sed in nominibus ex qbus deriuatū est uerbū res ē ecōtra: p̄ut[13] scripsimus supius. Modus septimus est ex p̄te significatiōis rei: quia aliqñ[14] videbitur dictio vna: cuius radix est vna: & ibi sunt lr̄æ cōmutabiles: & nō est modus[15] sciendi illius radicē occasione cōmutatōis nisi ex via significatōis rei vt Ieremiæ[16] ca. xxxviii. moriat̄ nunc vir iste: qa iō ipse מרפא manus hoīum[17] belli in ciuitate hac. Sicq; מרפא qñ est cū aleph nō significat lentitudinē nisi[18] qñ est cū he in fine: & iō dicemus ꝙ eius radix sit רפה cū he: & nō cū aleph: & uenit[19] ibi aleph vice he. Ac etiā hic modus septimus nō est uerax semp: qa aliqñ[20] accidit ꝙ possibile sit exponere dictionē ꝑm ambas significationes ꝑm rē: & tunc[21] indigebimus quærere aliū modū vt Genesis ca. vi. non ידון spūs meus: qa rabi[22] Dauid Kimhi dixit ꝙ ipsius radix sit נדן: & sit ex defectiuis pe nun: & erat dignū dicere[23] ידן cū daghesc daleth ad significandū defectū nun: sed cecidit daghesc: & loco ipsius[24] cōmutatū est hirek yod in kamecz: & sunt qui exponunt illud de quiescētibus hayn ꝑm auctores[25] trinitatis: quia illud est linguæ דין iudicii: & ꝑm opinionē auctoꝝ binarii ipsi⁹ radix est דן: & erat cōueniens[26] dicere ידין cum sciurek daleth: nisi qa cōmutatū est sciurek cū holē. Sicq; onklos[27] interp̄tat⁹ est ꝑm opinionē primā: & dixit non cōstabit generatio turpis ista: qa erit[28] expō sensus lectionis nō ידון nō erit spūs meus intra uaginā eius in hoīe.[29] Et rabi Salamō exposuit ꝑm opīonē scđam: & dixit nō ידון spūs meus ī hoīe: nō conqret̄: & litigabit

spiritus

ביחיד כשהפא אינה בדגש תבא בפתח ועד הדגש והכפל תראה ברבוי שנאמר מן דל דלים ומן חג חגים בדגש הלמד והגימל אבל נחי הלמד הם בקמץ הפא כמו ימחו ששרשו מחה המם בקמץ להורות שהוא מן הנחים ולא מן הכפולים ולכן באה פא הפעל בקמץ כמשפטה בשלמים כי אף פקד הפא בקמץ ולא להורות על נח כלל ולכן נראה שבוש החביב שחשב היות זה ראיה שקמץ קם שב ודומיהם יורו על נח עין השרש כי אין זה רק משפט פא הפעל מהבנין הקל: הדרך הששי הוא מיוחד אל השמות אשר הונחו לדברים מחמת פעולתם המיוחדת והוא כי אם נמצא אחד מהשמות הללו ולא ידענו שרשו אז נסתכל אל הפעל ההוא המיוחד ושרש הפעל הוא שרש השם וזהו בשמות הדברים אשר נגזרו מן הפעלים כמו גרזן שנגזר מן נגרזתי ששרשו גרז אבל בשמות אשר מהם נגזר הפעל הענין בהפך כמו שכתבנו לעיל: הדרך השביעי הוא מפאת הוראת הענין וזה כי לפעמים תראה תיבה אחת ששרשה אחד ושם אותיות מתחלפות ואין דרך לדעת שרשו מחמת התמורה כי אם מדרך הוראת הענין כמו בירמיה סימן ל״ח יומת נא את האיש הזה כי על כן הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה בעיר הזאת והנה מרפא כשהוא באלף אינו מורה רפיון אלא כשהוא בהא בסוף ולכן נאמר כי שרשו רפה עם הא ולא עם אלף ובאה שם אלף תמורת הא וגם זה הדרך השביעי אינו צודק לעולם כי לפעמים יקרה שאפשר לפרש התיבה על שתי ההוראות לפי הענין ואז נצטרך לבקש דרך אחרת כמו בבראשית סימן ו׳ לא ידון רוחי כי רבי דוד קמחי אמר ששרשו נדן והוא מחסרי הפא נון והיה ראוי לומר ידון בדגש הדלת להורות על חסרון הנון אלא שנפל הדגש ובמקומו נתחלף חירק היוד אל קמץ ויש מפרשים אותו מנחי העין לפי בעלי השלוש כי הוא מלשון דין ולדעת בעלי השניות שרשו דן והיה ראוי לומר ידון בשורק הדלת אלא שהומר השורק בחלם והנה אנקלוס תרגם לפי הדעת הראשון ואמר לא יתקיים דרא בישא הדין שיהא פירוש משמעות המקרא לא ידון לא יהיה רוחי תוך נדנה באדם ורש״י פירש לפי הדעת השני ואמר לא ידון רוחי באדם לא יתרעם ויריב

רוחי

רוחי עלי בשביל האדם הרי הוא לפי זה לשון מרנים ובבראשית רבא גם כן פירשו אותו רז״ל לפי השני פירושים באמרם לא ידון רוחי באדם לעולם· אמר רבי יהודה בר רבי אלעי עוד אין הרוחות הללו נדונות לפני לעולם רבי חונא בשם רבי אחא בשעה שהוא מחזיר את הרוח לנדנה איני מחזיר רוחן לנדניהן· הרי שני תנאים חולקים על זה השרש ואין מוכיח כדברי מי· ולכן תבין מזה כי הדרכים האלה אשר כתבנו אף שהם מועילים מכל מקום אינם כוללים כל הפעלים ולכן צריך לחפש כל צדי צדדים לאמת שרשיהם וכשאין דרך לכוין אותם אז נפרש הכתוב בפירושים מתחלפים לפי חלוף הוראת פעלי השרשים אשר נסתפק אצלינו לאי זו מהן הפעל המונח כמו שראינו רבותינו ז״ל בבראשית רבא במקום שזכרנו· אך אמנם זר הוא שיבא הקמץ להורות על חסרון הנון אף כי מצאנוהו להורות על חסרון האלף או ההא שהברתו מושכת אותם ולכן נראין דברי רבי יהודה בר אלעי מדברי רבי חונא בשם רבי אחא אף כי אנקלוס מתרגם קרוב לדעתו· וכן אתה רואה מזה איך תחקור על שם הפעל והשרש והמקור שהוא העקר כאשר לא ימצא בבירור בכתוב ואחרי המצאו ב באותיותיו צריך לכתוב דרכי נקודו כדי להיות צורתו שלמה ונאמר אחרי שהפעלים מהם שלמים ומהם חסרים ומהם נחים ומהם כפולים בכל בנין ובכל חלקי כל בנין צריך להזהר על ארבעתם וזה החלי ראשונה במה שיכלול כל הארבעה מינים ואחרי כן במה שייחד כל אחד מהם וראשונה במקור הקל בפעלים השלמים נאמר שהוא נמצא בחמשה דרכים· הראשון והוא הרב שתהיה פא השרש בקמץ והעין בחלם כמו הלוך· הדרך השני שהפא תבא בשוא כמו שמוע זכור ובזה ישתנה בסמיכות החלם בקמץ מלא פום כמו מלך מלך· והדרך השלשי שתבא הפא בקמץ והעין בצרי כמו גדל בשל אף כי הרבה מן המדקדקים ובראשם הראב״ע אמרו שאשר על זה הדרך אינם שמות הפעלים אלא תארי הפועלים· והדרך הרביעי שתבא פא הפעל בשוא והעין בפתח כמו שלח שכב· הדרך החמשי שיבא המקור בתוספת אות וזה בראש או באמצע או בסוף משל הראשון

ſpiritus meus ſupra me ob hoĩem. Sicq̧ ẽ ẜm hoc ſeriei litiũ.
Et in Geneſi magno[2] etiã expoſuerũt ipm doctores noſtri ẜm
vtraſq̧ expõnes: dicẽtibus ipis nõ ידון ſpũs meus[3] ĩ hoĩe ſemp:
dixit rabi Ihuda filius rabi Ilhay amplius nõ ſpũs hi[4] iudicabũ
tur corã me in ſæculũ rabi Hunna noĩe rabi aha hora qua ipſe
reſtituit[5] ſpũm ſuæ uaginæ nõ reſtituã ſpũm eoꝝ in ſuas vagi-
nas. Ecce duos doctores diſceptãtes de[6] hac radice. Et nõ eſt
caſtigator ẜm verba cuius ſit: & iõ intelligas hinc ꝙ modi iſti
quos[7] ſcripſimus: & ſi ſint vtiles vtcũq̧ ſit nõ cõtinent oĩa uer
ba: & iõ[8] oportet exqrere oẽs modos modoꝝ ad verificãdum
eoꝝ radices: & qñ nõ eſt modus ad certiorandũ ipſas:[9] tunc
exponemus ſcripturã expõnibus differẽtibus ẜm differẽtiã ſi-
gnificationũ verboꝝ radicũ[10] quę dubiũ fuit apud nos: cuius
ipſaꝝ ſit uerbũ poſitũ ꝓut vidimus nr̃os doctores[11] in Geneſi
magno ĩ loco quẽ retulimus. Verũtñ miꝝ ẽ ꝙ ueniat kamecz
[12] ad ſignificandũ ſup defectũ nun: & ſi inuenerimus illud ad
ſignificandũ defectũ aleph[13] uel he: quia ipſius tonus ꝓtrahit
illas: & iõ uidenť uerba rabi Ihuda filii rabi Ilhay[14] magiſq̃ uer
ba rabi Hunna noĩe rabi Aha: & ſi onklos interpteť ꝓpe opi-
nionẽ eius.[15] Sicq̧ tu cernis hinc qũo exquires nomẽ uerbi &
radicẽ & uenã:[16] quæ eſt principalis qñ nõ inuenietur clare in
ſcriptura. Et poſt ipſius inuentionẽ[17] in ſuis lr̃is oportet ſcri-
bere modos ſuæ punctuatiõis ad exiſtendũ ſuã formã pfectã.
Et dicemus[18] ꝙ de uerbis ſunt pfecta: & de ipſis ſunt defecti-
ua: & de ipſis ſunt quieſcẽtia: & de ipſis ſunt duplicia[19] ĩ omni
cõiugatione: & in oĩbus ptibus cuiuſq̧ cõiugatiõis oportet ca
uere de quatuor illis. Et hoc ẽ me initiari[20] primo de eo quod
continet oẽs quatuor ſpẽs: & deinde de eo quod appropriat
[21] vnãquãq̧ eaꝝ. Et primo de uena leuis in uerbis pfectis dicẽ
mus ꝙ illa[22] inueniať qnq̧ modis. Primus qui eſt pluſq̃ ueniat
pe radicis cũ kamecz[23] & hayn cũ holem vt הלך. Modus ſcd̃us
ꝙ pe ueniat cũ ſceua vt זכר[24] שמוע: & in hoc mutabiť in cõtinui
tate holem in kamecz pleni oris: vt מלך regnare regem.[25] Mo
dus terti⁹ eſt ꝙ ueniat pe cũ kamecz & hayn cũ ceri ut גדל בשל:
& ſi[26] multi grãmatici: & in eorum capite rabi Abraham ben
Hezra dixerint ꝙ quæ ſint ẜm hunc modum[27] non ſint nomi
na uerborum: ſed agnomina agẽtium. Modus quartus eſt ꝙ
ueniat pe[28] uerbi cum ſceua: & hayn cum pathah ut שלח שכב.
Modus quintus eſt ꝙ veniat[29] uena cum additione litteræ: &
hoc in capite aut in medio aut in vltimo. Exemplum primi

משלוח

משולח משלש מקרא : & tũc ueniet lr̃a addita cũ hirek:& pe cũ ſce ua:[2] & hayn cũ holem aut cũ kamecz ſi lámed ſit lr̃a quietis. Et exemplũ ſecũdi eſt Hezrę ca.[3] x. לדריוש. pe cum pathah & hayn cum ſceua:& yod addita cũ holẽ:& hoc[4] eſt vnũ & nõ ẽ alterũ. Et exemplũ tertii eſt q̃tuor modis. Vnus eſt ꝙ veniat pe[5] radi cis cum rapiente kamecz vt לקרבה למשחה. Secũdo ꝙ ueniat cũ collectione labiorũ[6] vt לחמלה. Et tertio ꝙ ſit cum hirek ut ליראה לרבעה:& qñ pe[7] eſt littera gutturalis ueniet modo quarto cum pathah vt לאשמה ob culpari populũ : & ſi[8] hayn cum hoc erit gutturalis pe ueniet cũ pathah:& hayn cũ rapiente pathah vt [9] לאהבה:& ſi inuenies nomẽ uerbi leuis aliqñ cũ additiõe nun ueniet pe[10] cum kamecz pleni oris ut באבדן. En tibi duodecim modi uenæ cõiugatiõis[11] leuis in pfectis פקוד זכור גדל שכב משלח מקרא דריוש קרבה[12] חמלה רבעה אשמה אהבה. Verũtñ in qeſcẽtibus: quia quieſcens eſt ſpẽrũ multarũ[13] eſt diuidendũ in eis: quia ex quieſcẽtibus ſunt qeſcentia pe aleph vt אכל אבד. Et ex illis ſunt [14] quieſcẽtia pe q̃ eſt yod ut ישב. Et ex illis ſunt qeſcẽtia pe & lã med quæ ſunt aleph & he ut[15] אבה אתא : & de illis ſunt quieſcẽ tia pe & lámed quæ ſunt yod & aleph vt יצא : & de illis ſunt qe ſcentia[16] pe & lámed quæ ſunt yod & he ut ינה ex תונו יפית ex יפה. Et ex illis ſunt qeſcẽtia hayn[17] quæ eſt vau ſm̃ auctores trinita tis vt קום:& qeſcẽtia hayn quæ eſt yod:vt עיק ex[18] העיק:& ex illis ſunt qeſcẽtia hayn & lámed q̃ ſunt aleph & he vt ראה ארא: & qe ſcẽtia hayn[19] & lámed q̃ ſũt vau & aleph ut בשוא in eleuãdo vn das eius:& qeſcẽtia hayn & lámed q̃ ſũt yod[20] & aleph vt הנביא:: cuius radix ẽ נביא:licet ſint dicẽtes ꝙ ſit de qeſcẽtibꝰ hayn vau: [21] ſed ad minus inuenimus ſil'e huic in noibꝰ vt גיא ; & qeſcẽtia hayn & lámed[22] q̃ ſunt yod & he vt חיה. Et ex illis ſunt qeſcẽtia lámed quæ eſt aleph vt ברא מצא :[23] & quieſcentia lámed quæ eſt he ut עשה קנה. En duodecim aut treſdecim[24] ſpecies quieſcen tium: ex quibus ſunt quorum uena eſt ſimilis uenæ perfecto rum:& eſt[25] differens ab illa: quia in quieſcentibus pe aleph בכלם אמר eſt ſimile perfectis:ſed in coniunctione[26] litterarum mutatur:quia littera ſeruiens punctuatur cum ſeghol:& pe ra dicis[27] cum rapiente ſeghol vt באמר באמר מאמר:excepto לאמר: cuius lámed eſt pũctuata[28] cum ceri & aleph quieſcit. Et in qe ſcentibus pe yod ut ידע eſt tribus modis in hocmet[29] uerbo. Vno cum kamecz pe & holem hayn. Scd̃o c defectu yod ut

דעת

משלוח משלש מקרא ואז תבא האות הנוספת בחירק והפא בשוא והעין בחלם או בקמץ אם הלמד אות הנח ומשל השני בעזרא סימן י' לדריוש הדבר הפא בפתח והעין בשוא והיוד הנוספת בחלם וזה הוא אחד ואין שני ומשל השלישי הוא על ד' פנים האחד שתבא פא השרש בחטף קמץ כמו לקרבה למשחה שנית שתבא בקבוץ שפתים כמו לחמלה ושלישית שתהיה בחירק כמו ליראה לרבעה וכשהפא היא אות גרונית תבא בדרך רביעי בפתח כמו לאשמה העם ואם העין עם זה תהיה גרונית הפא תבא בפתח והעין בחטף פתח כמו לאהבה ואם תמצא שם פעל הקל לפעמים בתוספת נון תבא הפא בקמץ מלא פום כמו באבדן הרי לך שנים עשר דרכי מקור הבנין הקל בשלמים פקד זכור גדל שכב משלוח מקרא דריוש קרבה ח חמלה רבעה אשמה אהבה · ואולם בנחים מפני שהנח מינים רבים יש לחלק בם וזה כי מהנחים הם נחי הפא אלף כמו אכל אבד ומהם נחי הפא שהיא יוד כמו ישב ומהם נחי הפא והלמד שהם אלף והא כמו אתא אבה ומהם נחי הפא והלמד שהם יוד ואלף כמו יצא ומהם נחי הפא והלמד שהן יוד והא כמו ינה מן תונו יפית מן יפה ומהם נחי העין שהיא וו לפי בעלי השלוש כמו קום ונחי העין שהיא יוד כמו עיק מן העיק ומהם נחי העין והלמד שהן אלף והא כמו ראה ארא ונחי העין והלמד שהן וו ואלף כמו בשוא גליו ונחי העין והלמד שהן יוד ואלף כמו הניא ששרשו ניא אף כי יש אומרים שהוא מנחי העין וו אך לכל הפחות נמצא כיוצא בזה בשמות כמו גיא ונחי העין והלמד שהם יוד והא כמו חיה ומהם נחי הלמד שהיא אלף כמו ברא מצא ונחי הלמד שהיא הא כמו עשה קנה הרי שנים עשר או שלשה עשר מיני הנחים אשר יש מהם שמקורם דומה למקור השלמים ויש מתחלף ממנו כי בנחי הפא אלף אמר דומה לשלמים אבל בחבור אותיות בכלם ישתנה כי האות השמושית תנקד בסגול ופא השרש בחטף סגול כמו כאמר באמר מאמר זולת לאמר שהלמד נקודה בצרי והאלף נחה · ובנחי הפא יוד כמו ירוע הוא על שלשה פנים בזה הפעל בעצמו האחד בקמץ הפא וחלם העין השני בחסרון היוד כמו

דעת כלו בפתח דעה העין בצרי והלמד בקמץ וההא נוספת לסימן לשון נקבה ולפעמים בשני משקלים בנח הפא ובשלמותו ושניהם משתנים מהשלמים כמו יכול שהמקור לפעמים בא בחסרון היוד והעין תנקד בחלם ונאמר כל׳ ולפעמים בא עם היוד בשוא היוד וחולם העין וסגול הלמד ובתוספת תו בסוף ונאמר יכלת ולפעמים בא מקור פעל אחד מנחי היוד פעם כלו בסגול כמו לדת בלדת כלדת ללדת מלדת׃

ופעם בשמוש הלמד עין השרש המשרתת בקמץ וחסרון הדלת כמו בשמואל שהוא לפי הרומיים ראשון מלכים סימן ד הרה ללת זהו לדעת המתרגם שתרגם מעדיא למילד אף כי רבי משה קמחי הליל יללות רבות ובקש לתפוש אותו בשרש ילל ומה שכתוב באיוב סימן טו הרה עמל וילד און הוא כחק השלמים הפא יוד בקמץ והעין למד בחלם בפלס פקד ויש מזה לפי החביב שפעם בא כמו השלמים ופעם בא בחסרון הפא יוד ותוספת תו משל הראשון הלוך משל השני לכת כלו בסגול והתימה עליו כי שרשיהם שונים כי שרש הלך מבעלי הפא הא ולכת מבעלי הפא יוד אלא אם יאמר שהא הלוך בא במקום יוד ומהם שהיוד נחה נסתרת במקור כמו ליסוד לישון בשמוש נקוד בחירק ועין בחלם ולפעמים ברגש ומהם שנפלה הפא יוד ממקורם וכלו בא בסגול ותוספת תו כמו לצקת לרדת לרשת לשבת ולפעמים לפי בעלי השלוש תפול העין השרש ותבא הפא בחלם וזה פעם בלי תוספת כמו נח נע בא ולפעמים בתוספת הא בסופה כמו באה והוא מלרע אלו הם וזהו מן השניים לפי סברתינו ואם תמצא וו בין הבית והאלף היא למשך החלם וכן לפעמים בא המקור בביוצא לזה בשורק כמו ללון ויש שפעם בא בשורק ופעם בחלם כמו לנוד לנוד׃

והנה ממה שאמרנו תבין כי לפי סברתינו הבונים שער השנים כל מקור השניים מן הקל בא בחלם או בשורק או בשניהם פעם בזה ופעם בזה׃

ונחי הלמד אלף אשר קראום המדקדקים בעלי האלף כי על הרב האלף לא תפול מהם לעולם במכתב כי אם במעט במספר ומהם כשהפא אות גרונית תבא במקור בחטף פתח והעין

דעת דעת totũ cũ pathah דעה hayn cũ ceri : & lãmed cũ kamecz : & he addita in signũ [2] linguæ fœminĩæ:& aliqñ duobus põderibus cũ quiete pe & cũ pfectione ipsius:& ambo[3] mutant̃ ex pfectis vt יכל:cuius uena aliqñ uenit cum defectu yod:[4] & hayn punctuat̃ cũ holem:& dicemus כל : & aliqñ uenit cũ yod cum sceua yod[5] & holem hayn & seghol lãmed:& cũ additione tau in fine & dicemus יכלת:& aliqñ [6] uenit uena uerbi unius de quiescentib[9] yod aliqñ totũ cũ seghol vt ללדת מלדת [7] לדת כלדת כלדת. Et aliquando cum seruitute lãmed hayn radicis & seruiẽs cũ kamecz[8] & defectu daleth:vt Samuelis : qđ est ẽm Romanos primo regũ cap.[9] iiii.הרה ללית:hoc est ẽm opinionẽ interp̃tis: qui interp̃tatus est תועדיא למילד:& si rabi [10] Mosces Kimhi ululauerit ululatus multos: & quæsiuit capere illud in radice ילל : & quod [11] est scriptũ Iob cap.xv.cõcipe laborẽ & parere iniquitatem est sicut statutũ pfectoꝝ pe yod[12] cũ kamecz : & hayn lãmed cũ holem põderis פקד : & est de hoc ẽm Habib qđ aliqñ venit[13] sicut pfecta:& aliqñ cũ defectu pe yod & additiõe tau. Exempiũ primi [14] est הלך.Exemplũ secũdi est לכת totũ ip̃m cũ seghol.Et mirũ est de eo:qa radices illoꝝ differunt:qa[15] radix הלך est de habẽtibus pe he: & לכת est de habentib[9] pe yod:nisi diceret ꝙ he[16] הלך uenit loco yod.Et de illis sunt quoꝗ yod ẽ quiescẽs latens in uena vt ליסוד [17] לישן cũ regimine pũctuato cũ hirek & hayn cũ holem:& aliqñ cum daghesc. Et de illis sunt quoꝗ cecidit[18] pe yod ex sua uena:& totũ illđ uenit cũ seghol: & additõe tau ut לשבת לרשת [19] דרצקת לרדת:& aliqñ ẽm auctores trinitatis cadet hayn radicis : & ueniet pe[20] cũ holẽ:& hoc est aliqñ sine additiõe ut נח נע בא:& aliqñ cũ additiõe he[21] in suo fine vt באה:& est correptũ:hæc sunt:& hoc est de binariis scđm opinionem nostram.[22] Et si inuenies vau inter beth & aleph est ob protractionem holem.Et sic aliquando uenit [23] uena in similibus huic cum sciurek ut ללון : & est quod aliquando uenit cum sciurek:& aliquando [24] cum holem vt לנוד לנוד . Sicꝙ ex illis quæ diximus intelliges ꝙ ẽm[25] nostrã opinionẽ qui instituimus cap.binarioꝝ:oĩs uena binarioꝝ de leui venit [26] cũ holem:aut cum sciurek:aut cũ utrisꝗ:aliqñ cum hoc & aliqñ cum hoc.[27] Et quiescẽtia lãmed aleph quæ uocauerũt grãmatici hñtia aleph:quia pro[28] maiori parte aleph nõ cadet ex eis vnꝗ̃ in scriptura nisi in paucis[29] numero:& de illis sunt qñ pe littera gutturalis ueniet in vena cum rapiẽte pathah : & hayn

cum

cum holem ut חטא:& in hoc uerbo aliqñ cōmutatꝰ aleph ĩ vau: vt Genesis[2] cap.xx.מחטו a peccādo mihi.Et de illis est qđ uenit cū additione tau in vltimo:& aleph qescēte vt[3] מלאת: & aliqñ sine additione vt מלא.Et in qescētibus lāmed he aliqñ uena est [4]cū he quiescēte latēte vt בנה עשה ראה: & aliqñ cū defectu he:& ueniet[5] tau in vltimo vt עלות גלות: & tūc pe uerbi est cū sceua si nō sit lr̃a [6]gutturalis:& si sit lr̃a gutturalis dilatabiť cū rapiē te pathah.Et sunt de illis q̄ aliqñ ueniūt[7] cū he:& aliqñ cū tau vt אלה אלות:& aliqñ cū additione tau: & pe est cū kamecz:[8]vt ternoꝝ cap.iiii.ברות ad comedēdū eis:& sic לזרות.Et aliqñ ueniet uena[9] cū cōmutatione he in yod: & cum pūctuatione pe radicis cū pathah:& hayn cū ceri vt Hoseæ[10]cap.vi. וכחכי: & sicut sperare hoīem turmas.Et quiescētia pe lāmed quæ sunt aleph he sunt filia[11]in sua uena quiescētibus lāmed he q̄ retuli mus.Sed de quiescētibus pe lāmed q̄ sunt yod[12]& aleph sunt qbus aliqñ uenit uena cū defectu pe yod:& aliqñ cū additiōe he[13]in vltimo vt יהא:cuius uena est לרוא cū yod deficiēte: & ali qñ uenit cū additione[14]he ליראה.In quiescētibus extremoꝝ ali qñ uenit uena cū quiete pe yod & additione[15]tau ut לירות:hæ sunt uenæ quiescentiū ꝑm suas spēs q̄ sunt decē & septē[16]spēs differentes a perfectis:& hæ sunt.i. אמר באמר לאמר.ii. ידוע[17]דעת.iii. דעה יכל גל יכלה.iiii. ילד לדת ללת.v. הלך לכת.vi. ליסוד.vii. לישון[18] מלאת מלא[19].viii. לרשת.viiii. נח בא.x. ללן.xi. לנוד לנוד.xii. מחטו.xiii. .xiiii. עלות גלות.xv. ברות.xvi. בחכי.xvii. לרא ליראה.[20] Defectiua pe nun sunt filia ꝑfectis ĩ forma uenę:excepto in vno לגעת[21]pe & hayn cum pathah:cum eo quod iam inuenitur in forma per fectorum לנגוע. In defectiuis[22]pe lāmed aliqñ uenit uena per fecta:& tunc est sicut forma perfectoꝝ.Et aliquādo[23] deficit: & tunc est cum additione tau totū ipsum cum pathah vt dixi mus in defectiuis pe nun[24] vt לקח לקחת. Sed defectiuum extre moꝝ aliqñ uenit ꝑfectum:& tunc est ꝑm formā[25] ꝑfectoꝝ:ali qñ pe cum kamecz:& aliquando cum sceua vt נתון נתון:[26] & ali quando uenit defectiuū extremorum: & tunc est cum seghol ut תת. Et vnum inuenitur[27]cum additione nun ut לתת. Et ex defectiuis pe nun & quiescentibus lammed aleph inuenitur quod aliquando[28]uenit perfectum: & iudicium ipsius est si cut iudicium perfectorum:& aliquando uenit defectiuum:& uenit uena cum defectu[29] pe & additione tau in vltimo: ut נשא etiam שאת. Et ex defectiuis pe nun: & quiescentibus

lāmed

בחולם כמו חטא ובזה הפעל לפעמים תומר האלף אל וו כמו בבראשית סימן כ מחטו לי׃ ומהם שבא בתוספת תו בסוף והאלף נחה כמו מלאת ולפעמים בלי תוספת כמו מלא ובנחי הלמד הא פעמים המקור בהא נחה נעלמת כמו בנה עשה ראה ופעמים בחסרון ההא ותבא תו באחרונה כמו עלות גלות ואז פא הפעל בשוא אם אינה אות גרונית ואם היא אות הגרון תתרחב בחטף פתח ויש מהם שבא פעם בהא ופעם בתו כמו אלה אלות ולפעמים בתוספת תו והפא בקמץ כמו באיכה סימן ד לברות למו וכן לזרות ולפעמים יבא המקור בתמורת הא ביוד ובניקוד פא השרש בפתח והעין בצרי כמו בהושע סימן ו ובחכי איש גרודים ונחי הפא למד שהן אלף הא הם דומים במקורם אל נחי הלמד הא שזכרנו׃ אבל מנחי הפא למד שהם יוד ואלף יש שפעם בא המקור בחסרון הפא יוד ופעם בתוספת הא באחרונה כמו ירא שמקורו לרוא ביוד חסרה ופעם בא בתוספת הא ליראה בנחי הקצוות לפעמים בא המקור בנח הפא יוד ותוספת תו כמו לירות אלה הם מקורי הנחים למיניהם שהם שבעה עשר מינים משונים מהשלמים׃ ואלו הם א אמור באמור לאמר ב ירוע דעת דעה ג יכל כל יכולת ד ילוד לדת דלת ה הלוך לכת ו ליסור ז לישון ח לרשת ט נח בא י ללון יא לנוד לנוד יב מחטו יג מלאת מלא יד עלות גלות טו ברות יו בחכי יז לרוא ליראה׃ חסרי הפא נון דומים אל השלמים בצורת המקור אלא באחד לגעת הפא והעין בפתח עם שכבר נמצא בצורת השלמים לנגוע׃ בחסרי הפא למד לפעמים בא המקור שלם ואז הוא כצורת השלמים ולפעמים חסר ואז הוא בתוספת תו כלו בפתח כמו שאמרנו בחסרי הפא נון כגון לקוח לקחת אבל חסר הקצוות לפעמים בא שלם ואז הוא כצורת השלמים לפעמים הפא בקמץ ולפעמים בשוא כמו נתון נתון ול ולפעמים בא חסר הקצוות ואז הוא בסגול כמו תת ואחר נמצא בתוספת נון כמו לתתן ומחסרי הפא נון ונחי הלמד אלף נמצא שפעם בא שלם ודינו כמשפט השלמים ופעם בא חסר ובא המקור בחסרון הפא ותוספת תו באחרונה כמו נשא גם שאת ומחסרי הפא נון ונחי

הַלָּמֶד הֵא מָצִינוּ שֶׁבָּא שָׁלֵם וְנָפַל מִן הַמָּקוֹר הַהֵא וְנוֹסְפָה תָּו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ נְטוֹת בִּשְׁוָא הַפֵּא נוּן וְחוֹלֶם הָעַיִן טֵית וְנָפַל הַלָּמֶד הֵא שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נָטָה וְכֵן הָיוּ הַחֲסֵרִים הַמְּשֻׁנִּים מִן הַשְּׁלֵמִים חֲמִשָּׁה לְמִינֵיהֶם א׳ נְגוֹעַ לָגַעַת ב׳ לָקוֹחַ לַקַּחַת ג׳ נָתוֹן נְתוֹן תֵּת לָתֵת ד׳ נָשֹׂא שְׂאֵת ה׳ נְטוֹת וּמִן הַכְּפוּלִים מִכְּפוּלֵי הָעַיִן בְּלִי נָחוֹת לִפְעָמִים בָּא מֵהֶם הַמָּקוֹר בְּחֶסְרוֹן אוֹת אַחַת מִן הַכֶּפֶל בַּכִּנּוּי וּמִלְרַע כְּמוֹ בַּלּוֹתִי חַמּוֹתִי· אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶפְשַׁר שֶׁיִּהְיֶה לְשׁוֹן עָבַר וְכֵן דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ אַךְ לְפִי דַּעְתִּי הוּא מָקוֹר וְכֵן רֹב מְקוֹרוֹת אֵלּוּ הַכְּפוּלִים בָּאוּ בְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ חַנּוֹת חַלּוֹת וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַכֶּפֶל· וּמֵהֶם שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל וּבְשׁוּרֶק כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁנִיִּים כְּמוֹ לָבוּר שֶׁשָּׁרְשׁוֹ בָּרַר· וּמֵהֶם בְּחוֹלֶם כְּמוֹ לָסוֹב שֶׁשָּׁרְשׁוֹ סָבַב וּבִכְפוּלֵי הַפֵּא וְהַלָּמֶד בְּנָחוֹת הַלָּמֶד מֵהֶם שֶׁהַמָּקוֹר בָּא בְּפֶלֶס הַשְּׁלֵמִים אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַלָּמֶד הֵא אֶל וָו כְּמוֹ הָגוֹ וּמֵהֶם שֶׁבָּא בְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ בְּהָמוֹת וּבִכְפוּלֵי הָעַיִן וְנָחֵי הַלָּמֶד יֵשׁ שֶׁהַפֵּא בְּצֵרִי וְנוֹסָפוֹת תָּו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ כֵּהוֹת אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי מְקוֹרֵי הַכְּפוּלִים לְמִינֵי הֶבְדֵּלֵיהֶם מִן הַשְּׁלֵמִים שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה מִינִים בְּמִסְפָּרָם:

ואולם הַמְּרוּבָּעִים הֵם שְׁלֹשָׁה סוּגִים מֵהֶם מְרוּבָּעִים בֶּאֱמֶת אֲשֶׁר לָהֶם אַרְבָּעָה אוֹתִיּוֹת כֻּלָּם שָׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מְכַרְבַּל שֶׁשָּׁרְשׁוֹ כִּרְבֵּל וּמֵהֶם שֶׁקְּצָתָם דּוֹמֶה לִקְצָת אֶלָּא שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ כִּי אִם כְּפוּלִים כְּמוֹ כִּלְכֵּל טִלְטֵל וְיֵשׁ שֶׁנִּמְצְאוּ פַּעַם כְּפוּלִים וּפַעַם פְּשׁוּטִים כְּמוֹ תָּעָה וְתִעְתַּע: וּמֵעַתָּה נְדַבֵּר עַל מָקוֹר כֻּלָּם עַל הַסֵּדֶר וְנֹאמַר כִּי מִקְּצָתָם בָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל וּבְחִירֶק כְּמוֹ קַרְקַר שֶׁמְּקוֹרוֹ קִיר אֵלֶּה הֵם שְׁנַיִם הַמְּרוּבָּעִים וְאֵין עוֹד הֲרֵי סַךְ כָּל צוּרוֹת מָקוֹר הַבִּנְיָן קַל אַרְבָּעִים צוּרוֹת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְפִי הַשְּׁלֵמִים וְשֶׁבַע עֶשְׂרֵה מִשְׁתַּנִּים בְּנָחוֹת וְחָמֵשׁ בְּחֶסְרוֹן וְחָמֵשׁ בַּכֶּפֶל וּבַמְּרוּבָּעִים אַחַת הֲרֵי כֻּלָּן אַרְבָּעִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְכֵן בַּדְּרָכִים שֶׁכָּתַבְנוּ לְהַכִּיר הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁהוּא שֵׁם הַפֹּעַל וְהַמָּקוֹר בֶּאֱמֶת וּמֵאֵלּוּ הָאַרְבָּעִים צוּרוֹת מְקוֹרֵי הַקַּל לְמִינֵיהֶם תּוּכַל לְהַבְחִין שֹׁרֶשׁ כָּל פֹּעַל וְשֵׁם וְלָכֵן בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת פִּנִּיתִי כְּמִנְהַג שְׁאָר הַמְּדַקְדְּקִים אוֹתִיּוֹת הַשֹּׁרֶשׁ אַף בַּשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר אֵין

lāmed he inuenimus quod uenit perfectum:& cecidit ex uena
he:& addita fuit tau in vltimo[2] vt נשות cum ſceua pe nun:& ho
lem hayn teth:& cecidit lāmed he:cuiꝰ radix eſt[3] נטה. Sicq̄ fue
rūt defectiua differētia a pfectis qnq̄ ſm ſuas ſpēs.i.[4] נגוע לגעת
.ii. לקוח לקחת.iii. נתון נתן תת לתתן.iiii. נשא שאת נשות.v.[5] Et ex dupli
cibus:ex duplicibus hayn abſq̄ quiete aliqñ uenit ex illis uena
[6] cū defectu lr̄æ vnius de duplici ī cōnotatōe correpte ut כלותי
המותי. Et ſi[7] ſint qui dicunt q̄ poſſibile ſit q̄ ſit linguæ p̄teriti:&
ſimiliter דלותי depaupatus ſum:& me ſaluum faciet : ſed ſcd̄m
[8] meam opinionē eſt uena:& ſic maior pars uenarū hoꝝ dupli
cium uenerūt cum additione tau:vt[9] חנות חלות:& hayn aggra
uatur ad ſignificandū defectū duplicis. Et de illis eſt qđ uenit
[10] cum defectu duplicis & ſciurek,put eſt ius binarioꝝ ut לבור:
cuius radix eſt ברר.[11] Et de illis eſt cum holem ut לסוב:cuius ra
dix eſt סבב. Et in duplicibꝰ pe & lāmed cum quiete[12] lāmed de
illis ſunt quorum uena uenit ponderis perfectorū: niſi q̄ in il
lo mutatur lāmed he[13] in vau ut הגו:& de illis eſt quod uenit cū
additione tau ut בהמות. Et in duplicibus hayn[14] & quieſcētibus
lāmed ſunt quoꝝ pe eſt cum ceri:& ſunt addita tau in vltimo
ut כהות : hæc ſunt[15] iudicia venaꝝ dupliciū ſm ſpecies differē
tiaꝝ ſuaꝝ a pfectis quæ ſunt quinq̄[16] ſpēs ſm ſuū numerum.
[17] ¶ Verūtn̄ quadra ſunt trium generū: de ipſis ſunt quadra
[18] vere:quibus ſunt quatuor lr̄ę oēs radicales vt[19] מכרכל:cuius
radix eſt כרכל. Et de illis ſunt quoꝝ pars aſſimulatur parti:ſed
nō ſunt inuenta[20] niſi duplicia ut כלכל שלטל. Et ſunt q̄ inueniū
tur aliqñ duplicia:& aliqñ[21] ſimplicia ut העה תעתע. Et hinc lo-
quemur de uena omnium illorum ſm ordinem:[22] & dicemus
q̄ aliquod illorū uenit cum defectu duplicis & cum hirek vt
קרקר:cuius uena eſt[23] קיר : hæc ſunt duo quadra & non plus.
Sicq̄ ſūma oīum formaꝝ uenę[24] coniugationis leuis ſunt qua
draginta formæ:duodecim ſm pfecta:& decem & ſeptē[25] dif
ferētia quiete:& qnq̄ cū defectu : & qnq̄ cū duplicitate : & in
quadris vnū. Sicq̄[26] omnia illa ſunt quadraginta ut diximus:
& ſic de modis quos ſcripſimus ad dignoſcendū radicē[27] quę
eſt nomē uerbi & uena uere. Et ex his q̄dragīta formis uenarū
[28] ipſius leuis ſm ſuas ſpēs poteris diſcernere radicem omnis
uerbi & noīs. Et iō ī caplo noīum[29] cōnotaui ſm cōſuetudinē
reliquoꝝ grāmaticoꝝ lr̄as radicis etiā in nominibꝰ:quoꝝ nō

 eſt

verbum de illis pe & hayn & lāmed ſicut in uerbis: q̄a modi &
pōdera radicū uerboꝝ[2] dirigunt ad ſciēdum etiā radices no-
minū. Et in hoc expletus eſt ſermo de uena cōiugationis[3] uer-
bi leuis: quod eſt nomen uerbi ẜm ueritatē. Et ex nūc formabi
mus nomen agentis q̄d[4] diſcipuli kimhi uocauerunt ip̄m בינוני
medium: & etiā nos uocabimus ip̄m ſic: nō ꝙ ſignificet[5] tēpus
præſens mediū inter p̄teritum & futurū: ſed quia eſt medium
inter nomen[6] & uerbum: quia ſignificat rem agnominatā per
fieri rem ex re[7] vt diximus ſuperius. Et dicemus primo ſuas re
gulas in ipſis perfectis: quia uenit tribus[8] modis in ſingulari
maſculo. Vnus eſt pe cum holem & hayn cum ceri & correpte
vt אומר[9] פוקד. Et ſecundus ꝙ uenit hayn cū hirek ut תומיך יוסיף.
Et tertius eſt cum pathah ut[10] & רוקע שוסע. Et Habib & multi
grāmatici qui fuerunt ante nos addiderūt[11] vlterius duas for
mas alias: vnam cū additione he & dictione ꝓducta vt[12] בוערה
הורבה. Et ſecūda eſt cum additione yod vt שוכני יושבי חוקקי אוסרי.
[13] Et ẜm meam opinionem nō eſt vllū hoꝝ & ſimilium eis me-
dia: ſed ſunt nomina[14] agnominū ẜm ueritatem. Et differētia
quæ eſt inter illa & inter media eſt: quia media[15] ſignificāt uer
bum modo quodā: quia ſignificant agnominatū per fieri rem
ex re vt[16] diximus multoties in eo q̄d ſcripſimꝰ ſup̄ius: ſed no-
men agnominis non[17] ſignificat uerbum omnino: ſed agno-
minatum ẜm rem de rebus: quia שוכן יושב[18] חוקק אוסר: & ſimil'r
בוער חורב ſignificāt agnomīatum per fieri rem[19] cōmorationis
ſeſſionis ſcripturæ: & ligationis & incenſionis & ruinæ. Sed
שוכני[20] יושבי חוקקי אוסרי בוערה ꝓducte: & ſil'r חורבה ſignificāt agno
minatū[21] per res has ẜm earum ſubſtantiā nō ẜm eaꝝ fieri. Et
ideo additio he & yod in his[22] eſt ad diſtinguendum inter illa
& inter media agnominata per fieri res[23] iſtas. Et hæc eſt mea
opinio de oībus noībus quibus eſt lr̄a addita in vltīo:[24] & oēs
hæ tres formæ quas retulimus quando plurificanẗ mutantur
puncta[25] hayn radicis in ſceua ſi non ſit littera gutturalis. Et ſi
ſit littera gutturalis[26] mutabit illud in rapiens pathah. Exem-
plum primi אומרים תומכים רוקעים.[27] Et exēplū ſecundi eſt אוהבים:
& ſic in continuitate pluralitatis אומרי שומרי אוהבי: licet[28] ſint
quæ uenerunt abſq; continuitate in forma continuorum ſicut
oſtendimus ſuperius in cap̄lo[29] nominis. Verūtamen fœmi-
na ſingularis habet duas formas: vna eſt ꝙ pe ſit cum holem:
& hayn

פֹּעַל מֵהֶם פֵּא וְעַיִן וְלָמֶד כְּמוֹ בַּפְּעָלִים כִּי דְּרָכֵי וּמִשְׁקָלֵי שָׁרְשֵׁי הַפְּעָלִים יִשִּׁירוּ לָדַעַת אַף שָׁרְשֵׁי הַשֵּׁמוֹת ׃ וּבָזֶה נִשְׁלַם הַמַּאֲמַר בְּמָקוֹר הַבִּנְיָן פֹּעַל קַל שֶׁהוּא שֵׁם הַפֹּעַל בֶּאֱמֶת · וּמֵעַתָּה נְצַיֵּיר שֵׁם הַפּוֹעֵל אֲשֶׁר תַּלְמִידֵי הַקִּמְחִי קָרְאוּ אוֹתוֹ בֵּינוֹנִי וְגַם אֲנַחְנוּ נִקְרָאֵהוּ כֵּן לֹא שֶׁיּוֹרֶה זְמַן הֹוֶה בֵּינוֹנִי בֵּין הֶעָבַר וְהֶעָתִיד אֶלָּא כִּי הוּא בֵּינוֹנִי בֵּין הַשֵּׁם וְהַפֹּעַל לְפִי שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הַדָּבָר הַמְתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיָן מְדָבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ לְמַעְלָה וְנֹאמַר תְּחִלָּה דְּרָכָיו בַּשְּׁלֵמִים כִּי בָא בִּשְׁלֹשֶׁת דְּרָכִים בְּיָחִיד הַזָּכָר ׃ הָאֶחָד הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וּמִלְרַע כְּמוֹ פּוֹקֵד אוֹמֵר וְהַשֵּׁנִי שֶׁבָּא הָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ תּוֹמִיךְ יוֹסִיף וְהַשְּׁלִישִׁי בְּפַתַח כְּמוֹ רוֹקַע וְשֹׁסַע וְהֶחָבִיב וְרַבִּים מֵהַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ הוֹסִיפוּ עוֹד שְׁתֵּי צוּרוֹת אֲחֵרוֹת הָאַחַת בְּתוֹסֶפֶת הֵא וְהַתֵּיבָה מִלְעֵיל כְּמוֹ בּוֹעֲרָה חוֹרֵבָה וְהַשֵּׁנִית בְּתוֹסֶפֶת יוֹד כְּמוֹ שֹׁכְנִי יֹשְׁבִי חוֹקְקִי אוֹסְרִי וּלְפִי דַעְתִּי אֵין אֶחָד מֵאֵלֶּה וְהַדוֹמִים לָהֶם בֵּינוֹנִיִּים אֲבָל הֵם שֵׁמוֹת הַתָּאֳרִים בֶּאֱמֶת וְהַהֶבְדֵּל אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַבֵּינוֹנִים הוּא כִּי הַבֵּינוֹנִים יוֹרוּ עַל פֹּעַל בְּצַד מַה כִּי יוֹרוּ עַל הַמְתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיָן מְדָבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה אֲבָל שֵׁם הַתֹּאַר לֹא יוֹרֶה עַל פֹּעַל כְּלָל אֶלָּא עַל הַמְתוּאָר בְּעִנְיָן מִן הָעִנְיָנִים כִּי שׁוֹכֵן יוֹשֵׁב חוֹקֵק אוֹסֵר וְכֵן בּוֹעֵר חוֹרֵב מוֹרִים עַל הַמְתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיַן הַשְּׁכִינָה וְהַיְשִׁיבָה וְהַחֲקִיקָה וְהָאִיסּוּר וְהַהֶבְעֵר וְהַחוּרְבָּן אֲבָל שׁוֹכְנִי יוֹשְׁבִי חוֹקְקִי אוֹסְרִי בּוֹעֲרָה מִלְעֵיל וְכֵן חוֹרֵבָה מוֹרִים עַל הַמְתוּאָר בָּעִנְיָנִים הָאֵלֶּה בְּעַצְמָם לֹא בְּהֵעָשׂוֹתָם וְלָכֵן תּוֹסֶפֶת הַהֵא וְהַיּוֹד בְּאֵלֶּה הוּא לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַבֵּינוֹנִים הַמְתוּאָרִים בְּהֵעָשׂוֹת הָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה · וְזֶה דַעְתִּי בְּכָל הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר לָהֶם אוֹת נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה וְכָל אֵלֶּה הַשָּׁלֹשׁ צוּרוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ כְּשֶׁתִּתְרַבֶּנָה תַּחֲלִיפְנָה נְקוּדַת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא אִם אֵינָהּ אוֹת גְּרוֹנִית וְאִם הִיא אוֹת גְּרוֹנִית ת תַּחֲלִיפְנָה אוֹתָהּ בְּחַטֶף פַּתַח מָשָׁל הָרִאשׁוֹן אוֹמְרִים תּוֹמְכִים רוֹקְעִים וּמָשָׁל הַשֵּׁנִי אוֹהֲבִים וְכֵן בַּסְּמִיכוּת הָרִבּוּי אוֹמְרֵי שׁוֹמְרֵי אוֹהֲבֵי אַף כִּי יֵשׁ שֶׁבָּאוּ בְּלֹא סְמִיכוּת בְּצוּרַת סְמוּכִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה בְּשַׁעַר הַשֵּׁם ׃ וְאוּלָם הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת הָאַחַת שֶׁהַפֵּא בְּחֹלֶם

והעין בשוא כמו הולכה יורדה והשנית היא שתבא העין בצרי כמו בוגרה צולעה שוקקה נוטרה ובכל אלה הצורות ההא עם הקמץ באות הקודמת היא סימן לנקבה ועוד יש צורה שלישית והיא שתבא בתוספת תו שתורה על הנקבה ובאלה העין והלמד הן בסגול כמו חוסמת יורדת וזה אם אין הלמד אות גרונית אבל כשהיא אות גרונית תחליף סגול העין והלמד אל פתח כמו שוסעת שומעת וברבוי הנקבה אם העין אינה אות גרונית תבא בשוא ואם היא גרונית תבא בחטף פתח ובשתיהן הלמד בחלם ותוספת תו באחרונה משל הראשונה שומרות משל השנית רוחצות שואבות אלו הם דרכי השלמים ונחי הפא כמוהם אבל נחי העין שאנו מחזיקים אותם לשניים הבינוני זכר יחיד דומה לעבר בכל עניניו ולא יבדל כי אם לפי הענין כמו בא קם בקמץ הפא לעולם וכשיתרבה יבא חירק תחת האות השנית בתוספת מם באחרונה שמורה על רבוי הזכרים כמו בא באים קם קמים אבל ביחידה הנקבה יש הפרש מעט בינה ובין העבר כי העבר מלעיל והבינוני מלרע כי באה פעל עבר ובאה בינוני ולפעמים תבא אלף במקום הא כמו דשא וברבוי יהפך קמץ האות השנית אל חלם בתוספת תו להורות על רבוי הנקבות כמו באות קמות וכן כשהפא הפעל לעבר נקודה בחלם גם הבינוני נקוד בחלם כמו בוש בושים בושה בושות אך אמנם יש לכוין על אשר כתבנו כי לפעמים תבא האלף במקום הא כי זהו לדעת רבי יונה המדקדק שכתב כי כעגלה דשא הכתוב בירמיה סימן נ שמשפטו דשה בהא באחרונה כמו שהוא כתוב בספרו או באה האלף תמורת הא והקמחי אמר שהיא חסרה תוספת ההא המורה על הנקבה כמו כשגגה שיוצא שכתוב בקהלת סימן י וכן פה היה ראוי שיכתב דשאה על משקל חכמה ורבי יונה כבר דחה זה הפירוש כי אם כן הוא היה ראוי לבא השין בצרי כמשפט בעלי האלף כגון מלאת צמאת · ולי נראה כי שניהם רחוקים מדרך האמת והקמחי קרב להוראת הענין אבל לא לדקדוק התיבה וזה כי כמו שאמרנו למעלה על דעת רבי יונה דשא הוא שם הפועל הנקרא בינוני וחכמה שם

& hayn cũ sceua ut הולכה יורדה . Et scđa ē ꝙ ueniat hayn cũ ceri vt[2] בוגדה צולעה שוקקה נוטרה : & in oĩbus his formis he est cum kamecz[3] in lr̃a ꝑcedẽti q̃ est signũ fœminæ. Et iterꝝ est forma tertia: & est ꝙ veniat[4] cũ additiõe tau q̃ significet supra fœminã: & in his hayn & lãmed sunt cũ seghol vt[5] חוסמת יורדת : & hoc si non sit lãmed lr̃a gutturalis: sed qñ est lr̃a gutturalis[6] mutabit seghol hayn & lãmed in pathah ut שומעת שוסעת: & ĩ plr̃itate[7] fœminæ si hayn nõ sit lr̃a gutturalis ueniet cũ sceua: & si sit gutturalis ueniet[8] cũ rapiente pathah: & in ambobus lãmed est cum holem: & est additio tau in ultimo. Exemplum[9] primę שומרות: exemplũ scđæ est רוחצות שואבות: hæ sunt regulę[10] ꝑfectoꝝ: & quiescentia pe sunt qualia ipsa: sed quiescẽtia hayn q̃ nos tenemus [11] ꝓ binariis medius masculus singularis sił'is est ꝑterito in oĩbus suis rebus: & nõ distingueť nisi[12] ꝑm rẽ ut בא קם cũ kamecz pe semp: & qñ plr̃ificabiť ueniet hirek sub[13] lr̃a scđa cũ additione mem in vltimo q̃ significat multitudinẽ masculoꝝ ut[14] יבא באים קם קמים : sed in singl'i fœminina est dr̃ia parũ inter ipsam & iter[15] ptm̃: quia ptm̃ est ꝓductũ & mediũ est correptũ: quia באה est verbũ ptm̃ & באה[16] est mediũ. Et aliqñ uenit aleph uice he vt דשא. Et in pluralitate conuerteť kamecz[17] lr̃æ secũdæ in holem cum additione tau ad significãdũ plr̃itatem fœminaꝝ vt[18] באות קמות. Et silr̃ qñ pe uerbi ꝑteriti est pũctuata cũ holem etiã mediũ est pũctuatum[19] cum holem vt בוש בושים בושה בושות. Verũtamen est adamussim considerandũ supra id qđ[20] scripsimus: quia aliqñ ueniet aleph loco he: qa hoc est ꝑm opĩonẽ rabi Iona[21] grãmatici qui scripsit ꝙ sicut uitula דשא qđ est scriptum Hieremiæ cap. l. cuius ius est[22] דשה cũ he in vltimo sicut est scriptũ in suo libro: aut uenit aleph vice[23] he. Et kimhi dixit ꝙ sit defectiua additionis he significãtis fœmínã[24] ut sicut fallẽtia aut error שיוצא exiẽs qđ scriptũ est in ecclesiastes ca. x. & similiter hic debebat scribi[25] דשאה scđm pondus חכמה. Et rabi Iona iam exclusit hanc interꝑtationẽ: quia si sic[26] esset debebat scin uenire cũ ceri sicut est ius hñtiũ aleph vt צמאה[27] מלאה. Et mihi videtur ꝙ ambo illi sint remoti ab itinere ueritatis: & Kimhi est propior[28] significatiõi rei : sed non institutitioni ad amussim ipsius dictiõis: qa ut diximꝰ supius[29] ꝑm opĩonẽ rabi Iona דשא est nomẽ agentis qđ uocať mediũ: & חכמה est nomen

agnoīs:& sic etiā rabi Iona errauit ꝼm viam significationis di ctionis:qa est[2] linguæ רשא עשב & nō est linguæ רישה : quia sic in terpretatus est Ionathan ut uitula pascēs:[3] cuius expositio est sicut vitula educata in prato:& iō ꝼm meam opinionē si insti tueremus uerbū ex hoc[4] nomine esset dicendū רשא רשאתי sicut קרא קראתי : & si nō inueniat̃ in vsu[5] linguæ.Etiā īuenimus de bi nariis q̄ grāmatici auctores trinitatis uocauerūt[6] quiescentia hayn vau ꝙ lr̃a prima sit cū ceri:& sic in ptō ut מת:& in pl̄itate מתים.[7] Et de quiescētibus pe yod & lāmed aleph sunt quorū pe est cū kamecz & hayn cū ceri vt ירא:[8] & ī ɔtinuitate yod cū sce ua vt ירא : & sic in pluribus יראים. Et ex illis est cuius masculus uenit[9] sicut ius perfectoꝝ:& plura & singl̄is fœmina & multę mutant̃ ut יצא[10] ꝙ singl̄e est יצא cū holem pe & ceri hayn:& in pl̄itate hayn cū sceua & lāmed[11] cū hirek cum additione mem ad significationē pl̄ium masculorū יוצאים:& in singl̄i fœminīa [12] etiā יוצאה czade cū sceua & aleph cū kamecz:& cū additione he signū fœmīæ:[13] uel יוצאת cum ceri czade & quiete aleph: & additiōe tau pōt eē ꝙ sit etiā[14] mediū ipsius leuis.Et si ꝼm meā opinionē sit nomē rei exitus:& in pl̄ibus uenit[15] czade cū sce ua & lāmed cum holem cum additione tau signo pluralitatis. Et ex illis est ꝙ inuenit̃[16] singularis fœmina modo diuerso ab oībus his ꝙ pe est cum holem:& hayn cum kamecz cū[17] addi tione he in vltimo ad signum fœminæ vt יונה ex non תונו frau detis.Sicꝗ sūma[18] quiescētium differentium ꝼm suam formā a perfectis sunt tresdecim uel quatuordecim[19] רוקע רוקעים אוהב אוהבי הולכה נושרה יורדה יורדת[20] חוסמת שומעת רוחצת רוחצות בא בוש בושים דשה דשא ירא[21] יראים יצא יוצאים יוצאה יוצאת יוצאות יונה. Et in defecti uis inueniunt̃ omnia[22] similia perfectis. Et iterum duplicia & quadra non uenerunt in hac sūma.Sicꝗ[23] summa omniū for marum nominū agentium:quæ uocantur media sunt decem & septem figuræ:[24] tres perfectorum:& quatuordecim variā tium ob quietem.[25] ℭ Et hinc formabimus actum huius con iugationis ꝼm suas species:& dicemus[26] ꝙ in ipsis pfectis nō est ꝼm vnū modū:qa[27] in singl̄i masculo ueniet pe cū kamecz: & hayn cum sciurek vt[28] שמור:& in continuitate mutabitur tri bus modis. Primo ꝙ ueniat pe[29] cum sceua ut נבוב. Secundo quando est littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah vt

חבור

התואר וכן גם רבי יונה טעה לפי דרך הוראת התיבה כי הוא לשון דשא עשב ולא לשון דישה כי כן תרגם יונתן כעגלה רבקא שפירושו כעגלה גדלה במרבק ולכן לפי דעתי אלו בנינו פעל מזה השם היה לאמר דשא דשאתי כמו קרא קראתי אף כי לא נמצא בהרגל הלשון · גם נמצא מהשניים שהמדקדקים בעלי השלוש קראו אותם נחי העין וו שהאות הראשונה בצרי וכן בעבר כמו מת וברבוי מתים ומנחי הפא יוד והלמד אלף יש אשר הפא בקמץ והעין בצרי כמו ירא ובסמוך היוד בשוא ירא וכן ברבים יראים ומהם שהיחיד זכר בא כמשפט השלמים והרבים והיחידה נקבה והרבות נשתנו כמו יצא שהיחיד יוצא בחולם הפא וצרי העין וברבוי העין בשוא והלמד בחירק עם תוספת מם להוראת הרבים זכרים יוצאים וביחידה נקבת גם כן יוצאה הצדי בשוא והאלף בקמץ ובתוספת הא סימן לנקבה או יוצאת בצרי הצדי ונח האלף ותוספת התו אפשר שהוא גם כן בינוני מן הקל אף כי לפי דעתי הוא שם ענין היציאה וברבות באה הצדי בשוא והלמד בחלם עם תוספת תו סימן לרבוי ומהם שנמצאת היחידה הנקבה בדרך משונה מכל אלה שהפא בחלם והעין בקמץ עם תוספת הא באחרונה סימן לנקבה כמו יונה מן לא תונו הרי סך הנחים המשתנים בצורתם מן השלמים הם שלשה עשר או ארבעה עשר רוקע רוקעים אוהב אוהבים הולכה נוטרה יורדה יורדת חוסמת שומעת רוחצת רוחצות בא בוש בושים דשה דשא ירא יראים יוצא יוצאים יוצאה יוצאת יוצאות יונה ובחסרים נמצאו כלם דומים לשלמים וכן גם הכפולים והמרובעים לא באו בזה הכלל הרי סך כל צורות שמות הפעלים הנקראים בינונים שבע עשרה צורות שלש בשלמים וארבע עשרה משתנות בנחות ׃

ומעתה נצייר הפעול מזה הבנין על מיניו ונאמר כי בשלמים אינו אלא על דרך אחד כי ביחיד הזכר תבא הפא בקמץ והעין בשורק כמו שמור ובסמיכות ישתנה על שלשה דרכים הראשון שתבא הפא בשוא כמו נבוב השנית כשהיא אות גרונית תבא בחטף פתח כמו

חֲמוֹר · הַג׳ בְּחַטֵף סֶגוֹל כְּמוֹ עֱרוּךְ עֱזוּז מִלְחָמָה וְלִפְעָמִים תָּבֹא פֵּא הַפָּעַל בְּקָמֵץ אַף בִּסְמִיכוּת לְפִי מִקְצָת הַמְדַקְדְּקִים כְּמוֹ לָבוּשׁ בְּגָדִים וְכַיּוֹצֵא בוֹ · וּלְפִי דַעְתִּי שֶׁהוּא מוּכְרַת כְּמוֹ לָבוּשׁ בִּבְגָדִים כֵּן דַעַת רַבִּי דָוִד קִמְחִי וְהֶחָבִיב נוֹטֶה לִדְבָרָיו וְדַעְתִּי גַם כֵּן נוֹטָה עִמָּהֶם · וּבְרִבּוּי גַּם כֵּן תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק בְּתוֹסֶפֶת מֵם סִימָן לַזְּכָרִים הָרַבִּים כְּמוֹ גְּאוּלִים וּבִסְמִיכוּת בְּצֵרִי וְחֶסְרוֹן הַמֵּם כְּמוֹ גְּאוּלֵי יְהוָה גַם הַיְחִידָה נְקֵבָה הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא שְׁמוּרָה עַל הַנְּקֵבָה וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא אֶל תָּו וְהַלָּמֶד בְּפַתַח כְּמוֹ עֲזוּבַת רוּחַ וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁגַּם תָּבֹא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד אַחֲרֵי הַתָּו כְּמוֹ גְּנוּבְתִי מִלְעֵיל וְלִי נִרְאֶה שֶׁגְּנוּבְתִי וְכָל אֲשֶׁר בְּדַרְכּוֹ הוּא שֵׁם הַתֹּאַר לֹא שֵׁם פָּעוּל וְהַיּוֹד תּוֹרֶה עַל זֶה · וּבְרִבּוּי הַנְּקֵבָה תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם וּבְתוֹסֶפֶת הַתָּו כְּמוֹ בְּצוּרוֹת וְאִם הִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּשׁוּב הַשְּׁוָא חֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ עֲזוּבוֹת חֲמוּרוֹת אֵלֶּה הֵם צוּרוֹת הַפְּעוּלִים בַּשְּׁלֵמִים מִן הַקַּל

הֲרֵי הַפָּעוּל אֶחָד וְיִשְׁתַּנֶּה בִּנְטִיָּתוֹ לְפִי הַבִּנְיָנִים בַּפְּעָלִים שֶׁהַקָּמֵץ יִתְהַפֵּךְ אֶל שְׁוָא אוֹ חָטֵף בְּשְׁוָא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד תִּשְׁתַּנֶּה הַיּוֹד קְמוּצָה בִּסְמִיכוּת וְתִהְיֶה נָחָה וְנֹאמַר מִן יָדוּעַ וִירוּעַ וּבְנָחֵי הָעַיִן וָו שֶׁאָנוּ מַחֲזִיקִים אוֹתָם שְׁנַיִם מָצָאנוּ הַפֵּא בְּחוֹלֶם מְקוֹם שׁוּרֶק כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה סִימָן כ״ה הַלּוֹט הַלּוֹט שֶׁרֹב הַמְדַקְדְּקִים אָמְרוּ שֶׁהָרִאשׁוֹן שֵׁם וְהַשֵּׁנִי פָּעוּל כְּמוֹ הַמַּסֵּכָה הַנְּסוּכָה · וְכֵן נִרְאֶה מִתַּרְגּוּם יוֹנָתָן שֶׁתִּרְגֵּם אַפֵּי רַבָּא דְרַב אַף עַל פִּי שֶׁמִּתַּרְגּוּם יוֹנָתָן נִרְאֶה שֶׁהַלּוֹט רִאשׁוֹן אֵינוֹ שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ מַסֵּכָה אֶלָּא שֵׁם תּוֹאַר שֶׁלֹּא תִרְגֵּם אַפֵּי רָבוּתָא אֶלָּא בְּסָמוּךְ פְּנֵי הַגָּדֵל שֶׁגָּדַל הֲרֵי שֶׁהָרִאשׁוֹן שֵׁם תּוֹאַר וְהַשֵּׁנִי תּוֹאַר לַמְקַבֵּל הָעֲשׂוֹת עִנְיַן הַתּוֹאַר הַהוּא שֶׁהוּא הַפָּעוּל כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְלִפְעָמִים תָּבֹא בְּאֵלּוּ הַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מוּל וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא תָּבֹא יוֹד נָעָה בִּמְקוֹם הֵא כְּמוֹ בָּנוּי נָטוּי הֲרֵי צוּרוֹת הַנָּחִים אַרְבַּע יָרוּעַ וִירוּעַ לוּט מוּל נָטוּי · וְאֻמְנָם בַּחֲסֵרִים בַּחֲסֵרֵי הַפֵּא לָמֶד יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי לוּקָּח הוּא פָּעוּל וְלִי נִרְאֶה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא פוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וְאֵין צוֹרֶךְ לְרוֹחַק הַקִּמְחִי שֶׁכָּתַב לֻקַּח בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם שֶׁלֹּא הוּזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וְלוּקַּח בְּשׁוּרֶק שֵׁם תּוֹאַר אֶלָּא שֶׁבְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם הוּא מְחֻדְגּוֹשׁ

חבור. Tertio cū rapiēte seghol vt עזוז ערוז ordinatus fortificatus bello: & aliqñ uenit pe[2] uerbi cū kamecz etiā in cōtinuitate ſm quosdā grāmaticos vt לבוש uestitus pannos[3] & siſe ei: & ſm meā opinionē est ꝙ sit discōtinuū sicut vestitus cum pānis: sic est opinio rabi[4] Dauid kimhi: & Habib declinat in sua verba: & mea opīo etiā declinat secū: & in pl'itate[5] etiā ueniet pe cum sceua: & lāmed cum hirek cū additione mēm signo masculoꝝ[6] pluriū vt גאולים: & in cōtinuitate cū ceri: & in minutiōe mem vt גאולי redēpti Dei. Etiā[7] singl'is fœminæ pe est cū sceua: & lāmed cū kamecz: & cū additione he q̄ significat[8] fœminā: & in cōtinuitate mutabiť he in tau: & lāmed est cū pathah vt עצובת dolens spū.[9] Et alii dixerūt ꝙ ēt ueniet cū additione yod post tau vt גנובתי ꝓducte.[10] Et mihi vř ꝙ גנובתי: & oē qđ est sui modi est nomen agnoīs: & nō nomē acti:[11] & yod significat hoc. Et in pl'itate fœmīæ ueniet pe cū sceua: & lāmed cū holem[12] & cū additione tau vt בצורות: & si illa sit lr̄a gutturalis redit sceua in rapiens[13] pathah vt חמודות עזובות: hę sunt formæ actoꝝ in ipsis ꝑfectis ipsius leuis.[14] Sicq; actū est vnū & mutať in sua declinatione ſm cōiugatōes uerboꝝ: qa kamecz[15] cōuerteť in sceua: aut rapiēs cū sceua ut diximus. Et in qescētib⁊ pe yod mutabiť[16] yod cū kamecz in cōtinuitate: & erit quiescēs: & dicemus ex ידוע וידוע. Et ī qeseētibus hayn[17] vau quæ nos tenemus binaria inuenimus pe cū holē loco sciurek: vt[18] Isayę ca. xxv. הלוט הלוט ꝙ maior pars grāmaticorū dixerūt ꝙ primū sit nomē:[19] & secūdū sit actū ut המסכה הנסוכה: & sic vř ex interꝑtatiōe Ionathan[20] qui interꝑtatus est facies דרב רבא magni: q magnificatus est: licet ex interꝑtatione Ionathan videať ꝙ לוט[21] primū nō sit nomen rei sicut מסכה: sed nomē agnoīs: quia nō est interꝑtatus facies[22] magnitudīs: sed in cōtinuo facies magnificati: q magnificatus est. ecce ꝙ primū est nomē agnoīs: & scđm[23] est agnominatio recipiētis fieri rem agnoīs illius qđ est ipm actū vt diximus.[24] Et aliqñ ueniet in his pe cū sciurek ut מול: & ī qescētib⁊ lāmed he ueniet yod[25] mota loco he vt בנוי נטוי. Sicq; formę qescētiū sunt q̄tuor ידוע וידוע[26] לוט מול נטוי. Sed in defectiuis: in defectiuis pe lāmed sunt qui dicūt ꝙ לוקח[27] sit actū: & mihi vř ꝙ nō sit nisi פעול: cuius nō est relatū nomē sui agētis: & nō[28] est necessitas coarctatōis kimhi: q scripsit לקח cū collectiōe labioꝝ sit: cuius nō est relatū nomē[29] sui agentis: & לוקח cū sciurek sit nomē agnoīs: excepto ꝙ cū collectiōe labioꝝ est de ipo graui

& cum

& cum sciurek est ipsius quadri put cõprobauimus superius:
& non est de leui penitus: qa[2] essendo לקח ex defectiuis pe lam
med essendo ueniens sine defectu esset ius eius sicut iudicium
[3] pfectorꝝ ad ueniẽdũ lãmed cũ kamecz: & koph cũ sciurek ẜm
põdus נגוע: & siľr לקוח[4] nõ לוקה: & iõ nõ annumerabimus defe-
ctiuis formã differẽtẽ a formis pfectorꝝ. Sicꝙ[5] oẽs formæ acti
leuis siue forma actorꝝ siue formæ declinatiõis sunt septẽ for-
mæ[6] נשוי לנו מול וידוע ידוע ערוך חבור נכוב נכוב: tres in pfectis[7] & qua
tuor in quiescẽtibus. Sicꝙ iam exposuimus partes ipsius leuis
quas grãmatici[8] postremi qui fuerũt ante nos uocauerũt illas
uerba: & nos procedẽtes[9] post vestigia ueterum qui amant ue
ritatem posuimus illas in capitulo [10] nominũ. Et ex nunc reli-
quum est nobis exponere uerba ẜm ueritatẽ ẜm ordinem præ
teritum[11] & impatiuũ & futurum: & loquemur de vnoquoꝙ
eorum in pfectis: & in quiescentibus & in defectiuis[12] & in du
plicibus in eo quo erit differentia inter illa & inter pfecta.
[13] ¶ Sicꝙ pteritũ leuis ĩ pfectis inueniť tribus modis. Primo
[14] & est quo gignitur ut plĩm ꝙ pe sit cũ kamecz: & hayn cũ pa-
thah.[15] Secũdo ꝙ pe sit cũ kamecz: & hayn cũ ceri. Tertio ꝙ
pe sit cum kamecz: & hayn cũ holem.[16] Et exẽplũ trium illorũ
in uersu vno in fine numeri: & nõ יכל potuit Mosces venire in
[17] testificationẽ: qa שכן coluit supra ipsum nubis: & gloria Dei
מלא impleuit tabernaculũ: ecce יכל[18] שכן מלא. Sed est sciendũ ꝙ
inueniunť uerba pti multa: quorꝝ singľe masculinũ abñs totũ
est[19] cũ kamecz ẽt in cõtinuitate: ẽt in pausa oĩa sũt cũ kamecz
semp: & exẽplũ eorꝝ q̃ ueniũt[20] tota cũ kamecz sine pausa sunt
ut Isayæ leo שאג mugiit: in psalterio psalmo. xcviii.[21] מלך ירגזו.
psal. xcvi. מלך תגל. psal. xcii. מלך גאות. psal. cxi. רשע יראה וכעס.
בבאות יעץ Deus exercituũ cõsuluit:[22] & pter hæc & cũ erectiõe
minori vt depignorãdo non חבל depignoratus est: & fœnus
nõ לקח accepit oẽ[23] lucrũ ei⁹ qđ רכש lucrat⁹ ẽ & cætera. Formę
pti leuis sũt ergo ĩ pfectis[24] q̃tuor: & hę sũt illæ אכל מלך מלא יכל.
Sed binaria oĩa ipã sũt cũ kamecz vt[25] קם צץ שש & cætera. Et ex
qescẽtib⁹ hayn vau sũt quorꝝ pe est pũctuata cũ holẽ: vt mane
[26] אור lucuit Geñ. ca. xliiii. & onklos ĩterptat⁹ ẽ mane illumĩatũ
ẽ. Et ex illis sũt cũ ceri[27] ut מת. Sed qescẽtia lãmed he: & lãmed
aleph maior ps eorꝝ sunt cũ kamecz ut מצא[28] ראה: hę sũt formę
singľis abñtis שכן מלא יכל רכש צץ אור: q̃ sũt[29] sex nũero. Et ĩ pñtia
z' ad suũ signũ ẽ tau cũ kamecz p mascľo: & cũ sceua p fœmĩa

vt

וּבְשׁוּרֶק הוּא מִן הַמְּרוּבָּע כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ לְמַעְלָה וְאֵינוֹ מִן הַקַּל כְּלָל כִּי בִּהְיוֹת לָקַח מֵחַסְרֵי הַפֵּא לָמֶד בִּהְיוֹתוֹ בָּא בְּלִי חִסָּרוֹן הָיָה דִּינוֹ כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁלֵמִים לָבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֵץ וְהַקּוֹף בְּשׁוּרֶק עַל מִשְׁקַל נָגוּעַ וְכֵן לָקוּחַ לֹא לוּקַח וְלָכֵן לֹא נִמְנֶה לַחֲסֵרִים צוּרָה מְשׁוּנָּה מִצּוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים הֲרֵי כָּל צוּרַת פָּעוּל הַקַּל בֵּין צוּרַת הַפְּעוּלִים בֵּין צוּרוֹת הַנְּטִיָּה שֶׁבַע צוּרוֹת נָבוֹב נָבוּב חֲבוּר עֱרוּךְ יָרוּעַ וִידוּעַ לוּט מוּל נָטוּי שָׁלֹשׁ בַּשְּׁלֵמִים ו׳ וְאַרְבַּע בַּנָּחִים · הִנֵּה כְּבַר בֵּאַרְנוּ חֶלְקֵי הַקַּל אֲשֶׁר הַמְּדַקְדְּקִים הָאַחֲרוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ קָרְאוּ אוֹתָם פְּעָלִים וַאֲנַחְנוּ הַהוֹלְכִים אַחֲרֵי עִקְּבוֹת הַקַּדְמוֹנִים הָאוֹהֲבִים אֶת הָאֱמֶת שַׂמְנוּ אוֹתָם בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת וּמֵעַתָּה נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר הַפְּעָלִים בֶּאֱמֶת עַל הַסֵּדֶר עָבָר וְצִוּוּי וְעָתִיד וּנְדַבֵּר עַל כָּל אֶחָד מֵהֶם בַּשְּׁלֵמִים וּבַנָּחִים וּבַחֲסֵרִים וּבַכְּפוּלִים בְּמָה שֶׁיִּהְיֶה חִילּוּף בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַשְּׁלֵמִים ׃

וְהִנֵּה עָבַר הַקַּל בַּשְּׁלֵמִים נִמְצָא עַל שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים הָרִאשׁוֹן וְהוּא הַהֹוֶה עַל הָרֹב שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּפַתַּח · הַשֵּׁנִי שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וּמָשָׁל שְׁלָשְׁתָּם בְּפָסוּק אֶחָד בְּסוֹף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְיָ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן הֲרֵי שָׁכַן מָלֵא יָכֹל אַךְ יֵשׁ לָדַעַת שֶׁנִּמְצְאוּ פָּעֳלֵי עָבָר רַבִּים שֶׁהַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר כֻּלּוֹ בְּקָמֵץ אֲפִילוּ בִּסְמִיכוּת אַף כִּי בְּהֶפְסֵק כֻּלָּם בְּקָמֵץ לְעוֹלָם וּמָשָׁל הַבָּאִים כֻּלָּם בְּקָמֵץ בְּלֹא הֶפְסֵק הוּא כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה אַרְיֵה שָׁאָג בִּתְהִלִּים מִזְמוֹר יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ יְיָ מָלָךְ תָּגֵל מָלַךְ גֵּאוּת רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס יְיָ צְבָאוֹת יָעָץ וְזוּלַת אֵלֶּה וְכֵן בְּזָקֵף קָטוֹן כְּמוֹ חָבוֹל לֹא חָבָל וּמַרְבִּית לֹא לָקַח כָּל רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ וְזוּלָתָם · צוּרוֹת עָבַר הַקַּל אִם כֵּן בַּשְּׁלֵמִים הֵן אַרְבַּע וְאֵלּוּ הֵן אָכַל מָלַךְ מָלֵא יָכֹל · וְאוּלָם הַשְּׁנִיִּים כֻּלָּם בְּקָמֵץ כְּמוֹ קָם צָץ שָׁשׁ וְזוּלָתָם וּמְנָחֵי הָעַיִן וָו יֵשׁ שֶׁהַפֵּא נְקוּדָה בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הַבֹּקֶר אוֹר בִּבְרֵאשִׁית סִימָן מ״ד וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגֵּם צַפְרָא נְהַר · וּמֵהֶם בְּצֵרִי כְּמוֹ מֵת וְאוּלָם נָחֵי הַלָּמֶד הֵא וְהַלָּמֶד אָלֶף רֻבָּם כֻּלָּם בְּקָמֵץ כְּמוֹ רָאָה מָצָא אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר שָׁכַן מָלֵא יָכֹל רָכַשׁ צָץ אוֹר שֶׁהֵן שֵׁשׁ בְּמִסְפָּר וְנֹכַח הַשֵּׁנִי לְסִימָנוֹ הִיא תָּו בְּקָמֵץ לַזָּכָר וּבִשְׁוָא לַנְּקֵבָה

כְּמוֹ רָכַשְׁתָּ רָכַשְׁתְּ שָׁכַן שָׁכַנְתָּ שָׁכַנְתְּ מָלֵא מָלֵאתָ מָלֵאתְ יָכֹל יָכוֹלְתָּ יָכֹלְתְּ צָץ צַצְתָּ צַצְתְּ בּוֹשׁ בּוֹשְׁתָּ בּוֹשְׁתְּ וְלָרִאשׁוֹן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת תָּו בְּחִירֶק כְּמוֹ שָׁכַנְתִּי מָלֵאתִי יָכֹלְתִּי רָכַשְׁתִּי צַצְתִּי בּוֹשְׁתִּי וּבַיְחִידָה הַנְּקֵבָה נִסְתֶּרֶת תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן בַּשְּׁלֵמִים אֶל שְׁוָא וְהַלָּמֶד תָּבֹא בְּקָמֵץ וְהֵא בַּסּוֹף בֵּין בַּשְּׁלֵמִים בֵּין בַּנָּחִים כְּמוֹ שָׁכְנָה מָלְאָה יָכְלָה צָצָה רָכְשָׁה בּוֹשָׁה וּבְרִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים תָּבֹאנָה שֶׁבַע צוּרוֹת כִּי בְּכֻלָּם לָמֶד הַפֹּעַל בְּשׁוּרֶק· וּבַאֲשֶׁר עַיִן הַפֹּעַל בַּיָּחִיד בָּאָה בְּחֹלֶם אוֹ בְּקָמֵץ בְּרִבּוּי תָּבֹא כְּמוֹ כֵן דּוֹמֶה לָהּ אוֹ תֵּהָפֵךְ לִשְׁוָא כִּי נֹאמַר שָׁכְנוּ מָלְאוּ יָכְלוּ יָכֹלוּ צָצוּ רָכְשׁוּ בּוֹשׁוּ וְאִם הָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תַּחֲלִיף הַשְּׁוָא אֶל חֲטַף פַּתָּח כְּמוֹ פָּעֲלוּ וּבָאֲרִית נַח וְסוֹף פָּסוּק כֻּלָּם בְּקָמֵץ שָׁכָנוּ פָּעָלוּ וְהָרִבּוּי לְנֹכַח הַשֵּׁנִי בָּא עַל שְׁלֹשָׁה פָּנִים הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כַּאֲשֶׁר גַּם בַּיָּחִיד הָיְתָה בְּחֹלֶם וּבְתוֹסֶפֶת תָּו מֵם בִּסְגוֹל כְּמוֹ יְכָלְתֶּם וּבַאֲשֶׁר הָעַיִן הָיְתָה בַּיָּחִיד בְּקָמֵץ אוֹ בְּפַתָּח אוֹ בְּצֵרִי מֵהֶם שֶׁתָּבֹא בָּרִבּוּי לְנֹכַח בְּפַתָּח כְּמוֹ שְׁכַנְתֶּם רְכַשְׁתֶּם חֲפַצְתֶּם וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא בִּסְגוֹל כְּמוֹ מְלֵאתֶם שְׁאֶלְתֶּם וְרַבִּי יַעֲקֹב בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר כָּתַב כִּי הַיָּחִיד מֵאֵלוּ הוּא בְּשֶׁקֶל חָפֵץ וְלֹא נִרְאָה לָנוּ שֶׁיֵּשׁ בִּדְבָרָיו עִקָּר אַחֲרֵי אֲשֶׁר אֵין הַיָּחִיד נִמְצָא· וּכְבָר מָצָאנוּ שֶׁאַף חָפֵץ בָּרִבּוּי הָעַיִן פֵּא בְּפַתָּח כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה· וְכֵן בְּרִבּוּי הָרִאשׁוֹן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ גַּם כֵּן הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּפַתָּח בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק כְּמוֹ פָּקַדְנוּ· אֲבָל צַצְנוּ בּוֹשְׁנוּ בַּשְּׁנִיִּים וְנָחֵי הָעַיִן הַלָּמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְהַפֵּא כְּמוֹ בָּעָבָר הַיָּחִיד· וְאוּלָם לְנֹכַח הַיָּחִיד הַפֵּא וְהָעַיִן כְּמוֹ בַּנִּסְתָּר וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא נָח וּבְתוֹסֶפֶת תָּו בְּקָמֵץ לַזָּכָר וּבִשְׁוָא נָע לַנְּקֵבָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ צַצְתָּ צַצְתְּ יָכֹלְתָּ יָכֹלְתְּ וּכְשֶׁהָעַיִן מֵאוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן אָז גַּם הִיא תָּבֹא בְּפַתָּח לַנְּקֵבוֹת כְּמוֹ שָׁמַעַתְּ וּבְנֹכַח רִבּוּי אֵין בֵּין הַנְּקֵבוֹת וְהַזְּכָרִים אֶלָּא שֶׁהַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף וְהַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן תְּמוּרַת מֵם· וּבַשְּׁנִיִּים בָּרִבּוּי הַפֵּא בְּפַתָּח בֵּין לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין לְנֹכַח כְּמוֹ קַמְתֶּם קָמְנוּ וּבְכֵן כְּבָר יְדַעְתֶּם מִמַּה שֶׁכָּתַבְנוּ כָּל חֶלְקֵי בִּנְיַן הֶעָבָר מִן הַקַּל וְהוּא הֶעָבָר הַשָּׁלֵם· וְאָמְנָם הַבִּלְתִּי שָׁלֵם הוּא עַל שְׁלֹשָׁה פָּנִים אוֹ שֶׁיָּבֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל בְּדִבּוּר הֶעָבָר כְּמוֹ וּפַרְעֹה חֹלֵם הָיָה חוֹלֵם· אוֹ שֶׁיָּבֹא עָתִיד

vt רכש רכשת מלא מלאת יכל יכלת[2] צץ צצת צצת בוש
בושת בושת : & ꝑ primo loquente pro se[3] cũ additione tau cũ hi
rek vt שכנתי מלאתי יכלתי רכשתי צצתי בושתי.[4] Et pro singulari fœmi
na absente mutabiť hayn in ꝑfectis in sceua:& lãmed[5] ueniet
cum kamecz & he in fine siue in perfectis siue in qescẽtibus vt
שכנה[6] מלאה יכלה צצה רכשה בושה. Et in pluralitate masculorũ ab⸗
sentium uenient septẽ[7] formæ:quia in oĩbus illis lãmed uerbi
est cum sciurek:& qñ hayn uerbi in singľi[8] uenit cũ holem uel
cum kamecz in pľitate similiter est illi simile aut cõuertetur in
sceua:qa[9] dicemus שכנו מלאו יכלו צצו רכשו בושו:& si hayn
sit littera[10] gutturalis mutabit sceua in rapiens pathah vt פעלו
& in quiete & in fine pausæ[11] totũ est cum kamecz שכנו פעלו. Et
pluralitas pro p̃sentia secundi ueniet tribus modis pe[12] cum
sceua:& hayn cum holem sicut etiam in singulari fuit cum ho
lem & cum additione tau mem[13] cum seghol ut יכלתם.Et in qui
bus hayn fuerit ĩ singulari cum kamecz uel pathah uel[14] ceri:
ex illis sunt quoꝶ ueniet in pľitate ꝑ p̃senti cũ pathah vt שכנתם
רכשתם חפצתם.[15] Et ex illis quorum ueniet cum seghol ut מלאתם
שאלתם:& rabi Iacob filius rabi Elhazar[16] scripsit ꝙ singľe isto⸗
rum sit ponderis חפץ : & nõ uideť nobis ꝙ sit in suis uerbis ra
dix[17] postq̃ nõ est singulare inuentũ.Et iam inuenimus ꝙ etiã
חפץ in pľitate hayn pe[18] est cũ pathah ut scripsimus superius :
& sic in pľitate primi loquentis ꝑ se etiã[19] pe est cũ kamecz: &
hayn cũ pathah cum additione nun sciurek vt פקדנו:sed[20] צצנו
בושנו in binariis & qescẽtibus hayn lãmed radicis est cũ sceua:
& pe est sicut in prõ[21] singľis. Verũtñ pro pręsenti singľi pe &
hayn sunt sicut in abñti:& hayn cũ sceua qescẽte[22] & cũ addi⸗
tione tau cum kamecz pro masculo:& sceua moto pro fœmĩa
ut scripsimus צצת צצת[23] יכלת יכלת : & quando hayn fuerit de lit
teris gutturis:tunc etiam ipsa ueniet cũ pathah pro fœminis
[24] vt שמעת:& in p̃sentia pluralitatis nõ est inter fœminas & ma
sculos nisi quia masculi[25] cum additione mem in fine:& fœmi
næ cum additione nun uice mem.Et in binariis[26] in pluralita
te pe cum pathah siue in loquẽte ꝑ se siue ꝑ pñtia ut קמתם קמנו.
Et sic[27] iam nouistis ex eo qđ scripsimus oẽs ꝑtes cõiugatiõis
p̃teriti ip̃ius leuis:& illud est ptm̃[28] ꝑfectum.Attñ impfectum
est tribus modis.Aut ꝙ ueniet nomẽ[29] agẽtis in sermone ptĩ
vt & Pharaho חולם somniãs:erat somniãs: aut ꝙ ueniat futuꝝ

in eloquio p̃teriti vt tunc ישיר cãtabat Moſces: aut qñ uenit fu
turum cũ vau cõuerſiua[2] p̃cedẽte vt ויאמר וידבר : quia futurꝝ eſt
in ſua forma: & vau ut plurimũ eſt cũ pathah: hoc[3] eſt qñ eſt ſu
pra יתן: & lr̃a ueniens poſt eam ſi nõ ſit cũ ſceua eſt cũ daghesc
[4] ut ויאמר: & ſi non ſit cũ ſceua eſt lenis vt וידבר: & ſi ueniet ſupra
aleph [5] איתן : tunc eſt cum kamecz ut ואברך : exceptis paucis ut
ואעמוד ואהלל: [6] quia vau eſt cum pathah: hi ſunt modi præteriti
in coniugatione leui.

[7] ℭ Verũtñ impatiuũ ueniens poſt ptm̃ ẜm ordinem eſt ſcien
dum de eo[8] ꝙ impatiuũ in nr̃a lingua habet duas ſignificatio-
nes. Vna[9] quæ eſt propria eſt qñ imperat alteri ad faciẽdum
pręceptũ mox: & poſt tempus & ſupꝫ hoc[10] ĩtẽderũt doctores
noſtri: nõ eſt צו : niſi excitatione ilico & in generationes. Et ſi-
gnificatio ſc̃da[11] eſt cõis p̃ceptis & mandatis: mandatũ qđ eſt
ad cauendũ & faciendũ in futurꝝ: [12] ille cui mãdatur p ſe aut p
alios: ut ſupꝫ filios meos & ſupꝫ opus manuũ meaꝝ[13] mãdabitis
mihi: & iõ intelliges & ſcies ꝙ qñ grãmatici dicũt impatiuũ ꝙ
ſit pars[14] cõiugatiõis: eſt ẜm ſignificationẽ eius primã ꝓpriã:
& iõ errauerũt grãmatici[15] reliquaꝝ linguaꝝ q inſtituerũt im-
patiuo pñs & futurꝝ: qa nõ eſt pñs oĩo: qa nõ[16] imparet hõ de
pñti ſed de affini pñti: qđ eſt inter pñs & futurꝝ[17] qđ eſt ꝓpe il-
lud: ſed impans ad cõmittendũ rẽ in futurꝝ eſt impans modo
largiori[18] ĩproprio: & iõ bñfecerũt auctores linguæ hæbreæ
quibus ſatis fuit hoc[19] in lingua futuri: ut & obſeruabitis p̃ce-
pta mea iudices & executores: dabis tibi[20] decimãdo decima
bis: qa oĩa hæc ſunt p̃cepta in futurꝝ: & illa ſunt q̃ uocanẜ man
data: & pro his[21] & ſimili eis dixit Dauid: Tu p̃cepiſti mãdata
tua ad obſeruãdũ nimis. Et iccirco benefecerunt[22] grãmatici
qui poſuerũt impatiuũ partẽ cõiugatiõis inter ptm̃ & futurꝝ.
Sicꝗ[23] formæ ſuorũ ponderꝝ ſunt quinꝗ modis: quia ueniet
ſine additione aut[24] cũ additione: ſi nõ ueniet cũ additiõe eſt
duobus modis: aut ꝙ ueniat pe[25] cũ ſceua: & hayn cũ pathah
vt שמע שכב : aut ꝙ ueniat hayn cũ holẽ: vt זכור memẽto[26] dierꝝ
ſæculi שמור obſerua. Et hoc qñ ɔtinuabiẜ mutabiẜ holem ĩ ka-
mecz raptũ pleni oris[27] ut שמר לך caue tibi: פסל לך dola tibi: &
qñ pe ẽ gutturalis uẽiet cũ rapiẽte pathah vt עבור: &[28] aliqñ ue
niet pe cũ kamecz: & hayn cũ holẽ vt & שמור זכור. Ecce tibi שמע
[29] שמור פסל עבור זכור. Verũtñ qñ ueniet cũ additõe lr̃ę ĩ fine erit

tribus

בדבור עבר כמו אז ישיר משה או כשבא העתיד עם וו הפוכית קודמת כמו ויאמר וידבר שהעתיד בצורתו והוו על הרב בפתח רצוני לומר כשהיא על יתן והאות הבאה אחריה אם אינה בשוא היא בדגש כמו ויאמר ואם היא בשוא היא רפה כמו וידבר ואם תבא על אלף האיתן אז היא בקמץ כמו ואברך זולת מעטים כמו ואעמוד ואהלל שהוו בפתח · אלה הם דרכי העבר בבנין הקל ׃

ואולם הצווי הבא אחרי העבר על הסדר יש לדעת כי צווי בלשונינו יש לו שתי הוראות האחת והיא המיוחדת כשיצוה אחר לעשות המצוה מיד ולאחר זמן ועל זה כונו רבותינו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות · וההוראה השנית היא כוללת צווים ופקודים המצוה אשר היא לשמור ולעשות בעתיד המצווה על ידי עצמו או על ידי אחרים כמו על בני ועל פעל ידי תצווני ולכן תשכיל ותדע שכשהמדקדקים אומרים צווי שהוא חלק הבנין הוא לפי הוראתו הראשונה המיוחדת · ולכן תעו מדקדקי שאר הלשונות אשר הניחו לצווי הווה ועתיד כי אינו הוה כלל כי לא יצוה האדם על ההוה אלא על הקרוב להוה שהוא בין ההוה והעתיד הקרוב אליו אך המצוה לפקוד דבר לעתיד הוא מצוה בדרך רחוקה בלתי מיוחדת ולכן היטיבו בעלי הלשון העברי אשר נסתפקו בזה בלשון העתיד כמו ושמרתם את מצותי שפטים ושטרים תתן לך עשר תעשר שכל אלה מצות לעתיד והם הנקראים פקודים ועל אלה וכיוצא בהם אמר דוד אתה צוית פקודיך לשמור מאד ועל כן היטיבו המדקדקים אשר שמו הצווי חלק בנין בין העבר והעתיד · והנה צורות משקלותיו על חמשה דרכים וזה כי יבא בזולת תוספת או בתוספת אם לא יבא בתוספת הוא על שני פנים אם שתבא הפא בשוא והעין בפתח כמו שמע שכב או שתבא העין בחלם כמו זכור ימות עולם שמור וזה כשיסמך יתחלף החלם אל קמץ חטוף מלא פום כמו שמר לך פסל לך וכשהפא גרונית תבא בחטף פתח כמו עבור ולפעמים תבא הפא בקמץ והעין בחלם כמו שמור וזכור הרי לך שמע שמור פסל עבור זכור · אמנם כשיבא בתוספת אות בסוף יהיה על

שְׁלשָׁה מִשְׁקָלִים הָאֶחָד פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהֵא נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף כְּמוֹ זָכְרָה שָׁמְרָה׃ הַשֵּׁנִי שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ שִׁכְבָה מִכְרָה׃ הַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ שְׁאָלָה שְׁמָעָה סְלָחָה׃ וְאוּלָם בַּנָּחִים הִנֵּה נָחֵי הַפֵּא אָלֶף מֵהֶם שֶׁהַפֵּא בַּחֲטֶף סֶגוֹל וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ אֱמוֹר וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֱהָל וּמֵהֶם שֶׁכֻּלָּם בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָבָה וְהוּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כִּי שָׁרְשׁוֹ יָהֵב וְלָכֵן כְּשֶׁהוּא מִלְעֵיל הַהֵא בְּקָמֶץ וּכְשֶׁהוּא מִלְּרַע הַהֵא בַּחֲטֶף פַּתָּח׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד יֵשׁ שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ הָלוֹךְ וְיֵשׁ שֶׁתָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ לֵךְ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ לְכָה שֶׁבָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וּמֵהֶם בְּחֶסְרוֹן יוֹד וּפַתַּח הָעַיִן כְּמוֹ צַק וּמֵהֶם יֵשׁ פֹּעַל אֶחָד שֶׁיָּבֹא פַּעַם בְּקָמֶץ חָסֵר וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי וְלִפְעָמִים כְּדֶרֶךְ הַשְּׁלֵמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ צִוּוּי יָרַשׁ כִּי פַּעַם רָשׁ וּפַעַם רֵשׁ וּפַעַם יְרָשָׁה׃ וְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהֵם הַשְּׁנִיִּים אֶצְלֵינוּ מֵהֶם שֶׁהַצִּוּוּי לְנֹכַח בְּחֹלֶם כְּמוֹ אוֹר וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ גוּר וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק וְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ חוּשָׁה וּמֵהֶם בְּחִירֶק כְּמוֹ שִׂים וּבְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ שִׂימָה וּמֵהֶם בְּכֶפֶל הַלָּמֶד נוּן כְּמוֹ קוֹנֵן בְּחֹלֶם וּסְגוֹל׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ זְרֵה וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ דְּעֶה׃ וּבַחֲסֵרֵי הַפֵּא לָמֶד תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ קַח וְלִפְעָמִים בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ קְחָה׃

ובחסרי הַקְּצָווֹת יֵשׁ שֶׁפַּעַם בָּא בְּחֶסְרוֹן הַפֵּא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תֵּן וּפַעַם בִּשְׁוָא הָעַיִן וְקָמֶץ הַלָּמֶד בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּנָה וּבַכְּפוּלִים מֵהֶם יֵשׁ בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד וְחֹלֶם הַפֵּא כְּמוֹ גֹּל דֹּם סֹב׃ וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ עוּזָּה הֲרֵי כָּל צוּרוֹת הַצִּוּוּי לְיָחִיד זָכָר נִסְתָּר בַּנָּחִים בְּבִנְיָן הַקַּל חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה וְשֵׁשׁ בַּשְּׁלֵמִים סַךְ כֻּלָּן אַחַת וְעֶשְׂרִים׃ וְהֵם שְׁמַע שְׁמוֹר עֲבוֹר שָׁמוֹר זָכְרָה שִׁכְבָה שְׁאָלָה אֱמוֹר הָבָה הָלוֹךְ לֵךְ לְכָה צַק רָשׁ רֵשׁ יְרָשָׁה אוֹר גּוּר חוּשָׁה שִׂים שִׂימָה קוֹנֵן זְרֵה דְּעֶה קַח תֵּן תְּנָה סֹב עוּזָּה׃

וְלַיְחִידָה הַנְּקֵבָה בַּשְּׁלֵמִים אַרְבָּעָה דְרָכִים בָּרִאשׁוֹן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ לִבְשִׁי׃ וּבַשֵּׁנִי הַפֵּא בַּחֲטֶף

קמץ

tribus pōderibus. Vnū pe radicis cū kamecz pleni oris & hayn cum sceua:[2] & lámed cū kamecz: & he addita in fine ut זכרה שמרה. Secundū est q pe sit[3] cum hirek ut שכבה מכרה. Tertiū qñ pe est cū sceua: & hayn & lámed[4] cū kamecz ut שאלה שמעה סלחה. Verūtñ in quiescētibus: sicq quiescētiū pe aleph[5] de illis sunt q pe est cū rapiēte seghol: & hayn cū holem vt אמור. & ex illis sūt q pe est cū seghol:[6] & hayn cū kamecz ut אהל. & de illis sūt quæ tota sunt cum kamecz ut הבה: & illud est cū additione[7] he: quia eius radix est יהב: & ideo qñ est pductū he est cū kamecz: & qñ est correptum he[8] est cum rapiēte pathah. Et ex quiescētibus pe yod sunt quoq ueniet pe cum kamecz: & hayn cū holem vt[9] הלוך: & est quoq ueniet hayn cū ceri ut לך. & aliquādo hayn est cum sceua: & lāmed[10] cum kamecz ut לכה: qđ uenit cū additione he in fine. & de illis sunt cum defectu yod & pathah[11] hayn vt צק. & de illis est uerbum vnum qđ ueniet aliqñ cum kamecz defectiuū: & aliqñ[12] cum ceri: & aliqñ sicut modus pfectorū cum additione he ut est imperatiuū ירש: quia aliqñ est[13] רש: & aliqñ רש: & aliqñ ירשה. Et quiescētiū hayn quæ sunt binaria apud nos de illis sunt[14] quoq impatiuū ī pñtia est cū holem: vt אור. & de illis est cum sciurek vt גור. & de illis sunt cum sciurek[15] & additione he vt חושה. & de illis est cū hirek vt שים: & cū additiōe he vt[16] שימה. & de illis est cū duplicatiōe lāmed nun ut קונן cum holem & seghol. Et in quiescētibus lāmed[17] he de illis sunt quoq pe est cū sceua: & hayn cū ceri vt זרה. & de illis sunt quoq hayn est cum seghol ut[18] דעה. & in defectiuis pe lāmed ueniet hayn cū kamecz ut קח: & aliqñ cum sceua:[19] & lāmed cū kamecz: & additione he in fine ut קחה.[20] ℂ Et in defectiuis extremitatū est qđ aliqñ uenit cū defectu pe & hayn cū ceri[21] vt תן: & aliqñ cū sceua hayn: & kamecz lāmed cū additione[22] he in fine ut תנה. Et in duplicibus de illis sunt cū defectu lāmed & holem pe[23] ut גול דום סוב. & de illis sunt quorū pe est cū sciurek: & lāmed cum kamecz vt עוזה. Sicq[24] oēs formæ imperatiui singl'is mascl'i absentis in qescētibus in coniugatione leui sunt quindecim[25] & sex in perfectis: summa oīum illaq viginti vna: & sūt illæ שמע שמור עבור שמור[26] זכרה שכבה שאלה אמור הבה[27] גור חושה שים שימה קונן זרה דעה קח תן הלוך לך לכה צק רש רש ירשה אור תנה סוב עוזה.[28] & pro singulari fœmina in pfectis sunt quatuor modi. In primo pe radicis est cū hirek[29] & hayn cū sceua: & lāmed est cū hirek ptrahēte ut לבשי. Et in scđo pe est cū rapiēte

kamecz

kamecz vt מלכי. Et in tertio pe est cũ sceua:& hayn cũ kamecz ut שמחי. Et in quarto[2] essendo pe gutturalis est cum pathah: & hayn cũ holem ut עבורי. Et quando hayn est littera [3]gutturalis ueniẽt duæ formæ. Vna cum pe cũ kamecz pleni oris:& hayn [4]cum kamecz lato ut חרבי. Et scđa pe cum kamecz lato:& hayn cum sceua si non sit[5] hayn gutturalis vt קסמי: & qñ hayn est lr̃a gutturalis ueniet cũ rapiente pathah vt[6] בעלי. Et tertia qñ pe & hayn simul sunt litteræ gutturales:tũc pe ueniet[7] cũ seghol: & hayn cũ kamecz pleni oris vt אחזי: ecce singularis fœminæ sũt octo[8] formę לבשי מלבי שמחי עבורי חרבי קסמי פעלי אחז.[9] ℂEt in qescentibus: in quiescentibus pe yod de illis est qđ uenit cum defectu yod:& hayn[10] cum kamecz:& lãmed cum hirek trahẽte signo pro fœmina vt[11] הבי:aut hayn cũ sceua:& lãmed cũ hĩrek ut דעי לכי. Et in quiescẽtibus hayn quæ sunt[12] binaria scđm nostrã opinionẽ de illis est ꝙ littera prima sit cum holem:& secunda cum hirek[13] trahente ut אורי. & de illis est cum kamecz pleni oris ut חגי. & de illis cũ sciurek ut[14] חולי לושי. Ecce in qescentibus sunt quinꝙ formæ הבי דעי אורי חגי לושי: sũma omnium ipsarum est[15] quatuordecim formæ pro fœmina singulari in pſentia. Sed pro pluralitate masculoꝝ[16] in perfectis uenerunt tribus modis. Primo ꝙ pe sit cum hirek:& hayn cũ sceua[17] ut עברו. Scđo qñ hayn est gutturalis ueniet pe cũ pathah:& hayn cum rapiente pathah[18] vt בחרו. Tertio qñ ueniet pe cũ kamecz pleni oris vt חרבו משכו.[19] ℂEt in quiescẽtibus: in quiescẽtibus aleph de illis est cuius aleph est cum seghol:& hayn cũ rapiẽte [20]seghol ut אובו. Et in quiescẽtibus pe yod de illis est cuius hayn est cum sceua[21] ut דעו. & de illis est cuius aliqñ ipsa est cum kamecz vt הבו: & aliqñ est cũ ceri vt הבו. & de illis est[22] cuius hayn est cũ sciurek ut עוצו. Et in binariis de illis est: cuius littera prima est cum holem[23] vt באו. Et aliquando etiam in duplicibus ueniet pe cum holem:& cum defectu duplicis lãmed[24] radicis ut אורו: cuius radix est ארר. Sicꝙ sũma harũ formaꝝ differẽtiũ[25] a formis pfectoꝝ sunt septẽ formæ אהבו דעו הבו הבו עוצו באו אורו.[26] Sicꝙ sũma oĩs pl'itatis masculoꝝ ꝑ pñtia sunt octo formę. Et pl'itas fœminaꝝ est[27] in pfectis duob⁹ modis: hoc ẽ dictu cũ additiõe he in fine & sine additiõe.[28] Et additę he sũt tres. Vna ẽ ꝙ ueniat pe cũ sceua:& hayn cũ kamecz: & lãmed [29] cũ sceua:& nun p̃cedens he additã etiã cũ kamecz ut שמענה.

Et secũda

קִמְץ כְּמוֹ מַלְכִּי וּבַשְּׁלִישִׁי הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׂמָחִי וּבָרְבִיעִי בִּהְיוֹת הַפֵּא גְרוֹנִית בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ עֲבוֹרִי · וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹאנָה שְׁתֵּי צוּרוֹת הָאַחַת עִם הַפֵּא בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם וְהָעַיִן בְּקָמֵץ רָחָב כְּמוֹ חָרְבִי וְהַשֵּׁנִית הַפֵּא בְּקָמֵץ רָחָב וְהָעַיִן בִּשְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ קָסְמִי וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּחָטֵף פַּתַח כְּמוֹ פָּעֳלִי ׃ וְהַשְּׁלִישִׁית כְּשֶׁהַפֵּא וְהָעַיִן יַחַד אוֹתִיּוֹת גְּרוֹנִיּוֹת אָז הַפֵּא תָּבֹא בִּסְגּוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ אֶחָזִי הֲרֵי לַיְחִידָה הַנְּקֵבָה שְׁמֹנֶה צוּרוֹת לִבְשִׁי מָלְכִי שְׂמָחִי עֲבוֹרִי חָרְבִי קָסְמִי פָּעֳלִי אֶחָזִי ׃

ובנחים בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַיּוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ סִימַן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ הָבִי אוֹ הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ דְּעִי לְכִי · וּבְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהֵם הַשְּׁנִיִּים לְפִי סְבָרָתֵינוּ מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם וְהַשֵּׁנִית בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ אוֹרִי וּמֵהֶם בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ חָגִי וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ חוּלִי לוּשִׁי הֲרֵי בַּנָּחִים חָמֵשׁ צוּרוֹת הָבִי דְּעִי אוֹרִי חָגִי לוּשִׁי סַךְ כְּלָלָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה לְנֹכַח · וְאָמְנָם לְרִבּוּי הַזְּכָרִים בַּשְּׁלֵמִים בָּאוּ בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ עִבְרוּ הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בַּחֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ בַּחֲרוּ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ חָרְבוּ מָשְׁכוּ ׃

ובנחים בְּנָחֵי הָאָלֶף מֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בִּסְגּוֹל וְהָעַיִן בַּחֲטֵף סְגּוֹל כְּמוֹ אֱהֶבוּ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ דְּעוּ וּמֵהֶם שֶׁהִיא פַּעַם בְּקָמֵץ כְּמוֹ הָבוּ וּפַעַם בְּצֵירֵי כְּמוֹ הֵבוּ וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ עוּצוּ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם כְּמוֹ בֹּאוּ וְלִפְעָמִים גַּם בַּכְּפוּלִים תָּבֹא הַפֵּא בְּחֹלֶם וּבְחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל לַמֵּד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ אֹרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ אָרַר הֲרֵי סַךְ אֵלֶּה הַצּוּרוֹת הַמְּשֻׁנּוֹת מִצּוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים חָמֵשׁ צוּרוֹת אֱהֶבוּ דְּעוּ הָבוּ הֵבוּ עוּצוּ בֹּאוּ אֹרוּ הֲרֵי סַךְ כָּל רִבּוּי הַזְּכָרִים לְנֹכַח שְׁמֹנֶה צוּרוֹת · וְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הוּא בַּשְּׁלֵמִים בִּשְׁנֵי דְרָכִים רְצוֹנִי לוֹמַר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וּבְלִי תוֹסֶפֶת וְהַנּוֹסָפוֹת הֵא הֵן שָׁלֹשׁ הָאַחַת שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַנּוּן הַקּוֹדֶמֶת הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת גַּם כֵּן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁמַעְנָה

והשנית שתבא הפא בחטף פתח והעין בחלם והלמד בשוא והנון ה הקודמת היא בקמץ כמו חגורנה והשלישית שתבא הפא בשוא והעין בחלם והלמד בשוא והנון הקודמת היא בקמץ כמו ספורנה ׃ והבלתי נוספות היא הן בשני דרכים הראשון שתבא הפא בחרק והעין בצרי ואלף נחה אחריה כמו קראן · השני שהעין בשוא ואחריה אלף נעה בסגול כמו קראן הרי צורות הצווי בבנין הקל ליחידה הנקבה חמש צורות שמענה חגורנה ספורנה קראן קראן ׃ ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחטף סגול כמו אמורנה ובנחי הפא יוד מהם בחסרון הפא והעין בסגול והלמד בשוא כמו לכנה · ומהשניים שהם נחי העין לפירב אשר קדמונו יש חסרי הפא והעין בחלם כמו בשנה שבנה ׃ ובנחי הלמד אלף מהם שבאו בלי תוספת הא והנון בקמץ באחרונה והעין בסגול והאלף נחה כמו ומצאן מנוחה ברות הרי צורות אלה ארבע אמורנה לכנה שובנה מצאן הרי סך כל צורות הצווי חמשים ושתים צורות עשרים ואחת לזכר לנוכח וארבע עשרה לנקבה ושמנה לרבוי הזכרים ותשע לרבוי הנקבות כמו שכתבנו למעלה ׃

ואולם העתיד בשלמים בבנין הקל הן תשע צורות ׃ הראשונה שתבא אלף נוספת בראש להורות המדבר בעדו והיא נקודה בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו ארחץ · ובצורה השנית העין בפתח כשהלמד אות גרונית אם לא תבאנה בהפסק כי אז יתהפך הפתח אל קמץ משל הראשון אשמע ומשל השני אצלח תצלח זולת מעטים שבאו בקמץ בהפסק ובלי ה הפסק לפעמים כמו אצדק ׃ הצורה השלישית שתבא האלף בסגול והפא בשוא והעין בחלם כמו אצרוף ׃ הצורה הרביעית היא שתבא פעם כדרך השנית ופעם כשלישית כמו אחפוץ תחפץ · וכל אלה תתחלפנה בסמיכות כי החלם יהפך אל קמץ מלא פום כמו אתמך בו ואשמור לו · וכל אלה תמצא להם עוד צורה חמשית בתוספת הא בסוף כמו מן הראשונה אשמע אשמעה ואשמרה ארדפה הפא והעין בשוא והלמד בקמץ משל מן השלישית אעלוזה הפא

Et ſecunda eſt ꝙ ueniat pe cum rapiente pathah:& hayn cum holem:& lāmed cum ſceua:& nun[2] pręcedens he cum kamecz vt חגורנה. Et tertia eſt ꝙ ueniat pe cū ſceua : & hayn[3] cū holem: & lāmed cum ſceua:& nun p̄cedens he cum kamecz vt ספורנה. Et nō[4] additæ he ſunt duobus modis. Primus eſt ꝙ ueniat pe cum hirek:& hayn cū ceri:[5] & aleph quieſcens poſt illā vt קראן. Secundus eſt ꝙ hayn ſit cum ſceua : & poſt eam aleph mota[6] cum ſeghol vt קראן. Sicq; formæ impatiui cōiugationis leuis pro ſingulari fœmina ſunt quinq;[7] formæ שמענה חגורנה ספורנה קראן קראן. Et in qeſcētibus:in quieſcētibus pe[8] aleph de illis eſt quoꝝ pe eſt cū rapiēte ſeghol ut אמורנה. Et in qeſcētib⁹ pe yod de illis eſt[9] cū defectu pe & hayn cū ſeghol: & lāmed cū ſceua vt לכנה. Et ſunt de binariis quæ ſunt[10] quieſcētia hayn ſm maiorem partem illorum qui nos p̄ceſſerunt ſunt defectiua pe: & hayn eſt cum holem vt שבנה[11] בשנה. Et in quieſcētibus lāmed aleph de illis ſunt quæ uenerūt ſine additione he:& nun eſt cū kamecz[12] in vltimo:& hayn cum ſeghol:& aleph eſt quieſcens vt ומצאן : & inuenite quietem Ruth:ſicq;[13] formæ horum ſunt quatuor אמורנה לכנה שובנה מצאן. Sicq; ſūma oīum formaꝝ[14] imperatiui ſunt quinquagintaduæ formæ:vingintivna pro maſculo ī præſentia:& quatuordecim[15] pro fœmina:& octo pro pluralitate maſculoꝝ:& nouem pro plītate fœminaꝝ vt[16] ſcripſimus ſuperius.

[17] ¶ Verūtn̄ futuri in perfectis in cōiugatione leui ſunt nouē formæ.[18] Prima eſt ꝙ ueniet aleph addita in principio ad ſignificandū[19] loquentē pro ſe:& eſt punctuata cū ſeghol:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz vt[20] ארחץ. Et in forma ſecūda eſt hayn cum pathah qn̄ lāmed eſt littera gutturalis ſi nō[21] uenerint in pauſa:qa tunc cōuerteretē pathah in kamecz. Exēplū primi אשמע.[22] Exēplum ſecundi eſt אצלח:exceptis paucis quæ uenerūt cum kamecz in pauſa:& ſine[23] pauſa interdū vt אצדק. Forma tertia eſt ꝙ veniat aleph[24] cum ſeghol:& pe cū ſceua: & hayn cum holem vt אצרוף. Forma quarta[25] eſt ꝙ ueniat aliquando ſcd̄m modū ſecundæ:& aliquādo ſicut tertia ut אחפוץ תחפץ.[26] Et omnia hæc mutabuntur in cōtinuitate:quia holem cōuertetur in kamecz pleni oris vt[27] אתמך בו & אשמור לו. Et omnibus his inuenies eis iterum formā quintam[28] cum additiōe he in vltīo vt ex prima אשמעה & אשמרה ארדפה אשמע[29] pe & hayn cum ſceua:& lāmed cū kamecz. Exēplum ex tertia eſt אעלוזה pe

cum

cum seghol: & hayn cum rapiente seghol. Et inueniť hic iterũ forma nona in qua est[2] seghol loco kamecz vt אקראה sicut ירשנה in oĩbus his lr̃a mota[3] p̃cedẽs he est cũ seghol: sicq; oẽs formę pro loquẽte pp se pro singulari sunt nouem[4] formæ ארחץ אסלח אצרוף אחפוץ תחפץ אקראה אשמרה אתמך[5] אעלוזה. Et in quiescẽtibus: in qescẽtibus pe aleph: aleph איתן ueniet cũ holem: & hayn[6] cũ pathah vt אומר: & aliqñ cũ ceri ut dicta sua תאמר. Et ex ip̃is sunt quibus deficit[7] aleph radicis: & ueniet trãsglutita ĩ aleph איתן: & est cum ceri & hayn cũ kamecz[8] vt אהב. Et ex illis sunt quorũ aleph est cum holem ut אוחז. & ex illis quoq; aleph est cum ceri & hayn[9] cum pathah vt אחר. & ex illis quorũ aleph est cum holem: & est he addita in fine vt אספה[10] אכלה. & ex illis sunt quorũ aleph איתן est cum seghol: & aleph radicis est cum rapiente seghol ut[11] אאסור. Et ex qescẽtibus pe yod sunt quoq; aleph est cũ holem ut אואל. & ex illis sunt quorũ hayn[12] est aleph: & ueniet aleph איתן cum seghol: & aleph radicis cũ holem vt אאות. & ex illis sunt[13] quorũ aleph cũ ceri: & hayn radicis cum pathah vt ארע: & aliqñ ueniet cum additione[14] he ut ארעה. & ex illis sunt quoq; aleph est cum sciurek: & hayn cum pathah ut אוכל. & ex illis sunt[15] quoq; aleph & hayn simul sunt cũ ceri vt יאלך: & aliquando uenit cum additione he: & cum sceua[16] hayn ut אלכה. & ex illis sunt quoq; ueniet aleph cum hirek trahẽte pe yod: & hayn[17] cũ kamecz vt איעץ: & aliqñ cũ additiõe he ut איעצה. & ex illis sunt quoq; aleph[18] est cũ seghol: & hayn cũ kamecz & daghesc ut אצק. & ex illis quoq; hayn ẽ aliqñ cũ rapiẽte kamecz:[19] & aliqñ cũ holẽ ut אצר אצר. & ex illis sunt quoq; aleph & hayn sũt cũ ceri ut אשב.[20] Et ĩ binariis sũt quoq; aleph ẽ cũ kamecz: & pe cũ holẽ ut אבא: & aliqñ[21] uenit cũ additõe he vt אבאה. & ex illis sũt quoq; pe ẽ cũ hirek ut אגיל: & aliqñ[22] uenit cũ additiõe he vt אגילה. & ex illis sũt quoq; ueniet pe cũ sciurek vt אגור:[23] & ex illis sũt cũ additiõe he vt אחודה. & de illis sũt quoq; aleph est cũ rapiẽte pathah: & pe[24] cũ holẽ: & lãmed repetita cũ seghol vt אקונן. Et ĩ quiescẽtib⁹ lãmed he de illis sunt quoq; aleph[25] & hayn sunt cũ seghol: & pe cũ sceua vt אבנה: & qñ pe est lr̃a gutturalis ueniet[26] cum rapiente seghol ut אעשה. Et in quiescentibus pe aleph & lãmed he de illis sunt quorũ ueniet[27] aleph cũ holem: & hayn cũ seghol ut אובה. & de illis sũt quoq; aleph est cũ hirek: & hayn[28] cũ kamecz ut אירא. Et in defectiuis pe & qescentibus lãmed he est aleph cũ kamecz:[29] & hayn cũ seghol & daghesc vt אטה. Sicq; omnes formę differẽtes a p̃fectis sunt

trigintaduæ

בסגול והעין בחטף סגול׃ ונמצאת בזה עוד צורה תשיעית שבה הסגול מקום קמץ כמו אקראה כמו ידשנה בכל אלה האות הנעה הקודמת להא היא בסגול הרי כל הצורות למדבר בעדו ליחיד תשע צורות ארחץ אסלח אצרוף אחפוץ תחפץ אקראה אשמרה אתמך אערוזה׃ ובנחים בנחי הפא אלף׃ אלף האיתן תבא בחלם והעין בפתח כמו אומר ולפעמים בצרי כמו אמריה תאמר ומהם שתחסר בם אלף השרש ותבא נבלעת באלף האיתן והיא בצרי והעין בקמץ כמו אהב ומהם שהאלף בחלם כמו אוחז׃ ומהם שהאלף בצרי והעין בפתח כמו אחר ומהם שהאלף בחלם והא נוספת באחרונה כמו אכלה אספה ומהם שהאלף האיתן בסגול ואלף השרש בחטף סגול כמו אאסור׃ ומנחי הפא יוד יש שהאלף בחלם כמו אואל ומהם שהעין אלף ותבא אלף האיתן בסגול ואלף השרש בחלם כמו אאות׃ ומהם שהאלף בצרי ועין השרש בפתח כמו ארע׃ ולפעמים בא בתוספת הא כמו ארעה׃ ומהם שהאלף בשורק והעין בפתח כמו אוכל׃ ומהם שהאלף והעין יחד בצרי כמו אלך ולפעמים בא בתוספת הא ובשוא העין כמו אלכה ומהם שתבא האלף בחירק מושך הפא יוד והעין בקמץ כמו איעץ ולפעמים בתוספת הא כמו איעצה ומהם שהאלף בסגול והעין בקמץ ודגש כמו אצק׃ ומהם שהעין פעם בחטף קמץ ופעם בחלם כמו אצר אצור ומהם שהאלף והעין בצרי כמו אשב׃

ובשניים יש שהאלף בקמץ והפא בחלם כמו אבא ולפעמים בא בתוספת הא כמו אבואה ומהם שהפא בחרק כמו אגיל ולפעמים בא בתוספת הא כמו אגילה ומהם שתבא הפא בשורק כמו אגור׃ ומהם בתוספת הא כמו אחודה׃ ומהם שהאלף בחטף פתח והפא בחלם והלמד כפולה בסגול כמו אקונן ובנחי הלמד הא מהם שהאלף והעין בסגול והפא בשוא כמו אבנה וכשהפא אות גרונית תבא בחטף סגול כמו אעשה ובנחי הפא אלף והלמד הא מהם שתבא האלף בחלם והעין בסגול כמו אובה׃ ומהם שהאלף בחרק והעין בקמץ כמו אירא׃ ובחסרי הפא ונחי הלמד הא האלף בקמץ והעין בסגול ודגש כמו אטה הרי כל הצורות המשונות מן השלמים

שלשים ושתים ואלה הן אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור אואל אאות ארע ארעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר אצור אשב אבא אבאה אגיל אגילה אגור אחודה אקונן אבנה אעשה אובה אירא אטה · הרי סך השלמים והנחים והחסרים והכפולים אשר הם כמשפט הנזכרים ארבעים ואחת צורות :

ולנוכח לשני יבא תוספת תו בראש להורות על הנכח לזכר ולנקבה ותנקד בחרק על הרב ולזרת בשלמים תבא בשבעה דרכים · הראשון שתבא התו בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו תשכב · והשני שתבא העין בחלם כמו תשמור והשלישי שתהיה התו בחלם והעין בפתח כמו תאכל ובהפסק תבאנה צורות אחרות כי כשהעין בחלם בהפסק · בסמוך תבא בקמץ מלא פום כמו תכרת לך · ואשר העין בפתח והתו בחלם בהפסק · בסמוך תבא העין בצרי כמו תאכל תאכל · וכשפא השרש גרונית תבא התו בסגול והפא בחטף סגול והעין בפתח כמו תחרש ומהם שהתו בשוא והפא בקמץ והעין בצרי כמו תברך הרי צורות השלמים שבע תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך :

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחלם והעין בפתח כמו תאמר ופעמים בהפסק היא בצרי ובהתהפך העתיד לעבר היא בסגול כמו תאמר ותאמר ובהפסק בא מלרע ובהתהפך בא מלעיל ומהם שהתו בסגול והאלף גם כן והעין בקמץ כמו תאהב ומהם שהתו בשוא והאלף והעין בפתח כמו תאחר ולפעמים תבא העין בצרי כמו תאחר דומה לשלמים על משקל תמהר ומהם שתבא האלף נחה והתו בקמץ והעין בסגול כמו תאצל ומהם שהאלף נחה והתו בסגול והאלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאבל תאשם ומהם שהתו בנחי היוד פא בצרי וחסר הפא וה והעין בחלם ותו נוספת באחרונה כמו תאות ומהם שהתו בחרק והעין בקמץ כמו תיבש ולפעמים הפא יוד נערה ותבא התו בשוא והפא יוד בפתח והעין בצרי כמו תיבש ומהם שהתו בחרק והיוד נחה והעין בפתח כמו תיגע תיטב ומהם שתבא התו בשורק והפא

trigintaduæ. Et hæ sunt illæ אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור [2]אואל אאות אדע אדעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר [3]אצור אשב אבא אבאה אגיל אגילה אגור אחודה אקונן אבנה[4]אעשה אובה אירא אטח. Sicq̃ sũma perfectorũ & quiescẽtiũ & defectiuorũ[5] & duplicium quæ sunt s̃m iudicium prædictorũ sunt quadraginta & vna figura. [6]¶ Et pro p̃ntia ad secũdũ ueniet additio tau in capite ad significãdum p̃sentiam[7] pro masculo & p̃ fœmina: & punctuabitur cum hirek ut plurimũ: & ideo [8] in p̃fectis ueniet septem modis. Prĩo quia ueniet tau cũ hirek: & pe [9] cũ sceua: & hayn cum pathah vt תשכב. Et secũdo q̃ ueniat hayn cum holem ut [10]תשמור. Et tertio q̃ sit tau cum holem: & hayn cum pathah ut תאכל. Et in pausa [11] uenient formæ aliæ: quia quando hayn est cũ holem ĩ pausa: in cõtinuo ueniet cũ kamecz[12] pleni oris ut תכרת לך: & quorum hayn est cum pathah: & tau cum holem in pausa: [13]in cõtinuo ueniet hayn cum ceri vt תאכל תאכל. Et quãdo pe radicis est gutturalis ueniet[14]tau cum seghol: & pe cum rapiente seghol: & hayn cum pathah ut תחרש. Et ex illis sunt quorum tau[15]est cum sceua: & pe cum kamecz: & hayn cũ ceri vt תברך. Sicq̃ formæ perfectorũ sunt septem[16] תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך.[17] ¶ Et in quiescẽtibus: in qescẽtibus pe aleph de illis sunt quorũ pe est cum holem: & hayn cũ pathah [18]ut תאמר: & aliquando in pausa est cum ceri: & in cõuersione [19]futuri in præteritũ est cum seghol vt תאמר ותאמר: & in pausa uenit correpte:[20] & in conuersione venit producte. Et de illis sunt quorum tau est cum seghol & aleph etiam: & hayn cũ kamecz[21] vt תאהב. Et de illis sunt quorũ tau est cũ sceua: & aleph & hayn cum pathah ut תאחר.[22] Et aliqñ ueniet hayn cum ceri vt תאחר simile perfectis scd̃m pondus תמהר.[23] Et de illis sunt quorũ ueniet aleph qescens: & tau cũ kamecz: & hayn cum seghol vt תאצל. Et de illis sunt[24]quorũ aleph est quiescens: & tau cũ seghol: & aleph cũ rapiẽte seghol: & hayn cũ kamecz vt[25] תאכל האשם: Et de illis sunt quorũ tau in quiescẽtibus yod: pe est cũ ceri & deficit pe:[26]& hayn est cũ holem: & tau est addita in vltĩo: vt תאות. Et de illis sũt quorũ tau est cũ hirek:[27] & hayn cũ kamecz ut תיבש: & aliqñ pe yod moueт: & ueniet tau cũ sceua: [28]& pe yod cũ pathah: & hayn cum ceri vt תיבש. Et de illis sunt quorũ tau est cũ hirek: & yod[29]quiescit: & hayn est cũ pathah vt תיגע תיטב. Et de illis sunt quorũ ueniet tau cum sciurek: & pe

yod

yod deficiet:& hayn est cũ pathah ut תוכל. & de illis sunt quo-
rum ueniet tau & hayn cũ ceri vt[2] תלך. & de illis sunt quorum
tau est cũ hirek trahente aut cum ceri: & hayn cum seghol ut
תיצר vel[3] תצר. & de illis sunt quorꝫ tau pͥsentiæ est cum holem:&
hayn radicis est cum kamecz ut תותר. Et in binariis[4] de illis sũt
quorũ ueniet tau cum kamecz:& littera prima cum holem vt
תבא. & de illis sunt[5] quorum ueniet littera prima cũ sciurek vt
תבא תרגם. & de illis sunt quorum ueniet tau[6] cũ sceua:& littera
prima cum holem:& secunda ueniet cum ceri ut תמותת[7] תצודד
תשוכב. Sic est opinio maioris partis grãmaticorꝫ antiquorum:
sed ſm meam opinionẽ[8] illa sunt ex duplicibus lãmed cõiuga
tionis agentis quadri:& similiter תקונן:sed tau איתן[9] ipsius leuis
est תצור תמות תשוב scd̃m põdus תבוז תקום. Et in quiescẽtibus lã-
med[10] he de illis sunt quorꝫ tau est cum hirek: & pe cũ sceua:
& hayn cum seghol vt תשעה תפדה.[11] & de illis sunt in quiescẽti-
bus pe aleph & lãmed he quorꝫ ueniet tau cum holem:& hayn
cum ceri vt[12] תאבה.[13] ¶ Et in duplicibus hayn sine quiete de il
lis sunt quorꝫ ueniet tau cum kamecz:& pe cũ holem:[14] & defi
ciet littera duplicitatis ut תאור. & de illis sunt quorum tau est
cum hirek:[15] & hayn radicis est cũ pathah & daghesc ut תידד.
& de illis sunt quorum tau est cum hirek:& pe cum holem[16] &
daghesc:& deficiet lãmed duplicitatis vt תיסוב. Sicꝗ oẽs for-
mæ differentes ab[17] ipsis perfectis sunt vigintisex תאמר תאמר
תאזור תחד תאהב תאחרת אחר[18] תאצל תאשם תיבש תיטב תוכל תיצר
תצר תלך תותר תבא[19] תבוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב: sicꝗ oẽs
formę præsentiæ[20] pro masculo sunt trigintatres:septem pro
perfectis:& vigintisex declinantes ab illis.[21] ¶ Et pro absenti
singulari masculo in ꝑfectis erũt octo formę.[22] Prima est yod
absentis futuri cũ hirek:& pe cum sceua:[23] & hayn cũ pathah
vt יגדל:& in pausa hayn est cũ kamecz. Secũda est qñ fuerit pe
[24] uerbi littera gutturalis: tunc yod ueniet cũ seghol:& pe ra-
dicis cũ rapiente seghol vt[25] יאנף. & de illis sunt quæ sunt cum
kamecz sine pausa vt ישמע & יבשר. Tertia est ꝙ ueniat[26] hayn
radicis cũ holem vt ימלוך ימכור:& in cõtinuo cõuertet̃ holem ĩ
kamecz[27] pleni oris:ut ימלך מלך ישכן בטח: & aliqñ sustinet̃ yod
cũ mugitu[28] ad roborãdũ ipm raptũ ut ישמר exitũ tuũ: sed qñ
cõtinuabitur:& in lr̃a hayn erit[29] accẽtus trahens:tunc hayn
est cum holem ut גנב. & de illis sunt quorꝫ ueniet yod cũ sceua

& pe

יוד חסרה והעין בפתח כמו תוכל ומהם שתבא התו והעין בצרי כמו תלך · ומהם שהתו בחרק מושך או בצרי והעין בסגול כמו תיצר או תצר ומהם שתו הנכח בחלם ועין השרש בקמץ כמו תותר · ובשניים מהם שתבא התו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבא · ומהם שתבא האות הראשונה בשורק כמו תבוז תרום ומהם שתבא התו בשוא והאות הראשונה בחלם והשניה תבא בצרי כמו תצודד ת תמותת תשובב כן הוא דעת רב המדקדקים הקדמונים אבל לפי דעתי הם מן הכפולים למד מבנין פועל מרובע וכן תקונן אבל התו אינן מן הקל הוא תצור תמות תשוב על משקל תבוז תקום · ובנחי הלמד הא מהם שהתו בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו תשעה תפרה ומהם בנחי הפא אלף והלמד הא שתבא התו בחלם והעין בצרי כמו תאבה :

ובכפולי העין בלי נח מהם שתבא התו בקמץ והפא בחלם ותחסר אות הכפל כמו תאור ומהם שהתו בחרק ועין השרש בפתח ודגש כמו תידד ומהם שהתו בחרק והפא בחלם ודגש ותחסר למד הכפל כמו תיסוב הרי כל הצורות המשתנות מן השלמים עשרים ושש תאמר תאזור תחד תאהב תאחר תאחר תאצל תאשם תיבש תיבש תיטב תוכל תיצר תצר תלך תותר תבא תבוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב הרי כל צורות הנכח לזכר שלשים ושלש שבע לשלמים ועשרים ושש נוטות מהן :

ולנסתר היחיד הזכר בשלמים תהיינה שמנה צורות · הראשונה יוד הנסתר העתיד בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו יגדל ובהפסק העין בקמץ : השנית כשתהיה פא הפעל אות גרונית אז היוד תבא בסגול ופא השרש בחטף סגול כמו יאנף ומהם בקמץ בלי הפסק כמו ישמע ויכשר השלישית שתבא עין השרש בחלם כמו ימלוך ימכור ובסמוך יתהפך החלם אל קמץ מלא פום כמו ימלך מלך ישכן בטח ולפעמים תתמוך היוד בגעיא לחזק החטיפה כמו ישמר צאתך אבל כשיסמך ובאות העין יהיה טעם מושך אז העין בחלם כמו יגנוב · ומהם שתבא היוד בשוא

והפא

והפא בקמץ והעין בצרי כמו יברך ומהם שתבא היוד בחלם והעין בפתח ובהפסק בקמץ או בצרי כמו יאכל יאכל יאכל יאכל הרי לך צורות השלמים אשר מנינו יגדל יאנף ישמע ימלוך ישכן יברך יאכל יאכל יאכל:

ובנחים היוד בצרי והפא נחה והעין בחלם כמו יאות ומהם שהיוד בצרי והעין בקמץ כמו ידע ומהם שתבא היוד בשוא והפא בקמץ והעין בסגול כמו ייחל ולפעמים בא בחסרון יוד אחרת ויאמרו יחל ומהם שהיוד בחרק והעין בפתח כמו יטב ומהם שהיוד בשורק והעין בקמץ כמו יוכל ומהם שהיוד והעין בצרי כמו ילך ומהם שהיוד בא בחרק לפעמים ופעמים בצרי והעין בסגול כמו יצר יצר ומהם שלפעמים תבא היוד בחרק ולפעמים בצרי כמו יקר יקר:

ובשניים נחי העין וו מהם שהיוד בקמץ והפא בשורק כמו יקום ומהם שהיוד בקמץ והעין בחלם כמו יבא ומהם שהיוד בסגול והפא אות גרונית בחטף סגול והעין בקמץ כמו יחור:

ובנחי הלמד הא מהם שהיוד בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו יבנה ומהם שהיוד בחלם והעין בסגול כמו יאבה ומהם שהיוד בפתח והפא גרונית בחטף פתח והעין בסגול כמו יעשה ולפעמים בא בחסרון הלמד הא וכלו בפתח כמו יעש ולפעמים בא כלו בצרי כמו יצא הרי סך כל המשתנים מהשלמים שמנה עשר יאות ידע ייחל יחל יוכל ילך ייצר יצר יקר יקר יקום יבא יחור יבנה יאבה יעשה יעש יצא הרי כל העתיד יחיד נסתר עשרים ושש צורות:

ולנכח לנקבה יבא בתוספת יוד בסוף ותו בראש והעין בשוא או בחטף בהיותה גרונית כשאינה בזכר בחלם או בשורק כי אז לא תשתנה כמו תאמרי תאחרי תוכלי תשמרי תקומי תבאי תאבי וזולת אלה: והנסתרת תדמה בלשונה לנכח הזכר בכל עניניו אחד לאחד:

& pe cum kamecz & hayn cum ceri vt יברך. & de illis sunt quorum ueniet yod cum holem : & hayn [2] cum pathah: & in pausa cum kamecz aut cum ceri vt יאכל יאכל יאכל: ecce tibi formæ [3] perfectorum quas numerauimus יגדל יאנף ישמע ימלוך ישכן יברך יאכל יאכל [4] יאכל. [5] ¶ Et in quiescētibus yod est cum ceri: & pe quescēte: & hayn cum holem ut יאות. [6] & de illis sunt quorum yod est cum ceri: & hayn cum kamecz vt ידע. & de illis sunt [7] quorū ueniet yod cum sceua: & pe cum kamecz: & hayn cū seghol ut ייחל: & aliquando uenit [8] cum defectu yod vnius: & dicent יחל. & de illis sunt quorum yod est cum hirek : & hayn cum pathah ut [9] ישב. & de illis sunt quorum yod est cum sciurek: & hayn cum kamecz ut יוכל. & de illis sunt quorum est yod & hayn [10] cum ceri vt ילך. & de illis sunt quorum yod uenit cum hirek aliquando: & aliquādo cum ceri & hayn [11] cum seghol ut יצר יצר. & de illis sunt quorum aliquando ueniet yod cum hirek: & aliquando [12] cum ceri vt יקר יקר.

[13] ¶ Et in binariis quiescentibus hayn vau de illis sunt quorū yod est cum kamecz: & pe cum sciurek ut [14] יקום. & de illis sunt quorū yod est cum kamecz: & hayn est cum holem ut יבא. [15] & de illis sunt quorum yod est cū seghol: & pe est littera gutturalis cum rapiēte seghol: & hayn cum kamecz vt [16] יחור.

[17] ¶ Et in quiescētidus lamed he de illis sunt quorum yod est cum hirek: & pe cum sceua: & hayn [18] cum seghol ut יבנה. & de illis sunt quorum yod est cum holem: & hayn cum seghol [19] ut יאבה. & de illis sunt quorum yod est cum pathah : & pe gutturalis cum rapiente pathah: & hayn [20] cum seghol ut יעשה: & aliquando uenit cum defectu lammed he: & totum illud est cum pathah ut [21] יעש: & aliquādo uenit totum cum ceri ut יצא: sicque sūma oīum differētiū a perfectis sunt [22] decem & octo יאות ידע ייחל יחל יוכל ילך ייצר יצר יקר יקר יקום יבא [23] יחור יבנה יאבה יעשה יעש יצא. Sicque totum futurū singl'e absens est viginti [24] & sex formarū.

[25] ¶ Et pro præsentia fœminæ ueniet cum additione yod in fine & tau in capite: & hayn [26] cum sceua uel cum rapiente: ipsa existente gutturali quando ipsa non est in masculo [27] cum holem aut cum sciurek : quia tunc non mutabitur ut תאמרי תאחרי תוכלי תשמרי [28] תקומי תבאי תאבי: & pter hæc alia : & ipsa absens assimulatur sua lingua præsentiæ [29] masculi scdm omnes suas res singillatim.

¶ Et hinc

¶ Et hinc exponemus pluralitatē pro loquētibus per se: & dicemus q nun[2] addita in capite signum pro pluribus loquentibus per se ueniet[3] duobus modis: aliqñ cum hirek: & aliqñ cū pathah: & aliquando cum holem & cum littera[4] gutturali: pe est cum rapiente pathah נכרות נשמע נערוך נעשה: & sic cum additione[5] he נרדוף נרדפה cōmutatione holem in sceua נשמעה cōmutatione[6] pathah in sceua. Et cū lr̄a gutturali cū rapiēte pathah ut נשאלה. Sicq formæ[7] perfectorum sunt sex נכרות נשמע נערוך נעשה נרדפה נשאלה.[8] ¶ Et in quiescētib[9]: in quiescētibus pe aleph de illis sunt quorum nun est cum holem: & hayn cū pathah[9] ut נאמר. & de illis sunt quorū hayn est cum ceri ut נאבד. & de illis sunt[10] quorum pe est cum rapiēte seghol: & nun cū seghol: & hayn cum kamecz ut נאהב. & de illis sunt[11] quorum hayn est cū holem vt נאזור.[12] ¶ Et in quiescētibus pe yod de illis sunt quorum nun est cum ceri: & hayn cū pathah ut[13] נדע. & de illis sunt quorum nun est cum sceua: & yod cum kamecz: & lāmed[14] radicis cum seghol vt ניחל. & de illis sunt quorum yod est cum hirek: & hayn cum pathah vt ניטב.[15] & de illis sunt quorum nun est cū sciurek: & hayn cum kamecz vt נוכל. & de illis sunt quorū nun & hayn est[16] cum ceri ut נלך: & aliquādo uenit hayn cū sceua: & lāmed cum kamecz: & cum additiōe[17] he in vltimo ut נלכה. & de illis sunt quorum nun est cum hirek: & hayn cum kamecz ut נירש.[18] Et in binariis de illis sūt quorum nun est cum kamecz: & hayn cū holē vt נבא: & aliqñ cū additione[19] he & cū kamecz lāmed ut נבאה. & de illis nun est cū kamecz: & pe cū sciurek vt[20] נקום. & de illis sunt quorum nun est cū ceri: & pe cū holem ut נבוש. Et de illis sunt quorum nun est cū seghol:[21] & pe cū rapiēte seghol: & vau q̄ est ī medio cū kamecz ut יחור. Et in quiescētib[9] lāmed he[22] de illis sunt quorum nun est cum hirek: & pe cū sceua: & hayn cum seghol vt נבנה. & de illis sunt quorum nun[23] est cū holem: & hayn cū seghol ut נאבה. Sicq oīa differētia sunt decē & octo נאמר[24] נאבד נאהב נאזור נדע ניחל ניטב נוכל נלך נלכה נירש נבא נבאה[25] נקום נבוש נחור נבנה נאבה. Sicq omnes formæ loquentiū per se sunt vigītiquatuor:[26] sex in perfectis: & decem & octo in differentibus ab illis.[27] ¶ Et in præsentia pluralitatis perfectorum ueniet tau cum hirek: & pe & hayn[28] cum sceua ut תשמרו. & de illis sunt quorum tau & pe sunt cum pathah:[29] & hayn cum sceua ut תעברו: & in pausa uenient cum holem hayn ut תשמורו

תעבורו

ומעתה נבאר הרבוי למדברים בעדם ונאמר כי הנון נוספת בראש סימן לרבים המדברים בעדם תבא בשני דרכים לפעמים בחירק ולפעמים בפתח ולפעמים בחולם ובאות גרונית הפא בחטף פתח נכרות נשמע נערוך נעשה וכן בתוספת הא נרדוף נרדפה בתמורת החולם אל שוא נשמעה בתמורת ה הפתח אל שוא ובאות גרונית בחטף פתח כמו נשאלה הרי צורות השלמים שש נכרות נשמע נערוך נעשה נרדפה נשאלה ׃

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהנון בחולם והעין בפתח כמו נאמר ומהם שהעין בצרי כמו נאבד ומהם שהפא בחטף סגול והנון בסגול והעין בקמץ כמו נאהב ומהם שהעין בחולם כמו נאזור ׃

ובנחי הפא יוד מהם שהנון בצרי והעין בפתח כמו נדע ומהם שהנון בשוא והיוד בקמץ והלמד השרש בסגול כמו ניחל ומהם שהיוד בחרק והעין בפתח כמו ניטב ומהם שהנון בשורק והעין בקמץ כמו נוכל ומהם שהנון והעין בצרי כמו נלך ולפעמים באה העין בשוא והלמד בקמץ ובתוספת הא בסוף כמו נלכה ומהם שהנון בחרק והעין בקמץ כמו נירש ׃ ובשניים מהם שהנון בקמץ והעין בחולם כמו נבא ולפעמים בתוספת הא ובקמץ הלמד כמו נבאה ומהם הנון בקמץ והפא בשורק כמו נקום ומהם שהנון בצרי והפא בחולם כמו נבוש ומהם שהנון בסגול והפא בחטף סגול והוו שבאמצע בקמץ כמו נחור ׃ ובנחי הלמד הא מהם שהנון בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו נבנה ומהם שהנון בחולם והעין בסגול כמו נאבה הרי כל המשתנים שמנה עשר נאמר נאבד נאהב נאזור נדע ניחל ניטב נוכל נלך נלכה נירש נבא נבאה נקום נבוש נחור נבנה נאבה הרי כל צורות המדברים בעדם ארבע ועשרים שש בשלמים ושמנה עשרה במשתנים מהם ׃

ובנכח רבוי השלמים תבא התו בחרק והפא והעין בשוא כמו תשמרו ומהם שהתו והפא בפתח והעין בשוא כמו תעברו ובהפסק יבאו בחולם העין כמו תשמורו

תַּעֲבוֹרוּ וּמֵהֶם בְּקָמֵץ כְּמוֹ תִּשְׁכָּבוּ תִּנְחָלוּ וּמֵהֶם שֶׁיָּבֹאוּ פַּעַם בְּחֹלֶם וּפַעַם בְּשׁוּרֶק הָעַיִן כְּמוֹ תִּשְׁפּוּטוּ וְכֵן יָבֹאוּ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּלִי שִׁנּוּי כְּגוֹן תִּשְׁמְעוּן תִּשְׁמְרוּן שֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּקָמֵץ ב בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ תִּשְׁכָּבוּן וְזוּלָתוֹ אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים שֶׁבַע תִּשְׁמְרוּ תַּעַבְרוּ תִּשְׁמוֹרוּ תִּנְחָלוּ תִּשְׁפּוּטוּ תִּשְׁמְעוּן תִּשְׁכָּבוּן ׃

וּבְנָחִים בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף מֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תֹּאבְדוּ וּבְהֶפְסֵק בְּצֵרֵי תֹּאבֵדוּ וְלִפְעָמִים בָּאוּ בְּתוֹסֶפֶת נוּן תֹּאבֵדוּן וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּסְגוֹל וְהָאָלֶף בַּחֲטַף סֶגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ תֶּאֱהָבוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרֵי כְּמוֹ תֹּאחֵזוּ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן תֹּאחֵזוּן וְכֵן תִּשְׁכְּבוּן וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד יֵשׁ שֶׁתָּבֹא הַתָּו בְּצֵרֵי וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ תֵּאוֹתוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ תִּיבָשׁוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּצֵרֵי וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תֵּדְעוּ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן כְּמוֹ תֵּדְעוּן וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ תְּיָחֲלוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ תִּיטְבוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תּוּכְלוּ ׃

וּבִשְׁנַיִים מֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם כְּמוֹ תָּבֹאוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּשׁוּרֶק וְכֵן הַשְּׁנִיָּה כְּמוֹ תָּבוּזוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק מוֹשָׁךְ כְּמוֹ תָּהִינוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּשְׁוָא וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם וְהָאַחֲרוֹנָה בְּשׁוּרֶק בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּקוֹשׁוּן ׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּשְׁוָא וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח כְּמוֹ תְּאַוּוּ וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַתָּו בְּחֹלֶם בְּנָח הָאָלֶף שֶׁהִיא הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ תֹּאפוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא כְּמוֹ תִּבְכּוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּסְגוֹל וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא גְּרוֹנִית בַּחֲטַף סֶגוֹל כְּמוֹ תֶּחֱזוּ ׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד וְהַלָּמֶד אָלֶף יֵשׁ שֶׁהַתָּו בְּצֵרֵי לְהוֹרוֹת חֶסְרוֹן הַיּוֹד הַשָּׁרְשִׁית וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תֵּצְאוּ ׃ וּמֵחַסְרֵי הַקְּצָווֹת יֵשׁ שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהַפֵּא חֲסֵרָה וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְדָגֵשׁ לְהוֹרוֹת עַל הַחִסָּרוֹן כְּמוֹ תִּתְּנוּ ׃

וּמֵחַסְרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֶד יֵשׁ שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ תָּטוּ אֵלֶּה הֵן הָאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים צוּרוֹת ה

המשונות

תעבורו: & de illis sunt cum kamecz vt תשכבו תנחלו: & de illis sunt quæ ueniẽt aliqñ cũ holem:[2] & aliqñ cũ sciurek hayn vt תשפוטו תשפטו. Et sic uenient cũ additiõe nun absq;[3] mutatiõe ut תשמעון תשמרון: quoq; pe est cũ sceua. & de illis sunt quoq; hayn est cum kamecz[4] in pausa ut תשכבון & cætera: hæ sunt formæ perfectoq; septem: תשמרו[5] תעברו תשמרו תנחלו תשפוטו תשמעון תשכבון.[6] ¶Et in quiescentibus: in quiescẽtibus pe aleph de illis sunt quoq; tau est cum holem: & hayn cũ sceua[7] vt תאבדו. Et in pausa cum ceri תאבדו: & aliqñ venerũt[8] cũ additiõe nun תאבדון. & de illis sunt quoq; tau ẽ cũ seghol & aleph cũ rapiẽte seghol: & hayn[9] cũ kamecz vt תאהבו. & de illis sũt quoq; tau ẽ cũ holẽ: & hayn cũ ceri ut תאחזו: & aliqñ[10] uenit cũ additiõe nun תאחזון: & sic תשכבון. Et de qescẽtibus pe yod sunt quoq; uenit tau[11] cũ ceri: & hayn cũ holẽ ut תאותו. & de illis sũt quoq; tau est cũ hirek: & hayn cũ kamecz ut[12] תיבשו. & de illis sũt quorũ tau ẽ cũ ceri: & hayn cũ sceua ut תדעו: & aliqñ cũ additiõe[13] nun ut תדעון. & đ illis sũt quoq; tau ẽ cũ sceua: & yod cũ kamecz: & hayn cũ seghol vt[14] תיחלו. & de illis sunt quoq; tau est cũ hirek & hayn cũ pathah ut תיטבו. & de illis sunt quoq; tau est[15] cũ sciurek: & hayn cũ sceua ut תוכלו.

[16] ¶Et in binariis de illis sunt quorum tau est cum kamecz: & littera prima cum holem ut[17] תבאו. Et de illis sunt quorũ tau est cum kamecz: & littera prima[18] cũ sciurek: & similiter scđa ut תכוּו. & de illis sunt quorum tau est cũ kamecz: & lr̃a prima[19] cum hirek trahente ut תבינו. & de illis sunt quoq; tau est cum sceua: & littera prima cum holem:[20] & vltima cum sciurek cũ additione nun in vltimo vt תקושון. Et in quiescentibus lãmed he[21] de illis sunt quoq; tau cum sceua: & littera prima cum pathah ut תאוו. & de illis sunt quorũ ueniet[22] tau cum holem cũ quiete aleph quæ est littera prima vt תאפו. & de illis[23] sunt quorum tau est cum hirek: & littera prima est cum sceua vt תבכו. & de illis sunt quorum tau est cum seghol:[24] & littera prima q̃ est gutturalis cum rapiente seghol ut תחזו. Et de quiescẽtibus pe[25] yod & lammed aleph sunt quorum tau est cum ceri ad significandum defectum yod radicis: & hayn[26] est cum sceua: vt תצאו. Et de defectiuis extremitatum sunt quorum tau est cum hirek: & pe deficit:[27] & hayn est cum sceua & daghesc ad significandum defectum ut תתנו.[28] ¶Et de defectiuis pe & quiescentibus lammed sunt quorum tau est cum kamecz: & hayn cum sciurek[29] vt תטו: hæ sunt vigintiquatuor formæ

 differentes

differentes a pfectis תאבדו תאבדון תאהבו תאחזו [2] תאחזון תאותו תיבשו תדעו תדעון תיחלו תיטבו תוכלו תבאו תבוזו [3] תהינו תקושון תאוו תאפו ת תבכו תהזו תצאו תתנו תשו: hę sunt [4] trigita & vna formę pñtię plita- tis æqualis pro masculis & p fœminis: septē in ipsis pfectis [5] & vigintiquatuor differētes ab illis. Verūtñ in plitate masculoꝝ absentium in ipsis pfectis [6] sunt formæ plitatis pñtiæ: excepto ꝙ cōmutatur tau significans pñtiā cū yod significāte [7] abñtiā. Et sic etiā in quiescētibus & defectiuis & duplicibus: & iō non est ꝑtrahendū sermonē ī his: [8] sed absens ꝑ fœmina singli in maiori parte reꝝ ueniet sicut pñtia masculi: [9] & propriū est p̄- sentiæ fœminæ additio yod in vltimo: & hoc est modis diuer sis: quia aliqñ [10] veniet hayn radicis cū sceua vt תשכחי: quia tau addita & lāmed radicis [11] est cū hirek: & pe radicis & hayn est cum sceua. Et qñ pe est lra gutturalis ueniet cum pathah [12] ut תאספי: & aliqñ est ꝙ hayn est cū rapiēte kamecz ut תשחרי. Et de his sunt in quibus cōmutatū est [13] in pausa kamecz cū holem: & aliqñ cū sciurek. exemplū primi תחשובי [14] תשקוטי. & exemplum secundi תעבורי. & vliter quoꝝ hayn est cum sceua illa uenient cum kamecz [15] in pausa vt תלבשי. Et hæc aliqñ inueniunť cum additione nun vt תדבקין. [16] Et quæ sunt cū rapiēte kamecz re- deunt in holem in pausa ut diximus. Sicq̧ sūma [17] formarū p̄- sentiæ pro fœmina singli sunt quinq̧ תשכחי תאספי תשחרי תשקוטי תעבורי. [18] Et in qescētibus: in quiescētibus pe aleph ex illis sunt quoꝝ tau est cum holem: & pe quiescit: & hayn [19] est cū sceua vt תאמרי. & de illis sunt quoꝝ tau est cū sceua: & aleph cū ceri: & hayn cū rapiēte pathah [20] vt תאהבו. & de illis sunt quoꝝ tau est cum holem: & aleph quiescit: & hayn est cum ceri vt תאחזי. [21] Et in quiescētibus pe yod de illis sunt quoꝝ tau est cum sciu rek: & hayn cum sceua ut תלכי. [22] Et de binariis sunt quoꝝ tau est cū kamecz: & lra prima cum sciurek vt תגורי. & de illis [23] sunt quoꝝ littera prima est cum holem ut תדושי. [24] ¶ Et in quiescē- tibus lāmed he de illis sunt quorū tau est cū sceua: & pe aleph cū pathah [25] ut תאוי. & de illis sunt quorum tau est cum hirek: & pe cum sceua ut [26] תבכי. & de illis sunt quoꝝ tau est cum ho- lem: & hayn cū hirek vt תאבי. & summatim non est differentia [27] īter maiorē partē pluriū pro pñtia: & īter singlem ꝑ pñtia: nisi ꝙ lāmed radicis in plitate [28] est cū sciurek trahēte vau: & in singli est cū hirek trahēte yod ut תתנו תתני. Sicq̧ sūma [29] isto rū q̄ retulimus sunt decē תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי תאוי

המשונות מן השלמים תאבדו תאברו תאברון תאהבו תאחזו תאחזון תאותו תיבשו תדעו תדעון תיחלו תיטבו תוכלו תבאו תבוזו תהינו תקושון תאוו תאפו תבכו תחזו תצאו תתנו תטו ·

אלה הן שלשים ואחת צורות הנכח לרבוי השוה לזכרים ולנקבות שבע בשלמים ועשרים וארבע משונות מהן ואולם ברבוי הזכרים הנסתרים בשלמים הן צורות הרבוי לנכח מלבד שתומר התו המורה הנכח ביוד המורה הסתר וכן גם בנחים ובחסרים ובכפולים ולכן אין להאריך באלה:

ואמנם הנסתר לנקבה היחידה ברב הענינים יבא כמו הנכח בזכר ויתיחד נכח הנקבה בתוספת יוד בסוף וזה בדרכים שונים כי לפעמים תבא עין השרש בשוא כמו תשכחי שהתו הנוספת ולמד השורש בחרק ופא השרש והעין בשוא וכשהפא אות גרונית תבא בפתח כמו תאספי ופעם שהעין בחטף קמץ כמו תשחדי ומאלו שהומר בם בהפסק הקמץ בחלם ופעם בשורק משל הראשון תשקוטי ת תחשוכי ומשל השני תעבורי ובכלל אשר העין בם בשוא יבאו בקמץ בהפסק כמו תלבשי · ואלו לפעמים נמצאו בתוספת נון כמו תדבקין ואשר הם בחטף קמץ ישובו בחלם בהפסק כמו שאמרנו הנה כלל צורות הנכח לנקבה היחידה חמש תשכחי תאספי תשחדי תשקוטי תעבורי ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם והפא נחה והעין בשוא כמו תאמרי ומהם שהתו בשוא והאלף בצרי והעין בחטף פתח כמו תאהבו ומהם שהתו בחלם והאלף נחה והעין בצרי כמו תאחזי: ובנחי הפא יוד מהם שהתו בשורק והעין בשוא כמו תלכי · ומהשניים יש שהתו בקמץ והאות הראשונה בשורק כמו תגורי ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו תדושי:

ובנחי הלמד הא מהם שהתו בשוא והפא אלף בפתח כמו תאוי ומהם שהתו בחרק והפא בשוא כמו תבני ומהם שהתו בחלם והעין בחרק כמו תאבי ובכלל אין הפרש בין רב הרבים לנכח ובין היחידה לנכח אלא שהלמד השרש ברבוי בשורק מושך וו וביחידה בחרק מושך יוד כמו תתנו תתני הרי כלל אלה שזכרנו עשרה תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי

תבאוי תבני תאבי הנה כללם בין השלמים והמתחלפים מהם בצורותיהם חמשה עשר ׃

וגם הרבוי בנקבות הנסתרות יבא על פנים שונים ראשונה שהתו בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו תשמענה ובהפסק תשוב העין אל קמץ ומהם שהתו בסגול והפא בחטף סגול והעין בפתח כמו תחרשנה · ומהם שהתו בקמץ והפא בחטף פתח והעין בחלם כמו תעבורנה ולפעמים הפא בשוא כמו תחגורנה ׃

ומהם נחי הפא באחרונה כמו תלבשן ולפעמים בא גם רבוי הנסתרים הזכרים מקום רבוי הנקבות כמו יצאו בנות שילה מקום תצאנה בצרי התו וחסרון הפא יוד והעין בסגול ובנח הלמד · וכן נכח רבוי הזכר מקום נסתר רבוי הנקבות כמו ואלמנותיך עלי תבטחו מקום תבטחנה הרי כל השלמים ששה שמענה תחרשנה תעבורנה תחגורנה תלבשן תצאנה · ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם מושך הנח והעין בפתח והלמד בשוא כמו תאמרנה ומהם שהתו בסגול והפא אלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאהבנה ומהם שהעין בחלם כמו תאספנה · ומהם נחי הפא יוד שהתו בצרי מורה הנח והעין בפתח כמו תלכנה ומהם שהתו והעין בצרי כמו תשבנה ׃

ומהשניים יש שהתו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבאנה ולפעמים בהפסק התו בשוא והאלף בצרי כמו תבואינה ומהם שהתו בצרי והאות הראשונה בחלם כמו תבושנה ומנחי הלמד אלף יש שהתו בחרק והפא בשוא והעין בצרי כמו תמצאנה תקראנה · ומנחי הפא אלף והלמד הא התו בחלם והעין בצרי כמו תאבנה הנה כל המשתנים שמנה תלכנה תירשנה תשבנה תבאנה תבאינה תבושנה תמצאנה תאבנה · הרי סך כל השלמים והמשתנים מהם ארבעה עשר ששה בשלמים ושמנה במשתנים · הנה בארנו כל צורות הפעלים בבנין הקל בשינויהם למיניהם אף כי יודע אני כי ימצאו רבים זולת אלה · אבל מה שזכרנו

יספיק

תאוי תבני תאבי. Sicq; eorum sũma inter perfecta & differentiã ab illis [2] ẽm suas formas sunt quindecim.[3] ¶ Et etiam pluralitas fœminarum absentium ueniet modis diuersis.[4] Primo ꝙ tau sit cũ hirek: & pe cũ sceua : & hayn cum pathah[5] ut תשמענה : & in pausa redit hayn in kamecz. & de illis sunt quorum tau est cum seghol:[6] & pe cũ rapiente seghol: & hayn cum pathah ut תחרשנה. & de illis sunt quorũ tau est cum kamecz:[7] & pe cũ rapiẽte pathah: & hayn cũ holem ut תעבורנה : & aliquando est pe cum sceua[8] ut תחגורנה.[9] ¶ Et de illis sunt quiescentes he in vltimo ut תלבשן: & aliquando uenit etiam [10] plr̃itas absentium masculorum loco pluralitatis fœminarum vt [11] יצאו exibunt filiæ Scilo loco תצאנה cum ceri tau & defectu pe yod: & hayn[12] cum seghol: & cum quiete lãmed. Et similiter pręsentia pluralitatis masculi loco absentis pluralitatis fœminarũ[13] ut: & viduæ tuę super me תבטחו confident loco תבטחנה. Sicq; omnia perfecta sunt sex[14] תצאנה תלבשן תהגורנה תעבורגה תחרשנה תשמענה. Et in quiescentibus:[15] in quiescentibus pe aleph de illis sunt quorũ tau est cum holem trahente quiescentẽ: & hayn est cum pathah: & lãmed[16] cum sceua ut תאמרנה. & de illis sunt quorum tau est cũ seghol: & pe aleph cum rapiẽte seghol: & hayn[17] cum kamecz ut תאהבנה. & de illis sunt quorum hayn est cũ holem ut תכסופנה. & de illis sunt quiescẽtia[18] pe yod: quorũ tau est cum ceri significante quiescẽtem: & hayn est cum pathah vt תלכנה. & de illis [19] sunt quorum tau & hayn sunt cum ceri ut תשבנה.

[20] ¶ Et de binariis sunt quorum tau est cum kamecz: & littera prima cum holem vt[21] תבאנה. & aliquando in pausa tau est cum sceua: & aleph[22] cũ ceri ut תבאינה. & de illis sũt quorũ tau est cũ ceri: & lr̃a prima cũ holem vt[23] תבושנה. Et de qescẽtibus lãmed aleph sunt quorum tau est cum hirek: & pe cum sceua: & hayn cum ceri [24] ut תקראנה תמצאנה. Et de quiescentibus pe aleph & lãmed he tau est cum holem:[25] & hayn cum ceri ut תאבנה. Sicq; omnia differentia sunt octo תבאינה תבאנה תשבנה [26] תירשנה תלכנה תאבנה תמצאנה תבושנה. Sicq; sũma omnium[27] perfectorum & differentium ab illis sunt quatuordecim: sex in perfectis : & octo [28] in differentibus. Sicq; exposuimus omnes formas uerborũ in cõiugatione leui cum suis uarietatibus [29] in suas spẽs : licet ego sciam ꝙ inueniantur multa præter hæc; sed qđ retulimus

sufficiet incipientibus hanc artem: quia non est nostra intẽtio
in hoc nisi dirigere [2] viros qui exquirunt scire loqui ihudaice
ẜm modum artificialem: & non [3] ẜm vsum hoĩum solum prout
uidimus maiorẽ partem hominum nostri temporis. Et ueniẽ
tes post me [4] uidebunt uiam quam colet lux ad perficiendũ qđ
defuit nostræ editioni huic: & ille cuius plenitudo [5] totius ter-
ræ est gloria eius compleat nostrũ defectum amen.

[6]

[7] ## CONIVGATIO פעל GRAVIS.

[8]

[9] ¶ Post uerbum leue est פעל: quia est simile illi in litteris [10] no
minis sui uerbi sine additione litteræ sicut nomẽ uerbi [11] leuis:
licet addat daghesc hayn radicis: quia uena [12] leuis est פעל cũ
holem hayn lenis. Et uena daghuse est יכר cum daghesc hayn
radicis [13] cum eo quod reliquæ coniugationes addunt nomĩa
suorum uerborum litterã in illorum initiũ vt [14] videbiť infra.
[15] ¶ Et hinc procedemus ẜm nostrũ iter serie qua ꝓcessimus
in expositione ipsius leuis. [16] Et incipiemus de nomine uerbi:
& dicemus ꝙ pondera nominis uerbi פעל [17] grauis in ꝑfectis
sunt nouem. Primũ est quãdo pe radicis est cum pathah: & ha
yn [18] cum ceri & daghesc vt דבר: & quando continuabiť com-
mutabitur ceri in seghol ut מדבר a loquẽdo tecum. [19] Et sic cũ
cõnotationibus ut exponemus in capitulo cõnotationis: & ali
quando cõmutabitur cum hirek [20] ut וכפרי שכם. Pondus secun
dum est pe cum kamecz: & hayn cũ holem ut יסר. [21] Tertiũ est
ꝙ pe sit cum hirek: & hayn cum holem vt ליסור. Quartum cũ
additiõe [22] he pe est cum pathah: & hayn radicis cum sceua ut
זברנה. Quintũ quãdo erit simile [23] p̃terito: quia pe est cũ hirek:
& hayn cum ceri & daghesc vt דברושלם. Et qñ hayn [24] est de lit
teris lenitatis pe est cũ kamecz vt ברך. Sextũ qñ lãmed est gut-
turalis [25] de illis sunt quoq; hayn est cũ ceri: & de illis sũt quoq;
hayn est cũ pathah. exẽplũ primi ẽ שלח. exẽplũ secũdi [26] ẽ שלח.
Septimũ qñ ueniet pe cũ pathah: & hayn cũ seghol cũ cõnota
tiõe: & post [27] lãmed est tau addita añ cõnotationẽ vt Ezechieľ
cap. xvi. בצדקתך te iustificãdo [28] sororẽ tuam. Sicq; ꝑfecta sunt
דבר פריש יסור יסור זמרה דבר ברך שלח [29] שלח צדקתך. Et non est hic ua
rietas occcasiõe qetis: neq; ex ꝑte defectus aut [30] duplicitatis.

¶ Et nomen

יספיק למתחילים במלאכה הזאת כי אין כונתינו בזה אלא להישיר האנשים אשר יבקשו לדעת לדבר יהודית על דרך מלאכותיו ולא ל לפי הרגל האנשים לבד כמו שראינו רב אנשי זמנינו והבאים אחרי יראו דרך ישכן אור להשלים מה שחסר בחבורינו זה ואשר מלא כל הארץ כבודו ימלא חסרונינו אמן:

בנין פעל הרגוש

אחרי הפעל קל בא הפעל שהוא כיוצא בו באותיות שם פעלו בלא תוספת אות כמו שם פעל קל אף כי יוסיף דגש עין השרש כי מקור ה הקל פעל בחלם העין רפה ומקור הדגוש יסור בדגש עין השרש עם מה ששאר הבנינים מוסיפים שמות פעליהם אות בתחלתם כמו שיראה לפנים:

ומעתה נלך לפי דרכנו על הסדר אשר דרכנו בפירוש הקל ונתחיל בשם הפעל ונאמר כי משקלי שם פעל פעל הדגוש בשלמים הם תשעה: הראשון כשפא השרש בפתח והעין בצרי ודגש כמו דבר וכשיסמך יומר הצרי בסגול כמו מדבר לך· וכן עם הכנוים כמו שנבאר בשער הכנוי ולפעמים יומר בחרק כמו ובפרשכם: המשקל השני הפא בקמץ והעין בחלם כמו יסור: השלישי שהפא בחרק והעין בחלם כמו ליסור: הרביעי בתוספת הא הפא בפתח ועין השרש בשוא כמו זמרה: החמישי כשיהיה דומה לעבר שהפא בחרק והעין בצרי ודגש כמו דבר ושלם וכשהעין מאותיות הרפיון הפא בקמץ כמו ברך: הששי כשהלמד גרונית מהם שהעין בצרי ומהם שהעין בפתח משל הראשון שלח משל השני שלח: השביעי שתבא הפא בפתח והעין בסגול עם הכנוי ואחרי הלמד תו נוספת קודם הכנוי כמו ביחזקאל סימן יו בצדקתך אחיותך הרי השלמים דבר פריש יסור זמרה דבר ברך שלח שלח צדקתך ואין בזה שנוי מחמת הנחות ולא מפאת החסרון או הכפל:

ושם

ושם הפועל מן הדגוש אשר הקדמונים קראוהו בינוני לעולם יבא בתוספת מם לפניו בשוא וזהו כשיהיה בשלמים יבא על שני משקלים : האחד שהפא השרש בפתח והעין בצרי אם איננה סמוכה למלה זעירא כי אז היתה מחליפה הצרי בסגול כמו מאמץ כח : השני כשעין השרש אלף או ריש הפא תבא בקמץ כמו מנאף מברך זולת אחד בישעיה סימן מט שאין העין אלף ולא ריש והפא בקמץ למתעב גוי ואין שנוי במשקלים האלה : ושם הפעול בזה הבנין הוא גם כן לעולם בתוספת מם בראש בנקודת שוא ובו הפא בשורק והעין בקמץ כמו מדובר :

ואמנם משקלי פעלי הבנין הזה בזמניהם נמצאו על זה הדרך אשר נאמר ראשונה העבר יבא על פנים שונים כי לפעמים תבא הפא בחרק והעין בצרי כמו אזן וחקר תקן ושנית העין תבא בפתח כמו אבד ושבר ושלישית כשלמד השרש מאותיות הגרון ובין העין והנקודה בצרי על המשקל הראשון ובין הלמד גרונית תבא פתח גנובה מן הנקראים ואינם נכתבים כמו צמח רביעית לפעמים הלמד גרונית והעין בפתח על המשקל השני הלמד נחה כמו שמח חמישית כשהעין מאותיות הרפיון ובצרי אז גם הפא בצרי כמו מאן ברך והטעם כי להורות חסרון דגש העין נרחבה הפא והומר החרק בצרי ששית כשהעין רפיונית והפא בחרק העין במוכרת היא בצרי כמו נער וכשתבא אחריהם מלה זעירא יומר הצרי בסגול כמו בקש לץ שביעית כשיחסר דגש העין תבאנה הפא והעין בסגול אם אין העין רפיונית כמו חתלו אלה שבע מדות נסתר העבר בבנין הזה ולא תשתנה בנח והחסרון והכפל כלל לנכח הזכר היחיד יבא בתוספת תו בקמץ באחרונה והעין גם כן תהיה בקמץ והלמד בשוא והפא תשאר על מתכונתה בנסתר כמו דברת תקנת שמחת נערת ובנחים ישתנו בשני פנים כי בבעלי הלמד אלף העין תבא בצרי כמו קנאת ובנחי הלמד הא תבא בחרק כמו רוית המדבר בעדו משפטו בשלמים כמשפטי הנכח זולת שהתו הנוספת תבא בחרק כמו תקנתי קנאתי ובנחי הלמד הא

בהפסק

¶ Et nomen agentis de ipso graui qđ kimhiades uocauerunt ipsum mediũ[2] semp ueniet cum additione mem ante ipm cũ sceua: & hoc qñ fuerit[3] in ipsis perfectis ueniet ſm duo pondera. Vnum est ꝙ pe radicis sit cum pathah: & hayn[4] cum ceri si non sit cõtinua dictioni paruæ: quia tũc esset illa cõmutãs ceri in seghol[5] ut מאמץ כח. Secũdũ est qñ hayn radicis est aleph aut resc pe ueniet cũ kamecz[6] ut מבאץ בברך: excepto uno Isayę cap. .xlix. in quo hayn nõ est aleph: neq͂[7] resc: & pe est cum kamecz למתעב גוי: & nõ est mutatio in ponderibus istis. Et nomen[8] acti in hac coniugatione est etiã semp cũ additione mem in capite cum puncto[9] sceua: & in illo est pe cum sciurek: & hayn cũ kamecz ut מדובר.[10] ¶ Verũtamẽ pondera uerboꝝ cõiugationis huius suis tẽporibus inueniunť[11] hoc modo quem dicemus. Primo p̃teritũ ueniet[12] modis diuersis: quia aliquando ueniet pe cum hirek: & hayn cũ ceri ut וחקר תקן[13] אזן. Et secũdo hayn ueniet cum pathah ut אבד ושבר. Et tertio quãdo lãmed[14] radicis est de lr̃is gutturis: & inter hayn punctuatã cũ ceri ſm pondus primũ:[15] & inter lãmed gutturalẽ ueniet pathah surrepta ex lectis: quæ nõ sunt scripta vt[16] צמח. Quarto aliqñ est lãmed gutturalis: & hayn cum pathah ſm pondus scđm[17] lãmed est quiescens ut שמח. Quinto qñ hayn est de lr̃is lenitatis & cum ceri: tunc etiã[18] pe est cum ceri ut מאן ברך. Et rõ est quia ad significãdum defectũ daghesc ipsius hayn[19] fuit dilatata pe: & fuit cõmutatũ hirek cũ ceri. Sexto qñ est hayn lenis: & pe[20] cũ hirek hayn ĩ discõtinuo est cũ ceri ut נער: & quãdo ueniet post illa dictio[21] pua cõmutabiť ceri cũ segol ut בקש לץ exqsiuit subsannator. Septimo qñ deficiet daghesc ipius hayn[22] ueniẽt pe & hayn cũ seghol nisi hayn sit lenis ut החל: hæ sunt septẽ[23] conditiones absentis p̃teriti in cõiugatiõe ista: & nõ mutabunť in quiete & defectu & duplicitate[24] oĩo. Pro p̃ñtia masculi singularis ueniet cũ additiõe tau cũ kamecz in vltimo: & hayn etiã[25] erit cũ kamecz: & lãmed cũ sceua: & pe remanebit ſm eius dispositionẽ in absenti ut[26] דברת תקנת שמחת נערת. Et in quiescẽtibus mutabunť duobus modis: qa in hñtibus[27] lãmed aleph hayn ueniet cum ceri ut קנאת: & in quiescentibus lammed he ueniet cũ hirek[28] ut רוית. Loquẽtis pro se iudiciũ eius est in perfectis sicut sunt iudicia præsentię: excepto[29] ꝙ tau addita ueniet cum hirek ut תקנתי קנאתי. Et in quiescentibus lammed he

in pausa

in pausa hayn ueniet cũ ceri:& absq; pausa cũ sceua ut רוֹתִי רוּתִי
[2]Pro pluralitate absentis pe est cum hirek:& hayn cum sceua:
& lámed cum sciurek trahente vau ut [3] דברו : & in pausa muta
bitur sceua cum ceri ut דברו.Et secundo quando hayn est gut-
turalis[4]ueniet cum rapiente pathah : & in pausa cum ceri ut
שחתו שחתו . Et in quiescentibus lámed[5] he hayn ueniet cũ sciu-
rek vt רוו . Pro pluralitate præsentiæ tau addita pro præsentia
[6]singularis ueniet cum seghol:& ĩ ultimo mem ut דברתם קנאתם
רויתם.[7] Pro pluralitate loquẽtis pro se ueniet uerbum vt singu
lare:excepto q̃ in pluralitate addeẽ nun[8] cum sciurek trahẽte
vau sicut in singl'i erat additio nun hirek trahẽte yod ut [9]דברנו
רוינו . Pro fœmina absente singl'i pe ueniet cum hirek : & hayn
cum sceua:& in ea est [10]tau addita cum kamecz : & he in ultĩo
ut רותה : & si hayn sit gutturalis ueniet [11] rapiens pathah loco
sceua ut שחתה.Et in pausa ipsa hayn siue fuerit gutturalis[12]siue
non fuerit veniet cum ceri vt גדלה גדלה . Pro præsentia singu-
laris fœminæ ipsius iudicium est sicut iudicium [13] p̃sentiæ ma
sculi:excepto q̃ tau addita mutabitur ex kamecz in sceua mo-
tum vt [14]למדת . Pro p̃sentia pl'itatis fœminæ erit sicut ꝑ præ-
sentia pluralitatis masculi:nisi q̃ mutabiẽ[15]mem addita ĩ fine
in nun ut למדתן . Sicq; omnia pondera præteriti huius[16]con-
iugatiõis sunt triginta:octo pro singulari masculo absenti : &
tria pro p̃sentia masculi: [17] & quatuor pro loquente pro se:&
quinq; pro pluralitate absentium: & tria pro præsentia plura
litatis[18]masculoꝝ:& duo ꝑ loquẽtibus pro se: & tria pro fœ-
mina absenti:& vnum pro præsentia[19] fœminæ singularis : &
vnum pro p̃sentia pluralitatis fœminæ.& hic expletũ est prę-
teritum cõiugationis[20]grauis suis põderibus istis צמח אבד אזן
שמח ברך נאר בקש התל [21] דברת קנאת ריוית תקנתי קנאתי ריויתי ריותי דברו
דברו שחתו [22] שחתו רוו דברתם קנאתם רויתם דברנו רוינו רותה שחתה [23] גדלה
למדת למדתן .
[24]Et Impatiuũ huius cõiugatiõis veniet vndecĩ modis.Pri
mo pe [25]cũ pathah:& hayn cũ ceri vt דבר : & qñ sũt subunita:
tũc[26]mutabiẽ ceri cũ seghol ut דברנא.Scđo hayn cũ pathah vt
פלג כתר:& ambo[27] hæc sũt ĩ hayn gutturali שמח שלח. Mod⁹ ter
tius qñ hayn ẽ resc:& pe cũ kamecz[28]ut ברך קרב.Mod⁹ q̃rtus ẽ
qñ est hayn he ueniet pe cũ pathah:& hayn[29] cum ceri ut מהר.
Quitus ẽ qñ uenit cũ additõe he ĩ vltĩo: aliqñ pe ẽ cũ pathah
& aliqñ

בהפסק העין תבא בצרי ובלא הפסק בשוא כמו רוֵתי רוְתי ׃ לרבוי הנסתר הפא בחרק והעין בשוא והלמד בשורק מושך וו כמו דברו ובהפסק יומר השוא בצרי כמו דברו · ושנית כשהעין גרונית תבא בחטף פתח ובהפסק בצרי כמו שחתו שחתו ׃ ובנחי הלמד הא העין תבא בשורק כמו רוו · לרבוי הנכח התו הנוספת לנכח היחיד תבא בסגול ובסוף מם כמו דברתם קנאתם רויתם ׃ לרבוי המדבר בעדו יבא הפעל כמו היחיד זולת שברבוי תוסף נון בשורק מושך וו כמו שביחיד היה תוספת נון חירק מושך יוד כמו דברנו רוינו · לנקבה נסתרת יחידה הפא תבא בחרק והעין בשוא ובא תו נוספת בקמץ והא באחרונה כמו רותה ואם העין גרונית יבא חטף פתח מקום השוא כמו שחתה ובהפסק העין בין שתהיה גרונית בין לא תהיה תבא בצרי כמו גדלה גדלה · לנכח יחידה נקבה דינו כדין נכח הזכר זולת שהתו הנוספת תשתנה מקמץ אל שוא נע כמו למדת · לנכח רבוי הנקבה יהיה כמו לנכח רבוי הזכר אלא שתומר המם הנוספת בסוף בנון כמו למדתן הרי כל משקלי העבר בזה הבנין שלשים · שמנה ליחיד זכר הנסתר ושלשה לנכח הזכר וארבעה למדבר בעדו וחמשה לרבוי הנסתרים ושלשה לנכח רבוי הזכרים ושנים למדברים בעדם ושלשה לנקבה הנסתרת ואחד לנכח הנקבה היחידה ואחד לנכח רבוי הנקבה · ובזה נשלם עבר הבנין הדגוש במשקליו אלה אזן אבד צמח שמח ברך נאר בקש התל דברת קנאת רוית תקנתי קנאתי רויתי רותי דברו דברו שחתו שחתו רוו דברתם קנאתם רויתם דברנו רוינו רותה שחתה גדלה למדת למדתן ׃

והצווי בזה הבנין יבא על אחד עשר דרכים הראשון הפא בפתח והעין בצרי כמו דבר וכשהם מוקפים אז יומר הצרי בסגול כמו דבר נא · השני העין בפתח כמו פלג כתר ושני אלה בעין גרונית שמח שלח · דרך שלישי כשהעין ריש והפא בקמץ כמו ברך קרב · הדרך הרביעי כשהעין הא תבא הפא בפתח והעין בצרי כמו מהר · החמשי כשבא בתוספת הא בסוף פעם הפא בפתח

ופעם

ופעם בחירק והעין בשוא והלמד בקמץ כמו פלטה נצרה · הצווי לרבוי הזכר הוא על דרך אחד כשאינו בהפסק העין בשוא כמו זמרו ובהפסק העין בצרי כמו זמרו ויש אומרים שכשהעין היא תבא בחטף פתח כמו מהרו ׃ לנכח הנקבה היחידה הפא כפתח והעין בשוא והלמד בחירק כמו דברי ובהפסק יומר השוא בצרי כמו דברי ׃ ורבוי הנקבות בזה הבנין לא נמצא כתוב אך אלו נמצא לפי הקש הסברה ראוי שיהיה כמו יחיד הזכר בתוספת נון קמץ ואחריה · היא מורה לנקבה כמו דברנה · הנה סך צורות הצווי אחת עשרה דבר דבר כתר ברך קרב מהר נצרה זמרו זמרו מהרו דברי ׃

העתיד על סדר תוספת אותיות איתן יש בו תשע עשרה צורות כי בכל העתיד תבא צורת האותיות אשר אחרי האיתן כאשר היה בצווי ואותיות איתן תנקדנה בזה הדרך ׃ האלף תבא בחטף פתח כמו אדבר אברך אספרה אספרה ואותיות יתן הנשארות תבאנה בשוא ונכח הזכר ונסתר הנקבה אין ביניהם הפרש כלל ורבוי הנקבות בא בתוספת תו בראש הצווי כמו תדברנה תשברנה ובהפסק העין בפתח כמו תעכסנה וכן כשהעין גרונית כמו תשלחנה ולפעמים תבא העין בפתח אף כשלא תהיה גרונית כמו תרטשנה וכשתקדם וו ההפוכית העין תבא בסגול כמו ותחללנה וכן בנחי הלמד כמו ותחיין · הנה סך כל צורות העתיד שמנה אדבר אברך אספרה אספרה תעכסנה תרטשנה ותחללן ותחיין ואחרת עשרה דומות לצווי הרי תשע עשרה צורות העתיד בבנין הדגוש ׃

ואשר לא נזכר שם פועלו בדגוש לא נמצא כי אם המדבר בעדו והנסתר דעבר ונסתר העתיד הפא בקבוץ שפתים והעין בפתח כמו גנבתי גנב יגנב · ואלו היה הפא בשורק גדול מושך וו לא היה נולד מן הדגוש כי לא היה אפשר לבא דגש אחריו בעין השרש · ואולם שמותיו הם שנים לבד רצוני שם הפעל ושם הפעול כי שם הפועל הוא נמנע בו אחר שכלו פעול ולא נזכר שם פועלו והנה שם הפעל הוא כשהפא בקבוץ שפתים והעין בחולם כמו גנב · ושם הפעול הוא בתוספת מם בראש בשוא והפא בשורק

& aliquando cũ hirek: & hayn cũ sceua: & lãmed cũ kamecz vt פלטה נצרה. Impatiuum[2] pro pluralitate masculi est modo vno quando nõ est in pausa hayn est cum sceua vt זמרו:[3] & in pausa hayn est cum ceri vt זמרו. & sunt qui dicunt ꝙ qñ hayn he ueniet cum rapiente[4] pathah ut מהרו. Pro p̃sentia fœminæ singularis pe est cum pathah: & hayn cum sceua:[5] & lãmed cũ hirek ut דברי. & in pausa cõmutabit̃ sceua cum ceri ut דברי. Et plr̃itas [6] fœminaꝝ huius cõiugationis nõ inuenit̃ scripta: sed hæc inuenimus ẜm rõcinationẽ opĩonis[7] conuenit ꝙ sit sicut singl̃is masculi cum additiõe nun kamecz: & post illam he significans [8] pro fœmina vt דברנה. Sicq̃ sũma formaꝝ impatiui sunt vndecim זמרו זמרו נצרהת מהר קרב ברך [9] כפר דבר דבר מהרו.

[10] ¶ Futurũ ẜm ordinẽ additionis litterarũ איתן sunt in eo decem & nouem[11] formæ: quia in omni futuro ueniet forma litterarum quæ[12] sunt post איתן sicut fuerat in impatiuo: & litteræ איתן pũctuabunt̃ hoc modo.[13] Aleph ueniet cũ rapiẽte pathah vt אדבר אברך אספרה אספרה: & lr̃æ[14] יתן reliquæ uenient cũ sceua: & inter p̃ñtiam masculi: & absentiã fœminæ non est inter eas [15] discrimen penitus: & pluralitas fœminaꝝ uenit cũ additione tau in capite imperatiui vt תשברנה[16] תדברנה: & in pausa est hayn cum pathah ut תעכסנה: & sic quando hayn est gutturalis [17] ut תשלחנה: & aliquando ueniet hayn cum pathah etiam quãdo non erit gutturalis[18] ut תרטשנה: & quãdo præcedet vau cõuersiua: hayn ueniet cum seghol vt ותחללנה:[19] & sic in quiescẽtibus lãmed vt ותחינן. Sicq̃ sũma omnium formarũ futuri sunt octo אדבר[20] אברך אספרה תעכסנה תרטשנה ותחללנה ותחיין. & vndecim[21] sunt similes imperatiuo: sicq̃ sunt decẽ & nouem formæ futuri in coniugatione graui.

[22] ¶ Et cuius non fuit relatum nomen ipsius agentis in graui nõ inuenitur nisi in loquẽte[23] pro se & absente præteriti & absente futuri pe est cũ collectiõe[24] labioꝝ: & hayn cũ pathah vt גנבתי גנב יגנב: & si eẽt pe cũ sciurek[25] magno trahẽte vau nõ eẽt natũ ex graui: qa nõ esset possibile ut ueniret daghesc[26] post illud ĩ hayn radicis. Verũtñ eius nõia sũt duo solũ: dico nomẽ uerbi[27] & nomẽ acti: qa nomẽ agẽtis est ĩpossibile ĩ illo ex quo totũ ipm ẽ actũ: & nõ est relatũ[28] nom̃ ipm agẽtis. Sicq̃ nomẽ uerbi ẽ qñ pe ẽ cũ collectiõe labioꝝ: & hayn cũ holẽ[29] vt גנב. & nomẽ acti ẽ cũ additõe mem ĩ capite cũ sceua: & pe cũ sciurek

& hayn

& hayn cum pathah:& si hayn est lenis: tūc pe est cum holem. exemplum primi est מדובר:[2] exēplū secūdi est מבורך. Et nō inueniūtur binaria neq; in graui: neq; in cuius nō est relatū nomē [3] eius agentis quod orit ab illo:& hic expleta est expositio grauiū siue fuerit relatū nomē eius agētis [4] siue non fuerit relatū.

[5]

[6] CONIVGATIO פועל QVADRI.

[7]

[8] ℭ Post graue visum est nobis scribendum quadrū serie [9] ob duas causas. Vna est quia nō sunt in nomīe sui uerbi litteræ[10] additæ ad similitudinē leuis & grauis qđ præmisimus. & scđa quia cuius non fuit relatum[11] nomē eius agentis: est simile illi cuius non fuit relatum nomen sui agētis ipsius grauis: adeo ꝙ filii[12] rabi Ioseph Kimhi etiam rabi Dauid etiam rabi Mosces composuerūt ambo:& numerauerunt[13] ea coniugationē vnā פועל: cuius non fuit relatū nomen sui agentis ut notum est illi qui legit[14] in suis libris. Et ratio sui erroris ſm meā opinionē fuit: quia nō inuenerūt coniugationē completā[15] vnius horū duorum quoꝝ nō fuit relatum nomen eorū agentis:& discrimen quod est inter ea in pe[16] radicis est modicū: siue uenerit cum sciurek magno siue uenerit cū paruo:& ideo nō[17] ꝑceperunt discrimen:& transglutierunt ambo illa in vnum. Ac etiā eius nomen est simile aliquantulum nomini[18] grauis: quia etiā quadrum uocauerunt grāmatici antiqui cōiugationē grauem [19] ob eam eē similem graui:& ideo cōtinuabimus ipam graui. Et præponemus ei ante[20] omnē rem ꝙ uerbum quadrū inuenit duobus modis. Vnus est: quia in illo sint q̄tuor[21] lræ: quæ omnes sint radicales motæ sicut יכרסמנה: cuius radix est כרסם. Et modus[22] secūdus est ꝙ in illo non sint nisi tres radicales:& quarta sit ꝑtracta in medio vi[23] puncti vt כונן: quia vau trahit vi holem ipsius caph:& si auctores trinitatis[24] dixerit ꝙ ēt illa sit radicalis: qa posuerūt radicē כונן in simplicibus de quiescentibus hayn vau[25] כן: sed nos ponētes binaria nostra opinio est ꝙ illius radix sit כנן:& ī duplicibus lāmed[26] כנן:& ideo vau כונן fuit ob ꝑtractionem holem ipsius caph:& nō ob esse radicalē penitus.[27] ℭ Et ex nūc exponemus partes huius cōiugatiōis ſm ordinē quo vsi sumus in illis[28] quæ præposuimus. Et dicemus primo ꝙ nominis uerbi in hac[29] coniugatione forma sit ꝙ pe ueniat cū holem trahēte:& hayn cum ceri vt כונן עולל.

Et nomen

והעין בפתח ואם העין רפיונית אז הפא בחלם משל הראשון מדובר משל השני מבורך ולא נמצאו שניים לא בדגוש ולא בשלא נזכר שם פועלו הנולד ממנו ובזה נשלם באור הדגושים בין שנזכר שם פועלו בין שלא נזכר:

בנין פועל מרובע

אחרי הדגוש נראה לנו לכתוב המרובע על הסדר לשתי סבות· האחת כי אין בשם פעלו אותיות נוספות דוגמת הקל והדגוש אשר קדמוהו· והשנית כי שלא נזכר שם פועלו של זה דומה לשלא נזכר שם פועלו של הדגוש עד שבניו של רבי יוסף קמחי גם רבי דוד גם רבי משה הרכיבו שניהם ומנו אתם בבנין אחד פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שנודע אל מי שקרא בספריהם· וטעם טעותם לפי דעתי היה מפני שלא מצאו בבנין שלם לאחד משני אלו שלא נזכר שם פועלם וההפרש אשר ביניהם בפא השרש מעט בין שתבא בשורק גדול בין שתבא בקטון ולכן לא הרגישו בהפרש והבליעו שניהם לאחד· וגם שמו דומה במקצת לשם הדגוש כי גם המרובע קראו המדקדקים הקדמונים הבנין הכבד להיותו דומה לדגוש ועל כן נסמוך אתו אל הדגוש· ונציע אליו קודם כל דבר כי פעל מרובע נמצא בשני דרכים האחד שיש בו ארבע אותיות כלן שרשיות נעות כמו יכרסמנה ששרשו כרסם· והדרך השני שאין בו כי אם שלש שרשיות והרביעית נמשכת באמצע בכח הנקודה כמו כונן כי הוו נמשכת בכח חלם הכף· אף כי בעלי השלוש אמרו שגם היא שרשית כי שמו שרש כונן בפשוטים מנחי העין וו כון· אמנם אנחנו מגיחי השניים סברתינו ששרשו כן ובכפולי הלמד כנן ולכן וו כונן היה למשך חלם הכף ולא להיותה שרשית כלל:

ומעתה נבאר חלקי זה הבנין על הסדר אשר נהגנו באשר הקדמנו ונאמר תחלה כי שם הפעל בזה הבנין צורתו שהפא באה בחלם מושך והעין בצרי כמו כונן עולל·

שם פעל המרובע והפועל והפעול

וְשֵׁם הַפּוֹעֵל בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בִּשְׁוָא בְּרֹאשׁ וְהַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְשׁוֹפֵט וְעִם הַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְשׁוֹפְטִי וְשֵׁם הַפָּעוּל גַּם כֵּן בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בִּשְׁוָא בָּרֹאשׁ· וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְזֶה בַּמִּין הָאֶחָד מִן הַמְרוּבָּעִים שֶׁהוּא בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שָׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מְכוּרְבָּל· וְאָמְנָם בַּמְרוּבָּעִים מִפְּאַת הַבִּנְיָן שֶׁהוּא הַשֵּׁנִי וּבָא בַּשְּׁנַיִים לֹא נִמְצָא פָּעוּל כִּי לֹא הָיָה מַחֲקוֹ לָבֹא כִּי אִם בְּתוֹסֶפֶת מֵם אֶלָּא בַּכְּפוּלִים כְּמוֹ מְרוֹמָם אַךְ נִשְׁתַּנֶּה בּוֹ הַשּׁוּרֶק אֶל חֹלֶם· אֲבָל רַבִּים סָבְרוּ כִּי אֵין בְּזֶה הַבִּנְיָן אֶחָד מִמִּינֵי אֵלֶּה הַשֵּׁמוֹת בַּמְרוּבָּעִים בֶּאֱמֶת אֶלָּא בְּמַה שֶּׁהֵם כְּחֹק הַמְרוּבָּעִים מִפְּאַת הַבִּנְיָן וְכֵן גַּם צִוּוּי לֹא נִמְצָא בָּם כִּי צוּרָתוֹ כְּצוּרַת שֵׁם הַפֹּעַל וְלָכֵן בְּסוּר הָאֶחָד יָסוּר הָאַחֵר וְאָמְנָם הֶעָבַר בַּמְרוּבָּעִים מֵחֲמַת עַצְמָם וְלֹא מֵחֲמַת הַבִּנְיָן יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי צוּרוֹת כִּי פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ לְעוֹלָם הוּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בֶּעָבַר נִסְתַּר יָחִיד בְּצֵרִי כְּמוֹ שֹׁרֵשׁ וּבְרִבּוּי הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ זוֹרְמוּ׃ וּבֶעָתִיד תָּבֹאנָה אוֹתִיּוֹת אֵיתָן בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהָאוֹת הַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי כְּמוֹ יְכַרְסֵם תְּשַׁגְשֵׁג וְזֶה דַּי בְּבַעֲלֵי הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת׃

ואמנם בַּמְרוּבָּעִים מֵחֲמַת הַבִּנְיָן שֶׁהֵם הַיּוֹתֵר נְאוֹתִים לְפִי כַּוָּנָתִי בְּזֶה הַחִבּוּר כְּבַר אָמַרְנוּ כִּי בֶּעָבַר הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָאוֹת הַשֵּׁנִית בְּצֵרִי וּבְנֹכַח וּבַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין בַּיָּחִיד בֵּין בָּרִבּוּי יוֹמַר הַצֵּרִי בְּפַתַּח כְּמוֹ כּוֹנֵן כּוֹנַנְתָּ כּוֹנַנְתְּ כּוֹנַנְתִּי כּוֹנַנְתֶּם כּוֹנַנּוּ בְּדָגֵשׁ הַנּוּן הַשֵּׁנִית כִּי מִשְׁפָּטוֹ כּוֹנַנְנוּ· וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר יוֹמַר בִּשְׁוָא כְּמוֹ כּוֹנְנוּ וּבַנִּסְתֶּרֶת הַנְּקֵבָה גַּם כֵּן כּוֹנְנָה אֶלָּא שֶׁבְּנֹכַח הַזָּכָר הַיָּחִיד הַתָּו בְּקָמֵץ וְהָרִבּוּי בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בִּשְׁוָא נַע וּבְרִבּוּי בִּסְגוֹל וְנוּן בַּסּוֹף כְּמוֹ כּוֹנַנְתָּ כּוֹנַנְתְּ כּוֹנַנְתֶּם כּוֹנַנְתֶּן׃ צִוּוּי הַיָּחִיד דּוֹמֶה לֶעָבַר הַנִּסְתָּר כּוֹנֵן וְהָרִבּוּי לְרִבּוּי הֶעָבַר הַנִּסְתָּר כּוֹנְנוּ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה יִשְׁתַּנֶּה רִבּוּי הַזָּכָר בְּחִלּוּף הַשּׁוּרֶק בְּחִרֶק מוּשָׁךְ כּוֹנְנִי וּבְרִבּוּי הַנְּקֵבָה הַפֵּא בְּחֹלֶם מוּשָׁךְ וְהַשֵּׁנִית בְּפַתַּח וְהָאַחֲרוֹנָה בִּשְׁוָא עִם תּוֹסֶפֶת נוּן בְּקָמֵץ וְהֵא בַּסּוֹף כּוֹנַנְנָה· וְהֶעָתִיד אוֹתִיּוֹת אֵיתָן נוֹסָפוֹת עַל הַצִּוּוּי וְהָאָלֶף לְבַדָּהּ נְקוּדָה בַּחֲטַף פַּתַּח וְהַשְּׁאָר בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֲכוֹנֵן יְכוֹנֵן תְּכוֹנֵן נְכוֹנֵן יְכוֹנְנוּ תְּכוֹנְנוּ תְּכוֹנֵן תְּכוֹנְנִי תְּכוֹנַנְנָה אוֹ תְּכוֹנֶנָּה· אֵלֶּה

Et nomen agentis uenit cum additione mem cum sceua in ca
pite:& pe cum holem:& hayn cum ceri[2] vt משופט:& cum cõno
tatione mutabitur ceri in sceua ut משופטי.& nomen [3]acti etiam
uenit cum additione mem cũ sceua in capite:& pe cũ sciurek:
& hayn [4] cum kamecz. Et hoc in specie vna quadratorũ: quæ
est quatuor litterarum radicalium[5] vt מכורבל.Sed in quadratis
ex parte coniugationis quæ est scđa:& uenit in binariis [6]nõ in
uenitur actum:quia nõ esset cõditionis eius venire nisi cũ ad-
ditione mem:nisi [7]in duplicibus ut מרומם: sed mutatum est in
illo sciurek in holem.Sed multi[8] opinati sunt ꝙ non sit in hac
coniugatione vlla specierꝫ horꝫ nominũ in quadratis ſm ueri
tatem [9] nisi inquãtum sunt sicut cõditionis quadratorꝫ ex par
te cõiugationis.Et sic etiam imperatiuũ non inueniť[10]in illis:
quia ipsius forma est sicut forma nominis uerbi:& ideo in ces
sando vnum cessabit alterũ. Verũtamẽ[11] p̃teritũ in quadratis
occasione sui ipsius & non occasione cõiugationis sunt ei duæ
formæ:[12]quia pe radicis semper est cum holem:& hayn in p̃-
terito absenti singulari est cum ceri ut[13]שרש:& in pl'itate hayn
est cum sceua vt זורמו. Et in futuro uenient lr̃æ[14]איתן cũ sceua:
& pe cũ pathah:& hayn cũ sceua:& lr̃a tertia cũ ceri vt [15] יכרסם
תשגשג. & hoc sufficit in hñtibus quatuor lr̃as.[16] ℂ Attamẽ in
quadratis occasione cõiugatiõis q̃ sũt cõgruẽtiora ſm[17]meã
opinionẽ in hac editione:iam diximus ꝙ in p̃terito pe sit[18]cũ
holem:& lr̃a secũda cum ceri:& in p̃sentia & in loquente ꝑ se
siue in singl'i siue in pl'itate[19]cõmutabiť ceri cũ pathah ut כונן
כוננת כוננתי כוננתם כוננו cum daghesc nun[20]scđa:quia eius ius est
כוננו. Et in pl'itate absentis cõmutabiť cum sceua vt כוננו.[21]& in
abñte fœmĩa etiã כוננה:nisi ꝙ in pñtia masculi singl'i tau est cũ
kamecz:[22]& pl'itas est cũ seghol & mem in fine: & in pñtia fœ
minę singl'is cũ sceua moto: & in pl'itate [23] cũ seghol & nun in
vltimo vt כוננת כוננת כוננתם כוננתן. ℂ Impatiũ singl'e est sil'e[24]ptõ
abñti כונן.Et pl'itas pl'itati p̃teriti abñtis כוננו. Et ĩ pñtia fœmĩę
[25]mutabiť pl'itas masculi cõmutatiõe sciurek in hirek trahẽte
כונני.Et in pl'itate fœminę[26]pe est cu holem trahẽte:& scđa cũ
pathah:& vltĩa cũ sceua cũ additione nun[27]cũ kamecz : & he
in fine כוננה. ℂ Et futuri lr̃æ איתן sũt additę supra ĩpatiuũ:[28]&
aleph sola ẽ pũctuata cũ rapiẽte pathah:& residuũ ẽ cũ secua
vt אכונן יכונן[29] תכונן נכונן יכוננו תכוננו תכונן תכונני תכוננה aut תכוננה. hæ

 sunt

ſunt ipſoꝝ formæ ſm rationem:& ſi plura eoꝝ nõ inueniãtur in vſu linguæ:[2] quia nõ inueniẽt plr̃itas fœminæ nec in p̃terito neq; in impatiuo neq; in futuro:niſi [3] dicamus ꝙ תקוננה cũ ceri nun prima & kamecz:& dagheſc ſcd̃a eſt huius [4] cõiugationis ſm opinionẽ rabi Dauid kimhi:& ſic vr̃ mihi etiam:& erit ſm hoc plr̃itas [5] fœminæ in impatiuo קוננה:& plr̃itas futuri abſentis ꝑ fœmina תקוננה:& nõ [6] תפוקדנה ſicut opinatus eſt rabi Moſces Kimhi in מהלך שבילי הדעת aditu itinerum ſapientiæ quẽ edidit. [7] & hoc ſufficit in expoſitione cõiugationis uerbi quadri.

[8] ¶ Verũtamẽ פועל cuius nõ eſt relatum nomen ſui agentis natum ex illo: quia [9] non inuenitur in hac coniugatione dagheſc niſi in defectu duplicis:[10] ideo pe uerbi quæ eſt in quadro uenit cum holem trahente:ſic in hac coniugatione uenit [11] cum ſciurek trahente:& hayn cum pathah ſicut eſt ius פועל:& aliq̃n uenit pe[12] cum holem ut עולל : & nõ eſt huic coniugationi nomen uerbi neq; nomen agentis neq; nomen [13] acti : & rõ defectus duorum horum vltimoꝝ eſt:quia ex quo uocaẽ פועל [14] ſignificat ꝙ totum ipſum ſit actũ:& ob cauſam qua uocaẽ cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ſignificat ꝙ nõ ſit in illa [15] agẽs. Et non fuit ei etiam nomen uerbi:& rõ defectus magni vt iſte eſt:quia [16] eſſendo quadrũ tranſiens aliq̃n tranſibit ut trãſitio grauis:& ideo ſatis fuit illis [17] ambabus nomen uerbi vnũ. & ideo multi de grãmaticis poſuerunt ambo ea coniugationem [18] vnam:ac etiã in ſua declinatiõe nõ eſt inter ea diſcrimẽ: niſi ꝙ in פעל graui:qđ uenit cũ collectiõe [19] labioꝝ qñ hayn eſt lr̃a lenitatis pe ueniet cum rapiente kamecz ut כרת. [20] Et in פעול q̃dro ueniet cũ holem ut מרק : & ſic eſt oẽ p̃teritũ: excepta plr̃itate [21] abſentiũ & ſinglr̃i abſente fœminæ in quibus hayn eſt cũ ſceua vt ילדה [22] ילדו.& eẽndo hayn radicis gutturalis ueniet cũ rapiẽte pathah ut דעכו:& aliq̃n [23] ueniet plr̃itas abñtiũ cũ hirek pe ut פתחו : & in pauſa in oĩbus his ueniet [24] hayn cũ kamecz ut חוצצו שולחו. Et in futuro totũ איתן conſtitueẽ ex abñte ſingulari [25] p̃teriti:& lr̃æ יתן ſunt cũ ſceua ut ישוגב תשוגב : excepta plr̃itate maſculoꝝ [26] & p̃ñtia fœminæ quæ cõſtruunẽ ex ptõ:qđ eſt ſiľe eis ut ישוגבו [27] & תלוקטו תלוקטי cõmutatiõe hirek lãmed radicalis trahẽtis yod cũ kamecz [28] lãmed in ptõ uenientis ante he:& in pauſa ueniet hayn cũ kamecz ut כובבו. [29] hoc eſt vltimũ illi⁹ qđ expedit ob expoſitionẽ quadri grauis:& cuius nõ eſt relatum nomen ſui agentis.

¶ Et poſt

הֵן צוּרוֹתֵיהֶם לְפִי הַהֶקֵּשׁ אַף כִּי רֻבָּם לֹא נִמְצְאוּ בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן כִּי לֹא נִמְצָא רִבּוּי הַנְּקֵבָה לֹא בֶּעָבָר וְלֹא בַּצִּוּוּי וְלֹא בֶּעָתִיד אֶלָּא אִם נֹאמַר כִּי תְּקוֹנֶנָּה בְּצֵרִי הַנּוּן הָרִאשׁוֹנָה וְקָמֵץ וְדָגֵשׁ הַשֵּׁנִית הוּא מִזֶּה הַבִּנְיָן כִּסְבָרַת רַבִּי דָוִד קִמְחִי וְכֵן נִרְאֶה לִי גַּם כֵּן וְיִהְיֶה לְפִי זֶה רִבּוּי הַנְּקֵבָה בַּצִּוּוּי קוֹנֵנָּה וְרִבּוּי הֶעָתִיד הַנִּסְתָּר לַנְּקֵבָה תְּקוֹנֶנָּה וְלֹא תְּפוֹקַדְנָה כַּאֲשֶׁר חָשַׁב רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי בְּמַהֲלַךְ שְׁבִילֵי הַדַּעַת שֶׁחִבֵּר וְזֶה דַי בְּבֵאוּר בִּנְיַן הַפֹּעַל מְרוּבָּע׃

ואולם הַפּוֹעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ הַנּוֹלָד מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי כִּי לֹא נִמְצָא בְּזֶה הַבִּנְיָן דָּגֵשׁ אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל לָכֵן פֵּא הַפֹּעַל אֲשֶׁר בַּמְרוּבָּע בָּא בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ כֵּן בְּזֶה הַבִּנְיָן בָּא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמִשְׁפַּט הַפּוּעַל וְלִפְעָמִים בָּאָה הַפֵּא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ עוֹלַל׃ וְאֵין לְזֶה הַבִּנְיָן שֵׁם הַפֹּעַל וְלֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל וְלֹא שֵׁם הַפָּעוּל וְטַעַם חֶסְרוֹן שְׁנֵי אֵלֶּה הָאַחֲרוֹנִים כִּי מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא פּוֹעַל יוֹרֶה שֶׁכְּלוֹ פָּעוּל וּמֵחֲמַת שֶׁנִּקְרָא שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ יוֹרֶה שֶׁאֵין בּוֹ פּוֹעֵל וְלֹא הָיָה לוֹ גַּם כֵּן שֵׁם הַפֹּעַל וְטַעַם חֶסְרוֹן גָּדוֹל בָּזֶה הוּא כִּי בִּהְיוֹת הַמְרוּבָּע הַיּוֹצֵא לִפְעָמִים יֵצֵא כְּצֵאת הַדָּגוּשׁ וְלָזֶה נִסְתַּפְּקוּ שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם פֹּעַל אֶחָד וְלָזֶה הַרְבֵּה מִן הַמְדַקְדְּקִים שָׂמוּ שְׁנֵיהֶם בִּנְיָן אֶחָד וְגַם בִּנְטִיָּתָם אֵין בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ אֶלָּא שֶׁבְּפֹעַל הַדָּגוּשׁ שֶׁבָּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּשֶׁהָעַיִן אוֹת הָרִפְיוֹן הַפֵּא תָּבֹא בַּחֲטַף קָמֵץ כְּמוֹ כֻּרַּת וּבַפּוֹעַל הַמְרוּבָּע תָּבֹא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מֹרַק וְכֵן כָּל הֶעָבָר מִלְּבַד רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים וְהַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת נְקֵבָה שֶׁהָעַיִן בָּהֶם בִּשְׁוָא כְּמוֹ יוֹלְדוּ יוֹלְדָה וּבִהְיוֹת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתַח כְּמוֹ דֹּעֲכוּ וְלִפְעָמִים יָבֹא רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים בְּחִירֶק הַפֵּא כְּמוֹ פִּתְּחוּ וּבְהֶפְסֵק בְּכָל אֵלֶּה תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ חוֹצָצוּ שׁוּלָחוּ וּבֶעָתִיד כָּל הָאֵיתָן יִבָּנֶה מִנִּסְתַּר הַיָּחִיד שֶׁל הֶעָבָר וְאוֹתִיּוֹת יתן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יְשׁוֹגַב תְּשׁוֹגַב מִלְּבַד רִבּוּי הַזְּכָרִים וְנֹכַח הַנְּקֵבָה שֶׁהֵם נִבְנִים מִן הֶעָבָר שֶׁהוּא כַּיּוֹצֵא בָּהֶם כְּמוֹ יְשׁוֹגְבוּ וּתְלוֹקְטוּ תְּלוֹקְטִי בִּתְמוּרַת חִירֶק הַלָּמֶד הַשָּׁרְשִׁית הַמּוֹשֵׁךְ יוֹד בְּקָמֵץ הַלָּמֶד בֶּעָבָר הַבָּא קוֹדֶם הָאוּבְהֶפְסֵק תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ יְסוֹבָבוּ׃ זֶה הוּא סוֹף מַה שֶּׁרָאוּי לְבֵיאוּר הַמְרוּבָּע הַכָּבֵד וְשֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ׃

ואחרי אלה בא בנין הפעיל כי הוא הפעל המוסיף אות על שרשו והוא על הרוב יוצא בפעולתו:

והנה שם הפעל שלו על פנים רבים כי על הרב ההא הנוספת תבא בפתח ופא השרש בשוא והעין בחרק כמו המטיר וכשהפא גרונית תבא בחטף פתח כמו העמיד : הפנים השניים הם שתבא העין בצרי כמו העמק והנחל : השלישים שתבא בחסרון הא הבנין בחרק העין בשמושים כמו לשמיד לשמיע לחליק : הרביעים הם שיבא בתוספת מם בראש והיא בחרק כמו במסתר עם שמוש הבית : החמשיים שתבא המם ולמד השרש בפתח כמו משאת : הששיים שתבא הלמד בחלם כמו משוא זהו לדעת הקמחי שסבר שמשאת ומשוא שמות הפעלים· אבל רב המדקדקים שמו אלה שמות דברים ונראין דבריהם שכן מצינו משאת בנימן שם דבר בבראשית סימן מג והוא שם מנה וכן תרגם אנקלוס חולקא דבנימן ואף על פי שלא זכרנו זה המשקל במשעולי השמות יש להוסיף אותו עם משעול מפעל כמו משען וכשם שמשען יש לו שלשה שמות משרש אחד משענת משען ומשענה כן משאת יש לו שני שמות משרש אחד משאת : ומשאת ואין לכל אלה כי אם רבוי אחד משענות משאות: הפנים השביעיים שיהיה דומה ליחיד נסתר העבר כמו האריך שהוא שוה לנסתר העבר ולמקור אלה הן צורות שם פעל השלמים מן הבנין הזה שהן תשע המטיר העמיד העמק הנחל לשמיע במסתר האריך ולפי הקמחי משאת משוא : ובנחים בנחי הפא יוד מהם שכלו בצרי כמו היטב ועם השמוש בהטיב העין בחרק ומהם בחלם ההא כמו הוכח : ובשניים מהם שהא בקמץ והאות הראשונה בחרק כמו הביא ומהם חסרי הא הבנין והאות הראשונה בחרק כמו בין ומהם שהא בקמץ והאות הראשונה בצרי כמו המר הסר הרם הפח ומהם חסרי הא הבנין והאות הראשונה בצרי כמו ריע שהוא כמו הריע : ובנחי הפא יוד מהם שהא בקמץ והאות ראשונה השרשית בצרי כמו השב : ובנחי הלמד הא מהם שהאות הראשונה השרשית בחלם ותו נוספת בסוף כמו הרבות ויש אומרים כי לפעמים

¶ Et post hæc uenit coniugatio הפעיל: quia illud est uerbum addens litteram[2] supra ipsius radicẽ: & illud est ut plm̃ transitiuum in suo actu.[3] Sicq̧ nomẽ uerbi eius est modis pluribus: quia vt plm̃ he addita ueniet[4] cũ pathah: & pe radicis cum sceua: & hayn cum hirek vt המטיר: & quando pe est gutturalis[5] ueniet cum rapiente pathah vt העמיד. Modus secundus est quando ueniet hayn[6] cum ceri vt הנחל & העמק. Tertius est quando veniet cum defectu he coniugationis cum hirek[7] hayn cũ seruiẽtibus ut לשמיד לשמיע לחליק. Quartus est ꝙ ueniet[8] cum additione mem in capite: & illa est cum hirek ut במסתר cum regimine beth.[9] Quintus est ꝙ ueniet mem & lãmed radicis cum pathah ut משאת. Sextus est[10] ꝙ veniet lãmed cũ holem ut משוא: hoc est ſm sentẽtiã kimhi: qui opinatus est ꝙ משאת[11] & משוא sint nomina uerborum: sed maior pars grãmaticoꝝ posuerũt hęc nomina rerum:[12] & apparent uerba illoꝝ: quia sic inuenimus משאת Benyamin nomen rei Genesis cap. xliiii.[13] & est nomen portiõis: & sic ĩterp̃tatus est onklos חלקא portio Benyamin: & quãuis nõ meminerimus[14] de hoc põdere in maceriis noĩum est addendum illud cum maceria מפעל[15] ut משען: & sicuti משען habet tria noĩa ex radice vna משענת[16] משען: & משענה sic משאת habet duo noĩa ex radice vna משאת[17] & משאת: & non est oĩbus his nisi pluralitas vna משענות משאות. Modus[18] septimus est ꝙ sit simile singulari absenti p̃teriti vt האריך: quod est æquale[19] absenti p̃teriti & uenæ. hæ sunt formæ nominis uerbi perfectorum coniugationis[20] huius: quæ sunt nouem המטיר העמיד העמק הנחל לשמיע במסתר האריך:[21] & ſm Kimhi משאת משוא. Et in quiescẽtibus: in quiescentibus pe yod: de illis est quod totum est[22] cũ ceri vt היטב: & cũ regimine בהטיב hayn cum hirek: & de illis sũt cum holem he[23] ut הוכח. Et in binariis de illis sunt quoꝝ he est cum kamecz: & littera prima est cum hirek[24] vt הביא. Et de illis sunt defectiua he coniugationis: & littera prima est cum hirek ut בין.[25] & de illis sunt quoꝝ he est cũ kamecz: & lr̃a prĩa cũ ceri ut הפח המר הסב הרם[26]. & de illis sunt defectiua he cõiugationis: & littera prima est cum ceri vt ריע: quod est[27] sicut הריע. Et in quiescẽtibus pe yod de illis sunt quoꝝ he est cũ kamecz: & lr̃a prima[28] radicalis est cum ceri ut השב. Et in quiescentibus lammed he de illis sunt quorum littera prima[29] radicalis est cum holem: & tau addita in fine ut הרבות: & sunt qui dicunt ꝙ aliqñ

cōmutabitur sceua cum kamecz: & deerit he coniugationis ut לברות: quod ē ut להברות. [2] & rabi Abrahā ben Hezra scripsit in expōne ternarū לברות ex deriuatione להברות: & sunt duæ coniu gatiōes [3] hucusq3 sunt nerba eius: adeo q̄ videt̄ hinc q̄ להברות sit ex הפעיל & לברות [4] ex ipso leui s̄m pondus פקוד. Et Habib scri psit q̄ possibile sit q̄ sit nomē: & sic scripsit [5] sapiēs rabi Dauid nezem zahab etiam q̄ לברות eius radix sit ברה ex deriuatione [6] להברות Dauid: & est vena: aut est nomē s̄m pōdus חמו תאחות: aut erit [7] aggregatū ex ברה sicut ex אלה אלות. & rabi Ioseph īter- pretatus est לברות ad comedendū eis: [8] ad comedendū eis: cu- ius expositio est ad maducandū eis. Sicq3 ipse decreuit ipsum esse ex leui [9] s̄m opinionē ben Hezra & לברות Dauid ipsius in- terp̄tatio est לאכלה: sicq3 sunt duæ cōiugationes. [10] Et ex quie- scentibus lāmed he sunt defectiuæ he coniugationis: & pe est cum sceua: & hayn cum holem in regimine [11] cū pathah ad si- gnificandū super defectū he ut למרות: & inuenit̄ cum pe & da ghesc [12] pe vt המרות: & est ad ornatum dictionis & robur rei re bellionis. & de illis sūnt quorū he [13] est cum hirek: & pe cū sce ua: & hayn cum holem vt הקצות. Et in quiescētibus pe yod [14] & lāmed he de illis est quod totū ipsum est cum holem cū addi- tione tau vt הודות: & s̄m viam [15] anormalitatis הוידות he cū sciu rek & yod cum sceua daghesc. Et in quiescētibus hayn yod & lāmed [16] he de illis sunt quorū he est cum pathah: & pe cum ra piente pathah: & hayn cum holem vt החיות. [17] Et in defectiuis pe nun de illis sunt quorū he est cum pathah: & hayn aliq̄n cū hirek & daghesc [18] ob defectū nun ut הכיט: & aliq̄n uenit hayn cū ceri: vt הכט: & sic [19] הגיד הגד. & de illis sunt quorū hayn est cū holem & cū additiōe tau: & he cū rapiēte pathah vt [20] הצות. Et ex duplicibus lāmed sunt quorū he est cū pathah: & pe cū ceri vt הדק. hæ sunt [21] formę mutatæ a p̄fectis: & ipsarū numerus est decem & septē הטב הטיב הוכח [22] הביא בין המר ריע הדבות למרות המרות הקצות הודות הוידות [23] החיות הביט הבט להצות.

[24] ¶ Et nomē agētis in ɔiugatiōe hac qd̄ filii kimhi uocāt ip̄m mediū [25] sunt ēt ei formæ diuersæ: quia in p̄fectis semp mem ē [26] cū pathah: & deest he cōiugationis: & pe radicis cū sceua: & hayn cū hirek vt ממטיר [27] מזכיר: & q̄n pe ē gutturalis ueniet cū ra piente pathah vt מעביר. & hæc non mutabuntur [28] vnq̄ vt מזכיר מזכירים מזכירה מזכירות: sed inuenit̄ aliq̄n [29] in fœmina hayn & lā med cū seghol: & cū additiōe tau significāte supra fœminā ut

מזכרת

יומר השוא בקמץ ותחסר הא הבנין כגון לברות שהוא כמו להברות והראב"ע כתב בפירוש איכה לברות מגזרת להברות והם שני בנינים עד כאן דבריו · עד שנראה מזה כי להברות הוא מן ההפעיל ולברות מן הקל על משקל פקוד · והחביב כתב שאפשר שהוא שם · וכן כתב החכם רבי דוד נזם זהב גם כן כי לברות שרשו ברה מגזרת ל להברות את דוד והוא מקור או הוא שם בפלס חמות אחות או יהיה מקובץ מן ברה כמו מן אלה אלות ורב יוסף תרגם לברות למו למסעד לחון שפירושו לאכול להם הרי שהוא הכריע היותו מן הקל כדעת בן עזרא ולהברות את דוד תרגומו לאוכלה הרי הם שני בנינים· ומנחי הלמד הא יש חסרי הא הבנין והפא בשוא והעין בחלם בשמוש בפתח להורות על חסרון ההא כמו למרות ונמצא עם הפא ודגש הפא כמו המרות והוא לתפארת המלה וחזק ענין המרי ומהם שהא בחרק והפא בשוא והעין בחלם כמו הקצות ׃ ובנחי הפא יוד והלמד הא מהם שכלו בחלם בתוספת תו כמו הודות ועל דרך הזרות הוידות ההא בשורק והיוד בשוא דגש ובנחי העין יוד והלמד הא מהם שההא בפתח והפא בחטף פתח והעין בחלם כמו החיות ובחסרי הפא נון מהם שההא בפתח והעין פעמים בחרק ודגש לחסרון הנון כמו הביט ולפעמים באה העין בצרי כמו הבט וכן הגיד הגד ומהם שהעין בחלם ובתוספת תו וההא בחטף פתח כמו הצות ומכפולי הלמד יש שההא בפתח והפא בצרי כמו הדק אלה הן הצורות המשונות מהשלמים ומספרן שבע עשרה היטב היטיב הוכח הביא בין המר ריע הרבות למרות המרות הקצות הורות הוידות החיות הביט הבט להצות ׃

ושם הפועל בבנין הזה אשר בני קמחי קוראים אתו בינוני יש גם לו צורות שונות כי בשלמים לעולם המם בפתח וחסרה הא הבנין ופא השרש בשוא והעין בחרק כמו ממטיר מזכיר וכשהפא גרונית תבא בחטף פתח כמו מעביר ואלה לא ישתנו לעולם כמו מזכיר מזכירים מזכירה מזכירות אך נמצא לפעמים בנקבה העין והלמד בסגול ובתוספת תו המורה על הנקבה כמו

מְזֻכֶּרֶת וּבְבַעֲלֵי הָאָלֶף יֵשׁ שֶׁנֶּעֶלְמָה הָאָלֶף וּמֵם הַבִּנְיָן בָּאָה בְּצֵרִי לְהוֹרוֹת עַל הַחִסָּרוֹן כְּמוֹ מֵזִין ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מוֹרִיד מוֹדִיעַ מוֹלִיךְ מוֹלִיד וּמֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מַטִּיב מַצִּיעַ ׃ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּצֵרִי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִרֶק כְּמוֹ מֵאִיר הֲרֵי הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנּוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים שָׁלשׁ מֵזִין מוֹרִיד מַצִּיעַ אוֹ חָמֵשׁ אִם נִמְנֶה עִמָּהֶן מַטִּיב מֵאִיר ׃

וְאוּלָם שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים בַּשְּׁלֵמִים יָבֹאוּ בְּאַרְבָּעָה דְרָכִים ׃ הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁהַמֵּם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מוּשְׁכָּב וְהַשֵּׁנִי בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ מָשְׁזָר ׃ הַשְּׁלִישִׁי בְּחִרֶק כְּמוֹ מִשְׁחָת ׃ הָרְבִיעִי כְּשֶׁפֵּא הַפֹּעַל אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְהַפֵּא בְּקָמֶץ מָלֵא פּוּם כְּמוֹ מָעֳמָד מָחֳרָבוֹת וְלִפְעָמִים פָּעוּל הַנְּקֵבָה יָבֹא בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת הָעַיִן וְהַלָּמֶד וּבְתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ מוּרְבֶּכֶת הֲרֵי חָמֵשׁ צוּרוֹת מוּשְׁכָּב מָשְׁזָר מִשְׁחָת מָעֳמָד מוּרְבֶּכֶת ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ מוּקָע וְכֵן יֵשׁ מֵהַשְּׁנִיִּים כְּמוֹ מוּשָׁב מוּבָא שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ הֲרֵי הֵן שֵׁשׁ צוּרוֹת ׃

וְאַחֲרֵי הִתְבָּאֲרוּ שְׁמוֹת זֶה הַבִּנְיָן נְבָאֵר פְּעָלָיו ׃ וְנֹאמַר כִּי בֶּעָבָר עַל הָרֹב תָּבֹא הַהֵא וְהָעַיִן בְּנִסְתָּר הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּיָחִיד וּבְרִבּוּי בְּחִרֶק כְּמוֹ הִשְׁלִיךְ הִשְׁלִיכָה הִשְׁלִיכוּ וְהַפֵּא בְּכֻלָּם בִּשְׁוָא וּבִנְשְׁאָרִים לֹא תֵרָאֶה הַיּוֹד נִמְשֶׁכֶת לָעַיִן כִּי הָעַיִן תָּבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ הִשְׁלַכְתָּ הִשְׁלַכְתְּ הִשְׁלַכְתִּי הִשְׁלַכְתֶּם הִשְׁלַכְנוּ הִשְׁלַכְתְּ הִשְׁלַכְתֶּן וּכְשֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא הַהֵא בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטַף סֶגוֹל כְּמוֹ הֶעֱרִיךְ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ הֶחְפִּיר וּמֵהֶם שֶׁהוּמְרָה הַהֵא בְּתָו כְּמוֹ תִּרְגַּלְתִּי שֶׁהוּא מִזֶּה הַבִּנְיָן וְאֵינוֹ שֵׁם כְּמוֹ תִּפְאַרְתִּי כִּסְבָרַת רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי וְלֹא חָשַׁשׁ אֶל מַלְעִיל הַפֹּעַל וּמִלְרַע הַכִּנּוּי וְהָעֵד יוֹנָתָן שֶׁתִּרְגֵּם בְּהוֹשֵׁעַ סִימַן יא דַבְּרִית וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בִּמְקוֹם הֵא וְתִהְיֶה נְקוּדָה בִּסְגוֹל כְּמוֹ אֶגְאַלְתִּי זֶהוּ לְפִי דַעַת רֹב הַמְדַקְדְּקִים וּלְפִי דַעְתִּי כִּי אֵין שָׁם תְּמוּרָה אֶלָּא שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹסָפוֹת לְהוֹרוֹת עַל הַבִּנְיָן הֵן שְׁתַּיִם הֵא עַל הָרֹב וְאָלֶף עַל הַמְּעַט וְלִפְעָמִים שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת כְּמוֹ הֶאֶזְנִיחוּ וְיֵשׁ מִזֶּה הַבִּנְיָן גַּם כֵּן לְפִי רֹב הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהַהֵא בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטַף

מזכרת. Et in habentibus aleph est cuius latet aleph: & mem cō
iugationis uenit cū ceri [2] ad significādū supra defectū vt מזין.
Et in quiescētib⁹ pe yod de illis sunt quorꝝ mem est cū holem:
[3]& hayn cum hirek vt מוריד מודיע מוליד מוליך. & de illis sūt quorū
mem est cum pathah:[4]& hayn cum hirek ut מציב מציע. Et in bi
nariis de illis sunt quorum mem est cum ceri:[5]& lr̄a prima est
cum hirek ut מאיר. Sicq̧ formæ differentes a pfectis sunt [6]tres
מזין מורין מציע: aut quinq̧ si numerabimus secum מציב מדיאר.
[7] ℭ Vetūtamen noīa actorꝝ in pfectis ueniēt quatuor modis.
[8] Modus primus est ꝙ mem sit cum sciurek ut מושכב. Secūdus
est [9] cum rapiēte kamecz vt משזר. Tertius est cū hirek ut משחת.
Quartus est [10] qn̄ pe uerbi est lr̄a gutturalis ueniet cū kamecz
magno:& pe cum kamecz pleni oris [11] ut מעמד מהרבות. & aliqn̄
actum ipsius fœminę ueniet cum sex punctis hayn [12]& lāmed:
& cum additione tau ut מורבכת. Sicq̧ sunt quinq̧ formæ מושכב
משזר [13] משחת מעמד מורבכת. Et in qescentibus pe yod de illis sunt
quorum mem est cum sciurek:& hayn [14] cū pathah vt מוקע. Et
sic sunt de binariis vt מושב מובא: quorꝝ littera prima [15] est cum
kamecz. sicq̧ sunt sex formæ.
[16] ℭ Et postq̄ exposita sunt nomina huius cōiugationis expo-
nemus eius uerba:& dicemus ꝙ [17] in p̄terito ut plm̄ ueniet he
& hayn in absenti masculi [18] & fœminæ in singulari: & plr̄itate
cum hirek ut השליך השליכה השליכו: & pe [19] in oībus illis est cū sce
ua:& in reliquis nō apparet yod tracta ad hayn: quia hayn ue-
niet [20] cū pathah ut השלכת השלכתי השלכתם השלכנו השלכת השלכתן:
[21]& qn̄ pe radicis est gutturalis ueniet he cū seghol:& pe cum
rapiente seghol ut [22] העריך:& aliqn̄ ueniet pe cū sceua vt החפיר.
& de illis sunt quorꝝ mutata est he [23] in tau ut תרגלתי: qđ est hu-
ius cōiugationis:& nō est nomē sicut תפארתי ꝑm opinionē rabi
[24] Mosces kimhi:& nō curauit ꝓductū uerbi & correptū cōno
tatiōis:& testis est Ionathan q̄ īterp̄tatus est [25] Hoscehæ ca. xi.
דברית rexi. & de illis sunt quorꝝ ueniet aleph loco he:& erit pū-
ctuata [26] cū seghol ut אגאלתי: hoc est ꝑm opinionē maioris ptis
grāmaticorꝝ:& ꝑm meam opinionē est ꝙ non sit [27] ibi cōmuta
tio: sed ꝙ litterę additę ad significādū supra cōiugationē sunt
duæ: [28] he ut plm̄:& aleph ut raro:& aliquādo ambæ illæ sunt
vna vt האזניחו. [29] Et sunt huius coniugationis etiam scđm ma-
iorē partē grāmaticorꝝ: quia he est cū seghol:& pe cū rapiente
kamecz

kamecz ut Iudicũ cap.ix.החדלתי.& ſm meam opinionẽ non eſt in hac coniugatione:ſed [2] in leui:& he eſt he admiratiõis:& ſic interp̃tatus eſt Ionathan האשבוק en defeciſſem:& pręſentia fœminæ[3] aliqñ uenit cum additione he in vltimo vt השלכתנה.Et ſi grãmatici[4] dixerint ꝙ ſit compoſitũ ex p̃terito השלכתן:& ex futuro תשלכנה. hæ ſunt[5] formæ præteriti in cõiugatione grauis additi:quæ uocatur הפעיל in ipſis perfectis. Sed ĩ quieſcẽtibus [6] pe yod ſunt quorꝫ pe latet:& he cõiugationis eſt pũctuata cũ holem:& hayn cũ hirek ut [7] הואיל הוביש הודיע הוציא. & de illis ſũt quorũ he eſt cum ceri:& pe & yod aliqñ [8] apparet:& aliquãdo latet vt הניח:& hayn nun cum dagheſc ob defectũ pe yod [9]. & ſic p̃teritũ pro pñtia vt הוציא הוצאת הוביש הובשת: quia in quieſcẽtibus lãmed [10] alephreddit̃ hirek ceri:& in reliquis eſt cum pathah vt הוכחת. & de illis ſunt quieſcentes pe [11] yod & lãmed he: quorꝫ he coniugationis in illis eſt cũ holem:& pe latet:& hayn eſt cum kamecz [12] vt הוגה הודה הורה. & in p̃ſentia hayn eſt cum hirek vt הודינו. & ſic ueniet uarietas [13] in reliquis vt in pñtia.Et in quieſcẽtibus hayn yod & lãmed he de illis ſunt quorꝫ in p̃terito latente [14] he eſt cum ſeghol:& pe cum rapiente ſeghol:& hayn cum kamecz. & in reliquis mutabitur kamecz [15] in ceri vt החיית החייתי: & in pluralitate in hirek vt החיינו. Et in defectiuis pe [16] nun de illis ſunt quorum he eſt cum hirek:& hayn cum kamecz pro latente:& pro loquẽte per ſe:& pro pręſentia [17] mutabitur aliquãdo in ceri:& pro pluralitate latentiũ in ſciurek: & pro reliquis in [18] hirek vt הטה הטתי הטתה הטינו הטיתם הטו. & in duplicibus de illis [19] ſunt defectiua duplicis:& he eſt cum ceri: & pe cum hirek ut הדיק: & in reliquis he [20] eſt cũ pathah vt הריקות הזיכות. & de illis ſunt quorꝫ he eſt cum ceri: & pe cum pathah vt הכס [21] המסה המסו cũ dagheſc ſammech ad ſignificandũ defectum duplicis:cuius radix eſt מסס. Sicꝙ [22] omnes formæ præteriti huius coniugationis ſunt השליך השלכת העריך הערכת החפיר [23] החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת [24] השלכתנ' הואיל הואלת הוצאת הודה הודית החיה החיית החייתם [25] הטה הטת הטית הטו המס המסת המסו.Ecce triginta formæ patres:[26] & natæ earũ: quarum vndecim vel duodecim ſnnt parentes:& reliquę ſunt [27] ipſarũ natæ ſimiles illis: aut non ſimiles illis.

[28] ℂEt imp̃atiuũ in p̃fectis hẽt q̃tuor formas.Pría eſt ꝙ ſit he [29] cũ pathah:& pe cũ ſceua: & hayn cũ ceri ut הקשב. & de illis

ſunt

קמץ כמו בשופטים סימן ט החדלתי ולפי דעתי אינו בזה הבנין אלא בקל וההא היא הא התימה וכן תרגם יונתן האשבוק· והנכח לנקבה לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו השלכתנה אף כי המדקדקים אמרו שהוא מורכב מן עבר השלכתן ומן עתיד תשלכנה אלה הן צורות העבר בבנין הכבד הנוסף הנקרא הפעיל בשלמים· אבל בנחי הפא יוד יש שהפא נעלמת והא הבנין נקודה בחלם והעין בחרק כמו הואיל הוביש הודיע הוציא ומהם שההא בצרי והפא והיוד לפעמים נראית ופעמים נעלמת כמו הניח והעין נון בדגש לחסרון הפא יוד וכן העבר לנכח כמו הוציא הוצאת הוביש הובשת כי בנחי הלמד אלף ישוב החרק צרי ובנשארים בפתח כמו הוכחת ומהם נחי הפא יוד והלמד הא שהא הבנין בהם בחלם והפא נעלמת והעין בקמץ כמו הוגה הודה הורה ובנכח העין בחרק כמו הודינו וכן יבא החלוף בנשארים כמו בנכח ובנחי העין יוד והלמד הא מהם שבעבר הנסתר ההא בסגול והפא בחטף סגול והעין בקמץ ובנשארים ישתנה הקמץ אל צרי כמו החיית החייתי וברבוי אל חרק כמו החיינו ובחסרי הפא נון מהם שההא בחרק והעין בקמץ לנסתר ולמדבר בעדו ולנכח ישתנה לפעמים אל צרי ולרבוי הנסתרים אל שורק ולנשארים אל חרק כמו הטה הטיתי הטתה הטינו הטיתם הטו· ובכפולים מהם חסרי הכפל וההא בצרי והפא בחרק כמו הריק ובנשארים ההא בפתח כמו הריקות הזיכת ומהם שההא בצרי והפא בפתח כמו הסם המסת המסו בדגש הסמך להורות חסרון הכפל ששרשו מסס הרי כל צורות עבר זה הבנין השליך השלכת העריך הערכת החפיר החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת השלכתנה הואיל הואלת הוצאת הורה הודית החיה החיית החייתם הטה הטית הטיתם הטו המס המסת המסו הרי שלשים צורות אבות ותולדותיהם אשר אחד עשר או שנים עשר אבות והנשארים תולדותיהם כיוצא בהם או לאו כיוצא בהם:

והצווי בשלמים לו ארבע צורות הראשונה שתהא ההא בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הקשב ומהם

שהעין

שֶׁהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ הַמַּעַר הַרְחֵק וּמֵהֶם שֶׁבָּאוּ בְּתוֹסֶפֶת הֵא וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ הַקְשִׁיבָה הַשְׁקִיפָה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתָּח תְּמוּרַת הַשְּׁוָא כְּמוֹ הַחֲרֵשׁ הַחֲרִישׁוּ · וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתָּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַקְהֵל ׃ וּבַשְּׁנַיִם מֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּחִרֶק כְּמוֹ הַבִיא וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּחִרֶק וְהַהֵא חֲסֵרָה כְּמוֹ בִּין אַף שֶׁלְּפִי דַעְתִּי אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַדָּגוּשׁ וְכֵן דִּין וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ הֵטֵל וְהֵסֵר וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָקֵם וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתָּח וְהַפֵּא פַּעַם בְּחִרֶק וּפַעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ הַבִיא הֵבֵא וּבַנָּחִים מֵהֶם בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד שֶׁהַהֵא בָּאָה בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הוֹלֵךְ הוֹרֵדוּ בִנְקֵבָה בְּחִרֶק הָעַיִן כְּמוֹ הֵילִיכִי וְצֵרִי הַהֵא בָּא לִדְרָשָׁה כִּי הָיָה זָר אִלּוּ הָיָה פָּשׁוּט אֲבָל הוּא מוּרְכָּב מִן שְׁתֵּי מִלּוֹת הַטַּעַם הֵא וְלִיכִי וּמֵהַצִּוּוּי מִבִּנְיַן הִפְעִיל · וּמֵהֶם שֶׁפְּעָמִים הָעַיִן בְּפַתָּח וּפְעָמִים שֶׁהִיא בְּחִרֶק וּבְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ הוֹשַׁע הוֹשִׁיעָה וּמֵהֶם שֶׁפַּעַם הַהֵא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הוֹצֵא וּפַעַם הַוָּו נָעָה וְהַהֵא בְּפַתָּח כְּמוֹ הַוְצֵא שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם הַוָּו תְּמוּרַת יוֹד פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה עַל הָרֹב הוּא כְּמוֹ לַזָּכָר בֵּין בַּיָּחִיד בֵּין בָּרִבּוּי אֶלָּא שֶׁבַּיְחִידָה בָּא הָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּחִרֶק וְנוֹסֶפֶת יוֹד בַּסּוֹף וּבָרִבּוּי בָּא פַּעַם אַחַת בְּתוֹסֶפֶת נוּן הֵא בְּקָמֶץ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ הַאֲזֵנָּה בְּבַעֲלֵי הָאָלֶף שֶׁהוּא כְּמוֹ הַפְעֵלְנָה וּבָאָה הָאָלֶף בַּחֲטֶף פַּתָּח לִהְיוֹתָהּ גְּרוֹנִית תְּמוּרַת שְׁוָא אַף כִּי הֶחָבִיב כָּרַב שֶׁלְּפִי דַעְתּוֹ לֹא נִמְצָא בְּכָל הַמִּקְרָא אֲפִילוּ אֶחָד בְּפֶלֶס הַפְעֵלְנָה אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הַצִּוּוּי שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּמִסְפַּר הַקְשֵׁב הַרְחֵק הַקְשִׁיבָה הַחֲרֵשׁ הָבִיא הַבֵא בִּין הָקֵם הוֹקַר הָשֵׁב הוֹלֵךְ הוֹשִׁיעָה הוֹצֵא הַאֲזֵנָּה ׃

ובעתיד מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה אוֹת הָאֵיתָן לְעוֹלָם בְּצֵרִי לְהוֹרוֹת עַל הֵעָלֵם הֵא הַבִּנְיָן שֶׁנִּפְלָה בֶּעָתִיד לְהָקֵל עַל הַלָּשׁוֹן בַּמִּבְטָא וּבַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בַּשְּׁלֵמִים הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ אַשְׁכִּיר אַשְׁבִּיר וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אַחְבִּירָה וּפְעָמִים בָּא בִּשְׁלֵמוּת הֵא הַבִּנְיָן עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ אֲהוֹדֶנּוּ וְלַנִּסְתָּר הַיָּחִיד זָכָר וְלָרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּחִרֶק וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ יַקְרִיב יַפְקֵד נַגְבִּיר נַחֲרֵם וְאִם הַנִּסְתָּר יָבֹא בְּמַקַּף יָשׁוּב הַצֵּרִי סְגוֹל וְאִם לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית פַּעַם תָּבֹא בְּחִרֶק וּפַעַם בְּפַתָּח כְּמוֹ יַצְמִיחַ יַצְמַח וּלְנֹכַח

quorũ hayn est cũ pathah vt המעד הרחק. & de illis sunt q̃ ueniũt cũ additiõe he: & hayn[2] cũ hirek ut הקשיבה השקיפה. & qñ pe ẽ lr̃a gutturalis ueniet cũ rapiẽte[3] pathah uice sceua vt החרש החרישו & de illis sunt quorũ he ẽ cũ pathah: & pe[4] cũ sceua: & hayn cũ ceri vt הקהל. Et in binariis de illis sunt quorũ pe est cũ hirek ut הביא.[5] & de illis sunt quorũ pe est cũ hirek: & he deficit ut בין: licet s̃m meã opinionẽ nõ sit nisi[6] ex ipsa graui: & sĩlr̃ דין. & de illis sunt quorũ pe est cũ ceri ut הסר & הטל. & de illis sunt quorũ he[7] est cũ kamecz ut הקם. & de illis sunt quorũ he est cũ pathah: & pe aliqñ cũ hirek: & aliqñ cũ ceri[8] ut הביא הבא. Et in quiescẽtibus de illis sunt ĩ quiescẽtibus pe yod quorũ he uenit cũ holẽ: & hayn[9] cũ ceri ut הולך הורדו. Et ĩ fœmĩa cũ hirek hayn vt הלוכי: & ceri he venit[10] ob ĩqsitionẽ: qa eẽt anormalũ si eẽt simplex: sed est cõpositũ ex duabus dictionib⁹ rõnis[11] ליכי & הא: & ex ĩmpatiuo cõiugationis הפעיל. & de illis sunt quorũ aliqñ hayn est cum pathah: & aliqñ[12] est cũ hirek: & cũ additione he ut הושע הושיעה. & de illis sunt quorũ aliqñ he[13] est cũ holem: & hayn cũ ceri ut הוצא: & aliqñ vau mota: & he est cum pathah ut הוצא:[14] in qbus ambobus vau est vice yod pe radicis. Et in p̃ntia fœmĩæ ut plr̃ est[15] sicut p masculo tã in singl̃i q̃ in plr̃itate: nisi q in singl̃i venit hayn & lãmed cũ hirek:[16] & est addita yod in vltĩo. Et ĩ plr̃itate uenit aliqñ una cũ additiõe nun he cũ kamecz[17] in ultimo ut האזנה in habẽtibus aleph: qđ est ut הפעלנה. & uenit aleph[18] cũ rapiẽte pathah ob ipsam esse gutturalẽ uice sceua: licet Habib scripserit q s̃m[19] eius opinionẽ nõ inueniť in tota scriptura vnũ ponderis הפעלנה. hę sunt[20] formę impatiui tresdecim numero הקשב הרחק הקשיבה החרש הביא הבא בין הקם הוקר[21] השב הולך הושיעה הוצא האזנה.[22] ¶ Et in futuro ex cõiugatiõe hac lr̃a איתן semp est cũ ceri ad significandũ[23] sup latentiã he cõiugationis: quæ cecidit in futurũ ad alleuiãdũ sup[24] linguã in plationẽ: & in loquente p se in pfectis pe est cũ sceua: & hayn cũ hirek vt[25] אשביר אשכיר: & aliqñ cũ additione he ut אחבירה. & aliqñ uenit[26] cũ perfectiõe he cõiugationis cum cõnotatione ut אהודנו. Et pro latente singulari masculo: & pro pluralitate[27] loquẽtis p se aliqñ ueniet hayn cũ hirek: & aliqñ cũ ceri vt יקריב[28] יפקד נגביר נחרם. & si latẽs ueniet cũ subunione reddeť ceri seghol: & si lãmed[29] radicis sit gutturalis aliquãdo ueniet cum hirek: & aliquãdo cum pathah ut יצמיח יצמח: & pro præsentia

masculi

masculi & latēte fœmina hayn semper est cum hirek ut תצמיח.
Et in pluralitate loquentis[2] pro se aliqñ uenit cum additione
he in vltimo ut נזכירה. Et pro pl'itate[3] latētis & p̄ñtię aliqñ uenit
nun addita in vltimo vt תחרישון [4] יחליקון. & de illis sunt quoꝝ ue
nit hayn cum sceua ut ידרכו ידבקו אעשרנו : [5] quia ut pl'm qñ hayn
est lr̃a gutturalis ueniet cum rapiēte pathah: & aliqñ uenit[6] cũ
sceua: & dicemus התעשרנה. hę sũt formæ perfectoꝝ אשביר אחבירה
אהודו ניפקד יצמח יחליקון ידבקו אעשרנה התעשרנה[7]: nouem numero. [8]Et
mutatæ ab ipsis perfectis sunt vigintiquatuor formæ: quia in
habentibus [9] aleph de illis sunt quorũ lr̃a איתן cum kamecz: &
aleph de illis sunt quoꝝ est deficiens: & hayn[10] cũ hirek ut אזין:
& daghesc zayn significat super defectũ aleph radicalis. & de
illis[11] sunt quorum aleph quiescit & hayn cum seghol ut יאצל.
Et in quiescentibus pe yod de illis sunt quoꝝ littera [12] איתן est
cum holem: & hayn cũ seghol ut יואל. & de illis sũt quoꝝ hayn
est cum hirek vt יוביל. [13] & de illis est quod uenit cũ additione
he in vltimo vt אודיעה. & de illis sunt quorum aliqñ uenit hayn
[14]cum hirek: & aliqñ cũ pathah vt יודיע יודע. & de illis sunt quo-
rum littera איתן est cum holem. Et hayn[15] aliqñ est cum seghol:
& aliqñ cum pathah: & aliquãdo est etiã lãmed cum sceua: [16]&
aliqñ est cum hirek ut תוסיף תוסף תוסף : & in oĩbus illis yod
radicis [17] est quiescens: excepto vno in psalterio psal. cxxxviii.
& excelsus a longe יידע: qđ exposuit[18] Kimhi ꝙ sit huius coniu
gatiõis: & est vt יהדע. & alii dixerũt ꝙ sit de[19] leui ex lingua וידע
in illis viros succoth Iudicũ cap. viii. & interpres[20] q interp̄ta
tus ē יודע deiiciet: & ĩterp̄tatus ē וידע & postraxit: vr̃ ꝙ sit sicut
opinio Kimhi[21] in expõne cõiugationis: licet expõ rei sit cõtra
ipsum. & de illis sunt quoꝝ lr̃a איתן: [22]& hayn sunt cum ceri ut
תיטב. & aliqñ est hayn cum hirek ut תטיבי p̄ fœmina. [23] & de illis
sunt quoꝝ lr̃a איתן est cũ holem: & hayn aliqñ cũ hirek: & aliqñ
cũ seghol ut יוליד[24] יולד. & de illis aliqñ cũ hirek: & aliqñ cũ ceri
& aliqñ cũ seghol ut יוליך יולך יולך. [25]& de illis sunt quoꝝ lr̃a איתן
est cum kamecz: & hayn cum hirek & daghesc ut יניח יציב. [26]Et
in binariis de illis sunt quoꝝ in pluralitate latēs ueniet littera
secũda radicis est cum daghesc[27] vt יביאו. & de illis sunt quoꝝ
yod est cũ kamecz: & pe cũ ceri ut ילטיקם. & de illis sunt quoꝝ
lr̃a[28] איתן est cum kamecz: & pe radicis cũ pathah ut ילע. & de
illis sunt quorũ littera איתן est cum kamecz: [29] & hayn cũ hirek
leni vt יניח יניף ירים. & de illis sunt quorum הפעיל est æquale leui
vt יעל

הזכר ונסתר הנקבה העין לעולם בחרק כמו תצמיח וברבוי המדבר בעדו לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו נזכירה ׃

ולרבוי הנסתר והנכח לפעמים באה נון נוספת באחרונה כמו יחליקון תחרישון ומהם שבאה העין בשוא כמו ידרכו ידבקו אעשרנו יעשרנו כי על הרב כשהעין אות גרונית תבא בחטף פתח ולפעמים באה בשוא ונאמר תעשרנה ׃ אלה הן צורות השלמים אשכיר אחבירה אהודנו יפקד יצמח יחליקון ידבקו אעשרנו תעשרנה תשע במספר ׃

והמשתנות מן השלמים הן עשרים וארבע צורות ׃ כי בבעלי האלף מהם שאות האיתן בקמץ והאלף יש מהם שהיא חסרה והעין בחרק כמו אזין ודגש הזין יורה על חסרון האלף השרשית ומהם שהאלף נחה והעין בסגול כמו יאצל ׃

ובנחי הפא יוד מהם שאות האיתן בחלם והעין בסגול כמו יואל ומהם שהעין בחרק כמו יוביל ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו אודיעה ומהם שפעם באה העין בחרק ופעם בפתח כמו יודיע יודע ומהם שאות איתן בחלם ׃ והעין פעמים בסגול ופעמים בפתח ופעמים גם היא גם הלמד בשוא ופעמים היא בחרק כמו תוסף תוסף תוסף תוסיף ובכלם יוד השרש נחה זולת אחד בתילים מזמור קלח וגבורה ממרחק ייַדע שפירש הקמחי שהוא מזה הבנין והוא כמו יהדע ׃ ואחרים אמרו שהוא מן הקל מלשון וידע בהם אנשי סוכות בשפטים סימן ח ׃ והמתרגם שתרגם ייַדע ימאיך ותרגם וידע וגרר נראה שהוא כדעת הקמחי בפירוש הבנין אף כי פירוש הענין הוא כנגדו ׃

ומהם שאות איתן והעין בצרי כמו תיטב ולפעמים העין בחרק כמו תיטיבי לנקבה ומהם שאות איתן בחלם והעין פעם בחרק ופעם בסגול כמו יוליד יולד ומהם פעם בחרק ופעם בצרי ופעם בסגול כמו יוליך יולך יולך ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק ודגש כמו יניח יציב ׃

ובשניים מהם שברבוי הנסתר תבא האות השנית מהשרש בדגש כמו יביאו ומהם שהיוד בקמץ והפא בצרי כמו ירט יקם ומהם שאות האיתן בקמץ ופא השרש בפתח כמו ילע ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק רפה כמו יגית יניף ירים ׃ ומהם שהפעיל שוה לקל

כְּמוֹ יַעַל כֻּלּוֹ בְּפַתַּח בִּשְׁנֵי בְנְיָנִים וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָאֵיתָן בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אוֹדֶה תוֹנֶה · וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָאֵיתָן בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אַרְאֶה וּמֵהֶם שֶׁאוֹת אֵיתָן בִּשְׁוָא מִלְּבַד הָאָלֶף שֶׁהִיא בַּחֲטֵף פַּתַּח וְהַפֵּא בְּפַתַּח גָּדוֹל וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אַחֲיֶה תְּחַיֶּה אַף כִּי נִמְצָא הָרִבּוּי לַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּחַיֶּינָה וְלִפְעָמִים בְּנוּן בְּלֹא הֵא כִּי נֶאֱמַר תְּחַיֶּין׃ וּמֵחַסְרֵי הַפֵּא נוּן יֵשׁ שֶׁאֵיתָן בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יַזֶּה נָבֶל וּמֵהֶם שֶׁבָּאוּ לִפְעָמִים בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא כְּמוֹ יַטֶּה וּבָאָה אוֹת הָאֵיתָן בְּקָמֶץ אוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ אַט יֵט הֲרֵי אֵלֶּה כֻּלָּם עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ אַזִּין יַאֲצֶל יוֹאֵל יוֹבִין אוֹדִיעָה יוֹדִיעַ יוֹדַע יְיָדַע תּוֹסֵף תֵּיטִב יוֹלִיד יוֹלֶד יוֹלִיךְ יוֹלֵךְ יָנִיחַ יָבִיאוּ יָלֶט יָקֵם יַנִּיחַ יַעַל אוֹדֶה אַרְאֶה אַחֲיֶה תְּחַיֶּה תְּחַיֶּינָה תְּחַיֶּין יַזֶּה יַטֶּה אַט יֵט וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ בִּנְטִיָּתָם יַאֲצִילוּ יוֹבִילוּ יֵיטִיבוּ יוֹלִידוּ יוֹלִיכוּ יָקִימוּ יַעֲלוּ יַזִּידוּ יַטּוּ הֲרֵי לְךָ תַּשְׁלוּמֵי בִּנְיַן הִפְעִיל׃

אמנם פּוֹעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וְהוּא בִּנְיַן הוּפְעַל כִּלְשׁוֹן בְּנֵי הַקִּמְחִי הִנֵּה אֵין לוֹ שֵׁם הַפּוֹעֵל וְלֹא שֵׁם הַפָּעוּל אֶלָּא שֵׁם הַפֹּעַל לְבַד · וְהַטַּעַם כִּי בִּהְיוֹת שֵׁם הַפֹּעַל מוֹרֶה עַל הֵעָשׂוֹת עִנְיָן מְדֻבָּר בִּזְמַן בִּלְתִּי מוּגְבָּל וְשֵׁם הַפּוֹעֵל מוֹרֶה פּוֹעֵל הַפֹּעַל הַהוּא וְשֵׁם הַפָּעוּל מוֹרֶה מְקַבֵּל הֵעָשׂוֹת הַדָּבָר הַהוּא בִּהְיוֹת זֶה הַבִּנְיָן כֻּלּוֹ פּוּעַל הֲרֵי כָּל חֲלָקָיו מוֹרִים עַל הַפָּעוּל וְלָכֵן אֵין צוֹרֶךְ לְהַפְרִיד לוֹ חֵלֶק בִּפְנֵי עַצְמוֹ כִּי אִם בְּתָאֳרִים וְאָז אֵין זֶה מֵהַהִפְעִל כִּי אִם מֵהַקַּל שֶׁפָּעוּלוֹ מוֹרֶה עַל כָּל מְקַבְּלֵי הַפְּעָלִים כֻּלָּם · אוֹ יִהְיֶה שֵׁם הַתֹּאַר אֲשֶׁר רֹב הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר קְדָמוּנוּ קְרָאוּהוּ שֵׁם הַפּוֹעֵל וּבֵינוֹנִי מֵהַנִּפְעַל כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר עוֹד בִּמְקוֹמוֹ בְּעֶזְרַת הָאֵל כִּי גַם זֶה אֵין לוֹ בֵּינוֹנִי מִזֶּה הַטַּעַם בְּעַצְמוֹ · כִּי כֵּיוָן שֶׁהוּא מוֹרֶה מַה שֶּׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ אֵיךְ יִהְיֶה לוֹ שֵׁם הַפּוֹעֵל · וְעוֹד כִּי אַחֲרֵי קַבָּלַת הַפֹּעַל בַּפָּעוּל כְּבָר נִשְׁלַם הֵעָשׂוֹתוֹ וְאִם כֵּן לֹא יְכוּנֶה בְּזֶה הַשֵּׁם בְּהֵעָשׂוֹתוֹ וְלָכֵן אֵין לְזֶה הַבִּנְיָן פָּעוּל וְלֹא בֵּינוֹנִי · וְעַל כֵּן יֵשׁ לִתְמוֹהַּ עַל רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי מִי הֱבִיאוֹ לָשִׂים בֵּינוֹנִי בְּזֶה הַבִּנְיָן וְאָמַר שֶׁיָּבֹא בְּקָמֶץ לְהַפְרִישׁ בֵּינוֹ וּבֵין הֶעָבָר · וּלְפִי דַעְתִּי סִבַּת טָעוּתוֹ הָיְתָה כִּי רָאָה דִמְיוֹן זֶה אֵצֶל מִקְצָת הַמְדַקְדְּקִים בַּנִּפְעַל אֲבָל אֵין בַּנִּפְעַל גַּם כֵּן בֵּינוֹנִי · וְהַשֵּׁם אֲשֶׁר הִנִּיחַ

vt יעל totum ipm cū pathah in ambabus coniugationibus. Et de illis sunt quoꝶ lr̃a איתן est cū holem:& hayn[2] cum seghol ut אודה הונה. Et de illis sunt quoꝶ lr̃a איתן est cū pathah:& hayn cū seghol ut[3] אראה. Et de illis sunt quoꝶ lr̃a איתן est cū sceua:excepta aleph q̄ est cū rapiēte pathah:& pe[4] cum pathah magno:& hayn cū seghol vt אחיה תחיה:licet īueniat̃ plr̃itas pro fœminis [5] cum additione nun & he in vltimo vt תחיינה:& aliqñ cum nun sine he:quia[6] dicemus תחיין. Et ex defectiuis pe nun sunt quoꝶ איתן est cū kamecz:& hayn cū seghol vt[7] יזד נבל. Et de illis sunt quae uenerūt aliqñ cū defectu lāmed he ut ישה. & uenit lr̃a[8] איתן cū kamecz aut cū ceri ut אט יט. Sicq̃ hęc oīa ipa sunt vigintisex אזין[9] יאצל יואל יובין אודיעה יודיע יודע יידע תוסף תיטיב יוליד יולד יוליך[10] יולך יניח יביאו ילנו יקם יניח יעל אודה אראה אחיה תחיה תחיינה[11] תחיין יזד ישה אט יט. Et sunt ex his quæ mutant̃ in sua declinatiōe יאצילו יובילו ייטיבו[12] יולידו יוליכו יקימו יעלו יזידו יטו. Ecce tibi supplemēta coniugationis הפעיל.

[13] ℭ Verūtñ פועל cuius nō est relatū nomē sui agētis:& est coniugatio הופעל[14] ꝭm linguā filioꝝ kimhi nō est illi nomē agētis:neq̃[15] nomē acti:sed nomen uerbi solū. & rō est qa essendo nomen uerbi[16] significās fieri rem ex re tp̃e īterminato:& nomē agentis significat[17] agens actionē illā. Et nomē acti significat fieri rem illā[18] essendo hāc cōiugationē totā ipsam פועל:sicq̃ oēs ipsius ptes significāt sup actū. & iō nō[19] est opus seqstrare illi ptē p se nisi in agnomībus:& tūc nō ē hoc ex הופעל[20] nisi ex ipsa leui:cuius actū significat sup oīa recipientia actiones illas oēs:aut erit nomē[21] agnoīs:qđ maior pars grāmaticoꝝ q nos p̃cesserunt uocauerūt ipm nomē agētis:[22] & mediū ex נפעל ut declarabimus vlterius in suo loco adiumēto Dei:quia ēt hæc non[23] habet mediū ex hac eadē rōne:qa ex quo ipsa significat illud cuius nō est relatū nomen[24] sui agentis:quo modo erit ei nomē agentis. Et vlterius qa post receptionē actiōis in acto[25] iam pfectū est fieri ipsum:sicq̃ ergo nō denoīabit̃ hoc noīe in fieri ipsum:& iō nō[26] est huic cōiugationi actū neq̃ mediū. Et iō est admirandū de rabi Mosce kimhi qs[27] cōduxit ipm ad ponēdū mediū in hac cōiugatiōe:& dixit q̃ ueniet cū kamecz ad distinguēdū īter ipm & inter[28] p̃teritū. Et ꝭm meā opīonē cā sui erroris fuit:qa vidit sīle hui⁹ apđ quosdā[29] grāmaticos in נפעל. Verūtñ nō est in נפעל etiā mediū. Et nomen qđ posuit

 ipsum

ipſum ibi mediũ cum kamecz eſt nomen agnoĩs nõ eſt nomen agentis:& ſic uocauit ipm̃ ben[2] Hezra in libro czahoth. & ſic eſt ueritas ſicut videbiṫ expreſſe illi qui inſpiciet[3] cõiugationẽ נפעל in ſuo loco:& iõ non eſt nobis formandũ in hac niſi venã quæ eſt[4] nomen uerbi & p̃teritũ & futuꝝ.& qđ nõ eſt ei etiam impatiuũ rõ eſt:qa[5] nõ imparet hõ ſup פעל:cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis:qa ſi nõ ſit cui impetur cui[6] impabit impe rans.[7] ℂ Sicq̧ nomen uerbi huius cõiugationis ut pl'm uenit cum he addita[8] cũ rapiente kamecz: & pe cũ ſceua:& hayn cũ ceri vt המלח.[9] Et qñ pe gutturalis aliqñ ueniet he cum kamecz magno vt החתל:& aliqñ[10] uenit cũ cõmutatione motuũ he cõ⸗iugatiõis cũ pe radicis vt החרב.Et de illis eſt qđ uenit[11] cũ addi tione he in vltimo ut השכבה.Et ſunt qui dicũt ꝙ etiã qđ uenit [12]in Exodi cap.xxvi.בהשמה.eſt vena huius cõiugationis:& con iungenṫ in eo[13] duæ res ſimul cũ cõmutatiõe motuũ:cuius ra⸗piẽs kamecz debitũ ipſi he uenit cũ beth[14] regiminis:& ſceua ipſius beth uenit in he.Et venit etiã cũ additiõe he in vltimo: qa nõ eſt[15] in illa aſpirans ꝙ ſit pro cõnotatione fœminæ:licet multi opinati ſint ꝙ ſit ꝓ cõnotatione etiã[16] ſine aſpiratione. hæ ſunt formæ noĩs uerbi cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ipſi הפעיל:[17] quod vocauerũt cõiugationẽ הופעל tres ſcd̃m ſuas ſpẽs in ipſis perfectis המלח החרב השכבה.[18] Et in quieſcẽtibus:in quieſcẽtibus pe yod de illis ſunt quoq; he cõiugationis cũ ſciu rek:& hayn & lãmed cũ ſeghol[19] cũ additiõe tau in vltimo vt הולדת. Sicq̧ oẽs hę ſunt q̃tuor formæ noĩs uerbi[20] ipſius הפעל cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis qđ natũ eſt ex הפעיל.

[21] ℂ Et p̃teritũ in eo eſt cũ he cõiugationis cum ſciurek aut cũ collectiõe labioꝝ[22] & pe cũ ſceua:& hayn cũ pathah vt המלחת. Et đ illis ſũt[23] quoq; ueniet he cũ rapiẽte kamecz ut הפקד הכרת. Et qñ pe uerbi eſt gutturalis[24] aliqñ dilatabiṫ he: & ueniet cũ kamecz magno:& littera gutturalis cũ rapiẽte kamecz[25] ſicut ſm opiõnẽ maioris ptis grãmaticoꝝ quos vidim⁹ eſt qđ venit in Hezechiele cap.xxv.[26] אמלאה החריבה:qđ uenit cũ kamecz he & rapiẽte kamecz heth:& hayn & lãmed[27] cũ kamecz: & ſic in terpretatus eſt Ionathan:q̃ erat plena eſt deſerta. Et aliquãdo venit ſicut ius[28] primũ & ſi fuerit pe gutturalis vt ההפך.Et ſunt qui dicunt ꝙ החרבה[29] uenit cum cõmutatiõe motuũ: quia mu tatũ eſt rapiẽs he cũ kamecz magno:quod debebaṫ ipſi heth:

& hoc

אתו שם בינוני בקמץ הוא שם התאר לא שם הפועל וכן קרא אתו בן עזרא בספר צחות וכן הוא האמת כמו שיראה בפירוש למי שיסתכל בבנין נפעל במקומו · ולכן אין לנו לצייר בזה אלא המקור שהוא שם הפעל והעבר והעתיד · ומה שלא נמצא לו גם כן צווי הטעם כי לא יצוה אדם על פעל שלא נזכר שם פועלו כי אם אין מצוה למי יצוה המצוה :

והנה שם הפעל בזה הבנין על הרב בא בהא הנוספת בחטף קמץ והפא בשוא והעין בצרי כמו המלח וכשהפא גרונית לפעמים תבא ההא בקמץ גדול כמו החתל ולפעמים בא בחלוף תנועות הא הבנין עם פא השרש כמו החרב · ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו הושכבה · ויש אומרים כי גם מה שבא באלה שמות סימן כו בהשמה הוא מקור מזה הבנין ונתחברו בו שני הענינים יחד בחלוף התנועות שהחטף קמץ הראוי להא בא בבית השמוש ושוא הבית בא בהא ובא גם כן בתוספת ההא בסוף כי אין בה מפיק שתהא לכנוי הנקבה אף כי רבים סברו שהיא לכנוי אף בלא מפיק : אלה הן צורות שם פעל שלא נזכר שם פועלו להפעיל שקראוהו בנין הופעל שלשה למיניהם בשלמים המלח החרב השכבה ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהא הבנין בשורק והעין והלמד בסגול בתוספת תו בסוף כמו הולדת הרי כל אלה ארבע צורות שם פעל ההפעל אשר לא נזכר שם פועלו הנולד מן ההפעיל :

והעבר בו תהיה בהא הבנין בשורק או בקבוץ שפתים והפא בשוא והעין בפתח כמו המלחת · ומהם שתבא ההא בחטף קמץ כמו הפקד הכרת וכשפא הפעל גרונית לפעמים תתרחב ההא ותבא בקמץ גדול והאות הגרונית בחטף קמץ כמו לדעת רב המדקדקים אשר ראינו מה שבא ביחזקאל סימן כח אמלאה החרבה שבא בקמץ ההא וחטף קמץ החית והעין והלמד בקמץ וכן תרגם יונתן דהות מליא חרובת · ולפעמים בא כמשפט הראשון אף כי היתה הפא גרונית כמו ההפך ויש אומרים שהחרבה בא בחלוף התנועות שנתחלף חטף ההא בקמץ גדול הראוי לחית ·

וזה הוא אות על טעות רבי משה קמחי שכתב בספר מהלך שבילי הדעת שכשהעין בקמץ אין הפעל עבר כי אם צווי · אלה הן צורות העבר המלת הפקד החרב שהן שלש למיניהם · ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהא הבנין בשורק והעין בפתח כמו הוכח ששרשו יכח ׃ ומהשניים יש שלפעמים שהאות הראשונה השרשית בקמץ ולפעמים בפתח כי בישעיה סימן ל׳ למלך הוכן וסימן יו׳ והוכן בחסד היא בפתח אף על פי שהקמחי כתב בספר השרשים כי למלך הוכן הוא פעל עומד ולכן הוא קמוץ אבל יונתן תרגם שניהם לשון עבר כי והוכן בחסד כסא תרגם בכן משיחא דישראל יתקן בטיב כורסותי שהוא עבר מהופך לעתיד ולמלך הוכן תרגם מלך עלמיא אתקנא · ויותר יש לתמוה על הקמחי כי אף בפירושו פירש לשון עבר וגם במכלול בחלק בדקדוק כתב כי אין בבנין הזה לא פועל ולא פעול ואם כן מה עמידה זו שכתב בשרשים מי יתן ואדע · וזה הפסוק גם כן מוכיח טעות רבי משה קמחי שזכרנו למעלה · ומהם שאות הראשונה בקמץ כמו הובא הורם · וכן בנחי הלמד הא העין בקמץ כמו הגלה הרי הצורות המשונות מהשלמים ארבע הוכח הוכן הוכן הגלה הובא וכל זה בנסתר היחיד הזכר · ואולם בנכח היחיד הזכר מהם שלא ישתנו והם על הרב · בכל השלמים ׃

ובנחים יש מנחי הפא יוד שהעין נשתנתה אל צרי בנכח ובמדבר בעדו כמו הוכה הוכת הוכרתי וכן בנחי הלמד הא אלא שכשהפא חית אז תתחלפנה תנועות הא הבנין והחית פא השרש כמו ג׳ מלכים סימן כ״ב כי החלתי ההא בקמץ והחית בחטף קמץ והלמד בצרי · ומהם שהפא בשוא כמו הראית הרי כלל המשתנים הוכתי החלתי הראית · וברבוי ישתנה הצרי אל חירק למדבר בעדו ולנסתר תבא האותן בקבוץ שפתים והאות הראשונה בשוא והשניה בשורק כמו הבאו ובהפסק יומר השוא בקמץ כמו בבלה יובאו וכן הבאו ומאלה יוכל האדם ללמוד על החלקים הנשארים מן העבר בזה הבנין ׃

& hoc est signũ super errorẽ rabi Mosces kimhi: qui scripsit in libro aditus itinerũ[2] sapię: ꝙ qñ hayn est cũ kamecz nõ est uerbum ipsum p̃teritũ sed impatiuũ. hæ sunt formæ[3] p̃teriti המלח הפקד החרב: quæ sunt tres ẜm suas spẽs. Et in qeſcẽtibus: in qescentibus pe[4] yod de illis sunt quoq; he coniugationis est cum sciurek: & hayn cum pathah ut הובא: cuius radix est יכח.[5] Et de binariis sunt quoq; aliqñ lr̃a prima radicalis est cũ kamecz: & aliqñ[6] cum pathah: qa Isaiæ cap. xxx. ob regem הוכן cũ kamecz: & cap. xvi. והוכן cũ misericordia[7] est cũ pathah: licet kimhi scripserit in libro radicũ ꝙ ob regem הוכן[8] est uerbũ imanẽs: & iõ est cũ kamecz: sed Ionathan interp̃tatus est ambo illa linguæ p̃teriti:[9] qa והוכן cũ misericordia tronũ interp̃tatus est tũc vnctus Israel coaptabit cũ bonitate tronũ eius:[10] qđ est p̃teritum conuersum in futurũ: & ob regẽ הוכן interp̃tatus est rex sæculorũ coaptauit:[11] & magis admirãdũ est de kimhi: qa etiã in eius expõne exposuit linguæ p̃teriti: & etiã[12] in michlol in pte grãmaticæ scripsit ꝙ non sit in coniugatione hac nec agens neq; actũ:[13] ergo quæ immanẽtia est hæc quã scripsit in radicibus: o vtinã scirem: & hic paragraphus etiã[14] castigat errorẽ rabi Mosces kimhi quẽ retulimus supius. & de illis sunt quoq; littera prima est[15] cũ kamecz ut הובא הורם. Et sic in qeſcẽtib⁹ lãmed he est hayn cũ kamecz vt הגלה.[16] Sicq; formæ mutatę a pfectis sunt quatuor הובא הוכן הוכן הגלה[17] והובא. & totũ hoc est in abñte singulari masculo. Verũtñ in pñtia singl̃is masculi de illis sũt[18] quæ nõ mutabunt̃: & illa sunt vt pl̃m in omnibus perfectis.

[19] ¶ Et in quieſcẽtibus sunt ex qeſcẽtibus pe yod: quoq; hayn mutata est cum ceri in pręsentia[20] & in loquente pro se vt הוכח הוכתי הוכח: & sic in quiescentibus[21] lãmed he: sed ꝙ quando pe est heth tunc mutabuntur motus he cõiugationis: & heth[22] pe radicis ut tertio regum capl̃o. xxii. כי החלתי: ipsa he est cum kamecz & heth cũ rapiẽte[23] kamecz & lãmed cum ceri. & de illis sunt quorum pe est cum sceua ut הראית. Sicq; sũma[24] mutatoꝝ sunt tria הוכתי החלתי הראת. Et in pl̃itate mutabit̃ ceri in hirek[25] ꝓ loquẽte ꝓ se: & pro absenti ueniet איתן cũ collectiõe labiorum: & lr̃a prima est[26] cũ sceua: & scđa cũ sciurek vt הבאו. & in pausa cõmutabit̃ sceua cum kamecz vt[27] בבלה יובאו: & sic הבאו. Et ex his poterit homo addiscere partes reliquas[28] ipsius præteriti huius coniugationis.

 ¶ Verũtñ

¶ Verũtamẽ in dictione השמו Iob cap.xxi. disceptauerũt gramatici:[2] quidam eorũ putauerũt ꝙ sit imperatiuũ:& ꝓpterea dixerunt ꝙ fuerat[3] he cum kamecz lato:& scin cũ pathah leni: licet fuerit digna uenire cum ceri vt[4] הסבו. Et iõ decreuerũt ꝙ השמו sit anormalũ. Et rabi Iona aben gianah opinatus est ꝙ cũ ipm eẽndo[5] ĩpatiuũ & anormalũ scin est cũ daghesc:& ideo kamecz he p̃cedẽtis est pleni oris. Et ₰m meã opinionẽ[6] siue fuerit scin lenis siue fuerit cũ daghesc השמו ex hac coniugatione: & est p̃teritum[7] nisi ꝙ in illo paragrapho est cum vau cõuersiua conuertẽte ipsum in futuꝝ:[8] qđ seruit loco mãdati non imperatiui ꝓprie. Et sic videẽ ex expõne rabi Mosces gerũdẽsis super[9] scriptura illa: qui exposuit ibi hanc seriẽ פנו אלי והשמו conuertamini queso ad me & considerate[10] vias meas: & opa mea p̃cedẽtia: & pœna quæ aduenit mihi scio ꝙ stupescetis[11] & cõturbabimini: hęc sunt uerba suæ expõnis. Et si dices ꝙ ₰m hãc expõnem difficile est esse[12] והשמו linguæ absentis:& eius expositio est pro præsentia: ac etiã rab Ioseph interp̃tatus est cõuertamini ad me:[13] & silete: quod est ĩperatiuũ: nisi ꝙ si dicemus ꝙ sit imperatiuũ ₰m modum הסבו[14] esset ex ipso הפעיל. & ecce ipsum est uerbum agentis in se ĩmanens intrãsitiuũ: & non est[15] transitiuũ ad egrediendũ cõtra naturam ipsius הפעיל. Ideo videtur mihi ꝙ sit præteritũ conuersum[16] in futurum ex hac coniugatione. & iudiciũ lr̃arum אית״ן est sicut iudiciũ he coniugationis in p̃terito:& qñ est[17] continua ipsi pe gutturali redibit he cum kamecz magno:& pe ueniet cum rapiente kamecz[18] vt יחרם יעבד. Et erit ₰m hanc expõnẽ פנו אלי והשמו: cõuertimini ad me & cõsiderate[19] opa mea & euenta mea:& stupefiẽt cogitationes ueſtræ: qa ẽt essendo השמו huius cõiugatiõis[20] nõ indigebit cõuenire cũ noĩe pfecto recto sicut exponemus vlterius adiumẽto[21] Dei in ca. cõpositionis & regimis. Et ĩ hoc expleta sunt iura illius qđ nõ est relatũ nomẽ[22] sui agẽtis qđ est ĩ הפעיל.

23

24 CONIVGATIO נפעל.

25

26 ¶ נפעל etiã non est ei de nominibus nisi nomen uerbi quod uocatur[27] uena & fundamentũ & radix:& ratio est quia essendo ipsum נפעל: totum ipsum[28] actum: ideo non indigebit noĩe acti proprio. Et impossibile est etiam esse[29] ei nomẽ agẽtis: ac etiam nomen נפעל medium: quia oẽ uerbũ tempore fiendi est

medium

אך אמנם בתיבת השמו באיוב סימן כ״א חלקו המדקדקים מקצתם חשבו שהוא צווי ובשביל כך אמרו שהיתה ההא בקמץ רחב והשין בפתח רפה אף שהיתה ראויה לבא בצרי כמו הסבו ולכן גזרו שהשמו זר ורבי יונה אבן גאנח סבר שעם היותו צווי וזר השין ברגש ולכן קמץ ההא הקודמת מלא פום· ולפי דעתי בין שתהיה השין רפה בין שתהיה ברגש השמו מזה הבנין והוא עבר אלא שבאותו מקרא הוא עם וו הפוכית המהפכת אותו לעתיד שמשמש מקום פקידות לא צווי ממש וכן נראה מפירוש הרמב״ן על הכתוב ההוא שפירש שם ז״ל פנו אלי והשמו פנו נא אלי והתבוננו בדרכי ומעשי הקודמים ובפורענות שהגיע אלי ידעתי כי תשתוממו ותתבהלו אלו דברי פירושו ואם תאמר שלפי זה הפירוש קשה היות והשמו לשון נסתר ופירושו לנכח וגם רב יוסף תרגם אתפנו לותי ושתוקו שהוא צווי· אלא שאם נאמר שהוא צווי על דרך הסבו היה מן ההפעיל והנה הוא פעל הפועלי בעצמו עומד כודד ואינו נודד לצאת הפך טבע ההפעיל· לכן נראה לי שהוא עבר מהופך לעתיד מזה הבנין ודין אותיות איתן כדין הא הבנין בעבר וכשהיא סמוכה אל פא גרונית תשוב ההא בקמץ גדול והפא תבא בחטף קמץ כמו יחרם יעמד· ויהיה לפי זה פירוש פנו אלי והשמו פנו והתבוננו אל מעשי וקורותי וישתוממו רעיוניכם גם כי בהיות השמו מזה הבנין לא יצטרך להסכים עם השם הנשלם הישר כמו שנבאר עוד בעזרת האל בשער ההרכבה והשמוש ובזה נשלמו דיני שלא הוזכר שם פועלו שבהפעיל ׃

בנין נפעל

הנפעל גם כן אין לו מן השמות כי אם שם הפעל הנקרא מקור ויסוד ושרש והטעם כי בהיותו נפעל כלו פעול לכן לא יצטרך אל שם פעול מיוחד· ואי אפשר גם כן להיות לו שם הפועל וגם שם נפעל בינוני כי כל פעל בעת העשורה הוא

בינוני עומד ולכן נמנע שיהיה שם נפעל כי מה שהוא נפעל אין בו עומד ולכן הטיב רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שלו באמרו שאין לזה הבנין פועל ולא פעול · וכן נראה גם כן דעת האבן עזרא בספר צחות שקרא שם התאר את השם שקראו בני הקמחי בינוני · ולכן בהיות ציור שמות התארים הנוספי נון בראשם מבואר בשער הקודם היה מותר לחזור ולדבר בו פה שנית ולכן נפתח בשם הפעל :

ונאמר כי שם הפעל הנקרא מקור בבנין הזה יצוייר בשלמים ראשונה בשלשה דרכים · הראשון שתבא הנון בחרק והפא בשוא כמו נכסוף נשאול נלחום · הדרך השני בחסרון הנון ותוספת הא בראש וזה על שני פנים אם שתהיה פא הפעל מקבלת דגש ואז ההא תבא בחרק והפא בקמץ ודגש לחסרון הנון והעין בצרי כמו הכרת וכשיסמך למלה זעירא ישוב הצרי סגול כמו הפרד לוט או תהיה פא השרש בלתי מקבלת דגש להיותה גרונית ואז ההא תבא בצרי להורות על חסרון הנון ועין השרש בחלם כמו האכול וכן בשמוש הלמד להראות : הדרך השלישי שיבא בתוספת שתיהן ההא והנון יחד כמו הנתון · אלא שיש לומר כי גם זה בא בחסרון נון הבנין והנון הראשונה היא פא השרש ולכן באה בדגש להורות על חסרון נון אחרת שהיתה ראויה לבנין · אך אי אפשר לברוח בזה מהה השתנות כי אין באחד מן הקודמים שתהיה הפא בקמץ והעין בחלם יחד כדמיון זה · וכשיבא בשמוש כל מאותיות בכלם תחסר ההא ותבא הבית בצרי להורות על החסרון שהורה הדגש בהיות פא השרש רפויונית כמו בעטף שהוא כמו בהעטף ואם פא הפעל מקבלת דגש תבא השמושית בחרק כמו ובכשלו שהוא כמו ובהכשלו וכן עם הלמד כמו לענות · אבל בשמוש המם והכף לא תחסר ההא לעולם · והטעם כי אם המם תבא בצרי או בשוא לא תבא אחריה אות דגושה שתורה על חסרון הנון ועוד כי אם תהיה המם בצרי ותבא דגש אחריה תורה על חסרון נון מן ואם כן לא יורה הדגש על חסרון שתי נונין כאחת · ואלו היה חרק במם היה מקור הנפעל והדגוש אחד ולכן לא תחסר ההא אצל המם

וכן

medium ĩmanens:& ideo impoſſibile eſt ꝙ ſit nomen נפעל:qa quod eſt נפעל non eſt in eo [2] ĩmanens : & ideo bene fecit rabi Ioſeph kimhi in libro ziccaron eius dicẽdo ꝙ nõ[3] ſit huius cõ iugationis agens neq; actum. Et ſic videtur etiam opinio ben Hezræ in libro[4] czahoth: qui uocauit nomen agnominis illud nomen quod uocauerunt filii kimhi medium:& ideo[5] eſſendo formationẽ nominum agnominũ additoꝝ nun in eoꝝ capite expoſitum in capitulo præcedenti [6] eſſet ſuperfluum repetere & loqui de ea hic ſecũdo:& ideo exordiemur in nomĩe uerbi.

[7] ¶ Et dicemus ꝙ nomen uerbi qđ uocatur uena in coniugatione hac formabitur[8] in ipſis perfectis primo tribus modis. Primus [9] ꝙ veniet nun cũ hirek:& pe cum ſceua ut נכסוף נשאול נלחום. Modus[10] ſecundus eſt cum defectu nun & additione he in capite:& hoc duobus modis:aut ꝙ ſit [11] pe uerbi recipiens daghesc:& tunc he ueniet cum hirek:& pe cum kamecz & daghesc [12] ob defectũ nun:& hayn eſt cum ceri vt הכרת. & quãdo cõtinuabitur dictioni paruæ redibit [13] ceri ſeghol vt הפרד לוט: aut erit pe radicis non recipiens daghesc[14] ob ipſam eſſe gutturalem:& tunc he ueniet cum ceri ad ſignificandũ ſuꝑ defectum nun:& hayn[15] radicis cũ holem ut האכול: & ſic in regimine lãmed להראה. Modus tertius eſt [16] ꝙ ueniat cum additione ambarũ ipſarum he & nun ſimul vt הנתון. Niſi ꝙ eſt dicẽdum [17] ꝙ etiam hoc uenit cum defectu nun coniugationis : & nun pria eſt pe radicis:& iõ[18] uenit cũ daghesc ad ſignificãdũ ſuꝑ defectũ nun alterius q̃ erat debita ob cõiugationẽ. [19] Sed ĩpoſſibile eſt fugere ꝑ hoc ab ipſa mutatione:quia nõ eſt in vllo p̃cedentiũ[20] ꝙ ſit pe cũ kamecz:& hayn cũ holem ſimul ẜm exẽplum huius:& qñ ueniet cũ regimĩe כל[21] ex lr̃is בכלם deerit he: & ueniet beth cũ ceri ad ſignificãdũ ſuꝑ defectũ [22] quẽ ſignificauit daghesc exñte pe radicis leni ut בעטף: qđ ẽ ſicut [23] בהעטף: & ſi pe uerbi eſt recipiens daghesc ueniet ſeruiens cũ hirek ut ובי[24] כשלו: qđ eſt ſicut ובהכשלו:& ſic cũ lãmed vt לענות: ſed ĩ regimĩe[25] mem & caph nõ deerit he vnq̃. Et rõ ẽ qa ſi mem ueniet cũ ceri:[26] aut cũ ſceua nõ ueniet poſt eã lr̃a grauis q̃ ſignificet ſuꝑ defectũ nun. Et rurſus[27] qa ſi erit mem cum ceri:& ueniet daghesc poſt eã ſignãbit ſuꝑ đfectũ nun מן[28] ergo nõ ſignãbit daghesc ſuꝑ đfectũ duaꝝ nun vna. Et ſi eẽt hirek [29] ĩ mem eẽt uena ipſius נפעל & grauis una:& iõ non deerit he apud mem:

& ſic

& ſic etiã apud regimẽ caph. Et in paucioribus uenit uena hu
ius cõiugationis duobus [2]modis vltra tres quoꝝ meminimus
ſingillatim ad inueniendũ cõputum: & iõ nõ uenerũt [3]cum trĩ
bus quos ſcripſimus. Sicq; vnus eſt cum hirek he & ſceua nun
pe[4]radicis & holem hayn vt כהנדוף. Et ſecundus eſt cum hirek
he & defectu nun pe[5] radicis & holẽ & dagheſc hayn ut כהתוך:
quorũ ius eſt כהנדוף כהנתוך ſm [6]pondus כהנתון: aut ſm opinio-
nem grãmaticoꝝ alioꝝ eſſet ius illorum eſſe כהנדף [7]כהנתך ſcd̄m
pondus כהנכף. ſed ad ĩminuendũ mutationes videtur opinio
[8]prima magis decens: & iõ ſatis eſt de mutatione nun cõiuga
tionis: & nõ ĩdigebimus cũ hoc [9]mutare hayn radicis. hi ſunt
modi noĩs uerbi ipſius נפעל נתאול הכרת [10] הפרד האכול הנתון העטף
חכשל לענות כהנדוף כהתוך decem [11]ſunt benificãtia greſſum ĩ ipſis
perfectis. Et in quieſcentibus: in quieſcentibus pe yod de illis
ſunt quorũ he eſt [12]in eorũ capite cum holem & vau vice yod
cum kamecz & dagheſc: & hayn cum pathah ut הודע. [13] Et de il
lis ſunt quoꝝ hayn eſt cum ceri ut הולד: & in cõtinuitate dictio
nis paruæ ueniet cũ ſeghol ut [14] כהולד לו. Et in binariis de illis
ſunt qbus addiẽ he cũ hirek: & littera prima cum ſciurek [15] ut
כהדוש. Et de illis ſunt quoꝝ lr̃a prima eſt cũ holem ut השוח: ſicq;
eis ſunt quatuor [16] formæ differentes ab ipſis pfectis הודע הולד
הדוש השוח: & hoc ſufficit in nomine uerbi [17]cõiugationis huius.
Et p̃teritũ inueniẽ duobus modis. Primo nun eſt cũ hirek [18]&
hayn cum pathah ad diſtinguẽdum inter ip̃m: & inter nomen
agnominis qđ eſt cum kamecz ut נפקד: [19] ſed in pauſa redibit
pathah kamecz: & qñ pe uerbi ẽ lr̃a gutturalis redibit [20] hirek
ſeghol: & ſceua rapiẽs ſeghol vt נאסף. Modo ſcđo ueniet [21]nun
cum pathah: & hayn cum holem ut נחתום נעתור: & qñ pe radi-
cis eſt he [22]dilatabiẽ nun: & ueniet nun cũ pathah: & he cũ ra-
piente pathah vt נהפוך: ſicq; [23]oẽs illę ſunt quatuor נפקד נאסף
נחתום נהפוך. Et in quieſcentibus: in qeſcentibus pe yod [24]de il-
lis ſunt quoꝝ nun eſt cum holem ut נואש נודע: ꝙ in oĩbus his &
ſil'ibus eis vau eſt [25] vice yod radicis: & ipſa eſt quieſcẽs ueniẽs
ob tractum holem p̃cedẽtis. [26] Et in binariis de illis ſunt quo
rum nun eſt cum kamecz: & littera prima [27]cum holem ut נבוך
נדון נרוץ. Et in quieſcentibus lãmed he de illis ſunt quorũ nun
eſt [28] cum pathah: & pe ſi ſit gutturalis ueniet cũ rapiente pa-
thah: & hayn cum kamecz vt [29] נעשה. Et in defectiuis pe nun:
ipſa nun eſt cũ hirek: & hayn radicis eſt cũ kamecz & dagheſc

ob defectum

וכן גם כן אצל שמוש הכף ׃ ועל המעט בא מקור זה הבנין בשני דרכים זולת השלשה שזכרנו אחד לאחד למצא חשבון ולכן לא באו את השלשה שכתבנו והנה האחד הוא בחרק ההא ושוא הנון פא השרש וחלם העין כמו כהנדוף ׃ והשני בחרק ההא וחסרון הנון פא השרש וחלם ודגש העין כמו בהתוך שדינם כהנדוף בהנתוך על משקל בהנתון או לפי דעת מדקדקים אחרים היה דינם כהנגף בהנתך על משקל בהנגף ׃ אבל כדי למעט השנוים נראה הדעת הראשון יותר נכון ולכן די בהשתנות נון הבנין ולא נצטרך עם זה לשנות עין השרש אלה הם דרכי שם פעל הנפעל ׃ נשאול הכרת הפרד האכול הנתון העטף הכשל לענות כהנדוף בהתוך עשרה חמה מטיבי צעד בשלמים ׃ ובנחים בנחי הפא יוד מהם שההא בראשם בחלם וזו תמורת היוד בקמץ ודגש והעין בפתח כמו הודע ומהם שהעין בצרי כמו הולד ובסמיכות מלה זעירא תבא בסגול כמו בהולד לו ׃ בשניים מהם נוספי ההא בחרק והאות הראשונה בשורק כמו בהרוש ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו הטוח הרי להם ד צורות משונות מהשלמים הודע הולד הרוש הטוח וזה די בשם פעל הבנין הזה ׃ והעבר נמצא בשני דרכים בראשון הנון בחרק והעין בפתח להפריש בינו ובין שם התואר שהוא בקמץ כמו נפקד אך בהפסק ישוב הפתח קמץ ׃ וכשפא הפעל אות גרונית ישוב החרק סגול והשוא חטף סגול כמו נאסף ׃ בדרך השני תבא הנון בפתח והעין בחלם כמו נחתום נעתור וכשהפא השרש הא תתרחב הנון ותבא הנון בפתח וההא בחטף פתח כמו נהפוך הרי כלן ארבע נפקד נאסף נחתום נהפוך ׃ ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהנון בחלם כמו נואש נודע שבכל אלה וכיוצא בהם הוו במקום יוד השרש והיא נחה באה למשך החלם הקודם ׃

ובשניים מהם שהנון בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו נבוך נדון נרוץ ׃ ובנחי הלמד הא מהם שהנון בפתח והפא אם היא גרונית תבא בחטף פתח והעין בקמץ כמו נעשה ׃ ובחסרי הפא נון הנון בחרק ועין השרש בקמץ ודגש

לחסרון הנון השנית וכן נתעו אף כי רבי יונה סבר שנתעו מורכב מן העבר והעתיד מהקל כי שרשו תעה והעבר תעו בשוא התו והעתיד נתעו בשקל יגלו ור׳ דוד קמחי אמר בשם אחיו שהוא מורכב מן הנפעל וההתפעל רצוני לומר מן נתעו על משקל נראו ומן נתתעו כמו נוסרו ומשלשה הדעות הללו לפי דעתי הראשון עקר בפלס נטעו וכן בתיבת נקה חסר נון הנפעל ונבלע בדגש עין השרש·

ומאלו שהנון בחרק והעין בחלם כמו נימול הרי המשתנים. צורותיהם חמש נודע נרוץ נעשה ניטע נימול הא לך נסתר היחיד הזכר בעבר בזה הבנין ובנוטים ממנו יבא ההשתנות בעין השרש בשלמים כשאינה גרונית תבא בשוא וכשהיא גרונית בחטף פתח כמו נשמרו נשענו ואז היתה הנון בחרק והפא בשוא אבל כשהפא גרונית תטה הנון בסגול כמו נאנחו ואז היתה הפא בחטף סגול כמו שהמשלנו או בשוא כמו נחבאו וכשיבאו בהפסק אז תבא העין בקמץ כמו נחבאו נצמתו וזה שוה לרבוי הנסתר ולנקבה כמו נלכדה נאנחה ובהפסק נשברה נסתרה נעדרה׃

ומאלו שתבא הנון בפתח והעין בצרי כמו נחבאת·

ומהם שהפא השרש גרונית תבא בסגול כמו נעלמה ובהפסק נעלסה וכן הענין בנחי הלמד הא וגם באחרים כשהפא גרונית כמו נחתמו נעשו· ואולם כשהנון בנסתר היחיד בחלם לא תשתנה הנון אלא העין כמו נודע נודעו ונולד נולדו נוחל נוחלו אך אמנם בשניים כשאות השרש הראשונה בחלם בנסתר היחיד לא ישתנו לעולם כמו נבוכו נכונו נימולו׃

ובבעלי האלף בנכח ובמדבר בעדו קמץ העין ישוב צרי כמו נקרא נקראתי נשא נשאתי אך לפעמים תתחלף הלמד אלף ביוד כמו נפלא נפליתי נקרא נקריתי אף כי נמצא נקראתי באלף וכן בנחי הלמד הא נגלה נגליתי ובאלו ברבוי המדבר בעדו עין השרש תבא בחרק כמו נפלינו נגלינו אלה הן תוצאות העבר בבנין נפעל המשתנות בנטיתם נשמרו נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו נולדו נוחלו נכונו נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי עם יוד הרי שבע עשרה למוצאיהם ופה נשלם העבר׃

צווי הבנין הזה

הוא

ob defectũ nun ſecũdæ:& ſic נתעו:licet rabi Iona opinatus ſit
ꝙ נתעו ſit cõpoſitũ [2] ex ptõ & futuro ipſius leuis: qa eius radix
eſt תעה:& p̃teritũ eſt תעו cũ ſceua tau:[3]& futurũ eſt נתעו ſm põ-
dus יגלו. & rabi Dauid kimhi dixit noĩe ſui fratris ꝙ ſit cõpoſi
tum[4]ex נפעל & התפעל:hoc eſt ex נתעו ſm pondus נראו:& ex נתתעו
[5]ut נוסרו. Et de tribus opinionibus his ſm meã opinionẽ pri-
ma eſt principalis ſm pondus [6] נטעו:& ſic eſt in dictiõe נקה de-
ficit nun ipſius נפעל: & exorbetur cum daghesc hayn radicis.
[7] Et de illis ſunt quoq; nun eſt cum hirek:& hayn cũ holem ut
נימול.ſicq; mutatorũ formæ ſunt[8]quinq; נימול ניטע נעשה נרוץ נודע.
Ecce tibi latẽs ſingl'e maſculũ in p̃terito[9] huius cõiugationis:
& in obliquis illius ueniet mutatio in hayn radicis in ipſis pfe
ctis[10] qñ nõ eſt gutturalis ueniet cũ ſceua : & qñ eſt gutturalis
eſt cum rapiente pathah vt נשמרו[11]נשענו: & tũc eſſet nun cum
hirek:& pe cũ ſceua.ſed qñ pe eſt gutturalis declinabit [12] nun
cum ſeghol ut נאנחו:& tũc eſſet pe cũ rapiente ſeghol ſicut exẽ
plificauimus:aut [13] cum ſceua vt נחבאו.& qñ ueniẽt cum pauſa
tunc ueniet hayn cũ kamecz vt נחבאו[14] נצמתו: & hoc eſt æquale
pl'itati abſentis:& p̃ fœmina ut נלכדה נאנחה: & in pauſa[15] נשברה
נכתרה נעברה. Et de his ſunt quoq; ueniet nun cũ pathah & hayn
cũ ceri [16] ut נחבאת. Et de illis ſunt quoq; pe radicis gutturalis
ueniet cũ ſeghol vt נעלמה:[17]& ĩ pauſa נעלסה.Et ſic ẽ res in qeſcẽ
tibus lãmed he:& ẽt in aliis qñ pe eſt[18]gutturalis ut נחתמו נעשו.
Sed qñ nun fuerit in abſenti ſingl'i cũ holẽ nõ[19]mutabit̃ nun:
ſed hayn ut נודע נודעו & נוחל נוחלו נולד נולדו.[20] Attamẽ in binariis
qñ lr̃a radicis prima fuerit cũ holem in abſenti ſingl'i nõ[21] mu
tabunt̃ vnq̃ vt נבוכו נכונו נימולו.Et in habẽtibus aleph in p̃ſentia
[22] & in loquẽte pro ſe kamecz hayn reddit̃ ceri ut נקרא נקראתי
נשא נשאתי: [23] ſed aliqñ cõmutabit̃ lãmed aleph cũ yod ut נפלא
נפליתי נקרא[24]נקריתי: licet ĩueniam⁊ נקראתי cũ aleph.Et ſic in quie
ſcentibus lãmed he נגלה נגלתי.[25] Et in his in pluralitate loquen
tis pro ſe hayn radicis ueniet cũ hirek ut נפלינו נגלינו.[26] hæ ſunt
expreſſiones præteriti in coniugatione נפעל:quæ mutantur in
ſua declinatione נשמרו[27]נשמרו נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו
נולדו נוחלו נבוכו[28] נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי
cum yod.[29] ſicq; ſunt decem & ſeptem in exitis ſuis : & hic eſt
completum ipſum præteritum.Impatiuũ cõiugationis huius

eſt ſicut

est sicut vena: quæ est quã vocauimus nomẽ uerbi: qđ uenit cũ defectu nun[2] & additiõe he cum hirek qñ pe nõ est gutturalis sicut השמר: aut cũ ceri[3] qñ pe est gutturalis vt האסף: & semp ĩ eis est pe cũ kamecz: & ꝑ maiori parte hayn est[4] cum ceri: excepto qñ cõtinuabit̃ dictioni paruæ ꝙ ueniet cũ seghol vt הפרד נא: & aliqñ[5] veniet cũ additiõe he in vltimo: & tunc hayn veniet cũ sceua ut השבעה לי: & uenit[6] lamed radicis cũ kamecz pp he q̃ est post eam. Sicq; formæ perfectoꝝ sunt quatuor[7] השמר האסף הפרד השבעה: & maior pars illoꝝ uenerunt correpte ad distinguendũ inter impatiuũ[8] & uenã quæ est ꝑducte. Verũtñ in cõtinuitate dictionũ paruaꝝ & detentaꝝ[9] ꝑducte erit etiã impatiuũ ꝑducte ut הפרד נא: quia detentio est in pe & בנגע[10] השמר ꝙ detentio est sub scin occasione detentionis quæ est in nun נגע: & oĩum haꝝ[11] quatuor formarũ in sua declinatiõe redit hayn cum sceua ut השמרו השמרי: excepta[12] pl'itate fœminæ quæ nõ inuenitur in cõiugatione hac in imperatiuo ẜm vsum linguæ: & ẜm[13] rõcinationẽ erat digna obseruare ceri hayn ẜm pondus הפקדנה. Et etiã in quiescẽtibus quiescẽtia[14] pe yod ueniẽt sicut pfecta nisi ꝙ videbit̃ in illis vau: quæ est vice pe[15] yod ut הוסר הוסרו cuius radix est יסר. Et in binariis de illis sunt quorũ he est cum hirek:[16] & lr̃a radicalis prima est cum holem vt הכון: & nõ mutabitur vnq̃ ut[17] הכונו הכוני: qa semp erit he cũ hirek qñ nõ est cõtinua lr̃æ gutturali:[18] qa tũc dilataret̃ & ueniret cũ ceri: sed in ipsis pfectis hayn est cũ ceri: & in declinatiõe redit[19] in sceua vt הפקד הפקדי הפקדו vt scripsimus supius: & p hoc intelliges oẽs[20] modos impatiui huius cõiugatiõis. Verũtñ in futuro lr̃æ יתן ueniẽt cũ hirek[21] ut יולד תולד נולד: & aliqñ etiã aleph ut אולד: nisi ꝙ aleph ueniet[22] aliqñ cũ seghol vt אנשא אקדש: & pe in oĩbus illis ueniet cũ daghesc ad significandũ[23] defectũ nun cõiugationis. hæ sunt formæ coniugationis נפעל.

[24] ¶ Sed cuius nõ est relatũ nomẽ sui agẽtis in cõiugatiõe hac maior pars grãmaticoꝝ[25] renuerũt ponere ipsum: & illud est iudiciũ etiã de cõiugatione התפעל.[26] & rõ illoꝝ est ob essendo maiorẽ partẽ hoꝝ uerboꝝ significãtium actionem actoꝝ nõ actionẽ[27] agentiũ. Et quidã illoꝝ renuerũt illud: & post ipsoꝝ inhibere illud: posuerunt ipsum in suo eloquio[28] de compositis & non perceperunt. Sed rabi Ioseph kimhi in libro ziccaron posuit cõiugationẽ[29] cuius non est relatũ nomẽ sui agẽtis ipsi נפעל: ac etiã ipsi התפעל: & vident̃ ipsius uerba ut ostẽdetur

infra

הוא כמו המקור שהוא שקראנו שם הפעל שבא בחסרון הנון ותוספת ההא בחרק כשהפא אינה גרונית כמו השמר או בצרי כשהפא גרונית כמו האסף ולעולם בהם הפא בקמץ ועל הרב העין בצרי אלא כשיסמך למלה זעירא שתבא בסגול כמו הפרד נא ולפעמים יבא בתוספת הא בסוף ואז העין תבא בשוא כמו השבעה לי ובארה למד השרש בקמץ בשביל ההא שלאחריה · הנה צורות השלמים ארבע השמר האסף הפרד השבעה ורבם באו מלרע להפריש בין הצווי והמקור שהוא מלעיל אך אמנם בסמיכות מלות זעירות ומועמדות מלעיל יהיה גם הצווי מלעיל כמו הפרד נא שההעמדה בפא והשמר בנגע שההעמדה תחת השין בסבת ההעמדה שבנון בנגע · וכל אלה הארבע צורות בנטיתן תשוב העין בשוא כמו השמרו השמרי זולת רבוי הנקבה שלא נמצא בבנין הזה בצווי על הרגל הלשון ולפי ההקש היה ראוי לשמור צרי העין בפלס הפקדנה · וגם בנחים נחי הפא יוד יבאו כמו השלמים אלא שתתראה בם הוו שהיא תמורת הפא יוד כמו הוסר הוסרו ששרשו יסר : ובשניים מהם שההא בחרק והאות השרשית הראשונה בחלם כמו הכון ולא ישתנה לעולם כמו הכונו הכוני כי לעולם תהיה ההא בחרק כשאינה סמוכה לאות גרונית כי אז תתרחב ותבא בצרי · אבל בשלמים העין בצרי ובנטיה תשוב בשוא כמו הפקד הפקדי הפקדו כמו שכתבנו למעלה ובזה תבין כל דרכי צווי בזה הבנין : ואמנם בעתיד אותיות יתן תבאנה בחרק כמו יולד תולד נולד ולפעמים גם האלף כמו אולד אלא שהאלף תבא לפעמים בסגול כמו אנשא אקדש והפא בכלם תבא בדגש להורות על חסרון נון הבנין אלה הן צורות בנין נפעל :

ואמנם שלא נזכר שם פועלו בבנין הזה רב המדקדקים מאנו לשומו והוא הדין גם כן בבנין התפעל וטעמם הוא להיות רב אלה הפעלים מורים פעל הפעולים לא פעל הפועלים · ומקצתם מאנוהו ואחר מנעם אתו שמוהו בדברם במורכבים ולא הרגישו ואולם רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שם בנין שלא נזכר שם פועלו לנפעל גם להתפעל ונראין דבריו כמו שיתבאר

עוד · וסבת שבוש האחרים היה כי בהיות רב הנפעל והתפעל מורים הפעלות לא פעולה מניח הלשון שם בהם במה שלא נזכר שם פועל של בניניהם הרכבה מה ובפרט בשומם הפועל והופעל שורק באות הראשונה מאשר לא נזכר פועליהם · ולכן בשלא נזכר שם פועל הנפעל בא חלוף תנועות כמו שיתבאר מיד · ושלא נזכר שם פועל התפעל בהבלעת התו על הרב לכן חשבום מורכבים מהבנינים הללו ומן הפועל ואם כה יאמרו על נגואלו שבא בחלוף התנועות כמו שנאמר עוד מה יעשו לנולדו הכתוב בדברי הימים סימן ג ואלה נולדו לו בירושלם וסימן כ אל נולדו להרפא והתימה על רבי דוד קמחי שכתב שדגש הלמד בשני אלה להורות על הנח ולא ידעתי לפי דעתו מה הוא הצורך בשני אלה בדגש יותר מכל שאר נחי הפעל הזה אשר אין דגש בם כמו נולדים נולד · וכן כלם · לכן האמת בזה לפי דעתי הוא ששלשה אלה מבנין שלא נזכר שם פועלו מן הנפעל ונגואלו בא בחלוף האותיות כי השורק הראוי לנון נתחלף בחלם הגימל שהיה ראוי להיות בשוא ולכן בהיות הנפעל על הרב מורה פעלי הפעולים נתמעטו משקלי שלא נזכר שם פועלו · או תאמר שהם מורכבים מהנפעל והפעל שלא נזכר שם פועלו מהדגוש ולמיעוט יציאת הנפעל לא נמצא שלא נזכר שם פועלו אלא בהרכבה כמו שסברו רב המדקדקים וזה יספיק לערת עתה לביאור שלא נזכר שם פועל הנפעל כי לא ראינו בכל המקרא מן הבנין הזה כי אם שלשה אלה :

בנין התפעל

בסדר הבנינים הראשונים לפי דעתי האחרון הוא בנין התפעל להיותו מוסיף על השרש יותר מכל חבריו כי הוא נוסף שתי אותיות בראשו הא ותו ברב הבנין זולת כשפא השרש שין או סמך או צדי או זין שהם אותיות השריקה באמת כי בהיותה שין או סמך תבא התו אחריה · ובהיותה צדי או זין תבא התו מומרת כי אחרי הפא צדי תבא טית במקומה כמו

infra. Et cã fallentiæ aliorũ fuit: quia essendo maiore pte נפעל & התפעל[2] significãte passionem non actionẽ: instituens linguã posuit in illis cuius non est relatum nomen[3] agentis suarũ coniugationũ compositionẽ quandam: & pcipue ponẽdo in פועל & הופעל sciurek[4] in lr̃a prima illorum quorũ non est relatũ nomen sui agentis: & ideo in illo cuius nõ est relatũ nomẽ[5] agẽtis ipsius נפעל uenit cõmutatio motuum ut declarabit̃ mox: & cuius non est relatum[6] nomẽ agentis ipsius התפעל cum exorbitione tau vt plm: ideo æstimauerunt illa composita[7] ex cõiugationibus istis & ex ipso פועל. & si sic dicent de נגואלו qd̃ uenit cum cõmutatione[8] motuũ sicut dicemus infra: quid faciẽt p נולדו: qd̃ est scriptũ Paralipomenon[9] ca. iii. & hi נולדו idest nati sunt ei Hierosolimæ: & ca. xx. hi נולדו nati sunt ipsi haraphe. & mirũ est[10] de rabi Dauid kimhi qui scripsit q daghesc ipsius lãmed in ambobus his sit ad significãdũ sup quiescentẽ:[11] & nõ noui ſm eius opinionẽ quid opus sit in duobus his ipsius daghesc magis q̃ in oĩbus[12] reliquis quiescẽtibus uerbi huius in qbus nõ est daghesc vt נולדים נולד: & sic sunt oĩa alia.[13] ideo ueritas in hoc ſm meã opinionẽ est q tria hæc sint cõiugatiõis cuius nõ est relatum nomen[14] sui agentis ex ipõ נפעל & נגואלו venit cum cõmutatione lr̃arum: quia sciurek quod debebat̃ ipsi nun[15] cõmutatũ est cũ holem ipsius cghimel q̃ debebat esse cũ sceua: & iõ essendo ipm נפעל[16] ut plm significãs uerba actorũ minorata sunt pondera ipsius cuius nõ est relatũ nomẽ sui agẽtis.[17] Aut dices q sint cõposita ex פועל & נפעל: cuius nõ ẽ relatũ nomẽ sui agẽtis[18] ipsius grauis. & ob raritatẽ trãseũdi ipsi9 נפעל nõ inuenit̃ cui9 nõ est relatũ nomẽ sui agẽtis nisi[19] in cõpõne ut opinati sunt maior pars grãmaticorũ. Et hoc sufficiet p tpe pñti ad explicationẽ[20] cuius nõ est relatũ nomẽ agẽtis ipsius נפעל: qa nõ vidimus in tota scriptura cõiugatiõis huius[21] nisi tria hæc.

22

23 CONIVGATIO התפעל.

24 In ordine cõiugationũ primarũ ſm meã opinionẽ vltima est cõiugatio[25] התפעל ob ipsum esse addẽs vltra radicẽ plusq̃ oẽs[26] eius socii: qa est additũ duab9 lr̃is ĩ suo capite he & tau ĩ maiori pte cõiugatiõis: excepto[27] qñ pe radicis est scin aut sãmech: aut czade vel zayn q̃ sũt lr̃æ sibili[28] ſm ueritatẽ: qa eẽndo scin aut sãmech ueniet tau post eã: & eẽndo czade[29] uel zayn veniet tau mutata: qa post czade pe veniet teth ei9 loco vt

הצטדק. & post zayn ueniet daleth loco tau fm quosdā grāmaticos ꝑut[2] narrabimus vlterius infra auxilio Dei. Et exiuerunt ab hac sūma quædā uerba: quia aliqñ[3] inuenitur uerbū cuius pe suæ radicis est de litteris sibili: & tau ē ante pe ut[4] והתשוטטנה & spatiamini in terminis: qđ erat dignum esse והשתוטטנה: nisi ꝙ uenit[5] ad alleuiandū sup ꝑlationē ad inhibendū aduentū triū litterarꝝ continuatarꝝ expſſionis vnius[6] motarꝝ. & aliqñ īuenit cōtrariū huius: ꝙ pe non sit de lr̄is sibili:[7] & tau est post eā vt ותתצב: & stetit eius soror Exodi cap. ii. qđ erat dignū[8] dicere ותתיצב fm pondus התפעל: qa tau prima est tau איתן: & est[9] cum ceri ad significādū cū tractu ceri defectū yod qescentis: sicꝙ ipsa est ob hoc[10] ac si scripta esset subito post tau primam quæ protrahit eam suo motu:[11] & ante tau scđam quæ est tau cōiugationis quæ uenit cum pathah: qđ debet quiescenti[12] latenti. Sicꝙ nunc ꝑcedemus in expositione cōiugationis huius sicut est nr̄m iter in reliquis[13] cōiugationibus: & incipiemus primo in formatione noīs uerbi: quod vocant venam & fundamētū[14] cōiugationis.

[15]¶ Et dicemus ꝙ nomen uerbi huius coniugationis non venit nisi modo vno solum:[16] ꝙ he sit cum hirek: & tau cū sceua: & pe cum pathah: & hayn cum ceri[17] vt השתפך השתכח. sed rabi Iona opinatus ē ꝙ sit ei vlterius modus secūdus[18] ꝙ he veniet cum hirek: & tau cum sceua: & pe cū pathah: & hayn cū sceua: & lāmed[19] cū sciurek trahēte vau cū additione tau in vltimo: & est fm eius opinionē vnū: & nō ē scđum ei:[20] & est התחברות. Et rabi Dauid kimhi in libro pethah dbarai: & Habib[21] in flore lilii concesserunt sua uerba. Verūtamen in libro radicū quē edidit kimhi[22] videtur ꝙ senserit errorem huius opinionis & scripsit ꝙ sit nomen: & sic videtur ex verbis[23] rabi Salamonis in expositione libri Danielis ca. xi. & ex התחברות associatu ei faciet[24] fraudē. Et ex societate qua associabitur Roma cū Israel faciet fraudē: quia nō[25] deteget opinionē malā quæ est in eius corde. Et hoc vr̄ apud me magis cōueniens postq̄ nō est[26] nomē uerbi aliud sil'e illi: hoc est in ipsis ꝑfectis. Sed in binariis aliqñ ueniet[27] he cū hirek: & tau cū sceua: & pe cū holē: & lr̄a scđa radicalis cū ceri[28] ut התחולל. Et in qescētib⁹ lāmed he de illis sunt quoꝝ he ē cū hirek: & tau cū sceua:[29] & pe cū pathah & hayn cū holem & cū additiōe tau in vltīo ut התגלות. Et nomē

agentis

הצטדק ואחרי הזין תבא דלת במקום תו לפי מקצת המדקדקים כמו שנספר עוד לפנים בה׳ ויצאו מזה הכלל מקצת פעלים כי לפעמים נמצא פעל שפא שרשו מאותיות השריקה והתו קודם הפא כמו והתשוטטנה בגדרות שהיה ראוי להיות והשתוטטנה אלא שבא להקל על המבטא למנוע בא שלש אותיות רצופות מטוצא אחד נעות ולפעמים נמצא הפך זה שהפא לא תהיה מאותיות השריקה והתו אחריה כמו ותתצב אחותו בואלה שמות סימן ב שהיה ראוי לומר ותתיצב על משקל תתפעל שהתו הראשונה תו איתן והיא בצרי להורות במשך הצרי חסרון היוד הנחה והרי היא בשביל כך כאלו נכתבה מיד אחרי התו הראשונה המושכת אותה בתנועתה וקודם התו השנית שהיא תו הבנין שבאה בפתח שהוא ראוי לנח הנעלם· ואם כן איפא נלך בביאור הבנין הזה כדרכנו בשאר הבנינים ונתחיל ראשונה בציור שם הפעל שקוראים מקור ויסוד הבנין ׃

ונאמר כי שם פעל זה הבנין לא בא אלא בדרך אחד לבד שההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו השתפך השתבח· אבל רבי יונה סבר שיש לו עוד דרך שני שההא תבא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בשוא והלמד בשורק מושך וו בתוספת תו בסוף והוא לפי דעתו אחד ואין שני לו והוא התחברות ׃ והרב רבי דוד קמחי בספר פתח דברי והחביב בפרח שושן הודו לדבריו אך אמנם בספר השרשים שחבר הקמחי נראה שהרגיש טעות זה הדעת וכתב שהוא שם וכן נראה מדברי רשי בפירוש ספר דניאל סימן יא ומן התחברות אליו יעשה מרמה ומן השותפות שישתתף רומי עם ישראל יעשה מרמה שלא יגלה מחשבה רעה שבלבו וזה נראה בעיני יותר נכון אחרי שאין שם פעל אחר דומה לו זהו בשלמים· אבל בשניים לפעמים תבא ההא בחרק והתו בשוא והפא בחלם והאות השנית השרשית בצרי כמו התחולל ׃ ובנחי הלמד הא מהם שההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בחלם ובתוספת תו בסוף כמו התגלות ׃ ושם

בנין התפעל

הפועל והפעול בזה הבנין אחד הוא והטעם כי אף על פי שלפעמים יורה פעל יוצא על הרב יורה פעל הפועל מתוכו כמו שכתבנו למעלה בתחלת השער הזה ולכן לא נפרד ביחוד הפועל מן הפעול בו ולכן רב המדקדקים אשר שמוהו עומד קראוהו בינוני׃ והוא על הרב יבא עם המם הנוספת בראשו בחירק והתו בשוא והפא בפתח אם אין העין גרונית ואם היא גרונית תבא הפא בקמץ והעין בצרי לעולם כמו מתרפס מתנחם׃ וברבוי הזכר באה העין בשוא כמו מתרפקים וכשהעין גרונית תבא הפא בקמץ והעין בחטף פתח כמו מטהרים ובנקבה היחידה שבסופה תו ותבא העין והלמד בסגול כמו מתרפקת ואם בסופה הא תבא העין בצרי והלמד בקמץ כמו מתנכרה׃ ובנחי הלמד הא באה העין בסגול כמו מתגלה מתכסה׃ וברבוי הזכר תבא העין בחירק כמו מתגלים מתכסים׃ ובנקבה היחידה בקמץ עם הא בסוף כמו מתכסה וברבוי הנקבות בחלם עם תו בסוף כמו מתכסות׃ ובשניים האות הראשונה לזכר היחיד בחלם והעין בצרי כמו מתחולל מתפוצץ וברבוי ישתנה הצרי אל שוא כמו מתחוללים וכן בנקבה מתחוללה מתחוללות זהו גבול ציור העומד בזה הבנין׃ ובעבר זה הבנין תבא ההא בחירק והתו בשוא והפא בפתח׃ וכשתבא התו אחרי הפא תתחלפנה התנועות בחלוף האותיות׃ ונמצא אחד שבא אלף תמורת הא כמו בדברי הימים סימן כ׳ אתחבר יהושפט׃ ואולם העין בנסתר היחיד הזכר יבא על שני דרכים בראשון והוא על הרב תבא בפתח כמו התחזק וכשהוא בהפסק תשוב בקמץ׃ ובא אחד חוץ זה הכלל שאינו בהפסק והוא בקמץ והתגלח׃ וברבוי הנסתר תבא העין בשוא כמו התעררו ובהפסק יומר השוא בקמץ כמו התפרקו׃ וכן גם לנקבה יחידה במוכרת בשוא ובהפסק בקמץ׃ והדרך השני שלפעמים בנסתר היחיד תהיה העין בצרי כמו התהלך התמכר אבל בבראשית סימן ו׳ נמצא התהלך נח בסגול עין השרש והטעם להיותו מלעיל וסמוך למלה זעירא׃ וביחיד המדבר בעדו תבא לפעמים העין בחירק כמו התגדלתי התקדשתי וכן ברבוי לנכח כמו

התקדשתם

agentis & acti in hac cōiugatione vnum est:& rō est qa q̄q̄ aliquādo [2] significet actionē transeuntē ut plm significat actionē agentis ab intra se vt scripsimus [3] superius in principio capitis huius:& ideo non fuit sepatū proprie agens ab acto [4] in illa:& ideo maior pars grāmaticoꝝ qui posuerunt ipsam īmanentē vocauerunt illud medium:& ipm [5] vt plm veniet cū mem addita in suo capite cum hirek:& tau cū sceua : & pe [6] cū pathah nisi hayn sit gutturalis. Et si sit gutturalis ueniet pe cū kamecz & hayn [7] cum ceri semp ut מתרפס מתנחם. Et in plitate masculi uenit hayn [8] cum sceua ut מתרפקים. Et qn̄ hayn est gutturalis ueniet pe cum kamecz:& hayn cum rapiente [9] pathah ut משׂתרים: & in fœmina singli in eius vltimo est tau:& ueniet hayn & lāmed [10] cū seghol ut מתרפקת. Et si in eius vltimo sit he ueniet hayn cum ceri:& lāmed cū kamecz [11] ut מתנכרה. Et in quiescētib⁹ lāmed he uenit hayn cū seghol vt מתכסה [12] מתגלה. Et in plitate masculi ueniet hayn cum hirek ut מתגלים מתכסים. [13] Et in fœmina singulari cum kamecz cum he in vltimo ut מתכסה. Et in pluralitate fœminaꝝ [14] cū holem cum tau in vltimo ut מתכסות. Et in binariis lr̄a prima [15] ꝑ masculo singli est cū holem : & hayn cum ceri vt מתחולל מתפוצץ. Et in plitate mutabit̄ [16] ceri in sceua ut מתחוללים. & sic in fœmina מתחוללה מתחוללות. hic est [17] terminus formationis īmanentis in hac cōiugatione. Et in p̄terito huius cōiugatiōis ueniet he cum hirek: [18] & tau cū sceua:& pe cum pathah:& qn̄ ueniet tau post pe mutabunt̄ [19] motus mutatione lr̄arum. Et inuenitur vnū quod uenit aleph uice he ut [20] Paralipomenon cap. xx. אתחבר associatus ē Ihosciaphat. Sed hayn in latenti [21] singli masculo ueniet duobus modis. Primo & ille est ꝙ ut plm ueniet cū pathah [22] vt התחזק:& qn̄ est in pausa redibit in kamecz:& uenit unum extra hanc sūmā: [23] quod nō est in pausa:& est cum kamecz והתגלח. Et in pluralitate latētis ueniet hayn [24] cū sceua vt התעתרו:& ī pausa cōmutabit̄ sceua cū kamecz vt התפרקו. [25] Et sic etiā ꝑ fœmīa singli in discōtinuo est cū sceua:& in pausa cū kamecz. Et modus scd̄us [26] ē ꝙ aliqn̄ ī latēti singli erit hayn cū ceri ut התהלך התמכר:sed [27] Gen̄. ca. vi. īuenit̄ התהלך נח cū seghol hayn radicis:& cā ē [28] ob ipm eē ꝓductū & cōtinuatū dictiōi puæ. Et ī singli loqnte ꝑ se ueniet [29] aliqn̄ hayn cū hirek ut התגדלתי התקדשתי. Et sic in plitate ꝑ pn̄tia vt התקדשתם

התקדשתם. Et in pluralitate absentis aliqñ veniet pe cũ daghesc & tau cõiugationis[2] erit exhausta in illo ut התמהו. Et de his sunt quoq; pe est cũ seghol: & hayn cũ kamecz[3] ea exñte he ut הטהרו. & hoc est in pausa: sed sine pausa ueniet pe cũ pathah:[4] & hayn si sit gutturalis est cũ rapiente pathah vt הטהרו. hæc est forma p̃teriti[5] in ipsis pfectis. Et in binariis repetetur lr̃a secũda & ueniet cũ kamecz: & prima cũ holem[6] vt התבונן: & hoc est ĩ oĩbus partibus p̃teriti: excepta fœmina singl'i absenti[7] quæ uenit cũ sceua: & sic etiã pro pl'itate absentis vt התבוננה התבוננו.[8] Et qñ ueniunt in pausa redibit sceua in kamecz sicut est ius perfectoꝝ. [9]Et in quiescentibus lámed he in oĩbus partibus p̃teriti exceptis absentibus pro masculo & pro fœmina ueniet[10] hayn cũ ceri aut cũ hirek vt התרבית התרפית. Et de his maior pars est[11] cũ hirek. hæc sunt iura p̃teriti huius cõiugationis. Sed imperatiuum in ipsis pfectis[12] uenit duob⁹ modis. Primo he cũ hirek: & tau cũ sceua: & pe cũ pathah: & hayn[13] cũ ceri vt התרפס התהלך correpte ad distinguẽdũ inter ipsum: & inter absens p̃teritũ. [14]Et scđo ueniet hayn cum pathah vt התענג. Et in pluralitate masculorũ & in fœmina[15] singulari ueniet hayn cum sceua ut התהלכו התענגו התהלכי התענגי.[16] & quando hayn est gutturalis dilatabitur & veniet cum rapiente pathah vt התנערי: hoc est ius [17]pfectoꝝ. Et in binariis ueniet pe cum holem vt התחולל: & aliquando uenit[18] sine duplici vt התחל. Et sic etiã sunt quiescẽtia lámed he vt התגלה התגל.[19] hæc sunt formæ imperatiui huius cõiugationis. Et in futuro ex litteris איתן aleph[20] ueniet cũ seghol & יתן cũ hirek: & tau coniugationis quando apparet ueniet cũ sceua: & pe[21] cum pathah: sed hayn mutabitur decem modis: quia aliquando ueniet cum ceri[22] vt יתחמץ יתהלל: & aliqñ cum pathah vt אתפאר יתהדר: & aliqñ[23] cum sceua: & cum additione he in vltimo vt אתהלכה אשתמרה. Et sic ĩ pl'itate vt[24] תטמאו יתאמרו. & aliqñ ueniet cũ defectu tau & daghesc in ipsa pe ad significãdum[25] defectũ תטמאו יטהרו. Et in pausa ueniet hayn cũ kamecz: & sic[26] in p̃sentia fœminæ cum additiõe nun in vltimo ueniet hayn cum kamecz vt תתחמקין[27] תשתכרין. Et in pluralitate absentis pro fœmina ueniet duobus modis: quia aliqñ[28] ueniet cũ seghol vt תשתפכנה: & aliquando cum pathah vt התעלפנה. Sicq; [29] formæ futuri sunt decem sicut diximus יתהלל יהחדר אתהלכה יתהלכו

התקדשתם ׃ וברבוי הנסתר לפעמים תבא הפא ברגש ותו הבנין תהיה נבלעת בו כמו התמהו ומאלו יש שהפא בסגול והעין בקמץ בהיותה הא כמו הטהרו וזה בהפסק אך בלא הפסק תבא הפא בפתח והעין אם היא גרונית בחטף פתח כמו הטהרו זה הוא תאר העבר בשלמים ׃ ובשניים תכפל האות השנית ותבא בקמץ והראשונה בחלם כמו התבונן וזה בכל חלקי העבר זולת הנקבה היחידה הנסתרת שהיא באה בשוא וכן גם כן ברבוי הנסתר כמו התבוננה התבוננו׃ וכשיבאו בהפסק ישוב השוא קמץ כמשפט השלמים ׃ ובנחי הלמד הא בכל חלקי העבר זולת הנסתרים לזכר ולנקבה תבא העין בצרי או בחירק כמו התרבית התרפית ומאלה הרב הוא בחרק אלה הם משפטי העבר בזה הבנין ׃ ואמנם הצווי בשלמים בא בשני דרכים בראשון ההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו התרפס התהלך מלרע להפריש בינו ובין נסתר העבר ובשני תבא העין בפתח כמו התענג ׃ וברבוי הזכרים ובנקבה היחידה תבא העין בשוא כמו התהלכו התענגו התהלכי התענגי וכשהעין גרונית תתרחב ותבא בחטף פתח כמו התנערי וזהו משפט השלמים ׃ ובשניים תבא הפא בחלם כמו התחולל ולפעמים בא בזולת הכפל כמו התחל ׃ וכן גם נחי הלמד הא כמו התגלה התגל אלה הן צורות צווי זה הבנין ׃ והעתיד מאותיות איתן האלף תבא בסגול ויתן בחרק ותו הבנין כשהיא נראית תבא בשוא והפא בפתח׳ אבל העין תשתנה בעשרה דרכים כי לפעמים תבא בצרי כמו יתחמץ יתהלל ולפעמים בפתח כמו אתפאר יתהדר ולפעמים בשוא ובתוספת הא בסוף כמו אתהלכה אשתמרה וכן ברבוי כמו תטמאו יתאמרו ולפעמים יבא בחסרון התו ודגש הפא להורות על החסרון תטמאו יטהרו׳ ובהפסק תבא העין בקמץ וכן בנכח הנקבה בתוספת נון באחרונה תבא העין בקמץ כמו תשתברין תתחמקין׳ וברבוי הנסתר לנקבה תבא בשני דרכים כי לפעמים תבא בסגול כמו תשתפכנה ולפעמים בפתח כמו תתעלפנה הרי צורות העתיד עשר כמו שאמרנו׳ יתהלל יתהדר אתהלכה

יתלכדו יתאמרו תטמאו יטהרו תשתכרין תשתפכנה תתעלפנה אלה הן בשלמים׃ ובשניים מהם שיבאו בכפל השנית בחלם הראשונה כמו יתכונן אתקוטט ומהם בכפל הפא והלמד כמו ישתקשקון ששרשו שק מלשון בשוקי האיש לפי הקמחי שפירש יכו שוק ב בלכתם בבהלה׳ או לשון קשקוש כמו שתרגם יונתן יתהוללו הרכב ישתקשקון ברחובות משתגשגין רתיכיא קל ניקוש זייניהון משתמע ברחובי קרויא בנחום סימן ב׳ ויהיה לפי זה שרשו קש ובא הפעל הזה בחלוף מצב האותיות השרשיות׃ ובנחי הלמד הא מהם שיבאו לפעמים חסרי למד השרש כמו תתכס תתגל יתגל ובזה נשלמו צורות ההתפעל׃

אמנם שלא נזכר שם פעלו רב המדקדקים חשבו היותו מורכב מן החופעל וההתפעל כמו בשם ההפעל הכבס בקבוץ שפתים ההא והפא בפתח והעין בצרי ובפעל עבר הטמאה הפא בפתח והעין בקמץ׳ אך אמנם רבי יוסף קמחי כתב אתם בבנין פועל שלא נזכר שם פועלו מן הבנין הזה ונראין דבריו כי אף על פי שבבנין התפעל עומד בודד ברב פעליו מכל מקום כיון שלפעמים נמצא יוצא נמצא לו גם כן שלא נזכר שם פועלו ונטייתו דומה לנטיית ההופעל אלא שבא בשני דגשין דגש הפא לחסרון תו הבנין ודגש העין להורות על הבנין כי בנין התפעל בא בדגש עין הפעל כמו בנין התפעל שהוליד אותו והתימה על אלה המדקדקים שלא הניחו זה הבנין והנה כבר נמצא בפירוש בשלמים בספר ב במדבר סיני סימן ב׳ והלוים לא התפקדו בחטף קמץ ההא וכן אונקלוס תרגם אתו מן ההתפעל באמרו וליואי לא איתמניאו ולכן כל היוצאי לאלו שזכרנו נבנה אתם בתוך הבנינים הדומים להם איש לבית אבותיו׳ ובכן נשלמו כל הששה בנינים הראשונים ותולדות החמשה כי כלם זולת הקל נמצא להם שלא הוזכר שם פועלו כמו שנראה ממה שכתבנו׳ וזה די לידיעת ציור הפעלים ונטיתם לתלמידים הבאים תחלה ללמוד לשון עברים׳ כי לא נשאר לדבר אלא על המרובעים אשר נראה לנו מותר בלתי מועיל ליחד להם מאמר כי

יתלכדו יתאמרו תטמאו יטהרו תשתכרין תשתפכנה תתעלפנה: hæ[2] ſunt ĩ ipĩs
ꝑfectis. Et in binariis de illis ſunt quæ ueniunt cũ repetitione
ſecundę cũ holem primæ[3] ut יתכונן אתקוטט. Et de illis ſunt cũ re
petitione pe & lãmed ut ישתקשקון:[4] cuius radix eſt שק ex lingua
בשוק in tibiis uiri ſm Kimhi: qui expoſuit: percutient tibiam
[5] deambulantibus ipſis feſtinanter: aut linguæ ſibili ut interp̃-
tatus eſt Ionathan cõfundent[6] curri: reſonabũt in plateis: er-
rabunt curri: vox ſoni armoꝝ ſuoꝝ[7] audietur in plateis ciuita
tum nahũ cap. ii. & erit ſm hoc ipſius radix קש. & uenit[8] uer-
bum hoc cũ cõmutatione ſitus lr̃arum radicaliũ. Et in quieſcẽ
tibus lãmed he[9] de illis ſunt quæ ueniunt aliquãdo defectiua
lãmed radicis ut יתגל התגל תתכס. Et hic[10] expletæ ſunt formæ
ipſius התפעל.
[11] ¶ Sed cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis: maior pars gram
maticoꝝ putauerũt illud eſſe[12] cõpoſitũ ex הופעל & התפעל: vt in
noĩe uerbi[13] הכבס cũ collectione labioꝝ he & pe cum pathah:
& hayn cũ ceri: & ĩ uerbo p̃teriti[14] הטמאה pe cũ pathah: & hayn
cũ kamecz. Verũtamẽ rabi Ioſeph kimhi ſcripſit[15] illa in cõiu-
gatione פועל: cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis cõiugatio
nis huius: & appent eius verba:[16] quia licet coniugatio התפעל
ĩmanẽs intrãſitiuũ in maiori ꝑte ſuoꝝ uerborũ vndiqꝫ ex quo
[17] aliqñ inuenit̃ trãſiẽs: inuenit̃ ẽt ei cuius nõ eſt relatũ nomen
ſui agẽtis: & ipſius declinatio[18] ſil̃is eſt declinatiõi ipĩus הופעל:
niſi ꝙ uenit cũ duob⁹ dagheſc. Dagheſc ipſius pe ob defectũ
tau[19] cõiugatiõis: & dagheſc hayn ad ſignificãdũ ꝯiugationẽ:
qa cõiugatio התפעל uenit cũ dagheſc hayn[20] uerbi ſicut ꝯiuga
tio התפעל q̃ genuit illã. Et qđ mirãdũ eſt de his grãmaticis:[21] q
non poſuerũt hãc cõiugationẽ. Sicqꝫ iam inuenit̃ clare in ipſis
ꝑfectis ĩ libro[22] numeri ca. ii. & leuitę nõ התפקדו fuerũt nũerati
cũ rapiente kamecz he: & ſic onklos[23] eſt ĩterp̃tatus ipm̃ ex ipõ
התפעל: eo dicẽte: & leuitæ nõ fuerũt nũerati: & iõ oĩa ſil̃ia[24] his
q̃ retulimus ĩſtituemus ea intra cõiugationes ſil̃es eis: ſingula
ĩn domũ[25] ſuoꝝ patrũ. Et ſic ſunt expletæ oẽs ſex cõiugatiões
prĩę: & natiuitates ipſaꝝ qnqꝫ:[26] qa oĩbus excepta leui inuenit̃
ĩpſis cui⁹ nõ ẽ relatũ nomẽ ſui agẽtis ꝓut vr̃[27] ex illis q̃ ſcripſi-
mus. Et hoc ſufficit ꝑ notitia formatiõis uerboꝝ: & illoꝝ de-
clinationis diſcipulis[28] q ueniunt primo ad addiſcẽdũ linguã
hębreoꝝ: qa nõ ẽ relictũ ad loq̃ndũ niſi[29] de q̃dratis: qđ vide
tur nobis ſuꝑfluũ inutile ad ꝓprie decernẽdũ eis or̃onem: qa

quadrata in quibus non eſt littera ſimilis alteri declinabunt ſicut pfecta:[2] excepto ꝙ lr̄a ſcd̄a ueniet cū̄ ſceua:& tertia ſicut iudiciū̄ hayn radicis[3] in ipſis pfectis vt תשגשגי תשעתשעי ושעשע.
4

5 ## ℂCompoſita cõiugationū̄ & ipſarū̄ partium.

6 ℂNon fuit relictū̄ nobis in hoc capl'o niſi exponere uerba cõpoſita[7] ſm eoꝝ ſpẽs:poſtq̄ iam expoſuimus ſimplicia ĩ iam exactis[8] vt nõ indigeamus multiplicare anormala ſicut eſt cõſuetudo grãmaticoꝝ qui nos pceſſerũt:qa[9] ſm bonã cõſiderationẽ oĩa anormala ſunt cõpoſita ex cõiugatiõibus multis:aut ex ptibus[10] diſtinctis cõiugationis vnius:& hæc eſt eoꝝ enormitas q̄ vr̄.Ergo diſtĩguemus prĩo[11] ſpẽs cõpoſitiõis verboꝝ vl'iter & poſtea pticul'r.Et ĩcipiemus & dicemus ꝙ[12] verboꝝ cõpoſitoꝝ ipſoꝝ declinatio & ipſoꝝ ſignificatio ẽ cõpoſita ex declinatione & ſignificatiõe[13] ſimpliciū̄ ex q̄bus cõpoſita ſunt. Et iõ erit illoꝝ compõ ex pte ↄiugationū̄:[14] aut ex pte radicū̄. Et q̄ eſt ex pte cõiugationū̄ ueniet in cõpoſitione cõiugationū̄ multaꝝ:aut[15] ĩ cõpõne ptiū̄ cõiugatiõis vnius.& ptes illæ erũt diſtĩctę ex pte tpis:aut[16] generis maſculi & fœmĩę:aut ex pte numeri ſingl'is & pl'itatis:aut ex pte pſonę loq̄ntis[17] p pſentia aut p abſnti.Et ſil'r ẽt compõ q̄ eſt ex pte radicū̄ erit[18] ex pte radicū̄ multaꝝ:quoꝝ ſignificatio oĩum eſt vna:aut quaꝝ ſignificationes ſunt diſtinctę.[19] Sicq; terminabimus primo cõpoſitiones venientes ex pte cõiugationū̄. Et primo[20] ex pte differentiæ partiū̄ cõiugationis vnius ſm ſe.Et ſcd̄o occaſione differẽtiæ cõiugationū̄[21] ex q̄bus erit ipſa cõpoſitio:& pcedem⁹ ſm ordinẽ in vnaquaq; cõiugatione & cõiugatiõe : vt pcurrat[22] lector in hoc libro noſtro.Et incipiemus ab ipa leui primo: & poſt hæc explicabimus hoc[23] in reliquis ſm ordinẽ cõiugationum:ſicut expoſuimus eas in ſuis ſimplicibus.
24

25 ## ℂDe cõpoſitionibus ipſius leuis.

26 ℂSicq; ĩuenimus in leui cõpoſitionẽ pteriti & noĩs agẽtis ut Iudicū̄[27] ca.xiii.ויולדת:qđ eſt ptm̄ cõuerſum in futurū̄ occaſione vau[28] cõuerſiuę q̄ eſt in eius capite:& eſt cõpoſitū̄ ex nomine agentis occaſione holem pe yod:[29] qđ eſt יולדת:& ex præterito leuis occaſione pathah hayn:& ſceua lãmed : quia erat

ius

הַמְרוּבָּעִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם אוֹת דּוֹמָה לַחֲבֶרְתָּהּ יִנָּטוּ כְּמוֹ הַשְּׁלֵמִים זוּלַת שֶׁהָאוֹת הַשֵּׁנִית תָּבֹא בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית כְּמִשְׁפַּט עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בַּשְּׁלֵמִים כְּמוֹ תְּשַׁגְשְׁגִי תְּשַׁעַשְׁעִי וְשִׁעֲשַׁע ׃

מורכבי הבנינים וחלקיהם

לא נִשְׁאַר לָנוּ בְּזֶה הַשַּׁעַר כִּי אִם לְבָאֵר הַפְּעָלִים הַמּוּרְכָּבִים לְמִינֵיהֶם אַחֲרֵי שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּ הַפְּשׁוּטִים בְּשֶׁכְּבָר עָבַר יַעַן לֹא נִצְטָרֵךְ לְהַרְכָּבוֹת הַזָּרִים כְּמִנְהַג הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר קְדָמוּנוּ כִּי בְּטוּב הָעִיּוּן כָּל הַזָּרִים הֵם מוּרְכָּבִים מִבִּנְיָנִים רַבִּים אוֹ מֵחֲלָקִים נִפְרָדִים לְבִנְיָן אֶחָד וְזֶה הוּא זָרוּתָם הַנִּרְאֶה׃ וְאִם כֵּן נְחַלֵּק תְּחִלַּת מִינֵי הַרְכָּבַת הַפְּעָלִים בִּכְלָל וְאַחֲרֵי כֵן בִּפְרָט וְנַתְחִיל וְנֹאמַר כִּי ה הַפְּעָלִים הַמּוּרְכָּבִים נְטִיָּתָם וְהוֹרָאָתָם מוּרְכֶּבֶת מִנְּטִיַּת וְהוֹרָאַת הַפְּשׁוּטִים אֲשֶׁר הוּרְכְּבוּ מֵהֶם׃ וְלָכֵן תִּהְיֶה הַרְכָּבָתָם מִצַּד הַבִּנְיָנִים אוֹ מִצַּד הַשָּׁרָשִׁים וַאֲשֶׁר מִצַּד הַבִּנְיָנִים תָּבֹא בְּהַרְכָּבַת בִּנְיָנִים רַבִּים אוֹ בְּהַרְכָּבַת חֶלְקֵי בִּנְיָן אֶחָד וְהַחֲלָקִים הָהֵם יִהְיוּ נִפְרָדִים מִפְּאַת הַזְּמַן אוֹ סוּג הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה אוֹ מִצַּד מִסְפַּר הַיָּחִיד וְהָרִבּוּי אוֹ מִצַּד עֶצֶם הַמְדַבֵּר לְנֹכַח אוֹ לְנִסְתָּר וְכֵן גַּם כֵּן הַהַרְכָּבָה שֶׁהִיא מִפְּאַת הַשָּׁרָשִׁים תִּהְיֶה מִפְּאַת שָׁרָשִׁים רַבִּים שֶׁהוֹרָאַת כֻּלָּם אַחַת אוֹ שֶׁהוֹרָאוֹתֵיהֶם נִפְרָדוֹת׃ וְהִנֵּה נְפָרֵט תְּחִלָּה הַהַרְכָּבוֹת הַבָּאוֹת מִפְּאַת הַבִּנְיָנִים׃ וְרִאשׁוֹנָה מִפְּאַת חִלּוּף חֶלְקֵי בִּנְיָן אֶחָד בְּעַצְמוֹ וּשְׁנִית מֵחֲמַת חִלּוּף הַבִּנְיָנִים אֲשֶׁר מֵהֶם תִּהְיֶה הַהַרְכָּבָה וְנֵלֵךְ עַל הַסֵּדֶר בְּכָל בִּנְיָן וּבִנְיָן לְמַעַן יָרוּץ הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵנוּ זֶה׃ וְנַתְחִיל מִן הַקַּל תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי כֵן נְפָרֵשׁ זֶה בַּנִּשְׁאָרִים עַל סֵדֶר הַבִּנְיָנִים כַּאֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ אוֹתָם בִּפְשׁוּטֵיהֶם ׃

בְּהַרְכָּבוֹת הַקַּל

הנה נִמְצָא בַּקַּל הַרְכָּבַת הֶעָבָר וְשֵׁם הַפּוֹעֵל כְּמוֹ בְּשׁוֹפְטִים סִימָן יג׳ וְיוֹלַדְתְּ שֶׁהוּא עָבָר מְהוּפָּךְ לְעָתִיד מֵחֲמַת הַוָּו הַהִפּוּכִית אֲשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ וּמוּרְכָּב מִשֵּׁם הַפֹּעַל מֵחֲמַת חוֹלָם הַפֵּא יוֹד שֶׁהוּא יוֹלֶדֶת וּמִן עָבַר הַקַּל מֵחֲמַת פַּתָּח הָעַיִן וּשְׁוָא הַלָּמֶד שֶׁהָיָה

quadrata in quibus non est littera similis alteri declinabunt sicut pfecta:[2] excepto q̃ lr̃a scd̃a ueniet cũ sceua: & tertia sicut iudiciũ hayn radicis[3] in ipsis pfectis vt תשגשגי תשעתשעי וישעשע.
4

5 ## ℭ Composita cõiugationũ & ipsarũ partium.

6 ℭ Non fuit relictũ nobis in hoc caplo nisi exponere uerba cõposita[7] ſm eorũ spẽs: postq̃ iam exposuimus simplicia ĩ iam exactis[8] vt nõ indigeamus multiplicare anormala sicut est cõsuetudo grãmaticorũ qui nos pcesserũt: qa[9] ſm bonã cõsiderationẽ oĩa anormala sunt cõposita ex cõiugatiõibus multis: aut ex ptibus[10] distinctis cõiugationis vnius: & hæc est eorũ enormitas q̃ vr̃. Ergo distĩguemus prĩo[11] spẽs cõpositiõis verborũ vl̃iter & postea pticul̃r. Et ĩcipiemus & dicemus q̃[12] verborũ cõpositorũ ipsorũ declinatio & ipsorũ significatio ẽ cõposita ex declinatione & significatiõe[13] simpliciũ ex qbus cõposita sunt. Et iõ erit illorũ compõ ex pte ɔiugationũ:[14] aut ex pte radicũ. Et q̃ est ex pte cõiugationũ ueniet in cõpositione cõiugationũ multarũ: aut[15] ĩ cõpõne ptiũ cõiugatiõis vnius. & ptes illæ erũt distictę ex pte tpis: aut[16] generis masculi & fœmĩę: aut ex pte numeri singl̃is & pl̃itatis: aut ex pte psonę loq̃ntis[17] p p̃sentia aut p abñti. Et sil̃r ẽt compõ q̃ est ex pte radicũ erit[18] ex pte radicũ multarũ: quorũ significatio oĩum est vna: aut quarũ significationes sunt distinctę.[19] *Sicq;* terminabimus primo cõpositiones venientes ex pte cõiugationũ. Et primo[20] ex pte differentiæ partiũ cõiugationis vnius ſm se. Et scd̃o occasione differẽtiæ cõiugationũ[21] ex qbus erit ipsa cõpositio: & pcedem⁹ ſm ordinẽ in vnaquaq; cõiugatione & cõiugatiõe: vt pcurrat[22] lector in hoc libro nostro. Et incipiemus ab ipã leui primo: & post hæc explicabimus hoc[23] in reliquis ſm ordinẽ cõiugationum: sicut exposuimus eas in suis simplicibus.
24

25 ## ℭ De cõpositionibus ipsius leuis.

26 ℭ *Sicq;* ĩuenimus in leui cõpositionẽ p̃teriti & noĩs agẽtis ut Iudicũ[27] ca. xiii. ויולדת: qd̃ est ptm̃ cõuersum in futurũ occasione vau[28] cõuersiuę q̃ est in eius capite: & est cõpositũ ex nomine agentis occasione holem pe yod:[29] qd̃ est יולדת: & ex præterito leuis occasione pathah hayn: & sceua lãmed: quia erat

ius

המרובעים אשר אין בהם אות דומה לחברתה ינטו כמו השלמים זולת שהאות השנית תבא בשוא והשלישית כמשפט עין השרש בשלמים כמו תשגשגי תשעשעי ושעשע׃

מורכבי הבנינים וחלקיהם

לא נשאר לנו בזה השער כי אם לבאר הפעלים המורכבים למיניהם אחרי שכבר בארנו הפשוטים בשכבר עבר יען לא נצטרך להרכבות הזרים כמנהג המדקדקים אשר קדמונו כי בטוב העיון כל הזרים הם מורכבים מבנינים רבים או מחלקים נפרדים לבנין אחד וזה הוא זרותם הנראה׃ ואם כן נחלק תחלת מיני הרכבת הפעלים בכלל ואחרי כן בפרט ונתחיל ונאמר כי הפעלים המורכבים נטיתם והוראתם מורכבת מנטית והוראת הפשוטים אשר הורכבו מהם׃ ולכן תהיה הרכבתם מצד הבנינים או מצד השרשים ואשר מצד הבנינים תבא בהרכבת בנינים רבים או בהרכבת חלקי בנין אחד והחלקים ההם יהיו נפרדים מפאת הזמן או סוג הזכר והנקבה או מצד מספר היחיד והרבוי או מצד עצם המדבר לנכח או לנסתר וכן גם כן ההרכבה שהיא מפאת השרשים תהיה מפאת שרשים רבים שהוראת כלם אחת או שהוראותיהם נפרדות׃ ה

והנה נפרט תחלה ההרכבות הבאות מפאת הבנינים׃ וראשונה מפאת חלוף חלקי בנין אחד בעצמו ושנית מחמת חלוף הבנינים אשר מהם תהיה ההרכבה ונלך על הסדר בכל בנין ובנין למען ירוץ הקורא בספרנו זה׃ ונתחיל מן הקל תחלה ואחרי כן נפרש זה בנשארים על סדר הבנינים כאשר בארנו אתם בפשוטיהם׃

בהרכבות הקל

הנה נמצא בקל הרכבת העבר ושם הפועל כמו בשופטים סימן יג׳ ויולדת שהוא עבר מהופך לעתיד מחמת הוו ההפוכית אשר בראשו ומורכב משם הפעל מחמת חלם הפא יוד שהוא יולדת ומן עבר הקל מחמת פתח העין ושוא הלמד שהיה

משפטו

משפטו ילדת · ולכן האומר שהוא בינוני מן הקל קיקלון על כבודו כי לא נמצא בשם פועלי הקל כמשקלו · וכן אין להשגיח על האומרים שהוא עבר מן הדומה למרובע כי לא נמצא בו כמשקלו של זה · ואין לדחוק עצמינו בכל זה הדחק לפי לא יכלו למצא לו הוראה משותפת לשם הפועל ולעבר כי הנה העבר הוא מהופך בו כמו גם וילדת הכתוב שם ואם כן אפשר שתהיה הוראתו שאמר המלאך אל אם שמשון שהיתה הרה שהריונה בר תשלומין ובזה בשרה שלא תפיל פרי בטנה ותלד בר של קימא ודאי כאלו היא ללדת אז : וכן בירמיה סימן כ״ב יושבתי בלבנון שתרגם יונתן דיתבא בבית מקדשא פירושו מורכב משם הפועל והעבר גם כן והוא היות ישראל מתוארים בעשית פעל הישיבה אשר ישבו עדנה בבית מקדש השם ולכן לפי דעתי נכתב ישבתי ביוד נוספת באחרונה להורות כי הוא מורכב משם הפועל כאשר יורה חולם היוד ושם התאר שתורה היוד הנוספת בסוף ומן העבר שיורה עליו ניקוד עין ולמד הפעל כאשר אמרנו בתיבת יולדתי :

ומהם פעל מורכב מן העבר והעתיד כמו בשמואל שהוא א׳ מלכים סימן כ״ה ותבאתי לקראתי שהוא מורכב מן העתיד כמו שמורה התו בראש והיוד בסוף דלא קרי ומן העבר כמו שמורה התו בסוף הנקודה בשוא והרי הוא כאלו הורכב מן תבאי ומן באת שהורה לה בזה דוד שבאה לו אביגיל על ענין נבל ותבא עוד אליו להיות לו :

ומהם שהורכב מן הצווי והעתיד מן הקל כמו בספר במדבר סיני סימן כ״ג וקבנו לי כי הוא צווי בסבת חטף קמץ הנמצא בפא השרש ומורכב מן העתיד בסבת חולם הנון הנוספת בכנוי שהוא תמורת שורק והרי הוא מורכב מן צווי קבנו על משקל פקדו ומן יקבנו לעתיד וכן נראה דעת רש״י שפירש שם וקבנו לי לשון צווי קללהו לי וכן תרגמו אנקלוס לשון צווי ותלוטיה לי · ולכן נראה שטעה בזה רבי יהודה חיוג עם בקיאותו בדקדוק שכתב שהוא משרש קבן כי לא ימצא כזה המשקל מן הקל · או לא יהיה

ius ipsius ילדת.Et ideo dicens ꝙ sit mediũ leuis:leuitas vilis est
super eius honorẽ:[2] quia nõ inueniť ĩ noĩe agentiũ leuis sicut
ipsius pondus.Et silr nõ est inspiciendũ super [3] dicentes ꝙ sit
pteritũ silis quadro:quia non inueniť in illa sicut pondus hu-
ius:[4] & nõ est coercere nos tota hac cõstructione:quia neque-
runt inuenire illi [5] significationẽ cõem noĩ agentis & pterito:
quia pteritũ est cõuersum per vau[6] sicut est etiã וילדת:quod est
scriptũ ibi.Icc irco possibile est ꝙ sit illius significatio ꝙ dixe-
rit[7] Angelus matri Sansonis q̃ erat pgnans:ꝙ eius conceptus
esset natus cõplẽdus:& p hoc [8] psagitus est ei ꝙ nõ abortietur
fructũ vteri eius:& pariet natũ pfectũ certe ac si esset ad pariẽ
dum[9] tunc.Et silr Hieremiæ cap.xxii.ישבתי in olibano:qđ ĩter
pretatus est Ionathan:quæ sedens est[10] in domo sanctuarii:cu
ius expõ est cõposita ex noĩe agentis & pterito etiã:quę est esse
[11] Israel agnoĩatos p fieri uerbi sessionis qui sederãt hucusq; in
domo sanctuarii [12] Dei.Et ideo sm meã opinionẽ fuit scriptũ
ישבתי cũ yod addita in vltimo ad significãdũ ꝙ [13] sit cõpositũ
ex noĩe agentis sicut significat holem yod: & nomẽ agnoĩs qđ
signat[14] yod addita ĩ vltĩo:& ex ptõ qđ signat super ipsum pũ-
ctuatio hayn & lãmed uerbi[15] sicut diximus in dictione ילדתי.
[16] ¶ Et de illis est uerbũ cõpositũ ex ptõ & futuro ut Samuelis
qui est [17] primus regũ ca.xxv.ותבאתי apud me:qđ est cõpositũ
[18] ex futuro vt significat tau in capite:& yod in vltimo q̃ nõ le
giť:& ex ptõ[19] sicut significat tau in vltimo pũctuata cũ sceua:
& iam est ac si esset cõpositũ ex[20] תבאי & ex באת : qa significauit
ei Dauid in hoc ꝙ uenerat ei abigayl sup facto nabal:[21] & ue-
niet vlterius ei ut sit eius.[22] ¶ Et de illis est qđ est cõpositũ ex
impatiuo & futuro ipsius leuis vt libro[23] numeri ca.xxiii. וקבנו
mihi:qa est impatiuũ ob cãm[24] rapiẽtis kamecz qđ inueniť in
pe radicis.& est cõpositũ ex futuro ob cãm holem ipsius nun
[25] additæ in cõnotatione qđ est vice sciurek:& iam est ac si eẽt
cõpositũ ex impatiuo קבנו sm[26] põdus פקדו & ex יקבנו in futurũ.
& sic vr opinio rabi Salamonis:q exposuit ibi וקבנו [27] mihi lin-
guæ imperatiui blasphemabit ei pro me.& sic ĩterpretatus est
ipsum onklos linguæ imperatiui:& maledicito ei pro me.[28] &
ideo videtur ꝙ errauerit in hoc rabi Ihuda hayug cum eius
experientia in grammatica : qui scripsit [29] ꝙ sit radicis קבן :
quia non inuenietur sicut hoc pondus ex leui:aut non erit

impatiuum: ſed nomen uerbi ſm opinionē Hayug ſm pōdus שמרו ſicut משמרו ex obſeruare[2] ipſum iuramētū. Sed ueritas eſt ſm meam opinionē ꝙ ipſum ſit cōpoſitū ex imperatiuo & futuro ſicut[3] diximus: & ratio eſt quia imperauit ei id pro quo p̄poſuit eum ad faciendū in futurum. & hæc eſt [4] ſm meam opinionem opinio onklos: cuius radix ipſius interp̄tatiōis eſt linguæ futuri.

[5] ℭ Et de illis eſt quod eſt cōpoſitum ex ſingulari & pluribus ipſius futuri loquentis[6] ꝑ ſe huius cōiugatiōis leuis ipſiuſmet vt Hezechielis[7] ca. ix. ונאשאר ego: cuius nun ſignificat plr̄itatē: & aleph prima quieſcens[8] ſignificat ſingulare: hoc eſt ſm opinionē quorūdā grāmaticoꝝ & Habib inter illos.[9] Sed Kimhi in ſua expoſitione ſcripſit ꝙ ſit cōpoſitū ex נפעל: & ex ipſa leui: [10] hoc eſt ex p̄terito abſente ipſius נפעל: & ex loquente pro ſe ex leui futuri:[11] & etiā hoc eſt incōueniens apud me: quia adhuc non coaptauit pathah ipſius ſcin: quia ſm eius opinionem eēt [12] compoſitū ex נשאר: & ex אשאר. Et alii dixerunt ꝙ ſit cōpoſitū totum ipm̄ ex[13] ניפעל: hoc eſt ex p̄terito abſentis: & ex loquēte pro ſe in futuro:[14] & vidētur verba horū: quia per hoc coaptatæ ſunt litteræ & puncta: quia nun eſt ex[15] נפעל: & aleph ex איתן: & pathah ipſius ſcin eſt ex futuro: & pathah aleph[16] vltimæ ex p̄terito: & dilatata fuit nun occaſione quietis aleph continuæ ei; & hoc[17] eſt coarctatiōe magna: ſed bonum eſt ad fugiendū ex enormitate cōpleta. hæc ſunt[18] cōpoſita partiū ipſius leuis.

[19] ℭ Verūtamē compoſita ex leui & cōiugationibus aliis ſunt hæc.[20] Primo cōpoſitum ex ipſa & ex graui vt pſal.[21] vii. ירדוף inimicus animā meam: quod eſt cōpoſitum ex ירדוף & ex ירדף. Et ſimiliter ſunt qui dicunt[22] ꝙ ואסערם ſit compoſitum ex leui: cuius ius eſt אסערם: & ex graui: cuius ius eſt[23] אסערם. Et difficile eſt cōtra hoc ceri ipſius aleph: quia ſi eſſet aleph ſignum ſuper leuem[24] eſſet ueniens cum ſeghol. & ideo Habib putauit ꝙ nō ſit cōpoſitū: ſed ſit ex[25] graui ſimplici: & uenerit cōmutatione pathah cum ceri: & etiā hoc eſt anormalum: & hoc ceri [26] eſt difficile contra oēs opiniones prędictas: & prudens intelliget modum cōpoſitionis huius.[27] & hoc ſatis eſt pro compoſitionibus ipſius leuis.

28

29 COMPOSITIONES GRAVIS.

צווי אלא שם הפעל לפי דעת החיוג על משקל שמרו כמו משמרו את השבועה׃ אבל האמת לפי דעתי כי הוא מורכב מן הצווי והעתיד כמו שאמרנו והטעם שצוהו על מה שהפקיד אותו לעשות לעתיד וזהו לפי דעתי דעת אנקלוס שעקר תרגומו לשון עתיד ׃

ומהם שהוא מורכב מיחיד ורבים מן העתיד המדבר בעדו מזה הבנין הקל בעצמו כמו ביחזקאל סימן ט ונאשאר אני שהנון מורה הרבוי והאלף הראשונה הנחה מורה על היחיד זהו לדעת מקצת המדקדקים והחביב בתוכם אמנם הקמחי בפירושו כתב שהוא מורכב מן הנפעל ומן הקל רצוני לומר מעבר נסתר הנפעל ומהמדבר בעדו מן הקל העתיד ואף זה בלתי נכון בעיני כי עדין לא תקן פתח השין כי לפי דעתו היה מורכב מן נשאר ומן אשאר ואחרים אמרו שהוא מורכב כלו מן הנפעל רצוני לומר מן העבר הנסתר ומן המדבר בעדו בעתיד ונראים דברי אלה כי בזה נתקנו האותיות והנקודות כי הנון היא מן הנפעל והאלף מן האתן ופתח השין הוא מן העתיד ופתח האלף האחרונה מן העבר ונרחבה הנון מחמת נח האלף הסמוכה לה וזה הוא בלחק גדול אך טוב הוא לברוח מן הזרות הגמור אלה הם ס מורכבי חלקי הקל ׃

ואולם המורכבים מן הקל והבנינים האחרים הם אלה ראשונה המורכב ממנו ומן הדגוש כמו במזמור ז ירדוף אויב נפשי שהוא מורכב מן ירדוף ומן ירדף וכן יש אומרים כי ואסערם מורכב מן הקל שדינו אסערם ומן הדגוש שמשפטו אסערם וקשה על זה צרי האלף כי אלו היתה האלף אות על הקל היתה באה בסגול ולכן החביב חשב שהוא אינו מורכב אבל הוא מן הדגוש הפשוט ובא בחלוף הפתח בצרי וגם זה זר הוא וזה הצרי קשה על כל הסברות הנזכרות והמבין יבין דרך ההרכבה הזאת ובזה די בהרכבות הקל ׃

הרכבות הדגוש

ממורכבי הדגוש יש מורכבים משם פועל הדגוש ומן עבר הפועל מן המרובע כמו מקוננת שהוא מורכב מן מקוננת ומן קוננת: ומהם מורכבים מן הרבים הנסתרים והנמצאות הנקבות מזה הבנין בעצמו כמו צמתותוני שהוא מורכב מן צמתוני ומן צמתתוני:

הרכבות הדומה למרובע

הדומה למרובע נמצא מורכב עם ההתפעל כמו תתלוצצו ויתגודדו שהם מורכבים מן תתלצצו ומן תלוצצו ומן יתגדדו ויגודדו:

הרכבות הפועל שלא נזכר שם פועלו מן הדגוש והדומה למרובע

ויש מן המורכבים מן הפועל שלא נזכר שם פועלו שהם מורכבים ממנו ומן הקל כמו יפיפית שהוא מורכב מן יפית שהוא מן הפועל מן הדגוש על משקל צויתה ומן יפית על משקל פדית ובא בכפל: ומהם מורכבים מן הבנין הזה וההתפעל כמו מנואץ שהוא מורכב מן מתנאץ ומן נואץ ובא בחלוף השורק בחולם ויש אומרים שהוא מורכב מפעול הדגוש וההתפעל כי הוא נראה מורכב מן מנואץ על משקל מבורך ומן מתנאץ ואשר אמרו שיש מורכבים מזה הבנין ומן הנפעל אין אנו צריכים לו גם למורכבים ממנו ומן ההתפעל מפני שכבר אנחנו הנחנו אתם בבנינים אשר לא נזכר שם פועלם מיוחדים לנפעל ולהתפעל כמו שבארנו למעלה:

הרכבות ההפעיל

ויש עוד מורכבים מן ההפעיל והקל כמו פשתם כי בהיותו מן השניים היה דינו פישותם כמו

מן

¶Ex compositis grauis sunt cōposita ex nomine agentis grauis & ex [2] præterito פועל ipsius quadrati vt מקוננת: quod est[3] cōpositum ex מקננת & ex קוננת. Et de illis sunt cōposita ex pluribus absentibus:[4] & ex præsentibus fœminis huiusmet cōiugationis vt צמתתוני: quod est cōpositum[5] ex צמתוני & ex צמתתוני.

6

7 ## ¶Compositiones similis quadrato.

8 ¶Simile quadrato inuenitur cōpositū cum התפעל vt תתלוצצו
9 & יתגדדו: quæ sunt cōposita ex תתלצצו & ex תלוצצו[10] & ex יתגדדו & ויגודדו.

11

12 ## ¶Cōpositiones ipsius פועל cuius non est relatū nomē[13] sui agentis ex ipsa graui: & ex ipsa simili ipsi quadrato.

14

15 ¶Sunt ex compositis ex פועל cuius non est relatū nomē sui agentis[16] quę sunt composita ex illa & ex leui vt יפיפית: quod est
17 compositū ex יפית quod est ex פועל ipsius grauis ſm pondus צויתה & ex[18] יפית ſm pōdus פרית: & venit cum duplicitate. Et de illis sunt composita ex coniugatione[19] hac & ex התפעל vt מנואץ: quod est compositū ex מתנאץ & ex נואץ: & venit[20] cum cōmutatione sciurek in holem. Et sunt qui dicunt ꝙ sit compositum ex acto ipsius grauis[21] & התפעל: quia videtur compositum ex מנואץ ſm pōdus מבורך: & ex[22] מתנאץ. & qui dixerunt ꝙ inueniantur composita ex hac coniugatione & ex נפעל[23] nos non indigemus illis: neq; cōpositis ab ea & ex התפעל: quia iam nos[24] posuimus eas cōiugationes quarū non est relatū nomen sui agētis proprias ipsi נפעל:[25] & ipsi התפעל vt exposuimus supius.

26

27 ## ¶Compositiones הפעיל.

28 ¶Sunt iterum composita ex הפעיל & ex leui vt פשתם:
29 quia essendo illud ex binariis erat ipsius ius פישותם vt

ex מן בינותם quæ venerunt cum defectu he coniugationis:& leuis simplicis erat ipsius ius פשתם[2] scdm pōdus קמתם : & hoc est compositū ex ambobus illis. Et sūt ex illis composita ex[3] הפעיל & ex graui vt הפיתית : quod est compositum ex הפתות s̄m pondus[4] הסבות:& ex פתית scdm pondus צרית. Et non vidētur verba dicentiū ꝙ sit[5] totum illud ex graui.Et ꝙ he sit he admiratiōis quæ seruiet vice si:& ipsius ratio est[6] & si susurrasti:quia nō inuenitur he talis quam præcedat vau neq; alia littera:[7] etiā uerba dicentium ꝙ sit ex הפעיל duplici vt הסבות:& ꝙ hirek tau[8] uenerit vice holem nō sunt credita apud nos: quia nō īuenimus cōmutationē hanc in hac[9] cōiugatione.Et ideo videntur verba dicentium ꝙ sit cōpositū ex duabus cōiugationibus:& possibile est[10] etiam ꝙ sit ex duabus radicibus ex duplicibus ob ipsius similitudinē ipsi הסבות: cuius radix est[11] סבב:& ex quiescētibus lāmed he ob ipsius siītudinē ipsi צרית : & erit ergo ipsius radix composita ex[12] פתת & ex פתה. Et de illis sunt composita ex ꝑterito & futuro cōiugationis huius[13] ut השלכתו:quod est cōpositū ex השלכתך quod est præteritū:& ex תשלכנה[14] quod est futurum. Aut possibile est ꝙ sit simplex scdm opinionē multorū nisi ꝙ aliquādo[15] uenit cum additione he in vltimo cum duobus signis fœminæ.Et sunt de illis composita[16] ex masculo & fœmina vt מבליגיתי:quod est compositum ex מבליג s̄m pondus מרבית:[17] & ex מבליגית s̄m pondus מרביית:q̄a sic erat ipsius ius ꝓut scripsit Kimhi:[18] & yod vltima est addita ad significandū ipm esse nomen agnominis & nō compositionē[19] cōnotationis:& sic īterꝑtatus est Ionathan מבליגיתי עלי יגון: q̄a deridebāt recipere ꝓphetas[20] qui ꝓphetabātur eis dolores & gemitus q̄ veniēt sup eos ex suis culpis:sicq; non est[21] hic cōnotatio omnino.

22 Cuius nō ē relatū nomē sui agētis qđ uocat̄ cōiugatio הופעל.

23

24 ¶Est de eius uerbis cōpositū ex illo:& ex הפעיל ut Zachariæ
25 ca.v. והניחה ibi quod est cōpositū ex הנחה & ex הניחה.

26 ¶Compositiones ipsius נפעל.

27

28 ¶Aliquando inuenitur uerbum compositum ex נפעל & התפעל vt[29] נכפר:quod est compositum ex נכפר:quod est ex נפעל

& ex

מִן בִּין בִּינוֹתֶם שֶׁבָּאוּ בְּחֶסְרוֹן הֵא הַבִּנְיָן וְהַקַּל הַפָּשׁוּט הָיָה דִינוֹ פַּשְׁתֶּם עַל מִשְׁקַל קַמְתֶּם וְזֶה מוּרְכָּב מִשְּׁנֵיהֶם ׃ וְיֵשׁ מֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הַהִפְעִיל וְהַדָּגוּשׁ כְּמוֹ וְהַפִּתִּית שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הַפִּתּוֹת עַל מִשְׁקַל הַסִּבּוֹת וּמִן פִּתִּית עַל מִשְׁקַל צִוִּית וְאֵין נִרְאִין דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא כֻּלּוֹ מִן הַדָּגוּשׁ וְשֶׁהַהֵא הִיא הֵא הַתֵּימָה הַמְשַׁמֶּשֶׁת תְּמוּרַת אִם וְטַעְמוֹ וְאִם פִּתִּיתָ לְפִי שֶׁלֹּא נִמְצָא הֵא כָּזֹאת שֶׁתִּקָּדֵם אֵלֶיהָ וָו וְלֹא אוֹת אַחֶרֶת גַּם דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא מִן הַהִפְעִיל הַכָּפוּל כְּמוֹ הֲסִבּוֹתָ וְשֶׁחִרֶק הַתָּו בָּא תְּמוּרַת חֹלֶם לֹא נֶאֱמְנוּ אֶצְלֵינוּ כִּי לֹא מָצָאנוּ כַּתְּמוּרָה הַזֹּאת בְּגִזְרַת הַבִּנְיָן וְלָכֵן נִרְאִין דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִשְּׁנֵי בִנְיָנִים וְאֶפְשַׁר גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה מִשְּׁנֵי שָׁרָשִׁים מִן הַכְּפוּלִים לְדִמְיוֹנוֹ לַהֲסִבּוֹתָ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ סָבַב וּמִן נָחֵי הַלָּמֶד הֵא לְדִמְיוֹנוֹ לְצִוִּיתָ וְיִהְיֶה אִם כֵּן שָׁרְשׁוֹ מוּרְכָּב מִן פָּתַת וּמִן פָּתָה ׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הֶעָבָר וְהֶעָתִיד מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה כְּמוֹ הִשְׁלַכְתֶּנָה שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הִשְׁלַכְתֶּן שֶׁהוּא עָבָר וּמִן תַּשְׁלֵכְנָה שֶׁהוּא עָתִיד· אוֹ אֶפְשַׁר שֶׁהוּא פָּשׁוּט כְּדַעַת רַבִּים אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בָּאַחֲרוֹנָה בִּשְׁנֵי סִימָנֵי נְקֵבָה ׃ וְיֵשׁ מֵהֶם מוּרְכָּבִים מִזָּכָר וּנְקֵבָה כְּמוֹ מַבְלִיגִיתִי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מַבְלִיג עַל מִשְׁקַל מַרְבִּית וּמִן מַבְלִיגִית עַל מִשְׁקַל מַרְבִּית כִּי כָּךְ מִשְׁפָּטוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַקִּמְחִי וְהַיּוֹד הָאַחֲרוֹנָה נוֹסֶפֶת לְהוֹרוֹת עַל הֱיוֹתוֹ שֵׁם תֹּאַר וְלֹא עַל הַרְכָּבַת כִּנּוּי וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן מַבְלִיגִיתִי עֲלֵיהוֹן עַל דַּהֲווֹ מַלְעִיגִין לְקַבֵּל נְבִיאַיָּא דְּמִתְנַבַּן לְהוֹן דְּוָנָא וְתַנְחֻתָּא אַיְתִי עֲלֵיהוֹן מִן קֳדָם חוֹבֵיהוֹן הֲרֵי אֵין כָּאן כִּנּוּי כְּלָל ׃

שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ הַנִּקְרָא בִּנְיַן הוּפְעַל

וְיֵשׁ מִפְּעָלָיו מוּרְכָּב מִמֶּנּוּ וּמִן הַהִפְעִיל כְּמוֹ בִּזְכַרְיָה סִימָן ה׳ וְהֻנִּיחָה שֵׁם הַמּוּרְכָּב מִן הֻנְּחָה וְהֻנִּיחָה ׃

הַרְכָּבוֹת הַנִּפְעַל

לִפְעָמִים נִמְצָא פֹּעַל מוּרְכָּב מִן הַנִּפְעַל וְהַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ נִכַּפֵּר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן נִכְפַּר שֶׁהוּא מִן הַנִּפְעַל

ומן התכפר שהוא מן ההתפעל ודגשי הכף והפא יורו על זה · וכן גם נוסרו שהוא מורכב מן נוסרו על משקל נודעו שהוא מן הנפעל ומן התוסרו על משקל התפקדו שהוא מן ההתפעל · וכן נשתוה מורכב מן נשוה על משקל נבנה שהוא מן הנפעל ומן השתוה שהוא מן ההתפעל על משקל התגלה · ושלא נזכר שם פועלו לא שמו לו בעלי הלשון הרכבה כי מעטים פעליו שהרי לפי דעת רב ה המדקדקים הוא עצמו מורכב ואין מרבים בהרכבות :

הרכבות ההתפעל

יש מורכבים משם פועל ההתפעל ומן העבר ממנו כמו משתחויתם שהוא מורכב מן משתחוים ומן השתחויתם ושלא נזכר שם פועלו לא נמצא לו הרכבה מן הטעם שאמרנו בשלא נזכר שם פועלו הנולד מן הנפעל כי רבים שמוהו מורכב מן ההופעל ומן ההתפעל כמו הטמא הוטמאה הכבס הרשנה כמו שכתבנו למעלה במקומו · ובזה נשלמו ההרכבות הבנינים ביניהם ובין חלקיהם :

במורכבים משרשים רבים

בהרכבת השרשים תמצא דרכים רבים וזה כי בהרכבות שרשים שונים אשר להם הוראה אחת מהן שיתרכבו בהן נחי הפא עם השניים כמו והיטיבותי שמורכב מן והיטבתי ששרשו יטב כמו וייטב ומן והטיבותי ששרשו טב ולפי בעלי השלוש טיב מנחי העין יוד כמו הטיבות : ומהם שיתרכבו בם שני שרשים אשר להם הוראות שונות כמו אתקנך בירמיה סימן כב שהוא כמו אנתקנך שהוא מורכב מן אנתקך ומן אתקנך והטעם כי נשבע השם לנתק יכניה ותוך כדי דבור חזר בו ואמר שיתקנהו שאם לא כן לא היתה לו תקנה עוד והנה הוליד עוד שלתיאל אשר יצא ממנו זרובבל אשר בנה את הבית ונהג שררה בישראל ואינו כדברי

הקמחי

& ex התכפר quod est ex ipō התפעל : & daghesc caph & pe significant hoc. Et silr etiam[2] נוכרו quod est cōpositū ex נוכרו fm pondus נודעו : quod est ipsius נפעל : & ex[3] התוסרו fm pondus התפקדו quod est ipsius התפעל. Et silr נשתוה est[4] cōpositū ex נשוה fm pōdus נבנה : quod est ipsius נפעל : & ex השתוה qđ est[5] ipsius התפעל fm pondus התגלה. Et cuius non est relatū nomen sui agētis nō posuerunt[6] ei auctores linguæ compositionē: quia pauca sunt eius uerba: quia iam fm opinionē maioris partis[7] grāmaticorum ipsūmet est cōpositū: & nō sunt multiplicādæ cōpōnes.

8

9

Compositiones ipsius התפעל.

10

[11] Sunt cōposita ex noīe agentis התפעל & ex pterito eius[12] ut משתחויתם qđ est cōpositū ex משתחוים & ex[13] השתחויתם. Et cuius non est relatū nomen sui agentis nō inueniť ei compositio ex rōne[14] quā diximus de cuius non est relatū nomen sui agentis quod oritur ex נפעל: quia multi posuerunt ipsum[15] cōpositum ex הופעל & ex התפעל vt הדשנה[16] הטמא הוטמאה הכבס vt scripsimus superius in suo loco. & hic expletæ sunt cōpositiones[17] cōiugationum inter se & inter suas partes.

18

19

De compositis ex radicibus multis.

[20] In cōpositione radicū inuenies modos multos: quoniam in compositionibus[21] radicū diuersaꝶ quibus est significatio vna. De illis[22] sunt in quibus cōponunť quiescentia pe cum binariis vt והיטבות : quod est cōpositū ex[23] והיטבתי: cuius radix est יטב ut וייטב & ex והטיבותי: cuius radix est יטב. & fm[24] auctores trinitatis est טב ex qescētibus hayn yod vt הטיבות. Et de illis sunt in quibus cōponunť[25] duæ radices: quaꝶ sunt significationes diuersæ vt אתקנך Hieremiæ ca.[26] xxii. qđ est sicut אנתקנך: qđ est cōpositum ex אנתקך & ex אתקנך. & ratio est:[27] qa iurauit Deus dirūpere lachoniā: & infra locutionē retraxit se: & dixit ꝙ reficiet eum: quia[28] nisi sic esset nō esset ei restauratio vlterius. & ecce genuit iterū Saltiel ex quo exiuit[29] Zarubabel: q ædificauit ipsam domū: & funct⁊ est īpio in Israel. Et nō ē sicut uerba

Kimhi qui ſcripſit in libro radicū quē edidit ꝙ nun ſit addita. Et ſil'r[2] והושבתים quod eſt compoſitū ex השיבותים : cuius radix eſt שב aut שוב:& ex[3] הושבתים: cuius radix eſt ישב. Et ſimiliter מקללוני ſm opinionē rabi Dauid kimhi:q opinatus eſt[4] ꝙ ſit cōpoſitū ex מקללני:cuius radix eſt קלל ligue קללה:& ex מקילני:[5] cuius radix eſt קלה lingue קלון:& ſm eius opinionē uenit lāmed cū pathah ad mouendū uau ad[6] diſcernēdū cōpoſitionē vitupii cū maledictione:quia niſi eſſet illa quæ uenit uice lāmed[7] he nō noſceret in ea vitupium. Sed ſm opinionē rabi Ihudæ auctoris libnath[8] haſſappir eſt compoſitū ex pl'itate abſentis & ex pn̄tia ſingl'is ex radice & cōiugatione vna[9] hoc ē ex מקללי & ex מקללני ad ſignificādū ꝙ multi & ſinguli[10] multoꝝ blaſphemabant ei: ſiue coram eo ſiue nō corā eo. & ſic interpretatus eſt Ionathan ī ligua[11] multoꝝ oēs illi blaſphemant mihi. Et apud me recta ſunt verba amboꝝ ipſoꝝ:& nō eſt mihi rō[12] decernens alterā duarū opinionū. Verūtamē eſt opinio tertia quæ opinat ꝙ ſit[13] cōpoſitū ex מקללי qđ eſt nomē agētis:& ex קללוני qđ eſt ptūm abſens[14] ex graui. Et non fecerunt bene qui dixerunt ſm meā opinionem:quia nō eſt in hoc ratio pathah[15] lāmed ſecundę: neq; motui ipſius vau:licet Habib conatus ſit in ſe decernere[16] & detinere hanc opinionē vltimā. Et ex modis cōpoſitionū haꝝ quas[17] retulimus poterit inſpiciēs nr̄m librum meditari cum vi ſui intellectus & inuenire modū in vno[18] modoꝝ ꝑdictorū aut in multis illorū iunctoꝝ ſimul reducere ad modum[19] cōuenientē oīa anormala quæ retulerunt grāmatici qui fuerunt ante nos:& rectā[20] nō deuiabunt:qa nō eſt anormalū nobiſcū in lingua hæbreoꝝ:quia oīa ipſa ſunt ſancta & perfecta[21] ſunt nobiſcū non eſt defectus ipſa videntibus.

[22] ℭ Sicq; poſtq̄ expleuimus modos compōnis:reliquū eſt nobis in vltimo huius[23] capl'i īducere ptē ꝓprietatū ꝓpriaꝝ pticulariorib9[24] cōiugationū quas retulimus debitas illis ex pte punctuatiōis:& ex parte daghesc & lenitatis:[25] & ex parte additiōis lr̄aꝝ:licet pars illaꝝ aut maior illaꝝ pars ſit iam ſcripta ſupius[26] ſuo loco. Verūtamē ob eas eē neceſſarias ad eſſendū prōptas in ore[27] diſcipuloꝝ:viſum eſt nobis ponere eas hic ī fine capl'i huius ſm ordinē cōiugationū[28] quē obſeruauimus ſupius in capl'o hoc qđ cōtinet octo diſpōnes uerboꝝ : ipſoꝝ cōiugationē[29] & partē cōiugationis:ipſoꝝ radicē:& ipoꝝ pōdus:ipſoꝝ ius:& ipſoꝝ ſociū. Expō ipſorū & actū ipſoꝝ:uolo

dicere

סגולות מיוחדות לפרטי הבנינים

הקמחי שכתב בספר השרשים שחבר שהנון נוספת: וכן והושבותים שהוא מורכב מן השיבותים ששרשו שב או שוב ומן הושבתים ששרשו ישב: וכן מקללוני לפי דעת רבי דוד קמחי שסבר שהוא מורכב מן מקללני ששרשו קלל לשון קללה ומן מקילני ששרשו קלה לשון קלון ולפי דעתו באה הלמד בפתח להניע הוו כדי להבחין הרכבת הקלון עם הקללה כי לולי היא שבאה תמורת למד הא לא ניכר בה הקלון: אבל לפי דעת מורי רבי יהודה בעל לבנת הספיר הוא מורכב מן רבוי הנסתר ומן נכח היחיד משרש ובנין אחד רצוני לומר מן מקלליו ומן מקללני להורות כי רבים וכל אחד מן הרבוי מקללין אותו בין בפניו בין שלא בפניו וכן תרגם יונתן בלשון רבים כולהון מלטטין לי: ובעיני ישרו דברי שניהם ואין לי הכרע לאחד מן השני דעות: אך אמנם יש דעת שלישי שסבר שהוא מורכב מן מקללני שהוא שם הפועל ומן קללוני שהוא עבר נסתר מן הדגוש: ולא הטיבו אשר דברו לפי דעתי כי אין בזה טעם פתח הלמד השנית ולא לתנועת הוו אף כי החביב הפציר עצמו להכריע ולהחזיק בזה הדעת האחרון: ומדרכי ההרכבות האלה אשר זכרנו יוכל המעיין בספרנו לדקדק בכח שכלו ולמצא דרך באחד מן הדרכים הנזכרים או ברבים מהם מחוברים יחד להשיב אל דרך הנכונה כל הזרים אשר זכרו המדקדקים אשר היו לפנינו ואת הישרה לא יעקשו כי אין זר אתנו בלשון העברים כי כלם קדושים ושלמים הם אתנו אין מחסור לרואיהם:

והנה אחרי השלימנו דרכי ההרכבה נשאר לנו בסוף זה השער להביא מקצרת סגולות מיוחדות לפרטי הבנינים שזכרנו הראויות להם מצד הניקוד ומצד הדגש והרפה ומצד תוספת האותיות אף כי מקצרתן או רבן כבר נכתבו למעלה במקומם: אך אמנם להיותן הכרחיות להיות שגורות בפי התלמידים ראינו להניח אתן פה בסוף השער הזה על סדר הבנינים אשר שמרנו למעלה בשער הזה המקיף שמנה עניני הפעלים בנינם וחלק הבנין שרשם ומשקלם דינם וחברם פירושם ופעולם רצוני ל

לומר

לומר מאי זה מן הבנינים הנזכרים יהיה הפעל המונח ומאי זה חלק ממנו · ומי שרשו שהוא מקור הקל ובאי זה שקל משקלו ואיך דינו להיות ומי הוא חברו הדומה לו בהוראה · ופירושו · ומי הוא פעולו אם הוא עצם הפועל או הפעולה עצמה כמו בעומדים או דבר אחר מחוץ כמו היוצאים · המשל כי הטה בנינו הפעיל וחלקו הוא עבר ושרשו נטה ומשקלו הכה ודינו הנטה וחברו הנני נוטה ופירושו ידוע להרכין ופעולו יוצא חוץ הפועל והפעולה ורבי יוסף קמחי נתן להם סימנים לב שמר חפץ · ל · פעולתו · ב · בנינו · ש · שרשו · מ · משקלו · ר · ראויו · ח · חברו · פ · פירושו · צ · צאתו ועמדו · ואני בעניי בחברי השער הזה באה אלי השמועה הרעה כי נכרת שרשי מתחת ולוקח מחמד עיני ומחמל נפשי בני יחידי זכור לטוב לזכר עולם כי ארד אל בני מאיר אבל שאולה חדשתי להם עוד סימן אחר · חב פחת דמי רוצה לומר · ח · חלק · ב · בנין · פ · פעל · ח · חבר · ת · תרגום · ד · דינו · מ · משקלו · י · יסוד · או על פי אותיות רבי יוסף קמחי שם פרץ חלב כי שם בארץ לא לו בני יחידי מאיר ילד זקוני בינקו משדי אמו פרץ החלב אשר ינק להיות לי לאבל עולם ולכן יהיה למזכרת עון אשר עותה המנקת להיות זה שגור בפי התלמידים שיצטרך כל תלמיד להשגיח בו ולשמרו בפעלים בהכרח ומעתה נדבר בסגולות הבנינים

בנין הקל אין דגש בו ולא אות נוספת בראש חלק מחלקיו זולת האיתן ובשלמים אלף האיתן תנקד בסגול לעולם והנשארות בחירק כמו אשמור ישמור תשמור נשמור ׃

ובנחי הפא אלף תנקדנה כלנה בחלם כמו אומר יאמר אוחז יאחז ולפעמים האלף בצרי להורות על הנח הנעלם והנשארות בסגול כמו אהב יאהב אסוף יאסוף ועל המעט באה בחלם כמו ויוסף אוסיף · ובכלל ברב נחי הפא אותיות איתן בצרי כמו ארד ירד אשב ישב יחם וקצתם בחירק כמו אינק אירא וקצתם בשורק כמו אוכל יוכל ׃

dicere ex qua cõiugationũ p̃dictaꝝ sit uerbũ positũ: & ex qua
parte[2] illius: & quę sit eius radix q̃ est uena ipsius leuis: & cuius
ponderis sit ipsius pondus: & qualiter sit ius eius[3] ad essendũ:
& quis sit ipsius socius similis ei in significatiõe: & ipsius expõ
& quod sit eius actum[4] si sit persona agẽtis aut actio ipsa sicut
in ĩmanentibus: aut res alia[5] deforis sicut sunt trãsitiua. exẽplũ
est quia השה eius cõiugatio est הפעיל & eius pars est p̃teritũ.[6] Et
ipsius radix est נשה: & ipsius põdus est הכה: & ipsius ius est הנשה:
& eius socius est ecce ego נושה: & eius expõ est[7] nota ad declinã
dũ: & ipsius actũ transit extra agẽs & actionem. & rabi Ioseph
kimhi[8] dedit eis signa לא שמר חפץ lãmed uerbũ eius: beth cõiu
gatio eius: scin[9] eius radix: mem eius põdus: resc eius debitũ:
heth eius socius: pe eius expõ: czade[10] eius trãsitus & ĩmanen
tia. Et ego in afflictione mea cõponens capitulũ hoc uenit ad
me nouum[11] pessimũ: quia abscissa fuit mea radix inferius: &
captũ fuit desideriũ oculi mei & pietas animę meę filius meus
[12] vnigenitus meus memoratus in bonũ in memoriã ꝑpetuã:
quia descendã ad filium meum meyr tristis in foueam: instituí
[13] illis vlterius signum aliud חב פחת דמי: hoc est heth pars: beth
[14] cõiugatio: pe uerbũ: heth socius: tau ĩterp̃tatio: daleth eius
ius: mem[15] eiꝰ põdus: yod fundamẽtũ: aut ſm lr̃as rabi Ioseph
kimhi שם פרץ חלב:[16] q̃a ibi in terra aliena filius meꝰ vnigenitus
meus meyr natus senectutis meæ lactans ex mamillis suę mr̃is
dispersit[17] lac q̃d lactauit ad essendũ mihi in tristitiã sæculi: &
ideo erit in memoriã peccati quo[18] extorxit inique eiꝰ nutrix:
ad essendũ hoc prõptũ in ore discipuloꝝ vt indigeat oĩs disci
pulus[19] inspicere ip̃m & obseruare ip̃m in uerbis necessario:
& ex nunc loq̃mur de ꝓprietatibus cõiugationum.

[20] ¶ Coniugatio leuis non est daghesc in eo neqꝫ lr̃a addita
in capite partis de partibus eius:[21] excepto אִיתן: & in perfectis
aleph אִיתן punctuabit̃ cũ seghol semp:[22] & reliquæ cum hirek
vt אשמור ישמור תשמור נשמור.[23] ¶ Et in quiescẽtibus pe aleph pũ
ctuabuntur omnes cum holem vt אוחזי אחז[24] אומר יאמר. Et aliq̃ñ
est aleph cũ ceri ad significãdũ quiescẽtẽ[25] latentẽ: & reliq̃ cũ
seghol vt ארב יאהב אסוף יאסוף: & ĩ paucioribus[26] uenit cũ holẽ
ut ויוסף אוסיף: & vl'r in pluribus quiescentiũ pe lr̃æ איתן[27] sunt
cum ceri ut ארד ירד אשב ישב יחם. & quædam earum sunt cũ hirek
vt אינק אירא:[28] & quædam ipsarum cum sciurek ut אוכל נוכל.

¶ Et in

⁋Et in quieſcentibus hayn quæ nos vocamus binaria: litterę איתן uenient[2] cum kamecz vt ארום ירום יקום. Et in duplicibus quędam ſunt[3] cū kamecz ut אחון יחוס. Et ſic in plr̃itate תשולו יסובו. Et quædam ipſorum ſunt ſicut eſt ius[4] perfectorum cum ſeghol aleph & hirek reliquaꝝ vt אקוד יקיד. [5]⁋Graui propriū eſt ei: quia exiſtens hayn radicis recipiens dagheſc ſemp[6] ueniet cū dagheſc: & ſi ſit de litteris lenitatis vice[7] dagheſc punctuabit pe cum ceri: aut cū hirek ut מאן ברך שרת נאר שחת.[8] Et in noībus agentium & actoꝝ ſemp ueniet in eorū capite mem addita cū ſceua.[9] Et exiſtens hayn radicis lenis ueniet in acto cum holē vt מבורך: & in lr̃is[10] איתן aleph ueniet cum rapiente pathah: & reliquæ cum ſceua vt אברך יברך.

[11]⁋פועל grauis ſil'is quadrato cōcernit ꝓprie eam: qa in ipſis perfectis in noīe uerbi[12] & agentis & acti & in p̄terito & impatiuo & futuro ueniet pe[13] radicis cū holem: & hayn ī ſingulari abſenti cum ceri: excepto nomine acti ī quo hayn eſt[14] cum kamecz ad diſtinguendū inter ipſum & inter nomen agentis. & in reliquis partibus p̄teriti hayn eſt[15] cum pathah. Et in quieſcentibus hayn quæ ſunt binaria ſm ueritatē accidit ſcd̄æ lr̃æ[16] quam uocant hi lāmed radicis quod accidit hayn in ipſis ꝑfectis. Et nominibus[17] agentiū & actoꝛum cōiugationis huius aduenit eis additio mem in ſuo capite.[18] Et inuenit cōiugatio hæc vt pl'm in duplicibus & in quieſcētibus quæ ueniūt ſm illoꝝ ſil'itudinē ut[19] כונן: quod venit ſm ſil'itudinē סובב.

[20]⁋פועל cuius non eſt relatum nomen ſui agētis quod uenit ex graui cum collectione[21] labiorum: & ex graui cum ſciurek protrahente vt dictum eſt[22] ſuperius concernit eas: qa in ambabus ipſis hayn radicis ſi nō ſit lenis ueniet cū dagheſc.[23] Et in motis pe litteræ יתן uenient cum ſceua: & aleph cum rapiente pathah. Et in quieſcentibus[24] pe omnes litteræ איתן cum ſciurek. Et in vena quæ nō inuenitur niſi in פעל[25] ipſius grauis ueniet pe cum collectione labiorum.

[26]⁋הפעיל concernit ipſam ꝙ inuenit he addita in capite uerbi in omnibus[27] partibus præteriti & imperatiui: & in nomine uerbi eius: ſed[28] in futuro & in nomine agētis & acti ut plurimum non inuenietur niſi in potentia motus[29] lr̃aꝝ additaꝝ in ſuo capite. Et in noībus agentium & actoꝝ concernit eam:

quia

ובנחי העין אשר אנו קוראים שניים אותיות איהן תבאנה בקמץ כמו ארום ירום יקום · ובכפולים מקצתם בקמץ כמו אחון יחוס וכן ברבוי תשולו יסובו ומקצתם כמשפט השלמים בסגול האלף וחרק הנשארות כמו אקוד יקוד ׃

הרגוש ייחדהו כי בהיות עין השרש מקבלת דגש לעולם תבא בדגש · ואם היא מאותיות הרפיון תמורת הדגש תנקד הפא בצרי או בחרק כמו מאן ברך שרת נאר שחת ׃ ובשמות הפועלים והפעולים לעולם תבא בראשם מם נוספת בשוא ובהיות עין השרש רפיונית תבא בפעול בחלם כמו מבורך ובאותיות איהן האלף תבא בחטף פתח והנשארות בשוא כמו אברך יברך ׃

פועל הכבד הדומה למרובע ייחדהו כי בשלמים בשם הפעל והפועל והפעול ובעבר והצווי והעתיד תבא פא השרש בחלם והעין ביחיד הנסתר בצרי זולת שם הפעול שהעין בו בקמץ להפריש בינו ובין שם הפועל ׃ ובשאר חלקי העבר העין בפתח ׃ ובנחי העין אשר הם השניים באמת יקרה לאות השנית שקוראים אלו למד השרש מה שיקרה לעין בשלמים ׃ ושמות הפועלים והפעולים מן הבנין הזה ישיגם תוספת המם בראשם · ונמצא הבנין הזה על הרב בכפולים ובנחים הבאים בדמיונם כמו כונן הבא בדמיון סובב ׃

הפועל שלא נזכר שם פועלו הבא מן הרגוש בקבוץ שפתים ומן הכבד בשורק מושך כאמור למעלה ייחדם כי בשניהם עין השרש אם אינה רפיונית תבא ברגש · ובנעי הפא אותיות יתן תבאנה בשוא והאלף בחטף פתח · ובנחי הפא כל אותיות איתן בשורק ובמקור אשר לא נמצא כי אם בפעל הרגוש תבא הפא בקבוץ שפתים ׃

ההפעיל ייחדהו שתמצא ההא נוספת בראש הפעל בכל חלקי העבר והצווי ובשם הפעל שלו אבל בעתיד ובשם הפועל והפעול על הרב לא תמצא כי אם בכח תנועת האותיות הנוספות בראשם · ובשמות הפועלים והפעולים ייחדהו

כי

כי תבא בראשם מם נוספת בפועלים בפתח ובפעולים בשורק או בחטף קמץ משל הראשון מושכב משל השני מראה ואותיות איתן כלם בפתח ובשלמים הא העבר בחרק והא הצווי ושם הפעל בפתח ובנחי הפא יוד הא העבר ומם שם הפועל בחלם כמו הוציא מוציא: ובנחי העין שהם השניים הא העבר ומם שם הפועל בצרי כמו אקים מקים ואותיות איתן בקמץ כלם אקים אשיב ישיב תביא נשיר יניס תניפו: ובנחי הלמד הא לפעמים בנסתר העבר העין בקמץ כמו הרוה ובנוכח והמדבר בעדו בצרי כמו הרבית הגליתי ועם הפא גרונית תשוב הפא בחטף סגול והעין בסגול כמו העלית החשתי:

והופעל שלא נזכר שם פועלו ייחדהו שההא נוספת בו בעבר ובשם הפעל ונקודה בחטף קמץ כמו הכרת או בשורק כמו הושלך: ובעתיד אותיות איתן תבאנה בחטף קמץ או בשורק:

נפעל ייחדהו כי בכל חלקי העבר תבא בו הנון בחרק ואם הפא גרונית תבא הנון בסגול ועין השרש בעבר בפתח ובשם הפועל שהוא על האמת שם התאר תבא בקמץ. ובצווי ובעתיד ובשם הפעל אם אין הפא רפיונית לא יחסר דגש הפא תמורת הנון שתחסר בהם ואותיות איתן הסמוכות אל הפא אם היא רפיונית תבאנה בצרי תמורת הדגש הראוי לפא ואם אין הפא רפיונית האלף תבא בסגול והנשארות בחרק. ובנחים בנחי הפא יוד הנון בעבר ובשם הפועל והא הצווי תבא בחלם והא המקור תבא בחרק. ובנחי העין שהם השניים ובכפולים בעבר ובשם הפועל הנון בקמץ ביחיד הנסתר ובשאר החלקים בצווי תבא בשוא ובשם הפעל בחרק ובעתיד האלף בסגול ושאר הנוספות בחרק: ושלא נזכר שם פועלו ייחדהו שהנון תבא בשוא והפא בחלם: ובנחים הנון בשורק והעין בשוא משל השלמים נגאלו ומשל הנחים נונדו:

התפעל ייחדהו שתבא ההא והתו ברב העבר והצווי ושם הפעל והמם והתו בשמות הפועלים והתו בעתיד אבל בעבר והצווי ושם הפעל לא תחסר ההא ובשם הפועל לא תחסר המם לעולם. ועין

השורש

quia ueniet in illorꝫ capite mem addita in agẽtibus cũ pathah & actis cum ſciurek: aut[2] cũ rapiente kamecz. Exemplũ primi eſt משכב. Exemplũ ſecundi eſt מראה: & lr̃æ איתן[3] omnes ipſę ſunt cum pathah. Et in ꝑfectis he p̃teriti eſt cũ hirek: & he impatiui & noĩs uerbi eſt cum pathah.[4] Et in quieſcẽtibus pe yod he p̃tetiti: & mem nominis agentis eſt cum holem vt הוציא מוציא. [5]Et in quieſcẽtibus hayn q̃ ſunt binaria: he p̃teriti & mem nominis agentis eſt cum ceri ut אקים[6]מקים. Et lr̃æ איתן ſunt cum kamecz oẽs ipſæ [7]תניפו יניסו נשיר תביא ישיב אשיב אקים. Et in quieſcentibus lãmed he aliqñ in abſenti p̃teriti hayn eſt cum kamecz vt [8]הרוה: & in pñtia & loquente ꝑ ſe eſt cum ceri vt הרבית הגליתי: & cum pe[9] gutturali redibit pe cum rapiente ſeghol: & hayn cũ ſeghol vt העלית החשתי.[10] ℭ Et הופעל cuius nõ eſt relatum nomẽ ſui agentis cõcernit ipſam: quia he eſt addita in ea[11] in p̃terito & in noĩe uerbi: & eſt punctuata cũ rapiente kamecz vt[12] הכרת: aut cum ſciurek ut הושלך. Et in futuro lr̃æ איתן uenient cũ rapiẽte[13] kamecz: aut cum ſciurek.[14] ℭ נפעל concernit ipſam: quia ĩn oĩbus ptibus p̃teriti uenietin ipſa nun cũ hirek: & ſi[15] pe ſit gutturalis veniet nun cũ ſeghol: & hayn radicis in ptõ[16] cũ pathah & in noĩe agentis qđ eſt ſm veritatẽ nomẽ agnoĩs ueniet cũ kamecz.[17] Et in impatiuo & in futuro & in nomine uerbi ſi non ſit pe lenis nõ deerit daghesc[18] ipſius pe vice nun q̃ deerit ĩn illis. Et lr̃æ איתן continuæ ipſi pe[19] ſi ſit lenis uenient cũ ceri vice daghesc quæ debet̃ ipſi pe: & ſi non ſit pe[20] lenis: aleph ueniet cũ ſeghol & reliquæ cũ hirek. Et in quieſcẽtibus: in qeſcentibus pe[21] yod nun in ptõ & in noĩe agentis & he impatiui ueniet cũ holem: & he uenæ ueniet[22] cũ hirek. Et in qeſcẽtibus hayn quæ ſunt binaria: & in duplicibus in ptõ: & in noĩe agentis nun[23] eſt cũ kamecz in ſinglĩ abſentis: & in reliquis ptibus ĩn impatiuo ueniet cũ ſceua: & in noĩe uerbi[24] cum hirek. Et ĩ futuro aleph eſt cũ ſeghol: & reliq̃ additę ſunt cũ hirek. Et cuius nõ eſt[25] relatũ nomẽ ſui agentis cõcernit illã ꝙ nun ueniet cũ ſceua: & pe cum holem. Et in quieſcentibus[26] nun eſt cum ſciurek: & hayn cum ſceua. Exemplum ꝑfectorum eſt נגואלו: & exemplum quieſcẽtium eſt נודו.[27] ℭ התפעל concernit ipſam ꝙ veniet he & tau in maiori parte pręteriti & imperatiui & nominis uerbi:[28] & mem & tau in nominibus agentium: & tau in futuro. Sed in prætereito & imperatiuo & nomine[29] uerbi non deerit he: & in nomine agentis non deerit mem vnq̃. Et hayn

radicis

radicis quādo nō est gutturalis semper est cum daghesc: & in איתן aleph est cū seghol & reliquæ cū hirek: & qñ hayn radicis est lenis pe veniet semp cum kamecz. Et cuius non est relatū nomen eius agentis nō deerit in ea he cū rapiente kamecz aut cum sciurek in capite:& daghesc pe ad significandū defectū tau vt הכבס הדשבה הטמאה. Et aliqñ mutabunt motus ut החרבה.& quando veniet in illa tau in actu: tūc he semp est cum rapiēte kamecz vt התפקדו. hoc est cōplementū ꝓprietatū minutiarū coniugationū quas promiseramus explere & claudere cū illo capitulum hoc quod est capitulum uerborum.

Caplm sextū & est cap. dictionū rōnis.

Dictio rationis est pars orationis terminans nomen uel uerbum per modos suaꝝ significationū aut per modos reꝝ quas significant: quia nominum & uerboꝝ ut diximus in capitulis p̄missis stant in sua forma significatiōes terminatę qbus significant res ꝓprias:& ideo ad significandū istas oportuit instituentē ydiomatis imponere dictiones: quæ significarent rōnes modoꝝ prædictoꝝ:& ideo uocauerūt illas grāmatici dictiones rationis. Sicq; illæ diuidētur primo in quatuor partes: quia significabunt terminationē significationis nominū & uerboꝝ: aut significabūt modos potestatis suaꝝ significationū: aut significabūt modos suæ declinationis: aut suas passiones animæ. Et nos exponemus vnāquāq; haꝝ quatuor partiū:& diuidemus illam in suas pticulas ꝑut suppetēt vires nostræ ſm ordinem quo eas numerauimus. Et dicemus primo ꝙ dictio rōnis quæ significat terminationē significationis nominū & uerboꝝ: quæ dum adiacet nominibꝰ & uerbis significat modum essendi significationis aut rei quā significat: siue significet additionē siue īminutionē aut cōfirmationem aut mutationem: quæ accidet illis. Dictiones additionis sunt vt גם etiam oues vr̄as גם etiam boues vestras accipite Genesis cap. xii. quia gammin multiplicant. Et īminutio est vt רק nisi quod comederunt pueri Genesis cap. xiiii. quia רק imminuet. Et pro confirmatione est ut אבל: enimuero Sara tua vxor Genesis caplo decimoseptio: quia אבל confirmat. Et mutans est vt בלעדי cap. xiiii. qđ retulimus Genesis q̄ mutauit; qđ dictū ē supius si ex filo vsq; ad corigiā calciamēti & si

capiam

השרש כשאינה גרונית לעולם היא בדגש ובאותן האלף בסגול והנשארות בחרק וכשעין השרש רפיונית הפא תבא לעולם בקמץ ושלא נזכר שם פועלו לא תחסר בו ההא בחטף קמץ או בשורק בראש ודגש הפא להורות על חסרון התו כמו הכבס הדשנה הוטמאת ולפעמים תתחלפנה התנועות כמו החרבה וכשתבא בו התו בפעל אז ההא לעולם בחטף קמץ כמו התפקדו׃ זה הוא תשלום סגולות פרטי הבנינים אשר יעדנו להשלים ולחתום בו השער הזה שהוא שער הפעלים׃

השער הששי והוא שער מלות הטעם

מלת הטעם היא חלק המאמר המגביל את השם או הפעל בדרכי הוראותיהם או בצדי הענינים אשר יורו עליהם׳ וזה כי לשמות ולפעלים כמו שאמרנו בשערים הקודמים יש בצורתם הוראות מוגבלות אשר בהן יורו ענינים מיוחדים ולכן להורות על אלה הוכרח מניח הלשון להניח מלות תורינה על טעמי הדרכים הנזכרים ולכן קראו אתן המדקדקים מלות הטעם׃ והנה הן תתחלקנה ראשונה לארבעה חלקים כי תורנה הגבלת הוראת השמות והפעלים או תורנה צדדי כח הוראותיהם או תורנה דרכי נטיתם או תקויהם בנפש ואנחנו נבאר כל אחד ואחד מאלה הארבעה חלקים ונפרט אתו לפרטיו כפי אשר תשיג ידנו על הסדר אשר מנינו אתם׃ ונאמר תחלה כי מלת הטעם אשר תורה הגבלת הוראת השמות והפעלים היא אשר בהתחברה לשמות ולפעלים תורה צד מציאות ההוראה או הענין שתורה עליו בין שתורה תוספת או מגרעת או קיום או השתנות אשר יקרה להם׃ מלות התוספת כגון גם צאנכם גם בקרכם קחו בבראשית סימן יב שגמין מרבין הן׃ והמגרעת כמו רק אשר אכלו הנערים בבראשית סימן יד שרק מיעט׃ ולקיום הוא כמו אבל שרה אשתך בבראשית סימן יז שאבל מקיים׃ והמשנה היא כמו בלעדי בסימן יד שזכרנו בבראשית ששנתה מה שנאמר למעלה אם מחוט ועד שרוך נעל ואם

אקח מכל אשר לך ׃ ומעתה נפרש פרטים רבים לכל אחד מהמינים אשר זכרנו ונתחיל ראשונה במוסיפות ׃

אף היא מלה משותפת כי לפעמים תורה רוגז וחרון כמו בואלה הדברים סימן כ״ט מה חרי האף ולפעמים תורה חוטם כמו במזמור קט״ו אף להם ולא יריחון ובשתי אלה ההוראות הוא שם כמו שיראה מגדר השם שכתבנו למעלה ׃ ועוד יש לה הוראה שלישית שלא תורה על ענין מונח כי אם תוספת · וזה בשלשה דרכים כי לפעמים תורה תוספת תוקף המאמר כמו בבראשית סימן ג׳ אף כי אמר אלהים ומתרגמינן בקושטא ארי אמר יהוה · ולפעמים תורה חוזק ענין המאמר והוא לשון כל שכן כמו באיוב סימן ד׳ אף שכני בתי חמר ומתרגמינן כל דכן רשיעיא דשרין בקבורת טינא ולפעמים תורה תוספת דבור המאמר לבד כמו בבראשית סימן מ׳ אף אני בחלומי ומתרגמינן אוף אנא בחלמי ׃ גם תורה תוספת הדבר על הרב כמו אף ולפעמים תורה ההפלגה בתוספת כמו בבראשית סימן ו׳ בשגם הוא בשר ופרש״י בשגם כמו בשגם כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר ואף על פי כן אינו נכנע לפני ומה אם יהיה איש או דבר קשה ואפשר לומר שהוראתו זאת כל שכן כמו שאמרנו במלת אף · ואין זה מקום ברורו של ענין כי לא תצפה ממני לבאר לך כל המלות בכל דרכי הוראותיהן פה כי אין זו כונת הספר בחלק הזה · אבל בשתי המלות האלה עשינו זאת לעורר לב התלמידים על ההוראות המתחלפות ואם יזכנו השם בחלק בשרשים שם נבאר כל המלות והשמות והפעלים כזאת בכל פרטי עניני הוראותיהן בה׳ ׃ די מורה על תוספת ההסתפקות ׃ מה מורה על תוספת ענין כמו מה רב טובך ׃ מאד מורה תוספת ההפלגה ׃ עוד תורה תוספת ענין ולפעמים תורה תוספת זמן ׃ תמיד גם כן תורה על תוספת זמן הרי לך המלות המורות תוספת שבע אף גם די מה מאד עוד תמיד ׃ והמורות מיעוט הן שתים אך רק ׃ והמלות המורות קיום הן שבע ׃ אבל לקיים ולא בא למעט לעולם ובזה טעה רבי דוד קמחי

שכתב

capiam ex oĩbus quæ sunt tibi. Et ex nunc exponemus singula res multas vniuscuiusq; specierũ [2] quas retulimus: & incipiem⁹ primo in addentibus. [3] ℂ אף est dictio æquiuoca: quia aliqñ significat furorẽ [4] & irã ut deutronomii cap. xxix. qđ est ira [5] אף idest furoris. Et aliqñ significat narem vt psal. cxv. אף naris est illis & nõ olfaciunt: [6] & in ambabus his significatiõibus est nomen vt videtur ex definitione noĩs quã scripsimus [7] superius. Et iterum est illi significatio tertia: quia non significabit rem datam [8] nisi additionẽ. Et hoc est trib⁹ modis: quia aliqñ significat additionẽ roboris [9] orationis vt Genesis cap. iii. אף quia dixit Deus: & arãmeæ interpretamur [10] vere quia dixit Deus. Et aliquando significat robur rei orõnis: & est [11] linguæ eo fortius vt Iob cap. iiii. אף habitantes domos cœni: & arãmeæ interp̃tamur [12] eo fortius iniqui qui habitãt in sepulchro terræ. Et aliqñ significant additionẽ locutionis [13] orõnis solũ vt Genesis cap. xl. אף etiã ego in insomnio meo: & arãmeæ interp̃tamur אוף etiam [14] ego in ĩsomnio meo. גם significat additionẽ rei vt pl'm sicut אף. Et aliqñ [15] significat excessum in additõe vt Genesis cap. vi. בשגם. Propterea quia ipse est caro. [16] Et exposuit rabi Salamon בשגם sicut בשגם ac si dixisset propterea: quia etiam hoc est in eo ꝙ ipse est caro: & cum [17] toto hoc non cõteritur coram me: quid ergo esset si sit ignis aut res dura. Et põt [18] dici ꝙ eius hæc significatio sit eo fortius sicut diximus de dictione אף. Et non est hic locus [19] declarationis huius rei: q̃a nõ expectabis de me exponere tibi oẽs dictiones ẜm oẽs modos [20] suarũ significationũ hic: q̃a nõ est hæc intentio libri in parte hac. Sed in duabus [21] dictiõibus his fecimus hoc ad excitãdũ cor addiscentiũ sup significationes [22] differentes: & si nos bene meriti erimus de Deo in p̃te radicũ ibi exponemus oẽs dictiones [23] & noĩa & uerba taliter ẜm oẽs minutias rerum suarũ significationũ auxilio Dei. די signãt [24] additionẽ sufficiẽtię. מה signãt additionẽ rei ut מה q̃ nimiũ est [25] tuũ bonũ. מאד significat additionẽ excessus. עוד significat additionẽ rei: [26] & aliquãdo significat additionẽ tẽporis. תמידי etiam significat additionem temporis. [27] Sicq; tibi sunt dictiones significãtes additionem septem אף גם די מה מאד עוד תמיד. [28] Et significantes ĩminutionem sunt duæ אך רק. Et dictiones significãtes cõfirmationem sunt [29] septem. אבל est ad confirmãdum & non uenit ad ĩminuendũ vnq̃. & in hoc errauit rabi Dauid Kimhi

 qui

qui scripsit φ אבל:enimuero Sara tua vxor cap.xvii.etiam אבל eniuero filius nõ est ei q̃rto [2] regum ca.iiii.uenerũt ad ĩminuẽ dum nõ hoc solũ etiam hoc:aut nõ hoc sed hoc.[3] Et onklos & Ionathan exprobãt errorem kimhi:qui interp̃tati sunt ambas has vere [4] אולם אכן אמן אמנם כן הלא oẽs illæ cõfirmãtes sunt : & si quædã ipsaꝝ sint p̃mixtæ [5] duabus significatiõibus vt exponemus infra in parte radicũ & p̃fectione eloquẽtiæ linguæ [6] hæbreæ auxilio Dei.Et dictiones significãtes mutationẽ sunt tribus modis ad distinguendũ:[7] aut ad excipiendũ : aut ad negã dum. Dictio distinctionis est או. Dictiones exceptionis sunt בלעדי זולת לבד [8] בלתי. Dictiones negationis sunt אל כל בלי לא פן. & scias φ פן [9] eius expõ est:forsan fit de eo q̃d nõ est ens aut nõ est fas.& ideo dixerũt [10] nr̃i mag̃ri השמר פן אל sunt præceptum non facies:qa אל non ueniet nisi [11] super institutionẽ vehemẽtiæ inhibitionis cõtra dictionẽ פן. Et sic exposuimus dictiões rationis [12] ꝺm suas diuisiones per accidẽtia modoꝝ significationũ & rerũ quas significãt.[13] ¶ Et hinc feremus partitiões dictionũ ex p̃te entitatis [14] modoꝝ suaꝝ significationũ & rerũ quas [15] significant:& hæ sunt quatuor specieꝝ.Dictiones loci: & quãtitatis:[16] & qualitatis:& vocationis. Dictiones loci sunt quæ terminãt orõnem ex p̃te [17] ambientis eius rem : & hoc ꝺm modum interrogationis : uel ꝺm modum responsionis. Dictiones [18] interrogationis loci sunt אי איה איו אים מאין איפה אן אנה. Dictiones r̃nsionis [19] loci sunt אפים בין הלאה הלום הנה מול נגד נכח על פנים חוץ עומת [20] פה שם תוך:& sup has sustentant̃ sursum & deorsũ: retro & antea.Dictiones [21] significãtes quãtitatẽ significãt quãtitatem cõtinuã aut discretã p̃tibus.& haꝝ sunt [22] significãtes interrogationẽ:& de illis sunt significantes r̃nsionem.Significans interrogationẽ est vna [23] כמה:siue pro continua siue pro discreta.Et dictiones significãtes r̃nsionẽ q̃titatis [24] sunt הרבה זעיר מעט רב. Et significãtes numeꝝ tempoꝝ sunt אחת פעם [25] שתים פעמים שלש ארבע. Et significãtes qualitatem pro interrogatione sunt איך איכה איככה.[26] Et significantes qualitatem pro responsione sunt ריקם חנם אשרי אט כדד בשאט.[27] Et significantes uocationem non inuenientur in lingua hæbreorum: nisi pro vocatione tristitiæ [28] & angustiæ vt אהה הה ההוי.hæ sunt dictiones diuisæ secundum species rerum [29] quas significant.Et dictiones significãtes modos suaꝝ significationum inueniẽtur duobus

modis

שֶׁכָּתַב כִּי אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן יז״ גַּם אֲבָל בֵּן אֵין לָהּ בִּמְ׳ מְלָכִים סִימָן ד׳ בָּאוּ לְמַעֵט לֹא זֶה לְבַד גַּם זֶה אוֹ לֹא זֹאת כִּי אִם זֹאת וְאֻנְקְלוֹס וְיוֹנָתָן יוֹכִיחוּ טָעוּת הַקִּמְחִי שֶׁתִּרְגְּמוּ שְׁתֵּי אֵלֶּה בְּקוּשְׁטָא ׃ אוּלָם אָכֵן אָמֵן אָמְנָם כֵּן הֲלֹא כֻּלָּן מְקַיְּמוֹת הֵן אַף כִּי מִקְצָתָן מְעוֹרָבוֹת בִּשְׁתֵּי הוֹרָאוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר עוֹד בְּחֵלֶק הַשָּׁרָשִׁים וּשְׁלֵמוּת צָחוּת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי בָּהּ ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת הִשְׁתַּנּוּת הֵן בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים לְחַלֵּק אוֹ לְהוֹצִיא אוֹ לִשְׁלוֹל ׃ מִלַּת הַחִלּוּק אוֹ מִלּוֹת הַהוֹצָאָה הֵן בִּלְתִּי בִּלְעֲדֵי זוּלַת לְבַד ׃ מִלּוֹת הַשְּׁלִילָה הֵן אַל בַּל בְּלִי לֹא פֶּן ׃ וְדַע כִּי פֶּן פֵּירוּשׁוֹ שֶׁמָּא יִהְיֶה עַל מַה שֶּׁאֵינוֹ נִמְצָא אוֹ אֵינוֹ הָגוּן וְלָזֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל הִשָּׁמֶר פֶּן וְאַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה הֵן כִּי אַל לֹא תָבֹא אֶלָּא עַל הַנָּחַת תּוֹקֶף הָאַזְהָרָה הֶפֶךְ מִלַּת פֶּן ׃ וּבְכֵן בֵּאַרְנוּ מִלּוֹת הַטַּעַם לְפִי חֲלוּקָתָן בְּמִקְרֵי דַּרְכֵי הַהוֹרָאוֹת וְהָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶנָה ׃

ומעתה נָבִיא חִלּוּקֵי הַמִּלּוֹת מִצַּד מְצִיאוּת דַּרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן וְהָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶינָה עֲלֵיהֶם וְאֵלֶּה אַרְבָּעָה מִינִים ׃ מִלּוֹת הַמָּקוֹם ׃ וְהַכַּמּוּת ׃ וְהָאֵיכוּת ׃ וְהַקְּרִיאָה ׃ מִלּוֹת הַמָּקוֹם הֵן הַמַּגְבִּילוֹת הַמַּאֲמָר מִצַּד מַקִּיף עִנְיָנוֹ וְזֶה עַל דֶּרֶךְ הַשְּׁאֵלָה אוֹ עַל דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה ׃ מִלּוֹת שְׁאֵלַת הַמָּקוֹם אֵי אַיֵּה אַיּוֹ אַיָּם מֵאַיִן אֵיפֹה אָן אָנָה ׃ מִלּוֹת תְּשׁוּבַת הַמָּקוֹם אַפַּיִם בֵּין הַלְאָה הֲלוֹם הֵנָּה מוּל נֶגֶד נֹכַח עַל פָּנִים חוּץ עוֹמַת פֹּה שָׁם תּוֹךְ ׃ וְעַל אֵלֶּה יִסָּמְכוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אָחוֹר וָקֶדֶם ׃ הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת כַּמּוּת תּוֹרֶנָה כַּמָּה מִתְדַּבֵּק אוֹ מִתְפָּרֵד הַחֲלָקִים וּמֵאֵלֶּה יֵשׁ מוֹרוֹת הַשְּׁאֵלָה וּמֵהֶן מוֹרוֹת הַתְּשׁוּבָה הַמּוֹרָה הַשְּׁאֵלָה אַחַת ׃ כַּמָּה בֵּין לַמִּתְדַּבֵּק בֵּין לַמִּתְפָּרֵד ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת תְּשׁוּבַת הַכַּמּוּת הֵן הַרְבֵּה זְעֵיר מְעַט רַב ׃ וְהַמּוֹרוֹת מִסְפַּר הַזְּמַנִּים הֵן אַחַת פַּעַם שְׁתַּיִם פְּעָמִים שָׁלֹשׁ אַרְבַּע ׃ וְהַמּוֹרוֹת אֵיכוּת לַשְּׁאֵלָה אֵיךְ אֵיכָה אֵיכָכָה ׃ וְהַמּוֹרוֹת אֵיכוּת לַתְּשׁוּבָה הֵן רֵיקָם חִנָּם אַשְׁרֵי אַט בָּדָד בְּשָׁאט ׃ וְהַמּוֹרוֹת קְרִיאָה לֹא תִמָּצֶאנָה בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים אֶלָּא לִקְרִיאַת אֵבֶל וָצַעַר כְּמוֹ אֲהָהּ הָהּ הוֹי אֵלֶּה הֵן הַמִּלּוֹת הַנֶּחֱלָקוֹת לְפִי מִינֵי הָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶנָה ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת דַּרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן תִּמָּצֶאנָה בִּשְׁנֵי

דְרָכִים רְצוֹנִי לוֹמַר מוֹרוֹת זְמַן וּמוֹרוֹת צִדֵּי הַהַרְכָּבָה ׃ הַמּוֹרוֹת זְמַן הֵן אָז טֶרֶם כְּבַר מָתַי אֵימָתַי סֶלָה נֶצַח עַתָּה עֲדֵי עַד עֵדֶן עֲדֶנָה ׃ פֶּתַע פִּתְאוֹם ׃ הַמּוֹרוֹת צִדֵּי הַהַרְכָּבָה הֵן עֶשֶׂר כִּי מֵהֶן מוֹרוֹת הָעֵרֶךְ כְּמוֹ פָּחוֹת יָתֵר כִּמְעַט קַט ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת דִּמְיוֹן כְּמוֹ כֹּה כַּךְ כָּכָה כֵּן כְּמוֹ כְּגוֹן ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת סֵדֶר כְּמוֹ מִיַּד לְאַלְתַּר בִּנְתַיִם וּמֵהֶן מוֹרוֹת קִבּוּץ כְּמוֹ יַחַד ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת פֵּירוּד כְּמוֹ בַּד בִּבַד לְבַד חֵלֶף תַּחַת ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת שְׁאֵלַת עִנְיָן כְּמוֹ לָמָּה מַה עַל מָה וְלִפְעָמִים אִם ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת תְּשׁוּבַת עִנְיָן כְּמוֹ בִּגְלַל עֲבוּר בַּעֲבוּר לְבַעֲבוּר יַעַן וּבְיַעַן לְמַעַן עֵקֶב לְפִי אַחַת מֵהוֹרָאוֹתֶיהָ ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת סָפֵק כְּמוֹ שֶׁמָּא אוּלַי ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה וְתַאֲוַת לֵב כְּמוֹ אַחֲלַי אָנָּא בִּי לוּ נָא ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת הוֹדָעַת הַדָּבָר וְהוֹרָאָתוֹ בְּאֶצְבַּע כְּמוֹ הֵן הִנֵּה זֶה זוּ זוֹ זֹאת לָזוּ ׃ וְאוּלָם הַמִּין הַשֵּׁנִי וְהוּא מִין הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת צִדֵּי כֹּחַ הוֹרָאַת הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים וְצִדֵּי הַהַרְכָּבָה הוּא בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים דֶּרֶךְ הַחִבּוּר וְדֶרֶךְ הַחִלּוּק וְדֶרֶךְ הַתְּנַאי וְהַהִתְחַיְּבוּת ׃

בחבור לֹא תָבֹא בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים מִלַּת טַעַם כִּי אִם בְּתוֹסֶפֶת כְּמוֹ אַף וְגַם אֲבָל בְּלִית תּוֹסֶפֶת לֹא תִמָּצֵא תֵּיבָה מוֹרָה חִבּוּר גְּרִידָא אַךְ בִּמְקוֹם הַתֵּיבוֹת נִמְצֵאת אוֹת וָו בְּאֶחָד מִשִּׁמּוּשֶׁיהָ וְהִיא הַנִּקְרֵאת אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים וָו הָעֲטַף כְּמוֹ רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה הַוָּו שֶׁבְּרֹאשׁ תֵּיבַת וִיהוּדָה הִיא עוֹטֶפֶת וְקוֹשֶׁרֶת הַמַּאֲמָר וְעַל הָרֹב הַנִּמְשָׁךְ דּוֹמֶה אֶל הַקּוֹדֵם וְזֶהוּ מַה שֶּׁרָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים ׃

ובחלוק הִיא מִלַּת אוֹ וְהִיא מְחַבֶּרֶת הַמַּאֲמָרִים וּמְחַלֶּקֶת הָעִנְיָנִים עַד שֶׁעַל הָרֹב תִּפּוֹל בֵּין שְׁנֵי מ מִתְנַגְּדִים כְּמוֹ בִּמְלָכִים א׳ שֶׁהוּא שְׁמוּאֵל סִימַן כ׳ אִם יְיָ יִגָּפֶנּוּ אוֹ יוֹמוֹ יָבֹא וָמֵת אוֹ בַמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּמּוֹת בְּמִיתוֹת רַבּוֹת יַחַד ׃ וְלִפְעָמִים תִּפּוֹל בֵּין חִלּוּקִים שֶׁאֵינָם מִתְנַגְּדִים אֲבָל הֵם נִפְרָדִים וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּמָּצְאוּ יַחַד כְּמוֹ אוֹ בֵן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח בְּוְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימַן כ״א ׃ וַאֲשֶׁר בִּתְנַאי וְהִתְחַיְּבוּת הֵן כְּמוֹ אִם לוּ לוּלֵי עֵקֶב אִם כֵּן

איפוה

modis: hoc est significantes tempus & significātes modos cō-
positionis. Significantes [2] tempus sunt או טרם כבר מתי אימתי סלה
נכח עתה עדי עד עדן עדנה [3] פתע פתאום . Significantes modos compo
sitionis sunt decē: quia de eis sunt significantes ꝓportionē[4] ut
כה כך פחות יתר כמעט קט. Et de illis sunt significātes siſitudinem vt
ימ״ד לאלתר ככה כן[5] כמו כגון . Et de illis sunt significantes ordinē vt
בנתים. Et de illis sūt significātes[6] cōgregationē vt יחד. Et de illis
sunt significantes sepationē vt בד כבד לבד חלף תחת .[7] Et de illis
sunt significātes īterrogationē rei vt למה מה על מה : & aliqñ אם .
Et de illis sunt [8] significantes respōsionē rei vt בגלל עבור בעבור
לבעבור יען וביען למען [9] עקב ẜm vnam suarū significationū. Et de il
lis sunt significātes dubiū vt אולי [10] שמא . Et de illis sunt signifi-
cantes rogationē & petitionē & cupidinē cordis vt אחלי אנא בי
לו נא . [11] Et de illis sunt significantes notificationē rei: & ipsius
ostensionē digito vt הן הנה זה [12] זו זו זאת לו . Verūenimuero spēs
secūda & illa est spēs dictionū significantiū modos potestatis
[13] significationis noīum & uerboꝝ & modos compōnis est tri
bus modis: modo [14] copulationis: & modo disiūctionis: & mo
do conditionis: & consecutionis.

[15] ℂ In copulatione non ueniet in lingua hæbreorū dictio ra-
tionis nisi [16] cum additiōe ut אף & גם : sed sine [17] additione nō
inuenitur dictio significans copulationē simplicē: tamen loco
dictionū [18] inuenitur lrā vau ẜm vnum suorū regiminū: & illa
est quæ uocatur apud grāmaticos [19] vau copulationis vt ראובן
שמעון לוי ויהודה vau quæ est in capite dictiōis ויהודה [20] est copulās
& cōnectens orationē: & vt plm̄ succedens est simile ꝑcedēti:
[21] & hoc est quod insinuauerunt nostri magr̄i omni loco quo
dictum est אלה excisit [22] prima ואלה addit super prima.

[23] ℂ Et in disiunctione est dictio או: & est coniungens oratiōes
& disiungens [24] res adeo ꝙ ut plurimum cadet inter duo [25] re-
pugnantia ut Regum primo: qui est Samuelis capitulo. xxvi.
Si Deus percutiet eum או dies eius [26] ueniet & morietur או in
bellum descendet & finietur: quia non continget ꝙ moriatur
mortibus pluribus [27] simul. Et aliqñ cadet inter distincta: q̄ nō
sunt repugnātia: sed sunt [28] disparia: & pōt esse ꝙ inueniant̄ si-
mul vt או filiū cornu offendet או filiā cornu offēdet exodi [29] ca.
xxi. Et q̄ sunt cōditionis & cōsecutōis sunt ut אם לו לולי עקב אם כן

איפוא. Species tertia est species dictionũ significantiũ modos declinationis nominũ[2] & uerborꝝ: quia de illis sunt quæ significant ipsum actũ vt את & cõposita ab ea.[3] Et de illis sunt significãtes vt pl'm ipm agẽs vt אני אנכי אנחנו אתם הוא היא[4] הם הן המה הנה: & aliqñ uenient ecõtrario. Et de illis sunt quæ significãt cõnexum' ut עם & ipsius cõposita: & אתי אתך אתם אתך אתכם אתכן אתהן. Et de illis sunt[6] significantes esse rem vt יש & cõposita ab ea cũ cõnotatis vt[7] exponetur infra in cap'lo cõpõnis iuuante Deo. Verũtamen dictiones quæ significant affectus[8] animæ de illis sunt significantes angustiã. Et de illis sunt significãtes aliquando angustiam: & aliqñ gaudium. Et de illis sunt[9] significantes gaudiũ sæculi. Significãtes angustiã: mœstitiã: & dolorẽ sunt אבוי אוי אויה[10] הו אללי הדד. Et significantes aliqñ gaudiũ: & aliqñ dolorẽ sunt: vt אח Hezechielis[11] ca. vi. & dic אח: & interpretaẽ arãmeæ & dic vhe. Et significãtes gaudiũ sæculi sunt vt[12] האח. Et hic ponemus finem dictionibus.

13 ¶ Cap'm septimũ est cap'm compõnis & regiminis.
14

15 ¶ Postq̃ exposita sunt simplicia linguæ quæ sunt lr̃æ & puncta[16] & noĩa & uerba & dictiones rõnis oportet ad pfectionẽ[17] artis exponere orationem compositam ex illis: & existente compõne spẽrum[18] multarũ: quia de illa est compõ mixtionis qua nõ secernenẽ simplicia in cõposito[19] ex eis: sicut ẽ compõ musti & aquæ in aquato: in quo nõ secernenẽ: & nõ[20] inueniuntur in eo nisi in potentia. Et sic fuit in scĩa grãmaticę cõpositio[21] cõiugationũ quã retulimus in cap'lo qnto. Et de illa est cõpõ vicinitatis in qua secernunẽ[22] in cõposito suæ ptes ex quibus fuit cõpositũ: & hęc compõ erit compõ materię[23] orõnis solũ: aut compõ eius materiæ & eius formæ. Et de cõpõne hac ꝭm materiã[24] solũ nõ ẽ statuti grãmatici loqui ĩ ea: qa grãmaticus nõ speculatur orationes[25] inquantũ sunt uoces aut scriptura: sed inquãtum sunt significãtes ꝭm modos linguæ:[26] & hæc est forma orõnum. Et ideo essendo necessario in omni compositione[27] tali composita diuersa quæ componentur modo congruo & receptibili apud grãmaticum:[28] aut quæ cõponentur modo incongruo. Et congruus erit perfecte aut nõ[29] pfecte. Igitur incumbit nobis in hoc capitulo exponere prĩo species

cõpositionis

איפוא: המין השלישי הוא מין המלות המורות דרכי נטית השמות והפעלים כי יש מהן מורות על הפעול כמו את והמורכבות ממנה · ומהן מורות על הרב את הפועל כמו אני אנכי אנחנו אתם הוא היא הם הן המה הנה · ולפעמים יבאו בהפך · ומהן מורות חבור כמו עם ומורכביה ואתי אתך. אתם אתך אתכם אתכן אתהן ומהן מורות מציאות הדבר כמו יש והמורכבות ממנה בכנוים כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה בה · ואמנם המלות המורות חקוים בנפש מהן מורות צער ומהן מורות פעם צער ופעם שמחה ומהן מורות שמחת עולם: המורות צער דאגה ועצבון הן אבוי אוי אויה הי אללי הד והמורות פעם שמחה ופעם יגון כמו אח ביחזקאל סימן ו' ואמר אח ומתרגמינן ואימר ווי והמורות שמחת עולם כמו האח · ובזה נשים קנצי למלין:

השער השביעי הוא שער ההרכבה והשמוש

אחר שהתבארו פשוטי הלשון שהם האותיות והנקודות והשמות והפעלים · מלות הטעם יתחייב לשלמות המלאכה לפרש המאמר המורכב מהם ובהיות ההרכבה מינים רבים כי ממנה הרכבת ערוב אשר לא יבוררו הפשוטים במורכב והם כהרכבת התירוש והמים בתמר אשר לא יבוררו בו ואינם מצאים בו כי אם בכח · וכן היתה בחכמת הדקדוק הרכבת הענינים שזכרנו בשער החמשי · וממנה הרכבה שכנית שיתבררו במרכב חלקיו אשר הורכב מהם וזאת ההרכבה תהיה הרכבת חמר המאמר לבד או הרכבת חמרו וצורתו וההרכבה הזאת כפי החמר לבד אין מחק המדקדק לדבר בה · כי המדקדק לא יעיין במאמרים במה שהם קולות או מכתב אלא במה שהם מורים כפי דרכי הלשון וזאת היא צורת המאמרים · ולכן בהיות בהכרח בכל הרכבה כזאת הרכיבים שונים שיורכבו בדרך נאות ומתקבל אצל המדקדק או שיורכבו בדרך בלתי נאות · והנאה יהיה על השלמות או שלא על השלמות · אם כן מוטל עלינו בזה השער לבאר תחלה מיני

ההרכבה בדרך התאחד המתרכבים בה לפי דרכי הוראתם אצל השכל המכוין לבטא בציור הנפש המורכב ותנאיהם הראוים להרכבה אצל המדקדקים ובנאה ומתקבל מהם במיני ההרכבה כפי דרכי הלשון עד שיצא למעשהו שלמות המאמר למיניו ותנאיו כאשר תגזור המלאכה הזאת:

ונפתח תחלה בגדר ההרכבה הזאת ונאמר כי ההרכבה השמושית היא התאחד המרכיבים כפי דרכי הוראתם אשר יגרום אתו השכל אשר יגזור אתו להוציא ציור נפשו המורכב · וזה כי דרכי ההרכבה הדקדוקיית הם כפי דרכי הוראות המרכיבים המתחלפים ונמצאים בחלופיהם אצל השכל אשר הניח אתם להוציא במאמר ציור נפשו אשר בו יצייר הענינים המורכבים הרכבה שכלית כמו שיתבאר עוד אחר זה · והנה ההרכבה הזאת תחלק ראשונה לשני חלקים רצוני לומר אל הרכבה נודדת ואל הרכבה עומדת ועל אלה תסובינה כל הרכבות הדבור למיניהם כמו שיראה מתוך דברינו בזה השער ולכן נבאר כל אחת משתי אלה דרך כלל ואחרי כן נפרט אתם ונבאר פרטיהם ביחוד בכל תנאיהם למען ירוץ הקורא בהם ובם ידע לבטא בשפתיו כל העולה ברוחו בדרך נאות ושלם:

ופתח דברי אציע תחלה כי בכל הרכבת מאמר כפי חמרו וצורתו צריכים שני דברים בהכרח אשר אחד מהם מגביל חברו אם שהראשון יגביל השני או השני יגביל את הראשון שהרי בכל הרכבת חמר וצורה נמצאת הרכבות מגביל ומוגבל כי אלולי זה לא היתה שם הרכבה צוריית שהיא ההרכבת משלים ונשלם כפי העצם · ושנית נציע כי נודד ועומד הושאלו אל המאמר מן התנועה במקום כי יש ממנה תנועה נודדת אשר אין לה על מה שתסמוך אבל תעבור מפה אל פה · ויש ממנה עומדת אשר בה על מה שיסמוך לעמוד המתנועע · וכן פעולת הענין אשר תורה ההרכבה הזאת ממנה שכבר נמצא משלימה והיא ההרכבה העומדת · וממנה מה שעוברת ממגביל אחד אל אחר והיא הנודדת שלא עמדה על

המגביל

compositionis ſm modū vnionis cōponibilium in ea ſm modos ſuæ ſignificationis apud[2] intellectū intendentē exprimere conceptū animæ cōpoſitum: & illoꝝ conditiones cōuenientes[3] cōpoſitioni apud grāmaticos: & ſm cōgruū & receptibilē illoꝝ in ſpeciebus compōnis ſm[4] modos linguę adeo ꝙ exibit in ſuum opus pfectio orationis in ſuas ſpēs & ſuas cōditiones ſicut[5] decernet ars hæc.[6] ❡ Et īchoabimus prio in definitione compōnis huius: & dicemus ꝙ compō[7] regiminis ſit vnio cōponētium ſm modos[8] ſuæ ſignificationis quā cauſabit intellectus: qui decernit eam ad exprimendū conceptū ſuæ animæ[9] cōpoſitū. Q m̄ modi compōnis grāmaticalis ſūt ſm modos ſignificationū[10] cōponentiū differentiū: & ſunt in ſuis differētiis apud intellectū qui inſtituit[11] illa ad exprimendū in orone conceptū ſuæ animæ quo concipiat res cōpoſitas[12] compōne intellectiua ſicut explicabitur infra poſt hoc. Sicq; compō hęc[13] diuidetur primo in duas partes: hoc eſt in compōnē tranſitiuam: & in[14] compōnē īmanentē: & ſuper his gyrabunt omnes compōnes locutionis ſm ſuas ſpēs[15] ſicut videbiť ex nr̄is uerbis in hoc capitulo. Et ideo exponemus vtrāq; duarū harum[16] modo vniuerſali: & poſtea determinabimus illas & exponemus ſua pticularia ꝓprie ſm oēs ſuas conditiones:[17] vt pcurrat lector in eis: & per eas ſciat exprimere ſuis labiis oē aſcendens in ſpiritu ſuo[18] modo cōgruo & perfecto.

[19] ❡ Et initio meoꝝ uerboꝝ ſupponā primo ꝙ in omni compoſitiōe oronis ſm ſuā materiā[20] & ſuam formā indigeamus duabus rebus neceſſario: quaꝝ vna[21] terminat alterā: aut pria terminat ſcdam: uel ſcda terminat primā.[22] iam enim in oī cōpoſitione materiæ & formæ inueniť compō terminantis & terminati: quia niſi[23] hoc eſſet non eſſet ibi compō formalis: quæ eſt compō pficientis & pfecti ſm[24] ſubſtātiā. Et ſcdo ſupponemus ꝙ tranſitiuū & īmanens fuerūt accōmodata orationi ab ipſo motu[25] ſm locū: quia illius eſt motus trāſitiuus cui nō eſt ſuper quo inſiſtat:[26] ſed trāſiet ab vno latere in aliud latus. Et de illo eſt īmanens cui eſt ſuper quo[27] inſiſtat ad īmanendum ipſum motum: & ſimiliter opatio rei quam ſignificat compoſitio[28] hæc de illa eſt cuius iam inuentū eſt ſuum pficiens: & illa eſt compoſitio immanens: & de illa eſt[29] quæ tranſit a terminante vno in alterum: & illa eſt tranſitiua quæ non ſtetit ſuper

terminante

terminãte prio. Exẽplũ huius in ĩmanẽte est & Loth iuit: quia ẽm modũ significationis[2] huius nois Loth: qđ est nomẽ rectũ significat ipsius aptitudinẽ ad essendũ suppositũ terminatũ in compõne[3] orationis: & sufficit illud qđ dicat de eo res aliqua. Et iuit est uerbũ ĩmanens[4] & intransitiuũ: quia moris eius est ꝙ terminet suppositũ agens actionẽ quã significat: & nõ trãsibit[5] ꝙ terminet actionẽ eius res quã significet dictio alia: quæ significet sup ipm: & nõ transiet[6] ut terminet eius actionẽ res quã significat dictio alia quæ significat illã ẽm modũ[7] trãseuntium: & iõ dicemus ꝙ לוט in orone hac ipsius regimen est ĩmanens[8] intrãsitiuũ. Et hic est locus in quo iuuat diuisio uerborũ in trãsitiua & intrãsitiua.[9] Et silr ותבא כלט etiã qa כלט plane terminat modũ aduẽtu: s& nõ transit ipsius significatio[10] sup terminãs alterũ quod terminet illã. Sed compõ trãsitiua est cõpõ[11] cuius terminũ scđm qui terminat suppositũ primũ cõtingit ꝙ terminet ipm iterũ[12] terminus alius succedẽs ei: siue terminet ipm in actu: siue non terminet ipm sicut est mos[13] ipsorum trãsitiuoꝝ: quia dicendo nos ויעקב נתן לעשו לחם: & Iacob dedit Hesau panem: Iacob est rectũ primũ[14] qđ nõ cõtingit ꝙ termĩnet terminũ aliũ essendo ipm rectũ. & dedit est terminus[15] secũdus qui terminat primũ. Sed exñte modo suę significatiõis uerba trãsitiua cõtigit[16] ꝙ terminet ipm iteꝝ terminãs alius: vt panis qui est terminãs uerbũ datiõis: qa[17] Iacob est dans: & dedit signat actũ dationis: & panis est q ẽ datus: q[18] terminat actũ illũ: sicq; dedit & panẽ sunt trãsitiua in suo regimine. Et iteꝝ[19] diuidet compõ intrãsitiua in cõpõnẽ uerboꝝ & cõpositionẽ reꝝ.[20] Exẽplũ primi est ותבא כלט: quia compõ uerborũ intrãsitiua est[21] cõpõ suppositi cũ eo quo appositũ est in eo: & terminat ipm terminatiõe firma. Et compõ[22] reꝝ est cõpõ terminati cũ terminãte ipm siue fuerit terminatũ[23] res supposita scđa siue uerbũ. Exẽplũ rei est: oĩs oriũdus in Israel sedẽt in tabernaculis:[24] oĩs termĩat oriundũ in cõpõne ĩtrãsitiua qđ est suppositũ primũ: qa in Israel est[25] suppositũ scđm. Et exemplũ uerbi ẽ trãqllitate & qete saluabimini: qa trãqllitate & quiete[26] terminãt uerbũ salutis. Sicq; ĩ cõpõne reꝝ ĩtrãsitiua diuidet[27] compõ suppositi in cõpõnẽ agnoĩs cũ agnoĩato: vt Ruben albus:[28] & ĩ compõnẽ possessionis vt ppl's tuus ppl's meus: & ĩ cõpõnem relationis ut ille[29] qui impat: & in cõpositionẽ distributionis ut oĩs ambulans: qa dictio oĩs distribuit ambulãtes

in suos

המגביל הראשון · המשל בזה בעומדת ולוט הלך כי לפי צד הוראת זה השם לוט שהוא שם ישר יורה הכנתו להיות מונח מוגבל בהרכבת המאמר וכדי הוא שיאמר ממנו ענין מה · ותלך הוא פעל עומד ובודד כי מדרכו שיגביל מונח פועל הפעל שיורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה תיבה אחרת שתורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה תיבה אחרת שתורה עליו כדרך היוצאים · ולכן נאמר כי לוט במאמר הזה שמושו עומד בלתי נודד · וזה הוא מקום תועיל בו חלוקת הפעלים אל נודדים ובודדים · וכן ותבא בלט גם כן כי בלט מגביל דרך הביאה ולא תעבור הוראתו על מגביל אחר יגבילה · אמנם ההרכבה הנודדת היא ההרכבת אשר הגבול השני המגביל את המונח הראשון יתכן שיגבילהו עוד גבול אחר נמשך אליו בין שיגבילהו בפעל בין לא יגבילהו בדרך היוצאים · כי באמרינו ויעקב נתן לעשו לחם ויעקב הישר הראשון אשר לא יתכן שיגביל גבול אחר בהיותו ישר · ונתן הוא הגבול השני אשר יגביל הראשון · אך בהיות צד הוראתו פעל יוצא יתכן שיגבילהו עוד מגביל אחר כגון לחם שהוא מגביל פעל הנתינה כי יעקב הוא הנותן ונתן יורה פעל הנתינה ולחם הוא הנתון אשר יגביל הפעל ההוא · הרי שנתן ולחם מתנודדים בשמושם · ועוד תחלק ההרכבה הבודדת אל הרכבת הפעלים והרכבת הענינים משל הראשון ותבא בלט · כי הרכבת הפעלים הבודדת היא הרכבת המונח עם מה שהונח בו ויגבילהו גבול קיים · והרכבת הענינים היא הרכבת המוגבל עם המגביל אתו בין שיהיה המוגבל ענין מונח שני או פעל משל הענין כל אזרח בישראל ישבו בסוכות כל מגביל אזרח בהרכבה בודדת שהוא מונח ראשון כי בישראל הוא מונח שני · ומשל הפעל בשובה ונחת תושעון כי בשובה ונחת מגבילים פעל הישועה · והנה בהרכבת הענינים הבודדת תחלק הרכבת הטונח אל הרכבת התאר עם המתואר כגון ראובן לבן · ואל הרכבת הקנין כמו עמך עמי · ואל הרכבת הצרוף כמו הוא השליט ואל הרכבת החלוק כמו כל הולך כי מלת כל מחלקת ההולכים

לפרטיהם

לפרטיהם· ואל הרכבת השאלה כמו מי ומי ההולכים· ואל הרכבת המלות עם המונחים כמו ראובן או שמעון ראובן גם שמעון אלה הן הרכבות הענינים שהם מונחים ראשונים :

ואולם הרכבת הענינים הנאמרים מהמונח הראשון גם כן תחלק בהרכבה הבודדת אל דרכי הרכבת הענינים עם מלות הטעם או האותיות המגבילות אותם אשר כחם כח מלות הטעם כי מה שיונח על המונח הראשון בהרכבה בודדת אי אפשר שיגבילהו שם ולא מלה שכחה כח שם רצוני לומר המתחברת חבור דומה לחבור השמות כמו מלות הצרוף וגם מלות החלוק כשבאות בספור נאמרים על המונח הראשון: אלה הם דרכי ההרכבה הבודדת דרך כלל למחלקותיה :

וכן ההרכבה הנודדת תחלק גם כן ראשונה אל הרכבת פעלים ואל הרכבת ענינים· והנה הרכבת הפעלים הנודדת היא אשר המוגבל בה יורה בדרך פעל כמו אכלו משמנים· והרכבת הענינים היא אשר המוגבל בה יורה על דרך הוראת עצם הדבר כמו בן אברהם כי בן הוא מוגבל מן אברהם· והנה הרכבת הענינים תחלק לפי חלוקת דרכי השמוש בענינים המגבילים קצתם לקצת בין באותיות השמוש בין בדרכי הסמיכות בין בתוספת מלות טעם קושרות הענינים ומורות דרך הגבלתם : וכן גם כן הרכבת הפעלים הנודדת תחלק כפי דרכי שמוש האותיות ומלות הטעם הנמצאות בפעל או בכח במאמר המורכב המורות דרך הרכבת הפעלים הנאמרים בספורו :

ובהיות שבכל מין ממיני ההרכבות הנזכרות יקרה נוי ההרכבה וגנותה וכונתינו להניח דרכים בם תעשה הרכבת המאמרים נאותה לפי דרכי מלאכת דקדוק הלשון העברית נציע עוד מה הוא הנוי הזה ונאמר שהוא הנוי המכוון כפי דרכי הוראת התיבות· וזה כי שתוף התיבות המורות הוא בשני צדדים אם כפי שתוף הענינים שתורנה התיבות עליהם או כפי שתוף צדי ההוראה שבה תורנה התיבות ההן על הענינים ההם: והנה

בשתוף

In [1] suos singulares: & in compōnē interrogationis ut qs & quis
ambulātes: & i[2] compōnē dictionū cū suppositis vt Ruben uel
Simhon: Ruben etiā Simhon.[3] hæ sunt compōnes rez̄ q̄ sunt
supposita prima.[4] ¶ Verūtn̄ compō rez̄ dictaz̄ de supposito
primo etiā [5] diuidet̄ in compōne intrāsitiua in modos compo
sitionis rerū[6] cū dictionibus rōnis aut lr̄is terminātibus illas:
quaz̄ potestas est potestas dictionū [7] rōnis: qa quod apponit̄
super suppositū primū in compōne intrāsitiua: impossibile est
[8] ꝙ termīet illud nomē: neq; dictio cuius potestas sit potestas
noīs: hoc est quæ cōnectitur [9] cōnexu simili cōnexui nominū
vt sunt dictiones relatiui: & etiā dictiones distributionis [10] qn̄
ueniunt in narratione dictoz̄ de supposito primo. hi sunt mo
di [11] compositionis intransitiuę modo vl'i in suas partitiones.
[12] ¶ Et similiter compositio transitiua diuidet̄ etiā primo in
[13] cōpositionē uerborū & in compositionē rerum. Sicq;[14] cō-
positio uerborum trāsitiua est in qua terminatū significat per
modum uerbi [15] ut comedite pinguia. Et compō rerum est in
qua terminatū significat [16] ſm modū significationis substātię
rei: vt filius Abrahā: quia filius est terminatus ab [17] Abraham.
Sicq; compositio rerum diuidetur ſm diuisionē modoz̄ regi
minis [18] per res terminantes se inuicē: siue per litteras regimi
nis: siue per modos [19] continuitatis: siue p additionē dictionū
rationis cōnectentiū res: & significantiū modum [20] termina-
tionis ipsaz̄. Et sic etiam compositio uerboz̄ trāsitiua partie-
tur ſm modos regiminis [21] litterarū & dictionū rationis: quæ
sunt in actu: aut in potētia in oratione composita: [22] quæ signi
ficant modū compositionis uerboz̄ dictoz̄ in sua narratiōe.
[23] ¶ Et essendo ꝙ in omni specie de speciebus compositionū
prædictarum accidat cōgruitas [24] compositionis: & eius incō
gruitas. & intentio nostra est instituere regulas quibus [25] fiat
compositio orationum congrua ſm regulas artis grāmatices
linguæ [26] hæbreæ: præponemus iterum quid sit congruitas
hæc: & dicemus ꝙ sit congruitas intenta scd̄m [27] modos si-
gnificationis dictionum. Quoniam conuenientia dictionum
significantium sit duobus [28] modis. Aut ſm cōueniētiam rerū
quas significant dictiones: aut scd̄m cōuenientiam [29] modo-
rū significationis qua significant dictiones illæ res illas. Sicq;

conueniētiā ꝯm res scrutaꝛ logicus & diuinus:& cōuenientiā ꝯm modos[2] significatiōis solū speculaꝛ grāmaticus. Et iō dicemus ꝙ cōgruitas cōpōnis cōgruæ[3] apud grāmaticū sit ꝯm modos significationis dictionū:qa nō est differētia apud[4] grāmaticū inter cōgruitatē cōpōnis dicēdi nos: indumētū est albū: & inter cōgruitatē dicendi nos:indumentū est[5] pictū:cū toto hoc ꝙ cōuenientia albedinis indumēto sit ꝯm res maior[6] q̄ cōuenientia picturæ illi:quia albedo adhæret illi naturalr̄:& pictura inest ei[7] ꝑ artē æstimatiōis. Sicꝙ igitur cōuenit inquirere oēs cōditiones cōueniētes[8] oī spēi spēꝝ compōnis:quibus erit cōgrua oratio cōposita ꝯm modos[9] significationis dictionum cōponentiū ipsam in lingua hæbreoꝝ: de qua est noster sermo.[10] Et incipiemus in cōpōne noīs agnoīs & agnoīati per ipsum:& dicamus ꝙ.[11] ¶ Nomē agnoīs & agnoīati per ipm congruit ꝙ cōueniāt numero[12] singl'is & pl'itatis & genere masculi & fœminæ:& si[13] deerit vna cōditionū istarū non erit cōpositio orōnis cōgrua:qa[14] nobis dicētibus Ruben albus:oratio est congrua & receptibilis: sed te dicēte Ruben alba[15] aut albi:oratio est incōgrua. Et qđ diximus de noīe agnoīs ipsum est ius[16] nominis agentis & noīs acti & interrogatiōis. Sed cōgruitas cōpositionis possessiōis est[17] ꝙ obseruet cōpositio oēs modos possessionū & formas dictionū significātiū[18] possidētē & possessionē attributā illi ī orone:quia hæbrei significāt possessioionē[19] decē modis ꝯm numeꝝ illoꝝ qui cōnotabunꝛ per possessionē: qa radix significatiōis possessiōis est[20] ꝑ dictionē את & dictionē הוא:& pl'ificatæ sunt spēs in compōne duarū dictionū istaꝝ cum lr̄is[21] cōnotationū possidētiū:quæ sunt yod: vau:he:mem:caph:tau:nun:& signū illarū est מתוכניה. Et ideo [22] variabunꝛ formæ ꝓnūciatiōis in possessionibus ꝯm varietatem cōbinationū cōiunctionū istoꝝ.[23] qm̄ dictiones significātes illas sunt decē vt אלי אליך אליו אליך אליה אלנו[24] אלכם אלהם אלכן אלהן. & ratio est qa possidētes ꝯm ueritatē sunt decē אני[25] & אתה & הוא & את & היא & אתם & הם & אותן & הן. Et aliqñ uenit pl'itas fœmiāꝝ[26] ꝓ pn̄tia & ꝓ abn̄ti cū additōe he in vltīo אתנה הנה. Et rō illoꝝ ē qa possidēs est[27] q loqꝛ:uel uersus quē locutio aut abn̄s & oēs hi singl'is aut pl'es:sicꝙ sūt[28] sex. & iterū vnūqđꝙ eoꝝ ē mascl'is aut fœmīa:sicꝙ sunt.xii. Sed qa exn̄te[29] loqnte ꝓ se noto nō distixit īpositor līguæ ad discernēdū elogo īter mascl'm & fœminā

בשתוף כפי הענינים יחקור ההגיוני והאלוהי ובשתוף כפי צדדי ההוראה לבד יעיין המדקדק ולכן נאמר כי נוי ההרכבה הנאותה אצל המדקדק הוא כפי דרכי הוראת התיבות כי אין הפרש אצל המדקדק בין נוי הרכבת אמרינו הלבוש לבן ובין נוי אמרינו הלבוש מרוקם עם כל זה ששתוף הלובן אל הלבוש כפי הענינים יותר משתוף הרקמה אליו שהלובן דבק בו בטבע והרקמה נמצאת בו במלאכת מחשבת: ואם כן איפא ראוי לחפש כל התנאים הראוים לכל מין ממיני ההרכבה שבהם יהיה נאות המאמר המורכב כפי צדדי הוראת התיבות המרכיבות אותו בלשון העברים אשר בה דברינו·

ונתחיל בהרכבת שם התאר והמתואר בו ונאמר כי

שם התאר והמתואר בו יאות שישתתפו במספר היחיד והרבוי ובסוג הזכר והנקבה· ואם יחסר אחד מהתנאים הללו לא תהיה הרכבת המאמר נאותה כי באמרינו ראובן לבן המאמר נאה ומתקבל אבל באמרך ראובן לבנה או לבנים המאמר מגונה· ומה שאמרנו בשם התאר הוא הדין בשם הפועל ובשם הפעול והשאלה· ואולם נוי הרכבת הקנין הוא שתשמור ההרכבה כל צדדי הקנינים וצורות התיבות המורות על הקונה והקנין המיוחס אליו במאמר· כי העברים יורו על הקנין בעשרה דרכים כמנין מי שיכונו בקנין כי עקר הוראת הקנין הוא במלת את ומלת הוא ורבו המינים בהרכבת השתי מלות הללו באותיות כנויי הקונים שהן יוד וו הא מם כף תו נון וסימנם מתוכניה ולכן תתחלפנה צורות המבטא בקנינים לפי חלוף צרופי חבורי אלה וזה כי המלות המורות עליהם עשר כמו אלי אליך אליו אליך אליה אלינו אליכם אליהם אליכן אליהן· והטעם כי הקונים באמת עשרה אני ואתה והוא ואת והיא ואתם והם ואתן והן ולפעמים בא רבוי הנקבות לנכח ולנסתר בתוספת הא בסוף אתנה הנה וטעמם כי הקונה הוא המדבר או אשר נכחו הדבור או הנסתר וכל אלה יחיד או רבים הרי ששה ועוד כל אחד מהם זכר או נקבה הרי שנים עשר אלא שבהיות המדבר בעדו ידוע לא הפריש מניח הלשון להבחין בדבור בין הזכר

והנקבה כי כבר נודע הוא בעצם המדבר ולכן נשליך מאלה שנים אחד ליחיד ואחד לרבוי המדבר בעדו וישארו עשרת קונים לפי לשון קדמוני המדקדקים ואלו הם שוים לכל התיבות המורות על הקונים זולת שמות העצם המיוחד כי אלה לא יכונו לאחר לעולם כמו ש שכתבנו למעלה בשער השמות וגם שם היחס המורה עניני הפרטי הכוללים לו כמו שבארנו שם · ולכן בהיות כל שאר השמות מורים ענין או פעל או פועל או פעול כן גם כן מצורף להם תתחלף הוראת הכנוים כי כנויי שמות הענינים יורו הקנינים באמת כי אמרי חכמתי מורה החכמה שלי · ושמות הפועלים מורים בכנוייהם הפעולים כמו אוכליו האוכלים אותו · ושמות הפעולים יורו בכנוייהם הפועלים כמו אמרי קרואיך הקרואים ממך אשר אתה קראת אותם · אבל שמות הפעלים אפשר שיורו הפועלים כמו שיתי שאשית אני · ואפשר שיורו הפעולים כמו עשהו עשות אותו · ואם כן איפא צריך לדעת הכנוים הנפרדים אשר יורו הפועלים והפעולים והקנינים כדי להכיר הרכבתם כשהם נקשרים במכונים · והנה כנויי הקנינים הם לי לך לו לך או ליך לה לנו לכם להם לכן להן · ועם תוספת שין בראש שלי שלך שלו וכן כלם · וכנויי הפועלים הם אני אתה את הוא היא אנחנו אתם אתן הם הן · וכנויי הפעולים את ומורכביו כמו אתי אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם אתם אתהן אתכן · וזהו על הרב כי לפעמים תבא את כנוי לפועל כמו בשמואל והוא לפי הרומיים א' מלכים סימן יז ובא הארי ואת הדוב ותרגם יונתן ואתיא אריא ואוף דובא · ובאותיות גם כן יתבררו הכנוים כמו אוהבי אוהב אתי אוהבו אוהב אותו וכן בשאר האותיות השש וסימניהן כנויהם שהן אותיות הכנוים כי הכף כנוי לנכח הזכר והנקבה כמו שמרך לזכר בקמץ ומברך לנקבה בשוא ; והנון לנקבות נסתרות כמו מושיען ולפעמים תבא בתוספת הא כמו קרבנה ; והוו לזכר הנסתר כמו יוצרו בחלם מושך וו ולפעמים בהא שורק מושך וו כמו גבורהו · וכן לפעמים באה סימן לנקבה כשסימן הנקבה תו כמו גמלתו ואז התו בדגש · ולפעמים בהא נוספת בין התו והוו ואז התו תהיה רפה כמו

& fœminam: quia iam ſcitum eſt in perſona loquentis: & ideo
deiiciemus ex his duo:[2] vnum ꝑ ſingulari & vnū pro plurali⸗
tate loquentis pro ſe: & remanebūt decem poſſeſſores ſm lin
guam[3] antiquoꝝ grāmaticoꝝ. & hæc ſunt æqualia omnibus di
ctionibus ſignificantibus poſſeſſores:[4] exceptis noībus ſubſtā
tiæ ꝓpriæ: quia hæc nō cōnotabunt pro alio vnq̄: prout [5] ſcri
pſimus ſuperius in cap. nominū: ac etiā noīe gentili ſignifican
te diſpōnes indiuidui [6] vniuerſales ei: vt expoſuimus ibi. Et
ideo exiſtentibus oībus reliquis noībus ſignificātibus [7] diſpo⸗
ſitionem aut uerbum aut agens aut actum: ſic etiam relatiue
ad illa uariabitur ſignificatio [8] cōnotationū: quia cōnotatiões
nominū diſpōnum ſignificant poſſeſſiones ſm ueritatē: quia
me dicere חכמתי [9] ſignificat ſciam quæ eſt mihi. Et nomina agē
tium ſignificant ſuis cōnotationibus ipſa acta [10] ut אוכליו come
dentes ipm. Et noīa actoꝝ ſignificant ſuis cōnotatiōibus agē
tes [11] ut eſt me dicere קרואיך vocatos a te quos tu uocaſti ipſos.
Sed [12] nomina uerboꝝ poſſibile eſt ꝙ ſignificēt agentes ut שיתי
ꝙ ponā ego:[13] & pōt eſſe ꝙ ſignificēt acta ut עשהו facere illud.
Igitur oportet [14] ſcire cōnotationes diſtinctas: quæ ſignificant
agentes & acta & poſſeſſiones ad [15] dignoſcendū ipſaꝝ cōpo⸗
ſitionē qn̄ ſūt cōnexę cōnotatis. Sicꝙ cōnotatiões poſſeſſionū
[16] ſunt לי לך לו לך aut ליך לה לנו לכם להם לכן להן: & cū additiōe ſcin
[17] in principio שלישלך שלו: & ſic oīa illa. Et cōnotationes agen
tium ſunt אני אתה את הוא [18] היא אנחנו אתם אתן הם הן. Et cōnotatiões
actorū ſunt את: & ſua cōpoſita ut אתי [19] אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם
אתם אתהן אתכן. Et hoc [illegible] vt plm:[20] quia aliqn̄ ueniet את cōnota
tio agentis vt Samuelis: & eſt ſm Romanos [21] prīo regū cap.
xvii. Et uenit ארי ואת הדוב: & interp̄tatus eſt Ionathan: & uenit
leo ac etiā [22] vrſus. Et per lr̄as etiā diſcernent cōnotationes vt
אוהבי amans me אוהבו [23] amans ipm: & ſic in cæteris lr̄is ſex: & ſi⸗
gna eaꝝ ſunt כנויהם: quæ ſunt lr̄æ [24] cōnotationū: quia caph ē
cōnotatio ꝓ præſentia maſculi & fœminæ vt שמרך pro maſcu
lo cum kamecz:[25] & מכרך pro fœmina cum ſceua: & nun ꝓ fœ
minis abſentibus vt מושיען: & aliquādo [26] ueniet cū additione
he vt קרבנה. Et vau pro maſculo abſenti ut יוצרו cū holem [27] ꝓ⸗
trahente vau: & aliquando cum he ſciurek protrahēte vau vt
גבורהו. Et ſic aliquando [28] uenit ſignum ꝓ fœmina qn̄ ſignum
fœminæ eſt tau ut גמלתו: & tūc tau eſt cū dagheſc:[29] & aliquā⸗
do eſt cum he addita inter tau & vau: & tunc tau erit lenis ut

 גמלתהו

גמלתיו. Et etiam ueniet pro maiori parte masculorũ absentiũ cum yod quiescẽte inter motã:[2] quæ est ante eã: & vau quæ est post eam vt ילדיו. Et yod protracta ipsi hirek est signũ singl'is[3] loquẽtis ꝑ se: siue fuerit masculus siue fœmina ut שמרי. & aliqñ uenit[4] cũ additione nun cum hirek protrahente yod ut שמרני. Et he est ꝓtracta ad[5] kamecz signũ pro fœmina ut מקורה: & tũc erit cum exprimente signo ꝓ cõnotatione.[6] Et mem signũ pro pl'itate mascul[illegible] ꝗ absentiũ ut מגינם: & aliqñ ueniet mem[7] cũ holem protrahente uau ut נסיכמו. hi sunt modi cõnotationũ per litteras: & ad[8] excitandũ cor addiscentiũ exemplificabimus ꝑ eas in noĩe agentis & noĩe acti & noĩe[9] uerbi: & ex illis intelligent talia in oĩbus reliquis speciebus nominũ per seipsos.

[10] ¶ Et incipiemus primo in noĩe agẽtis: & dicemus ꝙ masculus singularis[11] cõnotabiť sic ẜm denarium hunc: quia loquẽs pro se aliquando[12] uenit cum yod solum vt יוצרי cũ sceua hayn: & aliqñ cũ nun hirek ꝓtrahente yod[13] ut עושני cum ceri hayn: & aliquãdo cũ pathah vt רואי. Et singularis abs̃s[14] uenit aliqñ cum holem protrahente vau ut יוצרו: & hayn cum sceua: & aliqñ cum additione he[15] cum sciurek [illegible]trahẽte vt עושהו: & tunc hayn est cum ceri. Et pręsentia singu[illegible]ris masculi uenit[16] cum caph kamecz: & hayn cũ seghol vt יוצרך חתנך: & aliqñ hayn cũ hirek ut[17] אויבך: & lãmed cum sceua: & in pausa cõmutabiť sceua cum seghol vt שומרך: & si[18] hayn fuerit gutturalis ueniet cũ pathah ut אוהבך. & lãmed qñ est lr̃a gutturalis[19] ueniet aliquando cum ceri ut שולחך: & aliqñ cum pathah ut בוראך. Et in pluralitate[20] absentis ueniet mem in ultimo: & kamecz lãmed radicis vt גואלם אוספם.[21] Et pl'itas loquẽtis ꝑ se cũ additione nun cum sciurek protrahente ut גואלנו: & lãmed est[22] cum ceri. Et in fœmina singulari absenti lãmed est cũ kamecz protrahente he ut נוצרה:[23] & aliquãdo ueniet hayn cum hirek uel seghol: & daghesc & lãmed sorbetur in eo: & he[24] cum kamecz ut מפתיה plures absentes: ius ipsarum est פוקדן: & non inueniť[25] in scriptura. Et in pluralitate præsentiæ masculi uenit caph cum seghol: & mem post eam ut[26] גואלכם. Et præsentia fœminę singularis cum caph sceua in ultimo: & lãmed cũ ceri ut[27] עושך. Et in pluribus præsentibus cum caph seghol & nun in ultimo ut פועלכן.[28] Multis masculis sunt decem possessores etiam in his. Primo cum additione[29] uau in ultimo pro singl'i absenti cũ kamecz lãmed p̃cedentis: & yod quiescẽte inter lãmed & vau

ut יולדיו

גמלתהו וגם תבא לר׳ב הזכרים הנסתרים ביוד נחה בין הנעת ש שלפניה והוו שלאחריה כמו יולדיו ׃ והיוד נמשכת לחירק סימן יחיד מדבר בעדו בין שיהיה זכר או נקבה כמו שמרי ולפעמים בא ב בתוספת נון בחרק מושך יוד כמו שמרני ׃ והיא נמשכת אל הקמץ סימן לנקבה כמו מקורה ואז תהיה במפיק סימן לכנוי ׃ והמם סימן לרבוי הזכרים הנסתרים כמו מגינם ולפעמים תבא המם בחלם מושך וו כמו נסיכמו אלה הם דרכי הכנוים באותיות וכדי להעיר לב התלמידים נמשיל בהן בשם הפועל ושם הפעול ושם הפעל ומהם יבינו כזאת בכל שאר מיני השמות מעצמם ׃

ונתחיל ראשונה בשם הפועל ונאמר כי הזכר היחיד יכונה כן עליו עשור זה כי המדבר בעדו לפעמים בא ביוד לבד כמו יוצרי בשוא העין ולפעמים בנון חרק מושך יוד כמו עושני בצרי העין ופעם בפתח כמו רואני ׃ והיחיד נסתר בא פעם בחלם מושך וו כמו יוצרו והעין בשוא ופעם בתוספת הא בשורק מושך כמו עושהו ואז העין בצרי ׃ ונכח היחיד הזכר בא בכף קמץ והעין בסגול כמו יוצרך חתנך ולפעמים העין בחרק כמו אויבך והלמד בשוא ובהפסק יוסר השוא בסגול כמו שומרך ואם העין גרונית תבא בפתח כמו אוהבך ׃ והלמד כשהיא אות גרונית תבא פעם בצרי כמו שולחך ופעם בפתח כמו בוראך ׃ וברבוי הנסתר תבא מם בסוף וקמץ למד השרש כמו גואלם אוספם ׃ ורבוי המדבר בעדו בתוספת נון בשורק מושך כמו גואלנו והלמד בצרי ׃ ובנקבה יחידה נסתרת הלמד בקמץ מושך הא כמו נוצרה ולפעמים תבא העין בחרק או סגול ודגש והלמד נבלעת בו והא בקמץ כמו מפתיה ׃ הרבות הנסתרות משפטן פוקדן ולא נמצא בכתוב ׃ וברבוי נכח הזכר באה כף בסגול ומם אחריה כמו גואלכם ׃ ונכח הנקבה היחידה בכף שוא בסוף והלמד בצרי כמו עושך ׃ וברבות נמצאות בכף סגול ונון באחרונה כמו פועלכן ׃ הרבים זכרים יש להם עשרה קונים גם כן באלה ׃ ראשונה בתוספת וו בסוף ליחיד נסתר בקמץ הלמד הקודמת ויוד נחה בין הלמד והוו

כְּמוֹ יוֹלַדְיו וּלְיָחִיד נִמְצָא זָכָר בִּסְגוֹל אוֹ בְּצֵרִי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד נָחָה וְכַף בְּקָמֶץ כְּמוֹ אוֹיְבֶיךָ אוֹיְבֵיךָ וְלִרְבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּקָמֶץ הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שׂוֹטְנַי שֶׁהַיּוֹד הַנִּרְאֵת סִימַן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְיוֹד הָרִבּוּי נֶעֱלֶמֶת מִן הַמִּכְתָּב ׃ וְלָרַבִּים הַנִּסְתָּרִים הַלָּמֶד בְּצֵרִי מוֹשֵׁךְ יוֹד וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֶם בַּסּוֹף כְּמוֹ עוֹשְׂקֵיהֶם ׃ וּבְנָהִי הַלָּמֶד תָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ עוֹשֵׂיהֶם רוֹאֵיהֶם ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּמְצָאִים תָּבֹא כַף בִּמְקוֹם הֵא הַנִּסְתָּרִים כְּמוֹ רוֹאֵיכֶם ׃ וּבְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בַסּוֹף בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ שׁוֹפְטֵינוּ ׃ וּבַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ שׁוֹמְרֶיהָ ׃ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַלָּמֶד בְּקָמֶץ וּבְתוֹסֶפֶת יוֹד בְּחִרֶק וְכַף בִּשְׁוָא בַסּוֹף כְּמוֹ רוֹכְלַיִךְ וְלִרְבּוּי הַנִּסְתָּרוֹת פּוֹעֲלֵיהֶן וְלִרְבּוּי הַנִּמְצָאוֹת פּוֹעֲלֵיכֶן ׃

פּוֹעֶלֶת

שֵׁם הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכִנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר תָּבֹא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ יוֹנַקְתּוֹ ׃ וְעִם הַיָּחִיד נִמְצָא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו בִּסְגוֹל אוֹ בִּשְׁוָא וְכַף נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ יוֹלַדְתֶּךָ יוֹלַדְתְּךָ וְעִם הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּחִרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ פּוֹעַלְתִּי וְעִם רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים הַתָּו בְּקָמֶץ וּמֶם נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּם וְעִם הַנִּמְצָאִים בְּכַף בִּסְגוֹל וּמֶם נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם וּבְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הַתָּו בִּסְגוֹל וּבְתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יוֹלַדְתֵּנוּ ׃ וְעִם הַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת הַתָּו בְּקָמֶץ עִם הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתָּהּ וּבַיְחִידָה הַנִּמְצֵאת הַתָּו בְּצֵרִי וְנוֹסֶפֶת כַּף בִּשְׁוָא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ סֹחַרְתֵּךְ ׃ וְעִם רִבּוּי נִסְתָּרוֹת הַתָּו בְּקָמֶץ כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּן וְעִם רִבּוּי נִמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף בִּסְגוֹל וּמֶם בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם ׃

פּוֹעֲלוֹת

לְרַבּוֹת הַתָּו בְּקָמֶץ נוֹסֶפֶת יוֹד עִם וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָיו וְלַנִּמְצָא הַתָּו בְּצֵרִי וְכַף קָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֶיךָ וְלַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּקָמֶץ הַתָּו וְתוֹסֶפֶת יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתַי ׃ וְלַנִּסְתָּרִים בְּצֵרִי הַתָּו וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֶם בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶם וְלַנִּמְצָאִים בְּכַף תְּמוּרַת הֵא הַנִּסְתָּרִים ׃ וְלַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵינוּ ׃ וְלַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ

בסוף

vt יולדיו. Et pro ſingl'i inuenit maſculus cũ ſeghol uel cũ ceri lāmed: & additione yod quieſcētis[2] & caph cũ kamecz vt איביך איביך. Et ꝑ pl'itate loquētiũ pro ſe cum kamecz lāmed [3] & additione yod in vltimo vt שופטי: qa yod apparens eſt ſignũ loquētis pro ſe [4] & yod pl'itatis abſcōdit a ſcriptura. Et ꝑ pl'ibus abſentibus lāmed eſt cũ ceri [5] ꝑtrahēte yod & additiōe he cũ ſeghol & mem in vltimo ut עושקיהם. Et in quieſcentibus lāmed [6] veniet hayn cũ ceri ut עושיהם רואיהם. Et in pl'itate pñtium ueniet [7] caph loco he abſentiũ vt רואיכם. Et in pl'itate loquētiũ ꝑ ſe [8] venit in vltĩo cũ additione nun cũ ſciurek trahente vau vt שופטינו. Et in ſingulari [9] abſenti cũ additione he cũ kamecz in vltimo vt שומריה. Et in pñtia fœminæ [10] ſingl'is lāmed eſt cum kamecz: & cum additione yod cum hirek: & caph cũ ſceua in vltimo vt [11] רוכליך. Et pro pl'itate abſentium פועליהן: & pro pluralitate p̄ſentium פועליכן. [12] ¶ פועלת eſt nomē fœminæ ſingl'is cũ cōnotatione ſingl'is abñtis ueniet [13] hayn cũ pathah: & lāmed cum ſceua: & tau addita [14] cum holem ꝑtrahēte vt יונקתו: & cum ſingl'i præſenti hayn eſt cum pathah: & lāmed [15] cũ ſceua: & tau cum ſeghol vl' cũ ſceua: & caph addita eſt cũ kamecz vt יולדתך יולדתך. [16] Et cum loquēte pro ſe eſt cum hirek protrahente vt פועלת. Et cũ pl'itate abſentiũ [17] tau eſt cum kamecz: & mem addita in vltimo vt פועלתם. & cũ pñtibus cum caph [18] cũ ſeghol: & mem addita ut יולדתכם. Et in pluralitate loquētis ꝑ ſe tau eſt cum ſeghol: [19] & cum additione nun ſciurek protrahente in vltimo vt יולדתנו. Et cũ ſingulari [20] abſenti tau eſt cũ kamecz cum he exprimente in vltimo vt יולדתה. Et in ſingulari præſenti [21] tau eſt cum ceri: & addita caph cũ ſceua in vltimo vt סחרתך. Et cum pluralitate [22] abſentiũ tau eſt cum kamecz vt פועלתן. Et cũ pl'itate p̄ſentium eſt cũ additione caph [23] cum ſeghol: & mem in vltimo vt יולדתכם. [24] ¶ פועלות pro plurib⁹ tau eſt cũ kamecz addita yod cum vau in vltimo ut [25] פועלותיו. Et pro præſenti tau eſt cum ceri: & caph kamecz in vltimo [26] vt פועלותיך. Et pro loquente pro ſe eſt cum kamecz tau & additione yod in vltĩo vt [27] פועלותי. Et pro abſentibus eſt cum ceri tau & additione he cum ſeghol: & mem in vltimo vt [28] פועלותיכם. Et pro præſentibus eſt cum caph vice he abſentium. Et pro loquentibus pro ſe [29] eſt cum ſciurek protrahente in vltimo vt פועלותינו. Et pro abſenti eſt cum additione he kamecz

in vltimo

in vltimo vt פועלותיה.Et pro pñtibus est cũ additiõe yod hirek
& cum caph sceua[2] in vltimo vt פועלותיך.Et pro pñtibus est cũ
caph cum seghol & nun in vltimo vt פועלותיכן.[3] Et pro absenti
bus est he loco caph pñtium ut פועלותיהן.hæc sunt iura[4] noĩum
ipsoꝝ agentiũ.Iterum noĩa actoꝝ vt diximus cõnotabunt̃ ꝑ
decem[5] hæc: & iudiciũ ipsoꝝ est vt ius agẽtium in mutatione
suaꝝ formaꝝ.[6] ¶ Verũtñ noĩa verborũ exñtia ipsa æqua pro
loquentibus pro se[7] & ꝑ absentibus & ꝑ pñtibus inueniunt̃ cũ
oĩbus duodecim[8] cõnotationibus.Pro singl'i absenti aliqñ ve
niet vau addita in vltimo solum:& in hoc[9] est aliqñ pe radicis
cũ kamecz rapto vt שמרו: & aliqñ cum hirek vt גשתו:[10] & aliqñ
veniet addita ĩ vltimo he cũ sciurek ꝑtrahẽte vt עשוהו: & illud
est[11] quiescẽs lãmed.E t pro singl'i pñti etiã aliqñ ueniet pe cũ
kamecz rapto vt[12] בשכבך:& tunc caph est cũ kamecz in vltĩo.
& aliqñ ꝑ fœmina ueniet pe cũ kamecz lato:[13] & hayn radicis
cum rapiente kamecz:& caph cum sceua vt לגאלך:& aliqñ etiã
pro masculo est pe[14] cũ hirek vt שכבך:& aliqñ veniet pe cũ sce
ua:& hayn cũ kamecz rapto[15] vt רדפך.& qñ pe aleph ueniet cũ
seghol & hayn cum kamecz rapto ut אמרך. [16] Et aliqñ uenit pe
cum sciurek in binariis vt בקומך : & aliqñ cũ collectiõe labiorũ
[17] ut בקצרך:& aliqñ cũ sceua:& hayn cum kamecz lato:& lãmed
cũ rapiente kamecz:[18] & caph addita cũ kamecz vt primo re-
gum:hoc est Samuelis cap.xv.למשחך [19] ꝑ rege. Et mirũ est de
Habib ĩ hoc:qui opinatus est ꝙ uenerit cũ cõmutatione mo-
tuum ꝓcedẽtis:[20] qa nõ est in hoc cõmutatio neq; cambiũ:sed
disparitas & distinctio motuũ.[21] Et ꝑ singulari loquẽte pro se
uenit pe cum rapiente kamecz vt באמרי עברי.Et exñte[22] hayn ra
dicis gutturali ueniet pe cũ kamecz lato : & hayn cum rapiẽte
kamecz vt בחרי. [23] Et aliqñ ueniet pe cum kamecz lato:& hayn
cũ sceua vt בירדי רדפי.Et aliqñ[24] qñ cõnotatio uenæ signat actũ
ueniet cũ additione nun cũ hirek protrahẽte yod[25] in vltimo
ut להרגיעי לנחמני:& aliqñ uenit pe cũ hirek vt בשברי.[26] Et ꝑ pl'ita
te abñtis ueniet pe cũ kamecz raptovt בשמרם:& aliqñ cũ hirek
[27] vt בגשתם. Et in pl'itate pñtium ueniet aliqñ pe cum rapiente
kamecz[28] vt בעברכם.& quando pe est gutturalis ueniet cum se-
ghol:& hayn radicis cum rapiente kamecz[29] vt באמרכם:aut pe
cum kamecz lato & hayn cum rapto:qñ hayn est gutturalis vt

בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֶיהָ ׃ וְלַנִּמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת יוֹד חִרֶק וּבְכַף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָיִךְ וְלַנִּמְצָאוֹת בְּכַף בִּסְגוֹל וְנוּן בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיכֶן וְלַנִּסְתָּרוֹת הֵא בִּמְקוֹם כַּף הַנִּמְצָאוֹת כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶן ׃ אֵלֶּה הֵם דִּינֵי שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים ׃ גַּם שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ יִכּוֹנוּ בַּעֲשָׂרָה אֵלֶּה וּמִשְׁפָּטָם כְּדִין הַפּוֹעֲלִים בְּשִׁנּוּי צוּרוֹתֵיהֶם ׃

אך אָמְנָם שְׁמוֹת הַפְּעָלִים בִּהְיוֹתָם שָׂמִים לַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם וְלַנִּסְתָּרִים וְלַנִּמְצָאִים נִמְצְאוּ עִם כָּל הַשְּׁנַיִם עָשָׂר כִּנּוּיִם ׃ לַיָּחִיד הַנִּסְתָּר לִפְעָמִים תָּבֹא וָו נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף לְבַד וּבָזֶה פַּעַם פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ שָׁמְרוֹ וּפַעַם בְּחִרֶק כְּמוֹ גִּשְׁתּוֹ וְלִפְעָמִים תָּבֹא נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ עֲשׂהוּ וְהוּא נָח הַלָּמֶד ׃ וְלַיָּחִיד נִמְצָא גַּם כֵּן פַּעַם תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ בְּשָׁכְבְךָ וְאָז הַכַּף בְּקָמֶץ בַּסּוֹף וּפַעַם לַנְּקֵבָה תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב ׃ וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטַף קָמֶץ וְהַכַּף בִּשְׁוָא כְּמוֹ לְגָאֳלֵךְ וּפַעַם אַף לַזָּכָר הַפֵּא בְּחִרֶק כְּמוֹ שִׁבְתְּךָ וּפַעַם תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ חָטוּף כ כְּמוֹ רְדָפְךָ וּכְשֶׁהַפֵּא אָלֶף תָּבֹא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ אֱמָרְךָ וּפַעַם בָּאָה הַפֵּא בְּשׁוּרֶק בַּשְּׁנַיִם כְּמוֹ בְּקוּמֶךָ וּפַעַם בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ בְּקֻצְרְךָ וְלִפְעָמִים בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ רָחָב וְהַלָּמֶד בַּחֲטַף קָמֶץ וְהַכַּף נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ בְּבֹא מְלָכִים הַיְנוּ בִּשְׁמוּאֵל סִימָן טו לְמָשָׁחֲךָ לְמֶלֶךְ וְהַתְּמִיהָה עַל הֶחָבִיב בְּזֶה שֶׁסָּבַר שֶׁבָּא בְּחִלּוּף תְּנוּעוֹת הַקּוֹדֶם כִּי אֵין בְּזֶה חִלּוּף וְלֹא תְּמוּרָה כִּי אִם פֵּירוּד וְהֶפְרֵשׁ תְּנוּעוֹת ׃

וְלַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּאָה הַפֵּא בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ בְּאָמְרִי עִבְרִי וּבִהְיוֹת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ בָּחֳרִי וּפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יָרְדִי רָדְפִי וְלִפְעָמִים כְּשֶׁכִּנּוּי הַמָּקוֹר מוֹרֶה עַל הַפָּעוּל תָּבֹא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִרֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ לְהַרְגִּיעֵנִי לְנַחֲמֵנִי וְלִפְעָמִים בָּאָה הַפֵּא בְּחִרֶק כְּמוֹ בְּשִׁבְרִי ׃ וְלְרִבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ בְּשָׁמְרָם וְלִפְעָמִים בְּחִרֶק כְּמוֹ בְּגִשְׁתָּם ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּמְצָאִים תָּבֹא לִפְעָמִים הַפֵּא בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ בְּעָבְרְכֶם וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תָּבֹא בִּסְגוֹל וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ בְּאֱמָרְכֶם אוֹ הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בְּחָטוּף כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ

מָאסְכֶם וְלִפְעָמִים אַף כְּשֶׁאֵינָה גְרוֹנִית כְּמוֹ בְּקִרְבְּכֶם ׃ וּלְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם לִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֶץ כְּמוֹ בְּאָכְלֵנוּ ׃ וְלִפְעָמִים בְּחִרֶק כְּמוֹ בְּשִׁבְתֵּנוּ ׃ וְלַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֶץ כְּמוֹ לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ וְהַהֵא מַפִּיק וּבַנִּמְצֵאת גַם כֵּן הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֶץ כְּמוֹ עָזְבֵךְ ׃ וּלְרִבּוּי הַנִּסְתָּרוֹת תָּבֹא בָם לְפִי הַהֶקֵּשׁ הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֶץ וְנוּן נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף כְּמוֹ פָּעֳלָן ׃ וּבִשְׁנַיִם בָּאָה הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהַנּוּן בְּקָמֶץ עִם הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ בֹּאָנָה ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד לְרִדְתָּנָה ׃ וּלְרִבּוּי הַנִּמְצָאוֹת אַף כִּי לֹא בָא בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן אֲבָל לְפִי הַהֶקֵּשׁ אֵין בֵּינוֹ וּבֵין רִבּוּי הַנִּמְצָאִים הַזְּכָרִים כִּי אִם שֶׁבָּאָה בוֹ נוּן בִּמְקוֹם מֵם בַּסּוֹף ׃

אלה הֵם כִּנּוּיֵי הַשְּׁמוֹת אֲשֶׁר חָשְׁבוּ רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהֵם בָּאוּ תְּמוּרַת מִלּוֹת שֶׁלִּי שֶׁלָּךְ שֶׁלּוֹ שֶׁלִּיךְ שֶׁלָּהּ שֶׁלָּנוּ שֶׁלָּכֶם שֶׁלָּהֶם שֶׁלָּכֶן שֶׁלָּהֶן ׃ וְלֹא נִרְאוּ בְּעֵינַי דִבְרֵיהֶם כִּי אִלּוּ הָיָה כֵן יֵשׁ לוֹמַר שֶׁשִּׁמּוּשָׁם נוֹדֵד כִּי אֵין הַכִּנּוּי אֶלָּא מַגְבִּיל הַשֵּׁם הַדָּבֵק בּוֹ וְזֶה יֵשׁ לוֹ מָבוֹא גָדוֹל בִּשְׁמוֹת הַתְּאָרִים וּשְׁמוֹת הַדְּבָרִים וְהַדּוֹרְכִים בְּדַרְכָּם בְּזֶה אַף בְּשֶׁאֵינָם נוֹדְדִים ׃ אֲבָל בִּשְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים כְּשֶׁהַכִּנּוּי הַדָּבֵק בָּם מוֹרֶה אֹתִי אֹתְךָ אֹתוֹ אֹתָךְ אֹתָהּ אֹתָנוּ אֶתְכֶם אֹתָם אֶתְהֶן אוֹ אֹתָנָה ׃ אוֹ לִי לְךָ לוֹ לִיךְ לָהּ לָנוּ לָכֶם לָהֶם לָכֶן לָהֶן אָז עַל הָרֹב הַשִּׁמּוּשׁ נוֹדֵד כִּי אָז עַל הָרֹב יוֹרֶה אֶת הַפָּעוּל אוֹ הַקּוֹנֶה אֲשֶׁר לוֹ הַקִּנְיָן ׃ וְלָזֶה נִרְאֶה אַף לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוֹרָאַת הַכִּנּוּיִם שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ וְכוּ׳ ׃ עִם כָּל זֶה אֶפְשַׁר שֶׁאֵין שִׁמּוּשָׁם בּוֹדֵד אֶלָּא נוֹדֵד ׃ וְהַטַּעַם כִּי כֻּלָּם מוֹרִים קִנְיָנִים בְּעֵרֶךְ אֶל קוֹנֵיהֶם ׃ וְלָכֵן לְפִי דַעְתִּי הָאוֹמֵר סְתָם שֶׁהַרְכָּבַת הַקִּנְיָן לַנּוֹדְדִים טוֹעֶה טָעוּת מְבֹאָר כִּי אַף שֶׁהַקִּנְיָן לִפְעָמִים תּוֹרֶה אֹתוֹ מִלָּה אוֹ שִׁמּוּשׁ מִלָּה אוֹ עִנְיָן שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו אוֹת הַשִּׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד לִהְיוֹת מוּגְבָּל בְּדָבָר אַחֵר זוּלָתוֹ כְּמוֹ אֱלוֹהַּ עוֹשִׂי שֶׁהוּא כְּמַאֲמַר אֱלוֹהַּ עוֹשֶׂה אֹתִי שֶׁהוּא שִׁמּוּשׁ נוֹדֵד וַדַּאי אֶפְשַׁר לוֹמַר שֶׁהַרְכָּבַת אֱלוֹהַּ עוֹשִׂי הַרְכָּבַת שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד וְכִי טַעַם זֶה הַהֶפְרֵשׁ הוּא מִפְּנֵי כִּי בְּשִׁמּוּשׁ עוֹשֶׂה אֹתִי נִשְׁלְמָה הֲבָנַת הַמַּאֲמָר וְהִיא שֶׁהָאֱלוֹהַּ עוֹשֶׂה אֹתִי אֲבָל עוֹשִׂי כֹּחוֹ כֹּחַ תֵּיבָה אַחַת מֻגְבֶּלֶת הָאֱלוֹהַּ כְּאִלּוּ כָּל זֶה

מאסכם: & aliqñ etiam qñ nō est gutturalis vt בקרבכם. Et pro plu
ralitate[2] loquētiū pro se aliqñ ueniet pe cum rapiente kamecz
ut באכלנו[3]. Et aliqñ cum hirek vt בשבתנו. Et pro fœmina singl'i
absenti est pe cū rapiēte[4] kamecz vt לעבדה ולשמרה: & he est aspi
rata. Et in pñti etiā est pe cū rapiente[5] kamecz vt עזבך. Et ꝑ plu
ralitate absentiū ueniet in illis ꝭm rōcinationē pe cum rapiēte
[6] kamecz: & nun addita in vltimo ut פעלן. Et in binariis uenit
pe cum holem: & nun[7] cū kamecz cum he in ultimo vt באנה. Et
ī quiescentibus pe yod לדתנה.[8] Et ꝑ pl'itate pñtium q̄uis non
uenerit in vsu linguæ: sed ꝭm rōcinationē non est[9] inter ipām
& inter pl'itatē pñtium masculoꝝ: nisi quia uenit in ea nun lo-
co mem[10] in vltimo.

[11] ¶ Hę sunt cōnotationes noīum quas putauerūt multi grā-
maticoꝝ[12] ꝙ ipsę uenerint vice dictionū שלי שלך שלו שליך[13] שלה
שלנו שלכם שלהם שלכן שלהן: & nō sunt euidentia apud me eorum
uerba: ꝙ[14] si esset sic esset dicendū: ꝙ ipsaꝝ regimen esset tran
sitiuū: quia nō est cōnotatio nisi terminans nomen[15] connexū
ei: & hoc habet aditū magnū in noībus agnominū: & noībus
rerum[16] & ꝓcedentibus suo ꝓcessu in hoc: etiā in illis quæ nō
sunt transitiua. Verūtñ in noībus agentiū[17] & actoꝝ qñ cōno
tatio connexa eis significat אתי אתך אתו אתך אתה אתנו[18] אתכם אתם
אתחן vel אתנה: aut לי לך לו ליך לה לנו לכם להם לכן להן[19]: tūc vt pl'm
regimen est transitiuum: quia tunc vt plurimū significat actū:
aut possessorem[20] cui est possessio. Et ideo videtur etiam ꝭm
uerba dicentiū ꝙ significatio cōnotationū sit[21] שלי שלך & cæ-
tera: cum toto hoc possibile est ꝙ non sit illorū regimen īma-
nens sed transitiuum:[22] & ratio est quia omnes significāt pos-
sessiones in comparatiōe ad suos possessores. Et ideo ꝭm meā
opinionem:[23] qui dicit absolute ꝙ cōpositio possessionis ipsis
transitiuis errat errore manifesto: quia & si[24] possessionem ali
quando significat ipsam dictio aut regimen dictionis aut rem
quam significat[25] littera regiminis transitiui ad essendū ter-
minatum re alia præter illam vt אלוה עושי:[26] quod est sicut oro
Deus faciens me: qđ est regimen transitiuum certe: possibile
est dicere[27] ꝙ compositio אלוה עושי compō regiminis īmanen
tis: & ꝙ ratio discriminis sit:[28] quia ī regimine faciēs me: pfe-
ctus est intellectus orōnis: qui est ꝙ Deus sit[29] faciens me: sed
עושי vis eius ē vis dictōis vni⁹ termināntis Deū: ac si totū hoc sit

suppositū

ſuppoſitũ primũ: qa dicẽdo אלוה עושׂ adhuc nõ eſt pfecta enũciatio quouſqꝫ dicatur[2] dans pſalmos in nocte: qa hoc additũ quod eſt ipſa enũciatiatio eſt ſuppoſitũ ſcđm[3] in quo reuertit̃ poſitio eſſendi: & tunc erit cõpoſitio tranſitiua modo quodã [4]in reditu eſſendi. Et ſic dicendo יצחק בן אברהם cuius ſignificatio eſt Iſhach q eſt[5] filius Abrahã: & ipſum eſt iudiciũ oĩum reliquoꝝ cõtinuatoꝝ: q̃q̃ nõ ſit hic tranſitiuũ pfectũ. [6]Et totum hoc indiget cõſideratiõe ĩ principiis ſpeculatiuis artis huius: ſed [7] ſũma rei ̄ſm meam opinionẽ eſt ꝙ regimẽ oĩum cõpoſitionum pdictaꝝ eſt trãſitiuũ [8]ſm aliquem modũ modoꝝ trãſitiui: & nõ eſt ĩmanens pfectũ: quia non eſt regimen ĩmanens abſolutũ niſi[9] in compõne noĩs recti cum noĩe recto: aut cum uerbo ſignificante actionẽ agẽtis[10] p̃ter ꝙ ſignificet rem actã extra agẽs & opationẽ ipſam: aut erit compõ[11] noĩs recti cũ eo cuius poteſtas ſit poteſtas nomĩs recti ſicut eſt nos dicere dies cras: cuius poteſtas eſt poteſtas[12] compõnis noĩs recti cũ noĩe recto. Et hoc ſufficit in cõnotationibus modo vl'i: donec loq̃mur[13] in quatuor ſpẽbus compõnis reliqs ĩmanẽtibus: & deinde exponemus cõplementũ[14] pticulariũ conotationũ & modoꝝ compõnũ orationũ cũ diſtĩctis regiminib⁹.[15] ℂ Et exordiemur primo in compõne relatiõis quæ eſt in lingua hæbreorum[16] duobus modis: compõ dictionis relatiuę: aut cõpoſitio [17]lr̃æ cuius poteſtas eſt poteſtas dictionis relatiuę. Exemplum dictionis eſt יוסף אשר הוא שליט Ioſeph qui eſt impator. Exemplũ [18] lr̃æ eſt יוסף השליט: qa he notificationis q̃ eſt in dictione השליט uis eius eſt uis duaꝝ[19] dictionũ אשר הוא. Sicqꝫ compõ Ioſeph cum he quæ eſt in capite השליט eſt[20] compõ regiminis ĩmanentis: quia ipſaꝝ vis eſt vis ſuppoſiti vnius: & ſil'r etiã eſt compõ [21]יוסף אשר Ioſeph qui eſt. Sed יוסף אשר הוא שליט uel יוסף השליט eius compõ eſt[22] trãſitiua: qa uis eius ẽ uis orõnis cõpoſitę ex noĩe ſuppoſiti primi orõnis nõ[23] pfectę cõnexę cũ orõne pfecta: qa Ioſeph eſt ſuppoſitũ primũ ipſius אשר: qđ eſt[24] .ſ. יוסף אשר orõ ĩpfecta cõnexa cũ הוא שליט:[25] q̃ eſt orõ pfecta. ſicqꝫ אשר הוא שליט qui eſt impator eſt eius compõ regimĩs[26] trãſitiui aliquo mõ: qa in ea eſt reditus eſſendi: & hoc ſufficit hic.[27] ℂ Et iõ dicemus ꝙ cõgruũ in orõne: cuius compõ eſt compõ[28] relationis eſt ꝙ ſint in ipſa ſuppoſitũ primum & relatiuũ[29] conuenientia ſilia numero & genere: qa cõgruũ eſt dicere אברהם העברי: & nõ

congruet

מונח ראשון כי באמר אלוה עושי עדין לא נשלמה הגזרה עד אמר נותן זמירות בלילה שזה הנוסף שהוא הספור הוא המונח השני אשר בו תחזור הנחת ההויה ואז תהיה ההרכבה נודדת בצד מה בחזרת ההויה · וכן באמר יצחק בן אברהם שהוראתו יצחק שהוא בן אברהם והוא הדין לכל שאר הסמוכים אף כי אין כאן נודד גמור וכל זה צריך עיון בהתחלות העיוניות למלאכה הזאת · אבל מסקנת הענין לפי דעתי ששמוש כל ההרכבות הנזכרות הוא נודד בצד מצדי הנודד ואינו בודד גמור כי אין שמוש בודד מוחלט כי אם בהרכבת שם ישר עם שם ישר או עם פעל מורה פעולת הפועל זולת שיורה דבר פעול חוץ הפועל והפעל עצמו או תהיה הרכבת שם ישר עם מרה שכחו כח שם ישר כאמרנו יום מחר שכחה כח הרכבת שם ישר עם שם ישר · וזה די בכנוים דרך כלל עד שנדבר בארבעה מיני ההרכבה הנשארים הבודדים ואחרי כן נבאר תשלום פרטי הכנוים ודרכי הרכבות המאמרים עם חלוקי השמושים :

ונפתח תחלה בהרכבת הצרוף שהוא בלשון העברים בשני דרכים הרכבת מלה מצרפת או הרכבת אות שכחה כח מלה מצרפת משל המלה יוסף אשר הוא שליט משל האות יוסף השליט כי הא ההודעה אשר בתיבת השליט כחה כח שתי מלות אשר הוא · והנה הרכבת יוסף עם הא שבראש השליט היא הרכבת שמוש בודד מפני שכחם כח מונח אחד וכן גם כן הרכבת יוסף אשר · אבל יוסף השליט או יוסף אשר הוא שליט הרכבתו נודדת כי כחה כח מאמר מורכב מן שם מונח ראשון למאמר בלתי נשלם מחובר עם מאמר נשלם כי יוסף מונח ראשון לאשר שהוא רצוני לומר יוסף אשר מאמר בלתי נשלם מחובר עם הוא שליט שהוא מאמר נשלם והנה אשר הוא שליט הרכבתו הרכבת שמוש נודד במקצת כי בו חזרת ההויה וזה די בזה :

ולכן נאמר שהנאות במאמר אשר הרכבתו הרכבת הצרוף שיהיו בו המונח הראשון והמצטרף מסכימים דומים במספר ובסוג כי נאה לומר אברהם העברי ולא

יאות לומר אברהם העברים שאינם דומים במספר · ולא אברהם העבריה כי אינם דומים בסוג כי אברהם זכר והעבריה לשון נקבה ולא יאותו · וכן לא יאות לומר אברהם אשר הם או אשר היא אך יאותה לנו לומר אברהם אשר הוא וזו היא ההרכבת הצירוף הנאות לפי דרכי לשון העברים ׃

ובהרכבת השאלה יאות שתסכים תיבת השאלה עם התשובה בסוג ומספר גם כן ובמין השם רצוני לומר ביושר ובנטיה כמו בשאלת מי ומי ההולכים בספר ואלה שמות סימן י׳ שהשאלה בלשון זכר וברבוי הישר וכן באה שם התשובה לזה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרינו נלך כי חג יי׳ לנו רצוני לומר מי ההולכים אנחנו נלך בין שנהיה נערים בין שנהיה זקנים ועם כל הטף והמקנה והטעם כי חג יי׳ לנו ולכן חייבים אנו לחוג לפניו בכל מה שחנן לנו · וכן תרגם אנקלוס ארי חגא קדם יי׳ לנא ׃

וכן גם בהרכבת החלוק צריך שיהיה שמוש המחלק והנחלק דומה במספר וסוג כמו בניך כלם ש שהבנים רבים זכרים וכן מלת כלם מורה רבים זכרים גם כן ׃

אמנם בהרכבת המלות עם המונחים השמוש יפרד על מספר מיני המלות אשר קדם זכרם בשער ה הקודם · וזה כי בהרכבת המלות המורות הגבלת הוראת השמות והפעלים כמו ראובן לבדו אם יתחבר בו הכנוי צריך שיסכים עם המונח בסוג ומספר · ואם אין המלה מתחברת עם הכנוי אז לא יצטרך זה כדי שיהיה המאמר נאות ׃

ואם ההרכבה היא במלות המורות צדדי כח הוראותיהם אז הן כשני צדדים או מחברות מונח אל מונח בחזקה או על הסדר · והנה המחברות בחזקה הן המחברות מונחים מתחלפים נפרדים בעצמם מתחברים בענין שלישי כמו שמעון ולוי אחים הוו חברה שמעון ולוי שהם נפרדים בעצמם מתחברים בענין האחוה · או תהיינה מחברות מונחים מתחלפים נפרדים בעצמם

congruet dicere אברהם העברים: quæ non ſunt ſimilia numero: neq̃ אברהם העבריה[2]: quia non ſunt ſimilia genere: quia Abrahã eſt maſculus: & העבריה eſt linguæ fœminæ[3] & non cõgruent: & ſimiliter non congruet dicere אברהם אשר הם vel אשר היא: ſed [4] cõgruet nobis dicere אברהם אשר הוא. Et hæc eſt compõ relationis congrua[5] ſ̄m modos linguæ hæbreoꝝ.

[6] ℭ Et in compoſitione interrogationis congruet ꝙ cõueniat dictio interrogationis cum [7] reſponſione genere & numero: etiam & ſpecie nominis:[8] hoc eſt rectitudine & declinatione: vt eſt interrogatione מי ומי ההולכים libro Exodi [9] cap.x. quia interrogatio eſt in lingua maſculi: & in pl'itate recti: & ſic uenit ibi[10] rñſio ad hoc בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאנינו[11] ובבקרינו נלך כי חג יי' לנו: hoc eſt qui ſunt ambulantes nos ambulabimus: ſiue[12] fuerimus adoleſcentes: ſiue fuerimus ſenes: & cum tota familia & peculio. & ratio eſt quia feſtum [13] Dei eſt nobis: & iõ debemus nos feſtum celebrare coram eo cum omnibus quæ gratis conceſſit nobis: & ſic interp̃tatus eſt [14] onklos: quia feſtum coram Deo eſt nobis.

[15] ℭ Et ſimiliter etiam in compoſitione diſtributiõis oportet ꝙ ſit regimen diſtribuentis [16] & diſtributi ſimile numero & genere vt בניך כלם:[17] quia בנים ſunt multi maſculi. & ſimiliter dictio כלם ſignificat multos maſculos etiam.

[18] ℭ Verũtamen in compoſitione dictionum cum ſuppoſitis regimen ſequeſtratur ſcd̃m [19] numerum ſpecierũ dictionum quarum p̃ceſſit cõmemoratio in capitulo[20] præcedẽti. Quoniam in compoſitione dictionũ ſignificantiũ terminationem ſignificatiõis nominũ [21] & uerboꝝ vt ראובן לבדו ſi cõnectetur ſecum cõnotatio oportet ꝙ cõueniat cum[22] ſuppoſito genere & numero. & ſi dictio non cõnectatur cum cõnotatione: tunc non[23] erit neceſſarium hoc vt ſit oratio congrua.

[24] ℭ Et ſi compoſitio ſit dictionum ſignificantiũ modos poteſtatis ſuarum ſignificationũ:[25] tunc ſunt duorum modorum vel cõnectentes ſuppoſitum ſuppoſito vi:[26] aut ſ̄m ordinem. Sicq̃ cõnectẽtes vi ſunt cõnectẽtes ſuppoſita[27] diuerſa diſtincta in ſe cõnexa in re tertia vt שמעון ולוי אחים[28] vau connectebat Simhon: & leui qui ſunt diſtincti in ſe cõnexi in re[29] fraternitatis. Aut erunt connectentes ſuppoſita diuerſa diſtincta in ſe:

& in

& in re tertia attributa eis cõnexa cõnexione orationis solum ut יעקב[2] או עשו sedens tẽtoria: quia dictio או cõnectit ui Iahacob & Hesau[3] diuersos distinctos in se & in re sessionis tentoriorũ attributa eis[4] cõnectunť cõnexione orationis disiũctiua solũ: q̃a si unus non sit sedens[5] tentoria: alter est sedens tentoria.

[6] ℂ Attamen cõnectentes ẜm ordinẽ fiunt itaq; ẜm ordinem: quia dictio[7] rationis cõtinuať antecedenti aut consequẽti aut ambabus ipsis[8]. Exẽplũ huius est si Ruben est aĩal: ergo aliqs homo sentit: quia dictio si est cõtinua[9] ipsi Rubẽ qui est antecedens: & dictio ergo cõtinuatur ipsi aliqs homo qui est consequẽs[10] in cõnexione orationis. Et similiter כי: idest quia noui eum: propterea quia p̃cipiet suis filiis & suæ domui[11] post eũ & cætera: כי cõnectitur uerbo noui eum: quod est consequens illatum ex[12] antecedenti continuo dictioni למען quod est: quia præcipiet suis filiis & suę domui post eum[13] & obseruabũt uiã Dei ad faciendũ charitatem & iudicium.

[14] ℂ Verũenimuero si dictiones sint significantes modos suæ declinationis ut ביצחק[15] uocabitur tibi semen: quia beth significat rem quandã inuentam[16] in Ishach: & declinat Ishach ad partiẽdũ ipsum. Et similiter מיצחק מן יצחק: ac si diceret in parte[17] Ishach: & congruet hoc q̃n beth aut mem uel dictio מן declinat nomen Ishach a significatione[18] suæ rei rectę in obliquam sicut est id quod congruit in lingua ẜm rem intentam: quia si[19] intenderemus hoc: & diceremus Ishach uocabiť: aut totus Ishach uocabitur: esset incongrua[20] oratio intentioni intẽtæ: licet sit congrua si intenderet totum Ishach.

[21] ℂ Et si cõpositio erit cõpositio dictionũ significãtium affectus animæ:[22] tunc non congruet oratio nisi quando terminatio dictionis[23] cum suo affectu sit congrua supposito terminato per affectũ illum ut הוי oĩs sitiens:[24] quia dictio הוי significat uocationẽ uhe congruet sitienti gemẽti. Et per contrariũ האח[25]. Vidit oculus noster: dictio האח significat lętitiam congruit illi qui uidet[26] quod sperauerat uidere.

[27] ℂ Et in compositione rerum dictarum de supposito primo intransitiua[28] exñs ipm terminatũ suppositũ scdm habet eius iudiciũ cũ ipm terminante sicut est iudiciũ[29] suppositi primi ĩ sua compõne cũ dictiõibus rõnis. Et si nõ sit suppositũ scdm

sed

ובענין שלישי המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר לבד כמו יעקב או עשו יושב אהלים כי מלת או מחברת בחזקה יעקב ועשו ה המתחלפים נפרדים בעצמם ובענין ישיבת האהלים המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר המחלק לבד כי אם אין האחר יושב א אהלים חברו יושב אוהלים:

ואמנם המחברות על הסדר הנה תהיינה על הסדר שמלת הטעם דבקה בקודם או בנמשך או בשניהם המשל בזה אם ראובן חי אם כן קצת אדם מרגיש שמלת אם דבקה בראובן שהוא הקודם ומלת אם כן דבקה בקצת אדם שהוא הנמשך בחיוב המאמר וכן כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו' כי דבקה בפעל ידעתיו שהוא הנמשך המתחייב מן הקודם הדבק במלת למען שהוא אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יי לעשות צדקה ומשפט:

ואולם אם המלות הן מורות דרכי נטיתם כמו ביצחק יקרא לך זרע שהבית מורה דבר מה נמצא ביצחק ומטה יצחק לחלק אתו וכן מיצחק מן יצחק כלומר בחלק יצחק ויאות זה כשהבית או המם או מלת מן מטה שם יצחק מהוראת ענינו הישר אל נוטה כפי מה שיאות בלשון לפי הענין המכוון כי אלו נכוין זה ואמרנו יצחק יקרא או כל יצחק יקרא היה בלתי נאות ה המאמר אל הכונה המכוונת אף כי הוא נאות אלו כיון כל יצחק:

ואם ההרכבה תהיה הרכבת מלות מורות חקויי הנפש אז לא יאות המאמר אלא כשהגבלת המלה בחקויה נאותה אל המונח המוגבל בחקוי ההוא כמו הוי כל צמא שמלת הוי המורה קריאת אוי תאות אל הצמא הנאנח ובהפך האח ראתה עינינו מלת האח המורה על השמחה נאותה אל מי שרואה את אשר קוה לראות:

ובהרכבת הענינים הנאמרים מהמונח הראשון הבודדת בהיות המוגבל מונח שני דינו עם מגבילו כדין המונח הראשון בהרכבתו עם מלות הטעם ואם אינו מונח שני

אֶלָּא פֹּעַל אָז הַמַּגְבִּיל בִּשְׁנֵי דְרָכִים אוֹ מַה שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה בְּדִין הַשֵּׁמוֹת כְּמוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי בָּהַרְכָּבָה הַזֹּאת יִתְיַחֵד פֹּעַל הַשְּׁמִיעָה שֶׁהוּא הַמּוּגְבָּל וְלָכֵן לֹא יֵאוֹת זֶה הַמִּין כִּי אִם כְּשֶׁהַשֵּׁם הַמַּגְבִּיל מְיַחֵד הַפֹּעַל הַמּוּגְבָּל בּוֹ · וְאִם הַמַּגְבִּיל אֶת הַפֹּעַל מַה שֶּׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה כְּהַגְבָּלַת תְּכוּנַת הָעִנְיָנִים שֶׁתּוֹרֶנָה הַמִּלּוֹת הַמַּגְבִּילוֹת אוֹ צִדְדֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן כְּמוֹ וַתָּבֹא בַּלָּט שֶׁמִּלַּת בַּלָּט לֹא תַטֶּה לְעוֹלָם וְתוֹרֶה צַד תְּכוּנַת פֹּעַל הַבִּיאָה וְתַגְבִּילֵהוּ׃

אבל הַרְכָּבַת הַשֵּׁמוֹת עִם הַפְּעָלִים הַבּוֹדֶדֶת הִיא הַהַרְכָּבָה אֲשֶׁר לַפְּעָלִים הַבּוֹדְדִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם אֲשֶׁר לֹא יַעֲבִירוּ הַהַגְבָּלָה אֶל מַגְבִּיל אַחֵר מַגְבִּיל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה דֶּרֶךְ כְּלָל · וְעוֹד נְפָרֵט זֶה לְפָנִים בְּעֶזְרַת הָאֵל׃

אבל שִׁמּוּשׁ הַהַרְכָּבָה הַנּוֹדֶדֶת הָעוֹבֵר מִמּוּגְבָּל רִאשׁוֹן אֶל מַגְבִּיל שֵׁנִי יַגְבִּיל הַמַּגְבִּיל אֶת הַמּוּגְבָּל הָרִאשׁוֹן יִתְחַלֵּק רִאשׁוֹנָה אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת עִנְיָנִים וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת פְּעָלִים׃

והנה הַשִּׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד לְהַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים הוּא כְּשֶׁעִנְיָן אֶחָד מַגְבִּיל עִנְיָן מוּנָח רִאשׁוֹנָה בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת הַמַּגְבִּיל רָאוּי וּמוּכָן לִהְיוֹת גַּם הוּא מוּגְבָּל מִמַּגְבִּיל אַחֵר כְּמוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֶן נָא דְבָרְךָ כִּי שֵׁם יִשְׂרָאֵל מַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי וְהוּא עֲדַיִן מוּגְבָּל מִפֹּעַל יֵאָמֶן כִּי זֶה הַפֹּעַל לֹא יַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי סְתָם אֶלָּא אוֹתוֹ הַמְקוּשָּׁר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן נִקְרָא שִׁמּוּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּשׁ עִנְיָנִים נוֹדֵד · מַה שֶׁיִּתְחַלֵּק אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת מִלּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְאֶל הַרְכָּבַת אוֹתִיּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְשִׁמּוּשׁ סְמִיכוּת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּיֵי פְּעָלִים עִם אוֹתִיּוֹת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּיֵי עִם אוֹתִיּוֹת וּבִסְמִיכוּת׃ וּמֵעַתָּה נְבָאֵר כָּל הַמִּינִים הָאֵלֶּה בִּפְרָטֵיהֶם׃

ונפתח תְּחִלָּה בְּהַתְחָלוֹת הַשִּׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד וְהַנּוֹדֵד וּשְׁנִית בְּשִׁמּוּשׁ הַמִּלּוֹת וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת וְאַחַר נֵלֵךְ לְמִינֵי הַהַרְכָּבוֹת הַבּוֹדְדוֹת וְהַנּוֹדְדוֹת כְּפִי מַה שֶּׁיֵּאוֹת לְצַחוּת הַלָּשׁוֹן · וְהִנֵּה בְּשִׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן הוּא הַתְחָלַת הַשִּׁמּוּשׁ

והשני

sed uerbū:tūc terminans est duobus modis:aut cuius semitæ est esse aliqñ rectū:[2] & aliqñ obliquū sicut est iudiciū nominū: vt שמע ישראל audi Israel:quia in compōne hac appropriat[3] uerbum audiendi quod est ipm terminatū:& iō nō congruet hæc spēs nisi qñ nomē[4] terminans appropriat uerbū terminatū p ipsum. Et si terminās uerbū nō sit[5] id cuius semitę est eē aliqñ rectū:& aliqñ obliquū sicut est terminatio dispōnis rerū[6] quas significāt dictiones terminātes:aut modorꝝ suarꝝ significationū ut ותבא בלט:& uenit clam:[7] quia dictio בלט nō declinabitur vnq̄:& significat modū dispōnis uerbi aduētus:[8] & terminat ipsum.[9] ℂ Sed compō nominū cum uerbis īmanens est compositio:[10] quæ est uerborꝝ īmanentiū suis regiminib⁹: quæ nō faciunt trāsire[11] terminationē in terminās post terminans : ut exposuimus superius modo vniuersali:[12] & iterum specificabimus hoc infra adiuuante Deo.

[13] ℂ Sed regimen compositionis transitiuæ quæ transiet a terminato primo in[14] terminātē scd̄m qui terminabit terminātē terminatū primum[15] diuidetᷣ primo in regimnē compositionis rerum & regimen compositionis uerborum.

[16] ℂ Sicq; regimen transitiuum cōpositionis rerū est quando res vna est[17] terminās rem suppositā primo modo quo possit terminans esse[18] digna & apta ad essendum etiam ipsa terminata a termināte alio vt Deus Israel[19] uerificetur queso uerbū tuū:quia nomen Israel terminat nomē Deus:& est adhuc terminatū[20] a uerbo uerificetur:quia hoc uerbū nō terminat nomen Deus absolute:sed illud cōnexum[21] Deus Israel:& iō uocatur regimen Deus Israel regimen rerū transitiuū.[22] Quod diuidetur in regimen cōpositionis dictionū cum nomībus & in compositionē lr̄arum[23] cum nominibus:& regimen continuationis:& regimen compōnis cōnotationis uerborꝝ cū lr̄is[24] & regimē compōnis cōnotationis cū lr̄is & in cōtinuatiōe: & hinc exponemus[25] omnes spēs istas in suis particulis.

[26] ℂ Et exordiemur primo in principiis regimīs intrāsitiui & trāsitiui. Et secūdo[27] in regimine dictionū & oīum lr̄arꝝ seruiētium:& deinde[28] ꝓcedemus in spēs compōnū intransitiuarū & trāsitiuarꝝ ꝓut congruet luculentiæ[29] linguæ. Sicq; in regimine intransitiuo suppositū primū est principium regiminis.

Et scd̄m dependet ab eo & redit in ip̄m: q̄a dicēdo Loth iuit:

Hic obiit rabi Abrahā de Balmis: hucusq̄ est eius traductio.

uerbum iuit depēdet[2] & redit ad Loth: & Loth est principium
eius: & quasi indicet ꝙ iens sit vnitum cum [3] Loth: cum in ver
bo iuit nihil sit exiens ab eo & a Loth: vnde appellat̃ [4] uerbum
intransitiuum & ĩmanens.
[5] ¶ Attamen in regimine transitiuo suppositum primum de-
pendet a secundo exeunte [6] ab eo: & non redit ad id. in uerbo
enim eius est quid exiens ab eo [7] & ab agente. nam cũ dicimus
Ruben comedit panē: verbũ cōmestionis exit [8] a Ruben qui ē
principium eius: & ad eum nō redit sed transit ad panem qui
[9] comeditur: & est actum in uerbo cōmestionis unde non sunt
vnita sed separata [10] & distincta. Quare est diuidendũ de mo
dis nominum quoad eorum compositionē ƒm modos [11] vnio
nis & distinctionis: & q̄a latet differētia ĩter vnita sicut [12] bene
apparet inter distincta.
[13] ¶ Ideo diuidendũ est de modis declinationis nominum in
compositione ƒm modos [14] separationis & alietatis.
[15] ¶ Distinctũ aũt a socio in compositione semp est principiũ
[16] sui socii seu terminus terminans eũ sicut declarauimus iam
[17] in diffinitione cōpositionis orationis: vnde cum aliud ip̄m
sit principiũ seu terminus: tunc aut [18] erit principiũ tantũ: aut
erit terminus terminans tm̄: aut erit principiũ & terminus si-
mul. Si autem fuerit [19] principiũ tm̄: tunc est nomen rectum
semper: quoniā nomen in eo ꝙ est [20] nomen est id ex quo ema
nat totum id quod dicitur: & ꝑpter hoc dicimus ꝙ nomen re
ctum est [21] aliud quod est principiũ oratiōis in eo ꝙ ipsum est
aliud. Si aũt [22] aliud fuerit terminus tm̄ in idiomate quidē hæ
breo hēt semp ꝓnunciationem eius [23] ꝓnũciationem recti si-
cut significat substantiā rei ad quā significādā suppositũ fuit:
licet cum [24] hoc excitet principium uerbi & id termĩat: & ideo
regimen eius est post uerbũ: qm̄ [25] eius regimen circa termina
tionē attribuit̃ ei prĩo: & eius regimē in eo ꝙ sit prĩcipiũ [26] at-
tribuit̃ ei scd̄ario. Prĩa enĩ intētio est excitare uerbũ: & hoc est

וְהַשֵּׁנִי נִתְלֶה בּוֹ וְחוֹזֵר אֵלָיו כִּי בֶּאֱמֹר לוּט הָלַךְ פֹּעַל הַהֲלִיכָה נִתְלֶה וְחוֹזֵר אֶל לוּט וְלוּט הַתְחָלָתוֹ· וּכְאִלּוּ יוֹרֶה שֶׁהַהוֹלֵךְ הוּא מִתְיַחֵד עִם לוּט כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּפוֹעַל הַהֲלִיכָה דָּבָר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּמִלּוּט וְלָכֵן נִקְרָא פּוֹעַל בּוֹדֵד וְעוֹמֵד׃

ואולם בְּשִׁמּוּשׁ הַנּוֹהֵג הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן נִתְלֶה בַּשֵּׁנִי הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ חוֹזֵר אֵלָיו כִּי יֵשׁ בְּפָעֳלוֹ דָּבָר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּמִן הַפּוֹעֵל כִּי בֶּאֱמֹר רְאוּבֵן אָכַל אֶת הַלֶּחֶם פֹּעַל הָאֲכִילָה יוֹצֵא מֵרְאוּבֵן שֶׁהוּא הַתְחָלָתוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר אֵלָיו אֲבָל יַעֲבוֹר אֶל הַלֶּחֶם שֶׁהוּא הַנֶּאֱכָל פָּעוּל בְּפֹעַל הָאֲכִילָה· וְלָכֵן אֵינָם מִתְיַחֲדִים כִּי אִם מִתְפָּרְדִים וְנִבְדָּלִים· וְעַל כֵּן יֵשׁ לְחַלֵּק צְדָדֵי הַשֵּׁמוֹת בְּיַחַס אֶל הַרְכָּבָתָם כְּפִי צִדֵּי הַהִתְאַחֵד וְהַהִפָּרֵד· וּבִהְיוֹת נִבְלַע הֶפְרֵשׁ מָה בֵּין הַמִּתְאַחֲדִים כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא נִרְאֶה בֵּין הַמִּתְפָּרְדִים׃

לכן רָאוּי לְחַלֵּק צְדָדֵי נְטִיַּת הַשֵּׁמוֹת בְּהַרְכָּבָה לְפִי צִדֵּי הַפֵּירוּד וְהַזּוּלַת׃

והנה הַנִּפְרָד מֵחֲבֵרוֹ בְּהַרְכָּבָה לְעוֹלָם הוּא הַתְחָלַת חֲבֵרוֹ אוֹ גְּבוּל מַגְבִּיל אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כְּבָר בְּגֶדֶר הַרְכָּבַת הַמַּאֲמָר· וְלָכֵן בִּהְיוֹת הַזּוּלַת הַתְחָלָה אוֹ גְּבוּל הִנֵּה יִהְיֶה הַתְחָלָה לְבַד אוֹ גְּבוּל מַגְבִּיל לְבַד אוֹ הַתְחָלָה וּגְבוּל יַחַד· וְאִם הוּא הַתְחָלָה לְבַד אָז הוּא שֵׁם יָשָׁר לְעוֹלָם· וְהַטַּעַם כִּי הַשֵּׁם בְּמָה שֶׁהוּא שֵׁם הוּא מַה שֶּׁמִּמֶּנּוּ נֶאֱצַל כָּל הַנֶּאֱמַר וְעַל זֶה נֶאֱמַר שֶׁהַשֵּׁם הַיָּשָׁר הוּא הַזּוּלַת שֶׁהוּא הַתְחָלָה בְּמַאֲמָר בְּמָה שֶׁהוּא הוּא הַזּוּלַת· וְאִם יִהְיֶה הַזּוּלַת גְּבוּל לְבַד הִנֵּה בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים מַחֲזִיק לְעוֹלָם הַבָּרַת הַבָּרַת הַיָּשָׁר כְּמוֹ שֶׁיּוֹרֶה עַל עֶצֶם הָעִנְיָן שֶׁהוּנַּח לְהוֹרוֹת עָלָיו אַךְ עִם זֶה מְעוֹרֵר הַתְחָלַת הַפֹּעַל וּמַגְבִּיל אוֹתוֹ וְלָכֵן שִׁמּוּשׁוֹ אַחַר הַפֹּעַל לְפִי שֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ בְּהַגְבָּלָה יְיוּחַס לוֹ רִאשׁוֹנָה וְשִׁמּוּשׁוֹ בְּמָה שֶׁהוּא הַתְחָלָה יְיוּחַס לוֹ בַּשְּׁנִיּוֹת כִּי הַכַּוָּנָה הָרִאשׁוֹנָה בּוֹ לְהָעִיר עַל הַפֹּעַל וְזֶה הוּא

בקריאה לבד כמו בישעיה סימן מג ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל · וזה כי יעקב וישראל הם התחלות הקריאה והיגיעה באלוה ומגבילים את הערת הנביא המעורר את העם שזה הוא המכוון הראשון ׃

ולפעמים תבא הא בראש השם להורות על הקריאה וההערה כמו הצבי ישראל ׃

עוד יהיה הזולת הוא אשר ממנו יהיה זולת כמו מן התחלה וגבול מה שמן הזולת כמו מיי יצא הדבר כי יי הוא התחלת פעל היציאה ובאמור הדבר יצא מיי הדבר הוא התחלת היציאה ויי הוא הגבול המגביל הזולת שיצא ונעשה ממנו ׃

והיות היחס מהזולת יאמר בשנים עשר צדדים · והם הנקראים שמושי המם אצל מדקדקי הלשון העברית ׃

ראשונה מן הזולת שהוא החמר כמו מחמר קורצתי ׃ ושנית מן הזולת שהוא פועל כמו מיי אשה משכלת כי לו לבדו יאות פועל כזה כי הוא לבדו יתן טהור מטמא ׃ ושלישית מן הזולת שהוא דבק אל הסבה כמו דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד ׃ ורביעית מן הזולת שהוא העדר כמו שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי כלומר מהעדר תנובות שדי ׃ וחמשית מן הזולת שהוא מקום התחלת התנועה וההעתק כמו משם נסעו הגדגדה ׃ וששית מן הזולת שהוא התחלת זמן כמו מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ׃ ושביעית על הזולת שהוא חלק כמו ואל מי מקדושים תפנה ׃ ושמינית מן הזולת אשר עליו יתרון כמו טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה ׃ ותשיעית מן הזולת שהוא מחזיק כמו ממך הכל וזה הוא הקנין אשר אמר האפוד לא הקנין שהוא למי שנתן הנקנה שתורה עליו הלמד כמו שהבין החביב מדבריו והשיג כנגדו מבלי השגחה ׃ ועשירית הוא מן הזולת שהוא נפרד מהפעל אשר החביב קרא אתו במקום מן מופשט משמוש אחר כמו ואל תתעלם מתחינתי ׃

in uocando tm̄:vt Isaiæ ca.xliii. ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל non me inuocasti Iacob qa laborasti in me[2] Israel:nam Iacob & Israel sunt principia uocandi & laborandi in Deo:[3] & terminant excitationem prophetæ excitantis populū: & hoc est intentum[4] primum.

[5] ¶Et aliquādo uenit he in principio nominis ad significandum uocationē[6] & excitationē ut הצבי ישראל pulchrū Israel:[7] vlterius erit aliud:ip̄m id ex quo ꝓuenit aliud sicut ex principio [8] & termino alius ipsius:ut מיי יצא הדבר a dño egressa est res: nā Deus est principiū[9] uerbi egressionis.cum uero dicimus res egressa est a domino:res quidem est principiū egressionis: & dominus[10] est terminus terminās aliud ip̄m quod prouenit & factum fuit ab eo.

[11] ¶Esse aūt ab alio ipso dicit̄ duodecim modis:[12] qui dicunt̄ regimina mem apud grammaticos[13] hæbreos.[14] ¶Primo quidē ab alio quod est materia ut מחמר קורצתי a materia creat⁹ sum.[15] Secūdo ab alio quod est agens ut מאת יי אשה משכלת a domino mulier prudens.[16] nam ei tantum cōuenit tale uerbum: ipse enim tantūmodo eligit mundū ab īmundo.[17] Tertio ab alio quod est cōiunctū causæ ut דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד viæ Syon lugent[18] a nō uenientibus ad solēnitatem. Quarto ab alio quod est priuatio: ut[19] שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי quoniā isti extabuerunt cōsumpti a sterilitate agroꝝ.i.ex priuatione fructuū agrorum.[20] Quinto ab alio quod est loco principii motus & translationis vt[21] משם נסעו הגודגודה abinde recesserūt ad ghodghod. Sexto ab alio quod est prīcipium temporis ut [22] מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ab æterno dominata sum anteq̄ terra fieret. Septimo ab alio quod est[23] pars ut ואל מי מקדושים תפנה & ad quem ex sanctis reuolues. Octauo ab alio quo[24] dat̄ melius ut טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה melior est acquisitio eius a negociatiōe argēti & auri purissimi fruct⁹ eius.[25] Nono ab alio quod possidet vt ממך הכל a te totum:& hæc est possessio de qua[26] loquitur Effodeus: nō possessio quę est ei qui dedit possessum quē significat lāmed:[27] ut ītellexit Habib ex uerbis eius & īprudēter redarguit cōtra eū.[28] Decimo ab alio qđ est distinctū a uerbo qđ Habib appellat id[29] מן denudatū alio regimine ut ואל תתעלם מתחנתי & ne te ocultes a dep̄catiōe mea.

 Vndecimo

Vndecimo ab alio q̄d est cambiū ut מקול מחצצים שם יתנו צדקות יי׳ a uoce ꝓtrahētibus sagittas ibi [2] narrent iustitiæ dñi. Duodecimo ab alio q̄d est modus proprius [3]ut שאגתי מנהמת לבי: rugiui a gemitu cordis mei: hæc sunt regimina mem: q̄d est regimē ipsius alius[4] scđo mō.[5] ¶ Tertio aūt mō erit aliud ipm hoc est ꝙ sit principiū [6] quo possidetur aliud ab eo seu sit termin⁹ cui possidet depēdens [7]ab eo: q̄d q̄dem fit in lingua hæbraica cū regimīe lr̄æ lāmed: exemplū primi[8] לבנימן נתן Beniamin dedit: exemplū scđi עשה לך fac tibi. Aliud autē ipsum erit [9].xix.modis ut est numerus regiminū lāmed.[10] ¶ Primus q̄dē ad significandum possessionē quā retinet & accipit possidens ut [11] ליי׳ הארץ Deo est terra. Secundus possessionē quā possidet hō [12]ut יי׳ אלהים נתן לי לשון למודים dñs Deus dedit mihi linguā eruditoꝝ. Tertius loco pp [13]ut in Gen̄. ca.xxiiii. ואשר דבר לי: & q̄ loquut⁹ est mihi: q̄d exposuit rabi Salamō necessario meo sicut עלי de me:[14] & ēt in ca.xx. אמרי לי אחי הוא: dic mihi ꝙ frater tuus sū q̄d interp̄tatus est onchlos arāmeus dic de me: & ēt in ca.[15] xxvi. וישאלו אנשי המקום לאשתו: & interrogauerūt viri illius loci vxori eius: & īterp̄tatus ē onchlos & īterrogauerūt hoīes terræ[16] de re uxoris eius. Quare nō est mirandū de eo quod scripsit rabi Salamon ꝙ omnia לי ולו ולהם mihi [17]& ei & eis repta apud loquendū interp̄tari debēt ꝑ על de: & interp̄tatio arāmea ipsoꝝ est[18] de me de eo de eis: nā nō cōgruit apud loquendū mihi ei & eis: nisi אלי אליו אליהם de me[19] de eo de eis: quoꝝ interp̄tatio עמי עמיה עמהון: sed apud dicēdum bene cōgruit mihi ei[20] & eis: hæc ille. Auctor aūt iste nō dixit non repiri apud loquendū mihi.i.[21] pro me: sed nō reperiri apud loquēdū mihi.i. de me sicut [22] reperit apud dicendū. Vnde nō cōuenit oppō Habib dicentis ꝙ hoc non dixit[23] auctor iste nisi de loquela ꝑphetica nō aūt de sensibili: nec placēt mihi[24] uerba eius: nā nulla ē dr̄ia circa cōgruitatē linguæ īter locutionē ꝑpheticā & cōueniētē sensui[25] hoīum. Quarto aūt mō dr̄ de eo ad q̄d cōuertit[26] cōuertibile ut והיו לדם ביבשת & erunt sanguini in sicco והיה לכנים & erit pediculis: וכתתו חרבותם לאתי׳ [27] וחניתותיהם למזמרות: licet Habib ɔfusit materiā ex q̄ fit cōuersio cū[28] eo ad q̄d cōuertit: & nullā vidi necessitatē in uerbis suis. Et forte ꝙ est huius spēi[29] illud dictum prouerbiorum capitulō.xxvi. פחם לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים לחרחר ריב: sicut carbones prunis & ligna igni sic vir

litium

ואחת עשרה הוא מן הזולת שהוא התמורה כמו מקול מחצצים שם יתנו צדקות יי׃ ושתים עשרה מן הזולת שהוא הצד המיוחד כמו שאגתי מנהמת לבי׳ אלה הם שמושי המם שהוא שמוש הזולת על הדרך השנית׃

ועוד שלישית יהיה הזולת שלו רצוני לומר שהוא התחלה שלה נקנה זולתה או שהוא גבול שנקנה לו התחלה בו מה שיעשה בשמוש אות למד בלשון העברים משל הראשון לבנימן נתן משל השני עשה לך׃ והנה יהיה הזולת שלו על תשעה עשר צדדים כמספר שמושי הלמד׃

הראשון להורות על הקנין שמחזיק ותופש הקונה כמו ליי הארץ׃ והשני על הקנין שקונה האדם כמו יי אלהים נתן לי לשון לימודים׃ והשלישי במקום בשביל כמו בבראשית סימן כד ואשר דבר לי שפירש רש״י לצרכי כמו עלי וכן בסימן כ אמרי לי אחי הוא שתרגם אונקלוס אמרי עלי וכן בסימן כו וישאלו אנשי המקום לאשתו תרגם אנקלוס ושאילו אינשי אתרא על עיסק איתתיה׃ ולכן אין לתמוה על מה שכתב רש״י כי כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על ותרגום שלהן עלי עלוהי עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגומו עמי עמיה עמהון אבל אצל אמירה נופל לי ולו ולהם עד כאן לשונו׳ כי הוא ז״ל לא אמר שלא ימצא אצל אמירה לי שפירושו בשבילי אלא שאין לי אצל דבור שפירושו אלי כמו שהוא נמצא אצל אמירה׳ ולכן אין צורך לדוחק החכם שכתב שלא אמר זה רש״י אלא על הדבור הנבואיי לא על הדבור המוחש׳ ואין נראין דבריו שהרי אין הפרש בנוי הלשון בין הדבור הנבואיי והראוי לחוש כל אדם׃ והדרך הרביעי יאמר על מה שאליו ישתנה המשתנה כמו והיו לדם ביבשת והיה לכנים׳ וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות אף כי החכם סבב החמר שממנו השנוי עם מה שאליו ישתנה ולא ראיתי הכרח לדבריו׳ ואפשר שמזה המין יהיה מה שכתוב במשלי סימן כו פחם לגחלים ועצים לאש ואיש

מדינים לחרחר ריב שפירושו שרה פחם עשוי ומוכן לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים לחרחר ריב· ואין זה שמוש החמר כמו שסבר החביב שהרי איש מדינים שבא לדומה אינו חמר לחרחר ריב· וכן נראה ממה שתרגם רב יוסף טרטקל לגומרי וקיסי לנורא וגברא תיגרנא מחרהי כהותא: וכן רשי פירש פחם לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים עשוי לחרחר ריב· ועוד יוכיח על זאת כי לא תרגם ועצים ואעיא שהוא תרגום עצים סתם אלא וקיסי שהם העצים הקטנים שמדליקין בהם את המדורה: והחמשי לצרוף כמו לשמרך מאשת רע משלי סימן ו· דמתרגמינן דהנטריך מן איתתא בישתא ולפי זה הוא דבק בצרופו אל הכתוב בסוף הפסוק הקודם שאמר ודרך חיים תוכחות מוסר לשמורך וגו· דמתרגמינן ואורחא דחיי מסכנותא ומרדותא דתנטריך וגו· ובזה הודיענו העניות והיסורין הם דרך חיים ששומרים מן האשה הרעה כי אין חפצה בעוני ויסורין כי אם בעושר וגבורת חיל למלאת תאותה שהיא כעיר פרוצה אין לה חומה: והששי להורות על התכלית כמו בבראשית סימן א יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה: והשביעי במקום על כמו בשמואל סימן ה דגון נופל לפניו ומתרגמינן דגון רמי על אפוהי וכן זבולון לחוף ימים ישכון ומתרגמינן זבולון על ספר ימא: והשמיני בא במקום מם הזמן או המקום כמו בבראשית סימן כח ואולם לוז שם העיר לראשונה ומתרגמינן וברם לוז שמא דקרתא מלקדמין· ודמיון המקום ויבא לבמה אשר בגבעון ירושלם כמו מן הבמה: והתשיעי בא תמורת בית כמו במזמור מה לרקמות תובל ומתרגמינן בלבושיהון ציורין יקרבון קורבניהון: והעשירי במקום את מורה הפעול כמו בירמיה סימן מ ויקח רב טבחים לירמיהו שהוא כמו את ירמיהו: והאחד עשר להורות על העתיד כמו בבראשית סימן ז כי לימים עוד שבעה ומתרגמינן ארי לזמן יומין עוד שבעה: והשנים עשר להורות על תכונת הדבר כמו לבטח תושיבני: והשלשה עשר ליחוד ענין כמו

litiũ ad miſcēdũ cõtentionē.i.ꝙ carbones ſunt facti & apti ad
prunas & ligna [2] ad ignem: & vir litiũ ad miſcēdũ contētionē:
& hoc nõ eſt regimen materiæ ut dixit [3] Habib: qm̃ vir litium
qui uenit ad ſil'itudinē non eſt materia ad miſcēdũ cõtētionē:
& ſic [4] videt̃ ex interp̃tatione rabi Ioſeph carbones ad prunas
& ligna parua ad ignē & vir [5] litiũ ad miſcēdũ cõtētionē: & ſic
expoſuit rabi Salamõ carbones ad prunas & ligna [6] ad ignē &
vir litiũ factus eſt ad miſcēdũ cõtētionē: ac etiã apparet ꝙ hoc
ſit ueꝝ: qm̃ non [7] interp̃tatus eſt & ligna ואע׳א cuius targũ eſt li
gna ſimpl'r: niſi קיס׳ .i. [8] ligna parua cũ q̃bus accendũt focum.
Quintus [9] ad relationē ut in ꝓuerbiis ca.vi. לשמרך מאשת רע. cu
ſtodiēdo te a muliere mala: cuius expõ eſt ut te cuſtodiant [10] a
mala muliere: & ſm hoc eſt copulatũ relatiue ei q̃d ſcriptũ eſt
in fine [11] textus p̃cedentis in quo dixit: & via vitæ ĩcrepationes
diſciplinæ ad cuſtodiēdũ te: [12] cuius q̃dem expõ eſt & via vitę
eſt pauꝑtas & pœna ut cuſtodiãt te: & in hoc [13] notificauit no
bis ꝙ pauꝑtas & caſtigationes ſunt via vitæ cõſeruãtes hoĩem
a praua muliere: [14] nam ipſa nõ vult pauꝑtatē & caſtigationes
ſed diuitias & collectionē fortũnarum ad ſatiſfaciendũ [15] ſuo
appetitui cum ſit tanq̃ ciuitas aperta abſq; mœnibus. Sextus
ad indicandũ [16] finem ut in Geneſi cap.i. יהי מאורות ברקיע השמים
להבדיל בין היום ובין הלילה fiant luminaria in firmamēto cœli [17] ut
diuidãt inter diē & ĩter noctē. Septimus ꝓ על ſupra ut [18] in Sa-
muel cap.v. דגן נופל לפניו dagon cadens faciei eius: cuius inter-
pretatio arãmea eſt dagon cadens ſupra faciem eius: [19] & ſic
זבולון לחוף ימים ישכון zabulõ ĩ littore maris hĩtabit: & ĩterp̃tatio
arãmea zabulon ſuꝑ littore maris. [20] Octau⁹ ponit̃ loco mem
tēporis ſeu loci ut in Geneſi cap.xxi. [21] ואולם לוז שם העיר לראשונה
eñiuero luz nomē ciuitatis prĩo: & ĩterp̃tatio eius ē luz nomē
ciuitatis [22] antea: & exēplũ loci ויבוא לבמה אשר בגבעון ירושלם & ue
nit in excelſum Ghibeon Hieruſalē: ac ſi diceret ex [23] excelſo.
Nonus ponit̃ ꝓ beth: ut in pſal'.xlv. לרקמות תובל ĩ recamis [24] ad
ducetur: & interpretatio eius in ueſtibus ſuis figuratis offe-
rēt oblatiões ſuas. [25] Decim⁹ ꝓ את & ſignãt actũ ut ĩ Hieremia
ca.xl. ויקח רב טבחים לירמיהו & accepit prĩceps [26] macelli Hieremię
q̃d eſt Hieremiã. XI. ad moſtrãdũ [27] futurũ vt in Geñ.cap.vii.
כי לימים עוד שבעה. nam diebus adhuc ſeptē: & ĩterpretatio eius
eſt [28] nã in tp̃e dieꝝ adhuc ſeptē in futuꝝ. XII. ſignãt diſpõnē
[29] rei vt לבטח תושיבני: quiete pones me. XIII. ad ꝓprietatē rei ut

וכעצם השמים לטהר : & sicut substātia cœli mūdiciæ.i.in dispōne
mundiciæ : & sic כדבש למתוק ut mel dulcitudini[2].i. in dispōne
dulcitudinis. Quartus decim⁹ significat materiā ut כל[3] הכלים
לזהב ולכסף oīa uasa auro & argēto. Quintus decim⁹ ad diuidē
dum partē a toto ut[4] וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה :
& oēm sanguinē non comedetis in oībus habitationibus vr̄is
volatilib⁹ & bestiis.[5] Sextus decimus ꝑ cābio ותהי להם הלבנה לאבן
והחמר היה להם לחמר habuerūt lateres saxis & bitumē[6] cemēto.i.
vice lapidum & vice cementi.[7] Decimusseptimus pro עד vsq;
ut ויצר לאמנון להתחלות : & molestum fuit Amnon ægritudini.i.
vsq; ad[8] ęgritudinē. Decimusoctauus ponitur ad iusiurādum
ut לתורה ולתעודה legi & testimonio.[9] Decimusnonus ꝑ he noti
ficationis ut אשר למלך נשען על ידו : qui regi adhęret sup eius ma
nū:[10] cuius expositio est rex: hæc sunt regimina lāmed: & licet
non omnia significent possessionē:[11] quia tamen plurima eoꝝ
significant possessionē: & quæ non significant possessionē nec
modū aliquem ex modis[12] possessionis non est faciendum de
eis regimen nisi in locis suis: ideo recitauimus omnia simul in
hoc[13] modo tertio regiminū possessionis.

[14] ¶ In regimine aūt quarto erit aliud in quo sit aliud.i.ꝙ est
[15] principiū in quo est aliud: seu est terminus a quo[16] depēdet
aliud: & hæbrei ponunt litterā beth huic regimini: & hoc etiā
diuiditur[17] decem modis.[18] ¶ Primus ad significandum
materiam ut לעשות בזהב ובכסף ובנחושת: ad faciendum cum auro
cum argento[19] & cum ære: & hæc est opinio ben Hezrę dicē-
tis[20] במראות הצובאות cū speculis hostilibus : beth pro mem.i.lo
co[21] materiæ quā significat mem ſm vnam suaꝝ significatio-
nū ut superius diximus.[22] Secundus ad significandū instru-
mentū ut הללוהו בתקע שופר : laudate eum cū sono cornu. Ter-
tius[23] ad significandum tp̄s ut בהנחל עליון גוים : faciendo excel-
sus hæreditare gentes. Quartus ꝑ עם ut[24] in lib. Numeri ca.
xii. הרק אך במשה nūqd solū cū Moise locutus est Deus: cuius in-
terp̄tatio ē si solū[25] cū Moise locutus ē. Quint⁹ ad significādū
locū statiōis ut[26] ויוסף היה במצרים: Ioseph aūt fuit in ægypto. Mo
dus sextus ad significādū mediū mot⁹ ut[27] אנכי בדרך נחני יי: ego
aūt ī viā direxit me dn̄s. Septim⁹ ad sign̄andū p̄tiū & pecuniā
p̄tii ut[28] בכסף מלא יתננה ꝑ argēto pleno det eā mihi : & ut ויעבוד
ישראל באשה & seruiuit Israel ꝑ muliere. Octauus[29] ad diuidendū
ut והנותר בבשר ובלחם & qd̄ remāsit inter carnē & inter panem.

Nonus

וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטוֹהַר שֶׁפֵּירוּשׁוֹ לְעִנְיַן הַטּוֹהַר וְכֵן כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק לְעִנְיַן הַמְּתִיקוּת׃ וְהָאַרְבָּעָה עָשָׂר לְהוֹרוֹת עַל הַחֹמֶר כְּמוֹ כָּל הַכֵּלִים לַזָּהָב וְלַכֶּסֶף׃ הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחַלֵּק הַחֵלֶק מִן הַכֹּל כְּמוֹ וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה׃ הַשִּׁשָּׁה עָשָׂר בִּמְקוֹם תְּמוּרָה כְּמוֹ וַתְּהִי לָהֶם הַלְּבֵנָה לְאָבֶן וְהַחֵמָר הָיָה לָהֶם לַחֹמֶר שֶׁפֵּירוּשָׁם תְּמוּרַת אֶבֶן וּתְמוּרַת חֹמֶר׃ הַשִּׁבְעָה עָשָׂר בִּמְקוֹם עַד כְּמוֹ וַיֵּצֵר לְאַמְנוֹן לְהִתְחַלּוֹת כְּמוֹ עַד הִתְחַלּוֹת׃ הַשְּׁמֹנָה עָשָׂר בָּא לִשְׁבוּעָה כְּמוֹ לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה׃ הַתִּשְׁעָה עָשָׂר בִּמְקוֹם הֵא הַהוֹדָעָה כְּמוֹ אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ נִשְׁעָן עַל יָדוֹ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ הַמֶּלֶךְ׃ אֵלֶּה הֵם שִׁמּוּשֵׁי הַלָּמֶד אַף שֶׁאֵין כֻּלָּם מוֹרִים קִנְיָן אַךְ אָמְנָם לְפִי שֶׁבְּרוּבָּם יוֹרוּ קִנְיָן וַאֲשֶׁר לֹא יוֹרוּ קִנְיָן וְלֹא צַד מִצְּדֵי הַקִּנְיָן אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּם אֶלָּא בִּמְקוֹמָם לָכֵן זְכַרְנוּ כֻּלָּם כְּאֶחָד בְּזוֹרֵת הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי בְּשִׁמּוּשֵׁי הַקִּנְיָן׃

ובשמוש הָרְבִיעִי יִהְיֶה הַזּוּלַת אֲשֶׁר בּוֹ הַזּוּלַת ר״ל שֶׁהוּא הַתְחָלָה שֶׁבָּהּ הַזּוּלַת אוֹ שֶׁהוּא גְּבוּל שֶׁבּוֹ נִתְלָה הַזּוּלַת וְהָעִבְרִים הִנִּיחוּ אוֹת הַבֵּית לָזֶה הַשִּׁמּוּשׁ וְגַם זֶה יִפָּרֵד לַעֲשָׂרָה צְדָדִים׃

הראשון לְהוֹרוֹת הַחֹמֶר כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת וְזֶה דַּעַת בֶּן עֶזְרָא בְּאָמְרוֹ בְּמַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת בֵּית בְּמַרְאוֹת בִּמְקוֹם מֵם רָצָה לוֹמַר בִּמְקוֹם הַחֹמֶר שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו הַמֵּם בְּאַחַת מֵהוֹרָאוֹתֶיהָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה׃ הַשֵּׁנִי לְהוֹרוֹת הַכֵּלִי כְּמוֹ הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר׃ הַשְּׁלִישִׁי לְהוֹרוֹת זְמַן כְּמוֹ בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם׃ הָרְבִיעִי בִּמְקוֹם עִם כְּמוֹ בְּסֵפֶר בְּמִדְבַּר סִינַי הָרַ״ק אַךְ בְּמֹשֶׁה סִימָן י״ב דְּמִתַּרְגְּמִינַן הֲלָחוֹד פָּרָם עִם מֹשֶׁה מַלִּיל׃ הַחֲמִישִׁי לְהוֹרוֹת עַל מְקוֹם הָעֲמִידָה כְּמוֹ וְיוֹסֵף הָיָה בְמִצְרָיִם׃ הַצַּד הַשִּׁשִּׁי לְהוֹרוֹת אֶמְצַע הַתְּנוּעָה כְּמוֹ אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי יְיָ׃ הַשְּׁבִיעִי לְהוֹרוֹת הָעֵרֶךְ וּדְמֵי הַשְּׁוִוּי כְּמוֹ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה וְכֵן וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה׃ הַשְּׁמִינִי לְחַלֵּק כְּמוֹ וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וּבַלָּחֶם׃

התשיעי

הַתְּשִׁיעִי בִּמְקוֹם הֵא הַהוֹדָעָה כְּמוֹ כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר כִּיתָּו כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר מוֹרֶה הַסְּמִיכוּת וְלָכֵן לֹא הָיָה לְהַנִּיחַ שִׁמּוּשׁ בֵּית בַּתֵּיבָה הַסְּמוּכָה כִּי אִם עַל זֶה הַצַּד כְּלוֹמַר כְּשִׂמְחַת הַקָּצִיר ׃

הצד הָעֲשִׂירִי לְהוֹרוֹת הָעִנְיָן הַקָּרוֹב הַסָּמוּךְ כְּמוֹ וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁפֵּירוּשׁוֹ סָמוּךְ לְיוֹם הַשְּׁבִיעִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר בָּשָׂר וָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל קֹדֶשׁ הַקָּבָּ״ה שֶׁיּוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו נִכְנַס בּוֹ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ כִּלָּה בּוֹ בְּיוֹם ׳ הֵא לָךְ עֲשָׂרָה צַדֵּי שִׁמּוּשׁ בֵּית ׃

אך אָמְנָם לִפְעָמִים תֶּחְסַרְנָה הַבֵּית וְהַלָּמֶד וְהֵן מוּבָנוֹת לְפִי הָעִנְיָן כְּמוֹ אִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה כְּלוֹמַר בְּבֵית וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַיִם כְּלוֹמַר לִירוּשָׁלָיִם ׳ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הָאַחַת בִּמְקוֹם חֲבֶרְתָּהּ רְצוֹנִי לוֹמַר הֵא בִּמְקוֹם לָמֶד כִּי כָּל מִלָּה שֶׁצְּרִיכָה לָמֶד בִּתְחִלָּתָהּ תַּטִּיל לָהּ הֵא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ חָרָנָה שֶׁהוּא כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ לְחָרָן ׃

והדרך הַחֲמִישִׁי הוּא מַה שֶּׁאוֹתוֹ הַזּוּלָת אוֹ שֶׁהוּא הַתְּחִלָּה שֶׁאוֹתוֹ הוּא הַזּוּלָת אוֹ שֶׁהוּא גְּבוּל שֶׁאֵל עַצְמוּת אוֹתוֹ תְּחִלָּה הַזּוּלָת וְהוּא גְּבוּל הַנּוֹדֵד בֶּאֱמֶת כִּי הוּא הַפָּעוּל הַמַּגְבִּיל בֶּאֱמֶת פּוֹעַל הַפּוֹעֵל וְעָלָיו יַעֲבוֹר כְּמוֹ רְאוּבֵן לָמַד אֶת הָאוֹכְלִים לֶחֶם ׳ הֲרֵי אֶת הוֹרָה עַל פְּעוּלֵי הַלִּימּוּד אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם יַעֲבוֹר פּוֹעַל הַלִּימּוּד כִּי גַּם הָאוֹכְלִים יַגְבִּילִם מִלַּת אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא מַגְבִּיל פּוֹעַל הָאֲכִילָה וְהִנֵּה שֵׁם הָאוֹכְלִים הַתְּחִלָּה לָזֶה הַגְּבוּל וּגְבוּל מַגְבִּיל פּוֹעַל הַלִּמּוּד ׳

הֵא לָךְ חֲמִשָּׁה דַּרְכֵי הַשִּׁמּוּשׁ בִּנְטִיַּת הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר הָאַרְבָּעָה הָרִאשׁוֹנִים הוּא בָּאוֹתִיּוֹת וְהָאַחֲרוֹן בְּמִלַּת הַטַּעַם לְבַד ׃

וגם לָאַרְבָּעָה הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ מִלּוֹת הַטַּעַם מְיוּחָדוֹת מִשְׁתַּוּוֹת בַּהוֹרָאָה לָאוֹתִיּוֹת שֶׁזָּכַרְנוּ ׳ וְזֶה כִּי בִּמְקוֹם הַמֵּם תָּבֹא מִלָּה פְּשׁוּטָה שֶׁהִיא מִן ׳ וּשְׁתַּיִם מוּרְכָּבוֹת כְּמוֹ שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ שֶׁלּוֹ שֶׁלִּיךְ שֶׁלָּהּ שֶׁלָּנוּ שֶׁלָּכֶם שֶׁלָּכֶן שֶׁלָּהֶן שֶׁהֵן מוּרְכָּבוֹת מִן הַשִּׁין שֶׁהוּא מְקוֹם אֲשֶׁר וּמִלַּת לִי וְלָךְ וְכוּלֵי אוֹ כְּמוֹ מִמֶּנִּי מִמְּךָ מִמֶּנּוּ מִמֵּךְ מִמֶּנָּה מִמֶּנּוּ מִכֶּם מֵהֶם מִכֶּן מֵהֶן וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּסוֹף מֵהֵנָּה שֶׁהֵן

מורכבות

Nonus pro he notificationis ut בשמחת בקציר ut lætitia messis: qm̃ tau בשמחת[2] significat continuitatem: vnde nõ debebat poni regimen beth in dictione[3] continuata nisi hoc modo idest בשמחת הקציר.[4] Modus decimus ad significãdũ rem ꝓpinquam cõtinuatã ut ויכל אלהים ביום השביעי compleuitq;[5] Deus in die septimo: & expositio eius est prope diem[6] septimum ẜm rabi Simeon dicentẽ homo corruptibilis qui non scit horas suas[7] & puncta: oportet eum addere diei festiuo aliquid diei laboris. Deus uero qui bene scit horas suas & puncta ingreditur[8] in eum tanq̃ pilum capilli: & videẜ ac si cõpleuisset in eo die. Ecce tibi decem modi[9] regiminis beth.

[10] ¶ Verũtamen quãdoq; deficiunt beth & lãmed & intelligũtur[11] ex re ipsa ut אם בית אישה נדרה si domi viri sui vouit.i. בבית in domo:[12] ויבאו ירושלים & uenerunt Hierusalem.i. ad Hierusalem: & aliqñ est altera pro[13] altera.i. he loco lãmed: nam oĩs dictio quæ ĩdiget lãmed[14] in principio sui pone ipsi he in fine ut. וילך חרנה & iuit Harã: quod est ad Haram.

[15] ¶ Modus autẽ quintus est quãdo ipsum aliud aut est principiũ[16] alterius alius: aut est terminus a substãtia[17] cuius dependet aliud: & est terminus transitiui in rei veritate: nam ipm̃ est actum terminans[18] uere actionem agentis: & ad id transit ut ראובן למד את האוכלים לחם Ruben docuit comedẽtes panẽ:[19] ecce q̃ את significat acta doctrinæ ad quæ trãsit uerbum doctrinæ.[20] nam etiam comedẽtes eos terminat dictio את הלחם: quæ terminat uerbum comestionis:[21] vnde nomen comedẽtes est principium huius termini & terminus terminans uerbũ doctrinæ.[22] Ecce tibi quinq; modi regiminis circa declinationem nominum: quorũ quatuor[23] primi sunt in litteris: vltimi⁊ uero in dictione rationis tantum.

[24] ¶ Sic etiã & quatuor primis sunt dictiones rationis ꝓpriæ æquales[25] in significato lr̃arum supradictaꝝ: nã loco mem ponit[26] dictio simplex q̃ ẽ מן.i.ex: & duæ cõpositæ ut שלו שלי שלך שליך שלה שלנו שלכם שלכן שלהן שהן[27]: q̃ sunt cõpositæ ex scin: q̃ est[28] loco אשר & dictõe לי ולף &c. aut ut ממנו[29] ממני ממך ממנו ממך ממנה: & aliqñ cũ additõe he in fine ut מהנה: q̃ qdẽ sunt בכם מהם מכן מהן compositæ

cōpositæ ex dictione מעם quæ est cā duplicis mem in pluribus eaꝝ:& ex lřis [2] cōnotationū iam dictis in cōnotationibꝰ nominum. Loco uero lāmed ponitur לי לך לו לנו לכם להם ליך לה לכן להן etiam dictio אל & cōposita eius quę sūt אלי אליך [4] אליו אלינו אליכם אליהם אליך אליה אליהן aut עלי עליך עליו עלינו [5] עליכם עליכן עליך עליה aut dictio בעבור aut בשביל [6] & earum cōpositę. Loco uero beth in dictiōibus rationis utplurimū sunt בי בך בו [7] בנו בכם בהם בך בה בכן בהן ; licet quādoq possumus dicere φ ponit̃ [8] loco על & similia ut diximus in regiminibus eius.

[9] ¶ Hæc sunt regimina lřarum quæ ingrediunt̃ in cōpōnem orōnis. [10] Attñ lřæ seruiētes plurali masculino & fœminino & [11] loquenti ꝑ se & pñti & abñti & futuro & regimini noīs uerbi [12] iam declaratę sunt partim in capl'is p̃cedētibus: loco quaꝝ nulla est dictio [13] rōnis p̃ter has q̃s hic narrauimus p̃ter cōmutationē caph tm̄:loco cuius ē dictio [14] כמו sicut & dictio כגון ut: exēplū huius כי כמוך כפרעה sicut tu sicut Pharaon.i. ut Pharaō.

[15] ¶ Verūtamen litteræ reliquæ seruientes & earum rationes iam declarauimus [16] aliquas earū in capitulis pręcedētibus p̃ter regimen caph & scin [17] & he & aleph & yod & tau & nun & vau:circa earum ꝑticularia:licet plurimæ [18] earum indigeant separatis s̃monibus : & iō hucusq de eis loqui distulimus: ad hoc ut oīa [19] vniuersalia regiminis in vno capl'o simul scribantur:& ideo ponimus eis signū: & eas exponemus s̃m [20] signū earum quod est כשה איתנו & a caph incipiemus:& dicemus.

[21] ¶ Qđ regimē caph cum p̃cesserit est dupliciter : nā aliquādo [22] ponit̃ ad faciēdū siĺitudinē simpl'r & uere:& aliqñ ponit̃ ad similitudinē [23] cū defectu & nō vere & pūctualiter. exēplum primi ככל אשר אני מראה אותך בהר vt totū quod ego demōstro tibi [24] in monte. exēplū secūdi כחצות הלילה vt media nox כדברים האלה vt uerba ista: כמעט וגרים בה quasi habitarent in ea והיה במקדיש fuit [25] tanquam mutus. [26] ¶ Aliquando autem erit similitudo ex parte vnius similium : & tunc ponitur [27] caph in principio vnius ut אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי Hefrayn & Manasses ut Ruben [28] & Simeon erunt mihi. aliquādo vero erit siĺitudo ex parte duorum similium simul:& tunc [29] ponitur caph in principio amborū ut כעמי כעמך ut populus meus ut populus tuus: כסוסי כסוסיך ut equus meus ut equus tuus.

מורכבות ממלת מעם והיא סיבת השתי ממין ברבן ומאותיות הכנוים שכתבנו בכנויי השמות · ובמקום הלמד תבא לילך לו לנו לכם להם ליך לה לכן להן גם מלת אל ומורכביה שהם אלי אליך אליו אלינו אליכם אליהם אליך אליה אליהן או עלי עליך עליו עלינו עליכם עליהם עליך עליה עליהן · או מלת בעבור או בשביל ומורכביהם · ותמורת הבית במלות הטעם על הרב הן כי בך בו בנו בכם בהם בך בה בכן בהן אף כי לפעמים אפשר שנאמר שתבא תמורת על וכיוצא בה כפי מה שכתבנו בשמושיה ׃

אלה הם שמושי האותיות אשר להם מבא בהרכבת המאמר · ואמנם האותיות המשמשות לרבוי ולזכר ולנקבה ולמדבר בעדו ולנמצא ולנסתר ולעתיד ולשמוש שם הפעל ההגרה כבר התבארו במקצת בשערים הקודמים ׃ ואין תמורתן מלת טעם זולת מה שכתבנו פה כי אם תמורת הכף לבד שבמקומה מלת כמו ומלת כגון ׃ המשל בזה כיכמוך כפרעה כמו פרעה ׃

אמנם האותיות המשרתות הנשארות ודיניהן כבר בארנו מקצתם בשערים הקודמים זולת שמוש הכף והשין וההא והאלף והיוד והתו והנון והוו בפרטי דיניהם ואף שהרבה מהם ראוים לנפרדים איחרנו לכתוב אתם עד כה · כדי לחבר כל כללי השמוש בשער אחד ולכן נניח להן סימן ונפרש אותן על פי סימניהן והוא כשה איתנו ונתחיל אם כן מן הכף ונאמר ׃

והנה שמושי הכף בהיותה בראש לשני ענינים כי לפעמים תבא לדמות דמיון גמור באמת ולפעמים תבא לדמות בחסרון בלא צמצום וכוון משל הראשון ככל אשר אני מראה אתך בהר משל השני כחצות הלילה כדברים האלה כמעט וגרים בה ויהי כמחריש ׃

והנה לפעמים יהיה הדמיון מפאת אחד הדומים ואז תבא הכף בראש אחד כגון אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ולפעמים יהיה הדמיון מפאת שני הדומים יחד ואז תבא כף בראש כל הדומים כמו כעמי כעמך כסוסי כסוסיך ׃

ושמוש השין בהיותה בראש הוא אחד לבד שהוא שמוש הצרוף כי תבא במקום אשר כמו שככה לו שיי אלהיו ועל הרב תהיה נקודה בסגול אך לפעמים תבא בפתח כמו שקמתי דבורה ואחת באה בקמץ שאתה מדבר עמי ואחרת בשוא שהם בהמה׃

ואולם ההא שמושיה תשעה הראשון כי לפעמים תבא הא בראש התיבה כשהיא נקודה בפתח או בקמץ או בסגול להודעת הענין שתורה התיבה שנפלה עליה בראשה ותהיה הוראתה אשר הוא או אשר היא ובאה בהרכבה בדרך נוטריקון חסר אשר כי באמר רוח האדם העולה היא למעלה פירושו רוח מי שהוא אדם אשר היא עולה למעלה ולזה נשתבש רבי דוד קמחי והחביב עמו באמרם כי ההין הללו כשהן על עבר תורינה אשר לבד כמו הבאה ליעקב מצרים פרושו אשר באה ליעקב במצרי׳ ולפי דעתי פירושו האמתי אשר היא באה ואין בזה הפרש בין השמות והפעלים משל הבאה בפתח ואחריה דגש שהוא על הרב הצדיק אבד · ואשר אין אחריה דגש כמו הברכה אחת · ומשל הבאה בקמץ והיא כשתבא אחריה אחת מאותיות הרפיון כמו העולה היא הרך בך · אך לפעמים גם כשאחריה אות גרונית תבא בפתח כמו העבד העברי ועל המעט תבא בסגול כמו מי כהחכם׃

והשמש השני הוא שתבא ההא בראש התיבה להורות על הספק וזה יהיה דרך תימה או דרך שאלה בין בראש השמות בין בראש הפעלים בין בראש מלות הטעם משל השמות הבת תשעים · משל הפעל המלוך תמלוך · משל המלה האם אין עזרתי בי · ואם תבא אחריה אות גרונית תנקד בפתח גדול וזה על הרב כמו האיש כמוני ואם אין אחריה אות גרונית תבא בחטף פתח כמו השמע עם ולפעמים באות גרונית תבא בסגול כמו האמור · אך כשהספק במקום שאלה אם אחרי ההא תבא אות נקודה בשוא נע אף כשאינה גרונית תבא ההא בפתח גדול כמו השמנה היא הבמחנים ולכן אמר בן עזרא שזה להא התימה כי הוא

Regimen vero scin qñ est in principio est vnũ tm̃ quod est regimen[2] relationis: nam ponit̃ loco אשר qualis: vt שנכה לו cui hoc est ei שי׳[3] אלהיו & vtpl'm erit punctũ eius seghol: licet aliqñ erit pathah vt[4] שקמתי דבורה φ insurrexi debora: & vnũ tm̃ in kamecz ut שאתה מדבר עמי φ tu loq̃ris mecũ: & vnũ tm̃ in sceua[5] ut שהם בהמה φ ipsi sunt bestiæ.

[6] Regimen uero he est nouẽ modis. Primũ quidẽ: qm̃ aliqñ ponit̃ he[7] in principio dictionis cũ fuerit in pathah: aut in kamecz: aut[8] in seghol ad notificandũ id qđ significat dictio in cuius initio ponit̃: & erit[9] significatio eius אשר הוא qui est: aut אשר היא quæ est: & ponit̃ in compõne p viã notarecon. i. initio dictionũ[10] cũ diminutione אשר qualis: nã cũ dicimus רוח האדם העולה היא למעלה spititus hoĩs qui ascẽdit sursum: expositio eius est spiritus eius:[11] qui est hõ qui est ascẽdens supius: & iõ errauit rabi Dauid kimhi[12] & Habib cũ eo: dicentes quidẽ φ istę litteræ he cum fuerint in p̃terito significant tm̃ אשר qualẽ[13] ut הבאה ליעקב מצרים: cuius expositio est quæ uenit ad Iacob ĩ Aegyptum: attñ f̃m me[14] expositio uera est אשר היא באה: quæ ipsa uenit: & nõ est in hoc differẽtia inter noĩa & uerba:[15] exẽplũ autẽ eius quæ est in pathah & post eã daghesc qđ est ut in pluribus הצדיק אבד iustus piit: & qđ[16] nõ est post eã daghesc vt הברכה אחת bñdictio vna: & exẽplũ eius q̃ est ĩ kamecz: & est illa[17] post quã erit vna lr̃a℞ leniũ ut הרך בך: העולה היא[18] & aliqñ ẽt φ sit post eam lr̃a gutturalis est ĩ pathah vt העברה עברי[19] f̃uus hębreus: & raro erit ĩ seghol ut מי בהחכם qs sicut sapiẽs.[20] Scđm regimẽ est qñ erit he in principio dictionis ad significandũ[21] dubiũ: & hoc erit via admirationis: aut via interrogatiõis[22] tã in principio nominũ q̃ in principio verbo℞ q̃ ẽt in prĩcipio dictionum rõnis: exẽplũ[23] nominũ הבת תשעים si nonagenaria: exẽplũ verbi המלוך תמלוך si regnãs: exẽplũ dictionis[24] האם אין עזרתי בי si nõ est iuuamẽ meũ mihi. si aũt uenerit post eam lr̃a gutturalis erit ĩ pathah[25] magno: & hoc ut pl'm vt האיש כמוני si vir vt ego. si uero nõ fuerit post eã lr̃a guttutalis erit[26] in rapiẽte pathah vt השמע עם si audiuit ppl'us: & aliqñ in lr̃a gutturali erit seghol ut[27] האמור: attñ qñ dubiũ fuerit loco interrogatiõis si post he fuerit lr̃a[28] cum sceua moto licet non fuerit gutturalis: tunc erit he ĩ pathah magno ut[29] השמנה היא an pĩguis sit: הבמחנים si in agris: & ideo dixit ben Hezra φ est he admirationis: nam ipse

 non

non posuit differẽtiam inter he admirationis & he interroga tionis: & sic etiam qñ erit he[2] supra yod in sceua: tũc erit he in pathah magno: & yod cõuertit mota ut[3] הידעתם את לבן si agno uistis Laban. Tertiũ regimen est regimẽ affirmationis: & hoc [4] in principio dictionis לא ut הלא: aut ĩ prĩcipio aliaꝝ dictionũ ut הנגלה נגליתי si discoopiẽdo discooptus sum.[5] Quartũ ẽ regimẽ uocationis vt הדור אתם ראו o generatio vos videte. Regimẽ [6] vero quintũ quãdo ponit in principio ad significãdũ aliquẽ modũ modoꝝ partis linguæ a quo deriuata[7] est illa dictio: aut eius similis ut המולה: ꝙ he uenit ad denotãdũ[8] ꝙ hoc nomẽ deriuat: aut ꝙ sit simile deriuato a הופעל: & sic אש המסים: he[9] est similis ei quod deriuat a הפעיל: & huius regiminis est significare[10] cõiugationẽ. i. הפעיל seu הופעל ẽt in impatiuo נפעל[11] ut הנבא בן אדם prophetiza fili hoīs: & in uena eius ut כהגלות: & ĩ cõiugatione התפעל: ꝙ omnia ista sunt[12] addita he in principio ut superius diximus. Sextum autẽ regimẽ quando ponit[13] ad significãdum sexum fœmininũ tam in nominibus ut מנוחה q̃ in uerbis נחה[14] שקטה שכנה: & tunc est ꝓducte. Septimum regimen qñ uenit in fine[15] cum excipiẽte ad significandũ cõnotationẽ fœminini ut והשקה. Octauũ[16] qñ ponit in fine loco lãmed in principio ut וילך חרנה: quod est ut לדרן.[17] Nonum quando est in fine ꝓpter mltitudinẽ formaꝝ uerboꝝ ut אשמע[18] אשמעה מה ידבר האל audiam quid dicet dominus.

[19] ¶ Regimina autem aleph sunt duob⁹ modis. Primus[20] quidem quando est in principio uerboꝝ futuri ad significãdum loquentem[21] ꝓ se ut אשב ראש sedebo in capite. Secundus uero qñ est in medio dictiõis: quia sequit[22] ꝓlationẽ motus litterę ꝑcedentis: & hoc est proprium ipsi aleph ꝙ[23] sequitur omnia puncta præter sciurek magnum: exemplum eius ꝙ[24] sequitur pathah ut ואוריד כאביר יושבים: & seghol ut פלא[25] & kamecz ut וקאם שאון: & ceri ut ראשית: & hirek ut[26] ראשון: & holem ut ראש: & col lectionẽ labioꝝ ut מסעף פארה.[27] Et sic ẽt hẽt qd ꝓpriũ ĩ qescẽte & latẽte & ablatione & additiõe: nã aliqñ aleph[28] loquẽtis ꝓ se est qescẽs ut in. iii. lib. regũ ca. xi. ואענה את זרע דוד & afflixi semẽ Dauid:[29] & aliqñ est latẽs vt אומר אלי על תעלני בחצי ימי dicã Deus meus nõ abscõdas me ĩ dimidio dieꝝ meoꝝ: cuius rõ ẽ אאומר

& sic

לא הפריש בין הא התימה להא השאלה · וכן גם כן כשתבא ההא על יוד נקודה בשוא תבא ההא בפתח גדול והיוד תשוב נחה כמו הידעתם את לבן ׃ והשמוש השלישי הוא שמוש הקיום וזה בראש מלת לא כמו הלא או בראש תיבות אחרות כמו הנגלה נגליתי והרביעי הוא שמוש הקריאה כמו הדור אתם ראו ׃ והשמוש החמישי כשתבא בראש להורות צד מצדי חלק הלשון אשר נגזרה ממנו התיבה ההיא או הדומה לה כמו המולה שבאה ההא להורות שזה השם נגזר או דומה אל הנגזר מן ההפעל · וכן אש המסים ההא דומה למה שנגזר מן ההפעיל · ומן השמוש הזה הוא המורה על הבנין רצוני לומר ההפעיל או ההפעל בראשם · גם בצווי הנפעל כמו הנבא בן אדם ובמקורו כמו בהגלות ובבנין התפעל שכל אלה נוספי הא בראשם כמו שכתבנו למעלה ׃ והשמוש הששי שתבא להורות על סוג הנקבה בין בשמות כמו מנוחה בין בפעלים נחה שקטה שכבה ואז היא מלעיל ׃ השמוש השביעי כשתבא בסוף במפיק להורות על כנוי הנקבה כמו והשקה ׃ השמוש השמיני כשתבא בסוף במקום למד בראש כמו וילך חרנה לחרן ׃

השמוש התשיעי כשתבא בסוף לרבוי צורות הפעלים כמו אשמע אשמעה מה ידבר האל ׃

ושמושי האלף הם בשני דרכים · הדרך הראשון בא בראש פעלי העתיד להורות המדבר בעדו כמו אשב ראש · השני בא באמצע התיבה להיות נמשך להברת תנועת האות הקודמת וזאת סגולה מיוחדת לאלף שהיא נמשכת לכל הנקודות זולת השורק גדול · המשל בזה כי היא תמשך אל הפתח כמו ואוריד כאביר יושבים · ואל סגול כמו פלא · ואל קמץ כמו וקאם שאון · ואל צרי כמו ראשת · ואל חירק כמו ראשון ועם חלם כמו ראש ועם קבוץ שפתים כמו מסעף פארה · וכן יש לה סגולה בנח ובהסתר ובחסרון ובתוספת כי לפעמים אלף המדבר בעדו נחה כמו בג מלכים סימן יא ואענה את זרע דוד · ופעמים נסתרת כמו אמר אלי אל תעלני בחצי ימי שדינו אמר ·

וכן באמצע התיבה כמו שריתיך לטוב שדינו שאריתיך · ולפעמים חסרה בבנין הפעיל כמו שקר מזין ובדגוש מלפנו מבהמות ארץ ולפעמים באה נוספת בראש השמות על האותיות השרשיות כמו אזרוע אבן · וכן באמצע הפעלים כמו והאזניחו נהרות ׃

ושמושי היוד הם שבעה · האחד לנסתר העתיד בין יחיד בין רבים כמו יגיד יגידו ועל המעט גם לנקבות הרבות כמו וישרנה הפרות ולפי דעתי היוד מורה על העתיד ותוספת הנון היא בסוף יורה על הנקבה ׃ והשני כי תבא בסוף העבר להורות המדבר בעדו כמו שמרתי וכן בשם הפעל כמו טוב תתי או עם תוספת נון קודמת אליה כמו לשרתני ׃ והשלישי כי תבא בסוף הצווי להורות על הנקבה היחידה כמו עורי לבשי ׃ והרביעי בסוף התיבה בסמיכות להורות על רבוי הזכרים כמו דברי אגור ולפעמים בלי סמיכות כמו לנביאי מלבם ׃ והחמישי כי לפעמים תבא בסוף השמות לאות היותם תארים בין שיהיו שמות הפועלים כמו שכני · או שמות היחס כמו ראובני · ולפי דעתי לזה המין תכנס כשהיא נוספת בסוף הפעלים כמו אוהבתי לדוש · שהיא לאות תאר פעל אהבת הדישה ׃ והששי כשתבא בסוף מלות הטעם כי לפעמים תבא להורות צד ענין המלה כמו זולתי כלב בלתי טהור כי היוד תורה צד ההפרדה והשלילה ולפעמים על המדבר בעדו כמו אלהים זולתי ומושיע אין בלתי ׃ והשביעי כשתבא כפולה עם כף מפסקת באמצע האחרונה להורות נכח הנקבה והקודמת לפעמים להורות רבוי הענין כמו למנוחיכי ולפעמים בלא רבוי כמו עליכי ׃ וסגולתה הוא החסרון כי נמצאת חסרה בכל צווי נחי הפא יוד כמו שב דע וכן לפי רוב המדקדקים במלת וזמרת אשר בפסוק עזי וזמרת יה שדינו וזמרתי וכן תרגם אנקלוס תוקפי ותושבחתי וראיתם היא היות הריש בקמץ ואלו היתה תיבה סמוכה לחברתה היתה בפתח · וכן בשמואל שהוא א מלכים סימן כו כתוב נתנך יי היום ביד שהיוד בקמץ והוא לפי דעת אלה חסר יוד שדינו בידי וכן תרגם שם יונתן דמסרך יי יומא

& sic etiã ĩ medio dictiõis ut שישתך לאריוב: cuius rõ est שריתיך: & aliqñ[2] aufert in cõiugatiõe ut הפעילי שקר מזן: & in daghescsata מלפנו מבהמות ארץ doce nos plus q̃ bestias terrę:[3] & aliqñ addit ĩ principio noĩum lr̃is radicalibus vt[4] אזרוע אבן: & sic ẽt in medio verbo℞ vt והאזניחו נהרות.

[5] ¶ Regimina aũt yod sunt septẽ. Primum aũt absentis futuri tam singularis[6] q̃ pluralis ut יגיד יגידו nunciabit nũciabunt: & raro ẽt fœminis[7] pluribus ut וישרנה הפרות & dirixerũt vaccæ: & apud me yod indicat futurũ:[8] & additio nun & he in fine indicat sexum fœmininũ. Scd̃m qñ venit[9] in fine p̃teriti ad indicãdum loquentẽ pro se ut שמרתי: & sic in nomĩe uerbi ut[10] טוב תתי melius est dare me: aut cum additiõe nun p̃cedẽtis ut לשרתני.

[11] Tertium qñ venit in fine imperatiui ad significandum sexũ fœmininũ singularem ut עורי[12] לבשי. Quartũ in fine dictionis in cõtinuatione ad significandũ plures[13] masculos ut דברי אגור verba aghur: & aliqñ absq̧ continuatione: ut לנביאי מלבם p̄phetis meis ex corde eo℞.[14] Quintũ aliquãdo uenit in fine nominum ad ostendendũ ꝙ sint agnomina[15] siue fuerint noĩa uerborũ ut שבט: siue nomina familię ut ראובני:[16] & apud me in hãc speciem ingreditur cum fuerit addita in fine uerbo℞ ut אוהבתי לדוש dilexi[17] cõtusionẽ: quæ est ad indicãdum agnomẽ uerbi אהבת הדישה dilectionis cõtusionis eius. Sextũ quãdo uenit[18] in fine dictionũ rationis: nam aliqñ uenit ad significandũ modũ dispositiõis dictionis ut[19] זולתי כלב p̃ter caleb: בלתי טהור nõ mũdus: nam yod indicat modũ separationis & denegationis: & aliquãdo[20] significat loquẽtem pro se אלהים זולתי ומושיע אין בלתי dñs alius & saluator non est p̃ter me.[21] Septimũ cũ venerit duplicata cũ caph pausæ inter media: vltima quidẽ ad sigñandũ[22] p̃ñtiam fœminæ: p̃cedens uero ad indicãdũ pluralitatẽ rei ut למנוחיכי:[23] & aliqñ absq̧ p̃litate ut עליכי. Propriũ aũt ei⁹ ẽ defectio: nã[24] repitur deficiens in oĩ imp̃atiuo qescentiũ pe yod ut שב דע: & sic s̃m p̃limos[25] grãmaticos in dictiõe וזמרת: q̃ est in uersu עזי וזמרת יה fortitudo mea & laus mea dñs: cuius vis est וזמרתי:[26] & sic ĩterp̃tatus ẽ onchlos fortitudo mea & laus mea: & rõ eo℞ est qm̃ resc est in kamecz:[27] si aũt eẽt dictio cõtinua subsequẽti eẽt in pathah: & sic ẽt ĩ Samuele[28] p° regũ ca. xxvi. scriptũ ẽ נתנך יי היום ביד tradidit te dñs hodie ĩ manu: cuius yod est cũ kamecz: & s̃m[29] eos deficit yod: & est sicut בידי in manu mea: & sic ĩterp̃tatus ẽ ibi Ionathan ꝙ tradidit te Deus hodie

 in posse

in posse meũ. Rabi Salamõ autẽ noluit hoc: & opinatus ẽ ꝙ di ctio זמרת est continua dictioni[2] dñi: & eum cõpulit ad hoc pũ ctuatio עז. nam si esset yod: ipsa yod cõnotationis esset[3] hayn cũ sciurek: oĩs enim dictio binaria punctuata cũ pleno ore cũ [4] ꝓlongeť cum lr̃a tertia & scđa non fuerit cũ sceua ĩ rapiente: idest apud[5] me ꝙ plenũ os ipsius kamecz nõ est ex raptu ipsius sceua subsequẽtis. [6]Prima qdẽ est pũctuata cũ sciurek: vt עזי עז חקחק. Verũtñ ꝙ[7] ĩuenimus subsidiũ opinioni rabi Salamonis ex ĩterp̃tatione hierosolomitana dicẽte fortitudine & multitu dine laudis[8] timet totus orbis Deum. Quãq̃ videatur ꝙ iste auctor notauit kamecz[9] ipsius resc: & ideo ĩterp̃tatus est זמרת discõtinuatũ: qđ non fecit rabi Salamon q scripsit ꝙ sit conti nua[10] dictioni Dei ut לעזרת י״: & est dicendũ ꝙ rabi Salamon non notauit kamecz[11] resc: qm̃ hoc nõ est necessariũ ĩ grãmati ca: licet sit cõtinua: & hæc etiã videť[12] esse opinio rabi Dauid kimhi in Samuele in expõne ביד.i. in manu: dicentis & possu= mus[13] exponere ביד cõtinuatim: licet sit cum kamecz: & res cõ= tinuata deficit: & expositio eius est in manu[14] vnius hominum meorũ: & ratio apud me est: qm̃ aliqñ ſm oẽs[15] grãmaticos in cõtinuatione venit kamecz loco pathah ut scripsimus in com mutatione[16] punctoꝝ: quare magis cõgrua videnť uerba rabi Salamonis q̃ uerba eoꝝ: nam ipse bene potest respõdere[17] ra= tioni eorũ: ipsi uero non possunt respõdere rõni eius contra eos in dictione עזי.

[18] ℭ Regimina uero tau ueniunt aliqñ in principio dictionis & aliqñ[19] ĩ fine: & aliqñ in prĩcipio & in fine simul. In prĩcipio [20] aũt trib⁹ regiminibus: vnũ quidẽ in uerbo futuri ad signifi cãdũ pñs masculinũ in singulari vt[21] תדבר: & in pl̃ali ut תדברו. Secundũ ad significandũ fœminã singularẽ p̃sentẽ[22] ut תדברי & absentem תדבר: & plures præsentes תדברו & absentes תדברנה. [23]Tertium uero in nominibus ad significãdũ ꝙ sint deriuata a uerbis vt תמונה תנופה[24] תרומה תקומה. In fine uero uenit in tribus regiminibus. Primo[25] in p̃terito absq; additione alterius lr̃æ in masculo quidẽ pñti cum kamecz ipsius tau: & fœminæ pñti [26]cum sceua ipsius tau: ut שמרת שמרת: & cum additiõe mem in pñtib⁹ pl̃ibus masculis ut[27] דברתם: & pñtibus fœminis cũ ad= ditione nun ut פקדתן. Secundo in noĩbus[28] ad significandum pl̃itatẽ fœminaꝝ cũ holem in lr̃a p̃cedẽte tau ut עומדות[29] חוצות שלימות. Tertio uero ad significãdũ fœminã seu ꝯtinuitatẽ eius:

& hoc

דין בידו· אבל רש״י מיאן זה וסבר שמלת וזמרת סמוכה לתיבת השם· ודחקו לזה נקוד עזי כי אלו היתה היוד יוד הכנוי היתה העין בשורק כי כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלא פום כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנית בשוא בחטף רצונו לומר לפי דעתי שאין מלא פום הקמץ מחמת חטיפת השוא הבא אחריו· הראשונה נקודה בשורק כמו עז עזי חק חקי· והאמת כי בזה מצאנו עזר לרש״י מן התרגום ירושלמי שתרגם תוקפן ורוב תושבחן דחיל כל עלמא יי׳· אך אמנם נראה שהירושלמי חשש על קמץ הריש ולכן תרגם זמרת מוכרת· ולא כן רש״י שכתב שהוא דבוק לתיבת השם כמו לעזרת השם· ויש לומר שרש״י לא חשש לקמץ הריש כי אין זה הכרח בדקדוק אף על פי שהוא סמוך וכן נראה גם דעת רבי דוד קמחי בפירוש שמואל בפירוש ביד שכתב שם ויתכן לפרש ביד סמוך ואף על פי שהוא קמוץ והנסמך חסר ופירושו ביד אחד מאנשי· והטעם לפי דעתי מפני שלפעמים לדעת כל המדקדקים בסמיכות בא קמץ תמורת פתח כמו שכתבנו בתמורת הנקודות ולכן נראין דברי רש״י מדבריהם שהוא ז״ל יש לו להשיב על טענתם ולהם אין דרך לתרץ ולהשיב לטענתו עליהם במלת עזי·

ושמושי התו באו לפעמים בראש התיבה ולפעמים בסוף ולפעמים בראש ובסוף יחד· בראש לשלשה שמושים האחד בפעל העתיד להורות נכח הזכר ביחיד כמו תדבר וברבים כמו תדברו· והשני להורות הנקבה היחידה לנכח תדברי ולנסתרת תדבר ולרבות לנכח תדברו ולנסתרות תדברנה׃ והשלישי בשמות להורות שהם נגזרים מפעלים כמו תקומה תרומה תנופה תמונה· ובסוף באה לשלשה שמושים· הראשון בעבר בלא תוספת אות אחרת לנכח הזכר בקמץ התו ולנכח הנקבה בשוא התו כמו שמרת שמרת ובתוספת מם לנכח רבוי הזכרים כמו דברתם ולנכח הנקבות בתוספת נון כמו פקדתן· והשני בשמות להורות רבוי הנקבות בחלם באות הקודמת אל התו כמו עומדות חוצות שלמות· והשלישי להורות על הנקבה או על סמיכותה

וזה בין

וזה בין למי שלא ישתנו בסמיכות כמו הולכת גברת בין למשתנים כמו נחלת יי׳ אלא שיש הפרש במשתנים בין הסמוך והמוכרת כי נקודת האות הקודמת אל התו תבא על הרב בסמוך בפתח כמו מכת חרב ובמוכרת בקמץ כמו מכת בלתי סרה׳ ובראש וסוף השמות הנגזרים מפעלים כמו תפארת תלבושת הראשונה להורות גזרתם ובסוף לאות הנקבה וסגולת התו הוא החסרון כי לפעמים כשתתחבר תו השרש עם תו הנכח או המדבר בעדו תחסר תו השרש ותבא תו האות בדגש כמו והמתה ושחתה ומתי ושחתם׃

ושמושי הנון גם כן יש מהם בראש התיבה ומהם בסופה בראש לשני ענינים האחד בפעלי העתיד כמו נעשה ונשמע והשני להוראת בנין נפעל כמו נכסוף נכספת נשאל נשאל ובסוף לפעמים בלא תוספת אות אחרת ולפעמים בתוספת׃ בלא תוספת לדעת רב הקדמונים באה לשני ענינים האחד להורות היחידה נקבה נמצאת בעתיד כמו תתחמקין תדבקין׃ והשני כשהיא נוספת ללא ענין מה לרבוי הנכח כמו תלכון תשמרון ובמקור כמו לתתן לאבדן ובעבר צקון ידעון ובשמות הדברים זכרון יתרון ובתארים קדמון סלחן׃ ולפי דעתי בהמצאה בכל שני אלה טעם אחד כי נכח הנקבה בעתיד תורהו התו הקודמת אף בלא נון כמו תעבורי׃ אך אמנם הנון הבאה בסוף היא להורות קבע הפעל או הענין שתורה עליו אתה התיבה שבה הנון כי נון תדבקין תורה קבע חוזק הדבק ובאבדן קבע פעל האבידה ותשמרון קבע השמירה וידעון קבע פעל הידיעה וזכרון קבע הזכר וקדמון וסלחן קבע שלמות חוזק תאר הקדימה והסליחה׃

ובבאה בתוספת באה בארבעה דרכים הראשון בתוספת הא באחרונה לנקבה היחידה בכנוי במפיק וברבנות בלעדיו כמו תרמסנה תרמסנה תשלחנה׃ והשני בתוספת הא וו להורות על כנוי הזכר יחיד נסתר כמו יסובבנהו יצרנהו ארוממנהו׃ והשלישי בתוספת יוד להורות כנוי המדבר בעדו כמו ישמרני׃ והרביעי בתוספת וו ובדגש לכנוי היחיד הנסתר כמו אראנו ואז עין

הפעל

& hoc tam eis quę nō cōmutanť in cōtinuatione vt הולכת גברת q̄ quę cōmutanť[2] ut נחלת :nisi ꝙ est differētia ī his quę cōmu tantur inter continuū & discōtinuū: nam[3] punctū lrę p̄ceden tis tau uenit vt plm in continuatione cū pathah ut מכת[4] חרב: in discontinuatione vero cum kamecz ut מכת בלתי סרה. Et in prin cipio & fine nominum[5] deriuatorū ex uerbis ut תפארת תלבושת. Prima quidē ad denotādū deriuationē eoꝝ: [6] vltima uero ad signum fœminæ. Propriū autē ipsius tau est defectio: nam ali quādo [7] cū cōiungiť tau radicis cum tau p̄sentis seu loquētis pro se: deficit tau[8] radicis & uenit tau signi ī daghesc ut והמתה ושחתה ומתי ושחתם.

[9] ¶ Regimina autē nun etiā aliqua eorū sunt in principio di ctionis: & aliqua in fine: [10] in principio qdē duabus de causis. Prima quidē in uerbis futuri vt[11] נעשה ונשמע faciemus & audie mus. Secunda uero ad significādum cōiugationē נפעל ut נכסוף נכספת desiderādo desiderasti: נשאל[12] נשאלת ītearogādo inter rogatus es: & in fine aliqñ absq; additione alterius litteræ: & aliqñ cū additiōe. [13] Quæ aūt absq; additione ẜm maiorē ptē grāmaticorū uenit duabus de causis. Prima quidē ad sigñan dū[14] fœminā singlem repertā in futuro ut תתחמקין תדבקין. Scd̄a uero [15] qñ fuerit addita absq; cā: & hoc ad pluralitatē p̄ntis ut תלכון תשמרון[16] & ī uena ut לתתן לאבדן & ī p̄terito צקון ידעון: & ī noī bus reꝝ [17] זכרון יתרון: & in agnoībus קדמון סלחן: & ẜm me cū repi tur in istis[18] duob⁹ est aliq̄ cā: nā p̄ntia fœmiæ in futuro sigñat cā tau p̄cedēs ēt[19] absq; nun ut תעבורי: attñ nun veniēs in fine est ad significādū[20] firmitatē uerbi seu rem significatā p illā di ctionē in qua ē nun. nā nun[21] תדבקין significat firmitatē & forti tudinē copulæ: & וכאבדן indicat firmitatē uerbi deperditio nis[22] & ותשמרון fixitudinē custodię וידעון: & sciēt fixitudinē uer bi sciæ וזכרון memoratio fixitudinē memoriæ[23] וקדמון וסלחן an tiqtas & remissio fixitudinē pfectionis fortitudis agnominis antiqtatis & remissionis peccati. [24] Cū aūt uenerit cū additiōe erit q̄tuor modis. Primus qdē cū additiōe he[25] in vltīo fœīę singli in cōnotatione cum excipiēte: in pli uero absq; ea ut [26] תרמסנה תרמסנה תשלחנה pistabūt mingēt mittēt. Secūdus cū addi tione he vau ad significādū [27] cōnotationē masculi singularis absentis ut יסובבנהו יצרנהו ארוממנהו. [28] Tertius cū additiōe yod ad significādum cōnotationē loquentis pro se ut ישמרני custodiet me. [29] Quartus uero cum additione vau & daghesc conno tationi singularis absentis ut אראנו uidebo eum: & tunc hayn

verbi

verbi in seghol & absq; daghesc & ceri hayn uerbi p cōnota-
tione pluriū loquentiū[2] p se ut אלהים יחננו ויברכנו Deus misereat
nři & bñdicat nobis: & excipit ab hac regula dictio ממנו: q̃ est
[3] æqualis in daghesc nun & seghol mem cōtinuæ ei tam singlī
absenti: q̃ plurali[4] loquēti p se.

[5] ¶ Regimina aūt vau sunt nouē. Primū quidē ad ligandū &
copulandū[6] inter noīa ut זהב וכסף ונחשת aurū & argētū & æs: &
īter[7] uerba ut ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה comedit & bi
bit & surrexit & abiit & cōtēpsit Hesau priogenita: & īter[8] orō
nes ut ולקחתי אתכם אחד מעיר ושני ממשפחה והבאתי אתכם & assumā vos
vnū de ciuitate & duos de cognatiōe & ītroducam[9] vos: hāc
vau huius regimīs appellauerūt grāmatici vau copulæ: & cū
venerit īter[10] noīa aliqñ uenit īter vnūquodq; nomē: & aliqñ
post duo seu tria[11] seu q̃tuor noīa ut ראובן שמעון לוי ויהודה Rubē
Simeon Leui & Iuda: q; vau ויהודה copulat[12] oīa noīa p̃cedētia
adīuicē: & hoc accidit tribus modis. Primo quidē īter[13] æqua
lia: ut in p̃dictis exemplis. Secūdo qñ p̃cedēs est leue & subse-
quēs graue[14] ut נושא עון ופשע auferēs iniqtatē & scelera: nā scele
ra sūt grauiora iniqtatibus: q̃ sūt sūmo studio: & agnomīatio
[15] ista appellat̄ a sapiētibus nřis ista & ēt ista. Tertio mō vero
qñ p̃cedens est graue & subsequens leue ut[16] נושא עון ופשע וחטאה
auferens iniqtatē & scelera atq; peccatū: nā peccata q̃ nō sunt
cum studio sunt leuiora[17] sceleribus quæ sunt cū sūmo studio:
& agnoīatio ista appellat̄ ab eis ista: & nō oportet dicere[18] istā:
ecce sunt tres modi ipsi vau copulæ tm̄: & nō sunt spēs sepatæ
[19] ab ea ut opinati sunt plurimi grāmaticoꝝ. Regimen autem
scđm est[20] regimen euersiōis: & hoc duobꝰ modis ut diximus
in quinto capl'o: aut[21] ad significandū copulationē & cōpōnē
p̃teriti cum futuro cū copulatū fuerit in p̃terito[22] ut וראה הכהן
& videbit sacerdos: cuius expō est q; erit visio sacerdotis in fu
turū: quæ iam p̃teriit[23] antea: & tunc illud uerbū semp est cor
repte: & vau ut plm est in sceua nisi cū[24] lřis בומף. nam tūc est
in sciurek ut ובנו בני נכר חומותיך: & ædificabūt exteri mœnia tua:
[25] & excipitur ab hoc quando pe yod fuerit pūctuata in sceua
moto ut יצאתם. nam tūc vau est[26] in hirek & yod cōuertitur in
quiescētē & dicimus ויצאתם. Dabo aūt tibi[27] regulā ad cogno
scendum vau copulæ cōuenientē in p̃terito ab ipsa uau cōuer
siua: & est qm̄ qñ p̃teritū est[28] correpte ēt absq; vau: tūc diffe-
rentia est ſm rē: nulla enim est differētia īter vau[29] פעל ועשה &
īnter וראה הכהן: & tñ pria ē copulæ: scđa uero cōuersiua: & sic ēt
quādo

הַפֹּעַל בְּסֶגּוֹל וּבְלִי דָגֵשׁ וְצֵרִי עַיִן הַפֹּעַל לְכִנּוּי הָרַבִּים הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם כְּמוֹ אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ· וְיָצָא מִזֶּה הַכְּלָל מִלַּת מִמֶּנּוּ שֶׁהִיא שָׁוָה בְּדָגֵשׁ הַנּוּן וְסֶגּוֹל הַמֵּם הַסְּמוּכָה לָהּ בֵּין לַיָּחִיד הַנִּסְתָּר בֵּין לְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם׃

ושמושי הַוָּו הֵם תִּשְׁעָה· הָרִאשׁוֹן הוּא לִקְשׁוֹר וּלְחַבֵּר בֵּין הַשֵּׁמוֹת כְּמוֹ זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבֵין הַפְּעָלִים כְּמוֹ וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלַךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה וּבֵין הַמַּאֲמָרִים כְּמוֹ וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם וְוָו זֶה הַשִּׁמּוּשׁ קָרְאוּ הַמְדַקְדְּקִים וָו הָעֶטֶף· וּכְשֶׁתִּפּוֹל בֵּין הַשֵּׁמוֹת לִפְעָמִים תָּבֹא בֵּין כָּל שֵׁם וָשֵׁם וְלִפְעָמִים אַחַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה שֵׁמוֹת כְּמוֹ רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה שֶׁוָּו וִיהוּדָה מְחַבֶּרֶת כָּל הַשֵּׁמוֹת הַקּוֹדְמִים הָאֶחָד עִם חֲבֵרוֹ וְזֶה יִקְרֶה בְּג׳ דְּרָכִים הָאֶחָד בֵּין הַשָּׁוִים כְּמוֹ בַּמְּשָׁלִים שֶׁזָּכַרְנוּ· וְהַשֵּׁנִי כְּשֶׁהַקּוֹדֵם קַל וְהַמְּאוּחָר חָמוּר כְּמוֹ נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע שֶׁהַמְּרָדִין קָשִׁים מִן הָעֲוֹנוֹת שֶׁהֵם הַזְּדוֹנוֹת וּמִדָּה זוֹ קָרְאוּ חֲכָמִים זוֹ אַף זוֹ וְהַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁהַקּוֹדֵם חָמוּר וְהַמְּאוּחָר קַל כְּמוֹ נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה כִּי הַחַטָּאוֹת שֶׁהֵן הַשְּׁגָגוֹת קַלּוֹת מִן הַפְּשָׁעִים שֶׁהֵם הַמְּרָדִים וּמִדָּה זוֹ קָרְאוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ הֲרֵי שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים אֵלֶּה הֵם לְוָו הָעֶטֶף לְבַדָּהּ וְאֵינָם מִינִים נִבְדָּלִים מִמֶּנָּה כְּמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים· הַשִּׁמּוּשׁ הַשֵּׁנִי הוּא שִׁמּוּשׁ הַהִפּוּךְ וְזֶה בִּשְׁנֵי דְרָכִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּשַׁעַר הַחֲמִישִׁי אוֹ לְהוֹרוֹת הִתְחַבְּרוּת הַרְכָּבַת הֶעָבָר עִם הֶעָתִיד כְּשֶׁהִתְחַבְּרָה בֶּעָבָר כְּמוֹ וְרָאָה הַכֹּהֵן שֶׁפֵּירוּשׁוֹ שֶׁתִּהְיֶה רְאִיַּת הַכֹּהֵן בֶּעָתִיד כְּבָר עוֹבֶרֶת מִקּוֹדֶם וְאָז הַפֹּעַל הַהוּא לְעוֹלָם מִלְּרַע וְהַוָּו עַל הָרֹב בִּשְׁוָא אֶלָּא עִם אוֹתִיּוֹת בּוּמַ״ף כִּי אָז הִיא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ וּבָנוּ בְּנֵי נֵכָר חוֹמוֹתָיִךְ· וְיָצָא מִזֶּה הַכְּלָל כְּשֶׁהַפֵּ״א יוּ״ד נְקוּדָה בִּשְׁוָא נָע כְּמוֹ וִיצָאתֶם כִּי אָז הַוָּו תִּנָּקֵד בְּחִירֶק וְהַיּוּ״ד תָּשׁוּב נָחָה וְנֶאֱמַר וִיצָאתֶם· וְהִנֵּה אֶתֵּן לְךָ כְּלָל לְהַכִּיר וָו הָעֶטֶף הַנּוֹפֶלֶת עַל הֶעָבָר מִן הַהֲפוּכִית כִּי כְּשֶׁהֶעָבָר מִלְּרַע אַף בְּלֹא וָו אָז הַהֶפְרֵשׁ הוּא לְפִי הָעִנְיָן כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין וָו פָּעַל וְעָשָׂה וּבֵין וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָרִאשׁוֹנָה עֶטֶף וְהַשֵּׁנִית הֲפוּכִית· וְכֵן

כשהעבר

כְּשֶׁהֶעָבָר מִלְעֵיל עִם הַוָּו וּבִלְתּוֹ כְּמוֹ שָׁבְתִּי זָקַנְתִּי וְשָׁבְתִּי אֲבָל כְּשֶׁהֶעָבָר מִלְעֵיל וְהַוָּו תַּחֲזִירֵנוּ מִלְּרַע אָז לְעוֹלָם הִיא הַהְפּוּכִית כְּמוֹ וְשָׁלַחְתִּי כִּי שָׁלַחְתִּי מִלְעֵיל וְכֵן וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם שֶׁהֶעָבָר שָׁבְתִּי אַף כִּי לְפִי דַּעַת רַבִּים יָצְאוּ מִזֶּה חַכְלָל רַבִּים אֲשֶׁר הַוָּו בָּם הַהְפּוּכִית וְעַדַיִן הֵם מִלְעֵיל כְּמוֹ וְזָבַחְתָּ פֶּסַח וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרָמֶיהָ וְזוּלָתָם· וּלְפִי דַעְתִּי הוֹרָאוֹת הֶעָתִיד הַמְּהוּפָּךְ שְׁתַּיִם אַחַת שֶׁתִּהְיֶה בְּעָתִיד עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל כְּבַר עוֹבֶרֶת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ לְמַעְלָה עַל וְרָאָה וְאָז הִיא מִלְּרַע וְהַשֵּׁנִית שֶׁתִּהְיֶה בְּעָתִיד נִמְשֶׁכֶת עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ עָלֶיהָ הֶעָבָר וְהֶעָתִיד כְּמוֹ וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה שֶׁיַּאֲרִיךְ הַשֵּׁם יְמֵי חִבָּתוֹ וְאַהֲבָתוֹ אִתָּנוּ עַד שֶׁלֶּעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לָנוּ עַמִּי אַתֶּם אַף בַּיָּמִים הַבָּאִים אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה שֶׁבָּהֶם יִצְדַּק בִּלְשׁוֹן עָבָר אָמְרוּ לָנוּ אַתֶּם עַמִּי וַאֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְכֵן מִזֶּה תַּקִּישׁ עַל הַשְּׁאָר·

וְהַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי הוּא כְּשֶׁתִּפּוֹל עַל הֶעָתִיד וְתַחֲזִירֵנוּ לְעָבָר כְּמוֹ עָזִּי וְזִמְרַת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה וְאָז עַל הָרֹב כְּשֶׁהֶעָתִיד מִלְּרַע עִם הַוָּו הִיא מִלְעֵיל וְהוֹרָאָתוֹ עַל מֶשֶׁךְ עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל הַהוּא בֶּעָבָר עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּעָבָר עָתִיד בְּמִקְצָת וְזֶהוּ שֶׁקָּרְאוּ הָרוֹמִיִּים עָבָר בִּלְתִּי נִשְׁלָם וְיִהְיֶה פֵּירוּשׁוֹ הוּא אֱלוֹהַּ מָעוּזֵּנוּ שֶׁלּוֹ הָעוֹז וְהַזִּמְרָה וְהָיָה מַמְשִׁיךְ וּמַתְמִיד יְשׁוּעָתֵנוּ אֲשֶׁר הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּעוֹשֶׁר וּנְכָסִים וְאַחֲרֵי כֵן קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְהֶעֱשִׁירָנוּ בְּבִזַּת הַיָּם בְּיוֹתֵר וְהָיָה מַתְמִיד עָלֵינוּ יְשׁוּעָתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כְּבָר בְּמִצְרַיִם וְכַאֲשֶׁר הָיָה עָתִיד לַעֲשׂוֹת אַחַר צֵאתֵנוּ וְעַל זֶה רָמַז רַשִׁ"י ז"ל בְּפֵירוּשׁוֹ שֶׁכָּתַב עֻזּוֹ וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הָיָה לָנוּ לִישׁוּעָה· וְאַל תִּתְמַהּ עַל לְשׁוֹן וַיְהִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר הָיָה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן זֶה· וְזֶה דוּגְמָתוֹ אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב· הָיָה לוֹ לוֹמַר עָשָׂה צְלָעוֹת סָבִיב וְכוּלֵי שֶׁפֵּירוּשׁוֹ לְפִי דַעְתִּי שֶׁאַף שֶׁעָשָׂה קִירוֹת הַבַּיִת צְלָעוֹת סָבִיב לַהֵיכָל שׁוּב חָזַר וְעָשָׂאָם צְלָעוֹת סָבִיב לַדְּבִיר אוֹ בְּהֶפֶךְ עַד שֶׁאַחַר שֶׁכְּבַר עָבַר עֲשׂוֹתוֹ צְלָעוֹת הָיָה עָתִיד לַעֲשׂוֹת צְלָעוֹת וְכֵן מִזֶּה תַּקִּישׁ עַל שְׁאָר הַמִּקְרָאוֹת שֶׁהֵבִיא רַשִׁ"י וְאָנוּ דַּי לָנוּ בָּזֶה כִּי אֵין כַּוָּנָתֵנוּ פֹּה פֵּירוּשׁ סִפְרוֹ אֶלָּא לְהָבִיא רְאָיָה מִדְּבָרָיו וּמִזֶּה תָּבִין כִּי לֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְגַמְרֵי

ויהי

quãdo p̄teritũ est ꝑducte cũ vau & sine vau ut שבתי זקנתי ושבתי
sed[2] cum p̄teritum est ꝑducte & vau cõuertit id ad correptũ:
tunc semp est conuersiua ut[3] ושלחתי & mittã: nã שלחתי est ꝑdu-
cte: & sic ושבת בשלום: & reuertã in pace: cuius p̄teritũ שבתי: licet
[4]ſm plurimos excipiunt̃ ab hac regula multa quoꝝ vau est cõ
uersiua: & tamẽ sunt[5] ꝑducteꝫ ut וזבחת פסח ואמרתי ללא עמי עמי אתה
ונתתי לה את[6] כרמיה & multa alia. Attñ apud me significatões futu
ri cõuersi sunt duæ. Vna[7] quidẽ ꝙ sit in futuꝝ operatio uerbi
iam p̄terita ut diximus supius sup [8] ויראה: & tunc est correpte.
Secunda uero ꝙ sit in futuro subsequens operationem uerbi
[9]adeo ꝙ de ea uerificat̃ & p̄teritum & futuꝝ: ut ואמרת ללא עמי
עמי אתה & dixi non populo meo populus meus es tu [10] ꝙ pro-
longabit Deus dies amoris & dilectionis suæ nobiscum. Ita
ꝙ in futurum dicetur nobis[11] vos estis populus meus: etiã in
diebus futuris post redemptionẽ: in quibus bene stat p̄terito
tempore [12] dicere nobis uos estis populus meus: & ego sum
Deus uester: & ex hoc cõparabis reliqua. [13] Modus autẽ ſcđus
est qñ uenit ĩ futuro: & id cõuertit in p̄teritũ ut [14]עזי וזמרת יה ויהי
לי לישועה fortitudo mea & laus mea dñs & fuit mihi ad salutẽ:
& tunc ut plˀm est qñ futurũ est correpte & cũ vau[15] ꝑducte: &
significatio eius est ꝓcessus operationis illius uerbi in p̄teritũ:
itaꝙ in p̄terito erit[16] partim futuꝝ: & hoc est qđ Romani ap-
pellant p̄teritum impfectũ: & expositio eius est[17] ipse est Deus
fortitudinis nostræ: cuius est fortitudo & laus & fuit ꝓsequẽs:
& cõtinuans salutẽ nostrã:[18] qm̃ traxit nos ex Aegypto cũ diui
tiis & facultatibus: & postea diuisit ꝓ nobis mare [19] & nos di-
tiores reddidit in p̄da maris: & erat ꝓsequẽs ĩ salute nr̃a in eo
ꝙ fecit[20] iam in Aegypto: & in eo ꝙ facturus erat post exitum
nr̃m: & hoc ĩnuit[21] rabi Salamon in expõne dicens: fortitudo
& vindicta dñi nostri fuit nobis ad salutẽ:[22] & non mireris de
dictione ויהי & fuit: & nõ dictũ est יהיה fuit: nam habemus clau-
sulas dicẽtes[23] sic: & hæc est siĩitudo eius את קירות הבית סביב להיכל
ולדביר ויעש צלעות סביב ĩ parietibus domus p circuitũ tẽpli & ora
culi: & fecit[24] lamina ĩ circuitu: debuit dicere עשה צלעות סביב &
expõ eius[25] apud me est ꝙ licet fecerat pietes tẽpli lamina ĩ cir
cuitu tẽpli. Iteꝝ tñ[26] fecit ea lamĩa ĩ circuitu oraculi seu ecõtra
adeo ꝙ licet ĩ ptõ fecerit[27] lamĩa: facturꝰ tñ ẽ lamĩa ĩ futuꝝ: &
ex hoc scies alias clãs[28] adductas a rabi Salamo. & h̃ nob̃ suffi
ciãt: nã nõ ĩtẽdimꝰ hic exponere librũ eiꝰ nisi tm̃[29] afferre rõnẽ
ex uerbis eiꝰ: & ex hoc scies ꝙ nõ fuit ĩtẽtio eiꝰ ꝙ ויהי sit simplr̃

ut היה ut putauit ben Hezra:&[1]oppoſuit uerbis ei⁹ ex lĩgua ara
bica[2] adeo ꝙ dixit cõtra eum ꝙ hoc nõ eſt de ſtilo linguæ nr̃æ
nec linguæ arabicæ:attñ ipſe[3] nõne ſcit ꝙ rabi Salamon apuit
naturã linguæ ſanctimoniæ & cuiuſcũq; noĩe Iſrael nũcupati:
& nõ[4] fuit ſicut ille q nutritus eſt in terris arabũ & eoꝝ mores
accepit:& ſic[5] bñ declaratũ eſt a nobis regimẽ vau cõuerſiuę.
[6] ℂ Regimẽ tertium eſt ſm rabi Iona grãmaticum[7] loco lã-
med ut מן המלוא וביתה ex plenitudine terrę & intus:& mirum eſt
[8] de eo quomodo non uidit ꝙ lãmed nõ eſt in regimine uau:
niſi in additionibus[9] he in fine:nam omnis dictio quæ ĩdiget
lãmed in principio eius appone ei he in fine eius[10] ut diximus
in regimine he.
[11] ℂ Regimen quartum ſm rabi Iona eſt quando uenit loco
[12] regiminis אם ſi:aut he admirationis ut in quarto regum[13] ca
pitulo quinto הלא ארחץ בהם וטהרתי:ut lauer in eis & munder: cu
ius expoſitio eſt ego lauabo me in eis an ne mundabor:[14] &
non eſt dicendum ꝙ hoc non eſt propter vim vau ut dixit Ha
bib contra hoc:& ꝙ admiratio[15] ꝓueniat ꝓpter vim affectus
legẽtis nõ ex uirtute uau:nã dictio הלא iam indicat[16] cõfirma
tionẽ: & non congruit in legendo affectus admirationis loco
cõfirmationis.Quare vr̃ extraneũ[17] quod dixit Habib:& ver
ba rabi Iona magis videntur conſentanea ueritati.
[18] ℂ Quintũ ad ſignificandũ ſocietatẽ ut עם cũ:vt[19] in Exodi
cap.i. ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים:erant igĩt
omnes animæ[20] eorum qui egreſſi ſunt de femore Iacob ſe-
ptuaginta:& Ioſeph in Aegypto erat:cuius expoſitio neceſſa-
rio eſt[21] cum Ioſeph:nam ſi hoc nõ eſſet:tũc eſſet ſenſus clau-
ſulæ ꝙ exeuntes de femore Iacob fuerũt ſeptuaginta:[22] & ad-
ditur eis Ioſeph qui erat in Aegypto: & ſic eſſent ſeptuaginta
& tres[23] cum Ioſeph & filiis ſuis qui erãt in Aegypto:vnde eſt
mirandũ de Habib qui oppoſuit huic[24] regimini & id incluſit
cum regimine copulę:& apud eum ſunt idem.
[25] ℂ Sextum regimen eſt loco אם ſi:quę eſt dictio cõditionalis
ut[26] in Malachia caplo prĩo ואמרתם במה אהבתנו & dixiſtis in quo
dilexiſti nos:[27] cuius expõ arãmea eſt:ſi aũt dixeritis ĩ qua re di
lexiſti nos:& mirãdũ eſt de Effodeo[28] redarguẽte cõtra hoc re
gimẽ:nã nõ fuit dubiũ apud dñm hoc &[29] ſm hoc nõ põt po
nere differẽtiã inter cõditionale & dubiũ: & mihi qdẽ vr̃[30] ꝙ
nõ ſtudio ſed inaduertẽter hoc dixit:nã amplitudie ſui ĩgenii

& ſua

ויהי כמו היה כאשר חשב בן עזרא וסתר את דבריו מלשון ישמעאל עד שאמר כנגדו שזה אינו משפט לשונינו ולא לשון ישמעאל והוא לא ידע כי רשי גלה טבע לשון הקדש אשר בשם ישראל יכונה ולא היה כמהו אשר גדל בארחת ישמעאלים והלך אחריהם ׃ ובכן מפורש לנו באר היטב שמוש הוו ההפוכית ׃

והשמוש השלישי הוא לפי דעת רבי יונה המדקדק במקום למד כמו מן המלוא וביתה ותימה על דבריו איך לא השגיח כי הלמד אינה לשמוש הוו כי אם לתוספת ההא בסוף כי כל תיבה שצריכה למד בתחילתה תטיל לה הא בסופה כמו שאמרנו בשמוש ההא ׃

והשמוש הרביעי לפי דעת רבי יונה שתבא במקום שמוש אם או הא התימה כמו בד מלכים סימן ה הלא ארחץ בהם וטהרתי שפירושו הנה אני רוחץ בם האטהר ואין לומר שאין זה בכח הוו כמו שכתב החביב כנגד זה ושהתימה בא מכח חקוי הקורא לא מכח הוו ׃ שהרי בהיות מלת הלא מורת הקיום ולא תפול בקריאה חקוי תימה במקום קיום ולכן זר מה שכתב החביב ודברי רבי יונה נראין מדבריו ׃

החמישי הוא להורות שותפות כמו עם כגון בואלה שמות סימן א ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים שפירושו בהכרח עם יוסף כי לולי זה היה משמע הכתוב שיוצאי ירך יעקב שבעים ונוסף עליהם יוסף שהיה במצרים ואלו היה כן היו שבעים ושלשה עם יוסף ובניו שהיו במצרים ולכן יש לתמוה על החביב שדחה זה השמוש והבליעו עם שמוש העטף והיו לאחדים בעיניו ׃

השמוש הששי לשמש מקום אם שהיא מלת תנאי כמו במלאכי סימן א ואמרתם במה אהבתנו ומתרגמינן ואם תימרון במה רחימתנא ׃ ותימה על בעל האפוד שהקשה על זה השמוש כי לא היה ספק אצל השם ית׳ הדבר ׃ והנה לפי זה לא יכול להפריש בין התנאי והספק וכמדומה לי שהיה זה אצל האפוד כשגגה היוצאת מפי השליט שהוא ברחב שכלו

ובקיאותו במלאכת ההגיון לא הבדיל בין שמא ואם שזה ספק וזה תנאי ודאי :

השמוש השביעי הוא החלוק ואז הוו קושרת הדבור ומחלקת הענינים ובה כח מלת או כמו ומקלל אביו ואמו שאין המובן מקלל האב והאם יחד אבל האב לבד או האם לבד · וכן בקשר עטף איש אמו ואביו תיראו כלומר מי שיש לכם אב תיראו את האב ואשר לכם אם תיראו האם שהוו מושכרת כל הקודם · והפרש בין העטף והחלוק שזה מחלק הענינים וזה מחבר אתם ולכן יתכן דרך שניהם :

השמוש השמיני הוא שמוש הפך הענין כמו אבל כגון טוב יפיק רצון מיי ואיש מזימות ירשיע כלומר אבל איש מזימות ירשיע · ולפי דעתי מזה המין ואמרתי אני בלבי טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה כלומר טובה חכמה לחכמים ולדורם מגבורת הבוטחים בחילם אבל בחכמה כשהיא גרידה יש בה חסרון כי חכמת המסכן בזויה וכאלו אמר שיצטרך האדם לקנות חכמה אך לחבר עם קנינה קנין הדברים ההכרחיים שלא יצטרך לבריות ויתבזה בעיניהם · ואין צריך בשביל כך להוסיף על שמושי הוו שמוש אף על פי כמו שסבר רבי יונה אבן גאנח בחשבו ששלמה רצה בזה להראות שלמות החכמה ושאין בה חסרון · והאמת כנגדו כי שלמה כיון להראות חסרון בכל הדברים ושאין שלמות שאין חסרון עמו כי אם ליראה את השם הגדול הגבור והנורא ברוך הוא · ולכן אין להרבות בשביל זה שמושי הוו :

אך אמנם לפי דעתי יש להוסיף עוד לה שמוש תשיעי לא שערוהו ראשונים והוא חזוק חבור קשר הדבור והענינים הנקשרים הפך שמוש החלוק שזכרנו כמו בדניאל סימן ח תת וקדש וצבא מרמס שפירושו שהמלכות הרשעה ההיא תתחזק לתת למרמס בחזקה הקדש וצבא השמים כאחד ולכן הושמה שם וו יתרה · והוא לשון בני אדם כשהם מתכוונים ליחד אחדות חבור הנקשרים ·

ובזה

& sua peritia in logicis nō fecit dr̄iam inter forte & si: quorum quidē vnū est dubiū: alterū[2] uero conditionale certum.

[3]¶ Septimum est diuisio: & tunc vau copulat loquelam:[4] & diuidit res: & in ea est vis dictionis או aut: sicut ומקלל אביו ואמו & blasphemans patrem & matrem: quod non est intelligendum blaphemans patrem & matrem simul: sed patrem tantum aut matrē[6] tantum: & sic etiam in copula איש אמו ואביו תיראו qlibet vestrū matrē & patrem timete. i. quicūq; uestrum habetis[7] patrem timete patrem: & vos qui habetis matrem timete matrē: nam vau subsequitur totum[8] præcedens. Differentia autē inter copulam & diuisionē est quoniam hæc diuidit res. Illa uero[9] copulat eas: vnde bene stat modus ambarum.

[10]¶ Octauum est regimen contrarii rei ut אבל: sed ut[11] טוב יפיק רצון מיי׳ ואיש מזימות ירשיע qui bonus est hauriet sibi gratiam a domino: & homo cogitationū prauarū impie agit[12]. i. sed hō &c. & apud me huius speciei est ואמרתי אני בלבי[13] טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה & dicebam ego in corde meo meliorem esse sapientiam fortitudine: & sapiētia pauperis contēpta est. i. melior est sapientia[14] sapientibus & sequacibus q̄ fortitudo confidentiū ī diuitiis suis: sed ī sapientia cum fuerit[15] sola est in ea deffectus: quoniam sapientia pauperis contēpta est: & quasi dicat q; oportet[16] hominē acqrere sapiētiam sed admiscere ei facultates & acquisitionē rerum necessariarū[17] itaq; nō indigeat hominibus & uilipendatur ab eis: & ꝑpter hoc nō oportet[18] addere regiminibus vau regimen aliud. Et licet s̄m opinionem rabi Ionæ[19] ben Ghanah Salamon uoluit ī hoc ostēdere perfectionē scientiæ: & q; nulla sit[20] in ea diminutio: ueritas tamen est contra eum: nam Salamon intendit ostendere deffectum in cūctis[21] rebus: & q; nulla sit perfectio quin sit cum ea deffectus nisi timor Dei[22] magni potētis & timendi cuius nomē sit benedictū. Quare ꝑpter hoc nō sunt dilatāda[23] regimina vau.[24] ¶ Attamē apud me iteꝝ addendū ei est nonū regimē nō meditatū[25] a sup̄ioribus: & est fortificatio copulę colligatiōis loq̄læ & reꝝ colligataꝝ:[26] & est ɔtrariū regiminis diuisionis p̄dicti ut ī Daniel. viii. ca. מרמס[27] תת וקדש וצבא dare & sacrificiū & exercitū desolationē: cuius expō ē q; regnū illđ ipiū fortificabit̄ ad ponēdū ī desolationē[28] vi sacrificiū & exercitū cœlorū ac si eēt vnū: & iō posita fuit ibi vau addita[29] & ē modus loq̄ndi cū ītēdim⁹ unire unitate copulæ colligata:

& hic

& hic finis imponitur declarationi regiminũ litterarũ a nobis promiſſæ: nam aliqua eorum iam nota ſunt[2] ex prædictis in capitulis præcedentibus: & in hoc etiam explicit regimen[3] compoſitionis dictionum & litterarum cum cōnotationibus. Reſtat tantum declarare regimen compoſitionis[4] cōtinuationis & ſunt quatuor modis in ſignificationibus ſuis.

[5] ¶ Primum autē regimen eſt loco lāmed ut בן אברהם filius Habrahæ: quod eſt[6] ſicut בן לאברהם filius ipſi Habrahæ. Secundum autem loco[7] mem ut שרידי חרב reſidui enſis: cuius expoſitio eſt reſidui ab enſe. Tertiũ loco[8] beth ut הולכי מדברות deambulantes deſertorum.i. deambulantes in deſertis. Quartum [9] loco את ut אוכלי לחם comedentes panem: cuius ſenſus eſt comedētes ipſum panem. Particularem autem vim harum[10] ſignificationum reperiet inquirens. Regimen lāmed & mem & beth[11] & dictionis את ānotata ſuperius in hoc capitulo. Cōmutatio autem copulatorum[12] & modus formationis eorum iam declarati ſunt in capitulo nominũ in qualibet formatione nominum[13] copulatorꝝ: & ideo duplicatio doctrinæ eſſet ſuperflua: & ſic non[14] remanet loqui niſi de cōnotatione uerborꝝ.

[15] ¶ Et dicimus ꝙ licet cōnotationes nominũ uerborum aliquando[16] ſignificent agens: & aliquando actum ut diximus [17] ſuperius: uerba tamen ipſa nō ſignificant in connotationibus ſuis niſi acta tm̄:[18] & cum hoc aliquādo ueniũt in compoſitione uerbi cum dictione הוא ipſum ut עשוהו fecerunt ipſum: [19] quod reſoluitur in עשו & in הוא: cuius expoſitio eſt fecerunt ipſum: & aliquādo cũ dictione[20] אני ego ut יסמכני ſuſtinuit me: quod eſt cōpoſitum ex יסמוך & ex אני יסמכנו ſuſtinuit nos:[21] & aliquando veniũt cum additione vnius littere̜ tm̄ ut שמרו פעלתו. Q uare ſunt[22] elucidanda omnia iſta.

[23] ¶ Et ad hoc ut elucidentur modi harum cōpoſitionum: & ſit elucidatio cum breuitate[24] declarabimus eos in coniugatione leui ſicut fecimus in nominibus uerborũ[25] & agentibus & factis: & in ſimilitudinē eorum componet lector in aliis coniugationibus in eo[26] quod voluerit.

[27] ¶ Et incipiemus prio a p̄terito: & dicemus qđ פעל ſingulare abſens[28] maſculinum cōnotat̃ maſculo abñti cũ additione vau trahētis[29] holem lāmed radicis: & pe ĩ ſceua ut ושמרו & cōſuauit eum: & ſic in dagheſcſata חללו violauit ipſum: & ĩ הפעיל

ובזה נשלם באור שמושי האותיות אשר יעדנו פה כי מקצתם נודע ממה שאמרנו כבר בשערים הקודמים · ובזה גם כן נשלם שמוש הרכבת המלות והאותיות עם הכנוים · ונשאר לבאר שמוש הרכבת הסמיכות שהם ארבעה להוראותיהם ׃

השמוש הראשון הוא מקום למד כמו בן אברהם שהוא כמו בן לאברהם ׃ והשמוש השני במקום מם כמו שרידי חרב שפירושו שרידים מחרב · והשלישי במקום בית כמו הולכי מדברות כלומר הולכים במדברות · והרביעי הוא מקום את כמו אוכלי לחם שמוכנו אוכלים את הלחם · ופרטי כח ההוראות הללו ימצאם המבקש ׃ שמושי הלמד והמם והבית ומלת את שכתבנו למעלה בזה השער · ואמנם השתנות הסמוכים ודרך ציורם כבר בארנו בשער השמות על כל צורה וצורה מהשמות הנסמכים שכתבנו ולכן הכפל היה מותר ללא דבר · ואם כן לא נשאר לבאר כי אם כנויי הפעלים ׃

ונאמר כי אף על פי שכנויי שמות הפעלים לפעמים יורו הפועל ולפעמים יורו הפעול כמו שכתבנו למעלה הפעלים עצמם לא יורו בכנוייהם כי אם הפעולים לבד · ועם כל זה לפעמים יבאו בהרכבת הפעל עם מלת הוא כמו עשוהו שנתיכהו אל עשו ואל הוא שפירושו עשו אותו · ולפעמים עם מלת אני כמו יסמכני שמורכב מן יסמוך ומן אני יסמכנו יסמוך אנו או אתנו · ולפעמים יבאו בתוספת אות לבד כמו שמרו פעלתו ולכן יש לברר את כל אלה ׃

וכדי לבאר דרכי ההרכבות האלה ויהיה הביאור עם הקצור נבארם בבנין הקל כמו שעשינו בשמות הפעלים ות והפועלים והפעולים ועל דמיונם ירכיב השומע בשאר הבנינים ככל אשר יחפוץ ׃

ונתחיל ראשונה מן העבר ונאמר כי פעל היחיד הנסתר לזכר יכונה לזכר הנסתר בתוספת וו נמשכת לחלם למד השרש והפא בשוא כמו ושמרו וכן בדגוש חללו ובהפעיל

תְשִׁיגוּ וְשֵׁנִית בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא קוֹדֶם הַוָו בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ קָרָהוּ וּבַדָּגוּשׁ שִׂמְחַתהוּ וּבְאֵלֶּה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בְּקָמֶץ וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֲהֵבְךָ יְלִדְךָ׃ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יְלָדֶךָ׃ וְשֵׁנִית תָּבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהַכַּף בִּשְׁוָא כְּמוֹ עֲנָךְ וּבַדָּגוּשׁ צִוְּךָ וּבַשְּׁלֵמִים פֶּאֱרָךְ וְזֶה בְּהֶפְסֵק עַל הָרֹב וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֶץ אֲפִילוּ בְּלֹא הֶפְסֵק כְּמוֹ קְרָאֲךָ יְיָ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ אֲכָלַנִי הֲמָמַנִי וּבַהִפְעִיל בְּחִירֶק הָעַיִן כְּמוֹ הִצִּיגַנִי׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ גְּאָלָם וְאִם הִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּמִיד הַקָּמֶץ אֶל פַּתָּח וְתִהְיֶה הַתֵּיבָה מִלְּעֵיל כְּמוֹ בְּצָעַם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַזְּכָרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף מֵם בַּסּוֹף וְהַכַּף בְּסֶגוֹל כְּמוֹ פְּעָלְכֶם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ יְדָעָנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה הַיְּחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בְּסוֹף וְעַל הָרוֹב הַהֵא בְּמַפִּיק כְּמוֹ הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ וְהִיא מִלְּרַע לְהַפְרִישׁ בֵּין הַכִּנּוּי וְהֶעָבָר שֶׁהוּא מִלְּעֵיל בְּלֹא מַפִּיק הֵא שֶׁהַהֵא שָׁם נָחָה וְיָצָא אֶחָד מִן הַכְּלָל שֶׁבָּא מִלְּעֵיל וְעֶבְרָתוֹ שְׁמָרָה נֶצַח׃ וְנֹכַח הַיְּחִידָה הַנְּקֵבָה בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי כְּמוֹ שְׁלָחֵךְ׃ נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת לְפִי הַהֶקֵּשׁ בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פְּעָלְכֶן וְלֹא נִמְצָא בַּמִּקְרָא כִּנּוּי רִבּוּי הַנֹּכַח לֹא לַזָּכָר וְלֹא לַנְּקֵבָה׃

אבל וְנֹכַח כֶּעָבָר נִמְצְאוּ לוֹ שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר כְּמוֹ יְסַדְתּוֹ וְתָבֹא תָּו הַנֹּכַח בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו וְלִפְעָמִים יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהַתָּו נִשְׁאָרָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ פְּעַלְתָּהוּ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בָּאַחֲרוֹנָה וְהַתָּו בְּפַתָּח כְּמוֹ זְכַרְתָּנִי׃ וְכִנּוּי הַזְּכָרִים רַבִּים נִסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף וְהַתָּו בְּקָמֶץ כְּמוֹ פְּעַלְתָּם קְשַׁרְתָּם כְּתַבְתָּם׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הַמֵּם בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ גֵּרַשְׁתָּמוֹ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ

וו כמו

השיגו apphendit eũ. Et scđo uenit cũ additione he ante vau in sciurek ut קרהו euenit ei: & cũ daghesc[2] שמחהו fecit lætari eũ: & ĩ istis hayn radicis ĩ kamecz. Et cõnotatio pñtis masculi uenit cũ additiõe[3] caph in kamecz: & lámed radicis in sceua ut אהבך dilexit te: ילדך generauit te: & aliqñ uenit[4] lámed in seghol ut ילדך. Scđo uenit lámed in kamecz & caph ĩ sceua[5] ut ענך rñdit tibi: & ĩ daghescsata צוך p̃cepit tibi: & ĩ pfectis פארך: & hoc cũ pausa utplm: & aliqñ[6] uenit lámed in kamecz ẽt absq; disiungente seu pausa ut קראך יי uocauit te dñs. Et cõnotatio[7] singularis loquentis p se uenit cũ additione nun in hirek ptrahẽte yod: & hayn cum kamecz:[8] & lámed cum pathah ut אכלני הממני comedit me & inuoluit me: & in הפעיל cum hirek hayn ut הציגני fecit stare me.[9] Et cõnotatio pluralitatis masculoꝝ absentiũ uenit cũ additione mem in fine: & lámed[10] radicis in kamecz ut גאלם redemit eos: & si fuerit lr̃a gutturalis cõuertit̃ kamecz in pathah:[11] & erit dictio pducte ut בצעם depdauit eos. Et cõnotatio pl̃itatis pñtium masculoꝝ uenit[12] cũ additione caph mem in fine: & caph in seghol ut פעלכם fecit vos. Et cõnotatio pluralis[13] loquẽtis p se cũ additione nun in sciurek ptrahẽte vau ĩ fine: & hayn & lámed[14] in kamecz ut ידענו cognouit nos. Et cõnotatio singl̃is fœmĩæ abñtis uenit cũ additione[15] he in kamecz ĩ fine: & vtplm he est cũ excipiẽte ut הכינה p̃parauit eã: & ẽt הקרה speculata est eã: & est[16] correpte ad differentiã inter cõnotationẽ & p̃teritũ qđ est pducte absq; excipiẽte he. nã he[17] ibi est quiescens: & unũ tñ excipit̃ a regula quod est pducte ועברתי שמרה נצח & ira eius s̃uata est in ppetuũ.[18] Et pñs singl̃is fœminæ uenit cũ additiõe caph sceua in fine & lámed in ceri[19] ut שלחך misit te. Pñtia pl̃itatis fœminaꝝ absentiũ s̃m rõnẽ uenit[20] cũ additiõe caph seghol & nun ĩ vltimo ut פעלכן fecit vos: & nõ repitur in scriptura cõnotatio[21] multitudinis præsentiũ nõ masculo nec fœmĩæ.[22] ¶ Sed p̃sens ptm̃ repiunt̃ ei sex ɔnotatiões. Cõnotatio masculi singl̃is[23] absentis ut יסדתו fũdasti eũ: & uenit tau pñtię in holẽ ptrahẽte vau.[24] Et aliqñ uenit cũ additiõe he ĩ sciurek ptrahẽte vau ĩ fine: & tau remãsit[25] ĩ kamecz vt פעלתהו. Et cõnotatio singl̃is loqntis p se cũ additione nun[26] in hirek ptrahẽte yod in fine: tau uero ĩ pathah ut זכרתני. Et cõnotatio[27] pl̃is masculini abñtis uenit cũ additiõe mem in fine: & tau in kamecz vt[28] פעלתם קשרתם כתבתם: & aliqñ uenit mem in holem ptrahente vau[29] vt גרשתמו. Et cõnotatio loquentium pro se cum additione nun sciurek protrahente

 vau

vau ut פעלתנו זנחתנו השקיתנו. Et connotatio fœminæ aosentis cū excipiente [2] he in fine ut פצמתה. Et cōnotatio præsentiæ pluralis fœminini: tau est in kamecz [3] & nun addita in fine ad pondus פעלתן: loquēti autem pro se non [4] cōnotatur aliquid nō in singulari nec in plurali ſm plures grāmaticos: [5] sed apud me reperiť vnum singl'i in Ezechiele cap. xcviii. לי יארי [6] ואני עשיתני. mihi est flumen meum: & ego feci me: quod idem est quod adaptatio & magnificatio: & sic exposuit rabi Salamon & feci me. i. [7] cum potentia & sapientia mea magnificaui potentiam & posse meum: licet multi grāmatici [8] exposuerunt sicut feci mihi: & interpretatio Ionathan videtur eis assentire dicēs [9] regnum est meum & ego id adeptus sum. Et cōnotatio masculini singularis absentis aliquādo [10] uenit cum additione vau tm̄ sicut יצרתיו אף עשיתיו ipsum creaui atq; feci: & tau in hirek: & aliquando [11] uenit cum additione he sciurek cum uau in fine: ut משיתיהו שאלתיהו. [12] Et cōnotatio masculini singularis præsentis uenit cum additione caph kamecz in fine: & tau [13] in hirek cum yod vt ילידתיך אמצתיך. Et cōnotatio pluralis absentis [14] uenit cū additione mem vt לא מאסתים השכבתים. Et connotatio pluralis [15] præsentis est ad pondus פעלתיכם cum additione caph seghol & mem in fine. [16] Et cōnotatio fœminini præsentis uenit cum additione caph sceua ut משבתיך. [17] Et cōnotatio pluralis fœminini absentis uenit cum additiōe nun in vltimo ut [18] ידעתין. Et cōnotatio fœminini singl'is absentis cū additione he kamecz ut הוצאתיה. [19] Et cōnotatio pluralis fœminini p̄sentis uenit ad pondus פעלתיכן cum additione [20] caph seghol in ultimo.

[21] ¶ Plurali autem absenti reperiuntur decem cōnotationes. Cōnotatio masculini singularis [22] absentis uenit cum additione he in sciurek cū van ut [23] אכלוהו: & in daghesc גדלוהו: & ī הפעיל הכירוהו. Et cōnotatio masculini [24] singularis præsentis uenit cū additiōe caph kamecz ut גמלוך אהבוך השיאוך. Et cōnotatio [25] masculini loquētis ꝑ se uenit cū additiōe nun in hirek cū yod ut [26] ועמי שכחוני הרהבוני. Et connotatio pluralis absentis uenit cū additione mem [27] in fine ut בקקום שערום. Et connotatio absentium uenit cum additione caph [28] seghol & mem in vltimo ad pondus פעלוכם. Et cōnotatio pluralis loquētis [29] ꝑ se uenit cū additione nun in sciurek cū vau ut דלקונו: & in pōdere פעלונו

venit

וו כמו פעלתנו זנחתנו השקיתנו · וכנוי הנקבה נסתרת במפיק הא בסוף כמו פצמתה · וכנוי נכח רבוי הנקבות התו בקמץ והנון נוספת באחרונה על משקל פעלתן · המדבר בעדו לא יכונה בו עם המדבר בעדו לא ברבוי ולא ביחיד לפי רב המדקדקים · אבל לפי דעתי נמצא אחד ליחיד ביחזקאל סימן כט לי יאורי ואני עשיתיני שענינו תיקון והגדלה · וכן פרשי זל ואני עשיתיני בגבורתי וחכמתי הגדלתי את גבורתי וממשלתי אף כי רב המדקדקים פרשוהו כמו עשיתי לי ותרגום יונתן נראה שסובר כמותם שתרגם דילי מלכותי ואנא כבשית · וכנוי הזכר יחיד נסתר לפעמים בא בתוספת וו לבד כמו יצרתיו אף עשיתיו והתו בחרק ולפעמים בא בתוספת הא שורק מושך וו באחרונה כמו משיתיהו שאלתיהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ בסוף והתו בחירק מושך יוד כמו ילדתיך אמצתיך · וכנוי הרבים הנסתרים בא בתוספת מם כמו לא מאסתים השכבתים · וכנוי הרבים הנמצאים הוא על משקל פעלתיכם בתוספת כף סגול ומם בסוף · וכנוי הנקבה נמצאת בא בתוספת כף שוא כמו משכתיך · וכנוי הנקבות נסתרות רבות בא בתוספת נון באחרונה כמו ידעתין · וכנוי היחידה נסתרת בתוספת הא קמץ כמו הוצאתיה · וכנוי הנקבות רבות נמצאות בא על משקל פעלתיכן בתוספת כף סגול באחרונה ׃

לרבוי הנסתר נמצאו עשרה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא בשורק מושך וו כמו אכלוהו · ובדגוש גדלוהו · ובהפעיל הכירוהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ גמלוך אהבוך השיאוך · וכנוי הזכר מדבר בעדו יחיד בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו ועמי שכחוני הרהיבוני · וכנוי הרבים נסתרים בא בתוספת מם בסוף כמו בקקום שערום · וכנוי הנמצאים בא בתוספת כף סגול ומם באחרונה על משקל פעלוכם · וכנוי הרבים מדברים בעדם בא בתוספת נון בשורק מושך וו כמו דלקונו ונגזרת פעלונו

בא כמו

בא כמו שארונו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת הא בקמץ כמו סקלוה · וכנוי הנמצאת בא בתוספת כף בשוא בסוף כמו עזבוך ובצרי העין שכחוך · וכנוי הרבות נסתרות על משקל פעלון · וכנוי הנמצאות על משקל פעלוכן בתוספת כף סגול ונון באחרונה · כי לא נמצא במקרא כנוי לרבוי הנמצא לא לזכר ולא לנקבה ׃

לרבוי נכח הזכר נמצאו ששה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בתוספת הא בשורק מושך יוד על משקל פעלתוהו · וכנוי המדבר בעדו בתוספת נון בחירק מושך יוד כמו צמתוני · וכנוי הרבים נסתרים על משקל פעלתום בתוספת מם בסוף · וכנוי רבוי המדבר בעדו בא בתוספת נון בשורק מושך וו בסוף כמו העליתונו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת על משקל פעלתוה בתוספת הא קמץ בסוף · וכנוי הנסתרות על משקל פעלתון בתוספת נון באחרונה · ובכלם התו בשורק ׃

רבוי המדבר בעדו יתחבר עם שמנה כנוים כנוי היחיד הנסתר בא בתוספת הא שורק מושך וו בסוף והעין בפתח כמו חשבנוהו דרשנוהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף בקמץ באחרונה כמו נגענוך · וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים על משקל פעלנום בתוספת מם בסוף · וכנוי רבוי הנמצאים בתוספת כף סגול ומם באחרונה כמו ברכנוכם והוא מן הדגוש כמו שיעיד צרי הבית · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בתוספת הא בקמץ בסוף על משקל פעלנוה · וכנוי הנקבה יחידה נמצאת בתוספת כף שוא בסוף על משקל פעלנוך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות על משקל פעלנון · וכנוי רבוי הנקבות הנמצאות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל פעלנוכן · ובכל אלה הפא בשוא אם אינה גרונית ואם היא גרונית בחטף פתח ׃

הנקבה יחידה נסתרת תתחבר עם כל העשרה כנוים כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתמורת ההא אל

venit ut שאלונו. Et cõnotatio fœminini singularis abñtis uenit cum additione [2] he kamecz ut סקלוה. Et connotatio præsentis venit cum additiõe caph in sceua [3] in fine ut עזבוך: & ĩ ceri hayn ut שכחוך. Et cõnotatio p̃sis abñtis [4] in põdere פעלון. Et cõnotatio præsentium in põdere פעלוכן cum additione [5] caph seghol & nun in vltimo: nam non reperit̃ in scriptura cõnotatio pluralis præsentis [6] non masculini nec fœminini.

[7] ¶ Plurali uero masculini p̃senti reperiũtur sex cõnotatiões. Cõnotatio quidẽ masculini singularis [8] absentis cum additione he in sciurek cum yod ad pondus [9] פעלתיהו. Et cõnotatio loquẽtis pro se cum additione nun in hirek cum yod [10] ut צמתוני. Et cõnotatio pluralis absentis ad pondus פעלתום cum additione [11] mem in fine. Et cõnotatio pluralis loquentis pro se venit cum additione nun in sciurek [12] cum vau in fine vt העליתונו. Et cõnotatio fœminini singularis absentis in [13] põdere פעלתוה cũ additione he kamecz in fine. Et cõnotatio absentiũ ad [14] pondus פעלתון cum additione nun in vltimo: & in omnibus est tau in sciurek.

[15] ¶ Plurale autẽ loquens pro se iungit̃ octo cõnotationibus. Cõnotatio singularis [16] absentis uenit cum additione he sciurek cum vau ĩ fine: [17] & hayn in pathah ut חשבנוהו דרשנוהו. Et cõnotatio masculini singularis p̃sentis [18] uenit cũ additiõe caph kamecz in ultimo ut נגענוך. Et cõnotatio pluralis [19] masculini absentis ad põdus פעלנום cum additione mem in fine. [20] Et cõnotatio pluralis presentis cum additione caph seghol & mem in fine vt ברכנוכם: [21] & est cõiugatõis דגוש ut testatur çeri ipsius beth. Et cõnotatio fœminini singularis [22] absentis cum additione he in kamecz in fine ad põdus פעלנוה. Et cõnotatio [23] fœminini singularis præsentis cum additione caph sceua in fine ad pondus פעלנוך. [24] Et connotatio pluralis fœminini absentis ad pondus פעלנון. Et cõnotatio pluralis [25] fœminini p̃sentis cum additione caph seghol & nun in fine in pondere [26] פעלנוכן. In oĩbus aũt istis pe est in sceua si nõ fuerit gutturalis: si aũt [27] gutturalis erit ĩ rapiẽte pathah. [28] ¶ Fœmininũ aũt singulare absens iungit̃ cũ oĩbus decẽ cõnotationib⁊. [29] Cõnotatio aũt masculini singl'is abñtis uenit cũ ɔmutatõe he in

tau

tau cum daghesc in sciurek cum vau vt גנבתו & daghesc ipsius tau uenit ad significãdum defectum [2] alterius tau: quæ est loco he seu pp defectũ he cõnotationis: nã apparens est [3] cõnotatio fœminæ. Et sunt ex istis quæ sunt cum additione he in sciurek cum vau [4] in fine ut גמלתהו : & in pausa uenit lãmed in kamecz ut סמכתהו : [5] & aliquando uenit etiam cum ceri hayn radicis ut אהבתהו . Et cõnotatio [6] masculini singularis præsentis venit cũ additione caph kamecz in fine ut ילדתך [7] פקדתך חבלתך: ꝙ idem est חבלה עליך וילדה אותך: peperit te & genuit te. Et cõnotatio pluralis absentis [8] in cõmutatione he in tau punctuata cũ pathah quando dictio fuerit producta: seu in kamecz [9] cum fuerit correpta ut נצרתם . Et connotatio singularis loquentis pro se venit [10] cum additione nun hirek cum yod in fine ut סמכתני . Et cõnotatio pluralis [11] loquentis pro se cum nun in sciurek cum vau in fine ut החזיקתנו. [12] Et cõnotatio fœminini singularis absentis uenit cum tau pũctuata cum daghesc loco tau lenis debitę & cõuenientis [13] fœminæ: seu he cõnotatiõis & in kamecz cum he in tau ut צותה . Et cõnotatio [14] fœminini singularis præsentis in seghol tau & additione caph sceua in fine ut אהבתך .
[15] Et cõnotatio pluralis fœminini absentis cũ additione caph seghol & nun in fine [16] ad pondus פעלתן. Et cõnotatio pluralis fœminini præsentis cum caph seghol [17] nun in fine ad pondus פעלתכן .

[18] ℂ Singulare autem fœmininum præsens uenit cum sex connotationibus. Cõnotatio singularis absentis [19] uenit cum vau in hirek cum yod ut נתתיו: & cum additiõe he [20] in sciurek cum vau in fine ut נתתיהו: qđ idẽ est qđ נתתי אותו dedi eum. [21] Et connotatio fœminini singularis absentis cum additione he in kamecz in vltimo ad põdus [22] פעלתיה . Et cõnotatio pluralis absentis uenit cũ additione mem in vltimo [23] ut מצאתים. Et cõnotatio singularis loquentis pro se uenit cum additione nun in hirek [24] cũ yod in fine ut ילדתיני הכרעתיני . Et cõnotatio pluralis [25] loquentis pro se uenit cum additione nun sciurek cum vau in fine: & hoc quidem erit [26] aliqñ cum kamecz tau ut השבעתנו: & aliquando cũ ceri ut הודרתנו. [27] Et cõnotatio pluralis fœminini absentis cũ additione nun in vltimo ad põdus [28] פעלתין .

ℂ Fœmininũ

תו דגושה בשורק מושך וו כמו גנבתו ודגש התו בא להורות חסרון תו אחרת שהיא תמורת הא או על חסרון הא הכנוי כי הנראית היא כנוי לנקבה · ויש מאלה שתהיינה בתוספת הא בשורק מושך וו בסוף כמו גמלתהו · ובהפסק תבא הלמד בקמץ כמו סמכתהו · ולפעמים תבא גם כן עם צרי עין השרש כמו אהבתהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ בסוף כמו פקדתך חבלתך ילדתך שעניינם חבלה עליך וילדה אתך · וכנוי רבוי הנסתרים בתמורת ההא אל תו נקודה בפתח כשהתיבה מלעיל או בקמץ כשהיא מלרע כמו נצרתם · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד בסוף כמו סמכתני · וכנוי רבוי המדברים בעדם עם נון שורק מושך וו בסוף כמו החזיקתנו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתו דגושה תמורת תו רפה הראויה לנקבה או הא הכנוי ובקמץ מושך הא בתו כמו צותה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בסגול התו ותוספת כף שוא בסוף כמו אהבתך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל פעלתן · וכנוי רבוי נכח הנקבות בתוספת תו סגול ונון באחרונה על משקל פעלתכן ׃

נכח הנקבה היחידה בא עם ששה כנוים כנויי היחיד נסתר בא בוו בחירק מושך יוד כמו נתתיו ובתוספת הא בשורק מושך וו באחרונה כמו נתתיהו שעניינו נתתי אתו ׃ וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בתוספת הא בקמץ באחרונה על משקל פעלתיה ׃ וכנוי רבוי הנסתרים בא בתוספת מם באחרונה כמו מצאתים · וכנוי יחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד באחרונה כמו ילדתיני הכרעתיני ׃ וכנוי רבוי המדברים בעדם בא בתוספת נון שורק מושך וו באחרונה וזה יהיה לפעמים בקמץ התו כמו השבעתנו ולפעמים בצרי כמו הורדתנו · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון באחרונה על משקל פעלתין ׃

נכח רִבּוּי הַנְּקֵבָה יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם · וְהֵם כְּמוֹ בַּזָּכָר וּמִשְׁקְלֵיהֶם שָׁוִים פְּעַלְתּוּהוּ פְּעַלְתּוּנִי פְּעַלְתּוּם פְּעַלְתּוּנוּ פְּעַלְתּוּן פְּעַלְתּוּהָ · וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ הַרְכָּבוֹת הֶעָבָר עִם כִּנּוּיֵי חֲלָקָיו הַצִּוּוּי יֵשׁ לוֹ שִׁשָּׁה כִנּוּיִם כִּי לֹא יִפּוֹל בּוֹ כִּנּוּי הַנֹּכַח לְפִי שֶׁאֵין צוֹרֶךְ בּוֹ כִּי כְּבָר הוֹרָה עַל עִנְיָנוֹ צִוּוּי הַנִּפְעָל אוֹ הַהִתְפַּעֵל שֶׁהוּא פֹּעַל הַפּוֹעֵל מִתּוֹכוֹ וְנֶאֱמַר הִשָּׁמֵר הִשָּׁמְרוּ שֶׁהוֹרָאָתָם שְׁמוֹר עַצְמְךָ שִׁמְרוּ עַצְמְכֶם · וְהִשָּׁמֵר לְךָ פֵּירוּשׁוֹ הִשְׁתַּמֵּר מִתּוֹכְךָ לְעַצְמְךָ · וְכֵן תִּרְגֵּם אֻנְקְלוֹס סֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ד׳ רַק הִשָּׁמֶר לְךָ לְחוּד אִסְתְּמַר לָךְ כִּנּוּיוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא לַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר וּבָא בִּשְׁנֵי דְרָכִים · רִאשׁוֹנָה בְּנוּן חוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ וְקָבְנוֹ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ קוֹב אֹתוֹ וְעַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ שָׁמְרֵהוּ זָכְרֵהוּ ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ זָכְרֵנִי וּבְכָל אֵלֶּה בָּא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטַף קָמֶץ אַף לִפְעָמִים נִמְצָא בְּקָמֶץ רָחָב כְּמוֹ שָׁמְרֵנִי אֵל ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ כָּתְבֵם וְלִפְעָמִים תִּהְיֶה הַמֵּם חוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שִׁיתֵמוֹ ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ עָזְרֵנוּ ׃ וְכִנּוּי הַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שְׁמָעֶנָּה אוֹ בְּהֵא נְקוּדָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֱהָבֶהָ וְלִפְעָמִים תָּבֹא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ וְהַהֵא בְּמַפִּיק כְּמוֹ גְּאָלָהּ ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף וְהַתָּו בְּצֵרִי עַל מִשְׁקַל פְּעָלֵן ׃

רבוי הַזְּכָרִים יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם כִּנּוּי הַנִּסְתָּר זָכָר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּהוּ ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ מַלְּטוּנִי שְׁאָלוּנִי הָאָלֶף בְּקָמֶץ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּלָמֶד וּבְתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּם · וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד מַלְּטוּנִי שְׁאָלוּנִי וְהָאָלֶף בְּקָמֶץ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק הַלָּמֶד וּמֵם בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תִּפְשׂוּם · וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן שׁוּרֶק כְּמוֹ נַסּוּנוּ ·

Fœmininū autem plurale præſens iungitur ſex cōnotationibus: & ſunt ſicut in maſculino[2] & earū pondera æqualia פעלתוה פעלתוני פעלתום פעלתוני: & hic finis imponit̃ cōpoſitionibus p̃teriti cum cōnotatiōibus partium eius.[4] ¶ Impatiuum autem habet ſex cōnotationes: nam non cadit in eo cōnotatio præſentis cum non indigeat[5] ea: quoniam ſignificauit eā imperatiuū נפעל ſeu התפעל quod eſt uerbum[6] agentis de eo: & dicimus השמר השמרו caue cauete: quoq̧ ſignificatio eſt caue te cauete[7] vos והשמר לך expoſitio eius eſt השתמר מתוכך לעצמך caue ex te pro te eſto cautus ex te tibi: & ſic interp̃tatus eſt[8] onchlos in deuteronomio cap.iiii.ſed caue tibi: ſolum caueas pro te. [9]Connotatio autē eius prima eſt ſingularis maſculini abſentis & eſt duobus modis. Primus [10]qui eſt in nun holem cum vau in fine ut וקבנו: & expoſitio eius eſt blaſphema eū: & ut pl'm uenit[11] cū additiōe he ſciurek cū vau ut שמרהו זכרהו. Et cōnotatio ſingl'is loquētis[12] pro ſe uenit cū additiōe nun hirek cū yod in fine ut זכרני: & ī oībus iſtis[13] uenit pe radicis ī rapiēte kamecz: licet aliq̃n repiatur in kamecz amplo ut [14] שמרני אל cuſtodi me Deus. Et cōnotatio pluralis abſentis uenit cū additiōe mem ī fine ut[15] כתבם: & aliq̃n erit mem in holē cū uau in fine ut שיתמו.

[16] Et cōnotatio pl'is loquētis p̧ ſe uenit cū additōe nun ſciurek cū vau [17] in fine ut עזרנו. Et cōnotatio fœminini ſingl'is abſentis uenit cum additione nun[18] cum dagheſc & kamecz p̧trahēte he in vltīo ut שמענה: aut in he cū kamecz[19] ut אהבה: & aliquādo uenit lāmed radicis in kamecz & he in excipiente ut גאלת.

[20] Et cōnotatio pluralis fœminini abſentis cū additione nun in fine & tau in ceri ad [21] pondus פעלן.

[22] ¶ Plurale aūt maſculinū iungit̃ ſex connotationibus. Connotatio maſculini abſentis uenit [23] cum additione he ſciurek cum vau in fine ut תפשוהו.[24] Et cōnotatio loquentis pro ſe uenit cum nun hirek cum yod ut מלטוני שאלוני:[25] aleph aūt in kamecz. Et ɔnotatio pl'is maſculini abſ̃tis uenit cū ſciurek cū[26] vau in lāmed & cū additione mem in fine ut תפשום. Et cōnotatio ſingl'is loquentis[27] pro ſe uenit cū nun hirek cū yod מלטוני שאלוני: aleph aūt ī kamecz.[28] Et cōnotatio pl'is maſculini abſ̃tis uenit cum ſciurek lāmed & mem in fine ut [29] תפשום. Et cōnotatio pluralis loquentis pro ſe uenit cū nun ſciurek ut כסונו.

Et

Et cõnotatio fœminini singularis abñtis uenit cũ he kamecz in fine ut קברוה.[2] Et cõnotatio pluralis fœminini absentis cũ additione nun in fine ad pondus[3] פעלן.

[4] ¶ Fœmininum autem singulare cõnotatur sex connotationibus. Cõnotatio singularis[5] absentis cum additõe he sciurek ad pondus פעליהו.[6] Et connotatio loquentis pro se uenit cum additione nun cum yod in fine ut[7] הראיני. Et cõnotatio pluralis masculini absentis cum additione mem in fine ad[8] põdus פעלום. Et connotatio pluralis loquentis pro se cum additione nun in sciurek[9] cum vau in fine ut הראנו. Et cõnotatio fœminini singularis absentis[10] ad pondus פעליה. Et connotatio pluralis fœminini absentis ad pondus[11] פעלין.

[12] ¶ Plurale autem fœmininũ non cõnotatur in scriptura: sed quoniam ratio præbet[13] ei sex cõnotationes: ideo non sunt cõponendę nisi dictiõibus[14] rationis ut אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו אתה אתך אתן אתכן[15] & aliqñ אתהן. Isti sunt modi cõpositionis imperatiui cum cõnotationibus[16] ei debitis.

[17] ¶ Futurum autem loquens pro se cõnotatur octo cõnotationibus. Cõnotatio[18] singularis absentis aliquando uenit cũ additione he sciurek in fine[19] ut אחלצהו: & aliquando cum nun cum daghesc & sciurek in fine ut[20] אשאנו אענדנו אשתלנו: tau autẽ cum rapiente kamecz. Et cõnotatio singularis præsentis masculini[21] uenit cum caph kamecz ut אמצאך. Et cõnotatio pluralis masculini absentis venit[22] aliquando cum additione mem tantum in fine ut אפגשם: & aliquando cum additione he[23] seghol & mem in vltimo ut אפאיהם. Et cõnotatio pluralis masculini pñtis[24] uenit cũ additione caph seghol & mem ut אאמיצכם. Et connotatio fœminini singularis[25] absentis uenit cum additione nun cum daghesc & kamecz protrahente he excipiente in fine ut[26] אשקנה. Et cõnotatio fœminini singularis præsentis venit cum caph sceua in fine vt[27] אלבישך. Et cõnotatio fœminini pluralis absentis cum additione nun ad[28] pondus אפעלן. Et cõnotatio pluralis fœminini præsentis uenit cum additione caph seghol[29] & nun in fine ad pondus אפעלכן.

וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּהֵא קָמֵץ בְּסוֹף כְּמוֹ קִבְרוּהָ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּן׃

והיחידה נְקֵבָה תְּכוּנֶה בְּשִׁשָּׁה כִנּוּיִם· כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק עַל מִשְׁקַל פְּעָלִיהוּ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ הַרְאִינִי· וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּם· וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ הַרְאֵנוּ· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת עַל מִשְׁקַל פְּעָלִיהָ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלִין׃

רבוי הַנְּקֵבוֹת לֹא יְכוּנֶה בַּמִּקְרָא אֲבָל לְפִי שֶׁהַהֶקֵּשׁ יְחַיֵּיב לוֹ שִׁשָּׁה כִנּוּיִם לָכֵן אֵין לְהַרְכִּיב אוֹתָם אֶלָּא בִּמְלוֹרת הַטַּעַם כְּמוֹ אִתּוֹ אִתָּךְ אִתִּי אִתָּם אִתְּכֶם אִתָּנוּ אִתָּה אִתֵּךְ אִתָּן אִתְּכֶן וְלִפְעָמִים אִתְּהֶן· אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַרְכָּבַת הַצִּוּוּי עִם הַכִּנּוּיִם הַנְּאוֹתִים לוֹ׃

העתיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יְכוּנֶה בִּשְׁמֹנָה כִנּוּיִם· כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר פַּעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק בְּסוֹף כְּמוֹ אֲחַלְּצֵהוּ· וּפַעַם בְּנוּן דְּגוּשָׁה וּשְׁרוּקָה בְּאַחֲרוֹנָה· כְּמוֹ אֶשָּׂאֶנּוּ אֶעֶנְדֶנּוּ אֶשְׁתְּלֶנּוּ הַתָּו בַּחֲטַף קָמֵץ· וְכִנּוּי נֹכַח הַיָּחִיד זָכָר בָּא בְּכַף קָמֵץ כְּמוֹ אֲמַצְּאֶךָּ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא לִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם לְבַד בְּסוֹף כְּמוֹ אֶפְגְּשֵׁם וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ אַפְאֵיהֶם· וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם כְּמוֹ אַאַמִּצְכֶם· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּקָמֵץ מוֹשֵׁךְ הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ אֲשַׁקֶּנָּה· וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּכַף בִּשְׁוָא בְּסוֹף כְּמוֹ אַלְבִּישֵׁךְ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן עַל מִשְׁקַל אֶפְעָלֵן· וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל אֶפְעָלְכֶן׃

היחיד זָכָר נִסְתָּר יְכוּנֶה בְּכָל הָעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים פַּעַם בְּלָמֶד הַפֹּעַל בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בִּלְבַד כְּמוֹ יִתְקְפוֹ וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בְּאַחֲרוֹנָה וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשָּׂאֵהוּ וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אָז בְּקָמֶץ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִשְׁמְרֵהוּ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ יַכִּירֶנּוּ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יְקָבֶנּוּ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף שֶׁהוּא מוּרְכָּב מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים כְּמוֹ יְסוֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ׃

וְכִנּוּי נֹכַח הַיָּחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ וּבָזֶה לִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יִשְׁמָרְךָ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשְׁמֶרְךָ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יְבָרֶכְךָ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִרְדָּפְךָ וְזֶה יִהְיֶה בְּהֶפְסֵק לְבַד שֶׁשָּׁב בּוֹ הַשְּׁוָא סֶגוֹל׃

וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף וְהָעַיִן בָּזֶה פַּעַם בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִזְבְּלֵנִי וּפַעַם בְּקָמֶץ כְּמוֹ יִקְרָאֵנִי יַשִּׂיגֵנִי וּפַעַם הַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ יֶאֱהָבַנִי יַשְׂבִּיעַנִי יִרְאַנִי׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בִּשְׁוָא הָעַיִן וְתוֹסֶפֶת מֵם בְּאַחֲרוֹנָה עִם סֶגוֹל הַלָּמֶד כְּמוֹ יִרְדְּפֵם וּבְקָמֶץ הָעַיִן כְּמוֹ יִתְקָעֵם יִגְאָלֵם וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הַלָּמֶד כְּמוֹ יְשִׁימֵם וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הָעַיִן וְהַלָּמֶד יַחַד כְּמוֹ יַלְבִּשֵׁם וְזֶה עַל הַמְעַט עַד שֶׁהוּא זָר בְּעֵינֵי הַמְדַקְדְּקִים׃ וּפַעַם בָּאָה יוֹד הָאֵיתָן בְּסֶגוֹל וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֶחָלְקֵם וְנִקְמְצָה הַחֵית בִּשְׁבִיל סֶגוֹל הַיּוֹד שֶׁהָיָה מִשְׁפָּט שְׁתֵּיהֶן בְּפַתָּח׃

וְכִנּוּי הַיְּחִידָה נְקֵבָה נִסְתֶּרֶת עַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּדָגֵשׁ וְקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֶנָּה וְלִפְעָמִים בָּא בְּקָמֶץ לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יִמְצָאָהּ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יַגִּידֶהָ׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן רָפָה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵירֵי לְהַפְרִישׁ בֵּין זֶה וּבֵין כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר שֶׁהִיא בְּסֶגוֹל וְהַנּוּן בְּדָגֵשׁ מָשָׁל זֶה יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ׃

וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעָלְכֶם׃

וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּצֵירֵי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֵךְ׃

¶ Masculinũ aũt singulare absens cõnotat̃ oĩbus decẽ conno tatiõibus. Cõnotatio quidẽ[2] singularis absentis uenit tribus modis: nam aliqñ cũ lãmed[3] uerbi in holem ꝓtrahẽte vau tm̃ ut יתקפו: & aliqñ cum additione he sciurek[4] ꝓtrahente vau in fine & lãmed in seghol vt ישאהו: hayn aũt radicis tũc ĩ kamecz[5] & aliqñ uenit hayn ĩ sceua vt שמרהו: & aliqñ uenit cũ additiõe nun[6] sciurek ꝓtrahentis vau in fine vt יכירנו: & aliquãdo uenit hayn cum rapiente kamecz[7] ut ייקבנו: & aliqñ uenit cum additione nun & he sciurek ꝓtrahentis vau in fine[8] quod est cõpositũ ex trib⁹ modis p̃dictis ut יסובבנהו יכוננהו.[9] Et cõnotatio præsentis singularis uenit cum additione caph kamecz: & in hoc aliquãdo hayn in rapiẽte[10] kamecz ut ישמרך: & aliquãdo hayn in sceua & lãmed in seghol ut ישמרך:[11] & aliqñ hayn in seghol ut ברכך: & aliquando hayn in rapiente kamecz & lãmed[12] in seghol vt ירדתך: & hoc erit in pausa tm̃ in qua cõmutat̃ sceua in seghol.[13] Et cõnotatio singularis loquẽtis pro se uenit cũ additione nun hirek ꝓtrahẽtis yod in fine:[14] & hayn in hoc aliquãdo in sceua ut יזבלני: & aliqñ in kamecz ut יקראני ישקני:[15] & aliqñ lãmed in pathah vt יאהבני ישביעני יראני. Et connotatio p̄lis[16] masculini absentis uenit cum sceua hayn & additione mem in vltimo cum seghol[17] lãmed ut ירדפם: & cũ kamecz hayn ut יתקעם יגרם: & aliqñ cũ kamecz[18] lãmed ut ישימם: & aliqñ cum kamecz hayn & lãmed simul ut ילבשם: & hoc[19] raro itaq; est extraneum apud grãmaticos: & aliquãdo uenit yod איתן[20] in seghol & pe radicis in kamecz ut יחלקם: & fuit pũctuata heth in kamecz pp seghol[21] yod: qm̃ ius ambarũ est ĩ pathah. Et cõnotatio fœminini singularis absentis[22] ut pl'm uenit cũ additione nun in daghesc & kamecz ꝓtrahente he in fine ut יגאלנה:[23] & aliqñ uenit in kamecz lãmed radicis & cũ additiõe he excipiẽte in fine ut[24] ימצאה: & aliqñ cũ additione he kamecz in fine ut יגידה. Et cõnotatio[25] pluralis loquentis pro se cum additione nun leni in sciurek ꝓtrahente vau in fine[26] & lãmed in ceri ad differentiã inter hoc & cõnotationẽ masculini singularis absentis quæ est in seghol[27] & nun cum daghesc vt יחננו ויברכנו. Et cõnotatio pluralis masculini præsentis[28] cũ additione caph seghol & mem in fine ad pondus יפעלכם. Et connotatio[29] fœminini singularis p̃ntis uenit cũ ceri lãmed & additione caph sceua in fine ut יגאלך

יגאלך. Et cõnotatio pluralis fœminini absentis cum additione nun in fine ad[2] põdus יפעלן: & aliqñ repitur lãmed in pathah ut יחיתן: & hoc est ut sceua[3] in quiete suspirationis: licet ius eius fuerit in kamecz. Et cõnotatio pluralis fœminini pñtis[4] cum additione caph seghol & nun in fine ad pondus יפעלכן.

[5] ℭ Present̨ia aũt singularis cõnotatur septẽ cõnotationibus. Cõnotatio quidẽ masculini singularis absentis[6] cum additiõe nun cum daghesc & sciurek ꝑtrahente vau in fine ut[7] תשפכנו. Et cõnotatio loquẽtis pro se venit cũ additione nun hirek ꝑtrahentis[8] yod ut תושיבני תשאני. Et connotatio pl'alis masculini absentis venit[9] cũ additione mem vt תצפנם. Et cõnotatio pl'is loquentis pro se uenit[10] cum additione nun sciurek lenis protrahentis vau ut תעזבנו. Et cõnotatio fœminini[11] singularis absentis uenit cum additiõe nun in kamecz ꝑtrahẽtis he in fine vt[12] תשמטנה cũ daghesc nun: seu cũ additione he in kamecz in fine ut[13] תעזבה. Et cõnotatio pluralis fœminini absentis uenit cum additione nun ad pondus[14] תפעלן. [15] ℭ Plurale autem loquens pro se cõnotatur septẽ cõnotationibus. Cõnotatio[16] quidem masculini singularis absentis uenit cum additiõe he sciurek protrahẽtis vau[17] in fine ut נחמדהו: & aliquãdo cũ additiõe nun & he in sciurek ꝑtrahẽte quoq;[18] ambarũ ipsarũ ut נתקנוהו. Et cõnotatio masculini singularis pñtis uenit in kamecz caph additę[19] in fine: pe autem in rapiente kamecz ut נעבדך. Et connotatio pluralis masculini[20] absentis cũ additione mem in seghol lãmed uerbi ut נבלעם. Et cõnotatio[21] pluralis masculini præsentis ad pondus נפעלכם. Et cõnotatio fœminini singularis[22] cum additione caph sceua in fine ad pondus נפעלך. Et cõnotatio pluralis fœminini[23] abñtis ad põdus נפעלן i seghol lãmed uerbi. Et cõnotatio pluralis[24] fœminini pñtis cũ additione caph seghol & nun in fine ad pondus נפעלכן.

[25] ℭ Plurale aũt masculinũ absens cõnotat̃ decẽ cõnotationibus. Cõnotatio[26] quidẽ masculini singularis præsentis venit cum additione he in sciurek in fine[27] vt ישאוהו: & aliquando cum nun holem protrahente vau ut ילבדונו: & aliquãdo[28] cum nun & he in sciurek protrahente vau ut יעברונהו. Et connotatio præsentis masculini[29] singularis uenit cum additione caph kamecz in fine ut יעזבוך: & aliquando cum additione

יִגְאָלֶךָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְן וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ יְחִיתַן וְזֶה כְּשֶׁבָּא בְּאַתְנָח אַף כִּי מִשְׁפָּטוֹ הָיָה בְּקָמֶץ׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְכֶן׃

נֹכַח הַיָּחִיד יְכוּנֶּה בְּשִׁבְעָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּשְׁפְּכֶנּוּ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ תּוֹשִׁיבֵנִי תְּשָׂאֵנִי׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם כְּמוֹ תְּצַפְּנֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק רָפֶה מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ תַּעַזְבֵנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תְּשַׁמְּטֶנָּה בְּדָגֵשׁ הַנּוּן אוֹ בְּתוֹסֶפֶת הֵא נְקוּדָה קָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תַּעַזְבָהּ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן עַל מִשְׁקַל תִּפְעַלְן׃

רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם יְכוּנֶּה בְּשִׁבְעָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ נֶחְמְדֵהוּ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ גַּם שְׁנֵיהֶם כְּמוֹ נַתְקְנוּהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בְּקָמֶץ הַכַּף הַנּוֹסָף בְּאַחֲרוֹנָה וְהַפֵּא בְּקָמֶץ חָטֵף כְּמוֹ נַעַבְדְךָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסֶגוֹל הַלָּמֶד הַפֹּעַל כְּמוֹ נִבְלָעֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַזְּכָרִים עַל מִשְׁקַל נִפְעַלְכֶם׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל נִפְעַלֵךְ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל נִפְעַלֶן בְּסֶגוֹל לָמֶד הַפֹּעַל׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל נִפְעַלְכֶן׃

רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים יְכוּנֶּה בַּעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק בַּסּוֹף כְּמוֹ יִשָּׂאוּהוּ וְלִפְעָמִים בְּנוּן חוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יִלְכְּדוּנוֹ וְלִפְעָמִים בְּנוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יַעַבְרוּנְהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ יַעַזְבוּךָ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת

נון קודם הכף כמו ישבחונך · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד באחרונה כמו ישטנוני ולפעמים בתוספת הנון הנוספת והראשונה בשוא כמו ישחרונני ולא ימצאונני וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים בא בתוספת מם כמו ישאילום · וכנוי נכח רבוי הזכרים בתוספת כף סגול ומם באחרונה על משקל יפעלוכם · וכנוי רבוי המדברים בעדם בא בתוספת נון שורק מושך וו בסוף כמו יסקלונו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת הא בקמץ בסוף כמו ישמטוה ולפעמים בתוספת נון קודם ההא כמו ימצאונה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בא בכף שוא באחרונה כמו יעזבוך ולפעמים בתוספת נון בסגול קודם הכף כמו ישרתונך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות על משקל יפעלון אלא שבאה מם תמורת הנון כמו יגרשום · וכנוי נכח רבוי הנקבות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל יפעלוכן :

נכח רבוי הזכרים יכונה בששה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא שורק מושך וו על משקל תפעלוהו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בתוספת הא קמץ על משקל תפעלוה · וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים בתוספת מם על משקל תפעלום · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו תרדפוני תפדוני · וכנוי רבוי המדבר בעדו בתוספת נון שורק מושך וו על משקל תפעלונו · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון באחרונה על משקל תפעלון ·

הנקבה נסתרת תכונה בתשעה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא שורק מושך וו בסוף כמו תתפשהו · וכנוי נכח הזכר יחיד בא בתוספת כף קמץ בסוף כמו תכבדך · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו תשאני · וכנוי נכח רבוי הזכרים בתוספת כף סגול ומם בסוף על משקל תפעלכם · וכנוי רבוי המדברים בעדם בתוספת נון רפה בשורק מושך וו בסוף על משקל תפעלנו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת נון קמץ

מושך

nun ante caph ut ישבחנוך. Et cōnotatio singularis loquentis ꝓ se uenit[2] cum additione nun hirek protrahentis yod in fine ut ישטנוני: & aliquādo[3] cum additione nun additę: & prima quidē in sceua ut ישחרונני ולא ימצאונני ꝑquirent me & non inueniēt me. [4] Et cōnotatio pluralis masculini absentis venit cum additiōe mem ut ישאילום.[5] Et cōnotatio pluralis masculini pñtis cū additione caph seghol & mem in vltimo ad pondus[6] יפעלוכם. Et cōnotatio pluralis loquētis pro se uenit cum additione nun sciurek[7] ꝓtrahentis vau in fine ut יסקלונו. Et cōnotatio fœminini singularis absentis venit[8] cum additiōe he in kamecz in fine ut ישמטוה: & aliquando cū additione nun ante[9] he ut ימצאונה. Et cōnotatio singularis fœminini p̄sentis uenit ī caph sceua[10] in fine ut יעזבוך: & aliqñ cum additione nun in seghol ante caph ut[11] ישרתוניך. Et cōnotatio pluralis fœminini absentis ad pondus יפעלון:[12] nisi ꝙ uenit mem loco nun ut יגרשום. Et cōnotatio pluralis pñtis[13] fœminini cū additione caph seghol & nun in fine ad pondus יפעלוכן.

[14] ℭ Plurale autē pñs masculinū cōnotaᷓ sex cōnotationibus. Cōnotatio qdē masculini[15] singularis absentis uenit cū additione he sciurek ꝓtrahētis vau ad[16] pōdus תפעלוהו. Et cōnotatio fœminini singularis absentis cū additiōe he[17] kamecz ad pōdus תפעלוה. Et cōnotatio plis masculini absentis cum additione[18] mem ad pondus תפעלום. Et cōnotatio singularis loquētis pro se uenit cum additione[19] nun hirek protrahentis yod vt תרדפוני תפדוני. Et cōnotatio pluralis loquentis[20] pro se cum additione nun sciurek ꝓtrahētis vau ad pōdus תפעלונו. Et connotatio[21] pluralis fœminini absentis cū additione nun in fine ad pondus תפעלון.

[22] ℭ Fœmininū aūt absens cōnotaᷓ nouē cōnotationib⁹. Cōnotatio[23] masculini singłis abñtis uenit cū additiōe he sciurek [24] ꝓtrahētis vau in fine vt תתפשהו. Et cōnotatio masculini singularis pñtis uenit cū additiōe[25] caph kamecz ī fine ut תכבדך. Et cōnotatio singularis loquētis ꝓ se uenit cū additiōe[26] nun hirek ꝓtrahētis yod ut תשאני. Et cōnotatio pluralis masculini p̄sentis[27] cū additione caph seghol & mem in fine ad pondus תפעלכם. Et cōnotatio plis[28] loquētis ꝓ se cū additōe nun lenis in sciurek ꝓtrahētis vau in fine ad pōdus[29] תפעלנו. Et cōnotatio fœminini singłis abñtis uenit cum additione nun kamecz

protrahẽtis he in fine vt תכעיסנה. Et cõnotatio fœminini singularis p̃sentis[2] cũ additione caph sceua in fine ad põdus תפעלך. Et cõnotatio pluralis fœminini[3] absentis cum additiõe caph sceua ad pondus תפעלן. Et cõnotatio pluralis[4] fœminini præsentis cũ additiõe caph seghol & nun in fine ad põdus תפעלכן.

[5] ℂ Fœmininum autem præsens ex ratione ipsa iungitur sex cõnotationibus: quibus iũctum fuit[6] masculinum præsens ut scripsimus in loco suo: sed nullum eorum uenit[7] in consuetudine linguæ: & ideo non est cura loquendi de eis: nisi[8] de eorum põderibus s̃m quodlibet uerbum: & sunt תפעליהו תפעליני תפעלין תפעלם[9] תפעלינו תפעליה.

[10] ℂ Plurale quoq; fœmininũ absens nõ uenit etiam in cõsuetudine linguæ hæbreorũ:[11] sed qñ uolunt id cõnotare id copulant vni ex dictionibus[12] annotationũ dictionẽ את: & dicunt אותן[13] אותה אתנו אתכם אותם אותי אותך אותו תפעלנה. Attñ connotatio fœminini singl'is pñtis venit cum uerbo ad pondus[14] pl'is masculini p̃sentis ut תוכיחוך: & hic declaratũ est regimen cõpõnis[15] cõnotationũ uerborũ in cõiugatiõe leui cũ additione lr̃arũ cõnotatiõis: & tu disces[16] ex hoc doctrinã ĩ aliis cõiugatiõib⁹.

[17] ℂ Remanet aũt nobis declarare in regimine cõnotationũ rõnes regiminis compõnis[18] nominũ circa cõtinuationẽ cum lr̃is uel aliis rebus.[19] Inuenimus aũt cõnotationẽ abñtis cum littera vau post holem in cõtinuatione ut Numeri[20] cap. xxiii. בנו צפור filius eius sephor. & in ca. xxiiii. בן בעור filius eius beor: cuius interp̃tatio arãmea est[21] filius sephor filius beor: licet sit patrũ interp̃tatio ꝙ isti fuerint apti ut sint patres[22] patrũ eorum: sed expositio eorum simpliciter est ac si ibi non esset vau ut בן צפור בן בעור filius sephor[23] filius beor: & sic multa inuenimus in uerbis sapientũ nostrorum בנו של פלוני filius eius talis:[24] & sufficiebat dicere בן פלוני filius talis: & hæc sufficiant in cõpositione cõnotationum.

[25] ℂ Et ex eo quod diximus apparet ꝙ non est compositio cõnotationis uerbis intransitiuis[26] cum nõ sit eis nomen acti. Et sic etiam seqtur[27] ex hoc ut intelligaẽ ꝙ plurimũ regiminis cõnotationũ uerborũ est regimen transitiuũ significans terminũ[28] a cuius substãtia dependet aliud ipsum: nam ipsum est terminus transitiuus in rei veritate: quoniam est actum[29] terminans uerbum agentis & supra id transit: & rarissime significat

regimen

מושך הא באחרונה כמו תכעיסנה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בתוספת כף שוא בסוף על משקל תפעלך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת כף שוא על משקל תפעלן · וכנוי רבוי נכח הנקבות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל תפעלכן ׃

נכח הנקבה על ההקש יתחבר עם ששה כנוים שהתחבר עמהם נכח הזכר כמו שכתבנו במקומו אבל לא בא אחד מהם על מנהג הלשון ולכן לא חששנו להזכיר מהם כי אם משקליהם כפי פעל פעל והם תפעליהו תפעליני תפעליה תפעלינו תפעלם תפעלין ׃

רבוי הנקבות הנסתרות לא בא גם כן לפי מנהג לשון העברים אבל כשירצו לכנות אתו יחברו אתו אל אחת ממלות כנויי מלת את ויאמרו תפעלנה אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו אתה אתן ׃ אך אמנם כנוי נכח הנקבה היחידה בא עם פעל על משקל רבוי נכח הזכרים כמו תוכיחוך ׃ ובכן התבאר שמוש הרכבת כנויי הפעלים בבנין פעל קל בהתחברות אותיות הכנוי ואתה תקיש מזה בשאר הבנינים ׃

הנה נשאר לבאר בשמוש הכנוים משפטי שמוש הרכבת שמות בסמיכות עם אותיות או בזולתם · והנה מצאנו כנוי הנסתר עם אות וו נמשך בחלם בסמיכות כמו בספר במדבר סיני סימן כג בנו צפור ובסימן כד בנו בעור דמתרגמינן בר צפור בר בעור אף כי יש מדרש שאלו היו חשובים להיות אבות אבותם רק פירושם לפי פשטם כאלו לא היה שם וו כאמרנו בן צפור בן בעור · וכן נמצא הרבה כיוצא בזה בלשון רז״ל בנו של פלוני שהיה די לומר בן פלוני שעניננו בן לפלוני וזה די בהרכבת הכנוים ׃

וממה שאמרנו נראה שאין הרכבת כנוי לפעלים הבודדים אחרי שאין בהם שם הפעול ׃ וכן יתחייב מזה שיובן שרב שמוש כנויי הפעלים הוא שמוש נודד מורה גבול שאל עצמותו נתלה הזולת כי הוא גבול נודד באמת שהוא הפעול המגביל פעל הפועל ועליו יעבור ומעוט מן המעוט הוא שיורת

שמוש

שמוש הקנינים כמו באיוב סימן ג׳ ויאתיני דמתרגמינן ואתא לותי · ומכל אלה יראה בבירור שאין שמות הפעלים ולא שמות הפועלים ולא שמות הפעולים פעלים באמת אחרי שהכנוים המתחברים בהם לא יתיחדו בזה · כי כנויי שם הפעל על הרב יורה על הפועל שהוא הזולת שהוא גבול שממנו הזולת · ולפעמים יורה על הפעול שהוא גבול ההתלות הזה שאמרנו · ואמנם כנויי שמות הפועלים והפעולים יורו הקנין והתפישה וההחזקה כמו כנויי שמות התארים ששמושם שמוש הקנינים שהוא גבול שלו נקנה הנתלה בו · ודע זה וזכרהו כי אלו בני רבי יוסף קמחי והבאים אחריהם השגיחו על זה לא סרו מדרך הקדמונים אשר לא שמו חלקי בניני הפעלים כי אם העבר והצווי והעתיד · ושמו המקור והבינוני והפעול בשער השמות ·

ולכן בהסתכלינו מה שאמרנו בכנוים נראים לנו דברי הקדמונים מדבריהם · ועל הדבר הזה רדפנו ונמשכנו אחרי עקבות הראשונים שדעתם רחבה מדעתינו ולבם כפתחו של אולם גדול ונורא מאד ׃

והנה אם כן הפעלים בלשון העברים שני מינים כי יש בודדים ויש נודדים · ולבודדים ששה דרכים · כי יש מהם ששמושם למד ומהם שאין שמוש אחריהם כלל אלא שמוש בית · ומהם ששמוש הבאים אחריהם הוא משמושי המם ויש ששמושם אותיות רבות מאלה ויש ששמושם מלות הטעם ויש שאין להם שמוש כלל ׃

ולנודדים גם כן ששה דרכים · הראשון הוא שמוש החזרה · והשני הוא שמוש אשר אל עצמותו נגבל הזולת · והשלישי הוא שיהיו לבאים אחרי הפעל שני שמושים משמושי הדרך השני · הרביעי שנוסף על זה השמוש השני יש להם שמוש מם · והחמשי שנוסף להם שמוש למד · והששי שנוסף להם שמוש בית · ואנחנו נבאר כל אחד ואחד מאלה הדרכים ונזכר מקצת הפעלים הנאותים לכל דרך מהדרכים הנזכרים למען יוכל התלמיד להתעסק בהם בעת תלמוד ויקל עליו המעשה ׃

regimen possessionũ ut in Iob capitulo tertio ויאתיני euenit mi hi: cuius interpretatio arãmea est & uenit ad me.[2] Et ex omnibus istis patet q non sunt nomina uerborum nec nomina agẽtiũ[3] nec nomina actorũ: uerba in ueritate cũ cõnotationes sunt eis copulatę[4] non appropriãtur in hoc. nam cõnotatio nominis uerbi utplurimũ significat agentem: quod est[5] aliud ipsum quod est terminus ex quo est aliud: & aliquãdo significat actũ ipsum quod est[6] terminus huius depẽdentiæ prædictæ. Attñ cõnotationes nominũ agentium & actorũ[7] significant possessionem & apprehensionẽ & retentionẽ ut cõnotationes nominum agnominũ: quorum regimen est[8] regimen possessionũ: qm̃ est terminus cui possidetur dependens ab eo: & scias hoc eiusq; memor sis:[9] nã si filii rabi Ioseph kimhi & eos sequẽtes hoc aduertissent non deuiassent[10] a via antiquorum: qui non posuerũt partes coniugationũ uerborum nisi præteritũ[11] imperatiuum & futurũ: & posuerunt venam & præsens & actum in capitulo nominũ.[12] Quare inspiciẽtibus id qđ diximus in cõnotationibus videntur nobis verba antiquorũ[13] magis congrua: & propterea sequimur uestigia antiquorũ ĩ hoc:[14] quorũ scientia amplior est sciẽtia nostra: & eorum cor est sicut porta tẽpli magna & timenda.

[15] ℭ Quare uerba in idiomate hæbreo sunt duobus modis: nam aliqua sunt[16] intransitiua & aliqua trãsitiua: intransitiua autem sunt sex modis:[17] nam aliqua sunt quorũ regimen est lãmed: & aliqua in quibus non est regimen post ea nisi[18] regimẽ beth: & aliqua in quibus regimen subsequens ea est ex regiminibus mem:[19] & sunt aliqua in quorũ regimine sunt plures litteræ his: & sunt etiam in quorum regimine sunt dictiones rationis: & sunt[20] quæ non habent regimen omnino.

[21] ℭ Transitiua etiam sunt sex modis. Primo quidem est[22] regimen reuersionis. Secũdo est regimen[23] in cuius substãtiam terminatur aliud ipm. Tertio est vt sint ueniẽtibus[24] post uerbum duo regimina ex regiminibus secũdi modi. Quarto qđ addit[25] huic regimini scđo regimen mem. Quinto qđ addit eis[26] regimẽ lãmed. Sexto qđ addit eis regimẽ beth. Nos autẽ declarabimus[27] vnũquẽq; horũ modorũ: & narrabimus aliqua uerba ɔgrua vnicuiq;[28] modorũ p̃dictorũ ad hoc ut discipulus possit eis incumbere hora[29] disciplinæ & faciliter quidem.

ℭ Et ante

¶Et ante oĩa debes ſcire ꝙ aliquæ ſunt coniugationes quarũ [2]modi ſunt congrui noĩbus rectis[3]eis iunctis: & ſunt qui aliqñ non ſunt congrui eis.

[4]¶Cõgrui autem ſunt qui cõueniũt noĩbus ſuis in genere[5]& in numero & indiuiduo: & ĩtelligo per genus maſculinũ & fœmininum:[6] & per numerum ſingulare & plurale: & per indiuiduũ abſens & præſens & loquens pro ſe:[7] uerbigratia creauit Deus: nam Deus eſt nomen maſculinum abſens & ſingulare: & ſic creauit verbum[8] p̃teritum ſignificationis maſculini abſentis & ſingularis. & exemplum nõ cõgrui: & ſunt quæ[9]nõ cõueniunt in vno aut pluribus hoꝝ vt in Hieremia capitulo. vi. היא העיר[10]הפקד כלה hæc eſt ciuitas viſitatiõis oĩs: nam ciuitas eſt nomen fœmininũ & הפקד eſt maſculinũ. & exemplũ nõ[11] cõuenientium in plurali Hieremias in threni ca. iii. מפי עליון לא תצא הרעות והטוב ex ore altiſſimi nõ egredit̃ nec malũ[12]nec bonũ: nã תצא eſt fœmininũ ſingulare & רעות plurale & טוב maſculinum.

[13]¶Quare incipiẽdũ eſt in cõgruis & dicimus primo ꝙ ſemper[14]conuenit in compõne eorum nomẽ rectum cum uerbo in his tribus[15]videlicet genere numero & indiuiduo: ſinautẽ compoſitio nõ erit cõgrua ẜm[16]modos linguæ: & deueniẽdũ eſt ad declarãdum modos regiminis compoſitionis intranſitiuorum:[17] quæ promiſimus elucidare: & incipiemus a primo modo eorum & procedemus ẜm ordinem.

[18]¶Primus aũt modus eſt uerboꝝ quoꝝ principiũ eſt nomẽ rectũ ſeu[19] plurale eius ſeparatim ſeu cũ cõnotatione: & quæ ſequunt̃[20]eorũ regimina ſunt regimen lãmed ut אתה תהיה לי לבן ואני אהיה לך לאב tu eris mihi filio: ego uero ero tibi patri:[21] nam omnia regimina eius tam regimen dictionis q̃ regimen noĩs ſequentis poſt rectũ[22] p̃cedens eſt regimẽ lãmed in vna ſignificationũ eius: nã לך ẽ ſicut אליך: & lãmed לאב[23] & lãmed לבן eſt lãmed cambii: qđ idẽ eſt qđ loco p̃ris & filii ut היה: ẽt הוית[24] cũ fuerit nomen uerbi & nomẽ agẽtis p̃ſens & p̃teritũ היה & imperatiuum היה & futuꝝ[25] אהיה indicat eſſe rei & eſſentiã eius ꝓut eſt תהברו in futuro ĩdicat[26]admirationem & audaciam: זכו: indicat mundiciã: זמרו: indicat ſpeciẽ ſpecieꝝ cantus: זעק[27] זעוק אזעק זועק indicat eleuationẽ uocis: זורח זרח אזרח indicat patefactionẽ[28]lucis: חש אחוש חושש indicat celeritatem: אחשם indicat [29]lõgitudinem naſi: אחכה חוכי indicat ſpem: חכם חכם אחכם ĩdicat

adeptionẽ

וקודם כל דבר יש לך לדעת כי יש מן הבנינים אשר דרכיהם נאותים אל השמות הישרים הדבקים בם· ויש שלפעמים אינם מסכימים עמהם׃

והנה הנאותים הם אשר יסכימו עם שמותיהם בסוג ומספר ואיש· ורצוני בסוג· הזכר והנקבה· ובמספר היחיד והרבוי· ובאיש הנסתר והנמצא והמדבר בעדו· המשל בזה ברא אלהים כי אלהים שם זכר נסתר ויחיד וכן ברא פעל עבר לשון זכר נסתר ויחיד· ומשל הבלתי מסכימים והם אשר לא יסכימו באחד או ברבים מאלה האחד בירמיה סימן ו היא העיר הפקד כלה כי העיר שם נקבה והפקד לשון זכר· ומשל הבלתי מסכימים ברבים מהם באיכה סימן ג מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כי תצא לשון נקבה יחידה ורעות רבות וטוב לשון זכר׃

ולכן נתחיל שנדבר בנאותים ונפתח בהם כי לעולם יסכים בהרכבתם השם ישר עם הפעל בשלשת אלה בסוג ובמספר ובאיש ואם לא תהיה ההרכבה נאותה כפי דרכי הלשון· ומעתה נבא לבאר דרכי שמוש הרכבת הבודדים אשר יעדנו לבררם ונתחיל מן הדרך הראשון בם ונלך על הסדר׃

הדרך הראשון לפעלים אשר התחלתם שם ישר או הרבוי ממנו נפרד או עם כנוי והבאים אחריהם שמושם למד כמו אתה תהיה לי לבן ואני אהיה לך לאב· כי כל שמושיו בין שמוש המלה בין שמוש השם הבא אחר הישר הקודם הוא שמוש למד באחת מהוראותיה כי לך כמו אליך ולמד לאב ולמד לבן היא למד התמורה שענינו מקום אב ובן כמו היה גם היות בהיות שם הפעל ושם הפועל הווה והעבר היה והצווי היה והעתיד אהיה מורה מציאות הדבר והויתו בצביונו׃ תהכרו בעתיד לשון תמיהה ועזות פנים׃ זכו לשון טוהר· זמרו למין ממיני חשיר· זעוק זעק אזעק זועק לשון הרמת קול· זורח זרח זרח אזרח לשון הגלות האורה· חש אחוש חושש לשון מהירות וחששה· אחתם לשון הארכת אף· אחכה חכי לשון תקוה ותוחלת· חכם חכם אחכם לשון

השגת

השגת החכמה · חלף יחלוף ענינו ענין עבר · חם יחם ענין חמימות · חמלת חמלה חומל חמל חמול אחמול לשון רחמים · חמק תתחמקין לשון סבוב · חנך חנוך יחנכו למוד הקטנות · חסור חסר חסר אחסר לשון גרעון וחסרון · חסות חוסה חסה חוס אחוס אחסה לשון הסתופף · חף חופף לשון הסתרה וכסוי · יחפז לשון מהירות התנועה עם פחד · חרוץ יחרץ לשון חדוד ונביחת כלבים · החרישו תחרש לשון שתיקה ועשות עצמו כחרש לא ישמע · חשות החשו אחשה כלם ענין שתיקה · יאבתי לשון תאוה · יאתה יאותו לשון הוגן הדבר והכון ענינו · יבשת יבש יבשו יבשו לשון ניגוב הלחות · יגע יגע לשון עיפות · ויחל יחל לשון תוחלת ותקוה · יקשתי לשון מלכודת · אישן לשון תנומה · כעוס כעס אכעוס לשון חרון · לעגה אלעג לשון לצנות · מלל ימלל לשון דבור · נגשת מגשת נגש גשה גש יגש לשון קריבה · אביט הבט הביט לשון השקפה וראיה · נשק אשקה אנשק לשון נשיקה · ספוד יספוד ענין קינה והספד · אציק לשון צרה · קוה קוה אקוה יקו לשון תוחלת · ירחב הרחיב לשון התרחבות · שוה אשוה לשון ערך ודמיון הכמות ׃

ויש לשמור בקצת הפעלים הנזכרים ענינים מה שהם גרמת לשנות שמושם או הוראת השמוש בם · כי לפעמים יהיה חלוף בהוראות הפעלים ולפעמים בהוראת השמושים · וזה הוא ענין כולל כל מיני הפעלים בין הבודדים ובין הנודדים · ולכן נזכור בכל טור וטור מטורי הפעלים דרכי חלופי מקצתם למען יתעוררו השומעים להבחין בין המאמרים בשמושיהם ואם השם יבית לנו נברר זה בפרטי כל הפעלים בארוכה בספר נמשך לזה בצחות הלשון על דרך שרשי האלפא ביתא אשר עם לבבי לחבר אותו בביאור רחב לדרכי שמוש הפעלים ולכן די לנו בזה במקצתם ׃

היה לפעמים יורה מציאות הדבר בצביונו סתם ויהיה פעל בודד באמת ואין לו שמוש זולת שמוש השם

הישר

adeptionem scientiæ: יחלוף חלף indicat rem præteritã: יחם חם in dicat[2] caliditatem: אחמול חמול חמל חומל חמלה חמלת indicat pietatem:[3] תתחמקין חמק indicat circuitum: יחנכו חנוך חנך ĩdicat disciplinam pueritiæ:[4] אחסר חסר חסור ĩdicat diminutionẽ: חופה חסות אחסה אחוס חוס[5] חסה indicat subiicere alteri: חופף חף indicat occultationem:[6] יחפז indicat celeritatem motus cum timore: יחרץ חרוץ indicat acuitatem[7] & latrationem canis: תחרש החרישו indicat silentium & facere seipsum[8] tanq̃ surdum non audientem: אחשה החשו חשות omnia indicant silentium:[9] יאכתי indicat desiderium: יאותו יאתה indicat conuenientiam rei & congruitatem eius[10]: יבשו יבשו יבש יבושת indicat exiccation humidi: יגע יגע indicat laxitudinem:[11] יחל יחל indicat spem: ירשתי indicat rete: אישן[12] indicat dormitionem: אבעוס כעס כעוס indicat iram: אלעג לעגה indicat[13] delusionem: ימלל מליל indicat loquelam: יגש גש גשה נגש מגשת לגשת[14] indicat appropinquationẽ: הבט אביט הביט indicat visionem: אנשק אשקה שקה[15] נשק indicat osculum: יספוד ספוד indicat[16] lamentationem: אציק indicat angustiam: יקוה אקוה קוה קוה indicat spem[17]: הרחיב ירחב indicat dilatationẽ: אשוה שוה indicat pretium & similitudinẽ[18] quantitatis.

[19] ¶ Aduertenda tamen sunt in aliquibus uerbis prædictis quædam quæ sunt causa[20] cõmutationis regiminis seu significationis regiminis in eis: nam aliquando[21] erit mutatio in significationibus uerborum: & aliquando in significatione regiminum:[22] & hoc est quoddã vniuersale omnibus speciebus uerborum tam intransitiuorꝝ q̃ transitiuorũ:[23] & ideo narrabimus in qualibet virgula uerborꝝ modos differẽtiæ aliquorum ut[24] excitẽtur auditores ad discernendũ inter orationes in regiminibus suis: & si Deus[25] dabit nobis quietem hoc elucidabimus in quolibet uerbo diffuse in libro subsequẽti circa[26] congruitatẽ linguæ per viam radicum alphabeti: quẽ decreui edere[27] circa declarationẽ amplam regiminis uerborum: & ideo sufficit nobis hic de aliquibus eorum loqui.

[28] ¶ היה aliqñ indicat esse rei ẜm essentiam suã simpl'r: & erit [29] uerbũ intrãsitiuũ uere: & nõ habet regimẽ nisi regimẽ nõis

recti

recti quod est principiũ uerbi ut אני אני הוא ego ego sum : יהי אור
ויהי אור sit lux & fuit lux.[2] Et aliquando significat copulã esse rei
in re ſm esse eius in seipso: & tunc[3] est etiã intransitiuũ partim:
nam non reperitur ei regimen declinatũ: nisi regimẽ rectum
[4] retro & ante: nisi ꝙ id quod est retro appellatur regimen re-
uersionis ut הוא[5] היה גבור ציד ipse fuit potens uenationis: nã po
tens conuertit similitudinẽ directionis הוא. Et aliquãdo signi-
ficat[6] retentionẽ rei cum re: & tunc regimen eius est regimen
lãmed indicantis retentionẽ[7] ut ותהי אשה לבן אדוניך & sit vxor fi
lio dñi tui צאן ובקר היה לי pecudes & vaccę fuerunt mihi אני[8] אהיה
לו לאב והוא יהיה לי לבן ego ero ei in patrẽ & ipse erit mihi ĩ filiũ: &
regimẽ eius erit cum duplici lammed:[9] significatio vnius est
possessio & retentio : & significatio scdæ est pretii & cambii
[10] idest loco patris & loco filii.

[11] ¶ Regimen aũt lãmed post uerbũ זמר: aliqñ significat על de
ut אזמרה[12] לאלהי בעודי psalã Deo meo q̃diu fuero ĩ psalmo.ciiii.
cuius ĩterp̃tatio est de Deo meo. Et aliqñ[13] sigñat possessionẽ
ut in psalmo.cxlix. זמרו לאלהינו בכנור psalite Deo nr̃o cum tym
pano.i.psalite[14] ei : & iõ mutauit Hacchillas interp̃tationẽ re-
giminis: & interpretatus est primũ: psalã[15] de Deo meo q̃diu
fuero. Scd̃m uero: ante Deũ nr̃m cum tympano: & fecit hoc
[16] ad cautelam vt nõ imprimat cantus affectum in Deo.

[17] ¶ Verbũ נגש aliqñ indicat appropinq̃tionẽ: & tunc regimẽ
eius est dictio אל cũ[18] regimine suo ut ויגש אליו & approximauit
ad eũ: & aliqñ indicat spatiũ: & tũc[19] est intrãsitiuũ uere: & re-
gimen eius est lãmed indicans בעבור pp ut in Hesaia cap.xlix.
[20] גשה לי ואשבה approxiare mihi ut habitẽ: & ĩterp̃tatio arãmea
eius est fac mihi spatiũ & sedebo.[21] ¶ Secũdus modus est mo
dus uerboꝝ: quoꝝ principiũ est nomẽ[22] rectũ: & regimẽ eoꝝ
post ea beth seu dictio cuius potẽtia ẽ[23] potẽtia beth ut ויאמינו
ביי׳ ובמשה עבדו & crediderunt Deo & Moisi seruo eius : אמן האמן
האמין אומן[24] indicat credulitatẽ & veritatẽ: אנפת התהנף ĩdicat irã:
בגד אבגוד[25] בבגדו בוגד ĩdicat trãsgressionẽ : בחור בוחר בחר בחר אבחר
indicat[26] electionem : בטוח בוטח בטח בטח אבטח indicat cõfiden-
tiam & constantiã[27] in re : גיל גלתי גילו אגיל indicat lętitiam &
gaudiũ: דבק ארבק[28] לדבקה דבק indicat coniunctionẽ: הדלק דלק
indicat accensionem : יהלתו[29] התל התל indicat delusionem &
fraudem : חשק indicat amorem & affectionẽ : חתחתן indicat
coniugiũ

הישר שהוא התחלת הפעל כמו אני אני הוא · יהי אור ויהי אור · ולפעמים יורה קשר מציאות דבר בדבר על דרך היותו בעצמו ואז הוא גם כן בודד במקצת כי לא ימצא בו שמוש נוטה אלא שמוש ישר אחור וקדם · אלא שמה שהוא לאחור נקרא שמוש החזרה כמו הוא היה גבור ציד · כי גבור חוזר דמיון יושר הוא · ולפעמים יורה חזקת דבר לדבר ואז שמושו הוא שמוש למד מורה תפישה והתחזקות כמו ותהי אשה לבן אדניך · צאן ובקר היה לי אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן · וזה שמושו שתי למדין אשר הוראת האחת החזקה · והוראת השנית הערך והתמורה שפירושם מקום אב ומקום בן :

שמוש, למד אחרי פעל זמר לפעמים מורה על כמו אזמרה לאלהי בעודי במזמור קד שפירושו על אלהי · ולפעמים מורה קנין כמו במזמור קמט זמרו לאלהינו בכנור שפירושו זמרו אליו ולכן שינה עקילס תרגום השמוש כי הראשון תרגם אזמר לאלהי בדאיתי והשני תרגם זמרו קדם אלהנא בכנורא ועשה זאת לשמור עצמו שלא יחקה הזמר רושם באלוה יתעלה :

פעל נגש לפעמים יורה קריבה ואז שמושו מלת אל עם כנוי כמו ויגש אליו · ולפעמים יורה הרוחה ואז הוא בודד באמת ושמושו למד המורה בעבור כמו בישעיה סימן מט גשה לי ואשבה ותרגומו רוח לי ואתוב :

הדרך השני הוא דרך הפעלים אשר התחלתם שם ישר ושמושם אחריהם בית או מלה שכחה כח בית כמו ויאמינו ביי ובמשה עבדו · אמן האמן האמין אומן לשון אמונה ואמת · אנפת התאנף לשון כעס · בבגדו בוגד בגד אבגוד לשון פשיעה ומרד · בחר בוחר בחר בחר אבחר לשון ברירה · בטוח בוטח בטח בטח אבטח לשון בטחון והתקים בדבר · גיל גלתי גילו אגיל לשון שמחה וששון · לדבקה דבק דבק ארבק לשון חבור · הדלק דלק לשון הבערה · התל התל יהתלו לשון לעג ותעתוע · חשק לשון חבה ותאבון · תתחתן לשון

זִיווּג׳ טָבַע לְשׁוֹן שְׁקִיעָה׳ כִּחֵשׁ יִתְכַּחֲשׁוּ לְשׁוֹן הַכְחָשָׁה׳ לוֹבֵשׁ לָבוּשׁ לָבַשׁ לָבֵשׁ לְשׁוֹן יִלְבַּשׁ׳ מָאֵס מוֹאֵס מָאַס אֶמְאַס לְשׁוֹן תֵּעוּב׳ עָמַד עוֹמֵד עָמַד עֲמוֹד אֶעֱמוֹד לְשׁוֹן קִימָה וְהִתְיַצְּבוּת׳ עָלַז אֶעֱלוֹז אֶעֱלוֹזָה לְשׁוֹן שִׂמְחָה׳ עוֹבֵר עָבַר עָבוּר אֶעֱבוֹר אֶעֶבְרָה לְשׁוֹן הַעְתֵּק׳ פּוֹשֵׁעַ פָּשַׁע אֶפְשַׁע אֶפְשְׁעָה לְשׁוֹן מֶרֶד׳ שׂוֹשׂ שָׂשׂ שִׂישִׂי שִׂישׂוּ אָשִׂישׂ לְשׁוֹן שִׂמְחָה וְגִילָה׃

פֹּעַל בָּטַח

לִפְעָמִים יְשַׁמְּשׁוּ הַבָּאִים אַחֲרָיו בְּבֵית׳ וְזֶה עַל הָרוֹב כְּמוֹ בִּטְחוּ בַיְיָ׳ וְלִפְעָמִים מִלַּת אֶל כְּמוֹ בְּטַח אֶל יְיָ׳ וְלִפְעָמִים מִלַּת עַל כְּמוֹ הַבּוֹטְחִים עַל חֵילָם׳ וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם כִּי בִּהְיוֹתוֹ בְּשִׁמּוּשׁ אֶל אוֹ עַל פֵּירוּשׁוֹ הַבִּטָּחוֹן עַל שֶׁיֵּשׁ לְהִשָּׁעֵן עָלָיו וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בְּיִרְמְיָה סִימָן ז׳ אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר לָא תִתְרַחֲצוּן לְכוֹן עַל פִּתְגָּמֵי נְבִיאֵי שִׁקְרָא׳ וּכְשֶׁהוּא אֵצֶל שִׁמּוּשׁ בֵּית אָז יוֹרֶה הַבִּטָּחוֹן עַל עָמְדוֹ כְּמוֹ בְּיִרְמְיָה סִימָן י״ב בְּאֶרֶץ שָׁלוֹם אַתָּה בוֹטֵחַ וְתִרְגֵּם יוֹנָתָן וּבְאַרְעָא שְׁלָמָא אַתְּ מִתְבַּטַּח וְנַפִּיל׃

פֹּעַל דָּלַק

כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן הַבְעָרָה שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם בְּעוֹבַדְיָה׳ וּכְשֶׁהוּא לְשׁוֹן רְדִיפָה שִׁמּוּשׁוֹ כִּנּוּי הַפָּעוּל אוֹ מִלַּת אַחֲרֵי כְּמוֹ עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ׳ כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי׃

פֹּעַל לָבַשׁ

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְלִפְעָמִים הַשֵּׁם כְּמוֹ וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ׳ וּכְשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ בֵּית הוּא מִתְבּוֹדֵד וְאֵין לוֹ פָּעוּל׳ אֲבָל כְּשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ הַשֵּׁם אָז הוּא נוֹדֵד וְיֵשׁ לוֹ פָּעוּל וְהוּא הָאָדָם כְּמוֹ הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבַּדִּים׃

פֹּעַל שָׂשׂ

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה בְּדָבָר מִפְּאַת עַצְמוֹ כְּמוֹ שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיְיָ׳ וְלִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ מִלַּת עַל וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה לְהוֹעִיל לוֹ אוֹ לְעִנְיָן דָּבֵק עָלָיו כְּמוֹ כִּי יָשׁוּב יְיָ לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ עַל אֲבוֹתֶיךָ׃

coniugium: טבע indicat profundationē: כחש indicat negationem: [2] לובש לבוש לבש indicat uestimentum: מאוס מואס מאס אמאס indicat [3] abhorrere: עמוד עומד עמד עמוד אעמוד indicat eleuationem & erectionem: [4] עלז אעלוז אעלוזה indicat lętitiam: [5] עובר עבר עבור אעבור אעברה indicat permutationē: פושע פשע אפשע אפשעה indicat scelera: שוש [6] שש שישי שישו אשיש indicat lętitiam & gaudium.

[7] ℭ Verbū בטח aliquādo regunt̄ veniētia post ipsum cū beth: [8] & hoc utplurimum ut בטחו בי״ confidite in domino: & aliquādo [9] dictio אל ut בטח אל יי׳ : & aliquando dictio על vt הבוטחים על חילם [10]: & differentia inter ea est quoniam cum fuerit in regimine אל seu על: expositio est [11] confidentia ei cui adhęrendū est: & sic interpretatus est Ionathan in Hieremia cap. vii. [12] אל תבטחו לכם אל דברי השקר nolite confidere in uerbis mendacii ne cōfidatis vobis super uerbis prophetarum [13] mēdacii. Et cum fuerit apud regimē beth: tūc significat cōfidentiā in eo ꝙ est: vt [14] in Hieremia capit. xii. בארץ שלום אתה בוטח in terra pacis tu confides: & īterp̄tatio eius est: & in terra [15] pacis tu cōfides & cades.

[16] ℭ Verbum דלק cum fuerit significatio incendii eius regimen est beth ut [17] in houadia ודלקו בהם ואכלום : & cōburēt in eis & deuorabūt ea: & cū fuerit [18] significatio p̱secutionis eius regimē est cōnotatio acti seu dictio אחרי post: ut על ההרים [19] דלקונו supra montes persequuti sunt nos; כי דלקת אחרי quia persequutus es post me.

[20] ℭ Verbum לבש aliquādo regimen eius est beth ut אשר לבש בו המלך quo indutus est [21] rex: & aliquando nomen ut ואתה לבש בגדיך & tu indue [22] uestimentis tuis: & cum regimen eius fuerit beth est intransitiuū & non est ei actum: sed [23] cū regimē eius fuerit nomen: tunc est transitiuū & habet actum & est homo: ut האיש לבוש הבדים homo [24] indutus uestimentis.

[25] ℭ Verbum שש aliquando regimen eius est beth: & indicat lętitiam in re [26] ex seipso ut שוש אשיש בי״ lętans lętabor in domino: [27] & aliquādo regimen eius est dictio על & indicat lętitiam ad iuuandū ipsum: seu ꝑpter rē iunctā [28] ei ut כי ישוב י״ לשוש עליך לטוב באשר שש על אבותיך iterum lętabitur dn̄s in te in bonum ut lętatus est in patribus tuis.

 ℭ Tertius

¶ Tertius autē modus est uerborum: quorū principium est nomen rectū:[2] & post ea nomē declinatū aut dictio: cuius vis est vis noīs[3] declinati cū regimine mem ut ויחרגו ממס גרותיהם claudicauerunt a semitis suis: nam ויחרגו est plurale[4] masculinū uerbum intransitiuū præteritū: a cuius actione nō remansit aliquod p̄teritum ex uerbo[5] & agente eius: & מסגרותיהם est nomē deriuatum a uerbo סגר: & est nomē eius cum quo[6] claudit̃: cuius nomen est clausura: & mem additur ad signum noīs: & tau ad signū fœminini:[7] & ומסגרותיהם est plurale clausurarū: in quo duo sunt signa pluralitatis videlicet yod & vau & tau[8] & he: mem est signum cōnotationis pluralitatis: mem autem prima est ad regimen causæ[9] timoris qui operat̃ in ea: hæc autem & similia debite[10] perscrutãda sunt in omni uirgula uerborum.

11	גר גור אגור יגור גר גור	indicat timorem.
12	יצא צא אצא יצא יצוא	indicat exitum חרג ad pōdus יחרגו.
13	נדר נודו אדד ידד תדד	indicat motum.
14	אנוך	
15	נסע סעו אסע נוסע נסוע	indicat exercitium.
16	סר סור אסור אסורה כר	indicat motum prolongationis.
17	קצר אקצר קצור	indicat paucitatem prolongationis.

18 ¶ Verbum גר indicat quatuor: aliqñ quidē habitationem
19 ut in Isaia cap̄lo.xi. וגר זאב עם כבש. habitabit lupus cum agno:
20 cuius interp̄tatio arãmea est: & habitabit lupus cū pecude: & tunc regimen eius est עם cum.[21] Et aliqñ habitationē paucam vt in Genesi cap̄lo.xlvii. לגור בארץ באנו. ad peregrinãdum in terram uenimus:[22] cuius interp̄tatio arãmea est ad habitandum in ciuitate uenimus: & tūc eius regimē est beth. Et aliqñ
23 īdicat collectionē: & tūc est ex trãsitiuis ut Habachuc cap.i. יגורהו[24] בחרמו & cōgregauit eū in rete suum: cuius interp̄tatio arãmea est eū collexit cū rete suo. Et quarto īndicat timorē: & tūc[25] est ex trãsitiuis: & eius regimē est mem ut גורו לכם מפני חרב timete uobis ex ense[26] כי יגורתי מפני האף: nam timui p̄ furore: licet uideat̃ ꝙ hoc sit in rei ueritate: cuius radix sit ex quiescētibus pe yod:[27] & regimē eius ē̃t aliqñ est trãsitiuū ut ī Iob ca.x. יגורתי כל עצבותי:[28] & īterp̄tatio arãmea est collexi oẽs angustias meas: licet kimhi in suis radicibus id declarauit[29] p̄ timore.

¶ Quartus

הדרך השלישי הוא לפעלים אשר התחלתם שם ישר ואחריהם שם נוטה או מורה שכחתה כח שם נוטה בשמוש מם כמו ויחרגו ממסגרותיהם כי ויחרגו הוא רבוי הזכרים פעל נודד עבר שלא נשאר מפעלו דבר עובר מן הפעל ומפועלו · וממסגרותיהם הוא שם נגזר מפעל סגר והוא שם מה שבו סוגרים שמו מסגרת שהמם נוספת לסימן השם והתיו סימן לנקבה וממסגרותיהם הוא רבוי מסגרות ולו שני סימני הרבוי היוד והוו תיו והיא מם סימן כנוי הרבים · והמם הראשונה היא לשמוש סבת האימה הפועלת לה · והענינים האלה ראוים הם והדומים להם לחקור אותם ולהשגיח עליהם בכל טורי הפעלים ·

גר גור אגור יגור גר גור · לשון יראה ׃
יצא . צא אצא יוצא יצוא חרג לפי המשכל יחרגו ׃
נדד נודו · אדד ידד תדד · לשון תנועה ·
אנוד
נסע סעו אסע · נוסע · נסוע · לשון תנורה ·
סר סור אסור אסורה · סר · לשון תנועת הרחקה ·
קצר אקצר קצור · לשון המעטת האורך ·

פעל גר

מורה ארבעה ענינים לשון דירה כמו וגר זאב עם כבש בישעיה סימן יא ומתרגמינן וידור דיבא עם אמרא · ואז שמושו עם · ולפעמים לשון דירת עראי כמו בבראשית סימן מז לגור בארץ באנו · ומתרגמינן לאיתותבא בארעא אתינא · ואז שמושו בית · ולפעמים לשון קבוץ ואסיפה ואז הוא מהנודדים כמו בחבקוק סימן א יגורהו בחרמו · ומתרגמינן כניש ליה בחירמיה · ורביעית לשון פחד ואז הוא מן הנודדים · ושמושו מם כמו גורו לכם מפני חרב · כי יגורתי מפני האף · אף כי נראה כי זה על האמת שרשו מנחי הפא יוד · ושמושו גם כן לפעמים נודד כמו יגורתי כל עצבותי באיוב סימן י ומתרגמינן כנשית כלהון צערי · אף כי הקמחי בשרשיו פירש אותו לשון מורא ·

הדרך הָרְבִיעִי יֵשׁ מֵהַנּוֹדְדִים שֶׁשִּׁמּוּשׁ הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם רַבִּים מֵאֵלֶּה כְּמוֹ הָלַךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַשְּׁלֹשָׁה שִׁמּוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים כִּי הַהוֹלֵךְ נוֹסֵעַ מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה בַּתְּחִלָּה וְהוֹלֵךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הוֹלֵךְ שָׁם · וּבְמָקוֹם הַמְּמוּצָּע אֲשֶׁר בּוֹ תִּדְרוֹךְ כַּף רַגְלוֹ אַף כִּי לֹא נִמְצָא לְפִי דַעְתִּי בַּמִּקְרָא שִׁמּוּשׁ בְּמֵם · נִמְצָאוּ הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים כְּמוֹ בְּאוֹרַח צְדָקָה אֲהַלֵּךְ · וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה · כְּמוֹ לְחָרָן ·

הָלַךְ · לֵךְ · יֵלֵךְ · הוֹלֵךְ · הָלוֹךְ · לְשׁוֹן תְּנוּעַת הַחַי בַּעַל רַגְלַיִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם ·

יָרַד · רֵד · יוֹרֵד · רֶדֶת מִיְּרִדִי · לְשׁוֹן תְּנוּעָה מִלְמַעְלָה לְמָטָּה ·

עָלָה · יַעֲלֶה · עוֹלֶה · עֲלֵה · עִנְיָינוֹ הַתְּנוּעָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה ׃

הדרך הַחֲמִישִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר הֵם בּוֹדְדִים וְלֹא נִמְצָא לָהֶם שִׁמּוּשׁ אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כִּי אִם שִׁמּוּשׁ מִלָּה מִמִּלּוֹת הַטַּעַם כְּמוֹ בָּכָה כִּי נִמְצָא וַיֵּבְךְּ אוֹתוֹ אָבִיו אוֹתוֹ אֵין פֵּירוּשׁוֹ אֶלָּא עָלָיו כִּי לֹא הָיָה דָבָר פָּעוּל בְּפֹעַל הַדָּבָר וְהַבֵּן הָיָה אֲשֶׁר עָלָיו בָּכָה אָבִיו ׃

גָּבַר · יִגְבַּר · גּוֹבֵר · לְשׁוֹן הִתְעַצְּמוּת ·

גָּהַר · יִגְהַר · לְשׁוֹן פָּשׁוּט עַל פָּנָיו ·

גָּדַד · לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד · יָגוּד · יְגוּדֶנּוּ · לְשׁוֹן חִבּוּר וְקִבּוּץ ·

דָּלַג · יְדַלֵּג · עִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

דָּבַר · דָּבַר · יְדַבֵּר · דּוֹבֵר · דַּבֵּר · לְשׁוֹן קָשׁוֹת ·

זָד · זָדָה · זָדַד · וְאֵין עוֹד · עִנְיָנוֹ הָעוֹשֶׂה רָעָה בְּזָדוֹן וְדַעַת ·

חָפַף · לֹא נִמְצָא מִמֶּנּוּ כִּי אִם שֵׁם הַפּוֹעֵל חוֹפֵף · לְשׁוֹן מְכַסֶּה מַסְתִּיר ·

עָתַר אֵין מִמֶּנּוּ כִּי אִם עָתַר וַיֶּעְתַּר וְהַעְתַּרְתִּי · עִנְיָנוֹ רִצּוּי וּתְפִלָּה ·

הדרך הַשִּׁשִּׁי הוּא לַבּוֹדְדִים אֲשֶׁר אֵין אַחֲרֵיהֶם נְטִיַּית אוֹת וְלֹא נְטִיַּית מִלָּה כְּמוֹ הַבֹּקֶר אוֹר · פֵּירוּשׁוֹ הֵאִיר ׃

אוֹר · אוֹרִי · תְּאוֹרְנָה · הַפֹּעַל חָסֵר וְעִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

¶Q uartus autem modus est ex trāsitiuis: quorum regimina in subsequētibus ea sunt[2] plura istis ut הלך: quod habet omnia tria[3] regimīa supradicta: nam הולך mouet de loco in quo prius fuerat:[4] & it ad locum ad quem it: & ad locum mediū in quo deambulabit[5] pes eius: & licet non reperiatur ꝰm me in scriptura regimen cum mem: reperiūtur[6] tamen alia duo ut בא ורח צדקה אהלך in semita iustitiæ ibo: & exiuit Iacob ex beer saua[7] & iuit harana.i.ad haran.

הלך לך ילך הולך הלוך[8] īndicat motum animalis habentis[9] pedes de loco ad locum.

ירד רד יורד רדת מירדי[10] indicat motum a superi⁹ [11] deorsum.

עלה עלה עולה עלה[12] indicat motū ab inferius [13] sursum.

[14] ¶Q uintus autem modus est modus uerborū quæ sunt intransitiua: & non[15] reperitur eis aliquod regimen litterarū supradictarum[16] nisi regimen dictionis dictionū rationis ut בכה fleuit: quia reperit ויבך אותו אביו & fleuit eū pater eius:[17] אותו qđ non est nisi supra eum: nam non fuit actum in actione rei: & filius[18] fuit super quem pater fleuit.

גבר יגבר גובר[19] indicat potentiam.

גהר יגהר[20] indicat extensionem sup faciem suam.

גדד[21] non reperitur nisi futurum.

יגור יגורנו indicat associationē & collectionem.

דלג ידלג[22] est notum ꝙ indicat saltum.

דבר דבר ידבר דובר דבר[23] indicat duritiem.

זד זדה זדיד[24] & nō amplius: īdicat malefacere: & hoc cū malitia præmeditata. חפף[25] non reperitur de eo nisi nomē uerbi: חופף indicat cooperimentū occultans: עתר[26] nō est de eo nisi עתר ויעתר והעתרתי indicat orationem.

[27] ¶Sextus autem modus est intransitiuis post quæ nō est declinatio litteræ[28] nec dictionis ut הבקר אור .i. mane illustrauit.

אור אורי תאורנה[29] uerbū nō reperit & est notū ꝙ est lux.

 בוש

1	בוש יבוש בוש בוש	indicat dedecus.
2	באש יבאש	agens autem & uerbũ nõ reperiunt̃: ĩdicat fetorẽ.
3	בטל	non reperitur aliud: indicat quietationem.
4	כלה כלו כלותי	indicat seniũ & tristitiã.
5	גבה יגבה	indicat exaltationem.
6	גדל גדל יגדל	est notum ꝙ est magnificatio.
7	דמם דום דומו ידום דום	indicat prope silentium.
8	דמע תדמע דמוע	indicat descẽsum lachrymarum.
9	הלם הלמו יהלומון הולם	indicat eruptionem.
10	המה יהמו הומה	indicat mugitum.
11	זע יזוע זועה	indicat fluctuationem.
12	חלה חולי יחול חולי	indicat tremorem.
13	חש חושה יחוש התחש	indicat celeritatem.
14	חטא יחטא חוטא חטוא	indicat peccatum.
15	חי חיה יחיה חיה	est notum ꝙ est uiuere.
16	חלל	non reperitur aliud: indicat mortem extraneam.
17	חלה יחלה חולה	indicat ægritudinem.
18	חרב חרבי חרבו יחרב	indicat exiccationem.
19	טוב טובו	& nõ aliđ: ĩdicat eẽ bonũ.
20	מהר ימהר למהר	est notum ꝙ indicat festinationem.
21	מך ימוך	indicat paupertatem.
22	מת ימות למות	uerbum nõ reperit̃: & est notum ꝙ est mors.
23	נבל יבול נובל תבול	indicat exiccationẽ & arefactionem.
24	עבה עבית	indicat grossitiem: & nõ reperitur aliud.
25	צבה צבתה צבות	indicat inflationem.
26	צדק יצדק	indicat iustitiam.
27	צלח צלח יצלח	indicat prosperitatem.
28	רגש רגשו	indicat uociferationem.
29	רעש ירעש ירעשו	est notum ꝙ indicat tremorem.

בבנויי הבודדים

1 בּוֹשׁ׳ יֵבוֹשׁ׳ בּוֹשׁ׳ בּוֹשׁ׳ עִנְיַין בּוֹשֶׁת וּכְלִמָּה׳

2 בָּאַשׁ׳ יִבְאַשׁ׳ פּוֹעֵל וּפֹעַל חֲסֵרִים׳ לְשׁוֹן סֵרָחוֹן׳

3 בָּטַל׳ אֵין עוֹד זוּלָתוֹ׳ עִנְיָינוֹ עִנְיַין הַשְׁבָּתָה׳

4 בָּלָה׳ בָּלוּ׳ בַּלּוֹתִי׳ עִנְיָינוֹ עִנְיַן זִקְנָה וְיָגוֹן׳

5 גָּבַה׳ יִגְבַּה׳ לְשׁוֹן הִתְרוֹמְמוּת׳

6 גָּדַל׳ גָּדָל׳ יִגְדַּל׳ עִנְיָינוֹ יָדוּעַ׳

7 דָּמַם׳ דּוֹם דּוֹמוּ׳ יִדֹּם דּוֹם׳ עִנְיָנוֹ קָרוֹב לִשְׁתִיקָה׳

8 דָּמַע׳ תִּדְמַע׳ דַּמּוֹעַ׳ עִנְיָינוֹ הוֹרָדַת דִּמְעָה׳

9 הָלַם׳ הָלְמוּ׳ יֶהֱלוֹמוּן׳ הוֹלֵם׳ לְשׁוֹן הִשְׁתַּבְּרוּת׳

10 הָמָה׳ יֶהֱמוּ׳ הוֹמֶה׳ לְשׁוֹן נַאֲקָה׳

11 זָע׳ יָזוּעַ׳ זְוָעָה׳ עִנְיַין הִתְנוֹעֲעוּת׳

12 חָלָה׳ חוּלִי׳ יָחוּל׳ חוּלִי׳ לְשׁוֹן רְעָדָה׳

13 חָשׁ׳ חוּשָׁה׳ יָחוּשׁ׳ תָּחַשׁ׳ עִנְיָינוֹ לְשׁוֹן מְהִירוּת׳

14 חָטָא׳ יֶחֱטָא׳ חוֹטֵא׳ חֲטוֹא׳ לְשׁוֹן חִסָּרוֹן׳

15 חַי׳ חָיָה׳ יִחְיֶה׳ חִיָּה׳ עִנְיָינוֹ יָדוּעַ׳

16 חָלַל׳ אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ׳ עִנְיָינוֹ עִנְיַין מִיתָה מְשׁוּנָה׳

17 חָלָה׳ יֶחֱלֶה׳ חוֹלֶה׳ לְשׁוֹן חוֹלִי׳

18 חָרַב׳ חָרַבִי׳ חָרְבוּ׳ יֶחֱרַב׳ וְהוּא לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ׳

19 טוֹב׳ טֹבוּ׳ אֵין עוֹד עִנְיָינוֹ הֱיוֹת טוֹב׳

20 מָהַר׳ יְמַהֵר׳ לְמַהֵר׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׳

21 מַךְ׳ יָמוּךְ׳ לְשׁוֹן דַּלּוּת׳

22 מֵת׳ יָמוּת׳ לָמוּת׳ הַפּוֹעַל חָסֵר עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׳

23 נָבַל׳ יִבּוֹל׳ נוֹבֵל׳ תִּבּוֹל׳ לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ וַחֲרָדָה׳

24 עָבָה׳ עָבִיתָ׳ לְשׁוֹן עוֹבִי׳ וְאֵין עוֹד׳

25 צָבָה׳ צָבְתָה׳ צָבוֹת׳ לְשׁוֹן נֶפַח׳

26 צָדַק׳ יִצְדַּק׳ לְשׁוֹן צֶדֶק׳

27 צָלַח׳ צְלַח׳ יִצְלַח׳ לְשׁוֹן הַצְלָחָה׳

28 רָגַשׁ׳ רָגְשׁוּ׳ עִנְיָינוֹ לְשׁוֹן הֲמִיָּה׳

29 רָעַשׁ׳ יִרְעַשׁ׳ יִרְעֲשׁוּ׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׳

שָׁאַג · יִשְׁאַג · שׁוֹאֵג · שְׁאַג · לְשׁוֹן הֶמְיָה וּנְתִינַת קוֹל ·

שָׁבַת · תִּשְׁבֹּת · תִּשְׁבּוֹת · לְשׁוֹן שְׁבִיתָה ·

פעל גבה

כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה הִתְרוֹמְמוּת בְּעֶצֶם הַגָּבוֹהַּ אָז הוּא בּוֹדֵד בְּמוּחְלָט כְּמוֹ לֹא גָבַהּ לִבִּי · וְאִם יוֹרֶה הִתְרוֹמְמוּת בִּפְעוּלוֹת אוֹ בְּמַצָּב אָז יֵשׁ לוֹ שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד מְיוּחָד · כִּי כְּשֶׁיּוֹרֶה הַהִתְרוֹמְמוּת בִּפְעוּלוֹת אָז יֵשׁ לוֹ שִׁמּוּשׁ בֵּית כְּמוֹ וַיִּגְבַּהּ יְיָ צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט · וּכְשֶׁיּוֹרֶה הִתְרוֹמְמוּת בְּמַצָּב יֵשׁ לוֹ שִׁמּוּשׁ מֵם כְּמוֹ כִּגְבוֹהַּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ :

פעל גדל

לִפְעָמִים יוֹרֶה גּוֹדֶל הָעֶצֶם וְאָז אֵין לוֹ שִׁמּוּשׁ כְּלָל כְּמוֹ גָּדוֹל יְיָ וּמְהוּלָּל מְאֹד · וְלִפְעָמִים יוֹרֶה הַגּוֹדֶל בְּעֵרֶךְ אֶל הַפְּעוּלוֹת וְהַמַּעֲלָה וְהַמֶּמְשָׁלָה כְּמוֹ רַק הַכִּסֵּא אֶגְדַּל מִמֶּךָּ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה גָּדוֹל מִמְּךָ בְּשֶׁיִּהְיֶה כִּסְאִי ר״ל תֹּאַר מֶמְשַׁלְתִּי גָּדוֹל מִתֹּאַר מֶמְשַׁלְתְּךָ · וְכֵן כָּתַב שָׁם רַשִׁ״י בִּבְרֵאשִׁית סִימָן מ״א רַק הַכִּסֵּא שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין לִי מֶלֶךְ · כִּסֵּא לְשׁוֹן שֵׁם הַמְּלוּכָה כְּמוֹ וִיגַדֵּל כִּסְאוֹ מִכִּסְאֲךָ · וְלָזֶה נוֹטִים דִּבְרֵי אוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם לְחוּד כּוּרְסֵי מַלְכוּתָא הָדֵין אֶהֱא יַקִּיר מִנָּךְ :

אחרי

הַבֵּיאוּר הַמַּסְפִּיק לְדַרְכֵי הַבּוֹדְדִים לַמַּתְחִילִים לְדַבֵּר יְהוּדִית · נְסַדֵּר דַּרְכֵי הַנּוֹדְדִים כְּפִי מַה שֶׁיִּיעַדְנוּ עַל הַסֵּדֶר · וְהִנֵּה הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר קְרָאנוּהוּ דֶּרֶךְ הַחֲזָרָה הוּא כְּשֶׁיִּהְיוּ נִמְשָׁכִים זֶה אַחַר זֶה · בְּמַאֲמָר אֶחָד מְחוּבָּרִים שְׁנֵי מַאֲמָרִים אֲשֶׁר מַגְבִּיל הַסִּפּוּר בָּרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַפָּעוּל הוּא הַתְחָלַת הַסִּפּוּר הַשֵּׁנִי שֶׁיִּהְיֶה שָׁם פּוֹעֵל כְּמוֹ וַהֲקִמוֹתִי לְדָוִד צֶמַח צַדִּיק וּמָלַךְ מֶלֶךְ וְהִשְׂכִּיל וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי צֶמַח צַדִּיק מַגְבִּיל סִפּוּר הַהֲקָמָה שֶׁהוּא שֵׁם הַפָּעוּל אֲשֶׁר הוּקַם וְהוּא עַצְמוֹ הַתְחָלַת הַמְּלוּכָה וְהַהַשְׂכָּלָה וַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה שֶׁהוּא הַסִּפּוּר הַשֵּׁנִי וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְצוֹת פְּעָלִים בָּזֶה כִּי כָּל פָּעֳלֵי הַנּוֹדְדִים אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כְּפִי מַה שֶׁיִּזְדַּמֵּן :

הדרך

הַשֵּׁנִי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר שִׁמּוּשׁ הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם הוּא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ נִגְבָּל הַזּוּלַת

שאג ישאג שאג שאג indicat vociferationẽ & dare uocem.

שבת תשבת תשבות[2] indicat quietationem.

[3] ℂVerbum גבה quando indicat exaltationẽ in substantia alti: [4] tunc est intransitiuum simplr̃ ut לא גבה לבי non exaltatũ est cor meum: [5] si uero significat exaltationẽ in operationibus seu in statu: tunc habet regimen ĩtransitiui [6] appropriatũ: nam cum indicauerit exaltationem in opationibus: tunc habet regimẽ beth [7] ut ויגבה יי׳ צבאות במשפט: & exaltatus est Deus czabaot ĩ iudicio: & cum indicauerit exaltationem in statu habet [8] regimen mem ut כגבוה שמים מארץ sicut exaltatio cœli a terra.

[9] ℂVerbum גדל aliqñ significat magnitudinem substantię: & tunc nullũ habet regimen [10] ut גדול יי׳ ומהולל מאד magnus est domin⁹ & laudabilis nimis: & aliqñ [11] significat magnitudinẽ respectu operationũ & exaltationis & dñii ut רק הכסא [12] אגדל ממך sola sede ero maior te: cuius expositio est ꝙ ego ero maior te: quia erit sedes mea. i. agnominatio [13] dominii mei maior agnominatione dñii tui: & sic scripsit ibi rabi Salamon in Genesi caplo [14]. xli. sola sede ꝙ uocent me regem: nam sedes est nomẽ regni ut [15] ויגדל כסאו מכסאך: & fuit sedes eius maior sede tua: & ad hoc declinãt uerba Onchlos ĩterp̃tatione arãmea cũ dixit p̃ter [16] sedem regni istam ero maior te.

[17] ℂPost declarationẽ autem sufficientẽ circa modos intransitiuorũ incipiẽtibus loqui [18] hæbraice ordinabimus modos transitiuorũ ut pmisimus ẜm [19] ordinẽ: vnde primus modus quẽ modũ reuersionis vocauimus: est [20] qñ subsequunť adinuicem in vna oratione simul duæ orationes [21] in quibus terminans narrationẽ in prima quod est actũ est principiũ narrationis [22] scdæ: qđ est ibi actũ ut in Hieremia cap. xxiii. והקימותי לדוד. צמח צהיק ומלך מלך [23] והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ: & suscitabo Dauid germen iustum & regnabit rex & sapiẽs erit: & faciet iudicium & iustitiã in terra: nam germen iustũ terminat narrationẽ [24] suscitatiõis: qđ est nomẽ actum qđ suscitať: & ipsũmet est principiũ regni [25] & ĩtelligẽtię & faciẽdi iudiciũ iustitiã: qđ est narratio secũda: & nõ oportet [26] recitare uerba in hoc: qm̃ oĩa uerba trãsitiua possunt regere ẜm hunc [27] modũ quocũꝗ sit.

[28] ℂSecũdus aũt modus est modus verboꝝ ĩ quibus regimẽ sequentiũ [29] ea est id ad cuius substãtiã terminať aliud ipsum

ut

ut ואהבת את יי' אלהיך & diliges dominũ Deum tuũ: nam ad substantiam nominis terminatur substantia reperta[2] agens actionem dilectionis: nam agens & actum sunt res diuersæ necessario: seu[3] in uerbo seu in aliquo modo modoꝝ: qm̃ licet homo diligat seipm̃: in eo tñ[4] ꝙ diligit est aliud ab eo ꝙ ipse est dilectus: & non sunt sic intransitiua: nã[5] cũ dicimus ipe fuit potẽs in venatione: in eo ꝙ est potens in uenatione in se:[6] non autẽ aliud: & ideo regimen intransitiuoꝝ multi appellant regimẽ idẽtitatis:[7] & regimen transitiuoꝝ regimen alietatis: & alii dixerunt ꝙ regimen intransitiuoꝝ[8] est regimen vnionis: & regimen transitiuoꝝ est regimen separationis.

9 אהב אהב אהב אודב אהוב — indicat amorem.
10 אזר אזור תאזור — indicat cingere.
11 אחז אחוז יאחוז אוחז אחוז לאחוז — indicat captionem.
12 באר יבאר באר באר — indicat expositionem.
13 בלע יבלע בולע — indicat inglutionem.
14 בנה בנה יבנה בונה בנה — indicat ædificium.
15 ברא יברא בורא ברוא — indicat creationem: etiã incisionem.
16 גאל גאל יגאל גואל גאול — indicat redemptionem.
17 גנב יגנוב גונב גנוב — indicat furtum.
18 דחה דחה ידחה דוחה דחו דוחה — indicat expulsionem.
19 דרש דרוש ידרוש דורש דרוש — indicat perquisitionem.
20 הרג הרוג יהרוג הורג הרוג — indicat occisionem.
21 הרה הרה — indicat impregnationẽ.
22 זכר זכור יזכור זוכר זכור — indicat memoriam.
23 הגר הגור יחגור הוגר הגור — indicat cingere.
24 חנן יחנן חונן חנון — indicat pietatem.
25 חפר חופר יחפור לחפור — indicat effossionem.
26 טרף יטרוף טורף טורף — indicat raptum.
27 ידע דע ידע יודע ידוע — indicat cognitionem.
28 יצר יוצר — indicat creationem.
29 ירא יראו ירא אירא ירא ליראה — indicat timorem.

ירש

כְּמוֹ וְאָהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי אֶל עַצְמוּת הַשֵּׁם נִגְבַּל הָעֶצֶם הַנִּמְצָא הַפּוֹעֵל פֹּעַל הָאַהֲבָה כִּי הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל עִנְיָנִים שׁוֹנִים בְּהֶכְרֵחַ אִם בַּפֹּעַל וְאִם בְּצַד מִן הַצְּדָדִים כִּי אַף כְּשֶׁהָאָדָם אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ בְּמָה שֶׁהוּא אוֹהֵב הוּא זוּלַת מָה שֶׁהוּא נֶאֱהָב· וְלֹא כֵן הַבּוֹדְדִים כִּי בְּאָמְרֵנוּ הוּא הָיָה גִבּוֹר צַיִד בְּמָה שֶׁהוּא הַהֹוֶה הוּא הַגִּבּוֹר צַיִד בְּעַצְמוֹ לֹא זוּלָתוֹ· וְלָכֵן שִׁמּוּשׁ הַבּוֹדְדִים רַבִּים קְרָאוּהוּ שִׁמּוּשׁ הַהוּא הוּא· וְשִׁמּוּשׁ הַנּוֹדְדִים שִׁמּוּשׁ הַזּוּלַת· וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁשִּׁמּוּשׁ הַבּוֹדְדִים הוּא שִׁמּוּשׁ הַיִּחוּד· וְשִׁמּוּשׁ הַנּוֹדְדִים הוּא שִׁמּוּשׁ הַפֵּירוּד׃

אָהַב· אֱהַב· אָהַב· אוֹהֵב· אָהוּב· לְשׁוֹן חִבָּה·
אָזַר· אֱזוֹר· תֶּאְזוֹר· עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן חֲגוֹרָה·
אָחַז· אֱחוֹז· יֶאֱחוֹז· אוֹחֵז· אָחוּז· לֶאֱחוֹז· לְשׁוֹן תְּפִישָׂה·
בֵּאַר· יְבָאֵר· בֵּאֵר· בָּאֵר· לְשׁוֹן פֵּירוּשׁ·
בָּלַע· יִבְלַע· בּוֹלֵעַ· לְשׁוֹן בְּלִיעָה·
בָּנָה· בְּנֵה· יִבְנֶה· בּוֹנֶה· בָּנֹה· לְשׁוֹן בִּנְיָן·
בָּרָא· יִבְרָא· בּוֹרֵא· בְּרֹא· לְשׁוֹן יְצִירָה· גַּם לְשׁוֹן בִּיצוּעַ·
גָּאַל· גְּאַל· יִגְאַל· גּוֹאֵל· גָּאוֹל· לְשׁוֹן פְּדוּת וּגְאוּלָּה·
גָּנַב· יִגְנוֹב· גּוֹנֵב· גָּנֹב· לְשׁוֹן גְּנֵיבָה·
דָּחָה· דְּחֵה· יִדְחֶה· דּוֹחֶה· דְּחוֹ· דָּחֹה· לְשׁוֹן דְּחִיָּיה·
דָּרַשׁ· דְּרוֹשׁ· יִדְרוֹשׁ· דּוֹרֵשׁ· דָּרוֹשׁ· לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה וּדְרִישָׁה·
הָרַג· הֲרוֹג· יַהֲרוֹג· הוֹרֵג· הָרוֹג· לְשׁוֹן רְצִיחָה·
הָרָה· הָרֹה· לְשׁוֹן הֵרָיוֹן·
זָכַר· זְכוֹר יִזְכּוֹר· זוֹכֵר· זָכֹר· לְשׁוֹן זְכִירָה·
חָגַר· חֲגוֹר· יַחְגּוֹר· חוֹגֵר· חָגוֹר· לְשׁוֹן חֲגוֹרָה·
חָנַן· יָחְנַן חוֹנֵן· חָנוֹן· לְשׁוֹן חֲנִינָה·
חָפַר· חוֹפֵר· יַחְפּוֹר· לַחְפּוֹר· לְשׁוֹן חֲפִירָה·
טָרַף· יִטְרוֹף· טוֹרֵף· טוֹרַף· לְשׁוֹן טְרֵפָה·
יָדַע· דַּע· יְדַע· יוֹדֵעַ· יָדוֹעַ· לְשׁוֹן הַכִּירָה·
יָצַר· יוֹצֵר· לְשׁוֹן יְצִירָה·
יָרֵא· יְרָאוּ· יְרָא· אִירָא· יָרֵא· לְיִרְאָה· לְשׁוֹן אֵימָה׃

ירש

יָרַשׁ· רֵשׁ· אִירַשׁ· יוֹרֵשׁ· לָרֶשֶׁת· לְשׁוֹן יְרוּשָּׁה·
כּוֹנֵן· אֲכוֹנֵן· כּוֹנֵן· לְשׁוֹן תִּקּוּן·
לָקַח· קַח· אֶקַּח· לוֹקֵחַ· לָקוּחַ· לָקוּחַ· לְשׁוֹן קִיחָה·
מָלַק· אֶמְלוֹק· מוֹלֵק· עִנְיָנוֹ פֵּירוּק·
מָצָא· מְצָא· אֶמְצָא· מוֹצֵא· מוֹצֵאת· לְשׁוֹן מְצִיאָה·
נָהַג· נְהַג· אֶנְהַג· נוֹהֵג· נָהוּג· לְשׁוֹן הוֹלָכָה·
נָהַל· אֶנְהַל· לְשׁוֹן הוֹלָכָה·
סָעַד· סְעַד· סַעֲדָה· אֶסְעַד· לְשׁוֹן חוֹזֶק הָאֲכִילָה·
עָבַד· עֲבוֹד· אֶעֱבוֹד· עוֹבֵד· לְשׁוֹן עֲבוֹדָה·
צָפָה· אֲצַפֶּה· צוֹפֶה· צָפוּי· צַפֵּה· לְשׁוֹן רְאִיָּה·
קָרַע· קְרַע· אֶקְרַע· קוֹרֵעַ· קָרוּעַ· לְשׁוֹן קְרִיעָה·
רָאָה· רְאֵה· אֶרְאֶה· רוֹאֶה· רָאֹה· לְשׁוֹן רְאִיָּה·
שָׁחַט· שְׁחוֹט· אֶשְׁחוֹט· שׁוֹחֵט· שָׁחוּט· לְשׁוֹן שְׁחִיטָה
תָּלָה· תְּלֵה· אֶתְלֶה· תּוֹלֶה· תָּלוּי· תְּלוּאִים· לְשׁוֹן תְּלִיָּה·

הדרך הַשְּׁלִישִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁיֵּשׁ לַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבַּל הַחֲזוּת כְּמוֹ צֶדֶק לָבַשְׁתִּי וַיִּלְבָּשֵׁנִי· וְזֶה יִקְרֶה בַּפְּעָלִים אֲשֶׁר הוֹרָאָתָם הוֹרָאַת קִנְיָן לַקּוֹנֶה בַּנִּקְנֶה וְלַנִּקְנֶה בַּקּוֹנֶה אֲשֶׁר כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם קָנוּי לַחֲבֵירוֹ כְּמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ וְהַלּוֹבֵשׁ שֶׁהַלּוֹבֵשׁ קוֹנֶה לְעַצְמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ אֲשֶׁר יַקִּיפֵנוּ וְהַמַּלְבּוּשׁ קוֹנֶה לוֹ הַלּוֹבֵשׁ אֲשֶׁר יִלְבָּשֵׁהוּ·

וְלָכֵן אֶפְשַׁר לוֹמַר עַל הַלְּבוּשׁ וְהַלָּבוּשׁ כִּי שְׁנֵיהֶם מַגְבִּילִים בְּפֹעַל הַהִתְלַבּוֹשֶׁת אִישׁ אֶת אָחִיו· וְלָכֵן לֹא יִקְרֶה בְּאֵלֶּה פּוֹעֵל בֶּאֱמֶת וְלֹא פָּעוּל בֶּאֱמֶת כִּי לֹא יִתְחַדֵּשׁ בְּזֶה הַפֹּעַל כִּי אִם הַיַּחַס אֲשֶׁר עָלָיו יוֹרֶה הַפֹּעַל בְּעַצְמוֹ וּלְפִי דַעְתִּי לֹא תִמְצָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ מְעַטִּים בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה כְּמוֹ לָבַשׁ וְחָגַר לְבַדּוֹ כְּמוֹ וְחָגַרְתָּ אוֹתָם אַבְנֵט· עָטָה· עוֹטֶה· מָשַׁח· קָבַע· קוֹבֵעַ׃

הדרך הָרְבִיעִי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים הַנּוֹדְדִים אֲשֶׁר נוֹסָף בָּהֶם מִלְּבַד שִׁמּוּשׁ הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁ מֵם כְּמוֹ וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה· כִּי הַחֶרֶב הוּא הַתְחָלַת פֹּעַל

האכילה

1	ירש רש אירש יורש לרשת	indicat hereditatem.
2	כונן אכונן כונן	indicat directionem.
3	לקח קח אקח לוקח לקוח	indicat accipere.
4	מולק אמלוק מולק	indicat separationem.
5	מצא מצא אמצא מוצא מוצאת	indicat inuentionem.
6	נהג נהג אנהג נוהג נהוג	indicat portationem.
7	נהל אנהל	indicat portationem.
8	סעד סעד סעדה אסעד	indicat fortitudinem comestionis.
9	עבד עבוד אעבוד עובד	indicat seruitium.
10	צפה אצפה צופה צפוי צפה	indicat visionem.
11	קרע קרע אקרע קורע קרוע	indicat dilacerationem.
12	ראה ראה אראה רואה ראה	indicat visionem.
13	שחט שחוט אשחוט שוחט שחוט	indicat iugulationem.
14	תלה תלה אתלה תולה תלוי תלואים	indicat suspensionem.

15 ¶ Modus autem tertius est modus uerborum in quorũ se-
quentibus sunt[16] duo regimina: in quibus in substãtia vnius-
cuiusqꝫ eorum[17] terminatur aliud ipsum ut צדק לבשתי וילבשני iu
stitia in dutus sum & induit me: & hoc euenit uerbis : quorum
18 significatio est possessio possidenti in possesso: & possessio in
possidente: quorum vnũquodqꝫ[19] ex vtroqꝫ est possessum reli
quo ut uestimẽtũ & uestiẽs: nam uestiẽs possidet sibiipsi[20] ue-
stimẽtũ qđ circuit eum : & uestimẽtũ possidet sibi vestientem
qđ uestiet eũ:[21] vnde potest dici de uestimẽto & uestito: ꝙ am
bo terminãt in uerbo[22] uestiri adinuicẽ: vnde nõ accidit istis
agens in rei ueritate: nec[23] actum in rei ueritate: quoniam nõ
fit in hoc uerbo nisi proportio quam significat[24] uerbum in
se: & apud me non reperies in idiomate nostro nisi pauca in
hoc modo ut[25] לבש וחגר tantũ ut וחגרת אותם אבנט & cinges eos
cingulo[26] קבע קובע עשה עושים משח.
27 ¶ Quartus autem modus est modus uerborꝫ transitiuorũ
In quibus additur[28] p̃ter regimen secundi modi regimẽ mem
ut[29] וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה & ensis meꝰ deuorabit carnẽ
ex sanguine ĩterfecti & dep̃datiõe: nã ensis est principiũ uerbi
deuorationis

deuorationis: & caro est id ad cuius substantiā terminať aliud ipsum in hoc uerbo: & mem[2] מדם est mem causę: & sic exposuit id rabi Salamon ex verbis magistrorum nostrorum in Deuteronomio capi. xxxiii.[3] ex sanguine interfecti & depredatiōis hoc erit eis ex peccato sanguinis interfecti Israel & depredatione qua depredati sunt[4] ex eis.

5	אכל אכול אכל אוכל אכול	indicat comestionē & deuorationem.
6	גרע גרע אגרע גרוע	indicat diminutionem.
7	גרש גרש אגרש גורש גרש	indicat repudium & expulsionem.
8	חלץ חולץ חלוץ	indicat remotionem.
9	חשך חשוך אחשוך חושך	indicat prohibitionem.
10	מנע מנע אמנע מונע	indicat prohibitionem.
11	נחם נחם אנחם	indicat consolationem.
12	פרק פורק	indicat exonerationem.

13 ¶ Modus autem quintus est modus uerborũ in quibus additur regimen lāmed[14] ut בזזו להם בני ישראל depredauerunt eis filii Israel.

15	בזז בזז בוזזים	indicat depredationem.
16	דבר דבר דובר אדבר דבור דבר	indicat duritiem.
17	דלה דלה	indicat ascensum aquarũ.
18	זרח זרח זורח	indicat lucem.
19	ילד אלד יולד	indicat peperit.
20	נתן תן אתן נתון נתון	indicat dare.

21 ¶ Modus autem sextus est modus uerborum quibus additur regimen[22] beth ut שדות בכסף יקנו agri argēto emunť: quia beth est beth[23] pretii rei quæ emitur.

24	חק חקק חוקק חקוק	indicat scripturam.
25	צר	non reperitur nisi futurũ qđ est יצר indicat formā.
26	טבל אטבול טובל טבול לטבול	indicat lotionem.
27	טמן טמון אטמון טמון לטמון	indicat occultationem.
28	מעל אמעל מועל	indicat culpam.
29	מכר מכור אמכור מוכר מכור	indicat uenditionem.

הָאֲכִילָה וְהַבָּשָׂר הִיא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתָהּ נִגְבַּל הַזּוּלַת בַּזֶּה הַפֹּעַל וּמֵם מִדָּם הִיא מֵם הַסִּבָּה׃ וְכֵן פֵּרְשׁוּ מִדִּבְרֵי רַזַ״ל בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ל״ג מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מֵעֲוֹן דַּם חָלָל יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם׃

אָכַל׃ אֱכוֹל׃ אָכַל׃ אוֹכֵל׃ אֱכוֹל׃ לְשׁוֹן אֲכִילָה וְכִלָּיוֹת׃

גָּרַע׃ גְּרַע׃ אֶגְרַע׃ גָּרוּעַ׃ לְשׁוֹן חִסָּרוֹן׃

גָּרַשׁ׃ גָּרֵשׁ׃ אֲגָרֵשׁ׃ גּוֹרָשׁ׃ גָּרֵשׁ׃ לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין וְשִׁלּוּחַ׃

חָלַץ׃ חוֹלֵץ׃ חָלוּץ׃ עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן הֲסָרָה׃

חָשַׂךְ׃ חֲשׂוֹךְ׃ אֶחְשׂוֹךְ׃ חוֹשֵׂךְ׃ לְשׁוֹן מְנִיעָה׃

מָנַע׃ מְנַע׃ אֶמְנַע׃ מוֹנֵעַ׃ לְשׁוֹן מְנִיעָה׃

נָחַם׃ נְחַם׃ אֲנַחֵם׃ לְשׁוֹן תַּנְחוּמִין וְנֶחָמָה׃

פָּרַק׃ פּוֹרֵק׃ לְשׁוֹן פְּרִיקָה׃

הדרך הַחֲמִשִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסָף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ לָמֶד כְּמוֹ בַּבִּזּוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

בָּזַז׃ בֹּז׃ בּוֹזְזִים׃ לְשׁוֹן בִּזָּה וְשִׁבְיָה וְשָׁלָל׃

דָּבַר׃ דַּבֵּר׃ דּוֹבֵר׃ אֲדַבֵּר׃ דִּבּוּר׃ דִּבֵּר עָלַי קָשׁוֹת׃

דָּלָה׃ דְּלֵה׃ לְשׁוֹן הַעֲלָאַת הַמָּיִם׃

זָרַח׃ זְרַח׃ זוֹרֵחַ׃ לְשׁוֹן הֵאִיר׃

יָלַד׃ אֵלֵד׃ יוֹלֵד׃ לְשׁוֹן הוֹלָדָה׃

נָתַן׃ תֵּן׃ אֶתֵּן׃ נָתוּן׃ נָתוּן׃ לְשׁוֹן נְתִינָה׃

הדרך הַשִּׁשִּׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסָף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ בֵּית כְּמוֹ שָׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ שֶׁהַבֵּית הִיא בֵּית עֵרֶךְ שִׁוּוּי הַדָּבָר הַנִּקְנֶה׃

חָקַק׃ חֲקַק׃ חוֹקֵק׃ חָקוּק׃ לְשׁוֹן כְּתִיבָה׃

צַר׃ לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד יָצַר׃ לְשׁוֹן צוּרָה׃

טָבַל׃ אֶטְבּוֹל טוֹבֵל׃ טָבוּל׃ לִטְבּוֹל׃ לְשׁוֹן רְחִיצָה׃

טָמַן׃ טְמוֹן׃ אֶטְמוֹן׃ טָמוּן לִטְמוֹן׃ לְשׁוֹן הַסְתָּרָה׃

מָעַל׃ אֶמְעַל׃ מוֹעֵל׃ לְשׁוֹן מְעִילָה׃

מָכַר׃ מְכוֹר׃ אֶמְכּוֹר מוֹכֵר׃ מָכוּר׃ לְשׁוֹן מְכִירָה׃

נָקַב׳ אֶקּוֹב׳ נוֹקֵב׳ נָקוּב׳ לְשׁוֹן נְקִיבָה׳

פָּדָה׳ פְּדֵה׳ אֶפְדֶּה׳ פּוֹדֶה פָּדוּי׳ פְּדוּת׳ לְשׁוֹן גְאוּלָּה׳

קָנָה׳ קְנֵה׳ אֶקְנֶה׳ קוֹנֶה׳ קָנֹה׳ לְשׁוֹן קִנְיָן׳

רָגַם׳ אֶרְגַם׳ לְשׁוֹן רְגִימָה וְהַשְׁלָכַת אֲבָנִים׳

שָׂד׳ אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ׳ לְשׁוֹן שִׂיחָה׳

אלה הֵם דַּרְכֵי הַפְּעָלִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם בְּבִנְיַן הַקַּל כִּי הוּא הַפָּשׁוּט מִכָּל הַבִּנְיָנִים וּמֵהֶם תָּבִין דַּרְכֵי כָּל הַפְּעָלִים כִּי הַיּוֹצְאִים לַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁוֹ אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ נִגְבַּל הַזּוּלָת כְּמוֹ הַשְׁלֵךְ עַל יְיָ יְהָבְךָ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן הַהִפְעִיל אֵינוֹ יוֹצֵא כִּי אִם לַשֵּׁנִי׳ וְהַיּוֹצְאִים לַשְּׁלִישִׁי כְּרוֹב בַּעֲלֵי בִּנְיַן הַהִפְעִיל שִׁמּוּשָׁם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבַּל הַזּוּלָת כְּמוֹ הֶרְאָה אוֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זַרְעֶךָ וַאֲשֶׁר נוֹסְפוּ בָּהֶם שִׁמּוּשִׁים עַל אֵלֶּה יוּבָאוּ בְּדֶרֶךְ נוֹסְפֵי הַשִּׁמּוּשִׁים הָהֵם אִם בְּאֶחָד אוֹ רַבִּים מֵהֶם׳ גַּם יֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי עַל הַכְּלָלִים הַנִּזְכָּרִים יֵשׁ לְהוֹסִיף וְלִשְׁמוֹר שְׁלֹשָׁה כְּלָלִים׳ הָאֶחָד כִּי כָּל הַפְּעָלִים אֲשֶׁר בְּבִנְיַן הַקַּל הֵם נוֹדְדִים וְהַגְּבוּל אֲשֶׁר שִׁמּוּשׁוֹ בְּקַל הוּא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ רִאשׁוֹנָה נִגְבַּל הַזּוּלָת בְּנִפְעַל וּבְפוּעַל וּבְהִתְפָּעֵל וּבְהוּפְעַל וּבְהוּתְפָּעַל וּבְנִפּוּעַל יִהְיֶה הוּא הַזּוּלָת אֲשֶׁר הוּא הַתְחָלַת הַסִּפּוּר שֶׁהוּא הַיָּשָׁר וַאֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ שֵׁנִית נִגְבַּל הַזּוּלָת בְּקַל בַּבִּנְיָנִים הַנִּזְכָּרִים יָבוֹא בִּנְטִיַּת לָמֵד אוֹ מִלַּת אֶל אוֹ זוּלָת זֶה כְּמוֹ מָשַׁח אוֹתִי שֶׁמֶן נִמְשַׁחְתִּי אֲנִי בַּשֶּׁמֶן׃

הכלל הַשֵּׁנִי כִּי לִפְעָמִים יִמָּצֵא הַקַּל נוֹדֵד וְהַהִפְעִיל יִהְיֶה בּוֹדֵד שֶׁלֹּא יוֹרֶה הָעֲשׂוֹת הַפֹּעַל מִלְּבַד שֶׁיּוֹרֶה עַל תְּנַאי אֲשֶׁר הַפֹּעַל׳ וְאָז לֹא יַסְכִּימוּ שְׁנֵי אֵלֶּה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁזְּכַרְנוּ בִּתְחִלַּת שִׁמּוּשׁ הַפְּעָלִים ר״ל בְּסוּג וּבְמִסְפָּר׳ וְכֵן מָצִינוּ בְּיִרְמְיָה סִימָן ו׳ הִיא הָעִיר הָפְקַד כֻּלָּה וְהָרֵי הָפְקַד נִסְתָּר יָחִיד זָכָר וְהָעִיר כֻּלָּה לְשׁוֹן נְקֵבָה׳ וְכֵן גַּם כֵּן מִקְצַת פְּעָלִים רַבִּים בִּלְתִּי שׁוֹמְרֵי סוּגָם בִּשְׁאָר הַבִּנְיָנִים כְּמוֹ בַּקַּל בְּאֵיכָה סִימָן ג׳ מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב כִּי תֵצֵא לְשׁוֹן נְקֵבָה יְחִידָה וְהָרָעוֹת לְשׁוֹן רַבִּים וְהַטּוֹב לְשׁוֹן זָכָר׳ וְכָל אֵלוּ כְּשֶׁיִּהְיוּ עַל דֶּרֶךְ הַכְּלָל הַזֶּה שִׁמּוּשָׁם שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד כִּי

הפועל

[1] נקב אקוב נוקב נקוב indicat blasphemiam.
[2] פדת פדה אפדה פודה פדוי פדות indicat redemptionem.
[3] קנה קנה אקנה קונה קנה indicat emptionem.
[4] רגם ארגם indicat lapidationem: & proiectionem lapidum.
[5] שד nõ reperiť aliud: indicat linire.

[6] ¶ Hi sunt modi uerborum in regiminibus suis in cõiugatione leui: est enim [7] simplicior omnibus cõiugationibus: & ex eis intelliges modos omniũ [8] uerborũ: nam exeuntia ad scd̃m regimen eorum est ad cuius substantiã terminatur aliud ipsum ut [9] השלך על יי׳ יהבך iacta super dñm curam tuam: quod licet fuerit ex הפעיל non exit tamen nisi [10] ad scd̃m: exeuntia uero ad tertium utplurima cõiugationis הפעיל regimẽ eorũ sunt duo [11] regimina: & ad substantiã vniuscuiusq; eorũ terminatur aliud ipsum ut הראה [12] אותי אלהים גם את זרעך fecit uidere me dñs etiam semen tuum. Quibus autem adduntur regimina præter ista reducũtur [13] in modos additionũ illorum regiminũ tum in vno tum in pluribus eorum. Præterea est [14] sciendum ꝙ præter canones prædictos obseruãdi sunt etiam tres canones: [15] quorũ primus est ꝙ omnia uerba quæ sunt in coniugatione leui sunt trãsitiua: & terminus cuius [16] regimẽ est in leui: & est id ad cuius substãtiã primo terminatur aliud ip̃m in passiuo [17] פועל התפעל הופעל התפעל ובנפועל erit aliud ipsum [18] quod est principiũ narrationis quod est rectum: & ad cuius substantiã secũdo terminatur [19] aliud ipsum in leui: in aliis quidẽ cõiugationibus p̃dictis uenit cũ declinatiõe lãmed: aut cũ dictiõe אל: seu alia [20] ut משח אותי שמן vnxit me oleo: נמשחתי אותי בשמן vnctus sum oleo.

[21] ¶ Secũdus canon ꝙ aliqñ repitur leue trãsitiuũ: & הפעל erit [22] ĩtrãsitiuũ ita ꝙ nõ denotabit fieri actionẽ absq; eo ꝙ ĩdicet [23] cõditionẽ הפעל: & tũc nõ cõueniẽt hæc duo in duab⁹ rebus quas diximus [24] in principio regiminis uerborũ. s. in genere & numero: & sic ĩuenimus ĩ Hieremia [25] cap. vi. והיא העיר הפקד כלה ipsa ciuitas recordata tota: nã הפקד est masculinũ singulare absens: & העיר [26] כלה est fœmininũ: & sic etiã multa uerba nõ seruãt genus suũ [27] in aliis cõiugationibus sicut in leui in threnis ca. iii. [28] מפי עליון לא תצא הרעות והטוב: nã תצא est fœmininũ singulare: & הרעות plurale: & הטוב [29] masculinũ: & oĩa ista cũ fuerint s̃m hunc canonem regimẽ eorũ est regimen intransitiuũ: nam

uerbum terminat nomen: & non transit eius regimen ut sunt intransitiua. [2] ¶ Tertius canon: licet posuerimus sex modos prędictos[3] trāsitiuoꝝ: sunt etiam tamen alia regimina[4] præter ista: & sunt regimina dictionum rationis quodlibet[5] ſm significationē verbi ut גל גל את[6] דרכך: גול אל יי׳ דרכך: cuius expositio est אל יי׳ volue semitam tuam ad dominum ut omnes operationes tuæ sint ad eum: cuius nomen sit benedictum: [7] & hic finis imponitur huic capitulo de regimine & compositione in omnibus particularibus[8] modis eius ut promisimus: & benedictū sit nomen eius qui nos adiuuauit in hoc: & ipse [9] adiuuet nos in posterum amen.

[10]

[11] ¶ Capitulum octauum & ultimū pnunciationis[12] & accentuum postq̄ loquuti fuimus[13] de cōbinatione litterarū & punctorum ut fiāt dictiones ex eis quæ sunt partes eloquii [14] & via regiminis eorum in compositione: ut ex eis fiāt orationes ſm viam conuenientem[15] idiomati hębreo: & scribanť modo cōuenienti: & non mutenť [16] a iure eorum: duo siquidem nobis remanent: vnum quidem propriū pnunciationi: & est[17] prolatio dictionum producte.i. ꝓlatione longa & firmatiōe in ea: & prolatio correpte.i. [18] cursu prolationis & subsequētia eius ad finem dictionis: seu continuatione eius dictioni sequenti: [19] cui nomen maccaph.i.copulā dederunt: & ideo appropriatæ sunt [20] hæ duæ agnominationes his duabus dictionibus מלעיל.i.supra ꝓducte: מלרע.i.subtus correpte: [21] aliud uero ꝓprium pronunciationi & scripturæ: & est quoniā euenit[22] partibus orationis in eo ꝙ indicat res ipsas.s.respectu ad intelligentiam [23] rei quam oratio ipsa significat ut sit in ea firmatio & cursus & eleuatio vocis & depressio eius [24] & circuitio eius & sequela linguæ ſm ꝙ conuenit ad intelligendū cor loquētis tam[25] in pronunciatione q̄ in scriptura: primū autem elucidatur in loco positionis accentus cōuenientis[26] dictioni: secūdū uero elucidatur in specie accentus scripti in dictione illa.

[27] ¶ Et incipiēdū est de prima pte & est locus positionis accētus[28] ꝓducte aut correpte: nā ibi firmādū est in ꝓlatione[29] vbi ponitur necessario accentus in dictione: & dicimus primo ꝙ

hi modi

הַפּוֹעַל מַגְבִּיל הַשֵּׁם וְלֹא יַעֲבוֹר שִׁמּוּשׁוֹ כְּמִשְׁפַּט הַבּוֹדְדִים ׃

הַכְּלָל הַשְּׁלִישִׁי כִּי אַף שֶׁהִנַּחְנוּ הַשִּׁשָּׁה דְרָכִים הַנִּזְכָּרִים לַנּוֹדְדִים עִם כָּל זֶה יִרְבּוּ בָּהֶם עוֹד שִׁמּוּשִׁים נוֹסָפִים אֲחֵרִים מִלְּבַד הַנִּזְכָּרִים וְהֵם שִׁמּוּשֵׁי מִלּוֹת הַטַּעַם אִישׁ אִישׁ לְפִי מִשְׁפַּט הוֹרָאַת הַפֹּעַל כְּמוֹ גּוֹל אֶל יְיָ דַּרְכֶּךָ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ גַּלְגֵּל אֶת דַּרְכְּךָ אֶל יְיָ לִהְיוֹת כָּל מַעֲשֶׂיךָ לִשְׁמוֹ בָּרוּךְ הוּא לָעַד אָמֵן ׃

וּבַזֶּה נִשְׁלַם הַשַּׁעַר הַזֶּה שַׁעַר הַשִּׁמּוּשׁ וְהַהַרְכָּבָה בְּכָל פְּרָטֵי דְרָכָיו כַּאֲשֶׁר יִיעַדְנוּ לַעֲשׂוֹת בָּרוּךְ אֲשֶׁר עֲזָרָנוּ עַד הֵנָּה · וְהוּא יַעְזְרֵנוּ עַד עוֹלְמֵי עַד אָמֵן ׃

הַשַּׁעַר הַשְּׁמִינִי הָאַחֲרוֹן וְהוּא שַׁעַר הַמִּבְטָא וְהַטְּעָמִים ·

אַחֲרֵי הוֹדִיעַ צֵירוּף הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת לְחַבֵּר מֵהֶם הַתֵּיבוֹת שֶׁהֵם חֶלְקֵי הַדִּבּוּר וְדֶרֶךְ שִׁמּוּשָׁן בְּהַרְכָּבָה כְּדֵי לְחַבֵּר בָּהֶן הַמַּאֲמָרִים כְּפִי הַדֶּרֶךְ הַנָּאוֹת אֶל לְשׁוֹן הָעִבְרִים וְלִכְתּוֹב אוֹתָם בְּמִכְתָּב בְּדֶרֶךְ מְתוּקָּן וְלֹא יְשַׁנּוּ אֶת תַּפְקִידָם נִשְׁאֲרוּ עָלֵינוּ שְׁנֵי דְבָרִים הָאֶחָד מְיוּחָד אֶל הַמִּבְטָא הוּא מוֹצָא הַתֵּיבוֹת מִלְּעֵיל ר״ל בְּמֶשֶׁךְ הַחֲבָרָה וְהַהַעֲמָדָה בָּהּ וּמִלְּרַע וְהוּא מֵרוּץ הַחֲבָרָה וּרְדוּף אוֹתָהּ לְסוֹף הַתֵּיבָה אוֹ דְבֵקוּתָהּ לַתֵּיבָה הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ אֲשֶׁר כִּנּוּ זֶה בְּמַקָּף · וְלָכֵן נִתְיַחֲדוּ שְׁנֵי אֵלֶּה הַכִּנּוּיִים הַיְּחוּדִים בִּשְׁתֵּי מִלּוֹת אֵלּוּ מִלְּעֵיל פֵּירוּשׁוֹ מִלְּמַעְלָה · וּמִלְּרַע פֵּירוּשׁוֹ מִלְּמַטָּה·

וְאָמְנָם הַדָּבָר הַשֵּׁנִי וְהוּא הַמְּשׁוּתָּף לַמִּבְטָא וְלַמִּכְתָּב הוּא שֶׁקָּרָה לְחֶלְקֵי הַמַּאֲמָר בְּמָה שֶׁהוּא מוֹרֶה הָעִנְיָינִים ר״ל בְּעֶרֶךְ אֶל הֲבָנַת הָעִנְיָין שֶׁיּוֹרֶה הַמַּאֲמָר וְהוּא הָעֲמִידָה וְהַמֵּרוּץ וַהֲרָמַת קוֹל וְהַכְנָעַת וַהֲסִבָּה וְהַרְדָּפַת הַלָּשׁוֹן כְּפִי מָה שֶׁיֵּאוֹת לְהָבִין מָה שֶׁבְּלֵב הַמְּדַבֵּר בֵּין בַּמִּבְטָא בֵּין בַּמִּכְתָּב וְהָרִאשׁוֹן יִתְבָּרֵר בִּמְקוֹם הֲנָחַת הַטַּעַם הַנָּאוֹת אֶל הַתֵּיבָה · וְהַשֵּׁנִי יִתְבָּרֵר בְּמִין הַטַּעַם הַנִּכְתָּב בַּתֵּיבָה הַהִיא ׃

וּמֵעַתָּה נְבָאֵר הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן וְהוּא מְקוֹם הֲנָחַת הַטַּעַם מִלְּעֵיל אוֹ מִלְּרַע כִּי שָׁם יִתְחַיֵּיב לְהַעֲמִיד הַמִּבְטָא בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִתְחַיֵּיב לְהַעֲמִיד הַטַּעַם בַּתֵּיבָה · וְנֹאמַר תְּחִלָּה כִּי

אלה הדרכים ישתנו מפאת האותיות · ומפאת הפעלים · ומפאת השמות · ומפאת הנקודות · ונתחיל ממשפטי האותיות ונאמר שהם על ארבעה דרכים · המין הראשון הוא במשפטי ההא כי כל תיבה שסופה הא אם היא מפיק לסימן הנקבה טעמה מלרע כגון ראה ויספרה · ואם אינה מפיק אלא נחה והתיבה היא שם אז גם כן הטעם מלרע כגון שמחה ואורה · ואם התיבה פעל ובסוף התיבה שתי נקודות רצופות שאין ביניהן שוא טעמה מלעיל כגון הכריתה והמעיטה אם אינה מפיק · אבל בהיותה מפיק הטעם מלרע כמו והקריבה · זה הכלל כל הפעילה הטעם ברמז השרש אם לא תקדם אליה וו הפוכית כי אז היתה על הרוב מלעיל והן מלרע שתים כגון והבדילה הפרכת והביאה אותם · זה הכלל אם לא על דרך זר כל פועלה הופעלה הפעילה פעלה ופעלה פעלה פעלה נפעלה כמו חופשה הופקדה וטהרה חפצה נתנה נרפשה · אבל שם הנפעל לנקבה הבא מפעל עומד הוא מלרע כמו נאמנה נשגבה נשכחת · ואם השמות באים מפעל יוצא הוא מלעיל כמו נשברה · והסימן בצאתם יעלו ובעמדם ירדו · ושמות המספרים שסופם הא כלם מלרע כגון תשעה גם עשרה · ושבה ג מלרע וסרה ב מלעיל כמו שנזכרו במסרה וכל הנשארים בהפך · וכן פעלי הזכרים הנוספי הא בסוף כלם מלעיל כמו אקומה · והטעם כי אפשר אף בלא הא · והטעם בגזר הקודם · וכן השמות גם כן כמו בוערה קפדה לילה אחלמה נחלה · וכן מלות הטעם מלבד מעטים כמו למה כי כשהמם ברגש היא מלעיל ורפא מלרע · ולכן כל אפעלה אפעולה אעלה אפולה אעלה אפילה אפעלה אפעילה אעלה נפעלה פועלה הם מלעיל · כגון אצעקה אשמורה אשבה אבואה אתנה אשירה אזמרה ארעה נשמעה אוכלה · וכן בצווי שאלה שמעה רדה וצאה סורה וכן כל כיוצא בהם :

הדרך השני כל תיבה שסופה הא נקודה בקמץ סימן לנקבה וסמוך לה מלפניה תנועה ואין ביניהן שוא היא מלעיל כגון ידיה · וכן כל תיבה שסופה נון בקמץ שהוא מושך הא

בין

hi modi mutantur ex parte litterarum & ex parte uerborum &
ex parte[2] nominum & ex parte punctorum : & dicendum est
primo de rationibus litterarum: & dicimus ꝙ sunt[3] quatuor
modis. Primus est de rationibꝰ he: nam oīs dictio[4] cuius finis
est he; si est excipiens in signo fœminino accentus eius est cor
repte ut ויספרה[5] ראה vidit & narrauit: si autē nō est excipiēs sed
quiescens: & dictio fuerit nomen: tūc ēt[6] accētus est correpte
ut שמחה ואורה: si autem dictio fuerit uerbum : & in fine dictio-
nis[7] fuerint duo puncta continua : inter quæ non est sceua:
accentus eius est producte ut הכריתה[8] והמעישה si non fuerit exci-
piens: sed si fuerit excipiens accentus est correpte ut[9] והקריבה :
hæc est conclusio: omnis הפעילה accentus est in lāmed uerbi si
non p̄cesserit[10] vau cōuersiua: quia tunc est vt plm producte:
& sunt duæ tm̄ correpte ut[11] והבדילה הפרכת והביאה אותם : hoc est
vniuersale nisi extranee: omnis[12] פועלה הופעלה הפעילה פעלה ופעלה
נפעלה פעלה פעלה : ut[13] חופשה הופקדה וטהרה חפצה נתנה נתפשה : sed no
men נפעל[14] fœminino ueniens ex uerbo intransitiuo est corre
pte ut נאמנה נשגבה נשבחה :[15] si autem nomina ueniunt ex uerbo
exeūte est producte ut נשברה: & signum[16] eorum est בצאתם יעלו
ובעמדם ירדו. Nomina autem numerorum quorū finis est he oīa
sunt[17] correpte ut תשעה עשרה . ושבה & cōuersa est ter correpte
וסרה ablata est bis ꝓducte ut[18] de eis mentionē fecit in masara:
& omnia alia econtra: & sic etiā uerba masculina addita[19] he
in fine omnia sunt producte ut אקומה: & ratio quia est possibi-
le etiam absq; he[20] & accētus est in syllaba p̄cedenti: & sic etiā
nomina ut כוערה קפדה .[21] לילה אחלמה נחלה: & sic etiam dictiones
rationis præter aliquas ut למה nam : quia cū fuerit mem[22] in
daghesc est ꝓducte: absq; uero daghesc correpte : & ideo oīs
אפעלה אפעולה אעלה[23] אפולה אעלה אפילה אפעלה אפעילה אעלה נפעלה
פועלה sunt[24] ꝓducte ut אצעקה אשמורה אשבה אבואה אתנה אשירה אזמרה
[25] אדעה נשמעה אוכלה : & sic in impatiuo שאלה שמעה דדה וצאה סורה :
[26] & sic similia.[27] ¶ Secundus autem modus: oīs dictio cuius
finis est he in kamecz signum fœminini[28] & prope eam antea
est motus : & non est inter eas sceua est[29] producte ut ידיה : &
sic omnis dictio cuius finis est nun in kamecz protrahente he

tam

tam apparens q̃ occulta eſt producte ut ותמלאנה ותשקין.
[2] ❡Modus autem tertius: omnis dictio cuius finis eſt he loco
lámed[3] in principio eius eſt producte ut חרנה ימה: nam[4] niſi ſic:
eſſent correpte ut שמה ומזה שמה ושערורה.
[5] ❡Quartus modus: omnis dictio cuius finis eſt tau cum ad-
ditiõe he in fine [6] cum kamecz ipſius tau protrahẽte he eſt ꝓ-
ducte ut עזרתה[7] ישועתה: & ſic etiam in noĩbus chaldęis in qui-
bus uenit aleph loco he ut [8] התרשתא ארידתא.
[9] ❡Vau autem rationes eius ſunt quinq; modis. Primus: oĩs
dictio [10] cuius finis eſt excipiens vau eſt correpte ut ידיו קראתיו.
[11] Secundus: omnis dictio cuius finis eſt vau ſubſequẽs holem
ſi fuerit cõnotatio ſingularis abſentis[12] eſt correpte: ſi aũt fue
rit connotatio pluralis accentus eſt producte: exemplũ primi
[13] אחותו: exemplum ſecũdi יאחזמו. Tertius: omnis dictio cuius
finis eſt vau[14] ſciurek: & ante eam eſt alius motus ſi non fuerit
inter eas ſceua; & non eſt ex quieſcentibus[15] lámed he eſt pro-
ducte ut ישמורו: & ſi ĩter eas fuerit ſceua eſt correpte ut[16] ישמרו:
ſed qeſcentia lámed he ſi nõ uenerint in cõmutatiõe he in yod
ſunt[17] correpte ut ישלו נשיו: & ſic etiam binarii ſunt correpte ut
רבו זדו תרו. [18] Quartus: oĩs dictio cuius finis eſt vau ſubſequens
ſciurek cum anteceſſione he: & eſt [19] cõnotatio ſingularis ab-
ſentis eſt ꝓducte ut אחלצהו ארוממנהו; & ideo ויכהו[20] eſt correpte:
nam eſt plurale abſens ex quieſcẽtibus lámed he ונחירו וסוכלתנו
[21] & correpte: nam vau eorũ ſunt additę in nominibus rerum
in idiomate arámeo.[22] Quintus: omnis dictio cuius finis eſt
vau ſubſequens ſciurek cum he antecedente: quæ eſt ſignum
[23] pluralis loquentis pro ſe eſt producte ut עשנו שמענו.
[24] ❡Rationes autẽ yod ſunt ſex modis. Primus: omnis dictio
[25] cuius finis eſt excipiens yod ſubſequẽtis ceri: ſeu kamecz eſt
[26] correpte ut ותורותי[27] עיני מצדיקי תחנוני עיני התהנוני חוקותי. Scđs: oĩs
dictio cui⁹ finis ẽ yod ſubſequẽs hirek q̃ eſt[28] ſignũ cõnotatõi
loquẽtis ꝓ ſe eſt correpte ut ידי לשוני קנאתי.[29] Terti⁹: oĩs dictio
cuius finis eſt yod ſubſequẽs hirek q̃ eſt ſignũ uerbi fœminini

ſi ante

בין שתהיה נראית בין נסתרת היא מלעיל כמו ותמראנה ותשקין ׃

הדרך השלישי כל תיבה שהא בסופה תמורת למד בתחלתה היא מלעיל כמו חרנה ימה שאם לא כן היו מלרע כמו שמה ומזה שמה ושערורה ׃

הדרך הרביעי כל תיבה שסופה תו הא נוספת בסוף בקמץ התו מושך הא היא מלעיל כמו עזרתה ישועתה · וכן בשמות הכשדים שבאה בהן אלף תמורת הא כמו התרשתא · ארידתא ׃

הואו משפטיה על חמשה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה מפיק וו היא מלרע כמו ידיו קראתיו · השני כל תיבה שסופה וו נמשכת בחולם אם היא כנוי ליחיד נסתר היא מלרע ואם היא כנוי לרבים טעמה מלעיל · משל הראשון אחוזתו · משל השני יאחזומו · השלישי כל תיבה שסופה ויו בשורק ולפניה תנועה אחרת אם לא תפול ביניהם שוא ואינה מנחי הלמד הא היא מלעיל כמו ישמרו · ואם ביניהן שוא היא מלרע כמו ישמרו · אבל נחי הלמד הא אם לא תבאנה בתמורת ההא ביוד הן מלרע כמו ישליו נטיו · וכן השנים הם מלרע כמו רבו זרו תרו · הרביעי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת אליה והיא כנוי לנסתר יחיד היא מלעיל כגון אחלצהו ארוממנהו · ולכן וינחהו היא מלרע כי הוא רבוי הנסתרים מנחי הלמד הא · ונהירו וסוכלתנו גם כן מלרע כי וויהן נוספות בשמות דברים בלשון ארמי · החמשי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת שהיא סימן רבוי המדברים בעדם היא מלעיל כמו עשנו שמענו ׃

משפטי היוד הם על ששה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה מפיק יוד נמשכת לצרי או קמץ היא מלרע כמו עיני · מצדיקי · תחנוני · עיני · תחנוני · חוקותי · ותורותי ׃ השני כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק שהיא סימן כנוי למדבר בעדו היא מלרע כמו ידי לשוני קנאתי · השלישי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק היא סימן פעל הנקבה

אם

אם קודם לאותה תנועה היא תנועה אחרת זולת שוא היא מלעיל כמו חציבי הקשיבי מדבר הבאות מנחי הלמד הא שהן מלרע כמו צפי התעני גלי · הרביעי כל תיבה שסופה אות היחס או התאר היא מלרע כמו הראובני המגביהי הרביעי · וכן עני שני שהיודין נוספות ׃ החמשי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק נון מורה למדבר בעדו היא מלעיל כמו שמרני תברכני · הששי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק ולפניו אין כי אם תנועת שוא או חטף כשתחזור השוא או החטף צרי או סגול או חולם בהפסק בהיותה בשוא היא מלרע · ובהיותה בצרי או בסגול היא מלעיל פרי פרי · חצי חצי · יהי יהי · עני · עוני · חלי חלי · ואם לא נמצאת התנועה הראשונה בשוא אז היא מלרע לעולם כמו לוי עלי קני חצי ׃

משפטי הכף הם על שלשה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה כף בשוא לסימן כנוי נכח הנקבה בכל הפעלים ובשם יחיד היא מלרע כמו ידך אישך יאחזוך תוכיחוך לכנוי נכח הזכר כמו מתנתך · אותך ׃ השני כל תיבה שסופה כף בקמץ ובסמוך קודמת אליה שוא היא מלרע כמו שפחתך · יתנך ׃ השלישי כל תיבה שסופה כף בשוא סימן כנוי נכח הנקבה ברבוי השם וקודמות אליה רצופות פתח ראשונה וחירק שנית והיא השוא שלישית או שהכף בקמץ לסימן כנוי נכח הזכר ובסמוך לפניה תנועת נקודה שהיא לאחד מהמלכים אף שיהיה ביניהן שוא היא מלעיל דמיון הראשון עיניך דמיון השני עיניך ילדיך ׃

משפטי המם כל תיבה שסופה מם לסימן כנוי הרבים היא מלרע כמו מלכיהם אוליכם ידם מחשבותם זולת עשר שסופן תם והן מלעיל והן גנבתם · מצאתם · העלתם · אחזתם · שרפתם · ובקשתם · והרגתם · נצרתם · ואכלתם חית השדה · עצים ואכלתם ׃

חשני כל תיבה שסופה מם ולפניה קמץ ויוד חירק רצופות היא מלעיל כגון מצרים · אפרים · עינים · ריחים

ſi ante illum motum fuerit alius motus pręter ſceua eſt producte[2] ut הציבו הקשיבו præter ueniẽtes ex quieſcentibus lãmed he: quæ ſunt correpte ut[3] עפי התעני גלי. Quartus: omnis dictio cuius finis eſt littera gentis ſeu[4] cognominationis eſt correpte ut הראובני המגביהי הרביעי: & ſic עני שני:[5] in quibus yod eſt addita. Quintus: oĩs dictio cuius finis eſt yod ſubſequens[6] hirek nun indicantis loquentem pro ſe eſt producte ut שמרני תברכני.[7] Sextus: omnis dictio cuius finis eſt yod ſubſequẽs hirek: & antea non eſt niſi motus[8] ſceua ſeu rapientis: cum conuertitur ſceua ſeu rapiens ceri ſeu ſeghol ſeu holem in pauſa:[9] ſi fuerit in ſceua eſt correpte: ſi autem fuerit in ceri aut in ſeghol eſt producte[10] חלי חולי עני עוני יהי יהי חצי חצי פרי פרי: ſi autem[11] motus antecedẽs non repertus fuerit in ſceua: tunc eſt correpte ſemper ut קני חצי[12] לחי עלי.

[13] ℭ Rationes autem caph ſunt tribus modis. Primus: omnis dictio[14] cuius finis eſt caph in ſceua ad ſignum connotationis fœminini præſentis in omnibus[15] uerbis & in nomine ſingulari eſt correpte ut ידך אישך יאחזוך תוכיחוך ad connotationem[16] præſentis maſculini ut מתנתך אותך. Secundus: oĩs dictio cuius finis eſt caph[17] in kamecz: & p̃cedens eſt ſceua eſt correpte vt שפתתך יתנך.[18] Tertius: omnis dictio cuius finis eſt caph cũ ſceua ad ſignũ fœminini pręſentis ĩ pluralitate[19] nōis: & pręcedunt eã cõtinua primo pathah: & ſecũdo hirek: & ſceua eſt[20] tertio: ſeu ꝙ caph eſt in kamecz ad ſignũ cõnotationis maſculini præſentis: & præcedit eam[21] motus puncti quod eſt ex regibus: licet fuerit inter ea ſceua eſt[22] producte: exemplum primi עיניך: exemplum ſecundi עיניך ילדתך.

[23] ℭ Rationes autẽ mem: omnis dictio cuius finis eſt mem ad ſignum cõnotatiõis pluralis eſt[24] correpte ut מלכיהם אוליכם ידם מחשבותם: præter[25] decem; quorũ finis eſt תם: & ſunt producte: & ſũt גנבתם מצאתם העלתם אחותם[26] שרפתם ובקשתם והרגתם נצרתם ואכלתם[27] עצים ואכלתם חית השדה.

[28] ℭ Scd̃us: oĩs dictio cuius finis eſt mem: & añ eã ſũt kamecz & yod hirek cõtinuatim[29] eſt ꝓducte ut מצרים אפרים עינים ריחים

& ſimilia

& similia: sed פתיים פתאים צביים שפיים sunt correpte.
[2] ℭ Nun autē ipsius vna est ratio : & est ꝙ omnis dictio cuius
finis est nun addita significans [3] cōnotationē fœminini plura-
lis quæ non habet punctum est correpte [4] vt תשמען משפטן p̄ter
שמען: quæ est producte ꝓpter hayn dilatantem.
[5] ℭ Rationes autē tau sunt tribus modis. Primus: omnis [6] di-
ctio cuius finis est tau ad signū pluralis fœminini est correpte
[7] ut בנות טובות : & sic si fuerit ad signum uerborū fœminini aut
cōtinuitatem [8] fœminini: exemplū primi וקראת : exemplum se-
cundi טובת. Secūdus: omnis dictio [9] cuius finis est tau: & ante
eam est littera in seghol : & ante illam [10] littera in seghol seu in
holem est producte : exemplum primi מערכת [11] לשבת : exem-
plum secundi סולת כפורת. Tertius: oīs dictio cuius finis est tau
[12] & ante eam est heth seu hayn cū pręcessiōe duplicis pathah
est producte [13] ut נחת שומעת : p̄ter ista duo אחת ותחת cum fuerit
ipsum פחת nomen dominii [14] quæ sunt correpte.
[15] ℭ Omnis dictio cuius finis est hayn aut heth aut he : & præ-
cedit eas pathah in qua [16] nō est lr̄a scripta desup̄ est correpte
ut שומע משמיע [17] בגסוע רבוע שולח מצמיח כח ינוח מגביה להתמהמה [18] גבוה :
& hic finis imponitur prolationi productę & prolationi cor-
reptę ex parte litterarum.
[19] ℭ Ex parte autem verborum sunt nouem modis: [20] quorū
primus est: omne uerbum p̄teritum cuius finis est tau kamecz
ad signū [21] præsentis; seu tau hirek cum protractiōe yod ad si-
gnum loquētis [22] pro se sunt producte ut אכל אכלתי ואכלתי : sed
si p̄cesserit [23] vau cōuersiua: cuius significatio est in futurum:
tunc est correpte ut ונועדתי [24] ושמת ודרשת. Exeuntia aūt ab hoc
canone sunt tria. Primum quidem quando uerbū [25] præsentis
fuerit prope dictionem paruam aut producte: quia tunc cum
vau cōuersiua est producte [26] ut וזבחת פסח ואכלת שם . Secūdū
qn̄ est cū pausa ut ושבעת. [27] Tertiū qn̄ fuerit uerbū ex qescētib⁹
lāmed aleph ut וקראת ויצאת: [28] sed הפעיל in uerbo יצא seruat ca-
nonem: nā והוצאת והוצאתי cum fuerint [29] in futuro sunt corre-
pte : & sic etiam euenit multoties quiescentibus lammed : vt
ונעית

וְדוֹמֵיהֶן · אֲבָל פְּתָיִים פְּתָאִים · צְבָיִים · צְבָאִים · שְׁפָיִים הֵן מִלְּרַע ׃

נון מִשְׁפָּטָהּ אֶחָד וְהוּא שֶׁכָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ נוּן נוֹסֶפֶת מוֹרָה עַל כִּנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבָה שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ נְקוּדָה הִיא מִלְּרַע · כְּמוֹ תִּשְׁמְעוּן מִשְׁפָּטָן זוּלַת שְׁמַעַן שֶׁהִיא מִלְּעֵיל בְּסִבַּת הָעַיִן הַמַּרְחֶבֶת

משפטי הַתָּיו הֵם עַל שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים · הָרִאשׁוֹן הוּא כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּיו לְסִימַן רִבּוּי הַנְּקֵבָה הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ בָּנוֹת טוֹבוֹת · וְכֵן אִם הִיא לְסִימַן פָּעֳלֵי הַנְּקֵבָה אוֹ סְמִיכוּת הַנְּקֵבָה מָשָׁל הָרִאשׁוֹן וְקָרָאת · מָשָׁל הַשֵּׁנִי טוֹבַת · הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּיו וּלְפָנֶיהָ סְמוּכָה לָהּ אוֹת נְקוּדָה בְּסֶגּוֹל וְלִפְנֵי הַסְּמוּכָה הַהִיא אוֹת נְקוּדָה בְּסֶגּוֹל אוֹ בְּחוֹלֶם הִיא מִלְּעֵיל · מָשָׁל הָרִאשׁוֹן לָשֶׁבֶת מַעֲרֶכֶת · מָשָׁל הַשֵּׁנִי סוֹלֶת כַּפּוֹרֶת · הַשְּׁלִישִׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּו וְקוֹדֶמֶת לָהּ חֵית אוֹ עַיִן עִם קְדִימַת שְׁתֵּי נְקוּדוֹת פַּתָּח הִיא מִלְּעֵיל כְּמוֹ נַחַת שׁוֹמַעַת · זוּלַת שְׁתֵּי אֵלֶּה אַחַת וּפַחַת כְּשֶׁהוּא שֵׁם שְׂרָרָה שֶׁשְּׁתֵּיהֶן מִלְּרַע ׃

כל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ עַיִן אוֹ חֵית אוֹ הֵא וְקוֹדֶמֶת לָהֶן פַּתָּח אֲשֶׁר אֵין עָלֶיהָ אוֹת כְּתוּבָה הִיא מִלְּרַע · כְּמוֹ שׁוֹמֵעַ · מַשְׁמִיעַ · בִּנְסוֹעַ · רָבוּעַ · שׁוֹלֵחַ · מַצְמִיחַ כֹּחַ · יָנוּחַ · יַמְגְבִּיהַ · לְהִתְמַהְמֵהַ · גָּבוֹהַּ · וְכֵן נִשְׁלְמוּ מִשְׁפְּטֵי מִבְטָא מִלְּעֵיל וּמִלְּרַע מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת ·

אמנם מִשְׁפְּטֵיהֶם מִפְּאַת הַפְּעָלִים הֵם תִּשְׁעָה · הָרִאשׁוֹן כָּל פֹּעַל עָבָר שֶׁסּוֹפוֹ תָּיו קָמֵץ לְסִימַן הַנֹּכַח אוֹ תָּיו חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד לְסִימַן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הֵם מִלְּעֵיל כְּמוֹ אָכַל אָכַלְתָּ וְאָכַלְתִּי · אֲבָל אִם קָדְמָה וָיו הַהֲפוּכִית שֶׁאָז פֵּירוּשׁוֹ לֶעָתִיד הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ וְשַׁמְתָּ וְדָרַשְׁתָּ וְנוֹעַדְתִּי · וְהַיּוֹצְאוֹת מִן הַכְּלָל הַזֶּה הֵן שְׁלֹשָׁה מִינִין הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁפֹּעַל הַנֹּכַח סָמוּךְ לְמִלָּה זְעֵירָא אוֹ מִלְּעֵיל כִּי אָז עִם הַוָּו הַהֲפוּכִית הִיא מִלְּעֵיל כְּמוֹ וְאָכַלְתָּ שָּׁם · וְזָבַחְתָּ פֶּסַח · הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהִיא בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ וְשָׂבָעְתָּ · הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַפֹּעַל מִנָּחֵי הַלָּמֶד אָלֶף כְּמוֹ וְקָרָאתָ וְיָצָאתָ · אֲבָל הַהִפְעִיל בְּפֹעַל יָצָא שׁוֹמֵר הַכְּלָל כִּי וְהוֹצֵאתָ וְהוֹצֵאתִי כְּשֶׁעִנְיָנָם לֶעָתִיד הֵם מִלְּרַע · וְכֵן גַּם כֵּן פְּעָמִים רַבּוֹת יִקְרֶה לְנָחֵי הַלָּמֶד כְּמוֹ

ועֲנית ועשית וכן רבים שהן לעתיד ומלעיל · ושאר היוצאים מן הכלל רובם באו במסרה ׃

השני כל נסתר יחיד עבר כגון פָעל ובאחרים הדומים אל אפעל נפעל מפעל אפעל תפעל נפעל מפעל לפעל הפעיל אפעיל יפעיל תפעיל נפעיל להפעיל מפעיל התפעל אתפעל יתפעל תתפעל נתפעל מתפעל להתפעל כששרשם מן השלמים וגם ברוב החסרים העבר יחיד נסתר לא יצא מן הכלל הזה שהוא מלרע · אבל בחסרים ובנחים יש דרכים שונים בנשארים כאשר יתבאר בדרכים הבאים בנחים והחסרים היוצאים מן הכלל ׃

הראשון הוא בנחי הפא אלף כי כל ויאכל ותאכל מלעיל ובהפסק מלרע · מלבד ויאכל תנובות והוא מלרע בלי הפסק · וכל ויאמר ותאמר מלעיל · ויאמר ותאמר מלרע ושאר פעליהם מלרע כמשפטם אם לא תפול וו פתח בראשם · השני בנחי הפא יוד כשתבוא וו נוספת בראש פעלי יוד איתן בפתח בין בבנין הקל בין בהפעיל הם מלעיל כמו וידע וישב וירד וילך ויודע ויושב ויורד ויולך ושאר הפעלים מלרע כשאין בראשם ויו בפתח · ויצאו מזה ויצא ותצא ויוצא ותוצא שהם מלרע בסבת היותם מבעלי האלף · גם ויישן וייטב ויירא ויירש ויוכל ויצוק כל אילו מלרע בשלמים · גם ויולך · וילך וירד כשעין השרש בפתח הם מלרע וכשהיא בסגול מלעיל כמו ויולך וילך וירד · השלישי בנחי העין הנקראים שניים כשהוו בפתח בראשה ויוד האיתן בקמץ היא מלעיל כי הטעם תחת היוד ופא השרש בקמץ · ויש קוראים אותה בקמץ חטף ואומרים כי נפל ממנו השוא להתרשלות המנקדים להקל מעליהם והעד כי בהפסק ישוב הקמץ חלם כמו קמץ כל כשבא בהפסק ישוב הקמץ חולם · ואני אומר כמדומה לי כי קמץ כל הוא קמץ מלא פום · וכן קמץ פא שרש השניים ולכן בהפסק שניהם ישובו חולם כי מעט מזער הוא ההפרש בין הקמץ מלא פום והחולם כמו שבארנו בשער הנקודות · וכן בהפעיל יוד האיתן מלעיל כמו ויקם וישב אך ויבא ויקא הם מלרע מחמת האלף · הרביעי בנחי

ועשית וענית: & sic multa quæ sunt ī futuro & ꝓducte: & reliqua exeuntia a[2] regula plurima eorum sunt notata in masara.

[3] ¶ Secundus autem: omne singulare absens præteritū ut פעל & alia filia ipsis [4]אפעל נפעל מפעל אפעל תפעל נפעל מפעל לפעל [5] הפעיל אפעיל יפעיל תפעיל נפעיל להפעיל מפעיל התפעל אתפעל [6] יתפעל תתפעל נתפעל מתפעל להתפעל cum radix eorum est ex perfectis: [7] & etiā in multis defectiuis in quibus pręteritum est singulare absens nō exit ab hac regula ꝙ sit [8] correpte: q̄q̄ in defectiuis & quiescentibus sint modi diuersi in reliquis ut [9] declarabit̃ in modis conuenientibus quiescentibus & defectiuis quæ excipiuntur a regula.

[10] ¶ Primus quidē est in qescētibus pe aleph: nā oē ויאכל ותאכל ꝓducte [11] in pausa uero correpte p̄ter ויאכל תנובות qđ est [12] correpte absq̧ pausa: & sic oē ויאמר תאמר ꝓducte: attamē ויאמר תאמר correpte: [13] alia uero verba eorū sunt correpte ut est ius eorū si non fuerit vau pathah in principio eorum. [14] Secūdus in qescētibus pe yod cum uenerit vau addita in principio uerborū yod איתן in pathah [15] tam in coniugatione leui q̄ in הפעיל sunt ꝓducte ut וידע וישב וירד וילך [16] ויודע ויושב ויורד ויולך: alia uero uerba sunt correpte cum nō fuerit in pricipio eoꝝ vau [17] pathah: excipiunt̃ tñ ex hac regula ויצא ותצא ויוצא ותוצא: quæ sunt correpte ex eo [18] ꝙ sunt ex habentibus aleph: sic etiā & ויישן וייטב ויירא וירש ויוכל ויצוק: oīa [19] ista sunt correpte: in ꝑfectis ēt ויולך וילך וירד cum hayn radicis est in pathah sūt [20] correpte: in seghol uero producte vt ויולך וילך וירד. Tertius in quiescentibus [21] hayn appellatis binariis cum vau fuerit in pricipio in pathah: & yod איתן in kamecz est [22] ꝓducte: nam accentus est sub yod & pe radicis in kamecz: & sunt qui legunt [23] cum rapiente kamecz: & dicunt ꝙ cecidit sceua ex pigritia pūctantiū: [24] & testimoniū in hoc est qm̄ in pausa cōuertit̃ kamecz ī holem: ut kamecz כל cum uenerit [25] in pausa conuertit̃ kamecz in holem. Ego autē dico ꝙ mihi appet ꝙ kamecz ipsius כל [26] ē kamecz pleni oris: & sic etiā kamecz pe radicis binariorū: & ideo in pausa ambæ [27] cōuertunt̃ in holem: nam parua est dr̄ia inter kamecz pleni oris & inter holē [28] ut declauimus in capl'o pūctoꝝ: & sic etiā in הפעיל yod ipsius איתן est producte ut [29] ויקם וישב: sed ויבא ויקא sunt correpte: & hoc ex ipsa aleph. Quartus in quiescentibus

lámed

lāmed he cum defecerit lammed & additur vau pathah:tunc
uerba yod איתן leuis[2] & הפעיל sunt pducte:exēplū leuis ויפן וירב:
exemplum הפעיל est ויפן וירב.[3] Et sic etiā uerba tau & nun leuis:
& הפעיל ratio eoꝝ[4] vniuersaliter est sicut ipsius yod:nam ut di
ximus ויאמר וישב sic dicimus[5] ונאמר ונשב ותאמר ותשב : & sic facies
cōparationē in reliquis.

[6]¶ Tertia ratio est:omne הפעל תפעל יפעל תפעל[7] correpte
ut ישמח תשמע יברך תפקד הפקד p̃ter[8] quiescentia lāmed he q̄ sunt
pducte in defectu he ut יכל יגל יעל ירב.[9] Tertius:oē ואפעל ואפעל
correpte ut ואשכב ואשבר:nisi in quiescentibus[10] lāmed he in de
fectu eius producte ut ואעל ואפן. Quartus:oē ויפעל[11] correpte
p̃ter ויברך ויגרש וישרת quæ sūt pducte:sed ואברך ואגרש[12] יגרש יברך
לברך אברך מברך משרת oīa sunt correpte ut ratio secūdi.[13] Quin
tus:species ויפעל ויפעל quæ sunt diuersi & ueniunt ad pondus
quiescentium lāmed[14] & sunt defectiue he seu ad pondus bi-
nariorum sunt producte ut ויקץ ויקן ויסב[15] וישב:quorum radix ē
יקץ קנה סבב שב. Sextus : omne הפעל להפעל נפעל[16] אפעל יפעל תפעל
correpte præter השמר:quod est pducte in tota scriptura[17] prę
ter vnum:& est השמר והשקט quod est correpte. Septimus ויפעל
correpte[18] præter וינחם ויאסף ויצמד וינגף וילחם ותפעם pręter aliqua
horū:[19] quæ notauit masara. Octauus:omnia defectiua nun:
ratio eorum est ut ratio[20] perfectorū. Nonus:omnia binaria
duplicata sunt correpte ut לרומם ותכונן קומם[21] רוממי:& hic fi
niunt rationes uerborum.

[22]¶ Rationes autem dictionis ad hoc ut sit pducte:aut cor-
repte sunt sex[23] modis. Primus quidē : omne nomen ad pon-
dus פעל[24] est correpte si littera intermedia nō fuerit ex litteris
אחהע:nam si fuerit[25] ex eis nomen est pducte : exemplū primi
חכם:exēplū secūdi טעם:p̃ter[26] noīa quoꝝ pe radicis fuerit vna
ex lr̄is קרן ראם זקן in quibus licet[27] hayn gutturalis sunt tamen
correpte ut קהל רעב נהר רחב אחז מהר זהב[28] קאת נחש cum fuerit נחש
nomē reptilium:sed cum fuerit nomē diuinationis aut nomē
proprium est[29] producte : & omnia quæ sunt correpte sunt
in kamecz:& commutatur in eis propter continuationem
kamecz

הלמד הא כשתחסר הלמד ונוספה הוו בפתח אז פעלי יוד איתן הקל וההפעיל הם מלעיל · משל הקל ויפן וירב ומשל ההפעיל ויפן וירב וכן פעלי התו והנון מהקל וההפעיל משפטיהם בצאתם ובבואם בכלל כמשפטי היוד שכתבנו כי כמו שאמרנו ויאמר וישב כן נאמר ונאמר ונשב ותאמר ותשב · וכן תקיש על השאר :

המשפט השלישי הוא כל תפעל יפעל יפעל תפעל הפעל מלרע כמו ישמח תשמע יברך תפקד הפקד זולת נחי הלמד הא שהם מלעיל בחסרון ההא כמו יכל יגל יעל הרב · השלישי כל ואפעל ואפעל מלרע כמו ואשכב ואשבר זולת בנחי הלמד הא בחסרונה מלעיל כמו ואעל ואפן · הרביעי כל ויפעל מלרע זולת ויברך ויגרש וישרת שהן מלעיל · אבל ואברך ואגרש יגרש יברך לברך אברך מברך משרת כלם מלרע כמשפט השני · החמשי מיני ויפעל ויפעל שהם שונים ובאו על משקל נחי הלמד הם חסרי ההא או על משקל השניים הם מלעיל כמו ויקץ ויקץ ויסב וישב ששרשם יקץ קנה סבב שב · הששי כל אפעל יפעל תפעל נפעל הפעל להפעל מלרע זולת השמר שהוא מלעיל בכל המקרא לבד אחד השמר והשקט שהוא מלרע · השביעי ויפעל מלרע זולת וינחם ויאסף ויצמד וינגף וילחם ותפעם זולת מעטים מאלה · שהוציאה אותם המסרה · השמיני כל חסרי נון משפטם כדין השלמים · התשיעי כל השניים הכפולים הם מלרע כמו ירומם יקומם ותכונן ותכונן לרומם · עד כה הגיעו משפטי הפעלים :

ואולם משפטי היות התיבה מלעיל או מלרע · הם ששה דרכים · הראשון הוא כל שם משקלו בפלס פעל הוא מלרע אם האות האמצעית אינה מאותיות אחהע שאם היא מהם השם מלעיל · משל הראשון חכם · משל השני טעם מלבד השמות שפא השרש שלהם אחת מאותיות קרן ראם זקן שאף שהעין גרונית הם מלרע כמו קהל רעב נהר רחב אחז מחר זהב קאת נחש כשהוא שם רמש · אבל כשהוא שם קסם או שם איש הוא מלעיל · וכל אותם שהם מלרע הם בקמץ כלם וישתנה בם בסמיכות

קָמֶץ הַפֵּא אֶל שְׁוָא וְקָמֶץ הָעַיִן אֶל פַּתַח · וַאֲשֶׁר הֵם מִלְעֵיל הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת · וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל אַבְרָהָם שֶׁהָרֵישׁ וְהַהֵא בְּקָמֶץ וְהַהֵא גְּרוֹנִית וַאֲפִילּוּ הָכִי הוּא מִלְּרַע · וְכֵן שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהַמִּתְפַּעֲלִים וְדוֹמֵיהֶם לַנְּקֵבָה הַיְּחִידָה שֶׁסּוֹפָם תָּו הֵם מִלְעֵיל אַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹת הָאֶמְצָעִית הִיא גְּרוֹנִית כְּמוֹ שׁוֹמַעַת אַרְבַּעַת מִתְלַקַּחַת צַלַּחַת · וּכְשֶׁיִּמָּצֵא דוּגְמָתָן לְשׁוֹן עָבָר גַּם כֵּן הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ שָׁמַעַתְּ יָדַעַתְּ לָקַחַתְּ טַבַּעַת · אֲבָל אַחַר אַחַת אֵחַד הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וּמִלְּרַע וְכֵן פַּחַת כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׂרָרָה · אֲבָל כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכּוֹדֶת הוּא מִלְעֵיל ׃ הַשֵּׁנִי כָּל שֵׁם בַּעַל שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת סֶגוֹל אוֹ צֵרִי הוּא מִלְעֵיל כְּגוֹן שֶׁקֶל · אֲבָל כְּשֶׁתִּהְיֶה הָאַחַת בְּצֵרִי וְהַשֵּׁנִית בְּסֶגוֹל הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ טֵבֶת תֵּבֶץ תֵּבֶל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה אֶרֶץ · אֲבָל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה נְבָלָה כֻּלּוֹ בְּסֶגוֹל וּמִלְעֵיל · וְכֵן הֶגֶה בְּהֵא בְּסוֹף וְהֶגֶא בְּאָלֶף שְׁנֵיהֶם מִלְּרַע בְּסִבַּת נָח הַהֵא וְהָאָלֶף · וְכֵן רֵעֶה וְכֵן חֶרֶשׁ שְׂמֹאל מִלְעֵיל וְחֵרֵשׁ יְמִין מִלְּרַע · וְסִימָנֵיךְ כָּל מוּם רַע · וְכֵן בֶּרֶךְ מוֹרֶה אֶחָד מֵהַבִּרְכַּיִם מִלְעֵיל · וּבֵרֵךְ שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּרָכָה הוּא מִלְּרַע · וְהוּא פֹּעַל לֹא שֵׁם כָּרִאשׁוֹן וְכֵן חֶרֶף כְּשֶׁהוּא שֵׁם הוּא מִלְעֵיל וּכְשֶׁהוּא פֹּעַל הוּא מִלְּרַע כְּמוֹ וְשֵׁרֵת · וְכֵן כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁשְּׁתֵּי תְּנוּעוֹתֵיהֶם הָרִאשׁוֹנוֹת עַל מִשְׁקַל שֶׁבַע הֵם מִלְעֵיל חוּץ צֶלַע וְצֵלַע הַצֵּלָע כְּשֶׁהֵם מוּכְרָתִים שֶׁהֵם מִלְּרַע · וּכְשֶׁהֵם דְּבֵקִים הֵם מִלְעֵיל · אֲבָל וַיֵּדַע וַיֵּרַע וַתֵּתַע אַף בִּהְיוֹתָם מוּכְרָתִים הֵם מִלְעֵיל מֵחֲמַת הַוָּיו הַהֲפוּכִית בְּפַתַח כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בַּפְּעָלִים וְלֹא בַּעֲבוּר הָעַיִן שֶׁבְּסוֹפָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּעַל עֵין הַקּוֹרֵא כִּי זֶה אֵינוֹ טַעַם שֶׁגַּם צֶלַע בַּעַל הָעַיִן · אֲבָל תֵּתַע תֵּדַע יֵדַע נֵדַע הֵם מִלְּרַע בִּהְיוֹתָם פְּעָלֵי תָּו הָאֵיתָן וְיָצָא מֵהֶם אַל תֵּתַע בִּנְתִיבוֹתֶיהָ שֶׁהוּא מִלְעֵיל בְּמִשְׁלֵי סִימָן ז׳ ׃ הַשְּׁלִישִׁי כָּל שֵׁם פּוֹעֵל מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֵל · וּשְׁמוֹת הַמִּקְרִים הַדּוֹמִים לָהֶם הֵם מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֶל · אֲבָל שְׁמוֹת הַדְּבָרִים מִלְּרַע כְּמוֹ עוֹרֵב אוֹרֵב · וּכְשֶׁהוּא שֵׁם מִקְרֶה הוּא מִלְעֵיל כְּמִשְׁפָּטוֹ כְּמוֹ אֲכָלַנִי חוֹרֶב וְיָצָא מִן הַכְּלָל הַזֶּה נוֹסְפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם כְּמוֹ מוֹפֵת מוֹקֵשׁ וְדוֹמֵיהֶם שֶׁהֵם מִלְּרַע ׃ הָרְבִיעִי כָּל שֵׁם שֶׁהוּא בְּפֶלֶס פּוֹעַל שֶׁסּוֹפוֹ אוֹ אֶמְצָעִיתוֹ אוֹת גְּרוֹנִית הוּא מִלְעֵיל

kamecz ĩpſius pe ĩn ſceua & kamecz hayn ĩn pathah : & q̄ ſunt
producte ſunt omnia in pathah:[2] & nõ cõmutãtur ꝓpter con-
tinuitatem:& excipiunt ab hac regula primo אברהם in quo reſc
& he ſunt[3] in kamecz & he gutturalis : & tamen eſt correpte:
& ſic nomina agentium[4] & patientiũ & ſimilia fœminini ſingu
laris quorum finis eſt tau quæ ſunt ꝓducte:licet[5] littera inter-
media ſit gutturalis ut צלחת[6] שומעת ארבעת מתלקחת:& cum repta
fuerint ſimilia ĩ p̃terito ẽt ſũt ꝓducte ut שמעת[7] ידעת לקחת טבעת:
ſed אחר אחת אחר ſunt omnia ĩ pathah & correpte:[8] & ſic פחת cũ
fuerit ſignificati dominii: ſed cũ fuerit ſignificati retis eſt[9] ꝓ-
ducte.Secundus:omne nomẽ habens duos motus ſeghol aut
ceri eſt[10] ꝓducte ut שקל:ſed cum fuerit vnus in ceri : reliquus
vero in ſeghol eſt[11] ꝓducte ut טבת תבץ תבל cũ ſignificauerit ter
ram:ſed cũ ſignificauerit[12] ſcelus totũ eſt in ſeghol & ꝓducte:
& ſic הגה cum he in fine & הגא cum aleph:ambo[13] ſunt correpte
ꝓpter quieſcentiã he & aleph:& ſic רעה & ſic חרש cum ſcin ſini
ſtra producte:[14] attamẽ dextra eſt correpte: & ſignum tuũ eſt
כל מום רע : & ſic ברך indicãs vnum[15] genuum ꝓducte : ברך uero
quod indicat benedictionẽ eſt correpte:& eſt uerbũ[16] nõ no-
men ut primum:& ſic חרף cum fuerit nomẽ eſt ꝓducte:& uer-
bum eſt[17] correpte ut ושרת:& ſic omnia nomina quorum duo
primi motus[18] ad pondus שבע ſunt ꝓducte:p̃ter צלע וצלע הצלע
cum fuerint diſcontinuata[19] quæ ſunt correpte & continuata
ſunt producte:ſed וידע וירע ותתע licet[20] fuerint diſcõtiuuata ſũt
tamen producte ex vau cõuerſiua in pathah ut ſcripſimus[21] ſu
perius ĩ uerbis:& nõ ꝑꝑ hayn in fine ut ſcripſit auctor libri no
minati oculus[22] lectoris:nam hoc nõ eſt ratio:צלע enim eſt ẽt
hñs hayn ſed נדע[23] ידע תדע תתע ſunt correpte cũ fuerint uerba
tau איתן ex quibus excipitur אל תתע בנתיבותיה non errabis in ſtra
tis eius:[24] qđ eſt producte Prouerbioꝝ ca.vii. Tertius:omne
nomẽ פועל correpte[25] ut אוכל:& noĩa accidẽtiũ eis ſimilia ſunt
correpte ut אוכל :[26] ſed nomina rerum correpte ut עורב עורב :
ſed cum fuerit nomen accidentis[27] eſt producte : ut eſt ratio
eius ut אכלני חורב deuorauit me æſtas:& excipiũtur ab iſtis ad-
dita mem[28] in principio ut מופת מוקש & ſimilia quæ ſunt cor-
repte. Quartus:[29] omne nomen quod eſt ad pondus פועל :
cuius finis aut medium eſt littera gutturalis eſt producte :

vt זוהר טוהר גובה: & excipiũtur ex istis רוקע רוגע פוסע quę sunt correpte:[2] & quæ non habent litteram gutturalẽ sunt correpte vt שופך גורל: & aliqua noĩa sunt[3] quorꝫ finis est littera gutturalis: & tñ sunt correpte ut תותח תולע קובע כובע.[4] Quintus: omne nomẽ hñs duos motus vltimos: quorꝫ primus punctuaẽ cũ[5] seghol & est ꝑducte si cõmutatur propter pausam seghol in kamecz non mutatur[6] productum ut פסח פסח משמרת משמרת: sed cũ repertum fuerit פעל in[7] pondere uenientiũ cum pausa est correpte: ut פסח זרע שמע.[8] Quintus: omne nomẽ quod est ad pondus פעל si fuerit nomen rei in cõmutatione quidẽ[9] cum pausa est producte: si autem fuerit nomen agnominis est correpte: exemplum[10] primi שמן דשן: exemplũ secundi שמן דשן: sed si non fuerit in cõmutatione:[11] qa est discontinuũ est correpte: & qñ est ĩ cõtinuo est producte: exẽplũ[12] primi ירך ערל כבר: exemplũ secundi ירך יעקב ערל לב כבר עון:[13] sed nomina rerũ ex quiescentibus hayn & nomina eis similia sunt producte ut[14] עול און דריוש: sed in cõtinuitate hayn & vau ꝑtrahiẽ ad holem pe ut מות[15] מות עול עולתה: sed עול excipiẽ ab hac regula: nam est producte:[16] & sic משט הין excipitur quoqꝫ quia est producte.[17] Sextus: omne nomen ad pondus זית seu מים est ꝑducte ut בית ציד שמים ידים[18] ut declaratum est circa mem.

[19] ¶ Declarati sunt ergo modi scientiæ ꝑnunciationis dictionum producte omnium:[20] & aliqui modi sciæ ꝑnunciationis dictionum correpte: reliquæ[21] uero dictiones quæ non includuntur in istis omnes sunt correpte.[22] Attamen sciendum ꝙ multoties continuitas dictionis mutat locum accentus ita[23] ꝙ dictio cuius ratione debet esse correpte est producte: & hoc tribus[24] modis. Primus cum fuerit continua dictioni subsequenti: cuius accentus est in littera[25] prima eius: tunc enim accentus dictionis qui debet esse correpte elõgat se[26] ab accẽtu subsequẽti: & saltat retro si reperiat locum retro[27] ut והיה est correpte: tamen והיה קודש & erit sanctus est producte: nam ex accentu קדש[28] saltauit retro accentus yod והיה ad he primam. Secundus: cum fuerit[29] sceua in prima littera dictionis secundæ: & accentus fuerit in littera subsequenti post

sceua

כְּמוֹ זוֹהַר טוֹהַר גּוֹבַה וְיָצְאוּ מִזֶּה רוֹקַע רוֹגַע פּוֹסַע שֶׁהֵם מִלְרַע ׃ וַאֲשֶׁר אֵין בָּהֶם אוֹת גְּרוֹנִית הֵם מִלְרַע כְּמוֹ שׁוֹפָךְ גּוֹרָל וּקְצַת שֵׁמוֹת סוֹפָם אוֹת גְּרוֹנִית וְהֵם מִלְרַע כְּמוֹ תּוֹתָח תּוֹלָע קוֹבַע כּוֹבַע ׃ הַחֲמִשִׁי כָּל שֵׁם בַּעַל שְׁתֵּי תְנוּעוֹת אַחֲרוֹנוֹת אֲשֶׁר הָרִאשׁוֹנָה נְקוּדָה סֶגּוֹל וְהוּא מִלְעֵיל אִם יִשְׁתַּנֶּה בְּהֶפְסֵק הַסֶּגּוֹל אֶל קָמֵץ לֹא יִשְׁתַּנֶּה הָעִלּוּי כְּגוֹן פֶּסַח פָּסַח מִשְׁמֶרֶת מִשְׁמָרֶת ׃ אֲבָל כְּשֶׁיִּמָּצֵא פָּעַל עַל מִשְׁקַל הַבָּאִים בְּהֶפְסֵק הוּא מִלְרַע כְּגוֹן פָּסָח ׃ זָרָע ׃ שָׁמָע ׃

הַחֲמִשִׁי כָּל שֵׁם שֶׁהוּא עַל מִשְׁקַל פָּעֵל אִם הוּא שֵׁם דָּבָר בְּהִפּוּךְ בְּהֶפְסֵק הוּא מִלְעֵיל ׃ וְאִם הוּא שֵׁם הַתּוֹאַר הוּא מִלְרַע ׃ מָשָׁל הָרִאשׁוֹן שֶׁמֶן ׃ דָּשֶׁן ׃ מָשָׁל הַשֵּׁנִי שָׁמֵן דָּשֵׁן ׃ אֲבָל אִם אֵינוֹ בְּהִפּוּךְ שֶׁהוּא מוּכְרַת הוּא מִלְרַע ׃ וּכְשֶׁהוּא בְּסָמוּךְ הוּא מִלְעֵיל ׃ מָשָׁל הָרִאשׁוֹן יָרֵךְ עָרֵל כָּבֵד ׃ מָשָׁל הַשֵּׁנִי יֶרֶךְ יַעֲקֹב עֶרֶל לֵב ׃ כְּבֶד עָוֹן ׃ אֲבָל שֵׁמוֹת הָעִנְיָנִים מִנָּחֵי הָעַיִן וְהַשֵּׁמוֹת הַדּוֹמִים לָהֶם הֵם מִלְעֵיל כְּמוֹ עֹוֶל אָוֶן דַּרְיָוֶשׁ אֲבָל בִּסְמִיכוּת הָעַיִן וָו נִמְשַׁךְ לְחוֹלֶם הַפֵּא כְּגוֹן מָוֶת מוֹת עַוֹל עוֹלָתָה ׃ אֲבָל עָוֶל יוֹצֵא מִן הַכְּלָל הַזֶּה כִּי הוּא מִלְעֵיל ׃ וְכֵן מִטִּיט הַיָּוֵן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל הַזֶּה כִּי הוּא מִלְעֵיל ׃

הַשִּׁשִּׁי כָּל שֵׁם בְּפֶלֶס זַיִת אוֹ מַיִם הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ בַּיִת צַיִד שָׁמַיִם יָדַיִם כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר בְּעֵרֶךְ מֵם ׃

הנה כְּבַר בֵּאַרְנוּ דַרְכֵי יְדִיעַת מִבְטָא הַתֵּיבוֹת מִלְעֵיל כֻּלָּם וּקְצַת דַּרְכֵי יְדִיעַת מִבְטָא הַתֵּיבוֹת מִלְרַע ׃ וּשְׁאַר הַתֵּיבוֹת אֲשֶׁר לֹא נִכְלָלוּ בַּדְּרָכִים הַלָּלוּ כֻּלָּן מִלְרַע ׃ אַךְ אָמְנָם יֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת הַסְּמִיכוּת יְשַׁנֶּה מְקוֹם הַטַּעַם עַד שֶׁהַתֵּיבָה אֲשֶׁר מִשְׁפָּטָהּ לִהְיוֹת מִלְרַע יְשִׂימֶה מִלְעֵיל ׃ וְזֶה עַל שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים הָאֶחָד כְּשֶׁהִיא סְמוּכָה לַתֵּיבָה הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ אֲשֶׁר טַעְמָהּ בָּאוֹת הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר בָּהּ כִּי אָז טַעַם הַתֵּיבָה אֲשֶׁר מִשְׁפָּטָהּ מִלְרַע יַרְחִיק עַצְמוֹ מִן הַטַּעַם הַבָּא אַחֲרָיו וְיִדַּלֵּג אֲחוֹרַנִּית אִם יִמְצָא מָקוֹם לְאַחֲרָיו כְּמוֹ וְהָיָה ׃ הוּא מִלְרַע ׃ וְהָיָה קֹדֶשׁ הוּא מִלְעֵיל כִּי מֵחֲמַת טַעַם הַקֹּדֶשׁ דִּלֵּג אֲחוֹרַנִּית טַעַם יוֹד וְהָיָה אֶל הַהֵא הָרִאשׁוֹנָה ׃ הַשֵּׁנִי כְּשֶׁיִּהְיֶה שְׁוָא בְּאוֹת הָרִאשׁוֹנָה מִן הַתֵּיבָה הַשֵּׁנִית וְהַטַּעַם בְּאוֹת הַבָּאָה אַחֲרֵי

השוא כי אז גם כן ידלג אחורנית טעם התיבה הראשונה כמו עושת פרי כי טעם השין חזר אל העין ׃ ולפעמים ימצא הדלוג הנזכר עד האות השלישית כמו נערמו מים נעמדה יחד ׃

השלישי כשהתיבה מלעיל לא יתרחק נגונה ממקומו אלא בשלשה מקומות והם בוקע מים כל בוצע בצע מונע בר יקבוהו לאום וברכה לראש משביר ׃

ועוד תזכור כי לפעמים בתיבות אשר משפטן מלרע ויסוג אחור טעמן שמו הסופרים בה שני טעמים האחד על המקום שהיה ראוי הטעם והאחר הוא הטעם הנמצא בדלוג כמו ויוצא פרח ויצץ ציץ ׃ עד כה בארנו דרכי משפטי המלעיל ומלרע ׃

ומלבד אלו נמצאו העמדות לתיבות אשר מקצת המדקדקים קראום מתוגות וקצתם העמדות ואנו קוראים אותם געיות כי בם יגעה הקורא ׃

הגעיא

היא התחלת חין ערך מבטא התיבה אשר בה וישלם באות אשר בה הטעם ואחרי כן יסוב חין ערכה וישלם במקום ׃ ועם המלה הראוי אליה ולזה אקראנו טעם חוזר בסבוב כי הוא חוזר מאות הגעיא ומשלים חין ערכו במקום הטעם כגון האשה אשר נתת עמדי כי הגעיא תחת הא האשה וטעמה תחת השין ׃ וזה קרה לשתי סבות שלא יתערבו נגוני התנועות קצתם לקצת ולחלק בין שתי תיבות המורות ענינים שונים והם דומים במוצאיהם כמו שנחקור עוד בעזרת האל יתברך ׃ אמן ׃

הגעיות

מהן פשוטות עומדות ׃ ומהן תמוכות לאחר ומורכבות ׃ והנה משפטי הגעיות הפשוטות העומדות הן אחד עשר דרכים ׃

הראשון

כל תיבה אשר בה תפריד בין אות מונחת ואות הטעם אות אחרת ואין אחריה שוא ולא דגש בהיות תנועת אחד מה מלכים היא בגעיא ׃ וכן כשהאות המונחת היא בקמץ כמו האדם כי אם הדלת היתה אות הטעם הנה הא מועמדת במוצאה ׃

השני כל ופעלת ופעלתי בבוא הטעם בתו הפא מועמדת כמו ואכלת ושמעתי כי חנון אני ׃

השלישי כל

sceua: quia tūc saltat etiam retro accentus dictionis primæ ut עושה[2] פרי faciens fructū: nam accentus scin reuertit̄ ad hayn: & aliquādo reperitur saltus p̄dictus vsq; ad [3] tertiam litteram ut נערמו מים נעמדה יחד facti sunt mōtes aquæ: stemus simul. Tertius[4] cum dictio fuerit producte non p̄longatur cantus eius a loco suo nisi in tribus locis: [5] videlicet בוקע מים itersecās aquas: כל בוצע בצע omnis fraudās fraudē: מונע בר יקבוהו לאום וברכה לראש [6] משביר p̄hibēs triticū maledicatur a gēte: & benedictio in capite tribuentis. Et etiam memor sis q̄ etiam in dictionib⁹ quæ debent esse [7] correpte & reuertit̄ retro earum accentus: aliquādo scriptores ponunt duos accentus: vnū quidē [8] in loco vbi vere debet esse accentus: & alius est accentus repertus in saltu ut [9] ויצא פרח ויצץ ציץ vrgentibus gemmis eruperant flores. Et hucusq; declarauimus modos rationum producte & correpte: [10] & preter ista reperiunt̄ pausæ dictionibus quas aliqui grāmatici [11] appellāt mugitus: & aliqui firmationes: nos uero eas mugitus appellamus: nam [12] in eis mugit lector.

[13] ¶ Mugitus autē est principiū melodię p̄nūciationis dictionis in qua est: & perficit̄ [14] in littera in qua est accentus: deinde reuoluitur melodia eius [15] & perficitur in loco & cum dictione ei debita: & ideo appellamus eum accentū reuertentē [16] in circuitu: nam reuertit̄ ex littera mugitus & perficit melodiā suā in loco accētus [17] ut האשה אשר נתת עמדי mlier quā dedisti mecū: nā mugitus est sub he האשה: & accētus eius est sub [18] scin: & hoc euenit ex duabus causis: videlicet vt nō misceantur cantus motuum adinuicē: [19] & ut diuidat̄ inter duas dictiones significātes res diuersas: & tamen sunt similes [20] in prolatione ut discutiendum est magis dn̄o adiuuante.

[21] ¶ Mugitus aūt aliq sunt simplices firmātes: & aliqui alteri appodeati [22] & cōpositi. Rōnes autē mugituū simpliciū [23] firmātiū sunt vndecī modis. [24] ¶ Modus aūt primus: oīs dictio in qua diuidit inter lr̄am positiuā & lr̄am [25] accētus alia littera: & non est post eam sceua nec daghesc [26] cum fuerit quidē motus vnius quinq; regū est in mugitu: & sic cum lr̄a posita [27] est in kamecz ut האדם: nā si daleth esset lr̄a accētus tūc he esset [28] firmans in p̄latione sua. Secundus: omnis ופעלת ופעלתי cū uenerit accentus in tau: [29] pe tunc est firmans ut ואכלת & comedes: ושמעתי כי חנון אני & audiam quia misericors sum. Tertius: omnis

dictio

dictio in qua prima littera fuerit in kamecz & eſt correpte ſeu
fuerit abſens p̃teritum:[2] prima quidem littera cũ kamecz pun
ctuata eſt firmans ut ואקום ואלך[3] כחשאת כאשם בעדות בטחו בך. Quar
tus: omne nomen cuius motus[4] ſui accentus fuerit tertius lr̃æ
punctuatæ in pathah aut in ceri aut in ſeghol aut holem aut
[5] ſciurek aut hirek: & inter puncta ipſa eſt ſceua: tunc littera pa
thah ipſius ẽ firmãs ut יעמדו[6] תספי יעשו הערים מולדתי תרומתי חליפתי:
& omne nomen viri[7] cum excipiente aleph excipit̃ ab hac re
gula ut ואדוניה ואדונירם.[8] Quintus: omnis he admirationis ad-
dita in principio nominis ſeu uerbi ſeu dictionis eſt in mugi-
tu[9] ut האלך האתם החיה. Sextus: omnis he notificationis apparẽs
ſeu littera[10] כלב inglutientium eam in motu earum præcedẽs
litteram heth: tunc eſt firmans ut[11] החתי. Septimus: in aliis no-
minibus quoqꝫ principium eſt littera gutturalis præter he[12] &
heth eſt differẽtia auctorũ: nam ſunt aliqui legentes litteram
in pathah ſeu kamecz p̃cedente[13] cum mugitu: & ſunt qui nõ
ſic legunt: mihi uero magis videntur congrua uerba dicentiũ
firmationẽ:[14] nam litteræ gutturales ꝓpter earum leuitatem
motus earum ſunt medii inter[15] rapiẽtes & motas forti motu
vnde quaſi habẽt rationẽ copulataꝝ[16] ut לאדני ויאספו יהרגו יעמדו
Octauus: omnis dictio in qua ſunt[17] quatuor puncta & accen
tus in vltima: duæ uero intermediȩ leues; ſaltat[18] quidem mu-
gitus ab vltima ad primam ut הראשונה העשותו.[19] Nonus: omnis
dictio in qua ius mugitus eſt eſſe in tertia ab accentu:[20] & non
potuit ſic eſſe ex parte dagheſc & ſceua: tunc uenit mugitus in
quarta p̃cedente[21] eam in continuitate: cuius non eſt ſceua &
poſtea dagheſc ut ואכבר[22] מחרצנים העמוני: & ſic ſunt quintanȩ ut
בהתחתונות. Decimus: ſunt autem aliqui qui firmant[23] lectionẽ
in quinqꝫ litteris in initio earum quarum ſignum eſt לבאיש cũ
fuerint ĩ kamecz[24] & p̃ceſſerit dagheſc ut למה בתים אנא ימה שמה:
nos vero non vidimus aliquem[25] ex acuentibus in lingua ſua
ut firment in mugitu niſi ליש tantũ: & uenit הן correpte[26] cum
fuerint binariæ ut בתים אנא: ſed ſeruientes copulatȩ[27] in hen
ſunt firmatȩ ut הבתים: & ſic etiam cum fuerint trinariæ ut[28]
בתיכם בתיהן: ſed בתינו etiam beth eſt leuis: & mugitus in tau ut
eſt de ratione[29] multitudinis fundamenti eius. Vndecimus:
omnis dictio cuius ratio eſt correpte: ſi accentus eius fuerit

maccaph

תֵּיבָה אֲשֶׁר הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֵץ וְהִיא מִלְרַע אוֹ הִיא נִסְתַּר הֶעָבָר הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַנְּקוּדָה בְּקָמֵץ הִיא מוּעֳמֶדֶת כְּמוֹ וָאָקוּם וָאֵלֵךְ כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם הָעֵדוֹת׃ בָּטְחוּ בָךְ׃ הָרְבִיעִי כָּל שֵׁם שֶׁתְּנוּעַת טַעְמוֹ שְׁלִישִׁית לְאוֹת נְקוּדָה כְּפַתַּח אוֹ בְּצֵרִי אוֹ סֶגוֹל אוֹ חוֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק אוֹ חִירֶק וּבֵין הַנְּקוּדוֹת שְׁוָא אוֹת הַפַּתַּח מוּעֳמֶדֶת כְּמוֹ יַעַמְדוּ תַּאַסְפִי׃ יַעֲשׂוּ׃ הֶעָרִים׃ מוֹלַדְתִּי׃ תְּרוּמָתִי׃ חֲלִיפָתִי׃ וְכָל שֵׁם אִישׁ מַפִּיק אָלֶף יוֹצֵא מִזֶּה הַכְּלָל כְּמוֹ וַאֲדוֹנִיָּה׃ וַאֲדוֹנִירָם׃ הַחֲמִשִּׁי כָּל הֵא הַתֵּימָה הַנּוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁ הַשֵּׁם אוֹ הַפֹּעַל אוֹ הַמִּלָּה הִיא בְּגַעְיָא כְּמוֹ הַאֵלֵךְ הַאַתֶּם׃ הֶחָיָה׃ הַשִּׁשִּׁי כָּל הֵא הַיְדִיעָה הַנִּרְאֵת אוֹ אוֹת הַמַּבְלִיעוֹת אוֹתָהּ בִּתְנוּעָתָן הַקּוֹדֶמֶת אוֹת חֵית אָז הִיא מוּעֳמֶדֶת כְּמוֹ הַחִתִּי׃ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁאַר הַשֵּׁמוֹת שֶׁתְּחִלָּתָן אוֹת גְּרוֹנִית חוּץ הֵא וְחֵית יֵשׁ מַחְלוֹקֶת כִּי יֵשׁ קוֹרְאִים הָאוֹת הַפְּתוּחָה אוֹ הַקְּמוּצָה הַקּוֹדֶמֶת אֲלֵיהֶם בְּגַעְיָא׃ וְיֵשׁ שֶׁאֵינָם קוֹרְאִים כֵּן׃ וְלִי נִרְאוּ דִבְרֵי הַמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ כִּי הָאוֹתִיּוֹת הַגְּרוֹנִיּוֹת לְקַלּוּתָן תְּנוּעוֹתֵיהֶן בֵּינוֹנִיּוֹת בֵּין הַחֲטוּפוֹת וְהַנָּעוֹת תְּנוּעָה חֲזָקָה וְלָכֵן כִּמְעַט יֵשׁ לָהֶן מִשְׁפַּט הַתְּמוּכוֹת כְּמוֹ לַאֲדוֹנִי וַיֵּאָסְפוּ יֶהֶרְגוּ יַעַמְדוּ׃ הַשְּׁמִינִי כָּל תֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ אַרְבַּע נְקוּדוֹת וְהַטַּעַם בָּאַחֲרוֹנָה וְהַשְּׁתַּיִם הַבֵּינוֹנִיּוֹת קַלּוֹת תִּדָּלֵג הַגַּעְיָא מִן הָאַחֲרוֹנָה אֶל הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ הָרִאשׁוֹנָה הֶעָשׂוּהוּ׃ הַתְּשִׁיעִי כָּל תֵּיבָה אֲשֶׁר מִשְׁפַּט הַגַּעְיָא לִהְיוֹת בָּאוֹת הַשְּׁלִישִׁית מֵהַטַּעַם וְלֹא יָכְלָה מֵחֲמַת הַדָּגֵשׁ וּשְׁוָא הִנֵּה תָּבוֹא הַגַּעְיָא בָּרְבִיעִית הַקּוֹדֶמֶת אֵלֶיהָ שֶׁאֵין סְמוּכָה לָהּ שְׁוָא וְדָגֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ מֵחַרְצַנִּים׃ הָעַמּוֹנִי וָאֲכַבֵּד וְכֵן יֵשׁ חֲמִשִּׁיּוֹת כְּמוֹ מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת׃ הָעֲשִׂירִי יֵשׁ מַעֲמִידִין הַקְּרִיאָה בְּחָמֵשׁ תֵּיבוֹת בְּרֹאשָׁם שֶׁסִּימָנָם לבאש בִּהְיוֹתָם בְּקָמֵץ וְקוֹדְמוֹת לְדָגֵשׁ כְּמוֹ לָמָּה בָּתִּים אָנָּא יָמָּה שָׁמָּה׃ וַאֲנַחְנוּ לֹא רָאִינוּ מִן הַמְדַקְדְּקִים בִּלְשׁוֹנָם שֶׁיַּעֲמִידוּ בְּגַעְיָא כִּי אִם לוש בִּלְבַד וּבָא הֵן מִלְרַע בִּהְיוֹתָן בְּנוֹת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ בַּתִּים אָנָּא אֲבָל הַמְשָׁרְתוֹת הַדְּבוּקוֹת בָּהֶן הֵן מוּעֳמָדוֹת כְּמוֹ הַבָּתִּים׃ וְכֵן גַּם כֵּן בִּהְיוֹתָן שְׁלִישִׁיּוֹת כְּמוֹ בָּתֵּיכֶם בָּתֵּיהֶן׃ אֲבָל בָּתֵּינוּ׃ גַּם הִיא קַלָּה הַבֵּית וְגַעְיָא בָּתָּיו כְּמִשְׁפַּט רִבּוּי יְסוֹדָהּ׃ הָאֶחָד עָשָׂר כָּל תֵּיבָה שֶׁמִּשְׁפָּטָהּ מִלְרַע אִם טַעְמָהּ

מַקַּף וְסָמוּךְ לָהּ תֵּיבָה שֶׁאֵין בְּרֹאשָׁהּ שְׁוָא וְלֹא דָגֵשׁ הַתֵּיבָה הַהִיא הָרִאשׁוֹנָה תַּעֲמוֹד מִלְעֵיל בְּגַעְיָתָהּ כְּמוֹ הֶעָרִים הָאֵלֶּה כִּי מִשְׁפַּט הֶעָרִים לִהְיוֹת מִלְּרַע וּפֹה מִלְעֵיל בִּהְיוֹת טַעַם מַקַּף בָּהּ סָמוּךְ לְמִלַּת הָאֵלֶּה שֶׁאֵין בְּרֹאשָׁהּ לֹא שְׁוָא וְלֹא דָגֵשׁ כִּי אִם פַּתַּח הַהֵא שֶׁהִיא רָפָה ׃ אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי הַגַּעְיוֹת אֲשֶׁר יָעַדְנוּ לְפָרְשָׁם ׃

ואולם מִשְׁפְּטֵי הַתְּמוּכוֹת וּמְחוּבָּרוֹת לְאַחַת שְׁנֵי מִינִים קַלּוֹת וּכְבֵדוֹת ׃ וְהַקַּלּוֹת הֵם עַל שְׁנֵי דְרָכִים ׃ הָרִאשׁוֹן כָּל תֵּיבָה שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לַטַּעַם אִם יִקְדַּם לַטַּעַם בְּסָמוּךְ שְׁוָא הִנֵּה הַגַּעְיָא תִּהְיֶה בַּתְּנוּעָה הַשֵּׁנִית וְלֹא בַשְּׁלִישִׁית אֶל הַטַּעַם כְּמוֹ הָעוֹמְדִים כִּי הַטַּעַם הוּא בַּדָּלֶית וְאַף כִּי תְנוּעַת הַהֵא שְׁלִישִׁית לִתְנוּעַת הַדָּלֶית הַגַּעְיָא הִיא נִדְחֵית לְחוֹלֶם הָעַיִן שֶׁהִיא שֵׁנִית ׃

הדרך השני אֵין גַּעְיָא קוֹדֶמֶת לִשְׁוָא נִדְחֵית לְעוֹלָם אֲבָל תִּמָּצֶאנָה שְׁתֵּי תְּמוּכוֹת רְצוּפוֹת תְּמוּכָה אַחַר תְּמוּכָה גַּם תְּמוּכָה אַחַר פְּשׁוּטָה אוֹ פְּשׁוּטוֹת גַּם פְּשׁוּטָה אַחַר תְּמוּכָה וְגַם תִּמָּצֶאנָה שְׁתֵּי פְּשׁוּטוֹת זוֹ אַחַר זוֹ ׃ מָשָׁל הָרִאשׁוֹן וַאֲבָרֶכְכֶם ׃ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ ׃ מָשָׁל הַשֵּׁנִי לִישׁוּעָתְךָ וָאֵדָעֲךָ ׃ מָשָׁל הַשְּׁלִישִׁי מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם ׃ לַאֲבוֹתֵיכֶם ׃ תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם רַחֲמָנִיּוֹת ׃ מָשָׁל הָרְבִיעִי בִּשְׁבוּעוֹתֵיכֶם וְהָאֶשְׁתָּאוּלִי שֶׁהָרִאשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית לַשֵּׁנִית וְהַשֵּׁנִית שְׁלִישִׁית אֶל הַטַּעַם ׃ וְשָׁב זֶה לְמִשְׁפָּט רְבִיעִי שֶׁזָּכַרְנוּ לַפְּשׁוּטוֹת ׃

ועוד יֵשׁ לְהָנִיחַ בַּגַּעְיוֹת כְּלָל גָּדוֹל כִּי לָהֶן מַדְרֵגוֹת בֵּינֵיהֶן בְּיַחַס אֶל הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר תִּפּוֹלְנָה בָּהֶן וּבְעֵרֶךְ אֶל סְמִיכוּתָן בְּמַקַּף וּבְמוּכְרַת כִּי כָּל גַּעְיָא שֶׁתִּפּוֹל בְּאוֹתִיּוֹת הַיְסוֹדִיּוֹת הַנִּקְרָאוֹת מְלָכִים וְשָׁרְשִׁיּוֹת אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים הִיא גְּדוֹלָה וּמְשׁוּכָה יוֹתֵר מִן הַנּוֹפֶלֶת בִּמְשָׁרְתוֹת הַנִּקְרָאוֹת שִׁמּוּשִׁיּוֹת כִּי גַּעְיַת רֵישׁ רַחֲמָנִיּוֹת גְּדוֹלָה מִגַּעְיַת לָמֶד לַאֲבוֹתֵיכֶם וְגַעְיַת הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת אֶל הַמַּקַּף גְּדוֹלָה מִן הַמּוּכְרָתוֹת ׃ וְגַעְיַת הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַנּוֹפֶלֶת בַּתֵּיבָה הַבָּאָה אַחֲרֵי הַמּוּקֶּפֶת הִיא גְּדוֹלָה וּמְשׁוּכָה מִכָּל הַגַּעְיוֹת כְּמוֹ יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעוֹבֵר לְפָנֶיךָ ׃ וְזֶה תַּשְׁלוּם הַגַּעְיוֹת הַקַּלּוֹת פְּשׁוּטוֹת וּתְמוּכוֹת ׃

maccaph: quod est copula & ppe eam est dictio in cuius initio non est sceua nec daghesc: tunc illa[2] prima dictio firmabit producte in mugitu suo ut הערים האלה: nã הערים[3] debet eẽ correpte: & hic est producte: quia accentus copulę est prope dictionem האלה[4] in cuius initio non est sceua nec daghesc nisi pathah he quia est lenis:[5] hæ sunt rationes mugituum quas promisimus declarare.

[6] ¶ Rationes uero copulatarũ & coniunctarũ simul sunt dupliciter: nam aliquę sunt leues[7] & aliquę graues: leues aũt sunt duobus modis. Primus quidẽ: omnis[8] dictio quæ est tertia in aceentu si pcesserit ppe accentũ sceua: tunc mugitus[9] erit in motu secundæ & non in tertia in accẽtu ut העומדים: nam[10] accentus est in daleth: & licet motus he sit tertius ad motum daleth: mugitus[11] tñ differtur ad holem hayn quæ est secunda.
[12] Secundus: nullus mugitus pcedens sceua differt vnq̃:[13] sed reperiuntur duæ coniunctæ continuę[14] cõiuncta post coniunctam: etiam coniuncta post simplicẽ seu simplices: etiam simplex[15] post coniunctã: & etiam reperiũtur duæ simplices: vna post aliam: exemplum primi[16] ואברכם ואגרשנו: exemplũ secũdi לישועתך ואדעך: exemplum tertii[17] ממושבותיכם לאבותיכם תועבותיהם: exẽplum quarti[18] רחמניות בשבועותיכם והאשתאולי φ prima est tertia secũdæ: & secũda est[19] tertia ad accentũ: & reuertitur hoc in rationem quarti quam diximus in simplicibus.

[20] ¶ Iterũ ponimus in mugitibus regulã vl'em: habent enim gradus inter se[21] respectu litterarũ cadentium in eis: & respectu[22] continuitatis eorũ cũ copula & cum pausa: nam oĩs mugitus ueniens ĩ litteris fundamẽtalibus[23] quæ dicunt reges & radicales apud grãmaticos est magnus: & attrahit[24] magis q̃ ueniens ĩ seruiẽtibus appellatis ministris: mugitus enim resc[25] רחמניות maior est mugitu lãmed לאבותיכם: & mugitus dictiõis pcedentis[26] copulã ẽ maior q̃ præcedẽtis pausas: & mugitus litteræ primæ uenientis ĩ dictione[27] quæ est post illam quæ est cum copula est maior & magis attrahitur omnib⁹ mugitibus ut הוא העובר לפניך[28] יי׳ אלהיך dñs Deus tuus est qui trãsit ante te: & hic finit sermo de mugitibus leuibus: simplicib⁹: & ɔiũctis.

¶ Motus

¶Motus autem quorum mugitus eſt grauis ſunt tribus mo-
dis:[2] aut ꝙ vltimũ ſceua erit cũ daghesc: aut duo ſceua[3] erũt
cõtinuata: aut motus magnus erit: & ĩ motu tertio eius erit ſi-
cut accentus[4] dictionis: tunc mugitus motus he primæ erit
grauis: & ideo in omni vau pathah[5] in litteris quæ ſunt ad põ-
dus ויפעלו ויפעלו ויפעלו: & compoſita ex eis ut ſunt[6] ויפעלם ויפעלהו
ויפעלני ויפעלהו ויפעלני ויפעלוה ויפעלום[7] ויפעלום ויפעלם ויפעלוהו ויפעלה
ויפעלוה ויפעלום: cum uenerit accentus[8] in lãmed radicis: tunc
mugitus eſt in vau p̃cedente in initio earum: vt ויפקדם ויפגשהו
[9]וישטמוהו וירדפום ויפגשו׳ ויזכרה ויחשב׳ וישלחם ויעבדונה[10] ויאשרוה ותעמודנה
ותעשי ותעשו: & omnia ſimilia eis vau eſt in mugitu[11] graui:
& ſic omnis he notificationis præcednes nomina in quibus
eſt hæc conditio[12] legitur cum mugitu ut הנערה במעלות למעלות
כדברים המשפתים[13] הכרמלי מרעך משאכם ממלכתך: ſed excipiuntur ab
iſta regula nomina[14] ĩ quibus prima littera eſt in holem: nam
tunc mugitus differt̃ ad holem:[15] & non firmat̃ in he p̃cedẽte
ut השואבות[16] השוערי׳ השואבי׳ הכהנים לכהנים & ſiĩia: & ſic מזרעך ולזרעך:
ſed cũ venerint abſq; mem[17] remanet mugitus ĩ zayn & nõ de
bite: & ſignum eius eſt יראה זרע יאריך ימים:[18] & ſic vau ויהי cum fue
rit in accentu extenſo aut in copula legitur cum mugitu non
[19] debite: nam non ſunt hic tres motus.

[20] ¶Et ſic etiam quando littera mota in primo trium motuũ
fuerit[21] in ſeghol eſt cũ mugitu & debite: hæc regula licet pau
cę ſint[22] ut אשתחוה אתנפלה אקחך ממשלתך & ſimilia: & ſic etiã[23] cũ
fuerit in hirek: & ideo omnes dictiones quæ ſunt ad pondus
מתפעלים[24] התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלו התפעלה התפעלו מתפועלים[25]
מתפועלות ויתפועלו ĩ oĩbus lr̃a prima p̃cedẽs daghesc ſeu[26] ſceua
eſt mugitus in cantu earum ut תתנשאו נתחכמה תטהרו יטמאו: & ſic
omnes[27] dictiones eis ſimiles in conditione prædicta: littera
quidem quæ eſt cum hirek præcedente[28] legitur cum mugi-
tu ut משרת מקבצאל בתרגלים ישלחך.

¶Et ſic

התנועות אשר געיתן כבדה הן על אחד משלשה דרכים או שאחרית שוא בדגש או שני שואים רצופים · או תנועה גדולה · ובתנועה השלישית אליה כגון טעם התיבה אז געית התנועה ההיא הראשונה כבדה ולפיכך בכל פתח וו בתיבות שהן על משקל ויפעלו ויפעלו ויפעלו ומורכביהם כמו ויפעלם ויפעלהו ויפעלני ויפעלני ויפעלוה ויפעלום ויפעלום ויפעלם ויפעלוהו ויפעלה ויפעלוה · ויפעלום בבוא הטעם בלמד השורש הגעיא בוו הקודמת בראשם כמו ויפקדם ויפגשהו וישטמוהו וירדפום ויפגשום ויזכרה ויחשבה וישלחם ויעברונה ויאשרוה ותעמודנה ותעשי ותעשו וכל הדומות להן הוו בגעיא כבדה · וכן כל הא הידיעה הקודמת לשמות אשר בהם התנאי הזה היא נקראת בגעיא כמו הנערה במעלות למעלות כדברים המשפתים הכרמלי מרעך משאכם ממלכתך · אבל יצאו מזה הכלל השמות אשר האות הראשונה שבהם בחולם כי אז הגעיא תדחה אל החולם ולא תעמוד בהא הקודמת כמו הכהנים לכהנים השואבים השוערים השואבות ודומיהם · וכן מזרעך ולזרעך · אך כשיבואו בלא מם תשאר הגעיא בזין שלא כמשפט · וסימניך יראה זרע יאריך ימים · וכן וו ויהי כשהיא בטעם פשט או במקף היא נקראת בגעיא שלא כמשפט כי אין כאן שלש תנועות ׃

וכן גם כן כשהאות הנעה בראשונה מהשלש תנועות נקודה בסגול היא בגעיא כמשפט · זה הכלל אף כי מעטות הן כמו אשתחוה אתנפלה אקחך ממשלתך ודומיהם · וכן גם כן בהיותה בחירק · ולכן כל התיבות הבאות על משקל מתפעלים התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלה התפעלו מתפועלים מתפועלות ויתפועלו כלם האות הראשונה הקודמת אל הדגש או השוא בגעיא בהתנגנם כמו תתנשאו נתחכמה תטהרו יטמאו וכן כל התיבות הדומות להן בתנאי הקודם אות הנקודה בחירק הקודמת נקראת בגעיא כמו ישלחך · כמרגלים · מקבצאל · ממחרת ׃

וְכֵן נִמְצָאוּ אֲשֶׁר הֵן שְׁלִישִׁיּוֹת לָאוֹת נִקְרֵאת בְּגַעְיָא קַלָּה אַף שֶׁאֵינָהּ שְׁלִישִׁית כִּי אִם רְבִיעִית אוֹ חֲמִישִׁית בִּתְנוּעוֹת הַתֵּיבָה כְּגוֹן מֵם מִמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם מִמַּחְשְׁבוֹתֵיהֶם שֶׁחִירֶק הַמֵּמִין שְׁלִישִׁי לְחוֹלָם לַמֵּד הַשּׁוֹרֶשׁ וְלָכֵן נִקְרָאוֹת הַמֵּמִין בְּגַעְיָא · וְכֵן כָּל מֵם מִקְרָא קֹדֶשׁ בְּגַעְיָא כְּשֶׁקֹּדֶשׁ בְּפַשֶּׁט · וְכֵן כְּשֶׁתִּפּוֹל וָו בְּשׁוּרֶק בְּרֹאשׁ הַתֵּיבוֹת הַמּוּנָחוֹת עַל פִּי הַתְּנַאי הַנִּזְכַּר הִיא נִקְרֵאת בְּגַעְיָא כְּבֵדָה כְּמוֹ וּלְיַעֲקֹב וּבְשַׁוְעוֹ וּלְמוֹעֲדִים · גַּם יֵשׁ גַּעְיוֹת כְּבֵדוֹת בְּוָו שְׁרוּקָה בְּרָאשֵׁי תֵיבוֹת נוֹסָפוֹת הַתְּנוּעוֹת בִּנְפוֹל בָּם טְעָמִים מִן הַמְּלָכִים הַגְּבוֹהִים כְּמוֹ שֶׁנָּבִיא אַחַר זֶה · כְּמוֹ וּלְיִשְׁמָעֵאל וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּתְכַסֵּנוּ וּבְשִׁלְיָתָהּ וּבְהִתְקַבֵּץ וּבְהִנָּשְׂאָם וּמְרִיא וָצֹאן וּבְתַחֲנוּנִים וְסַחַר כּוּשׁ · זֶהוּ כְּלַל הַגַּעְיוֹת וּמִשְׁפְּטֵיהֶן ׃

וְדַע כִּי לֹא תִשְׁתַּנֶּנָה לְעוֹלָם לֹא מֵחֲמַת מְשָׁרֵת וְלֹא מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר כְּמוֹ שֶׁלִּפְעָמִים תִּשְׁתַּנֶּנָה הַגַּעְיוֹת הַקַּלּוֹת · וְעוֹד דְּרָכִים כּוֹלְלִים ׃

הָרִאשׁוֹן כָּל שֵׁם אוֹ פֹּעַל שֶׁתְּחִלָּתוֹ מֵם נוֹסֶפֶת נְקוּדַּת בִּשְׁוָא וְהַמֵּם רָפָה וּלְפָנֶיהָ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת בהכל וְאוֹת בהכל נִקְרֵאת בְּגַעְיָא כְּבֵדָה כְּמוֹ הַמְדַבֵּר הַמְקַטְּרִים לַמְנַשִּׁי בַּמְסִלָּה לַמְנַצֵּחַ הַמֵּם רָפָה וְהָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת בְּגַעְיָא כְּבֵדָה · וְכֵן הַמְעַט לַמְעַט אֲבָל כְּשֶׁהַמֵּם בְּדָגֵשׁ אָז אֵין שָׁם גַּעְיָא כְּמוֹ הַמְּזוּזוֹת הַמְּנוֹרָה הַמְּקוֹמוֹת וְדוֹמֵיהֶם · הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁבִּתְחִלָּתָהּ הֵא הַתֵּימָה וְהָאוֹת הַשֵּׁנִית הִיא שָׁרְשִׁית הָאוֹת הַשֵּׁנִית רָפָה וְהַהֵא נִקְרֵאת בְּגַעְיָא כְּמוֹ הַבְרָכָה הַדְרָכַי · הַשְּׁלִישִׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁבָּהּ תְּנוּעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁוָא וְסָמוּךְ אַחֲרֵי הַשְּׁוָא אוֹת נָעָה וְרָפָה הִנֵּה הַתְּנוּעָה הָרִאשׁוֹנָה בְּגַעְיָא כְּמוֹ תַּדְשֵׁא עַלְוַן חַרְבוֹת חַסְדֵי אַרְבֵּל כַּדְכֹד ·

וְלָכֵן אַף כִּי בְּכָל עַרְבוֹת הָעַיִן בְּגַעְיָא כְּשֶׁתִּתְחַבֵּר בְּרֹאשׁוֹ דָּגֵשׁ אָז תָּסוּר גַּעְיַת הָעַיִן וְתַחֲזוֹר תַּחַת הַמֵּם כְּמוֹ מֵעֲרָבוֹת שֶׁהָעַיִן חֲטוּפָה וּמִשְׁפָּטָהּ כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁוָא · וְכֵן סוֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ · וּפֹה נִשְׁלָמוּ מִשְׁפְּטֵי כָּל הַגַּעְיוֹת בֵּין הַגּוֹרְמוֹת מִלְעֵיל וּמִלְרַע · בֵּין הַגּוֹרְמוֹת גַּעְיָא קַלָּה בֵּין כְּבֵדָה ׃

אחר

⁋Et ſic etiam reperiuntur aliquæ quæ ſunt trinariæ in littera quæ legitur cum mugitu leui: licet[2] nõ fuerit tertia niſi quarta aut quinta in motibus[3] dictiõis ut mem ממועצותיהם ממחשבותיהם: in quibus hirek ipſarũ mem eſt tertius[4] holem lãmed radicis: & ideo leguntur mem cũ mugitu: & ſic omnis mem מקרא[5] קודש in mugitu cum קדש fuerit cum extenſo. Et ſic cum uenerit vau in ſciurek in initio[6] litterarum poſitarum ſm conditionẽ prędictam legitur cũ mugitu graui[7] ut וליעקב ובשועו ולמועדים. Etiã ſunt mugitus graues in vau cum ſciurek[8] in initio litterarum additis motibus cũ euenerint eis accentus ex regibus[9] altis ut adducemus poſtea ut ולישמעאל ובמועדיכם ותכסנו[10] ובשליחה ובהקבץ וכהנשאם ומריא וצאן ובתחנונים וסחר כוש:[11] hæc eſt regula mugituũ & rationes eorum.

[12] ⁋Et ſcias ꝙ nunq̃ mutantur: nõ ex parte ſeruientis: nec ex parte[13] alterius ſicut aliquando mutantur mugitus leues. Etiã ſunt[14] modi & regulę vniuerſales.[15] ⁋Primus qdẽ: omne nomen aut uerbum in quorum initio eſt mem addita punctuata[16] cum ſceua eſt tamen mem lenis: & ante eam ſunt aliquæ litterarum כהכל: tunc littera[17] בהכל legitur cum mugitu graui ut המדבר המקטרים[18] למנשי במסלה למנצח: & mem eſt lenis: & littera ꝑcedens cum mugitu graui:[19] & ſic המעט למעט: ſed cũ mem fuerit in daghesc: tunc nõ eſt ibi mugitus vt המזוזה[20] המנורה המקומות & ſimilia. Secundus: omnis dictio in cuius initio eſt he[21] admirationis: & littera secũda fuerit radicalis: littera quidẽ secũda eſt lenis: & he legitur[22] cũ mugitu ut הברכה הדרכי. Tertius: oĩs dictio in qua eſt motus:[23] & poſt eũ eſt ſceua: & prope poſt ſceua eſt littera mota & lenis. Motus quidem[24] primus eſt cũ mugitu ut תדשא עלון חרבות חסדי ארבל כדבוד:[25] & ideo licet in oĩ ערבות hayn eſt cũ mugitu: cum tamẽ iungitur in initio daghesc tũc[26] remouetur mugitus hayn; & cõuertit̃ ſub mem ut מערבות ꝙ hayn eſt rapiens:[27] & ratio eius eſt ratio ſceua: & ſic סולו לרוכב בערבות ביה שמו iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum dominus nonem illi:[28] & hic finiunt rationes omnium mugituum tam cauſantium productã prolationẽ & correptam q̃[29] cauſantium tam mugitum leuem q̃ grauem.

⁋Poſtq̃

¶ Postq̄ declarauimus rationes firmationū vocum in ꝓnun-
ciatione[2] & cursus earū: remanet nobis declarare copulā ea-
rum ac si essent[3] in vna dictione: licet fuerint in dictionib⁹ di
uersis: & ideo positum fuit מקף. i. copula apud[4] hæbreos: quod
est linea copulans duas dictiones cōtinuas adinuicem: id[5] qđ
euenit causa punctoꝝ & accentuū: aut causa īterrogationum
seu causa[6] nominum.
[7]¶ Et incipiendū a puncto pathah & dicendū: omnis dictio
in qua finis motuum ejus debet esse[8] pathah & est kamecz aut
ceri aut seghol aut rapiens kamecz aut[9] holem aut sciurek aut
hirek & est correpte & continuata cōtinuatione possessionis &
retentionis aut[10] agentis cum acto suo seu passi cū passiuo suo
seu uerbi cū regimine suo dictioni[11] in qua est accētus in prin
cipio: tunc dictiones illę erunt copulatę cum copula: & prima
[12] est quē appellant grāmatici מוקפת. i. habēs copulā ut ככר לחם
ממכר בית ושפל[13] רוח ים סוף מדבר סין מדבר שור מגלת ספר: & in uerbis
יוקם קין יולד בן נתן לה ותבער בם דע נא: למד דעת[14] יזל מים & in passione
מצא חן בא שמה ונשא בם ולדבקה בו שכה: שאי לך[15] & exēplum kamecz
דבר לי התן לי וישבתם בטח תשתה חמר[17] זה שמי: פה[16] & exēplū seghol
אנשי שם אנשי קרש כלי[18] כסף & exēplum ceri cum regimine yod ut
יפה תאר קנה בושם קנה נא עשה לי[19]: sed & in ceri protrahente he ut
קנה לך עשה לך נשה לך & similia plurima eorū sunt absq; copula:
[20] & exemplū rapientis kamecz ut נתן זרע וישמר אלה פסל לך: & exē
plum holem[21] quando littera vltima quæ est in fine dictionis
habens copulam non fuerit radicalis ut לעשות[22] לו לבנות לי בית
לשמי: & iterum exemplū holem protrahentis vau conditiona
lis[23] prædictę etiam in continuatione conditionali ut חיתו ארץ
ושמו שוע זרעו בו בבגדו[24] בה בפגעו בו: & iterum in holem ꝓtrahente
aleph ut לקרוא לו למצוא חן:[25] & exēplū sciurek ꝓtrahentis vau ut
ירחצו מים ויתנו לו תגמלו זאת: [26] & exēplū hirek כא פרי בטן ויהי לי לבלתי
לא תזכרי עוד.[27] Oēs istę sunt rōnes cōprehēsionū. i. copulaꝝ cū
dictiōes seruauerint oēs accētus[28] in exn̄tibus apud eas. Attn̄
trib⁹ modis auferť copula: prīo ī defectu vicinoꝝ[29] debitoꝝ:
tunc enī auferť ius copulę iā dictū: nā si fuerit erectus paruus
in dictione

אחר אֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ מִשְׁפְּטֵי הָעֲמִדוֹת הַקּוֹלוֹת בַּמִּבְטָא וּמְרוּצָתָם נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר דִבּוּקָם כְּאִלּוּ הֵם בְּתֵיבָה אַחַת אַף כִּי יִהְיוּ בְּתֵיבוֹת שׁוֹנוֹת וְעַל זֹאת הוּנַח הַמַּקָּף אֵצֶל הָעִבְרִים שֶׁהוּא קַו מְחַבֵּר שְׁתֵּי תֵיבוֹת רְצוּפוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ מִדָּה שֶׁיִּקְרֶה בְּסִבַּת הַנְּקוּדוֹת וְהַטְּעָמִים אוֹ בְּסִבַּת הַשְּׁאֵלוֹת אוֹ בְּסִבַּת הַשֵּׁמוֹת ׃

ונתחיל בִּנְקוּדַּת הַפַּתַח וְנֹאמַר כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹף תְּנוּעוֹתֶיהָ פַּתַח וְהִיא קָמֵץ אוֹ צֵרִי אוֹ סֶגוֹל אוֹ חֲטֵף קָמֵץ אוֹ חוֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק אוֹ חִירֶק וְהִיא מִלְּרַע וּסְמוּכָה סְמִיכוּת קִנְיָן וַחֲזָקָה אוֹ פֹּעַל עִם פָּעוּלוֹ אוֹ הִתְפָּעֲלוּת עִם מִתְפָּעֲלוֹ אוֹ פֹּעַל עִם שִׁמּוּשׁוֹ לְתֵיבַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם בְּרֹאשָׁהּ אָז הַתֵּיבוֹת הָהֵן דְּבוּקוֹת בְּמַקָּף וְהָרִאשׁוֹנָה הִיא שֶׁקְּרָאוּהָ הַמְדַקְדְּקִים מוּקֶפֶת כְּמוֹ כִּכַּר־לֶחֶם מִמְכַּר בָּיִת וּשְׁפַל־רוּחַ יַם־סוּף מִדְבַּר־סִין מִדְבַּר־שׁוּר מְגִלַּת־סֵפֶר ׃ וּבַפְּעָלִים לִמַּד־דַּעַת יִזַּל־מַיִם וּבְהִתְפַּעֲלוּת יוּקַּם־קַיִן יוּלַּד־בֵּן נָתַן־לָהּ וַתִּבְעַר־בָּם ׃ דַּע־נָא שָׂא־לָךְ ׃ וּמָשָׁל הַקָּמֵץ מָצָא־חֵן בָּא־שָׁמָּה וְנָשָׂא־בָם וּלְרִבְקָה־בּוֹ שָׁבָה־פֹּה ׃ וּמָשָׁל הַסֶּגוֹל דִּבֶּר־לִי תִּתֶּן־לִי וַיֵּשְׁבֶתֶם־בֶּטַח תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר ׃ זֶה־שְּׁמִי ׃ וּמָשָׁל הַצֵּרִי שֶׁמּוּשׁוֹ יוֹד כְּמוֹ אַנְשֵׁי־שֵׁם ׃ אַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ כְּלֵי־כֶסֶף ׃ וּבְצֵרִי מוֹשֵׁךְ הֵא כְּמוֹ יְפֵה־תֹאַר קְנֵה־בְשֵׁם קְנֵה־נָא עֲשֵׂה־לִי ׃ אֲבָל קְנֵה לָךְ עֲשֵׂה לָךְ נְטֵה לָךְ וְדוֹמֵיהֶם רוּבָּם בְּלֹא מַקָּף ׃ וּמָשָׁל הַחֲטֵף קָמֵץ כְּמוֹ נְתָן־זֶרַע ׃ וְיִשְׁמָר־אֵלֶּה ׃ פְּסָל־לְךָ ׃ וּמָשָׁל הַחוֹלָם כְּשֶׁהָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה מוּקֶּפֶת אֵינָהּ שָׁרְשִׁית כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת־לוֹ לִבְנוֹת־לִי בָּיִת לִשְׁמִי ׃ וּמָשָׁל עוֹד לַחוֹלָם שֶׁמּוֹשֵׁךְ וָו הַתְּנָאִי שֶׁזָּכַרְנוּ אַף בְּדִבּוּק הַתְּנָאִי כְּמוֹ חַיְתוֹ־אֶרֶץ וּשְׁמוֹ־שׁוּעַ זַרְעוֹ־בוֹ בִּבְגְדוֹ־בָהּ בְּפִגְעוֹ־בוֹ ׃ וְעוֹד בְּחוֹלָם מוֹשֵׁךְ אָלֶף כְּמוֹ לִקְרֹא־לוֹ ׃ לִמְצוֹא־חֵן ׃ וּמָשָׁל הַשּׁוּרֶק הַמּוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יִרְחֲצוּ־מַיִם ׃ וַיִּתְּנוּ־לוֹ ׃ תִּגְמְלוּ־זֹאת ׃ וּמָשָׁל הַחִירֶק פְּרִי־בֶטֶן ׃ וַיְהִי־לִי לְבִלְתִּי־בֹא לֹא־תִזְכְּרִי עוֹד ׃

כָּל אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי הַהַקָּפוֹת כְּשֶׁהַתֵּיבוֹת שׁוֹמְרוֹת כָּל הַטְּעָמִים בִּשְׁכֵנֵיהֶם ׃ אֲבָל בְּג׳ תְּנָאִים יִבָּטֵל הַמַּקָּף רִאשׁוֹנָה בְּחֶסְרוֹן הַשְּׁכֵנִים הָרְאוּיִים אָז יִבָּטֵל דִּין דַּרְכֵי הַמַּקָּף אֲשֶׁר כָּתַבְנוּ כִּי אִם בָּא זָקֵף קָטוֹן

בתיבה השנית ולא קדם פשט לתיבה הראשונה הנה לא תהיה מוקפת אבל יהיה טעמה אחד מהטעמים המריצים הדבור הקודמים אל הזקף קטון · וכן גם כשתהיה בשנית טרחא שלא קדמו תביר וכן תקיש על האחרות · ושנית יבטל המקף כשלא יפול טעם מפסיק בתיבה השנית עם השלישית כמו תנו נא אותה · תנה לנו אחוזה · ושלישית כשתבוא געית התיבה הראויה למקף רחוקה ואין אחריה תנועה גדולה מגעית השניה אליה אז יבטל המקף גם כן כמו יאכל בו · עושה פלא · אבל אם תהיה אחריה תנועה גדולה לא יבטל המקף כמו יעמד־חי ותעמוד־שם · אלה הם המבטלות דת ההקפה בכללים שזכרנו ׃

ואולם המקף הבא מחמת המלות הוא על שני דרכים ·

הראשון כי מלות על עד אף גם רק אל את אל עם כל אם אין בם טעמים מלכים כי אם משרתים הן מוקפות על הרוב אף כי לפעמים מפאת המסורת או מרוצת הדבור · או מפאת טעם שלישות התנועות שזכרנו לעיל · או להיות קשה על הלשון להקיף אף במשרתים בטל מהם המקף כמו אם את הדבר הזה ·

השני מלת או כי מי לא זה כשיסמכו לתיבה שטעמה בראשה תוקפנה על הרוב כמו או־נפש · מי זה · וגם באלה יבטל המקף לפעמים מפאת מרוצת הדבור או לשלישות התנועות · גם כל אלה שסופם אחת מאותיות יהוא בבאם לפני רביע יבטל חק המקף מהן אבל כשיסמכו אל פשטא אף שהוא טעם מפסיק הן מוקפות · משל הראשון כי שם · או איש · ומשל השני כי־איש כי־הוא ׃

אבל המקף הבא מפאת השמות הוא בא בשלשה דרכים ·

הדרך הראשון כשהיו שתי תיבות סמוכות אפילו אם יהיה טעם התיבה השניה בתנועה השנית לא בראשונה התיבה הראשונה מוקפת על הרוב כמו לחק־עולם · בתום־לבבי ·

הדרך השני מלת יד ביד · כף בכף · בת בבת · בן נאם יי · שר צבא · נהר פרת · ודומיהם · כשהן סמוכות לתיבה אחרת אף כי הטעם בתנועה השנית מהשניה הן במקף · אך אמנם לפעמים יבטל המקף

אם

in dictione ſecũda:& nõ p̃ceſſerit extẽſum in prima dictione: tunc non habebit[2] copulam:ſed erit vnus accentuũ cauſantiũ curſum in loquela p̃cedentium[3] erectum paruum: & ſic etiam quando fuerit in ſecũda labor quem nõ p̃ceſſit eruptio : & ſic [4]compabis ad reliqua. Secundo autẽ aufertur copula cum nõ euenit accentus pauſans[5] in ſecũda dictione cũ tertia ut תנו נא אותה תנה לנו אחוזה. [6]Tertio cum euenit mugitus dictionis cui debet eſſe copula diſtans:& non eſt poſt eum[7] motus maior mugitu ſecũdæ : tunc enim aufertur copula ut ויאכל [8] בו עושה פלא: ſed ſi fuerit poſt eũ motus magnus nõ aufert̃[9] copula ut יעמד חי ותעמד שם. Iſta ſunt auferentia legẽ copulæ[10] in regulis quas ſupra diximus.

[11]¶ Copula uero quæ eſt ex dictionibus eſt duobus modis. [12]Primo:quia dictiones עם כל[13] על עד אך גם רק אל את אל ſi nõ fuerint in eis accentus reges niſi ſeruientes ſunt copulatę ut[14] plurimũ: licet aliquãdo ex parte maſara.i.traditione : aut ex parte curſus loquelę:aut ex parte[15] accentus trium motuũ prædictorum:ſeu quia eſt graue & durũ linguæ[16] facere copulationem etiam in ſeruientibus aufer ab eis copulam ut אם את הדבר הזה תעשה ſi rem iſtam facies. [17]Secundo:dictiones או כי מי לא זה cum continuæ fuerint dictioni in cuius initio fuerit accentus [18]copulam habent utpl'm ut או נפש מי זה: & in iſtis etiam aufert̃ copula:[19] aliquando ex p̃te curſus loquelæ:aut ex trinitate motuum. Etiam omnia iſta[20] quoꝝ finis eſt littera litteraꝝ יהוא cũ venerint ante quadrum aufertur ius copulæ ab eis:[21] ſed cum continua fuerint extenſo:licet fuerit accentus diſiungens hñt tamen copulam : exemplũ[22] primi כי שם או איש; exemplum ſecundi כי איש כי הוא.

[23]¶ Attamen copula ꝓuenit ex parte nominũ tribus modis. [24]Primo:cũ fuerint duæ dictiones cõtinuæ licet[25] fuerit accẽtus lr̃æ ſecũdæ in ſecũdo motu nõ in prĩo: lr̃a[26] q̃dem prĩa eſt copulata utplurimum ut לחק עולם בתום לבבי.[27] Secundo:dictio נהר פרת[28] שר צבא כן נאם יי בת בבת כף בכף יד ביד & ſimilia : cum fuerint continuæ alii dictioni:licet accẽtus[29] ſit in ſcd̃o motu ſecundæ ſunt cum copula : licet aliquando auferatur copula

 ſi in

ſi in dictione בכף ביד euenerit accentus rex: qa non ſunt conti-
nuæ: [2]exēplum regulæ ביד עבדיו ביד יוסף ביד יי׳ בכף מדין בת פרעה [3]לבת
פרעה בבת יעקב: & verificatur de dictione בת : licet ante dictionē
[4]trinariam ut בכר נהר פרת [5]נהר שר צבאו נאם יי׳ בן אברהם בת עמי נדיב:
& exemplum ablationis ביד חזקה ביד רמה: tunc enim non ſunt
[6]cōtinuæ: nam dictiones רמה וחזקה ſunt agnomina tm̄ : & ideo
fuerunt in kamecz [7]omnes motus eorum. Tertio: oē חי אני חי יי׳
cum copula niſi [8]quando fuerit in dictione חי accētus regius.
Quartus modus & eſt cōmunis nominibus [9]& verbis ī omnī
loco vbi fuerint tres dictiones in ſeruitute regis : & accentus
[10]qui eſt rex fuerit in tertia ſi ſecunda fuerit cōtinuata tertiæ.
[11]Prima quidem eſt cum accentu miniſtri & ſeruientis. Secun-
da vero cum copula duabus ex cauſis. Prima quia [12]ſecūda eſt
continua in rei veritate : & alia quia propinquior eſt regi [13] &
præcipue cū fuerit ſecūda correpte: & accentus tertiæ in prin-
cipio: exemplum שם [14]אשת אברהם ושם אשת נחור אברם ישב בארץ
כנען והנה כסף: exemplū ſecūdę quæ eſt corre- [15]איש יקריב זבח שלמים
pte ut [16]מקנה אברהם בין רועי. Quintus: quādo prima fuerit con-
tinua [17]ſecūdæ: & non ſecunda tertiæ: tūc eſt differentia inter
lectores: ſunt enim [18]qui ponūt copulam in prima: & ſunt qui
in ſecunda ut זקני העיר ההיא: ſunt [19] qui copulant זקני: & ſunt qui
copulant העיר: & ſic חן העם הזה. Modus aūt [20] ſextus: quia aliqn̄
copulant dictionem p̄cedentē dictionē : cuius accentus eſt [21]
תלשא או פזר eradicās aut ſpargēs ut במדבר סיני: hi ſunt
modi copularum. [22]Et hic finiunt modi
firmationis & curſus [23] in pro-
nūciatione linguæ
hæbreæ.

אִם בְּמִלַּת בְּיַד בְּכַף כְּשֶׁיִּפּוֹל בָּהֶן טַעַם מֵהַמְּלָכִים לְפִי שֶׁאֵינָן סְמוּכוֹת׃ מָשָׁל הַכְּלָל בְּיַד־עֲבָדָיו ׃ בְּיַד־יוֹסֵף ׃ בְּיַד־יְיָ ׃ בְּכַף־מִדְיָן ׃ בַּת־פַּרְעֹה ׃ לְבַת־פַּרְעֹה ׃ בְּבַת־יַעֲקֹב ׃ וְיִצְדַּק עַל מִלַּת בַּת אֲפִילוּ קוֹדֶם תֵּיבָה מְשׁוּלֶּשֶׁת כְּמוֹ בַּת־עַמִּינָדָב ׃ בֶּן־אַבְרָהָם נְאֻם־יְיָ ׃ שַׂר־צְבָאוֹ ׃ נְהַר־פְּרָת ׃ נְהַר־כְּבָר ׃ וּמָשָׁל הַבִּיטּוּל בְּיָד רָמָה ׃ בְּיָד חֲזָקָה ׃ כִּי אָז אֵינָן סְמוּכוֹת כִּי מִלּוֹת רָמָה וַחֲזָקָה הֵם תְּאָרִים לְבַד ׃ וְעַל זֶה בָּאוּ בְּקָמֶץ כָּל תְּנוּעוֹתֵיהֶן ׃ הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי כָּל חַי־אָנִי ׃ חַי־יְיָ ׃ בְּמַקַּף זוּלַת בִּהְיוֹת בְּמִלַּת חַי טַעַם מֶלֶךְ ׃ הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי וְהוּא מְשׁוּתָּף לַשֵּׁמוֹת וְלַפְּעָלִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּפֹּלְנָה שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת לַעֲבוֹדַת מֶלֶךְ ׃ וְהַטַּעַם שֶׁהוּא מֶלֶךְ נוֹפֵל בַּשְּׁלִישִׁית אִם הַשֵּׁנִית סְמוּכָה אֶל הַשְּׁלִישִׁית ׃ הָרִאשׁוֹנָה בְּטַעַם מְשָׁרֵת וְהַשֵּׁנִית בְּמַקַּף ׃ לִשְׁתֵּי סִבּוֹת ׃ הָאַחַת כִּי הַשֵּׁנִית הַסְּמוּכָה בֶּאֱמֶת וְהָאַחֶרֶת כִּי הִיא הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה אֶל הַמֶּלֶךְ ׃ וְכָל שֶׁכֵּן בִּהְיוֹת הַשֵּׁנִית מִלְּרַע וְטַעַם הַשְּׁלִישִׁית בְּרֹאשָׁהּ ׃ הַמָּשָׁל שֵׁם אֵשֶׁת־אַבְרָם וְשֵׁם אֵשֶׁת־נָחוֹר ׃ אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן ׃ וְחִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים ׃ וּמָשָׁל הַשֵּׁנִית שֶׁהִיא מִלְּרַע כְּמוֹ בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה־אַבְרָם ׃ הַדֶּרֶךְ הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁתִּהְיֶה הָרִאשׁוֹנָה סְמוּכָה לַשֵּׁנִית לֹא הַשֵּׁנִית לַשְּׁלִישִׁית ׃ אָז נָפַל מַחְלוֹקֶת בֵּין הַקּוֹרְאִים כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים הָרִאשׁוֹנָה וְיֵשׁ מַקִּיפִים הַשֵּׁנִית כְּמוֹ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא יֵשׁ מַקִּיפִין זִקְנֵי ׃ וְיֵשׁ מַקִּיפִין הָעִיר ׃ וְכֵן חֵן הָעָם הַזֶּה ׃ הַדֶּרֶךְ הַשִּׁשִּׁי הוּא כִּי לִפְעָמִים מַקִּיפִים הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת לַתֵּיבָה אֲשֶׁר טַעְמָהּ תְּלִישָׁא אוֹ פָּזֵר ׃ כְּמוֹ בְּמִדְבַּר סִינַי ׃ אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַהֲקָפִים ׃

וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ דַּרְכֵי הַהַעֲמָדָה וְהַמְּרוּצָה

בְּמִבְטָא הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי ׃

שַׁעַר בְּטַעֲמֵי הַמִּקְרָא לִי הַצָּעִיר קְלוֹנִימוֹס בֶּן לַאֲדוֹנִי אָבִי הֶחָכָם הַשָּׁלֵם רַבִּי דָּוִד נ״ע לְבֵית קְלוֹנִימוֹס לְתַשְׁלוּם סֵפֶר מִקְנֵה אַבְרָם לְמַהֲר״ר אַבְרָהָם דִּבַּלְמֵשׁ נ״ע אֲשֶׁר נִפְטַר וְלֹא זָכָה לְהַשְׁלִים הַסֵּפֶר׃

הַכַּוָּנָה בְּזֶה הַשַּׁעַר לְדַבֵּר בְּטַעֲמֵי הַמִּקְרָא וְעִנְיָנֵיהֶם הַפְּרָטִיִּים כִּי לֹא מָצָאנוּ בְּמִי שֶׁקְּדָמָנוּ מִן הַבָּא בְּיָדֵינוּ שֶׁדִּבֵּר מֵהֶם בִּפְרָטוּת כַּמַּסְפִּיק רַק זְעֵר שָׁם זְעֵר שָׁם· וְכָל זֶה אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים לְתוֹעֶלֶת הַקּוֹרְאִים כִּי הַטְּעָמִים הִנֵּה הֵם הֶכְרֵחִיִּים לַהֲבָנַת הַכְּתוּבִים לַקּוֹרְאִים כְּאִלּוּ הָיוּ מְדַבְּרִים פָּנִים בְּפָנִים וְזֶה כִּי הַכַּוָּנָה בַּלָּשׁוֹן לְהַכְנִיס מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַמְדַבֵּר לְנֶפֶשׁ הַשּׁוֹמֵעַ וְזֹאת הַכַּוָּנָה לֹא תִּגָּמֵר בִּשְׁלֵמוּת כִּי אִם פָּנִים בְּפָנִים· וּכְשֶׁאֵין הַמְדַבֵּר בִּפְנֵי הַשּׁוֹמֵעַ וְיוֹדִיעַ הַמְכֻוָּן כִּלְבָבוֹ בִּכְתָב הִנֵּה הַטְּעָמִים הַמּוּשָׂמִים בַּכְּתָב יַעְזְרוּ לְהָבִין הַמְכֻוָּן כִּי הֵם מוֹרִים מְקוֹם הַתְחָלַת הַדִּבּוּר וְהַמְשָׁכָתוֹ וְהַפְסָקָתוֹ וְיֶתֶר הַדְּבָרִים הַמִּצְטָרְכִים לוֹ וְלָכֵן אָמַר הֶחָכָם אֶבֶן עֶזְרָא כָּל פֵּירוּשׁ שֶׁאֵינוֹ עַל דֶּרֶךְ הַטְּעָמִים לֹא תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו כִּי בַּעַל הַטְּעָמִים יָדַע הַפֵּירוּשׁ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְרַשִׁ״י ז״ל בְּפֵירוּשׁ הָאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אָמַר טַעַם הַמִּקְרָא יוֹכִיחַ בִּהְיוֹתוֹ רָחוֹק בְּפֵירוּשָׁיו· וְלָכֵן רָאוּי לָנוּ לְדַבֵּר בַּטְּעָמִים מִשְּׁמָם וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם וְסִדְרָם בַּכָּתוּב וְכֹחָם· וּמֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ נִשְׁאַל הָעֵזֶר וְנֹאמַר אֵצֶל שְׁמָם וּמִסְפָּרָם כִּי רוֹב הַמְדַקְדְּקִים הַקְּדוּמִים שָׂמוּ מִסְפָּרָם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵה מֵהֶם מְלָכִים וְשִׁבְעָה מֵהֶם מְשָׁרְתִים· וְנִקְרְאוּ מְלָכִים כִּי לְשָׂרְרָתָם מְחַלְּקִים הַמַּאֲמָר וּמְסַדְּרִים כָּל פְּסוּקֵי הַמִּקְרָא לַהֲבָנָה טוֹבָה בִּנְגִינָה נְכוֹנָה· וְנִקְרְאוּ מְשָׁרְתִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵי הַמְּלָכִים לְשָׁרְתָם· וְאָמְנָם הַמְּלָכִים הֵם אֵלּוּ׃ זַרְקָא· סֶגוֹלְתָּא· פָּזֵר גָּדוֹל· קַרְנֵי פָרָה· תְּלִישָׁא· אַזְלָא· רְבִיעַ· שְׁנֵי גְרִישִׁין· פָּסֵק· זָקֵף גָּדוֹל· פַּשְׁטָא· זָקֵף קָטוֹן· טִרְחָא· אַתְנַחְתָּא· תְּבִיר· שַׁלְשֶׁלֶת· וְאָמְנָם הַמְשָׁרְתִים הֵם אֵלּוּ שׁוֹפָר יָשָׁר· שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ· יֶרַח בֶּן יוֹמוֹ· תַּרְסָא· קַדְמָא· דַּרְגָּא· מַאֲרִיךְ· מִלְּבַד הָעֲמָדוֹת הַקּוֹלוֹת בַּמִּבְטָא

אשר

¶ Capl'm de accẽtibus Sacræ ſcripturæ mei Calo filii viri [2] ſapiẽtis & expertiſſimi rabi Dauid Calonymos: ad complementũ [3] libri מקנה אברהם eruditiſſimi Abrahæ de Balmis: olim defuncti derelinquentis [4] quidem librum ipſum nõ cõpletum.

[5] ¶ Intentio in hoc capl'o eſt loqui de accẽtibus ſacræ ſcripturæ & rebus [6] particularib⁹ eoꝝ: nõ inuenimus enĩ ꝑdeceſſores apud nos [7] reptos loquẽtes de eis particul'r ut decet niſi pauca & inordinate qdẽ. [8] Hoc ãt facimus ad vtilitatẽ lectoꝝ. Accentus enĩ ſunt [9] neceſſarii ad intelligẽtiã verſuũ lectorib⁹ ac ſi loquerent̃ facie ad faciem. [10] Nam cũ intẽtio ĩ Idiomate ſit ad faciendũ ingredi id qđ eſt in aĩa loquentis in aĩam audientis: [11] & hæc intẽtio nõ ꝑficitur niſi facie ad faciẽ: cũ autẽ [12] loquẽs non fuerit in pñtia audientis: & notificauerit intentũ ſuũ cum ſcriptura: tunc accentus [13] poſiti in ſcriptura adiuuãt ad intelligendũ intentũ: nã indicãt locũ principii [14] loquelę & ſubſequentiã ac pauſam eius & cætera ei neceſſaria: & iõ dixit [15] ben hezra: oĩs expõ quę nõ eſt ẜm accentus noli eã [16] nec audies eã: nã dñs accẽtuũ ſciuit expõnem melius q̃ nos: & rabi Salamõ [17] in expõne Bibliæ in pluribus locis dixit: accentus ſcripturæ docet [18] cum ipſe fuerit arctus in expõnibus ſuis. Quare debemus loqui in accentibus de noĩbus eoꝝ [19] & figuris & cantibus & ordine eorum in ſcriptura ac viribus eorũdem: & inuocato auxilio diuino. [20] Dicimus circa nomen & numerũ eorũ ꝙ plurimi grãmaticoꝝ antiquoꝝ poſuerũt numerum eorum [21] .xxiii. ſ. xvi. reges & .vii. miniſtros: [22] appellant̃ autẽ reges qa ꝑꝑ dñium eoꝝ diuidũt orõnẽ & ordinãt oẽs verſus [23] ſcripturæ ad bonã intelligẽtiã cũ cõueniẽti melodia: appellant̃ uero miniſtri quia ambulãt [24] ante reges ad ẜuiẽdũ eis. Reges autẽ ſunt iſti: videlicet זרקא ſparſor: [25] סגולה ꝓprietas: פזר גדול diſperſor magnus: קרני פרה cornua vaccæ: תלשא eradicator: אזלא ambulans: רביע ĩminẽs: [26] שני גרישין duo expulſores: פסק diſiungens: זקף גדול erectus magnus: פסק extenſus: זקף קטן erectus paruus: [27] שרחא labor: אתנחתא pauſa ſuſpirationis: תביר frangens: שלשלת cathena. Miniſtri vero [28] ſunt iſti שופר ישר cornu rectum: שופר מהופך cornu reuerſum: ירח בן יומו luna vnius diei: תרסא ſcutum: [29] קדמא antecedens: דרגא gradus: מאריך prolongans: præter firmationes vocum in ꝓlatione:

quas

quas significat mugitus: & præter copulam earum ac si essent
in vna dictione quas [2] significat copula: de quibus quidem nõ
loquimur hic quoniã dedicatum est in hoc libro [3] vnicuiq; eo⸗
rum capl'm. Attamen licet plurimi grãmaticorũ numeraue⸗
rint hos [4] vigintitres accẽtus & reges quidem & ministros: re⸗
periuntur tamen [5] in sacra scriptura alii accentus: & sunt apud
eos tanq̃ spinæ minus q̃ mĩstri: [6] & sunt יתיב sedẽs: שופר מכרבל
cornu sustinens: שופר עלוי cornu exaltatum: תרין חוטרין duo ba
culi: [7] לגרמיה confringens ossa: כחפא scutella reuersa: מאיילא
subulinum: וסוף פסוק finis uersus: & de vno quoq; eorum [8] lo⸗
quemur domino concedente. Et si antiqui vsi fuerint in aliquĩ
bus eorum [9] nominibus synonymis: imposui tamen nomĩa eis
ut utimur in Italia. [10] Synonyma aũt apud eos sunt טרחא ושבחא
quæ sunt idem: [11] תלשא ותלישא גדולה quæ sunt idem: תרסא ותלישא
קטנה quæ sunt idẽ: [12] וגרשין וטרסיים quæ sunt idem: שופר ישר ומונח
quæ sunt idem: [13] דרגא וגלגל quæ sunt idem: מאריך ומירבא quæ sũt
idem: [14] תרין חוטרין ושני מאריבין quæ sunt idẽ: קדמא ואשל quæ sunt
idem: [15] סוף פסוק וסליק quæ sunt idem: יתיב ושופר מוקדם quæ sunt
idem: [16] פזר גדול וקרני פרה idẽ apud antiquos: & quod nos [17] ap⸗
pellamus פזר גדול dispersorem magnum appellabãt paruum:
סמיך ומקף [18] idem: סגולה ושרי idem.

[19] ¶ Et incipiemus primo a זרקא sparsore. Dicimus autem φ
nomẽ זרקא est spẽs armorũ [20] quæ erat apud antiquos. s. corda
cum [21] circulis ferreis ĩ capite: & tenẽtes eos ĩ manu spargebãt
& percutiebant cum eis. Et ideo figura [22] huius accẽtus est ad
similitudinẽ cordę exeuntis uersus sursum a fine dictionis eũ⸗
tis quidem ad dexterã [23] versus initium eius: & quo it eo altior
est: in fine autẽ est circulus [24] nõ cõpletus cũ semicirculo in me
dio: nomen aũt & figura cõueniunt cantui eius: nam cantus [25]
eius incipit voce sũmissa & it & extẽditur & fit altior & in fine
[26] facit ad instar circulorum non completorũ ut patet intelli⸗
gentibus.

[27] ¶ סגולה ꝓprietas. Sic appellat̃ qm̃ est in accẽtibus tanq̃ pe⸗
culiũ regũ. [28] Et figura eius testat̃ qa hẽt tria pũcta [29] sicut gẽ⸗
ma q̃ cõstat ex tribus lapidibus ꝓ̃tiosis: locus aũt eius ẽ supra
in fine

אֲשֶׁר תּוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַגַּעְיָא וּמְלַבֵּר דְּבוּקִים כְּאִלּוּ הֵם בְּתֵיבָה אַחַת אֲשֶׁר תּוֹרֶה עָלָיו הַמַּקָּף אֲשֶׁר לֹא נְדַבֵּר מֵהֶם פֹּה כִּי נִתְיַיחֵד בְּסֵפֶר הַזֶּה לְכָל אֶחָד מֵהֶם שַׁעַר ׃ וְהִנֵּה אַף עַל פִּי שֶׁרוֹב הַמְּדַקְדְּקִים מָנוּ אֵלּוּ הַשְּׁלשָׁה וְעֶשְׂרִים טְעָמִים בֵּין מְלָכִים וּמְשָׁרְתִים מִכָּל מָקוֹם יִמָּצְאוּ בִּכְתוּבִים טְעָמִים אֲחֵרִים וְהֵם עַל פִּיהֶם כְּקוֹצִים פְּחוּתֵי מִמְּשָׁרְתִים וְהֵם ׳ יְתִיב ׳ שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל ׳ שׁוֹפָר עִלּוּי ׳ וּתְרֵין חוּטְרִין ׳ וְלִגַרְמֵיהּ ׳ וְסַחְפָא ׳ וּמְאַיְילָא ׳ וְסוֹף פָּסוּק ׳ אֲשֶׁר נְדַבֵּר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם בְּעֶזְרַת הָאֵל ׳ וְאַף שֶׁהַקַּדְמוֹנִים הִרְגִּילוּ בִקְצָתָם שֵׁמוֹת נִרְדָּפִים מִכָּל מָקוֹם שַׂמְתִּי שְׁמוֹתָם כְּפִי הַמּוּרְגָּל אֶצְלֵינוּ בִּמְחוֹז אִיטַאלְיָאה ׳ וְהַנִּרְדָּפִים אֶצְלָם הֵם טַרְחָא וְטִפְּחָא שֶׁהֵם דָּבָר אֶחָד ׳ וְתַלְשָׁא וּתְלִישָׁא גְּדוֹלָה דָּבָר אֶחָד ׳ וְתַרְסָא וּתְלִישָׁא קְטַנָּה דָּבָר אֶחָד ׳ וּגְרִישִׁין וְטַרְסִיִּים דָּבָר אֶחָד ׳ וְשׁוֹפָר יָשָׁר וּמוּנַּח דָּבָר אֶחָד ׳ וְדַרְגָּא וְגַלְגַּל דָּבָר אֶחָד ׳ וּמַאֲרִיךְ וּמֵירְכָא דָּבָר אֶחָד ׳ וּתְרֵין חוּטְרִין וּשְׁנֵי מַאֲרִיכִין דָּבָר אֶחָד ׳ וְקַדְמָא וְאַשְׁלָ דָּבָר אֶחָד ׳ וְסוֹף פָּסוּק וְסִילּוּק דָּבָר אֶחָד ׳ וִיְתִיב וְשׁוֹפָר מוּקְדָּם דָּבָר אֶחָד ׳ וּפָזֵר גָּדוֹל וְקַרְנֵי פָרָה דָּבָר אֶחָד עַל פִּי הַקַּדְמוֹנִים וּמַה שֶּׁאָנוּ קוֹרְאִים פָּזֵר גָּדוֹל הֵם הָיוּ קוֹרְאִים פָּזֵר קָטוֹן ׳ וְסָמִיךְ וּמַקָּף דָּבָר אֶחָד ׳ וּסְגוֹלְתָּא וּשְׁרֵי דָּבָר אֶחָד ׃

ונתחיל רִאשׁוֹנָה מֵהַזַּרְקָא וְנֹאמַר כִּי שֵׁם זַרְקָא הוּא כְּלִי זַיִין שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים הַקַּדְמוֹנִים שֶׁהָיָה חֶבֶל עִם סְבוּבֵי בַּרְזֶל בְּרֹאשׁוֹ וְהָיוּ בְּבֵית יָד זוֹרְקִים אוֹתוֹ וּמַכִּים ׳ וְלָכֵן צוּרַת הַטַּעַם הַזֶּה כִּדְמוּת חֶבֶל יוֹצֵא לְמַעְלָה מִסּוֹף הַתֵּיבָה וְהוֹלֵךְ לְצַד יָמִין מוּל תְּחִלָּתָהּ וְכָל עוֹד שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הוּא יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וּבַסּוֹף יֵשׁ עִגּוּל בִּלְתִּי שָׁלֵם וַחֲצִי עִגּוּל בְּתוֹכוֹ ׃ וּשְׁמוֹ וְצוּרָתוֹ דּוֹמִים לִנְגִינָתוֹ כִּי הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מַתְחֶלֶת בְּקוֹל נָמוּךְ וְהוֹלֶכֶת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת וּמִתְגַּדֶּלֶת לְמַעְלָה וּבַסּוֹף עוֹשָׂה כִּדְמוּת סְבוּבִים בִּלְתִּי שְׁלֵמִים כִּמְבוֹאָר לַמַּשְׂכִּילִים ׃

סגולה נִקְרֵאת כֵּן יַעַן כִּי הִיא בַּטְּעָמִים כִּדְמוּת סְגוּלַּת מְלָכִים וְצוּרָתָהּ תָּעִיד עַל זֶה כִּי הִיא בַּעֲלַת שָׁלשׁ נְקוּדוֹת כִּדְמוּת הַסְּגוּלָּה הַנַּעֲשֵׂית מִשְּׁלשָׁה אֲבָנִים טוֹבוֹת ׳ וּמְקוֹמָהּ לְמַעְלָה

בְּסוֹף הַתֵּיבָה׃ וּנְגִינָתָהּ הִיא בְּהֶפְסֵק כְּאִלּוּ הָאָדָם יִמְצָא סְגוּלָה וְאֶבֶן יְקָרָה וְיַבִּיט בָּהּ וְיַפְסִיק מִכָּל עֲסָקָיו וְיֶחֱנֶה שָׁמָּה וְלָכֵן הַקַּדְמוֹנִים קוֹרְאִים לָזֶה הַטַּעַם שְׁרֵי שֶׁהוּא תַּרְגּוּם חוֹנֶה וְהוּא הֶפֶךְ הַסְּגוֹל שֶׁהוּא נְקוּדָה מֵהַנְּקוּדוֹת כִּי בַּסֶּגוֹל הַנְּקוּדָה שֶׁבֵּין הַשְּׁתֵּי נְקוּדוֹת לְמַטָּה וּבָזוֹ לְמַעְלָה׃ וְאוּלַי שֶׁהוּא כֵּן לְהַפְרִישָׁהּ מִן הַסֶּגוֹל שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת בְּטוּר הָעֶלְיוֹן בַּתֵּיבָה שֶׁהִיא עַל הַתֵּיבָה שֶׁבָּהּ הַטַּעַם הַזֶּה׃ וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁרָצוּ שֶׁשֵּׁם הַסְּגוֹלָה בִּטְעָמִים נִגְזַר מִן הַסֶּגוֹל בִּנְקוּדוֹת כִּי נַעֲשָׂה כָּמוֹהוּ בַּעַל שָׁלֹשׁ נְקוּדוֹת אֶלָּא שֶׁזֶּה מְהוּפָּךְ וְזֶה יָשָׁר׃ וְנוּכַל לוֹמַר גַּם כֵּן שֶׁנִּקְרֵאת כֵּן כִּי הִיא כִּדְמוּת שְׁלֹשָׁה גַּרְעִינֵי עֲנָבִים כִּי הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי בַּשִּׁילוּ אַתְכְּלָהָא סְגוּלְיָיא׃

פָּזֵר גָּדוֹל נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מְפַזֵּר הַקּוֹל׃ וְצוּרָתוֹ קַו יָשָׁר עַל הַתֵּיבָה וְאַחַר כָּךְ יוֹצֵא מִמֶּחֱצִיתוֹ לְצַד יָמִין קַו חוֹתֵךְ נוֹטֶה לְצַד מַעְלָה׃ וּנְגִינָתוֹ הִיא הֲרָמַת קוֹל וְאַחַר הַהֲרָמָה הַהִיא יֵצֵא קוֹל אַחֵר מִן הַצַּד כְּאִלּוּ חוֹתֵךְ הַקּוֹל הָרִאשׁוֹן וְהוֹלֵךְ לְצַד מַעְלָה בִּקְצָת כְּאִלּוּ מְפַזֵּר אוֹתוֹ עַד שֶׁשְּׁמוֹ וְצוּרָתוֹ וּנְגִינָתוֹ דּוֹמִים זֶה לָזֶה׃

קַרְנֵי פָרָה נִקְרָא כֵּן כִּי צוּרָתוֹ כְּקַרְנֵי פָרָה וְהוּא כִּי יָצְאוּ מִן הַתֵּיבָה לְמַעְלָה שְׁנֵי קַוִּים מִזָּוִית אַחַת זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל וּבְרֹאשׁ שְׁנֵי הַקַּוִּים עִגּוּל לְכָל אֶחָד מֵהֶם׃ וּנְגִינָתוֹ קְרוֹבָה וְכִמְעַט נְגִינַת הַפָּזֵר גָּדוֹל רַק עִם חוֹזֶק גָּדוֹל מֵהַפָּזֵר וְהִתְחַלְּפוּת מָה וְרַעַד כְּאִלּוּ הַקּוֹל יֵרָאֶה שְׁתַּיִם עִם סִבּוּב בְּסוֹפָם עַד שֶׁהַשֵּׁם וְהַצּוּרָה וְהַנְּגִינָה דּוֹמִים׃

תְּלִשָׁא נִקְרָא כֵּן כְּאִלּוּ תּוֹלֵשׁ הַקּוֹל מֵעוֹמֶק וְצוּרָתוֹ תָּמִיד עָלָיו כִּי הוּא קַו מַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַתֵּיבָה וְעוֹלֶה לְמַעְלָה עִם נְטִיָּה מָה לְיָמִין וּבְרֹאשׁוֹ עִגּוּל׃ וּנְגִינָתוֹ תָּמִיד גַּם כֵּן כִּי מַתְחֶלֶת בְּקוֹל נָמוּךְ וְאַחַר מִתְחַזֶּקֶת וּמַאֲרֶכֶת וּבָאַחֲרוֹנָה עוֹשָׂה סִבּוּב מָה׃

אַזְלָא נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא הוֹלֵךְ וּמִתְקַיֵּם בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ׃ וְצוּרָתוֹ תָּמִיד עָלָיו כִּי הוּא קַו יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַתֵּיבָה מִצַּד

In fine dictionis. Cantus uero eius est pausa ac si hō repiret pe
culium & gēmā:[2] & eam inspiceret & cessaret ab omnibus ope
ribus suis: & ibi pausam faceret: & ideo antiqui [3] appellauerūt
hunc accentū שדי: quod est interpretatione arāmea הונה idest
pausans. Et est oppositū סגול [4] puncti ex pūctis: nam in סגול pū
ctum quod est inter duo alia pūcta est inferius: & hic est [5] supe
rius: & forte est hoc modo ad differentiā סגול quod possit esse
in virgula [6] superiori in dictiōe quæ est supra dictionē in qua
est accentus iste. Et sunt aliqui qui volunt [7] ꝙ nomen סגולה in
accentibus deriuatur a seghol in punctis: nam est sicut ipsum
[8] ex tribus pūctis: nisi ꝙ hoc est reuersum: & hoc est rectum.
Et possumus dicere etiam ꝙ sic [9] appellatur quoniā est ad simi
litudinem trium granorum vuæ: nam כי הבשילו [10] אשכלותיה ענבים
maturuerūt vuę: iterptatio Hierosolomitana est בשילו אתכלהא
סגולייא. [11] ¶ פזר גדול dispsor magnus: dicit̄ sic qm̄ dispargit
vocem. Figura autem eius est virgula [12] recta super dictionē:
& exit a medietate eius [13] uersus dexterā linea intersecans eam
declinans sursum. Cantus uero eius est eleuatio vocis: & post
[14] eleuationem eius exit alia vox a latere quasi intersecans vo-
cem primā [15] tēdens quidem sursum aliqualiter quasi dispgēs
eam: adeo ꝙ nomen & figura & cantus eius [16] conueniunt.
[17] ¶ קרני פרה cornua vaccæ: dicit̄ sic quoniā figura eius est si-
cut cornua vaccæ: videlicet ꝙ [18] exeunt a dictione sursum duę
virgulę ab eodem angulo. [19] vna quidem ad dexterā: alia vero
ad sinistram: & in capite vniuscuiusq; earū est circulus. [20] Can
tus uero eius est quasi similis cantui dispsoris magni: licet cū
maiori vi & aliqua [21] diuersitate & tremore quasi videat̄ vox
duplicata cum quodam circulo in fine: adeo ꝙ [22] nomē: figu
ra: & cantus conueniunt.
[23] ¶ תלשא eradicator: sic dicitur ac si eradicaret vocem a p-
fundo. Figura autem eius testatur: [24] qm̄ est virgula īcipiens a
principio dictiōis [25] ascēdens sursum cū inclinatiōe aliqua ad
dexteram: & in capite eius est circulus. Cantus quoq; testatur
[26] quoniam incipit cum sūmissa voce: & deinde vigoratur &
prolongatur: & in fine facit [27] circulum quēdam.
[28] ¶ אזלא ambulās: dr̄ sic qm̄ ambulat & firmat̄ in loco alto. Fi
gura aūt eius [29] testat̄ qm̄ est virgula excipiēs sursū a dictiōe a
sinistro

sinistro in dexterum quasi ambularet & retro quidē ut ibi sta-
ret. Cantus quoq; hoc indicat [2] quoniam est prosequens can-
tum antecedentis quod ambulat uersus ante: hoc uero retro:
[3]& pausat & firmatur in loco alto.

[4] ¶ רבי'ע iminens: sic dicitur quoniam equitat & iminet supra dictionem: nam est [5] punctū positum supra eam in medio lrae ad faciendū differētiā iter ipm [6]& iter holem: qđ est iter duas lras. Cantus uero eius est cantus ambulātis & magis [7]eo: nā fit cū vigore quodam in fine: & ideo vsi sunt punctuātes [8] facere hoc punctū grossius cæteris pūctis positis desuper [9] ut holem & signū sciboleth & cætera: & sunt aliqui qui dicūt q̄ deriuat̄ [10]ab ארבע quatuor: cui quidem non conuenit res ipsa.

[11]¶ שני גרישין duo expulsores: dicit̄ sic: qm̄ expellit & impellit vocem. [12]Figura autē eius testatur: qm̄ sunt duæ virgul[13]ę op-positę adinuicē desuper tendentes a sinistro ad dexterum ac si esset ambulans [14]duplicatū. Cantus uero eius est cantus ambulantis cum duplicatione quadā: attamē minus iminente: [15] nā iminens iminet & excedit oēs in cantu ac figura.

[16]¶ Expulsor uero est vna virgula virgulaꝝ duoꝝ expulsoꝝ: & cantus eius est sicut cantus eoꝝ: [17] sed non cū tanta vi: nam in cantu eius est vnus motus: [18]in cantu uero eorū duo. Figura autē eius est figura ambulātis: & differunt in re ipa quoniā quādo [19] minister fuerit in littera prima dictionis p̄cedentis: minister quidē erit [20]cornu rectum: & accentus subsequēs appellabit̄ expulsor seu duo expulsores si fuerint duæ [21] uirgulæ: si uero minister non fuerit in lra prima: tunc accentus subsequens erit [22] ambulans ut ויקח תרח & accepit terah: & quod diximus de duabus dictionibus intelligitur de vna [23]& eadem quando in ea fuerint minister & accentus: nam inspiciendum est lræ ministri [24] ut ונתת: & s̄m eum erit expulsor aut ambulās.

[25]¶ פסק disiungens: dicit̄ sic quia disiungit inter dictionem & dictionē. Et figura eius [26] quæ est baculus existens inter dictionem & dictionē testatur: & nullum habet [27] cantū nisi cantum disiunctionis.

[28]¶ זקף גדול erectus magnus: dr̄ sic quia eleuat vocē sursum maxime: [29] & postea facit duos saltus acutos. Figura autē eius

testatur

שְׂמֹאל לְצַד יָמִין כְּאִלּוּ הוֹלֵךְ וְשָׁב לְאָחוֹר לַעֲמוֹד בּוֹ ׳ וּנְגִינָתוֹ תּוֹרֶה זֹאת כִּי הִיא נִמְשֶׁכֶת לִנְגִינַת הַקַּדְמָא שֶׁהוֹלֶכֶת לְפָנִים וְזֹאת תֵּלֵךְ לְאָחוֹר וְתַפְסִיק וְתַעֲמוֹד בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ ׃

רביע

נִקְרָא כֵּן יַעַן הוּא רוֹכֵב וְרוֹבֵעַ עַל הַתֵּיבָה כִּי הוּא נְקוּדָּה מוּשֶּׂמֶת עָלֶיהָ בְּאֶמְצַע הָאוֹת לְהַפְרִישׁ בֵּינָהּ וּבֵין הַחוֹלָם שֶׁהוּא בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת ׳ וּנְגִינָתָהּ כִּנְגִינַת הָאַזְלָא וְיוֹתֵר מִמֶּנָּה כִּי הִיא נַעֲשֵׂית עִם חוֹזֶק מָה בְּאַחֲרוֹנָה וְלָכֵן נָהֲגוּ הַמְנַקְּדִים לַעֲשׂוֹת הַנְּקוּדָּה הַזֹּאת גַּסָּה יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַנְּקוּדּוֹת הַמּוּשָּׂמוֹת לְמַעְלָה כְּמוֹ הַחוֹלָם וְסִימָן הַשִּׁבּוֹלֶת וְזוּלָתָם ׳ וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאָמְרוּ שֶׁהוּא נִגְזַר מֵאַרְבַּע וְהָעִנְיָן בִּלְתִּי מַסְכִּים לְדִבּוּרָם זֶה ׃

שני גרישין

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מְגָרֵשׁ וְדוֹחֵק הַקּוֹל ׳ וְצוּרָתוֹ תָּעִיד עַל זֶה כִּי הִיא שְׁנֵי קַוִּים נְכוֹחִיִּים זֶה בְּצַד זֶה לְמַעְלָה הוֹלְכִים מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּאִלּוּ הִיא אַזְלָא כְּפוּלָה ׳ וּנְגִינָתָהּ כִּנְגִינַת הָאַזְלָא עִם הַכֶּפֶל מָה אַךְ פָּחוֹת מִן הָרְבִיעַ כִּי הָרְבִיעַ רוֹבֵעַ וְעוֹלֶה עַל כֻּלָּם בִּנְגִינָתוֹ וּבְצוּרָתוֹ ׃

והגריש

הוּא קַו אֶחָד מִקַּוֵּי הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינָתָן אַךְ לֹא עִם כָּל כַּךְ חוֹזֶק כִּי בִּנְגִינָתוֹ תְּנוּעָה אַחַת וּבָהֶם שְׁתַּיִם ׳ וְצוּרָתוֹ כְּצוּרַת הָאַזְלָא וְיִתְחַלְּפוּ בְּעִנְיָן וְזֶה כִּי כַּאֲשֶׁר הַמְשָׁרֵת יִהְיֶה בְּאוֹת הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת הִנֵּה הַמְשָׁרֶתֶת יִהְיֶה שׁוֹפָר יָשָׁר וְהַטַּעַם הַנִּמְשָׁךְ יִקָּרֵא גֵּרִישׁ אוֹ שְׁנֵי גְּרִישִׁין אִם יִהְיוּ שְׁנֵי קַוִּים וְאִם לֹא יִהְיֶה הַמְשָׁרֵת בְּאוֹת הָרִאשׁוֹן הִנֵּה הַטַּעַם הַנִּמְשָׁךְ יִהְיֶה אַזְלָא כְּמוֹ וַיִּקַּח תֶּרַח ׳ וּמָה שֶּׁאָמַרְנוּ בִּשְׁתֵּי תֵיבוֹת יוּבַן בְּתֵיבָה אַחַת בְּעִינָהּ כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ בָהּ הַמְשָׁרֵת וְהַטַּעַם כִּי רָאוּי לְהַבִּיט בְּאוֹת הַמְשָׁרֵת כְּמוֹ וְנָתַתָּ וְעַל פִּיו יִהְיֶה גָּרִישׁ אוֹ אַזְלָא ׃

פסק ׀

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מַפְסִיק בֵּין תֵּיבָה לְתֵיבָה ׳ וְצוּרָתוֹ שֶׁהִיא מַקֵּל עוֹמֵד בֵּין תֵּיבָה לְתֵיבָה יָעִיד עָלָיו וְאֵין לוֹ נְגִינָה רַק נְגִינַת הַפְּסֵק ׃

זקף גדול

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מַגְבִּיהַּ הַקּוֹל לְמַעְלָה בְּיוֹתֵר וְאַחַר עוֹשֶׂה שְׁנֵי דִלּוּגִים חַדִּים ׳ וְצוּרָתוֹ

מְעִידָה עָלָיו כִּי הִיא קַו יָשָׁר עִם שְׁתֵּי נְקוּדוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ כִּדְמוּת שְׁוָא בְּצִדּוֹ לְצַד יָמִין מַה שֶׁהַקָּטוֹן הוּא שְׁתֵּי נְקוּדוֹת לְבַד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אַחַר כֵּן · וּנְגִינָתוֹ בַּתְּחִלָּה מַאֲרִיךְ בְּהַגְבָּהַת הַקּוֹל וְאַחַר עוֹשֶׂה שְׁנֵי דִלּוּגִים וְעוֹמֵד מַה שֶּׁבַּקָּטוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי דִלּוּגִים לְבַד וְעוֹמֵד · עַד שֶׁהַצּוּרָה וְהַנְּגִינָה מְעִידִים עַל שְׁמוֹ ׃

פשט נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא פּוֹשֵׁט וּמַמְשִׁיךְ וּמַטֶּה הַתֵּיבָה עִם קִיּוּם מַה עַד הַגִּיעָהּ לְזָקֵף קָטוֹן שֶׁהוּא הַהֶפְסֵק · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עָלָיו כִּי הִיא קַו יוֹצֵא לְמַעְלָה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל מוּל הַזָּקֵף קָטוֹן שֶׁיּוֹרֶה נְטִיָּיה אֵלָיו עִם הָעֲמָדָה מָה · וְצוּרָתוֹ כְּצוּרַת הַקַּדְמָא וְיִתְחַלְּפוּ כִּי הַקַּדְמָא לְעוֹלָם יוּשַׂם בִּתְחִלַּת הַתֵּיבָה בָּאוֹת הָרָאוּי לוֹ הַטַּעַם אַךְ הַפַּשְׁטָא אִם הַגֶּזֶר הַנִּמְשַׁךְ לֹא יְקַבֵּל הַטַּעַם אָז יוּרְשְׁמוּ בַּתֵּיבָה שְׁנֵי קַוִּים וְהֵם שְׁנֵי פַּשְׁטִין כְּמוֹ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם · וּנְגִינָתוֹ קוֹל מָה מִבְּלִי סִבּוּב כְּאִלּוּ הוּא נַח וּמַמְתִּין חֲבֵירוֹ שֶׁהוּא הַזָּקֵף קָטוֹן · וּנְגִינַת הַשְּׁנֵי פַּשְׁטִין נְגִינַת הַפָּשֵׁט רַק עִם חוֹזֶק יוֹתֵר לִהְיוֹת הַתְּנוּעָה כְּפוּלָה וְתִבָּדֵל צוּרָתָן מִצּוּרַת הַשְּׁנֵי גְּרִישִׁין כִּי הַשְּׁנֵי גְּרִישִׁין בָּם שְׁנֵי קַוִּים קְרוֹבִים זֶה לָזֶה מִשְּׂמֹאל לְיָמִין וְהַשְּׁנֵי פַּשְׁטִין הַקַּוִּים בָּם הֵם רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה וְהוֹלְכִים מִיָּמִין לִשְׂמֹאל ׃

זקף קטון נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מַגְבִּיהַּ הַקּוֹל אַךְ לֹא בְּיוֹתֵר כְּזָקֵף גָּדוֹל · וְצוּרָתוֹ גַּם כֵּן מְעִידָה כִּי הִיא שְׁתֵּי נְקוּדוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ כִּדְמוּת שְׁוָא מִבְּלִי קַו · וּנְגִינָתוֹ הַגְבָּהַת הַקּוֹל אַךְ לֹא הַרְבֵּה עִם שְׁנֵי הֶפְסֵקִים ׃

טרחא נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא טוֹרֵחַ וְלוֹאֶה בַּדֶּרֶךְ וְלָכֵן צוּרָתוֹ קַו תַּחַת הַתֵּיבָה בַּאֲלַכְסוֹנוּת מַתְחִיל מֵהַתֵּיבָה מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּאִלּוּ הוּא נָסוֹג לְאָחוֹר כְּלוֹאֶה · וּנְגִינָתוֹ מְעִידָה עַל זֶה כִּי הִיא קוֹל נָמוֹךְ וּמַפְסִיק כְּאִלּוּ שָׁב לְאָחוֹר · וֶהֱיוֹתוֹ תַּחַת הַתֵּיבָה וְלֹא לְמַעְלָה כַּאֲחֵרִים שֶׁזְּכַרְנוּ יוֹרֶה עַל שֶׁהַנְּגִינָה רָפָה וְנִכְנַעַת מִבְּלִי הֲרָמַת קוֹל ׃

אתנחתא נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא מְנוּחָה עִם אֲנָחָה כִּדְמוּת הָאָדָם שֶׁטָּרַח וְאַחַר יֵשֵׁב וְיֵאָנַח · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא לְמַטָּה מִן הַתֵּיבָה חֲתִיכַת קַו סְבוּבִי מִיָּמִין וַחֲתִיכַת קַו

סבובי

testatur quoniã est virgula directa cum duobus punctis: vnũ quidẽ supra aliud sicut sceua[2] in latere dextero: id quod in paruo erecta sunt duo pũcta tantum ut postea dicemus.[3] Cantus uero eius est ꝙ in initio prolõgatur in eleuatione vocis: & postea facit duos saltus[4] & firmatur: id qđ in paruo facit duos saltus tantum & firmatur: itaq figura[5] & cantus testant̃ nomini.

[6] ℂ פשטא extensus: dicitur sic quoniam extendit & prolongat & inclinat dictionẽ cum[7] firmatione quadã usq quo deueniat ad erectum paruum qui est pausa.[8] Figura aũt eius testatur quoniam est virgula exiens desuper a dextero in sinistrum uersus erectum[9] paruũ: quod indicat inclinationẽ ad eam cũ firmatiõe quadã. Figura uero eius est sicut figura antecedẽtis:[10] differunt tamen quoniam antecedẽs semꝑ ponit̃ in initio dictionis in littera vbi cõpetit ei[11] accentus: extensus uero si syllaba subsequens non receperit accentum: tunc figurantur[12] in dictione duæ virgulæ: & sunt duo extẽsi ut שמי השמים. Cantus uero eius est vox quędam[13] absq circulo quasi quiescẽs expectãs quidem socium qui est erectus paruus. Cãtus[14] autem duorũ extensorum est cantus extensi licet cum maiori vi cum motus sit duplicatus.[15] Differt autem figura eorum a figura duorũ expulsorum: quoniam in duobus expulsoribus duæ virgulæ sunt[16] vicinæ adinuicẽ a sinistro ad dextrum: in duobus uero extensis virgulæ sunt distantes[17] ab inuicem tendentes quidẽ a dextero in sinistrum.

[18] ℂ זקף קטן erectus paruus: dicitur sic quoniam eleuat vocẽ: sed nõ nimis[19] ut erectus magnus. Figura quoq eius testatur qm̃ sũt[20] duo pũcta: vnũ qdẽ sup aliud ut sceua absq uirgula. Cãtus ãt eius ẽ eleuatio vocis[21] sed nõ nimis cũ duab⁹ pausis.

[22] ℂ טרחא labor: dicitur sic qm̃ laborat & est fessus in via: & iõ figura eius est virgula[23] sub dictione trãsuersal'r: incipiẽs qdẽ a dictiõe a sinistro[24] in dexterũ ac si retroiret tanq̃ fessus. Cantus quoq testat̃ qm̃ ẽ[25] vox sũmissa & pausans ac si retroiret. Et esse sub dictione & non supra[26] ut supradicti indicat sũmissionem cantus & humilitatẽ eius absq eleuatione uocis.

[27] ℂ אתנחתא pausa suspiratõis: dr̃ sic qm̃ ẽ qes cũ suspiratõe ut[28] hõ q laborauit deĩde sedet & suspirat. Figura ãt ei⁹[29] testat̃ qm̃ sub dictõe ẽ portio lineę circularis a dextro & portio lineę

circularis

circularis a sinistro: & desuper uersus sinistrum ẽ sicut apex in loco coniunctionis earũ: [2] & quasi esset scutella reuersa: & ideo appellant eum סגולתא .i. scutellam reuersam: licet [3] appropriauerint hoc nõmẽ ei quod est in principio uersus ut dicemus postea: & est quasi [4] suspiratio hominis q laborauit & sedet. Cantus quoq; huic assimilat̃ qm̃ est pausa [5] maior pausa erecti parui: in pausa quoq; ipsa est suspiratio quædã: ac etiã cum [6] voce sũmissa & humili qđ indicat̃ ex eo ꝙ est sub dictione ut labor.

[7] ℭ תביר frangens: dicit̃ sic qm̃ est fractio eius quod p̃cessit ex voce [8] ambulantis & expulsorũ ac ĩminentis: quorum mos est præcedere [9] eum: & etiam gradus .i. gradus scalæ. Figura autẽ eius testatur quoniam [10] est sub dictione portio circuli cũ puncto existente uersus supra tangente quidẽ in medio [11] ac si frãgeret eam. Et cantus eius est cantus vocis fractę cum circulo quodam nõ [12] cõpleto ac si aliquid in mediũ ingrederet̃ ut patet intelligenti.

[13] ℭ שלשלת cathena: dicitur sic qm̃ fit ut cathena: & ut serra ex vno latere. [14] Et figura eius quæ talis est testatur. Et magis [15] & magis testatur eius cantus: quia sunt multæ pausæ cum eleuatione vocis: & ideo supra [16] dictionem p̃cęteris accentibus. Et hæc sufficiant quoad sexdecim accentus reges.

[17] ℭ Loquentes aũt de ministris dicimus. שופר ישר cornu rectum: vocatur [18] sic qm̃ est ut cornu tortum incipiẽs quidem a dextro [19] in sinistrũ. Et figura eius testatur: sic etiam & cantus quoniã est ꝓtrahens [20] sermonẽ: & incipit cum voce sũmissa: & deinde extẽdit̃ in voce illa quasi ambularet [21] a dextro in sinistrum: & ideo appellauerunt eum cornu ambulans.

[22] ℭ שופר מהופך cornu reuersum: dicitur sic quoniam est sicut cornu: [23] nisi ꝙ est reuersum: nam ipsum ambulat [24] a sinistro ad dexterum sicut rectum ambulat a dextero in sinistrum. Et aliqui appellauerunt [25] id cornu stans quasi retroiens & firmans aliqualiter. Et cantus eius est [26] cantus recti apud vulgus. Attamen debet esse cum quadam pausicula magis q̃ rectum [27] in rei ueritate. Aliqui tamen ponunt duas alias species cornu: [28] & sunt cornu sustinens & cornu exaltatum: cornu autem sustinens est cornu rectum: quod [29] erit in prima littera dictionis p̃cedẽtis erectum paruum ut ארבר רגע subito loquar

Hieremiæ

סְבוּבִי מִשְּׂמֹאל וּלְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל כִּדְמוּת קוֹץ בִּמְקוֹם חִבּוּרָם וּכְאִלּוּ הִיא קְעָרָה כְּפוּיָה עַל פִּיהָ וְלָכֵן קוֹרְאִין אוֹתוֹ סַחְפָּא · הָאֱמֶת שֶׁיִּיחֲדוּ זֶה הַשֵּׁם לַאֲשֶׁר בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וְהוּא כִּדְמוּת עֲשִׂיַּית אֶתְנָחָה מֵהָאִישׁ שֶׁטָּרַח וְיוֹשֵׁב · וּנְגִינָתוֹ דּוֹמָה לָזֶה כִּי הִיא הֶפְסֵק גָּדוֹל מִן הֶפְסֵק הַזָּקֵף קָטוֹן וּבְהֶפְסֵק הַהוּא יֵשׁ אֲנָחָה מָה · וְגַם עִם קוֹל נָמוּךְ וְנִכְנַע מַה שֶּׁיּוֹרֶה עָלָיו הֱיוֹתוֹ תַּחַת הַתֵּיבָה כְּמוֹ הַטַּרְחָא ׃

תביר

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא שְׁבִירָה לְמָה שֶּׁקָּדַם אֵלָיו מִקּוֹל הָאַזְלָא וְהַגְּרִישִׁין וְהָרְבִיעַ שֶׁמַּדְרִכִּם לְהַקְדִּים אֵלָיו וְגַם הַדַּרְגָּא שֶׁהוּא מַדְרֵגוֹת הַסּוּלָם · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עָלָיו כִּי הוּא תַּחַת הַתֵּיבָה חֲתִיכַת עִגּוּל עִם נְקוּדָּה מוּל מַעְלָה נוֹגַעַת בְּאֶמְצַע כְּאִלּוּ שׁוֹבֵר אוֹתָהּ · וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת קוֹל שָׁבוּר עִם סִבּוּב מָה בִּלְתִּי שָׁלֵם כְּאִלּוּ נִכְנַס דָּבָר בְּאֶמְצַע כִּמְבוֹאָר לַמַּשְׂכִּיל ׃

שלשלת

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כְּשַׁלְשֶׁלֶת וּכְמָסוּר מִצַּד אֶחָד · וְצוּרָתוֹ שֶׁהִיא כֵּן מְעִידָה עָלָיו · וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר נְגִינָתוֹ שֶׁהִיא הֶפְסֵקִים רַבִּים עִם הֲרָמַת הַקּוֹל וְלָכֵן הִיא לְמַעְלָה מִן הַתֵּיבָה מִבֵּין יֶתֶר הַטְּעָמִים · וְדַי בָּזֶה לְשִׁשָּׁה עָשָׂר טַעֲמֵי הַמְּלָכִים ׃

ואמנם

בְּדַבְּרֵנוּ מֵהַמְשָׁרְתִים נֹאמַר כִּי הַשּׁוֹפָר יָשָׁר נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כִּדְמוּת שׁוֹפָר כָּפוּף מַתְחִיל מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עַל זֶה · וּנְגִינָתוֹ גַּם כֵּן כִּי הִיא מַמְשֶׁכֶת הַמַּאֲמָר וּמַתְחֶלֶת בְּקוֹל נָמוּךְ וְאַחַר תִּתְפַּשֵּׁט בַּקּוֹל הַהוּא כְּאִלּוּ הוֹלֶכֶת מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וְלָכֵן קְרָאוּהוּ שׁוֹפָר הוֹלֵךְ ׃

שופר

מְהוּפָּךְ נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כִּדְמוּת שׁוֹפָר גַּם כֵּן אֶלָּא שֶׁהוּא הָפוּךְ כִּי הוּא הוֹלֵךְ מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּמוֹ שֶׁהַיָּשָׁר הוֹלֵךְ מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וּקְרָאוּהוּ קְצָת אֲנָשִׁים שׁוֹפָר עוֹמֵד כְּאִלּוּ הוּא שָׁב לְאָחוֹר וְעוֹמֵד בִּקְצָת · וּנְגִינָתוֹ נְגִינַת הַיָּשָׁר עַל פִּי הֶהָמוֹן וְרָאוּי לִהְיוֹת עִם עֲמִידָה מַה יוֹתֵר מֵהַיָּשָׁר עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת ׃ וְהִנֵּה קְצָת אֲנָשִׁים שָׂמוּ שְׁנֵי מִינִים אֲחֵרִים מִשּׁוֹפָר וְהֵם שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל וְשׁוֹפָר עִלּוּי · וְהַשּׁוֹפָר מְכַרְבֵּל הוּא הַמּוּנָח אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת לְזָקֵף קָטוֹן כְּמוֹ רֶגַע אֲדַבֵּר

בירמיה סימן יח · וקצת אנשים אמרו שלא יהיה מכרבל אם לא יהיו שני מונחים וזקף קטון בשלשה תבות · וקצתם אמרו שהראשון מכרבל והשני עלוי לפני זקף קטון כמו אשר יצא ממעיך בראשית סימן טו · ואז יצדק הכלל שהמונח אחר האות הראשון יקרא עלוי כאשר יושם לפני זרקא או אתנח אבל אם לפני יתר המלכים יקרא ישר · ואם יבואו שני עלויים הנה הראשון יקרא מכרבל בין שיונח באות הראשון בין בשני ויקרא המשרת השני שופר עלוי · ובדברנו בזקף קטון נדבר מהם · וצורת המכרבל והעלוי צורת השופר ישר ממש הפך המהופך רצוני מימין לשמאל · ואולי נקרא מכרבל כי הוא ככברה מחבב ותולה ברעדה מה עם המשכתו · ועלוי נקרא כן כי הוא המשרת המעולה רואה פני המלך על זולתו · ונגינתם נגינת הישר והמהופך להמשיך הדברים וביחוד להיותם נכנסים לפני הזקף קטון מקום הפשט ולפעמים לפני האתנח :

ירח

בן יומו נקרא כן כי הוא חצי עגול כדמות ירח בלתי שלמה ונגינתו כנגינת השופר ישר לשרת הקרני פרה כמו שנאמר אחר כן :

תרסא

נקרא כן כי הוא כדמות תריס ומגן וצנה להיותו סמוך עם התיבה הבאה לאחריה בקריאה בין קדמא אזלא בין שני גרישין בין פשט או תביר · וצורתו תעיד עליו כי היא קו משוך עם עגול בראשו מסוף התיבה מימין לשמאל לא למעלה במוחלט רק נטוי למטה מול אותיות התיבה הנמשכת · ולהיותו בצורת התלשא נגינתו כנגינת התלשא אך אמנם יבדל ממנו במקום כי מקום התלשא תחלת התיבה ומקום התרסא סוף התיבה · והוא משרת כי יסמך עם תיבה הבאה לאחריו בקריאה מה שהתלשא לא יסמך עמה כלל בקריאה · ובזה ביחוד יבדלו מלבד מקום הטעם · ומפני זה נתיחדו שני טעמים אלו להיות שנים אף שנגינתם אחת וצורתם אחת :

קדמא

נקרא כן כי הוא קודם לאזלא ואליו יבוא · וצורתו מעידה כי היא קו משוך

Hieremiæ caplo.xviii.& aliqui dicunt ꝙ nõ erit ſuſtinens niſi [2]fuerint duo cornua recta:& erectus paruus in tribus dictionibus:& aliqui dicunt ꝙ primum erit [3] ſuſtinens: ſecũdum uero exaltatum ante erectũ paruum ut אשר יצא טמעיך qui egredietur de vtero tuo Geneſi [4] capitulo.xv.& tũc ꝓcedit illa regula ꝙ cornu rectum poſt primã litteram appellatur exaltatũ [5] qm̃ ponit̃ ante ſparſorẽ ſeu pauſam ſuſpirationis:ſed ſi ante alios reges dicitur [6]rectum:& ſi fuerint duo exaltata: primũ quidẽ dicitur ſuſtinens tam ponatur [7]in prima littera q̃ in ſecunda: & dicitur miniſter ſecũdus cornu exaltatũ:& loquẽtes [8] de paruo erecto de eis ſermonem habebimus.Figura autem ſuſtinẽtis & exaltati eſt figura cornu recti [9] in oppoſitum figuræ cornu reuerſi.i.a dextro in ſiniſtrũ:& forte dicit̃ מרכבל.i.ſuſtinẽs: quia [10] tanq̃ ככברה.i.cribrum circuit & ſuſtinet tremore quodã cum protractione ſua.Exaltatum autem dicitur [11] quoniam eſt miniſter exaltatus videns faciem regis præceteris.Cantus aũt eorum eſt [12] cantus recti & reuerſi ad protrahendũ res:& præcipue quia ingrediuntur ante [13]erectum paruum loco extenſi: & aliquando ante pauſam ſuſpirationis.

[14]¶ ירח בן יומו luna vnius diei:dicit̃ ſic quoniã eſt ſemicirculus ut luna nõ [15]completa.Cantus autem eius eſt cantus cornu recti adminiſtrandum cornibus [16] vaccæ ut dicemus poſtea.

[17] ¶ תרסא ſcutũ:dicitur ſic quia eſt tanq̃ parma:ſcutũ: & parmula cũ fuerit [18] cõtiuuatũ dictioni ſubſequẽti in lectura tam [19]añcedẽti & ambulãti q̃ duobus expulſoribus q̃ etiã extenſo ſeu [20] frangenti.Figura autem eius teſtatur quoniam eſt virgula protracta cum circulo in capite a fine [21] dictionis a dextero in ſiniſtrum:non autem ad ſupra ſimpliciter ſed inclinatione quadam deorſum uerſus [22]litteras dictionis proſequentis : & cum fuerit in figura eradicatoris cantus eius eſt ſicut cantus [23]eradicatoris:differunt tamen in loco:quia locus eradicatoris eſt initium dictionis: [24] locus uero ſcuti eſt finis dictionis. Eſt autẽ miniſter qm̃ cõtinuatur dictioni ſubſequẽti [25]in lectura:eradicator uero nõ cõtinuat̃ ei oĩo in lectura:& in hoc [26]p̃cipue differũt p̃ter locũ accẽtus:& ꝓpterea fuerũt hi accẽtus duo: [27]licet cantus eorum ſit idem & figura eadem.

[28]¶ קדמא antecedẽs:dicitur ſic qm̃ antecedit ambulantem & ad eum [29] deuenit. Figura autẽ teſtat̃ qm̃ eſt uirgula ꝓtracta

sursum a dextero in sinistrum tanq̄ iens ad ambulantē qui est a sinistro ad dexterum[2] ut diximus. Cantus quoq; testat̄ quoniam non est nisi vnus motus[3] iens ad alium: & nō est stans in se: & aliqui appellāt eum[4] אשל. i. arborem: quia est tanq̄ arbor plantata.

[5] ¶ דרגא gradus: dicit̄ sic quoniam est sicut gradus scalæ. Figura autem testatur quia[6] figuratur gradus post gradū. Testatur aūt cantus[7] quia est tremulans tanq̄ scala fracta ad eundum ad frangentē: & nō est præparatio[8] stabilis ut antecedēs ad ambulantem & cornua ad cæteros accentus: & hoc patet.

[9] ¶ מאריך prolongans: dicitur sic qm̄ it in prolongationē sermonis usq; ad[10] pausam. Figura autem testatur quoniā est virgula sub dictione a dextro[11] in sinistrū ac si accederet in ꝓlongationē itineris. Cantus autem eius est cantus ꝓlongans cum voce[12] sūmissa: sed leui cū vno motu tm̄: & in hoc differt a cornibus[13] & luna vnius diei. Et hæc sufficiant ẜm posse nostrum in expositione. xvi.[14] regum &. vii. ministrorum circa nomen & figuram & cantū eorum: quoniam sunt res[15] extraneæ nō cōsideratę ab antiquis.

[16] ¶ Attamen & alii accētus sunt tanq̄ spinæ istis & loquemur de eis[17] aliqualiter. Et dicimus φ יתיב sedēs: est accētus sub dictiōe[18] cuius figura est figura cornu reuersi nec minus nec magis: differunt tamen[19] in loco tantum: nam cornu reuersum collocatur post motus & inter puncta ad[20] sinistrū: sedens uero collocatur in initio dictiōis: & quasi exit ab ea: & ideo[21] appellauerunt eum aliqui cornu antecedens quoniam est antecedens ante punctum:[22] si autē acciderit ut sit in dictione in cuius prima littera debet esse[23] accentus: sed dictioni illi continuatur alia dictio ante eā per copulā:[24] tunc sedēs nō collocabitur in loco sibi debito: nam copula faciet ambas esse dictionem[25] vnā: sed erit cornu reuersum. Et dicitur sic: quoniā est stans & sedens: demum habet[26] pausam quādam: & ratio eius est ratio extēsi aliqualiter ut dicemus. Et sunt aliqui qui dicūt φ[27] יתיב indicat reuersionem: & nō est uerum: nam reperimus in indicatione sedendi yod esse substantiale[28] in interp̄tatione arāmea ut וישב יעקב & sedit Iacob: interp̄tatio eius est ויתיב: sed ī indicatione sedēdi non oportet ponere[29] yod substātialr̄: nā וישב אל המחנה & rediit ad hospitiū: ītep̄tatio eius ē ותב למשריתא.

Cantus

למעלה מימין לשמאל כדמות הולך לאזלא אשר הוא משמאל לימין כמו שזכרנו · ונגינתו גם כן מעידה כי אינה כי אם תנועה אחת הולכת לקראת זולתה ואינה עומדת בעצמה · וקצת אנשים קראותו אשל להיותו כאילן נטוע ;

דרגא נקרא כן כי הוא כמדרגות סולם וצורתו מעידה כי הוא מצוייר מדרגה אחר מדרגה · ונגינתו מעידה כי היא נרעדת כדמות סולם רעוע ללכת אל התביר ואינו הכנה קיימת כמו הקדמא אל האזלא והשופרות אל יתר הטעמים וזה ידוע ;

מאריך נקרא כן כי הוא הולך באורך המאמר עד בואו אל ההפסק · וצורתו מעידה כי היא קו למטה מימין לשמאל כאלו הולך באורך במהלכו · ונגינתו נגינה מארכת עם קול נמוך אך היא קלה ותנועה אחת לבד · ובזה יבדל מן השופרות וירח בן יומו · וזה יספיק כפי יכולתינו בביאור הששה עשרה מלכים ושבעה משרתים בשמם וצורתם ונגינתם כי הם דברים זרים לא שערום ראשונים ;

ואולם הטעמים האחרים והם כקוצים לאלו נדבר מהם בקצת · ונאמר כי היתיב הוא טעם תחת התיבה צורתו כצורת השופר מהופך לא פחות ולא יתר · ויתחלפו לבד במקום כי השופר מהופך עומד אחר התנועות ובין הנקודות לצד שמאל והיתיב עומד בתחלת התיבה וכמעט יוצא ממנה · ולכן קראוהו קצת אנשים שופר מוקדם כי הוא מוקדם לפני הנקודה ·

ואם יקרה שיהיה בתיבה אשר באות הראשון ממנה ראוי שיהיה הטעם אך לתיבה ההיא תהיה מחוברת תיבה אחרת לפניה במקף הנה היתיב לא יהיה במקומו כראוי כי המקף יעשה שתיהן תיבה אחת רק יהיה שופר מהופך ונקרא כן כי הוא עומד ויושב ובכלל יש לו הפסק מה ודינו דין הפשט בצד מה כמו שנאמר · ויש אומרים כי יתיב לשון השבה ואינו כן שמצינו שבלשון ישיבה היוד בה עקר בתרגום כמו וישב יעקב תרגומו ויתיב אבל בלשון השבה אין שייך בה יוד לעיקר שהרי ושב אל המחנה מתרגמין ותב למשריתא ;

ונגינתו כנגינת השופרות רק עם הפסק מה וימנה עם הטעמים המפסיקים כמו שנבאר אחר כן :

תרין חוטרין נקרא כן כי צורתם שתי מקלות למטה מן התיבה זה בצד זה מימין לשמאל ונגינתן קרובה לנגינת התביר אך לא עם כל כך חוזק ורעדה ושבירה ויבדלו גם כן מן התביר כי נגינתם סמוכה לנמשכת אחריה כמו למה תעשה כה לעבדיך והתביר אינו סמוך :

לגרמיה׳ נקרא כן כי הוא כדמות עצם שבור ׳ וצורתו מעידה על זה כי הוא פסק ממש ונקרא לגרמיה כאשר הפסק הוא בין שני שופרי ישרים ואחר הישר השני רביע כמו שנבאר אחר כן ונגינתו נגינת הפסק אם תקרא נגינה כי היא הפסק מה ואין לו קול מיוחד וכאלו נשבר העצם להיותו בין שני שופרות :

סחפא הוא אתנח שבראש פסוק ׳ ונקרא כן כי הוא כדמות קערה מהופכת וכפויה על פניה :

מאיילא צורתו קו משוך מתחת התיבה קרוב לתחלתה משמאל לימין כצורת הטרחא ונקרא מאיילא בלשון ארמי ולא ידעתי למה :

סוף פסוק נקרא כן כי הוא סוף הענין ותכליתו ׳ וצורתו מעידה כי היא קו מונח מתחת התיבה קרוב לסופה כדמות קו זקוף כאלו הוא הפסק וסלוק לגמרי ׳ והטעם הזה אין לו נגינה זולת נגינה פוסקת לגמרי :

ואחר אשר דברנו בשמות הטעמים וצורתם ונגינתם נאמר כי הטעמים בכלל מהם מפסיקים ומהם אינם מפסיקים ורצוני בבלתי מפסיקים שימשכו המלה אשר סופה בו הוא לאשר אצלה ולכן נקראו משרתים ׳ והיא בעצמה החלוקה הראשונה שעשינו ממלכים ומשרתים כי המלכים מפסיקים והמשרתים בלתי מפסיקים ונספר אותם פה פעם אחרת מפאת הפסק ׳ ונאמר כי המפסיקים זרקא סגולתא פזר גדול קרני פרה תלשא אזלא שני

גרישין

Cantus autem eius est ut cantus cornuum: sed cum pausicusa
quadam: & numeratur cum accētibus[2] pausantibus ut postea
declarabimus.

[3] ℭ תרין חוטרין duo baculi: dicitur sic quoniam figura eorū est
duo baculi sub[4] dictione: vnus quidē ꝓpe alterum a dextro in
sinistrum. Et cantus eorum assimilatur[5] quasi cantui frangētis
sed non cum tanto vigore & tremore ac fractione. Et separan
tur etiam [6] a frāgente quoniam cantus eorum cōtinuatᷓ subse
quenti ut למה תעשה כה[7] לעבדיך quare facies sic seruis tuis: frāgēs
uero non continuatur.

[8] ℭ לגרמיה confringens ossa: dicitur sic quoniā est sicut os con
fractum. Figura autem eius [9] testatur quoniam est disiunctio
uere: appellatur tamen[10] cōfringens ossa quando disiunctio
fuerit inter duo cornua recta: & post ꝯm rectum[11] īminens ut
declarabitur postea. Cantus autem eius est cantus disiunctio
nis si cantus appellari potest: nam [12] est pausa quædam & non
habet vocem propriam: & quasi os cōfractum est cum fuerit
inter[13] duo cornua.

[14] ℭ כחפא scutella reuersa: est pausa suspirationis quæ est in ca
pite versus: & dicitur sic quoniam est[15] sicut scutella reuersa su
per faciem suam.

[16] ℭ מאיילא subulinū. Figura autem eius est virgula protracta
sub dictione prope initium [17] a sinistro in dexterum ut figura
laboris: & dicitur מאיילא [18] arāmeo idiomate & nescio quare.

[19] ℭ סוף פסוק finis uersus: dicitur sic quoniam est finis rei & cō
plementū eius. Figura autem[20] testatur quoniā est virgula po
sita sub dictione prope finem[21] tanq̄ linea erecta quasi eēt pau
sa & complementū totale: hic autem accentus nō habet[22] can
tum nisi cantum pausæ totalis.

[23] ℭ Et postq̄ locuti fuimus de nominibus accentuum & figu
ra & cantu eorum: dicimus[24] ꝙ accentus generaliter aliqui eo
rum sunt pausantes & aliqui non pausantes.[25] Dico autem nō
pausantes quia protrahunt dictionem: cuius finis est in יהוא ad
id quod est[26] penes ipsam: & ideo dicunᷓ ministri. Et est eadē
diuisio prima[27] quā fecimus de regibꝰ & ministris: reges enī
pausant: ministri uero nō[28] pausant: quos iterū hic narrabimꝰ
pp pausam: & dicimus ꝙ[29] pausantes sunt: sparsor: ꝓprietas:
dispersor magnus: cornua vaccæ: eradicator: ambulans: duo

 expulsores

expulsores: iminens: extensus: disiunctio: erectus paruus: erectus magnus: labor: pausa suspirationis: frāgens:[2] & cathena: & etiam sedens: & finis versus: licet nō fuerint reges. In tribus [3]autē libris: qui sunt Psalterium: Prouerbia: & Iob: quorū memoriale est אמת labor: qui est in initio[4] dictionis est pausans: & qui est in medio dictionis non est pausans: & sunt differentes [5] in suis accentibus: quia in eis sunt versus breues: duo autem baculi: licet fuerint [6] in cantu frangentis non pausant: nam sunt continuati vt diximus: sic etiam [7] & scutum: licet sit eiusdem cantus cum eradicatore nō pausat: quia[8] continuatur & alligatur & reuoluitur in melodia sua cum dictione subsequenti. Cæteri autem [9] accentus non pausant sed ꝓtrahunt ſmonē.

[10] ℭ Attamen pausantes non pausant æqualiter: nam disiunctio[11] minus pausat q̄ erectus paruus ut declarabim⁹:[12] & pręcipue minus q̄ erectus magnus qui ē maximę pausę: & erectus paruus minus pausat[13] q̄ pausa suspirationis: & pausa suspirationis minus pausat q̄ finis uersus: adeo ꝙ aliqui [14] appellabāt pausam suspirationis quietem mediam inter erectum paruū [15] & finem uersus. ꝓprietas autē est quasi sicut pausa suspirationis ut declarabimus: licet differāt[16] in re pausæ & significatione eius: nam pausa ꝓprietatis est cū gaudio ac si qs inueniret prędā[17] magnam: pausa uero suspirationis cum suspiratione. Et sic etiam cæteri: nam cathena est magis[18] pausans q̄ alii: & postea sparsor: & postea dispersor magnus: & cornua vaccæ q̄ sunt[19] eiusdem cantus quasi: & postea eradicator: & postea imminens: ambulās: & duo[20] expulsores qui sunt quasi eiusdem cantus ut diximus: & postea fragens:[21] & labor: & extensus: & sedens: & omnia ista sunt intelligibilia apud exercitatū in cantibus eorum.[22] Non pausantes autē etiam habent gradus adinuicem licet occulte quidem: nam ꝓlongans[23] est magis non pausans: idest magis protrahens inter oēs: & postea in gradu [24]cornu rectum: & postea cornu reuersum: & postea antecedēs: & postea luna vnius diei:[25] & postea gradus: & postea scutum: adeoꝙ scutū in cantu suo videt̃ aliquātulū [26] pausans: & nō est sic: quoniā acceperūt eum grāmatici ꝑ nō pausante: qa est[27] cōtinuatus. Spinæ aūt sequunt̃ uestigia regū & ministrorum: nam sunt [28] in accentibus tanq̄ plebs in hominibus.

ℭ Est

גרישין רביע פשט פסק זקף קטון זקף גדול טרחא אתנחתא תביר ושלשלת ועוד יתיב וסוף פסוק ואף שאינם מלכים · ובשלשת הספרים שהם תלים ומשלי ואיוב וסימנם אמת הטרחא אשר בראש התיבה מפסיק ואשר היא באמצע התיבה אינה מפסיק והם משונים בטעמיהם לפי שבהם פסוקים קצרים · ותרין חוטרין אף על פי שהן כנגינת התביר אינם מפסיקים כי הם סמוכים כמו שאמרנו · וכן התרסא אף על פי שהוא כנגינת התלשא אינו מפסיק לפי שהוא סמוך ונקשר ומתגלגל בנעימתו עם התיבה אשר אחריו · ואולם יתר הטעמים אינם מפסיקים רק הם ממשיכים הדבור :

האמנם המפסיקים אינם מפסיקים בשוה כי הפסק פחות מפסיק מן הזקף קטון כמו שנבאר וביחוד מהזקף גדול שהוא רב המפסק והזקף קטון פחות מפסיק מן האתנחתא והאתנחתא פחות מפסיק מן הסוף פסוק עד שקצת אנשים היו קוראים האתנחתא מנוחה אמצעית בין הזקף קטון והסוף פסוק והסגולה קרובה לאתנחתא כמו שנבאר ואף שיתחלפו בענין ההפסק והוראתו כי הפסק הסגולה הוא בשמחה כמוצא שלל רב והפסק האתנחתא עם אנחה · וכן האחרים השלשלת הוא היותר מפסיק שבתוכם ואחריו הזרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה שהם מנגינה אחת בקרוב ואחריו התלשא ואחריו רביע ואזלא ושני גרישין שהם כמעט דומים בנגינה כמו שזכרנו ואחריהם תביר וטרחא ופשט ויתיב ואלו הענינים מובנים אצל המורגל בנגינתם · והבלתי מפסיקים גם כן יש ביניהם מדרגות ואף שיעלמו כי המאריך הוא היותר בלתי מפסיק היינו היותר ממשיך שבכלם ואחריו במדרגה שופר ישר ואחריו שופר מהופך ואחריו קדמא ואחריו ירח בן יומו ואחריו דרגא ואחריו התרסא עד שבנגינתו התרסא יראה כמעט מפסיק ואיננו כי לקחו אותו המדקדקים בעד בלתי מפסיק להיותו סמוך · והקוצים הולכים אחרי עקבות המלכים והמשרתים כי הם בטעמים כעם דל באנשים :

ויש חלוקה אחרת מהטעמים והיא כי מהם מנגינה אחת בעצמה ומהם מנגינות מתחלפות ואשר מנגינת אחת הפזר גדול והקרני פרה שהם מנגינה אחת סגולה ואתנחתא מנגינה אחת ותלשא ותרסא מנגינה אחת ואזלא וגריש ושני גרישין ורביע מנגינה אחת ופשט ושני פשטין מנגינה אחת וקרוב להם יתיב · ותביר ותרין חוטרין מנגינה אחת והשופרות כלם מנגינת אחת בקרוב והאחרים מנגינות מתחלפות כל אחד לבדו : והנה כאשר נביט היטב בעין השכל נמצא כי לתכלית מה נעשה וזה כי להצטרך בעל הטעמים לנגינה אחת במקומות מתחלפים והיה טעם אחד בלתי נכון במקום אחד מהם לסבה מהסבות הוצרך לו למצוא טעם אחר מהנגינה ההיא להשימו שמה כמו בהצטרכו במקום אחד לנגינה חזקה ובשני לא כל כך חזק כגון הפזר גדול וקרני פרה כי במקום שיצטרך כח חלוש בנגינה ההיא היה משים פזר גדול ובחזק קרני פרה · וסגולה ואתנחתא להפריש כי הסגולה עם שמחה והאתנחתא עם אנחה · ותלשא מוכרת ותרסא סמוך למה שאחריו · ואזלא אינו כל כך חזק כגריש והגריש אינו כל כך חזק כשני גרישין שהן שני כחות מלבד שהגריש במלה זעירא ושני גרישין בגדולה · ושני גרישין אינו כל כך חזק כרביע · ופשט אינו כל כך חזק כשני פשטין · ועוד הפשט במלה זעירא והשני פשטין בגדולה · והיתיב קרוב להם וביחוד הוא בזעירא יותר מהפשט · והתביר מוכרת והתרין חוטרין סמוכין למה שאחריהם · וכל אלו הענינים יתבארו היטב במה שנאמר אותו אחריכן · ולכן בהיות בנגינה אחת צורך להתחלפות רבות מפאת צורך התיבה הצטרך לעשות טעמים רבים בה · ובקצתם נגלים אלו הענינים ובקצתם יעלמו · ואולי יש הפרש מה בנגינה אחת ולא ידענוהו ונאמר שהיא אחת כמו בכל כך מינים משופרות שהם כל אחד מהם לתכלית ולא יגלה זה בהם לעינינו כי נחזיק כלם בעד ממשיכים לבד והנה בהמשכה מדרגות זה לפני זה ויעלמו · וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שהטעמים מהם למעלה מהתיבה ומהם למטה ואשר למעלה הם אשר להם כח

❡Est etiam & alia diuisio accentuum: & est ꝙ aliqui eorum sunt eiusdem cantus:[2] & aliqui diuersoꝝ cãtuum. Qui autem sunt eiusdem cantus sunt[3] dispersor magnus & cornua vaccę: qui sunt eiusdem cantus: ꝓprietas & pausa suspirationis[4] eiusdem cantus: eradicator & scutũ eiusdẽ cãtus: ambulans: expulsor: & duo expulsores:[5] & ĩminens eiusdem cantus: extẽsus: & duo extensi eiusdẽ cantus: & quasi similis ipsis[6] sedens: frãgẽs: & duo baculi eiusdem cantus: cornua omnia sunt eiusdẽ cantus[7] fere: reliqui uero sunt diuersoꝝ cantuũ vnicuiq; eoꝝ separatim. Cũ aũt bñ[8] inspexerimus oculo intellectus inueniemus ꝙ ad aliquem finem hoc factũ est: nã cũ[9] indiguerit dñs accentuum vno & eodem cantu in locis diuersis: & fuerit accentus[10] non congruus in vno eorũ locoꝝ ex aliqua cã: oportuit eum inuenire[11] aliũ accentũ illiusmet cantus ut eũ ibi ponat: vt cum ĩdiguerit in vno loco[12] cantu forti: & in alio nõ tã forti: ut dispersor magnus & cornua vaccę:[13] vbi enim ĩdiget potẽtia debili in illo cantu ponebat dispersorem magnũ: vbi uero forti[14] cornua vaccæ: & sic ꝓprietas & pausa suspirationis ad differentiã: quia ꝓprietas cũ gaudio:[15] pausa uero suspirationis cũ suspiratiõe. eradicator aũt discõtinue: scutũ uero cõtinue succedẽti[16] ambulãs aũt nõ ẽ adeo fortis ut expulsor: & expulsor nõ adeo fortis ut duo expulsores:[17] qui sunt duæ potẽtiæ: p̄ter ꝙ expulsor est ĩ dictione p̄ua: duo uero expulsores ĩ magna:[18] & duo expulsores nõ sunt ita fortes ut ĩminẽs: & extensus non est ita fortis ut duo[19] extẽsi: & extẽsus ẽt in dictione parua: duo uero extensi in magna. Sedẽs aũt[20] est quasi similis eis: & p̃cipue est in dictiõe parua magis q̃ extẽsus. Frangẽs aũt nõ cõtinuat̃:[21] duo uero baculi ɔtinuant̃ succedẽti: & oĩa ista elucidabunt̃[22] bñ in eo qđ postea dicemus. Quare cũ opus fuerit in eodẽ cantu[23] multis diuersitatibꝰ ex p̄te indigẽtiæ dictiõis: opus fuit eũ facere accentus[24] multos in eo: & in q̄busdã patẽt ista: & ĩ q̄busdã occultant̃. Et forte ẽ[25] aliq̃ differẽtia in eodẽ cantu: & nos ignoramus eã: & dicimus eẽ eũdẽ: ut est in tot[26] sp̄ẽbus cornuũ: quoꝝ vnaq̃q; est ad aliquẽ finẽ: & hoc nõ patet[27] nobis: nã habemus oẽs ꝑ ꝓtrahẽtibꝰ tm̃: in protractione tñ sunt gradus[28] ante & retro & non apparent.

Est ẽt & alia diuisio accẽtuũ. s. ꝙ accẽtuũ[29] aliq̄ sunt supra dictionẽ: & aliq̄ sub dictõe: q̄ ãt sũt supra dictionẽ: sũt q̄ hñt vim

magnam

magnā & sūpbiā & eleuationē vocis: qui vero sunt sub dictiōe sunt debiles & humiles voce [2] sūmissa: & oēs sequunt vestigia rerū ſm exigentiā eoꝶ: ut frāgens: labor: [3] & pausa suspiratiōis quoꝶ indigentia est sūmissio vocis: & iō sunt subtus: attamen [4] cathena & dispersores & erecti & eradicator & alii: opus ē in eis eleuatione [5] vocis: & ideo sunt supra: & totū hoc declarabit postea. Est etiā & alia diuisio [6] accētuū: & est ꝙ aliqui appellant semp noībus suis: & aliq̄ q̄ mutant noīa [7] ad aliquē finē: qui aūt semp hn̄t idē nomē sunt noti: qui aūt mutāt sunt [8] ut disiūctio: quæ aliqñ appellat cōfringens ossa: & pausa suspirationis quæ appellat aliqñ scutella reuersa: [9] & cornu rectum qđ aliqñ appellatur cornu sustinens: & aliqñ cornu exaltatū: & sic [10] cornu reuersum quod aliquando cōuertitur in sedentem.

[11] ¶ Et postq̄ locuti fuimus de noībus accentuū & numero ac figura & cātu eoꝶ: [12] debemus loq̄ de ordine eoꝶ in sacra scriptura in vnoquoq3 eoꝶ: [13] & īcipiemus a sparsore. Et dicimus ꝙ זרקא sparsor: si ante eum fuerit vna dictio: non erit [14] quidē in ea nisi cornu rectū p̄ter dictionē puā: & hoc intēdo cū dixerim dictionē in toto [15] hoc cap. i. ꝙ nō sit pua. Diximus autē si añ eū fuerit: [16] qm̄ aliqñ nō erit ante eum dictio aliqua: & tñ in dictione erit nō [17] solū vnus spsor: sed ēt duo: ut in Genesi ca. xxxii. ויאמר יעקב & dixit Iacob: [18] & ſm masara. i. traditiōnē excipiunt ab hac regula nouē: ī qbus p̄cedit minister [19] vnus sparsorē: qui qdē nō est cornu sed ꝓlongās: & ī masara ponunt: & hic nō ē locus [20] recitatiōis eoꝶ. Si aūt fuerint duę dictiōes añ sparsorē p̄ter dictionē puā. [21] Prīa qdē erit cū añcedēte. Scđa uero cū cornu seu ꝓlōgāte: vt ויאמר אליהם [22] ראובן: & dixit eis Ruben Genesis cap. xxxvii. si uero fuerint tres ministri ante sparsorē. Primus [23] qdē erit cū scuto. Secūdus āt cū añcedēte. Tertius uero cum cornu: vt הנה נא מצא עבדך חן quia inuenit seruus tuus gratiā corā te [24] Geñ. cap. xix. si aūt uenerit disiūctio īter cornu mīstrās & sparsorē īgrediet [25] ꝓlōgās ut ועלה הגבול דבירה & tendēs terminus versus debera Iosue cap. xv. & ſm masara [26] in. xviii. locis reperit ꝙ p̄cedunt sparsorē añcedens & prolōgās: & aliqñ [27] in duab⁹ dictionib⁹: & aliqñ ī vna dictiōe: quaꝶ narratio hic nō ē locus. Post [28] sparsorē aūt est ꝓprietas utplīm siue īmediate siue mediate: & est cornu [29] rectum quādo inter dictionem sparsoris & dictionē ꝓprietatis fuerit alia dictio.

Dixi

גדול וגאוה והרמת הקול ואשר למטה חלושים ונכנעים בקולם הנכנעת וכלם נמשכים לעניינים כפי צורכם כמו התביר והטרחא והאתנחתא שה צורך בהם הכנעת הקול ולכן הם למטה ואולם השלשלת והפזרים והזקפים והתלשא וזולתם יצטרך בהם הרמת הקול ולכן הם למעלה וכל זה יתבאר אחר כן ׃ וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שמהם שנקראים בשמותם תמיד ומהם שישנו שמותם לתכלית מהתכליות ואשר להם שם אחד תמיד ידועים ואשר ישנו הם כמו הפסק שיקרא לפעמים לגרמיה ואתנח שיקרא לפעמים סתפא ושופר ישר שיקרא לפעמים שופר מכרבל ולפעמים שופר עלוי וכן שופר מהופך שיהפך ליתיב ׃

ואחר שדברנו משמות הטעמים ומספרם וצורתם ונגינתם ראוי שנדבר מסדרם בכתוב בכל אחד ואחד מהם ונתחיל בזרקא ונאמר כי הזרקא אם תהיה לפניו תיבה אחת לא יהיה בה כי אם שופר ישר חוץ ממלה זעירא וזה ארצה באמרי תיבה בכל זה השער כרומר שלא תהיה זעירא ׃ ואמנם אמרתי אם תהיה לפניו יען כי לפעמים לא תהיה לפניו שום תיבה ועם כל זה יהיה בתיבה לא לבד זרקא אחד אבל גם שנים כמו בבראשית סימן לב ויאמר יעקב והנה על פי המסרה יוצאו מזה הכלל תשעה שיקדם להם משרת אחד לזרקא ואינו שופר רק מאריך והושמו במסרה ואין זה מקום ספורם ׃ ואם תהיינה שתי תיבות קודם הזרקא חוץ ממלה זעירא הראשונה תהיה קדמא והשנית שופר או מאריך כמו ויאמר אליהם ראובן בבראשית סימן לז ואם יהיו ג משרתים קודם הזרקא הראשון בתרסא והשני בקדמא והשלישי בשופר כמו הנה נא מצא עבדך חן בבראשית סימן יט ׃ ואם יבא פסק בין השופר המשרת והזרקא יכנס מאריך כמו ועלה הגבול דבירה יהושע סימן טו ׃ ועל פי המסרה בשמנה עשר מקומות ימצא שיקדמו לזרקא קדמא ומאריך ולפעמים בשתי תיבות ולפעמים בתיבה אחת ואין זה מקום ספורם ׃ ואחר הזרקא סגולה על הרוב אם מבלי אמצעי ואם באמצעי והוא השופר ישר כאשר בין תיבת הזרקא ותיבת הסגולה תהיה תיבה אחרת ׃

ואמנם

ואמנם אמרתי על הרוב יען כי ימצא זרקא בלא סגולה כמו בישעיה סימן מה כה אמר יהוה למשיחו כי הם שני זרקא בלא סגולה:

סגולה

לפעמים ישימו המנקדים סגולה אחת במקומה והוא סוף התיבה ואחרת במקום הנחת הטעם להכיר משפט התיבה במלעיל ומלרע כמשפט הטעמים אשר מקום הנחתם יודיע זה כמו מעשה חרש אבן שמות סימן כח׳ והמשרת שלו שופר ישר אם בתיבה אחת ואם בשתים כמו שאמרנו ולעולם הסגולה היא באה אחר הזרקא ולא תמצא בלתו:

פזר גדול

המשרת שלו לפניו שופר ישר אחד בתיבה אחת ושני שופרות בשתי תיבות והאחד ישר והאחר הפוך· ולפעמים מצינו תלשא או תרסא קודם פזר גדול ואחריהם קדמא אזלא או שני גרישין והישר הנהוג· ולפעמים יבא הפזר מבלי משרת רצוני בראש פסוק· ואולם אחר פזר גדול לעולם יבא תלשא או תרסא או קדמא אזלא או שני גרישין:

קרני פרה

משרתו לפניו ירח בן יומו ולפעמים שופר ישר אך קרוב ירח בן יומו כי הוא רואה פני המלך ונאמן בית:

תלשא

לפעמים ישימו המנקדים שני סימני תלשא בתיבה אחת האחד במקום המיוחד לתלשא והוא התחלת התיבה והאחר במקום הנחת הטעם כמשפט הטעמים וזה יקרה גם כן בתרסא· ומשרתיו לפניו השופרות אחד או שנים או שלשה· ולפעמים ימצאו ששה שופרות ישרים לפניו כמו ביחזקאל סימן מז ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל· ולפני תלשא ולפני תרסא לא יבא קדמא אלא אם היתה התיבה גדולה וזה על המעט· ויבא אחריו קדמא אזלא או גרישין וביחוד גרישין כשלפניה קדמא ואחר קדמא אזלא רביע או פשט או תביר אך מבלי אמצעי אחר התלשא לא יבא לעולם רביע כי אם אחרי הקדמא אזלא או שני גרישין ולפעמים יבואו אחרי התלשא או התרסא קדמא אזלא או שני גרישין אף על פי שלא יהיה לאחריהם רביע כגון ויהוה הולך

לפניהם

Dixi autem vtplr̃m qm̃ reperitur ſparſor abſq; ꝓprietate vt in Iſaia[2] caplo.xlv. כה אמר יי למשיחו hæc dicit dñs vncto ſuo: nam ſunt duo ſparſores abſq; proprietate.

[3] ¶ סגולה proprietas: aliqñ ponunt punctuãtes vnã proprietatẽ in loco ſuo:[4] & eſt finis dictionis: aliam vero in loco poſitionis accentus[5] ad cognoſcendũ rationẽ dictionis circa productum & correptũ ut eſt ratio accentuũ: quorum locus[6] poſitiõis hoc notificat ut מעשה חרש אבן opere ſculptoris gẽmarum Exodi ca.xxviii. miniſter[7] aũt eius eſt cornu rectũ ſi in vna dictione: ſi vero in duabus ut diximus. Et ſemper[8] ꝓprietas venit poſt ſparſorem & non reperitur abſq; eo.

[9] ¶ פזר גדול diſperſor magnus: miniſter autẽ eius ante eum eſt cornu rectum in vna dictione:[10] & duo cornua in duabus dictionibus: vnũ quidẽ[11] rectũ: & aliud reuerſum: & aliqñ reperimus eradicatorẽ aut ſcutum ante diſpſorẽ[12] magnum: & poſtea antecedens & ambulans ſeu duo expulſores & rectum cõſuetum. Aliqñ aũt[13] venit diſperſor abſq; miniſtro.ſ. in initio verſus: poſt diſperſorẽ aũt magnum[14] ſemp uenit eradicator ſeu ſcutum ſeu antecedens & ambulans ſeu duo expulſores.

[15] ¶ קרני פרה cornua vaccæ: eius miniſter ante eũ ẽ luna vnius diei: & aliqñ cornu[16] rectũ: ſed utplr̃m luna vnius diei: nam ipa eſt videns[17] faciem regis & fidelis domus.

[18] ¶ תשלא eradicator: aliqñ ponunt punctuãtes duo ſigna eradicatoris in eadẽ dictiõe:[19] vnũ qdẽ ĩ loco ꝓprio eradicatori & eſt initiũ[20] dictiõis: & aliud qdẽ in loco ſedis accẽtus ut eſt ratio accẽtuũ: & hoc ẽt accidit[21] ſcuto. miniſtri aũt añ eũ ſunt cornua vnũ aut duo aut tria:[22] & aliqñ repiunt̃ ſex cornua recta ante eum ut in Ezechiele capit.xlvii.[23] ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל: & ſuper torrẽtẽ oriet̃ in ripa eius ex vtraq; parte oẽ lignũ comeſtibile. Ante aũt eradicatorẽ[24] & ante ſcutũ nunq̃ uenit añcedens niſi fuerit dictio magna & hoc[25] qdẽ raro. Venit aũt poſt ipm̃ añcedens & ambulãs ſeu expulſores: & p̃cipue expulſores qñ añ eũ ẽ[26] añcedẽs: & poſt añcedẽtẽ & ambulantem ĩminens ſeu extenſus ſeu frangens: ſed ĩmediate[27] poſt eradicatorẽ nunq̃ venit ĩminens niſi poſt antecedentem & ambulantem ſeu duos[28] expulſores: & aliquando ueniunt poſt eradicatorem ſeu ſcutum antecedens & ambulãs ſeu[29] duo expulſores: licet non fuerit poſt eos ĩminens ut יי הולך לפניהם

עָנָן לפניהם יומם בעמוד ante eos in die in columna nubis.
[2] ¶ אזלא ambulans: minister eius añ eũ est añcedẽs: & añ añcedentẽ & ambulãtẽ nunq̃ venit[3] rectũ. Et hic qdẽ accẽtus nunq̃ uenit añ iminẽtẽ nisi[4] cũ fuerint post iminẽtẽ duo extẽsi: & vna dictio inter eos & nõ pua qdẽ: nã [5] aliqñ erit iminens añ añcedentẽ & ambulãtẽ ut ולשרה אמר הנה נתתי אלף[6] כסף לאחיך Saræ autẽ dixit ecce dedi mille argẽti fratri tuo Genesis ca. xx. & sic qñ ueniũt antecedens & ambulãs & iminẽs: [7] & añ iminẽtẽ erit cõ fringens ossa: tũc ẽt uenit iminẽs añ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [8] ut וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות & puinciarũ principes duces & pcuratores & siſia. Inuenimus aũt [9] añcedẽtẽ & ambulãtem & post eos iminẽtẽ: & post iminentẽ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [10] & oĩa i eodẽ versu ut ויאמר יי׳ אל משה נטה ידך על ארץ מצרים & dixit dñs Moisi extende manũ tuã sup terrã Aegypti. [11] Si aũt post iminentẽ fuerit vna dictio & nõ amplius cõuertit añcedẽs & ambulãs in duos [12] expulsores vt ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה & dixit Moises populo memor esto huius diei. Inuenimus ãt añcedentẽ [13] & ambulantẽ in eadẽ dictione: cuius accẽtus cantus est pducte vt וסמכו אהרן ובניו & adherebunt Aron & filii eius.
[14] ¶ פסק disiũctio: uenit utplĩm ĩter duas dictiões siles ut שמואל שמואל Samuel Samuel: [15] Samuelis ca. iii. & nõ uenit disiunctio nisi post cornu rectũ [16] ut עשו כלה fecerũt cõplete Genesis cap. xviii. & aliqñ post plõgantẽ: si aũt uenerint [17] duo recta absq̃ iminẽte post ea: tũc erit absq̃ disiũctione: & appellaĩ cornu [18] primũ cornu ambulãs: scđm uero stãs: nã primũ ẽ substãtiale: scđm uero [19] nõ: ut כל איש אשר ידבנו לבו oĩs hõ cuius cor offert.
[20] ¶ רביע iminens: uenit aliqñ absq̃ ministro ut ותחת כי אהב & loco eius q̃ dilexit: & ideo venit [21] aliquãdo in initio uersus ut והארץ היתה תהו terra aũt erat inanitas: [22] & aliqñ erit ei vnus minister in vna dictiõe añ eũ: & est cornu rectũ [23] ut ויאמר אלהים & dixit Deus Geñ. ca. i. si aũt fuerint ei duæ dictiones [24] ante eũ cũ duob⁹ ministris. prim⁹ qdẽ erit cũ gradib⁹: scđus uero cũ cornu recto: ut שתי [25] כתפות חוברו duas oras iũctas Exo. c. xxviii. si aũt tres. primus qdẽ erit cornu rectũ: [26] scđus autẽ gradus: terti⁹ uero cornu rectũ ẽt ut לא מבני ישר׳ מטה nõ đ filiis Isrl̃ sũt. [27] Et qñ uenerit duo expulsores & iminẽs siml̃: utplĩm qdẽ erũt duo expulsores [28] prio: & iminens postea ut קרבנו קערת כסף אחת oblatio ei⁹ accetabulũ argẽteũ unũ: sed si añ [29] iminẽtẽ erit cõ frigẽs ossa: tũc pcedit iminẽs duos expulsores ut אלה תלדות יעק׳ יוסף

לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן׃

אזלא

מְשָׁרְתוֹ לְפָנָיו קַדְמָא וְלִפְנֵי קַדְמָא אַזְלָא לֹא יָבֹא לְעוֹלָם יָשָׁר׃ וְהַטַּעַם הַזֶּה לֹא יָבֹא לִפְנֵי רְבִיעַ לְעוֹלָם אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיֶה אַחַר הָרְבִיעַ שְׁנֵי פַּשְׁטִין וְתֵיבָה אַחַת בֵּינֵיהֶם וְלֹא זְעִירָא כִּי יִהְיֶה רְבִיעַ קוֹדֶם קַדְמָא אַזְלָא כְּגוֹן וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ בְּרֵאשִׁית סִימָן כ׳ וְכֵן כַּאֲשֶׁר יָבוֹאוּ קַדְמָא אַזְלָא וּרְבִיעַ וְלִפְנֵי הָרְבִיעַ יָבֹא לַגַּרְמֵיה אָז יָבֹא גַּם כֵּן הָרְבִיעַ קוֹדֶם הַקַּדְמָא אַזְלָא כְּגוֹן וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְדוֹמֵיהֶם׃ וּמָצִינוּ קַדְמָא אַזְלָא וְאַחַר הַקַּדְמָא אַזְלָא רְבִיעַ וְאַחַר הָרְבִיעַ קַדְמָא אַזְלָא וְהַכֹּל בְּפָסוּק אֶחָד כְּמוֹ וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִם אַחַר הָרְבִיעַ תֵּיבָה אַחַת וְלֹא יוֹתֵר יוּסַּב הַקַּדְמָא אַזְלָא לִשְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּגוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה׃ וּמָצִינוּ קַדְמָא אַזְלָא בְּתֵיבָה אַחַת שֶׁנְּגִינַת הַטַּעַם בָּהּ מִלְּעֵיל כְּגוֹן וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו׃

פסק

יָבֹא לָרוֹב בֵּין שְׁתֵּי תֵיבוֹת דּוֹמוֹת כְּמוֹ שְׁמוּאֵל׀ שְׁמוּאֵל בִּשְׁמוּאֵל סִימָן ג׳׃ וְלֹא יָבֹא פָּסֵק אֶלָּא אַחַר שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ עָשׂוּ׀ כָּלָה בְּרֵאשִׁית סִימָן י״ח׃ וְלִפְעָמִים אַחַר מַאֲרִיךְ׃ וְאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי יְשָׁרִים בְּלִי רְבִיעַ אַחֲרֵיהֶם יִהְיֶה אָז בְּלִי סָפֵק וְנִקְרָא הַשּׁוֹפָר הָרִאשׁוֹן שׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְהַשֵּׁנִי שׁוֹפָר מַעֲמִיד כִּי הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל לוֹ כְּמוֹ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ׃

רביע

יָבֹא לִפְעָמִים בְּלִי מְשָׁרֵת כְּמוֹ וְתַחַת כִּי אָהַב וְלָכֵן יָבֹא לִפְעָמִים בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ׃ וְלִפְעָמִים יִהְיֶה לוֹ מְשָׁרֵת אֶחָד בְּתֵיבָה אַחַת לְפָנָיו וְהוּא הַשּׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּרֵאשִׁית סִימָן א׳׃ וְאִם תִּהְיֶינָה לוֹ שְׁתֵּי תֵיבוֹת לְפָנָיו עִם שְׁנֵי מְשָׁרְתִים הָרִאשׁוֹן דַּרְגָּא וְהַשֵּׁנִי שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ שְׁתֵּי כְתֵפוֹת חוֹבְרוֹת שְׁמוֹת סִימָן כ״ח׃ וְאִם שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹן שׁוֹפָר יָשָׁר וְהַשֵּׁנִי דַּרְגָּא וְהַשְּׁלִישִׁי שׁוֹפָר יָשָׁר גַּם כֵּן כְּמוֹ לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה׃ וְכַאֲשֶׁר יָבוֹאוּ שְׁנֵי גְּרִישִׁין וּרְבִיעַ בְּיַחַד יִהְיוּ עַל הָרוֹב שְׁנֵי גְּרִישִׁין קוֹדֶם וּרְבִיעַ אַחֲרָיו כְּמוֹ קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת׃ אֲבָל אִם לִפְנֵי הָרְבִיעַ לַגַּרְמֵיה יִקְדַּם הָרְבִיעַ לִשְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּמוֹ אֵלֶּה׀ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב

יוֹסֵף׃ וּמָצִינוּ רְבִיעַ קוֹדֶם שְׁנֵי גְרִשִׁין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לְפָנֵי הָרְבִיעַ פָּסֵק אִם לְאַחַר הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין יֵשׁ שְׁנֵי פַּשְׁטִין כְּגוֹן וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב׃ וּמָצִינוּ רְבִיעַ לִפְנֵי פַּשְׁט אַךְ אִם תִּסָּמֵךְ לְתֵיבַת הָרְבִיעַ מִלָּה זְעִירָא יוּסַב הָרְבִיעַ לִשְׁנֵי גְרִשִׁין כְּמוֹ לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם׃

שני גרישין

לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה וְהֵם שׁוֹפָר יָשָׁר וְתַרְסָא וְאַזְלָא׃ הָאֱמֶת כִּי לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין לְעוֹלָם לֹא יָבֹא יָשָׁר כִּי אִם בְּבֹא שְׁתֵּי מִלּוֹת זְעִירוֹת יַחַד כִּי אָז הָרִאשׁוֹנָה בְּיָשָׁר וְהַשְּׁנִיָּה סְמוּכָה בְּמַקַּף כְּגוֹן לֵךְ אֶל פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר׃ וּפְעָמִים וְעַל הַמְעַט שֶׁיָּבֹא לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין יָשָׁר אִם יֵשׁ לְבַד לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין מִלָּה זְעִירָא כִּי לֹא יָבֹאוּ שְׁנֵי גְרִישִׁין אִם לֹא תִהְיֶינָה לִפְנֵיהֶם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת וּבְכָל אַחַת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת׃ וְכַאֲשֶׁר יָבֹא טַעַם הַגְּרִישִׁין בַּגֶּזֶר הָאַחֲרוֹן מֵהַתֵּיבָה כְּמוֹ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אָז לֹא יִקְדַּם לְפָנָיו מְשָׁרֵת כִּי אִם אֶחָד מֵאֶלֶף בַּמִּקְרָא׃ וּמָצִינוּ שְׁנֵי גְרִישִׁין לִפְנֵי תְּבִיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵּיבָה אַחַת וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַתֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין סְמוּכָה עִם מִלָּה זְעִירָא כְּגוֹן אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ׃ וְכֵן הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין לִפְנֵי פַּשְׁט וְאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵּיבָה אַחַת׃ וְגָרִישׁ לֹא יָבֹא אֶלָּא בַּתֵּיבָה אֲשֶׁר טַעְמָהּ מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיֵּשֶׁב וַיֵּרֶד׃ וְאִם יִהְיוּ שְׁנֵי מְשָׁרְתִים לִפְנֵי הַגָּרִישׁ הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה תַּרְסָא וְהַשֵּׁנִי קַדְמָא׃ וְאַף שֶׁיִּקְדְּמוּ לוֹ מְשָׁרְתִים רַבִּים הִנֵּה אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם הֵם הַקְּרוֹבִים לוֹ וְהָרְחוֹקִים שׁוֹפָרוֹת יְשָׁרִים׃

וְלִפְעָמִים יָבֹא גָרִישׁ לִפְנֵי פַּשְׁט וְאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵּיבָה אַחַת אֲשֶׁר בָּהּ הַשּׁוֹפָר הָפוּךְ כְּגוֹן וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה שְׁמוֹת סִימָן כ״ט׃

וְלִפְעָמִים בֵּינֵיהֶם שְׁתֵּי תֵיבוֹת כְּמוֹ וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹפְטִים סִימָן ד׃

זקף גדול

אֵין לוֹ מְשָׁרֵת לְפָנָיו לְעוֹלָם וּלְפִיכָךְ יָבֹא לִפְעָמִים בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ לִזְבוּלוּן׃ וְהַטַּרְחָא יָבֹא אַחֲרָיו עַל חָרוֹב כְּמוֹ יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן חֲבַקּוּק סִימָן ג׃ וְלִפְעָמִים תְּבִיר כְּמוֹ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ בְּרֵאשִׁית מ״ט׃

פשט

הִנֵּה קְצָת אֲנָשִׁים דִּבְּרוּ מִמֶּנּוּ בִּקְצָרָה וְאָמְרוּ אִם לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ תֵּיבָה אַחַת יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ

ואם

יוסף hæ sunt natiuitates Iacob Ioseph.Inuenimus aūt īminētē
ante duos expulsores: licet añ īminentē nō fuerit [2] disiūctio si
post duos expulsores fuerint duo extēsi ut וברק רדף אחרי [3] הרכב
Barach aūt sequutus est post currus.Inuenimus aūt īminentē
ante extēsum:sed si cōtinuata fuerit dictioni īminentis dictio
[4] parua conuertitur īminēs ad duos expulsores: ut לא ימיש עמוד
הענן יומם non recedit columna nebulæ in die.

[5] ¶ שני גרישין duo expulsores:ante eū sunt tres.s.cornu rectū &
scutū [6] & ambulans.Et hoc qdē qm̄ añ expulsores nunq̄ [7] venit
rectū nisi cū uenerint duæ dictiones p̄uæ simul : quia tūc p̄ria
cum recto: [8] scđa uero ɔtinuata cum copula ut לך אל פרעה בבקר
vade ad Pharaonē in mane:& aliqñ & raro qdē [9] ꝙ ueniet añ
expulsores rectū:si tm̄ ante expulsores fuerit dictio p̄ua : nam
[10] nunq̄ ueniunt duo expulsores nisi fuerint añ eos duæ dictio
nes:& in vnaquaqꝫ [11] duo motus.Cum aūt uenerit accētus ex-
pulsoꝝ in vltima syllaba dictionis ut [12] ויאמרו איש אל אחיו & dixe
runt vnusqsqꝫ fratri suo:tunc non p̄cedit minister nisi vnus ex
mille [13] in sacra scriptura.Inuenimus aūt duos expulsores añ
frāgentē:licet nō fuerit īter eos nisi [14] vna dictio cum hoc ꝙ di
ctio in qua sunt duo expulsores sit cōtinuata cū [15] dictiōe p̄ua:
ut אם יקום והתהלך בחוץ si surrexerit & iuerit extra:& sic duo expul
sores añ [16] extēsum:& nō est inter eos nisi vna dictio.Expulsor
aūt nō erit nisi in dictiōe in qua [17] accētus est p̄ducte ut וישב וירד
& sedit & descēdit.Si aūt fuerint duo ministri ante expulsorē:
[18] primus qdem erit scutū:scđus uero antecedēs:& licet p̄ces-
serint eū multi ministri [19] isti duo tñ sunt ei p̄ximi:longi uero
cornua recta: [20] & aliqñ erit expulsor añ extēsum: & nō est īter
eos nisi dictio vna in qua erit [21] cornu reuersum ut ועשית לאהרן
ולבניו ככה & facies Aron & filiis suis sic Exodi ca.xxix. [22] Et aliqñ
inter eos duæ dictiōes:vt ותלך יד בני ישראל & iuit manus filiorū
Israel Iudicum [23] capitulo quarto.

[24] ¶ זקף גדול erectus magnus:nō habet ministrū añ eū:& ideo
[25] aliqñ uenit in initio uersus ut לזבולן zabulon. [26] Laboraūt ue
nit post eū utpl'm ut ירגזון יריעות ארץ מדין tremabunt cortinę ter
ræ Mideian Habacuch [27] caplo.iii.& aliqñ frāgens ut איש אשר
רוח אלהים בו homo in quo spiritus Dei est Genesis cap.xlix.

[28] ¶ פשט extēsus:aliqui locuti sunt de eo breuiter & dixerūt:si
[29] añ eū fuerit vna dictio:in ea quidem erit cornu reuersum.

 Si aūt

Si aũt duæ:in prima qdem erit antecedẽs:in scđa uero cornu reuersum:attñ si[2] prima fuerit dictio parua seu ꝑducte erit cũ recto:alia uero cũ reuerso ut[3] אלה פקודי המשכן:hæ sunt computationes tabernaculi Exodi caplo.xxxviii. si aũt prima nõ fuerit ꝑua nec[4] ꝑducte hñs duos motus tm̃ erũt añcedẽs & reuersũ. Si uero añ extẽsum [5] fuerint tres dictiões erũt duo expulsores ut וישאל את אנשי מקומה[6] לאמר & ĩterrogauit hoĩes loci eius dicẽs. Alii uero ꝓlixe locuti sunt de eo dicẽtes ꝑfecto ꝙ ministri añ eũ sunt cornu[7] rectũ:scutũ:antecedẽs:ꝓlõgãs:& cornu reuersum:nã si fuerit minister[8] ante extẽsum in vltĩa syllaba dictiõis suæ:extẽsus uero in prĩa syllaba [9] dictõis suæ:& nõ erit ĩter eas ꝑducta nec correpta:tũc minister erit[10] ꝓlongans:ut היתה תוהו fuit inanitas Geñ.cap.i.si aũt fuerit inter eas ꝑducta[11] aut correpta:tunc mĩster erit cornu reuersũ ut ויהי השמש לבוא fuit autẽ sol vt occideret Geñ.[12] ca.xv.Si uero fuerint ei duo ministri:& primus qdẽ in lr̃a prĩa:tũc[13] est cornu rectũ:scđus uero ꝓlõgãs aut cornu reuersum ut כי לא ילדה qa nõ genuit[14] Geñ.cap..xxx.Si aũt minister ĩ prĩa dictiõe nõ fuerit in lr̃a[15] prĩa:sed in lr̃a succedẽti:tũc minister dictiõis prĩæ erit[16] antecedẽs:scđs uero ponit̃ ẽm debitũ suũ & ordinẽ suũ ut שבת שבתון היא sabbatũ sabbati est.At si fuerint[17] ei tres mĩstri:prim⁹ qdẽ erit scutũ:scđus aũt semp añcedẽs:tertius uero[18] ẽm debitũ suũ siue ꝓlongãs seu alius:ut הנני מביא את המבול ecce ꝙ faciã uenire diluuiũ Genesis[19] cap.v.Attñ si fuerint ei plures tribus ministris:tũc p̃cedẽtes scutũ[20] erũt cornua recta:& reliq̃ vt ẽ mos eorũ. Et repitur ẽt cornu reuersum[21] minister ante eum ĩ vna dictione:quæ ꝑꝑ copulationẽ duaꝝ dictionũ ꝑ copulã videt̃[22] ac si esset vna dictio ut עד שהמלך במסבו dũ esset rex in accubitu suo Cãticoꝝ ca.i.[23] & sic cornu rectũ & cornu reuersum in eadẽ dictione ante extẽsum ut שהם[24] יזובו מדוקרים:& añcedẽs & ꝓlõgãs ĩ vna dictiõe antea ut המהכילך מן cibauit te mãna[25] Deute.c.viii. In sex autẽ locis repiunt̃ añcedens & cornu reuersum in[26] vna dictiõe ante extensũ.Si aũt fuerint duo accẽtus extẽsi:vnus qdem post aliũ:[27] & ĩter eos fuerit aliqs accẽtuũ eiusdẽ cãtus ut antecedẽs:ambulãs:& ĩminens:[28] & duo expulsores:si qdem inter extensos fuerint duæ dictiones erunt duo expulsores:ut [29] אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליי' אלהיכם ego autem mittam vos & sacrificabitis domino Deo vestro: si autem vna dictio erit

ĩminens

ואם שתים בראשונה קדמא ובשניה שופר מהופך · האמנם אם הראשונה מלה זעירא או מלעיל תהיה בישר והאחרת בהפוך כמו ארה פקודי המשכן שמות סימן לח · ואם אין הראשונה זעירא ולא מלעיל בת שתי תנועות לבד יהיה קדמא והפוך · ואם לפני הפשט יבאו שלש תיבות יהיה שני גרישין כגון וישאל את אנשי מקומה לאמר · ואולם אחרים האריכו בו ואמרו כי משרתיו לפניו הם שופר ישר תרסא קדמא מאריך ושופר מהופך וזה כי אם יהיה המשרת קודם הפשט בגזר האחרון מהתיבה שלו והפשט בגזר הראשון מהתיבה שלו ולא יהיה ביניהם מלעיל ולא מלרע אז המשרת הוא מאריך כמו היתה תוהו בראשית סימן א · ואם יהיה ביניהם מלעיל או מלרע אז המשרת שופר מהופך כמו ויהי השמש לבא בראשית סימן טו · ואם יהיו לו שני משרתים והראשון באות הראשון הנה הוא שופר ישר והשני מאריך או שופר מהופך כמו כי לא ילדה בראשית סימן ל · ואם המשרת בתיבה הראשונה לא יהיה באות הראשון רק באות הנמשך אז המשרת מהתיבה הראשונה יהיה קדמא והשני יונח כראוי לו וסדרו כמו שבת שבתון היא · ואם יהיו לו שלשה משרתים הראשון תרסא והשני לעולם קדמא והשלישי כפי הראוי לו אם מאריך או זולתו כמו הנני מביא את המבול בראשית סימן ו · ואם יהיו לו יותר משלשה משרתים אז הקודמים לתרסא יהיו שופרות ישרים והנשארים כדרכם · ונמצא גם כן שופר מהופך משרת לפניו בתיבה אחת אשר לדבוק שתים תיבות במקף יראה כאלו הם תיבה אחת כמו עד שהמלך במסיבו שיר השירים סימן א · וכן שופר ישר ושופר הפוך בתיבה אחת קודם הפשט כמו שהם יזבו מרוקרים · וקדמא ומאריך בתיבה אחת קודם כמו המאכילך מן דברים סימן ח · והנה בששה מקומות ימצאו קדמא ושופר מהופך בתיבה אחת קודם הפשט · ואם יבואו שני טעמי פשט זה אחר זה וביניהם אחר מן הטעמים השוים בנגינתם כגון קדמא אזלא ורביע ושני גרישין אם בין השני פשטין שתי תיבות יהיה שני גרישין כגון אנוכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם ואם תיבה אחת יהיה

רְבִיעַ וְאִם שָׁלֹשׁ קַדְמָא אַזְלָא ׃ וְאָמְנָם בְּטַעַם הַשֵּׁנִי פַּשְׁטִין נֹאמַר כִּי כָּל שֶׁיָּבֹא עַל מִשְׁקַל פָּעַל כְּמוֹ אָכַל אִם יוֹסִיף וָאו הָרַבִּים כְּמוֹ אָכְלוּ או הֵא הַנְּקֵבָה כְּמוֹ אָכְלָה אִם יָבֹא בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ פַּשְׁטָא לֹא יִהְיֶה יְתִיב וְלֹא שְׁנֵי פַּשְׁטִין אֶלָּא פַּשְׁטָא אֶחָד לְבַד כִּי לְמֶשֶׁךְ הַקָּמֶץ דַּי בְּאֶחָד ׃ וְכֵן בְּמֶשֶׁךְ הַצֵּרִי כְּמוֹ יֵלְכוּ ׃ וּשְׁנֵי פַּשְׁטִין לֹא יָבוֹאוּ כִּי אִם בְּתֵיבָה שֶׁטַּעְמָהּ מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיֹּאמֶר וַיֵּשֶׁב וְכֵן אָמְרוּ יָשְׁבוּ אוֹ אָמְרָה יָשְׁבָה וְדוֹמֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִלְעֵיל לֹא יָבוֹאוּ לְעוֹלָם בִּשְׁנֵי פַּשְׁטִין כִּי דַּי לַתְּנוּעוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁבְּרֹאשָׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם הַתְּנוּעָה ׃ וּבִכְלַל הַפַּשְׁטָא עַל הָרוֹב יִמָּצֵא בְּתֵיבָה זְעִירָא וְהַשֵּׁנִי פַּשְׁטִין בִּגְדוֹלָה ׃ וְאַחַר פַּשְׁטָא יָבֹא זָקֵף קָטוֹן וְאִם תִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם תֵּיבָה אַחַת לְבַד מִלָּה זְעִירָא תִּהְיֶה שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי בְּרֵאשִׁית סִימַן מ״א ׃ וְאִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת תִּהְיֶינָה שֶׁתִּהְיֶן בְּשׁוֹפָר יָשָׁר הָרִאשׁוֹן טָפֵל וְהַשֵּׁנִי מַעֲמִיד וְעִקַּר כְּמוֹ מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ שְׁמוֹת סִימַן ה׳ ׃ וּמָצִינוּ שְׁנֵי זַקְפִין לְפַשְׁטָא אֶחָד וּשְׁנֵי פַּשְׁטִין לְזָקֵף אֶחָד אָמְנָם זָקֵף בְּלִי פַּשְׁטָא וּפַשְׁטָא בְּלִי זָקֵף יִמָּצֵא אֶחָד מֵאֶלֶף ׃ וְאִם יָבֹא פַּשְׁטָא בְּלִי זָקֵף וְיָבֹא אַחַר הַפַּשְׁטָא אֶחָד מֵהַטְּעָמִים הַשָּׁוִים בִּנְגִינָתָם כְּמוֹ קַדְמָא אַזְלָא אוֹ רְבִיעַ אוֹ שְׁנֵי גְרִישִׁין אָז יָבֹא אַחֲרֵיהֶם זָקֵף ׃

זקף קטון

לֹא יָבֹא לְעוֹלָם מִבְּלִי מְשָׁרֵת אוֹ מִבְּלִי קַו בְּתֵיבָתוֹ אֶלָּא אִם יִקְדַּם אֵלָיו הַפַּשְׁטָא כִּי אָז לֹא יִהְיֶה לוֹ צוֹרֶךְ לִמְשָׁרֵת ׃ וְהַמְשָׁרֵת שֶׁלּוֹ שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל וְשׁוֹפָר עִלּוּי ׃ וְאִם הָיָה הַמְשָׁרֵת בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁהוּא הַמָּקוֹם הָרָאוּי לְקוֹל הִנֵּה יִקָּרֵא שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל כְּמוֹ רֶגַע אֲדַבֵּר בְּיִרְמְיָה סִימַן י״ח ׃ וְאִם לֹא יִהְיֶה הַמְשָׁרֵת בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן הִנֵּה יִקָּרֵא שׁוֹפָר עִלּוּי כְּמוֹ טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וּכְבָר דִּבַּרְנוּ מֵהֶם בַּאֲרוּכָּה לְמַעְלָה ׃ וְאִם יֵשׁ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי תֵּיבוֹת וּבָרִאשׁוֹנָה טַעַם גָּדוֹל וְיֵשׁ בֵּין הַתֵּיבָה אֲשֶׁר הִיא לְמַעְלָה מֵהַזָּקֵף לְאוֹת הַמִּלָּה אֲשֶׁר בָּהּ הַזָּקֵף שְׁנֵי מְלָכִים יָבֹא בַּתֵּיבָה הַהִיא פַּשְׁטָא אוֹ יְתִיב אִם הַמִּלָּה קְטַנָּה וְאִם אֵין יִהְיֶה בָּהּ הַיָּשָׁר לְשָׁרֵת לְהַמְשִׁיךְ עַד הַהֶפְסֵק ׃ וּמָצִינוּ יָשָׁר וְזָקֵף בְּתֵיבָה אַחַת כְּמוֹ הָאוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים וּבַעֲבוּר אֲרִיכוּת הַטַּעַם שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה

ĩminens: si uero tres antecedēs & ambulans. De duobus autē extensis dicimus[2] ꝙ omne qđ venit ad pōdus פעל ut אכל: si addit ei vau pluralis ut אכלו: [3] aut he fœminini ut אכלה: si ĩ aliquo horum venerit extēsus nō erit sedens: nec[4] duo extēsi sed vnus extensus tm̄: nã ꝑpter ꝓtractionē kamecz sufficit vnus tm̄: & sic[5] ꝑpter ꝓtractionē ceri ut ילכו. Duo autē extensi nō ueniunt nisi in dictione: cuius accentus est [6] ꝓductus ut ויאמר וישב & dixit & sedit: & sic אמרו ישבו dixerūt sederūt אמרה ישבה או & similia: licet [7] fuerint producte nunq̃ veniunt cū duobus extēsis. sufficit enim motibus[8] magnis qui sunt in initio eoꝝ in q̄bus oportet ꝓlongare motū. Demum extensus[9] ut pl'm reperitur in dictione parua: duo uero extensi in magna. Post autē extensum [10] uenit erectus puus: si autē fuerit inter eos vna dictio & non parua erit[11] cornu rectū ut אתה תהיה על ביתי tu eris super domū meam Genesis cap. xli. si uero duę[12] dictiones: ambę q̄dē erūt cum cornu recto. primo q̄dē nō principali: scđo uero principali [13] ut מי י״י אשר אשמע בקולו quis est Deus cuius uocem audiam Exodi cap. v. Reperimus autem duos erectos[14] vni extenso: & duos extensos uni erecto: attamen erectus absq; extenso: & extensus absq;[15] erecto reperitur vnus inter mille. Si autē fuerit extēsus absq; erecto & fuerit post extensum[16] vnus ex accentibus eiusdem cantus ut antecedēs: ambulans: seu ĩminens: seu duo[17] expulsores: tunc ueniet post eos erectus.

[18] ¶ זקף קטון erectus paruus: nūq̃ venit absq; ministro: aut sine linea[19] in dictione eius: nisi p̄cesserit eū extēsus: [20] tunc enī nō indigebit ministro. Minister aūt eius est cornu sustinēs & cornu[21] exaltatū. Si aūt minister fuerit in pr̄ia lr̄a dictiōis p̄cedentis qui est[22] locus debitus voci: tūc appellať cornu sustinēs ut רגע ארבר subito loquar Hieremiæ[23] ca. xviii. Si aūt minister nō fuerit in prima lr̄a appellabiť cornu [24] exaltatum ut טפיכם נשיכם infantes uestri & mulieres uestræ: & iam de eis prolixe sup̄ius locuti sumus. Si aūt[25] ante eū fuerint duæ dictiōes: & in prima fuerit accētus magnꝰ & fuerint ĩter dictionē: q̃[26] est añ erectū & lr̄am dictiōis in qua est erectus duo reges: tūc uenit[27] in illa dictione extēsus aut sedēs si dictio fuerit pua: sin aūt erit ibi rectum[28] ad ministrandū & faciēdū ꝓtractionē vsq; ad pausam. Reperimus aūt rectū & erectum in vna dictione ut [29] האומרים הכהנים: & ꝑpter ꝓlixitatem accētus qui est in medio dictionis

erit rectum:attamen ſi uenerit erectus abſq; exteſo & abſq; re
cto & non eſt ꝓlixitas accentus[2] in medio dictionis erit demō
ſtrans locum:nam non eſt erectus abſq; extenſo ſeu recto ſeu
[3] demonſtrāte locū ut והשלחן ושמר לך & tabula & caue tibi. Poſt
erectum autem labor ſeu frangens.

[4] ¶ טרחא labor:nō repimus verſum abſq; labore niſi in tribus
libris[5] quorū memoriale eſt איוב משלי תהלים. Prolongans aūt eſt
miniſter eius ut pl'm p̄ter[6] quatuordecim loca in qbus miſtrāt
gradus cū ꝓlongāte. Prolongās aūt eſt [7] miniſter cū fuerit añ
eum vna dictio:ſi aūt due:vna qdem erit [8] cum copula:nā nō
veniunt duo ꝓlongātes ſimul:& ſic nō erit ꝓlongās[9] miniſter
labori ambobus in vna dictione exiſtētibus niſi in octo locis.
[10] Poſt laborē aūt ſemp venit pauſa ſuſpirationis aut finis uer
ſus. Si aūt fuerit inter[11] laborē & pauſam ſuſpirationis vna di-
ctio p̄ter paruā erit quidē in ea cornu rectū:[12] ſi uero duæ di-
ctiones duo recta, in prima qdem iens:in ſcđa uero firmans:
[13] primū qdē nō principale: ſcđm uero principale. Si autē fue
rit vna dictio inter laborē & finē [14] uerſus erit cum ꝓlongāte:
& ſic ſi fuerint inter eos duæ dictiones:ambę erunt cum ꝓlon
gante:& hoc[15] raro, primū qdem principale:ſcđm uero non:
& aliqñ primū erit principale:[16] ſcđm uero nō:cū fuerit conti
nuata dictio parua ſcđo:repimus aūt aliqñ pauſam ſuſpiratio
nis[17] & finem uerſus iūctos abſq; labore inter eos ut ומראיהן רע
באשר [18] בתחלה ואיקץ & aſpectus eorū malus ut prius & euigilaui:
ſi aūt fuerint duo labores in vno verſu:tūc poſt [19] primū erit
pauſa ſuſpirationis:& poſt ſecundum finis uerſus.

[20] ¶ אתנחתא pauſa ſuſpirationis:nō reperit̃ verſus abſq; pauſa
ſuſpiratōis niſi in verſibus[21] paruis & trib⁹ libris. Miniſter aūt
eius eſt cornu[22] rectū ſi ante eū fuerit vna dictio: ſi vero duæ:
vna qdē erit cū copula p̄ter[23] vndecim loca ī qbus ē exaltatū:
& aliqñ ipſe ſolum exiſtit ut ויסעו & receſſerunt.

[24] ¶ סחפא ſcutella reuerſa:appellat̃ qñ ipſa pauſa ſuſpiratiōis
fuerit ī initio verſus ut[25] ויאמר פני ילכו & dixit facies mea p̄cedet
ויאמר הראני נא & dixit fac me videre quęſo.

[26] ¶ תביר frangens:aliquādo nullus miniſter erit ante ip̄m ut
רפאים [27] אף היא etiam ipſa gigātes Deute, capitulo ſecūdo. Mini
ſter autem eius eſt gradus: [28] & cum hoc ꝙ ſint inter eos tres
reges punctorum pręter ſceua:ſinautem[29] uenit loco graduū
prolongans ut ויבא משה & uenit Moiſes Exodi capitulo. xviiii.

& ſunt

יִהְיֶה יָשָׁר · אַךְ אִם יָבֹא זָקֵף בְּלֹא פַּשֵׁט וּבְלֹא יָשָׁר וְאֵין אֲרִיכוּת הַטַּעַם בְּאֶמְצַע תֵּיבָה יִהְיֶה מַרְאֶה מָקוֹם כִּי אֵין זָקֵף בְּלֹא פַּשֵׁט אוֹ יָשָׁר אוֹ מַרְאֶה מָקוֹם כְּמוֹ וְהִשְׁרַחְתָּ וְשָׁמַר יִלָךְ · וְאַחֲרֵי הַזָּקֵף טַרְחָא אוֹ תְּבִיר ׃

טרחא

לֹא מָצִינוּ פָּסוּק בְּלֹא טַרְחָא אֶלָּא בִּשְׁלֹשֶׁת הַסְּפָרִים שֶׁהֵם אמ״ת · וְהַמַּאֲרִיךְ הוּא מְשָׁרְתוֹ עַל הָרוֹב מִלְּבַד אַרְבָּעָה עָשָׂר מְקוֹמוֹת שֶׁיְּשָׁרְתֵהוּ דַּרְגָּא עִם מַאֲרִיךְ · וְהַמַּאֲרִיךְ הוּא מְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר תָּבוֹא לְפָנָיו תֵּיבָה אַחַת וְאִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת תִּהְיֶה הָאֶחָת בְּמַקַּף כִּי לֹא יָבוֹאוּ שְׁנֵי מַאֲרִיכִים זֶה אַחַר זֶה · וְלֹא יִהְיֶה הַמַּאֲרִיךְ מְשָׁרֵת לַטַּרְחָא וּשְׁנֵיהֶם בְּתֵיבָה אַחַת בְּעֵינָהּ כִּי אִם בִּשְׁמֹנָה מְקוֹמוֹת · וְיָבֹא לְעוֹלָם אַחַר הַטַּרְחָא אַתְנָח אוֹ סוֹף פָּסוּק · וְאִם תִּהְיֶה בֵּין הַטַּרְחָא לְאַתְנַח תֵּיבָה אַחַת זוּלָתִי מִלָּה זְעֵירָא יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹפָר יָשָׁר · וְאִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת שְׁנֵי מוּנָחִים בָּרִאשׁוֹנָה הוֹלֵךְ וּבַשֵּׁנִית מַעֲמִיד · הָרִאשׁוֹן טָפֵל וְהַשֵּׁנִי עִקָּר · וְאִם תִּהְיֶה תֵּיבָה אַחַת בֵּין טַרְחָא וְסוֹף פָּסוּק תִּהְיֶה בְּמַאֲרִיךְ וְכֵן אִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת בֵּינֵיהֶם שְׁתֵּיהֶן בְּמַאֲרִיךְ וְזֶה עַל הַמְעַט הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל וּפְעָמִים יִהְיֶה הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל בְּהִסָּמֵךְ מִלָּה זְעֵירָא עִם הַשֵּׁנִי · וּמָצִינוּ לִפְעָמִים אַתְנַח וְסוֹף פָּסוּק דְּבוּקִים בְּלֹא טַרְחָא בֵּינֵיהֶם כְּמוֹ וּמַרְאֵיהֶן רַע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וָאִיקָץ · וְאִם יִהְיוּ שְׁנֵי טַרְחוֹת בְּפָסוּק אֶחָד הִנֵּה אַחַר הָרִאשׁוֹנָה יָבֹא אַתְנַח וְאַחַר הַשְּׁנִיָּה סוֹף פָּסוּק ׃

אתנחתא

לֹא נִמְצָא פָּסוּק בְּלֹא אַתְנַח כִּי אִם בִּפְסוּקִים קְטַנִּים וּבִשְׁלֹשֶׁת הַסְּפָרִים וְהַמְשָׁרֵת לוֹ שׁוֹפָר יָשָׁר אִם לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ תֵּיבָה אַחַת וְאִם שְׁתַּיִם הָאֶחָת בְּמַקַּף זוּלַת אַחַד עָשָׂר מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא הָעִלּוּי · וְלִפְעָמִים לְבַדּוֹ דַּר כְּמוֹ וַיִּסָּעוּ ׃

סחפא

וְנִקְרָא סַחְפָּא כַּאֲשֶׁר הָאַתְנַח בְּרֹאשׁ פָּסוּק כְּמוֹ וַיֹּאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ וַיֹּאמַר הַרְאֵנִי נָא ׃

תביר

לִפְעָמִים לֹא יִהְיֶה שׁוּם מְשָׁרֵת לְפָנָיו כְּמוֹ אַף הִיא רְפָאִים דְּבָרִים ב׳ · וְהַמְשָׁרֵת שֶׁלּוֹ לְפָנָיו דַּרְגָּא וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה מְלָכִים מֵהַנְּקוּדוֹת זוּלַת הַשְּׁוָא וְאִם לֹא יִהְיֶה כֵּן יָבֹא מְקוֹם הַדַּרְגָּא מַאֲרִיךְ כְּמוֹ וַיָּבֹא מֹשֶׁה שְׁמוֹת סִימָן י״ט ·

ויש

וְיֵשׁ יוֹצְאִים מִן הַכְּלָל וְהֵם חֲמִשָּׁה עָשָׂר וְהֵם מוּבָאִים בַּמָּסוֹרֶת וְאִם יֵשׁ פְּסֵק בֵּין שְׁתֵּי הַתֵּיבוֹת אָז יָבֹא הַדַּרְגָּא אֲפִילוּ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה מְלָכִים כְּמוֹ וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה ׃ וְלִפְעָמִים יָבֹא הַמַּאֲרִיךְ וְהַתְּבִיר אֲפִילוּ בְּתֵיבָה אַחַת בִּתְנַאי זֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם כִּי אִם שְׁוָא לְבַדּוֹ כְּמוֹ וַיִּשְׁבּוּ ׃ וְאִם יָבוֹאוּ שְׁתֵּי תֵּיבוֹת לִפְנֵי הַתְּבִיר תִּהְיֶה הָרִאשׁוֹנָה קַדְמָא וְהַשְּׁנִיָּה דַּרְגָּא אוֹ מַאֲרִיךְ ׃ וְכַאֲשֶׁר לְפָנָיו יִהְיוּ שְׁלֹשָׁה מְשָׁרְתִים הִנֵּה הָרִאשׁוֹן תַּרְסָא וְהַשֵּׁנִי קַדְמָא וְהַשְּׁלִישִׁי דַּרְגָּא כְּמוֹ כַּאֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּמִדְבַּר סִימָן ג׳ אוֹ בֶּאֱמֶת תַּרְסָא קַדְמָא אוֹ מַאֲרִיךְ ׃ וְאִם לְפָנָיו אַרְבַּעַת מְשָׁרְתִים הָרִאשׁוֹן מוּנַח וְאַחַר הַשְּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים ׃ וְכֵן לִפְנֵי הַתְּבִיר אִם תִּהְיֶינָה שְׁתֵּי תֵּיבוֹת לְבַד מִלָּה זְעִירָא יִהְיֶה שְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּמוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהָמָן בֶּן הַמְּדָתָא ׃ וְכֵן הַתְּבִיר הַבָּא אַחַר פַּשְׁטָא וְזָקֵף אִם יֵשׁ שְׁתֵּי תֵּיבוֹת בֵּין זָקֵף לַתְּבִיר יִהְיֶה שְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּגוֹן וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ ׃ וְכֵן אִם תִּהְיֶינָה שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת גַּם כֵּן יִהְיֶה שְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּגוֹן וַיִּקַּח יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה ׃ וְאִם תִּהְיֶינָה אַרְבַּע תֵּיבוֹת חוּץ מִמִּלָּה זְעִירָא הִנֵּה הַשְּׁתֵּי רִאשׁוֹנוֹת הָיוּ בְּקַדְמָא אַזְלָא כְּמוֹ וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם ׃ וְכֵן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְאַחַר קַדְמָא אַזְלָא אֶלָּא תֵּיבָה אַחַת עַד הַתְּבִיר הִנֵּה יִהְיֶה כְּמוֹ כֵן קַדְמָא אַזְלָא כְּמוֹ וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה ׃ וְאַחַר תְּבִיר יָבֹא מַאֲרִיךְ כְּמוֹ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ ׃

שַׁלְשֶׁלֶת לֹא יָבֹא כִּי אִם בְּפָסֵק כְּמוֹ וַיִּתְמַהְמָהּ ׀ וַיֹּאמֶר ׀ וְעַל הָרוֹב הוּא בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק וּפְעָמִים שֶׁיָּבֹא בְּאֶמְצַע הַפָּסוּק כְּמוֹ יָשַׁנְתִּי ׀ אָז יָנוּחַ לִי ׃ וְזֹאת בִּשְׁלֹשֶׁת הַסְּפָרִים שֶׁהֵם אִיּוֹב מִשְׁלֵי תְּהִלִּים ׃ וּבִכְלַל הַשַּׁלְשְׁלוֹת הֵם מְעַטִּים בַּמִּקְרָא וּמִסְפָּרָם שִׁשָּׁה עָשָׂר עַל פִּי הַמָּסוֹרֶת ׃ וְאֵין לוֹ מְשָׁרֵת כְּלָל כִּי הוּא לְבַדּוֹ דַּר וְאֶחָיו נֶעְדָּר ׃

וּלְפִי שֶׁבְּדַבְּרֵנוּ מֵהַמְּלָכִים דִּבַּרְנוּ מֵהַשִּׁבְעָה מְשָׁרְתִים לְמִי יְשָׁרְתוּ וְאֵיךְ יְשָׁרְתוּ לֹא יִצְטָרֵךְ לְדַבֵּר מֵהֶם פֹּה אַחֲרֵי דְּבָרֵינוּ מֵהַמְּלָכִים דִּבּוּר פְּרָטִי כִּי הָיָה סוֹתֵר וּכְפַל הַלִּמּוּד וְלָכֵן נְדַבֵּר לְבַד מֵהַקּוֹצִים ׃

& sunt qui excipiunt a regula qui sunt q̃ndecim & sunt positi in Masara. Si autẽ fuerit[2] disiunctio inter duas dictiones: tunc erunt gradus ẽt minus q̃ tres reges[3] ut ויחלק עליהם לילה & diuisa fuit eis nox: & aliq̃n ueniũt ꝑlongans & frangẽs etiã[4] in vna dictione cũ hac cõditione ꝙ nõ sit inter ea nisi sceua tm̃ ut[5] וישבו. Si aũt uenerint duæ dictiões ante frãgentẽ: in prima q̃dẽ erit antecedẽs: in sc̃da[6] uero gradus aut ꝑlongãs. Cũ uero ante eũ fuerint tres ministri: primus[7] q̃dẽ erit scutũ: sc̃dus uero antecedens: & tertius gradus ut אשר פקד משה ואהרן quos numerauit Moises & Aron[8] Deuto. cap. iii. aut uere scutũ antecedẽs aut ꝑlongãs. Si uero añ eũ fuerint quatuor[9] ministri: primus q̃dẽ erit rectũ & postea alii tres. Sic ẽt si ante frãgẽtẽ[10] fuerint duæ dictiões ꝑter puã erũt duo expulsores ut ויתנה[11] להמן בן המדתא & dedit eã Aman filio Medatæ: & sic etiã frãgẽs ueniẽs post extẽsum & erectũ si fuerint duæ[12] dictiones inter erectũ & frãgẽtẽ erũt q̃dem duo expulsores ut ויאמר המן בלבו למי[13] יחפוץ המלך & dixit Aman ĩ corde suo quẽ vult rex: & sic si fuerint tres dictiones: erũt etiã duo expulsores[14] ut ויקח יתרו חותן משה & accepit Hithro socer Moisi: at si fuerint quatuor dictiões ꝑter dictionẽ [15] paruam: tunc duæ primæ erunt cum antecedente & ambulante ut וזה הדבר אשר[16] תעשה להם & hæc est res quam facies eis: & sic licet post antecedentem & ambulantẽ nõ fuerit nisi vna [17] dictio vsq; ad frangentẽ: erit etiam antecedens & ambulãs ut ונשמע קולו[18] בבואו אל הקדש לפני יי & audiat uox eius cum uenerit ad sanctum ante dominũ. Et post frangentẽ erit ꝑlongans ut איש אשר[19] רוח אלהים בו homo in quo est spiritus Dei.

[20] ❡ שלשלת cathena: nunquam uenit nisi cum disiunctione ut ויתמהמה & tardauit: ויאמר & dixit:[21] & utplurimum est in initio uersus: & aliquando ueniet[22] in medio uersus: ut ישנתי אז ינוח לי dormiui tunc quies mihi: & hoc in tribus libris[23] אמת. Demum cathenę sunt paucę in sacra scriptura: quarũ numerus est[24] sexdecim ſm Masara: & nullum habet ministrum quoniã ipse solus manet & non est[25] ei frater.

[26] ❡ Et quoniam loquentes de regibus locuti sumus de septẽ ministris cui[27] ministrant & quomodo ministrãt: nõ oportet loqui de eis in hoc loco postq̃[28] locuti fuimus de regibus sermone particulari: nam esset superfluũ & duplicatio doctrinę: quare loquemur[29] tantũmodo de spinis.

¶ יתיב sedens: nullũ hẽt ministrũ ante eũ ĩmo ipse est minister alteri ut[2] patebit. De more aũt sedẽtis est ut nõ sit nisi i dictiõe [3] parua hñte vnũ motũ ut את בן כי aut in dictiõe ꝑducte habẽte duos[4] motus ut ארץ שמן. Si aũt cõtinuata fuerit vna harꝝ dictionum paruarũ habens[5] vnum motum aut dictionũ productarum habens duos motus alteri dictioni: [6] tunc dictio ꝑua erit cum extẽso: dictio uero ꝑducte cum duobus extẽsis vt ויהי מדי [7] חדש בחדשו & erit in quolibet mẽse mẽsiũ: si autẽ cornu reuersum seu ꝑlongãs ante eam: cõuertit sedẽs[8] ad duos extẽsos ut לא יסור שבט מיהודה nõ auferet sceptrũ a Ihuda: & ad extẽsum in dictione parua ut [9] אם נא מצאתי חן בעיניכם si repi gratiã in oculis vr̃is: & de more stãtis ut sequat post ip̃m erectus: sed[10] nõ extensus nisi in duodecim locis.

[11] ¶ שופר מכרבל ושופר עלוי cornu sustinens & cornu exaltatum: sunt ministri erecti parui: & aliqñ[12] pausæ suspirationis ut diximus: & non oportet hoc hic reiterare.

[13] ¶ לגרמיה cõfringẽs ossa: est ipsamet disiũctio: & appellat cõfringes ossa ut diximus qñ fuerit [14] inter duo recta: & post ea ĩminens ut ויהי בשלשים שנה & fuit in triginta annis: [15] si autẽ tria recta ante ĩminentẽ erit vnus confringens post primum: [16] & alius post secundũ: ut ויצא לוט וידבר אל חתניו לוקחי [17] בנותיו & exiuit Loth & locutus est generis suis accipiẽtibus filias suas: & in recto vno & post ip̃m ĩminens inuenimus etiã confringẽtem: ut ליני [18] הלילה morare hac nocte. Si autem ante rectum & confringentem fuerit vna dictio præter dictionem paruam [19] erit cũ ꝑlongãte ut והנה מצרים נוסע אחריהם ecce ægyptus mouebat post eos. Si uero fuerint duo[20] recta absq; ĩminẽte: tũc erũt ꝑculdubio: vnũ qdẽ cornu rectũ & nõ principale: scđm uero[21] firmãs & principale ut מאת כל איש אשר ידבנו לבו a quolibet q ex corde suo vltro sese obtulit. Demũ rectũ est[22] mĩster ꝑxim⁹ ei sp. Si aũt p̃cesserit eũ vnus minister erit rectũ: si aũt[23] duo: prim⁹ qdẽ erit ꝑlongans: scđus uero rectũ. Si uero tres: primus qdẽ erit[24] añcedẽs: scđus aũt ꝑlõgãs: tertius uero rectũ. Cõfrigẽs quoq; differt a disiũctiõe qm̃[25] post ɔfringẽtẽ nunq̃ uenit pausa suspiratiõis: & nõ repit ꝑpe ip̃m[26] ex regib⁹ nisi q̃tuor: & sũt dispsor: ĩminẽs: expulsor: & extẽsus: & ẽt qa cõfrigẽs[27] sustẽtat sonũ uerbi sed nõ sic disiunctio. [28] ¶ תרין חוטרין duo baculi: aliqñ ministri eorꝝ sunt gradus: nam sunt quasi similes frangẽti: [29] sed nõ sic fortes ut ipsum in fractione vocis & pausæ vt ויבא

יתיב אין לו משרת לפניו רק הוא משרת לזולתו כמו שנאמר · ומדרך היתיב שלא יבא כי אם במלה זעירא בת תנועה אחת כגון את בן כי · או במלה מלעיל בת שתי תנועות כמו ארץ שמן · ואם תסמך אחת מאלו המלות זעירות בת תנועה אחת או מהמלות מלעיל בת שתי תנועות לתיבה אחרת תהיה המלה זעירא פשט והמלה מלעיל שני פשטין כמו והיה מדי חדש בחדשו · ואם שופר מהופך או מאריך קודם לה יוסב היתיב לשני פשטין כגון לא יסור שבט מיהודה ולפשט במלה זעירא כגון אם נא מצאתי חן בעיניכם · ומדרך היתיב שימשך אחריו הזקף אך לא הפשט כי אם בשנים עשר מקומות ׃

שופר מכרבל ושופר עלוי הם משרתים לזקף קטון ולפעמים לאתנח כמו שזכרנו ולא יצטרך להשיבו פה ׃

לגרמיה הוא פסק ממש ונקרא לגרמיה כמו שזכרנו כאשר הוא בין שני ישרים ואחריהם רביע כמו ויהי · בשלשים שנה · ואם שלשה ישרים קודם הרביע יהיה לגרמיה אחד אחר הראשון ולגרמיה עוד אחר השני כמו ויצא לוט · וידבר · אל חתניו לוקחי בנותיו ובישר אחד ואחריו רביע מצאנו גם כן לגרמיה כמו ליני · הלילה · ואם קודם הישר והלגרמיה תיבה אחת לבד מלה זעירא תהיה במאריך כמו והנה מצרים · נוסע אחריהם · ואם יבואו שני ישרים בלי רביע יהיו אז בלי ספק האחד שופר ישר וטפל והשני מעמיד ועקר כמו מאת כל איש אשר ידבנו לבו · ובכלל הישר הוא המשרת הקרוב אליו תמיד ואם יקדם לו משרת אחד יהיה הישר ואם שנים הראשון יהיה מאריך והשני ישר ואם שלשה הראשון יהיה קדמא והשני מאריך והשלישי ישר והלגרמיה גם כן יבדל מהפסק כי לאחר לגרמיה לא תבא לעולם ארתנחתא ולא ימצא קרוב אליו מהמלכים לולי ארבעה והם פזר רביע גריש ופשט ועוד כי לגרמיה מחזיק ידי קול הפעל אבל לא כן הפשט ׃

תרין חוטרין לפעמים משרתו דרגא כי הוא קרוב לתביר אך לא חזק כמוהו בשבירת הקול והפסק כמו ויבא

לו יין וישת׃ ולפעמים משרתו מאריך כמו ויקרא לה נבח בשמו׃

מאיולא הוא לפעמים משרת לסוף פסוק כמו שנאמר תכף אחר כן׳ וגם כן יהיה בתיבה אחת עם הקדמא אזלא כמו לדורותיכם בויקרא סימן כ״ב אך לא בסוף פסוק כלל׃

סוף פסוק משרתו לפניו מאריך לעולם מלבד ה׳ מקומות שמשרתו מאיילא כמו במדבר סימן ט״ו לדורותיכם ובכלל לפני סוף פסוק מאריך ובלבד שתהיה תיבה אחת לבד מלרע זעירא ואם יהיו שנים מאריכים האחד יהיה טפל והשני עקר וזה על המעט מעט׳ והנה מצינו לפעמים כמו שזכרנו אתנח וסוף פסוק דבוקים כגון שני השבע לקמצים׃

ואחרי דברינו משמות הטעמים וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב ראוי לנו לדבר בכחם וטרם דברינו בכחם הפרטי נדבר בכחם הכללי ונאמר כי הטעם הוא סימן מורה חין המאמר או הקול או התיבה אם העולה אם הישר ואם המכורבל וזה בהעמדה או בנטייה אל משך המבטא לחיוב הדבור או להתפארתו למיני מוצאיו או לבחינת הוראותיו וזה כי כמו שאין גזר הברה בלי נקודה כן אין קול בלי טעם׳ ולכן לחיוב הדבור בכל מאמר ותיבה וגזר הברה ימצא טעם מה בהכרח׳ ואמנם מה שהוא להתפארת המבטא הנה הוא לברוח מכובד וקושי המוצא במלאכת הטיית האומר להיות נשמע ומתקבל לשומעים׳ ותועלת מיני המוצא הוא הנאות למדברים ואל מה שיאמרו לפי תנאיהם ותנאי השומעים לשמור נחת הזקנים ופחז הנערים וחלשת ורפיון הנשים דרך משל וכיוצא בזה מתנאי איכות עניני האנשים אשר יהיה הדבור לפי ערכם׃ ואמנם מה שהוא לבחינת הוראות המאמר זה יהיה בחמשה דרכים בדבוק ופירוד והעמדה במאמר והפסק וסלוק כמו שנבאר׳ ואמנם הדבוק הוא כאשר תהיינה במאמר שתי תיבות ואלו תהיינה נפרדות יולידו הבנה רעה בדברי המדבר ובדבוקם ייטב הדבור׃ והמקף הוא המדבק כמו שנזכר בשער שלו בספר הזה׃ ואמנם

וישת לו יין & adduxit ei vinũ & bibit: & aliqñ minister eius est ꝓ⸗
longãs ut ויקרא להנובח בשמו & uocauit eam Nouabus noĩe suo.
[2] ℭ מא״לא subulinum: aliquãdo ministrat in fine uersus ut di⸗
cemus [3] paululum postea: & etiã erit in eadẽ dictiõe cum [4] ante⸗
cedente & ambulante ut לדורותיכם Leuitici capl'o. xxii. sed non
in fine versus [5] omnino.
[6] ℭ סוף פסוק finis uersus: eius minister ante eũ ꝓlongãs: & hoc
semꝑ nisi in quinq; locis [7] in qbus minister est מא״לא subulinũ:
vt לדורותיכם Numeri cap. xv. [8] Demũ ante finẽ versus ꝓlongãs
cum hoc ꝙ sit vna dictio ꝑter dictionem [9] paruã: si aũt fuerint
duo prolongantes: vnus qdẽ erit non principalis: alius vero
principalis: & hoc [10] rarissime. Inuenimus tñ aliqñ ut diximus
pausam suspirationis & finẽ uersus [11] iũctos ut שני השבע לקמצים
anni fertilitatis in manipulis.
[12] ℭ Et postq̃ locuti fuimus de noĩbus accẽtuũ & figura & cã⸗
tu & ordine eoꝝ [13] in sacra scriptura: debemus loq de viribus
eorum: & anteq̃ deueniamus ad vires eoꝝ [14] ꝑticulares loque
mur de vi eoꝝ vniuersali. Et dicimus ꝙ accẽtus est signũ indi
cans cõsonantiã [15] orõnis aut vocis aut dictiõis tam ascẽdẽtẽ
q̃ rectã q̃ ẽt & sustinentẽ: & hoc [16] qdẽ in firmatione seu decli
natione ad sequelã ꝓlationis ad necessitatẽ eloquii seu ad de⸗
corem eius [17] in spẽbus ꝓlationũ eius seu ad cõsideratiõnẽ si⸗
gnificationũ eius: nã queadmodũ nõ est syllaba ꝓnũciationis
absq; [18] pũcto: sic ẽt nõ est vox absq; accẽtu. Quare ad necessi⸗
tatẽ eloquii in oĩ orõne & dictione [19] & syllaba ꝓnũciatiõis re⸗
perit aliqs accẽtus necessario. Quod aũt est ad decorẽ [20] ꝓnũ
ciationis ẽ ad fugiẽdũ grauitatẽ & difficultatẽ ꝓlatiõis in arte
declinatiõis [21] dicẽtis ut sit auditus & bñ receptus ab audienti
bus. Vtilitas aũt specieꝝ ꝓnũciatiõis est [22] cõueniẽtia loquẽti⸗
bus: & ei qđ dicũt ẽm cõditiones eorũ & cõditionẽ audientiũ
[23] ad cõseruandũ qetẽ senũ & celeritatẽ puerorũ & debilitatẽ
& molliciẽ mulierũ: exẽpli causa [24] & similia ex cõditionib? di⸗
spositionũ hoĩum respectu quoꝝ erit eloquium. [25] Quod aũt
est ad cõsideratiõnẽ significationũ orõnis est qnq; modis [26]. s.
cõiunctione: sepatione: firmatiõe in sermone: pausa: & abscis⸗
sione ut declarabimus. [27] Cõiunctio aũt est qñ fuerint ĩ orõne
duæ dictiões: si aũt fuerint [28] sepatę generabũt malã ĩtelligẽtiã
in uerbis loqntis: & cũ fuerint cõiũctę melius erit eloqũ. [29] Co
pula aũt est q̃ cõiũgit ut declatũ est in capl'o eius in hoc libro.

Separatio

Sepatio aũt ẽ qñ in õrone fuerint ptes cõiũctę & ĩportãtes q- dẽ ueritatẽ in narratiõe[2] put sunt: & hoc ĩ una dictiõe seu mul tis seu orõnibus diuersis: q̃ qdẽ[3] cũ fuerint sic cõiũctę genera bũt dubiũ in ĩtelligẽtia mẽtis loquẽtis: & iõ sepant eas[4] abinui cẽ ad faciẽdũ ĩtelligere auditores ĩtẽtionẽ loqntis: & est id qđ sapientes nr̃i appellãt[5] סרוס cũ dixerint סרסהו ודורשהו ut אלהים[6] ונר טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יי׳ lucerna Dei anteq̃ extingueret Sa- muel dormiebat ĩ tẽplo dñi Samu. ca. iii. nã[7] pausa suspiratiõis est in dictiõe שוכב dormiebat ad ħ ut nõ copulet dictio בהיכל יי׳ in tẽplo dñi dictioni שוכב dormiebat[8] ne videat (absit) q̃ dor miebat ĩ tẽplo dñi: sed dictio בהיכל יי׳ ĩ tẽplo dñi cũ[9] sepatione antea tẽdit ad dictionẽ יכבה extingueret: qđ est anteq̃ extigue ret ĩ tẽplo dñi[10] Samuel dormiebat: & sic בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי venit ad me suus hæbre⁹ quẽ ĩtroduxisti nobis ut illuderet me[11] Geñ. ca. xxxix. nã in dictiõe אלי ad me est disp sor magn⁹ ad sepandũ & faciẽdũ tendere ad eã dictionẽ ut il- luderet me: ad hoc[12] ut nõ videat q̃ ĩtroduxit eũ ad hoc ut il- luderet me: qđ eẽt qđ extraneũ. Firmatio aũt[13] est qñ firmat loquẽs ĩ flatu suo ac si poneret frenũ & refrenationẽ in ore ad respirãdũ[14] ĩ loq̃la: licet adhuc nõ pfecerit pponere rẽ ĩtentã. Pausa ãt est[15] qñ expsserit intẽtũ aliqđ in eloqo suo: sed adhuc eloqũ ẽ suspẽsũ ut copulet ei aliud[16] cõtinuatũ & ɔiũctũ prĩo. Abscissio uero est cũ pfecerit loqns id[17] qđ ĩtẽdebat dicere: & sic erunt ĩ pausa firmatiões: & ĩ abscissione pausę[18] multæ. Fir- matio ãt erit sex modis. Prim⁹ qdẽ qñ dicimus in dictiõe[19] אל seu agnoĩatiõe alia ut יי׳ יי׳ אל רחום וחנון dñe dñe Deus misicors & clemẽs: nã post primũ dñe[20] est disiunctio: & ẽ baculus q est ĩter duo hæc dñe dñe. Scđs ẽ qñ[21] ĩ fine dictionũ fuerint noĩa seu alia agnoĩa in qb⁹ cõuenit ibi firmatio nimia[22] ut ẽ pausa q̃ est supra scđm dñe: q̃ est erectus puus. Tertius ẽ[23] qñ venit ad cõiũgẽdũ id qđ scriptũ est sepatũ: & debet eẽ unũ ut כדר לעומר[24] qđ scriptũ ẽ cũ duab⁹ dictionib⁹ & debet eẽ vna: & tũc ẽ co pula q̃ est ĩ dictiõe[25] כדר. Quartus ẽ in castigatiõe & vocatiõe ut הוי גוי חוטא ve gẽti peccãti הוי ארץ[26] צלצל כנפים ve terræ cymba lo alaę: הוי כל צמא ve oĩ sitiẽti: ĩ qb⁹ oĩbus ẽ accẽtus pausans sed nõ pausa cõpleta:[27] qa adhuc nõ est determinatus ſmo oĩno. Quĩtus uero ẽ cũ admiratiõe & ĩterrogatiõe ut הליהוה תגמלו[28] זאת hæccine redditis dño: למה יי׳ תעמוד ברחוק quare dñe stas a lõge: quia ibi ẽt est accentus pausans:[29] licet ſmo nõ fuerit ex- pletus. Sextus uero est qñ videbimus sermonem determinãtẽ

aliquid

הפירוד הוא כאשר במאמר יהיו חלקים דבקים מונחי האמת בספור על מתכונתם וזה בתיבה אחת או רבות או מאמרים מתחלפים אשר בהיותם דבקים יולידו ספק בהבנת כונת המדבר ולכן יפרידום האחד מחבירו להבין אל השומעים דעת המדבר והוא הנקרא בלשון רבותינו זכרונם לברכה סירוס באמרם סרסהו ודורשהו כמו ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יהוה בשמואל סימן ג כי האתנח בתיבת שוכב מפריד שלא תדבק תיבת בהיכל יהוה עם שוכב שלא יראה חו שהיה שוכב בהיכל יהוה רק תיבת בהיכל יהוה עם הפירוד לפניו שב אל תיבת יכבה והוא טרם יכבה בהיכל יהוה: שמואל שוכב · וכן בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי בראשית סימן לט כי בתיבת אלי פזר גדול להפריד להשיב אליו לצחק בי שלא יראה הבאתו לתכלית לצחק בי שהיה דבר זר · והעמדה היא כשיעמוד המדבר ברוחו כאלו ישים רסן ומתג בפיו להשיב רוחו בדבור אף כי עדיין לא השלים להניח דבר מכוון · והפסק הוא כשגזר מכוון מה בדבורו אבל עדיין הדבור תולה לחבר בו ענין אחר מתעטף ומתחבר אל הקודם · והסלוק הוא כשהשלים המדבר מה שבדעתו לומר ובכן תהיינה בהפסק העמדות ובסלוק הפסקים רבים והנה העמדה תהיה על ששה פנים הראשון כאמרינו בתיבת אל או תואר אחר כמו יהוה יהוה אל רחום וחנון כי אחרי יהוה הראשון הפסק וזהו המקל אשר בין השני שמות · והשני כי תהיה בסוף תיבות שמות או תארים רבים אשר תאות שם העמדה יתרה כמו ההפסק שיש על יהוה השני שהוא זקף קטון · והשלישי הוא כשתבוא לחבר מה שנכתב נפרד וראוי להיות אחד כמו כדרלעומר שנכתב בשתי תיבות וראוי להיות אחת · וכן הוא המקף אשר בתיבת כדר · והרביעי הוא בתוכחה והקריאה כמו הוי גוי חוטא הוי ארץ צלצל כנפים הוי כל צמא שבכלם טעם מפסיק אבל לא הפסק שלם כי עדיין לא נגזר אומר כלל · החמישי הוא בתמיה ובשאלה כמו הליהוה תגמלו זאת למה יהוה תעמוד ברחוק כי גם שם טעם מפסיק אף כי לא נשלם המאמר · והששי הוא כשנראה הדבור גוזר

אומר אבל עדיין לא נשלמה כונת המדבר כמו נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה ששם טעם מפסיק ונראה שגזר אומר בהיות שם הפעל אבל עדיין המדבר תלוי ועומד להדוף בדבורו באמרו פוקד וגו׳ וההפסק הוא גור אריה יהודה מטרף בני עלית כי נגזר אומר ונראה דבור שלם אך עדיין תלוי להתחבר אל כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו וכו׳ וזה הפסקו יתר על הראשונים והוא אתנח עד שאפשר שיבא בו סוף פסוק כמו במשל שזכרנו ויהיה בשני פנים׳ האחד במשך הדבור כמו במשל הנזכר והשני בין חלקי הדבור וזה בפסוק אחד כמו ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון כי באמרו ידעתי היה בדעתו להגיד גודל הקטן והכניס בנתיים גם הוא וכו׳ כי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל הפריד בין הדבקים וכן בפסוקים מתחלפים כמו באברהם על ענין ישמעאל׳ ואולם הסלוק הוא כשישלים דבורו לגמרי וזה בסוף פסוק או בריוח שבין הפרשיות ובסוף פסוק יהיה כשידבר בפסוק אחד על ענין אחד ובאחר על ענין מתחלף לראשון׳ הנה אם כן בבחינת הוראות המאמר צריכים טעמים מתחלפים׳ ובכלל הטעמים מהם להמשיך הדבור ומהם להעמיד הדבור ומהם להסב הדבור ולתלותו׳ ואמנם אשר הם להמשיך הדבור הם השופרות והמאריך וירח בן יומו ויתר המשרתים ומאיולא עמהם כי הם משרתים למלכים להמשיך הדבור עד הגיעם׳ והמעמידים הדבור הם ביחוד הפסק והזקפין וטרחא ואתנחתא וסגולה הדומה לאתנחתא בצד מה וביחוד האתנח הוא מעמיד ומפסיק מלבד ההעמדה שלו והסוף פסוק גם כן כי הוא מסלק מכל כל׳ האמת כי לפעמים הסוף פסוק לא יהיה סוף הענין ותכליתו כמו בבראשית סימן כג ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב ומתחיל הפסוק האחר לאברהם למקנה וכו׳ שאליו שב ויקם׳ ובזה הפסוק השני נשלם הענין ולכן טעם הפסק אחר ויקם להפרידו משם ולהדביקו עם הפסוק האחר וכן זולתו מהפסוקים

aliqd:sed adhuc nō est expleta ītētio loqntis ut נוצר חסד לאלפים
[2] נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה qui custodis misericordiā in mil
lia q aufers iniqtatē & scelera atq; peccata & mūdificās nō mū
dificat:qm̄ ibi est accētus pausans:& vr̄[3] q̄ ibi expleuerit s̄mo
nem cū ibi fuerit uerbū:sed adhuc loquēs est sustinens ad ꝓse
quēdū[4] in eloqo suo cū dixerit פוקד עון q reddis iniqtatē patrū
&c.Pausa aūt est גור אריה יהודה מטרף [5] בני עלית catulus leonis Ihu-
da ad p̄dā fili mi ascēdisti : qa exp̄ssit s̄monē & vr̄ orō pfecta:
sed adhuc sustinet ad copulandū[6] ei כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו
reqescens accubuisti ut leo:& q̄si leena qs suscitabit eū:& hæc
pausa est maior[7] p̄cedentib⁹:& est pausa suspirationis adeo q̄
pōt esse in eo finis uersus ut in exēplo[8] p̄dicto. Et erit duobus
modis.Prīo qdē in seqla sermonis ut in exēplo p̄dicto.[9] Scđo
uero inter ptes s̄monis: & hoc in uno uersu ut ידעתי בני ידעתי גם
[10] הוא יהיה לעם וגו׳ scio fili mi scio & iste qppe erit ī ppl'm & multi
plicabit' sed frater eius minor:nā cū dixerit scio[11] erat in mēte
sua narrare excellētiā minoris : & posuit in medio & iste qppe
erit in ppl'm:& sic[12] q̄ ipse erit ī ppl'm & multiplicabit' sepauit
īnter cōiūcta:& siľr in diuersis uersib⁹[13] ut in Abraha in reb⁹
Hismael. Abscisio aūt est[14] cū expleuerit orōnē penit⁹:& hoc
īn fine uersus seu ī spacio qđ ē īter capľa:[15] & ī fine uersus erit
qn̄ loqt' ī vno versu de re aliqua:& ī alio de[16] re diuersa a prīa:
ergo circa cōsiderationē significationū orōnis repiunt'[17] accē
tus diuersi.Demū accētuū aliq sūt ad ꝓtrahēdū orōnē:& aliq
[18] ad firmādū orōnē:& aliq ad circuēdū orōnē & sustinēdū eā.
Qui aūt sunt[19] ad ꝓtrahēdū orōnē sunt cornua:ꝓlōgās:& lu
na vnius diei:& alii ministri:[20] & subulinū cū eis:nā sūt mistri
regibus ad ꝓtrahēdū s̄monē vsq;quo ueniāt.[21] Firmātes autē
orōnem sunt p̄cipue disiūctio:erecti:labor:pausa suspiratiōis
[22] & ꝓprietas:q̄ est siľis pausę suspiratiōis aliquo mō:& p̄cipue
pausa suspiratiōis ē firmās[23] ac ēt pausans p̄ter firmationē suā:
& finis uersus ēt q ē abscissor penitus.[24] Verūtn̄ q̄ finis uersus
aliqn̄ nō erit finis rei & cōplemētū eius[25] ut in Geñ. cap.xxiii.
ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני [26] ממרא השדה והמערה אשר בו וכל
העץ אשר בשדה אשר בכל [27] גבולו סביב cōfirmatusq; est ager Ephronis
īn quo erat spelūca duplex respiciēs Mābre : ager & spelūca &
oēs arbores q̄ erant in agro in cūctis terminis eius p circuitū:
& incipit alius versus לאברהם למקנה וגו׳ Abrahę ī possessionē:ad
qđ qdē tēdit[28] cōfirmatus est: & ī hoc scđo uersu expleta ē res:
& ideo accentus disiunctionis post ויקם cōfirmatus est[29] ad se-
pandū eum inde & cōiūgēdū eū alteri uersui : & sic alii uersus

insacra

in sacra scriptura licet nõ multi: & forte fit hoc pp ꝓlixitatem uersus ne amplius[2] ꝓtrahaẗ. Et redeuntes ad nr̃m ꝓpositũ dicimus ꝙ disiũctio ẽ ẽt ĩ numero firmãtiũ:[3] & aliquo mõ sedẽs post eã. Circuẽtes aũt & sustinẽtes orõnem quasi sustinẽtes eã[4] circulariter sunt cathena: sparsor: dispersor magnus: cornua vaccæ: eradicator: ambulans:[5] duo expulsores: ĩminens: frangens: & duo baculi. Verũtñ ꝙ ꝓtrahẽtes[6] & firmãtes & circuẽtes orationẽ p̃dicti non oẽs ęqualiter hoc faciunt:[7] nam aliqui magis: aliq uero minus vt superius diximus: & hoc magis apparet[8] in firmãtibus: licet occultetur in ꝓtrahẽtibus: nã disiũctio est in gradu[9] inferiori firmatiõis licet appelleẗ disiũctio: erecti enim sunt in superiori gradu ea:[10] labor aũt & pausa suspirationis magis: finis autẽ uersus magis & magis sicut[11] diximus in sex speciebus firmationis: quaꝝ disiũctio est debilior oĩum.[12] Et sic inter circuẽtes cathena est in gradu superiori: nam ipsa circuit[13] vocem & eam retinet nimis: & post eam in retinentia & circuitu sparsor: deinde dispsor magnus[14] & cornua vaccę: deinde eradicator: deinde ambulãs: & expulsores: & ĩminẽs qui sunt eiusdem cantus:[15] deinde frangens: & duo baculi qui sunt eiusdem cantus. Si autẽ inspexerit[16] aliqs oculo intellectus eorum cantus inueniet ꝙ ĩ uerbis meis nihil est tortuosum & indirectum: adeo ꝙ[17] in his accentibus repiunẗ partes necessariæ circa cõsideratiõnẽ significationũ[18] orõnis prædictam: & præcipue firmationẽ: pausam: & abscissionem.

Coniunctio autem[19] reperiẗ proprie מקף copulę: nam ei est copulare dictiones cum ꝓtrahentibus & pausantibus[20] ut dictũ est in caplo suo ꝓprio in hoc libro: & pp hoc nõ loqmur[21] de eo præcipue inter accẽtus ut grãmatici qui loquunẗ de eo[22] inter eos. Sed vniuersaliter dico ꝙ copula nõ uenit nisi in motu magno[23] qui est ex matribus: & oportet ut sit inter eam & accẽtum dictionis subsequentis lr̃a apparens[24] ut nun & nõ aliud: & aliqñ uenit in motu inferiori: & hoc qñ erit dictio[25] post eã & in ea rex & sceua & rex: & in rege vltimo accẽtus magnus ut ואם יתקפו[26] האחד & si quispiã p̃ualuerit. Sepatio uero repitur erecto magno & pausæ suspirationis p̃cipue sicut[27] dedimus exẽplũ superius: & etiã quibusdã pausantibus si bene ĩspiciaẗ in sacra scriptura:[28] & breuitatis gr̃a nõ loqmur amplius de eis ĩ hoc loco: & hoc sufficiat de vi[29] vniuersali accentuum.

¶ De viribus

במקרא ואף שלא רבו ואולי נעשה כן לאורך הפסוק שלא יאריך יותר ·

ונשוב אל עניננו ונאמר כי הפשט גם כן בכלל המעמידים ובצד מה היתיב אחריו · והמסבבים ותולים הדבור כמעט שיעכבוהו בסבוב הם שלשלת וזרקא ופזר גדול וקרני פרה ותלשא ואזלא ושני גרישין ורביע ותביר ותרין חוטרין · האמת כי הממשיכים והמעמידים והמסבבים הדבור שזכרנו אינם כלם בשוה עושים זה כי קצתם יותר וקצתם פחות כמו שזכרנו למעלה וזהו יותר נראה במעמידים ואף שיעלם בממשיכים וזה כי הפסק הוא במדרגה התחתונה מההעמדה ואף שיקרא פסק כי הזקפים במדרגה עליונה ממנו וטרחא ואתנחתא ביותר מהם והסוף פסוק ביותר ויותר כמו שזכרנו בששה מיני ההעמדה אשר הפסק היותר חלוש שבכלם ·

וכן בין המסבבים השלשלת הוא במעלה עליונה כי הוא מסבב הקול ומעכב מאד ואחריו בעכוב וסבוב זרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה ואחריו תלשא ואחריו אזלא וגרישין ורביע שהם מנגינת אחת ואחריהם תביר ותרין חוטרין שהן מנגינה אחת · ואם יביט האדם בעין שכלו בנגינתם ימצא כי אין בדברי אלו נפתל ועקש עד שבאלו הטעמים ימצאו החלקים המצטרכים לבחינת הוראות המאמר שזכרנו וביחוד ההעמדה וההפסק והסלוק · ואמנם הדבוק ימצא ביחוד למקף כי לו לדבק תיבות עם הממשיכים והמפסיקים כמו שנזכר בשער שלו המיוחד בזה הספר אשר בעבור זה לא נדבר ממנו בפרטות בין הטעמים כדרך המדקדקים המדברים ממנו ביניהם רק בכללות אומר כי המקף לא יבא כי אם בתנועה גדולה שהיא מהאמות וצריך שיהיה בינו לטעם המלה שאחריו אות נראית כמו נון ואין עוד · ולפעמים יבא בתנועה שפלה וזה כשתהיה המלה שאחריו מלך ושוא ומלך ובמלך האחרון טעם גדול כמו ואם יתקפו האחד · ואמנם הפירוד ימצא לזקף גדול ולאתנח ביחוד כמו שהמשלנו למעלה וגם לקצת המפסיקים אם יובט היטב במקרא ולאהבת הקצור לא נדבר מהם יותר בזה המקום וזה יספיק בכח הטעמים הכללי :

ואולם בכחותיהם הפרטיים נאמר כי השלשלת כחו המיוחד לו עם הרמת הקול ההוא וסבובו מאד ואיחורו להשמיע לקורא ולהבינו איחור ועיון בדבר ולכן לא יבא כי אם בפסק ובתיבות מיוחדות בלתי מדובקות ותמוכות לזולתן כמו ויתמהמה · וימאן כי הוא לבדו מבלי תיבה אחרת משמיע כונת המדבר ואין צורך לזולתו ומעיר על העיון בו · והם ששה עשר בכל המקרא לא יותר על פי המסורת ׃

זרקא כחו המיוחד לו להשמיע גם כן לקורא ולהבינו עם הרמת הקול וסבובו באחרונה בקצרת סבובים עשיית פעולה מן הפעולות רשומות · ולא יהיה לבדו כשלשלת רק צריך אל מאמר קטן מחובר משם ופעל אשר יגזור בו המדבר אי זה דבר רשום ופעולה רשומה ואז יהיה בו הזרקא בקצה הראשון בתיבה מן התיבות שלו אם שם ואם פעל ובקצה האחרון תהיה הסגולה אשר היא המפסקת וחותמת כונת המאמר בקצרה כמו ויעש אלהים את הרקיע ולישמעאל שמעתיך ולפעמים משתי שמות בלי פעל כמו ואת הצפור החיה וזה על המעט · ואף שלפעמים משרת ביניהם כמו שזכרנו מכל מקום העקר במאמר הם הזרקא והסגולה ׃

סגולה כחה המיוחד לה להפסיק אחרי הזרקא בחתימת המאמר ההוא הקצר · ולא ימצא זה הטעם כי אם אחרי הזרקא כמו שאמרנו כאלו היא תכלית הזרקא וסגולה לו לבדו ולכלו ולכל עת אשר הוא גדר הסגולה במלאכת ההגיון ׃

פזר גדול כחו המיוחד לו עם הרמת הקול למעלת ויציאת קול אחר מן הצד לזרז לקורא ולהעירו על תיבה אחת לבד שהיא עקר המאמר כמו החיה הרומשת אשר שרצו המים כי הפסק קודם הרומשת ועליו הפזר שיורה שהוא עקר זה הפסוק וראוי להביט בו בעין השכל · וכן ויאמר להם צאו לערי יהודה שהפזר על ויאמר שהוא עקר הצווי ההוא ׃

קרני פרה כחו ככח הפזר ונקראו שני פזרים כמו שזכרנו ׃

¶ De viribus autē pticularibus eoꝝ dicimus ꝙ שלשלת cathē
na: vis eius[2] sibi ꝓpria cum eleuatiōe vocis & circuitu eius[3] ni-
mis tardatiōe est facere lectorē audire & intelligere tarditatē
& cōsideratione in re: & iō non[4] uenit nisi cum disiunctione &
in dictionibus vnicis nō iunctis nec copulatis aliis[5] ut ויתמהמה
& tardauit: וימן & noluit: nam ipsa sola absq̧ alia dictione facit
audire intentionem[6] loquentis & non indiget alio: & excitat
eum circa consideratione in ea: & sunt sexdecim in tota[7] sacra
scriptura & non amplius ſm Masara.

[8] ¶ זרקא sparsor: vis eius sibi ꝓpria est ad faciēdum etiā lecto
rem audire & intelligere cum[9] eleuatiōe vocis & circuitu eius
in fine aliq̄bus circuitibus[10] fieri aliquā opatione notabilē: &
non est solus ut cathena: sed[11] oportet ut hēat orōnē paruā cō
positam ex noīe & verbo in quo determinabit loquēs aliquid
[12] notabile & opationē notatā: & tūc erit in ea sparsor in extre-
mitate prima[13] in aliqua dictione dictionū eius seu in noīe seu
verbo: & in vltima extremitate erit[14] ꝓprietas quæ est pausans
& sigillans intētionē orōnis breuiter ut[15] ויעש אלהים את הרקיע &
fecit Deus firmamētū: ולישמעאל שמעתיך de Hismael aūt audiui
te: & aliqñ ex duobus noībus[16] absq̧ uerbo: ut ואת הצפור החיה &
auē viuū: & hoc raro. & licet aliqñ fuerit[17] minister īter eos ut
diximus: principales tñ in orōne sunt sparsor[18] & ꝓprietas.

[19] ¶ סגולה proprietas: vis eius sibi ꝓpria est pausare post spar
sorem circa sigillationē[20] illius orōnis breuis: & nō reperitur
iste accentus nisi[21] post sparsorem ut diximus: ac si esset finis
sparsoris & proprietas ei[22] soli toti & semper: quæ est diffini-
tio proprietatis in logicis.

[23] ¶ פזר גדול dispsor magnus: vis eius sibi ꝓpria cū eleuatione
uocis sursum[24] & exitu alterius uocis a latere ad solicitādū le-
ctorē[25] & excitādū eū super vna dictione tm̄ quæ est principa
lis in orōne ut אשר שרצו המים[26] החיה הרומשת & omnem animā vi-
uentem reptantem quam ꝓduxerūt aquę: nam disiunctio est
ante הרומשת reptātem: & supra eam est dispsor qui īdicat[27] qđ
est principale in hoc uersu: & est in hoc cōsiderādū oculo in-
tellectus: & sic ויאמר להם[28] צאו לערי יהודה & dixit eis exite ad ci-
uitates Ihudæ: ꝙ dispersor est super ויאמר & dixit: qđ est prin-
cipale illius præcepti.[29] ¶ קרני פרה cornua vaccæ: vis eius ut
vis dispersoris: & appellantur duo dispersores ut diximus.

 ¶ תלשא

¶ תלשא eradicator: vis eius sibi ꝑpria cũ eleuatione vocis & circuitu in vltimo[2] una circuitione tm̃ solicitare lectorẽ circa cõsideratiõnẽ illius dictionis:[3] sed nõ cum tãta solicitudine & excitatiõe q̃ fit in dispsore ut [4] שרצו המים אשר הרומשת reptantem quã ꝑduxerũt aquæ: nã dispsor existẽs in הרומשת innuit ꝙ principale rei est in dictione illa: & est considerãdum in ipsa: eradicator uero aut scutũ q̃ idẽ sunt in hoc: qui est supra אשר qua [6] innuit declarationẽ propriã dictionis הרומשת cum uoce non tam forti nec [7] tã tarda ut dispsor. Et ut צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף venite ad ciuitates Ihudæ & colligite ab oĩ Israelita argentũ:[8] nam post cornua vaccæ q̃ sunt supra יהודה: scutũ qđ est supra וקבצו venit ad excitandum super [9] re notabili aliqua tarditate & sic in reliquis. Et sic ẽt qñ est absq; dispsore ante ipm [10] uenit ad excitãdũ sup hoc: si autẽ id perqsieris repies. Verũtñ ꝙ illa tarditas[11] nõ est magna sicut tarditas sparsoris: & ideo nõ est in eo nisi circuitio una: in sparsore uero[12] plures una. Et sicut ẽ rõ & uis eius sic ẽ rõ scuti cũ pua dñia ĩter eos:[13] cantus enĩ eoꝝ sunt æq̃les ut diximus: & iõ nõ curauim⁹ de eis in exemplis.[14] ¶ אזלא ambulãs: uis eius sibi ꝑpria cũ uoce alta: sed nõ cũ circuitiõe oĩno[15] ĩnuere finẽ pausæ ĩtẽtionis dicẽtis ponẽtis[16] qdẽ eradicatorẽ: q̃si qescat a solicitudine eradicatoris & explicit rem ipsam ut [17] וראה הכהן את הנתק ביום השביעי & uidebit sacerdos tineam in die septimo Leuitici cap. xiii. quia scutũ est supra וראה: & supra[18] הנתק est ambulãs: & supra השביעי imminens: ambulans quidem & immĩnẽs perficiunt rẽ וראה uidẽdi:[19] & ut וקבצו מכל ישראל כסף & colligite ab oĩ Israelita argẽtum: qa pficit rẽ colligẽdi & sic oẽs.[20] Et hoc idẽ intelligit de ui duoꝝ expulsoꝝ & ĩminẽtis ueniẽtiũ post eradicatorẽ[21] ꝙ excitãt ad hoc ad qđ excitauit ambulãs: nã cantus hoꝝ triũ[22] accẽtuũ ẽ æq̃lis: licet cãtus ĩminẽtis sit fortior oĩb⁹ ut diximus:[23] & iõ vis eius ẽ maior vi eoꝝ ĩ hoc ope qđ dixim⁹: q̃uis fuerit pũctus & nõ linea:[24] qa ẽ tanq̃ pforatiuũ qđ pforat fortiter: & aliqñ erit unus eorũ[25] tm̃ post eradicatorẽ & scutũ: & aliquãdo duo: & aliqñ oẽs tres[26] f̃m exigẽtiã rei f̃m intẽtionẽ dñi accentuũ: cuius mens amplior mente nr̃a.[27] Demũ orõ q̃ incepit cũ sparsore pficit cum ambulante & ĩminente seu duobus[28] expulsoribus: ut oratio quæ ĩcepit cũ sparsore pficit cũ ꝑprietate: & sunt ei aut[29] oẽs aut aliqui eoꝝ ut est proprietas sparsori: & totum hoc quãdo uenerint post eradicatorem aut scutum.

תלשא כחו המיוחד לו עם הרמת הקול וסבובו באחרונת בסבוב אחד לבד לזרז לקורא לעיין בתיבה ההיא אך לא כל כך בזריזות והתעררה שיעשה בפזר כמו הרומשת אשר שרצו המים כי פזר הרומשת העיר שעקר הענין בתיבה ההיא וראוי להביט בה והתלשא או התרסא כי משפטם אחד בזה שעל אשר מעיר על ביאור מיוחד לתיבת הרומשת עם קול לא כל כך גדול ולא כל כך מתון כפזר׃ וכמו צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף כי אחרי הקרני פרה על יהודה התרסא על וקבצו בא להעיר על דבר מסוגל במתינות מה וכן בזולתם׃ ואף כשהוא בלי פזר לפניו בא להעיר על זה ואם תבקשנו תמצאנו׃ האמת שהמתינות ההוא אינו גדול כמתינות הזרקא ולכן אין לו כי אם סבוב אחד ובזרקא יותר מאחד וכמשפטו וכחו משפט התרסא עם מעט הפרש ביניהם כי נגינתם שוה כמו שזכרנו ולכן לא חששנו בו במשלים׃

אזלא כחו המיוחד לו עם הקול גבוה אך לא עם סבוב כלל להעיר על תכלית הפסק כונת האומר המשים בתלשא כאלו הוא נח מזרוז התלשא ומשלים הענין כמו וראה הכהן את הנתק ביום השביעי ויקרא סימן י"ג שהתרסא על וראה ועל הנתק אזלא ועל שביעי רביע שהאזלא והרביע משלימים ענין וראת וכמו וקבצו מכל ישראל כסף שהוא משלים ענין הקבוץ וכן כלם׃ וזה בעצמו יובן מכח השני גרישין והרביע הבאים אחרי התלשא שהם מעידים על זה שהעיר עליו האזלא כי נגינת שלשת אלו הטעמים שוה האמת כי נגינת הרביע יותר חזקה מכלם כמו שאמרנו ולכן כחו רב מכחם במעשה הזה שזכרנו ואף שהוא נקודה ולא קו כי הוא כמדרגת מקבת שנוקבת בחוזק׃ ולפעמים יהיה אחד מהם לבד אחרי התלשא והתרסא ולפעמים שנים מהם ולפעמים שלשתם כפי צורך הענין על פי כונת בעל הטעמים שדעתו רחבה מני ים׃ ובכלל המאמר שהתחיל בתלשא ישלם עם האזלא והרביע או השני גרישין כמו שהמאמר שהתחיל בזרקא ישלם בסגולתא והם לו או כלם או קצתם כסגולה לזרקא וכל זה כאשר יבואו אחרי התלשא או

תַּרְסָא · וְאֻמְנָם כַּאֲשֶׁר יָבוֹאוּ בִּלְעָדָיו כְּמוֹ וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי בָם אַזְלָא וּרְבִיעַ הִנֵּה הֵם מְעִירִים עַל עִיּוּן וּמְתִינוּת בַּמַּאֲמָר הַהוּא הַנֶּאֱמָר אַךְ לֹא כׇל כַּךְ כְּמוֹ אִלּוּ הָיָה בַּתֵּיבוֹת הָהֵם תַּלְשָׁא אוֹ תַּרְסָא כִּי אֵין סָבוּב בְּרֹאשָׁם ׃

פסק · כֹּחוֹ יָדוּעַ וְהוּא לְהַפְסִיק הַדִּבּוּר כְּרֶסֶן וּמֶתֶג בְּפִיו בֵּין הַשֵּׁמוֹת שֶׁיִּרְצֶה הֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם לְתַכְלִית מִן הַתַּכְלִיּוֹת וּבְיִחוּד הַדּוֹמִים כְּמוֹ יְהוָה ׀ יְהוָה · שְׁמוּאֵל ׀ שְׁמוּאֵל · וּכְבָר דִּבַּרְנוּ מִמֶּנּוּ לְמַעְלָה בַּאֲרוּכָּה וְדַי בּוֹ ׃

זקף גדול כֹּחוֹ הַמְיוּחָד לוֹ עִם הַגְבָּהַת הַקּוֹל בְּיוֹתֵר עִם שְׁנֵי דִּלּוּגִים חַדִּים לְהָעִיר וּלְזָרֵז עַל הֶפְסֵק גָּדוֹל בַּתֵּיבָה הַהִיא לְעַיֵּין וְלַחְשׁוֹב בָּהּ לְבַדָּהּ מִבְּלִי עֵרוּב תֵּיבָה אַחֶרֶת כְּמוֹ לִשְׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים כִּי הַזָּקֵף גָּדוֹל עַל לִשְׁמוֹר שֶׁיּוֹרֶה הֶפְסֵק גָּדוֹל וּמְתִינוּת בַּתֵּיבָה הַהִיא וְעִיּוּן בָּהּ בְּיוֹתֵר וּכְמוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים · לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה · וּבִכְלַל הַטַּעַם הַזֶּה נִמְצָא בַּתֵּיבוֹת הַיְחִידוֹת כְּאִלּוּ הָיוּ לְבַדָּנָה כְּשַׁלְשֶׁלֶת · וְהִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ בֵּינוֹ וְהַתַּלְשָׁא תִּמְצָאֶנּוּ בְּפָסוּק אֶחָד וְהוּא וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ עָמוֹק מִן הָעוֹר כִּי הַתַּלְשָׁא עַל וְהִנֵּה וְהַזָּקֵף גָּדוֹל עַל וּמַרְאֵהוּ שֶׁיּוֹרֶה הַזָּקֵף גָּדוֹל עִיּוּן וְהַבָּטָה בּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר כִּי הוּא הָעִקָּר מֵהָעִנְיָן אִם תַּבִּיטֵהוּ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל ׃

פשט כֹּחוֹ הַמְיוּחָד לוֹ עִם קוֹל פָּשׁוּט בְּהַעֲמָדָה מַה וּנְטִיָּה מַה לְשָׁרֵת לְזָקֵף קָטוֹן שֶׁהוּא הַעֲמָדָה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה כְּמַדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה · וְצוּרָתוֹ שֶׁהוּא קַו נוֹטֶה לְצַד הַזָּקֵף קָטוֹן יוֹרֶה עָלָיו · וְכֹחַ הַיְתִיב בְּתֵיבָה קְטַנָּה כֹּחַ הַפָּשֵׁט בִּגְדוֹלָה ׃

זקף קָטוֹן כֹּחוֹ הַמְיוּחָד לוֹ עִם הַקּוֹל כִּמְעַט חִתּוּךְ בְּנַחַת לִהְיוֹת מַפְסִיק בָּעִנְיָנִים אַךְ לֹא תִּשְׁלוֹם הַהֶפְסֵק בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁהוּא הָאַתְנָח אוֹ סִלּוּק לְגַמְרֵי כְּמוֹ הַסּוֹף פָּסוּק וְהוּא יָדוּעַ כִּי זֶה כֹּחוֹ ׃

טרחא כֹּחוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ כְּאִלּוּ נִרְתָּע לְאָחוֹר וְנִכְנַע לְהוֹרוֹת לְאוֹת וְהֶפְסֵק כְּאִלּוּ הוּא יָגֵעַ וְאַחַר כֵּן יוֹשֵׁב וְנָח

כאשר

ſcutum. Cũ autẽ uenerint abſq; eo ut [2] וראה את הנגע ביום השביעי &
videbit vulnus in die ſeptimo: qa in eis eſt ambulãs & ĩminẽs:
excitãt ad cõſideratiõe & tarditatẽ in illa orõne [3] ſed nõ tanq̃
ſi fuiſſet in illis dictionibus eradicator aut [4] ſcutum: nam non
eſt circulus in capite eorum.
[5] ℭ פסק diſiũctio: vis eius eſt nota: & eſt diſiũgere orõnẽ tanq̃
frenũ in ore inter [6] noĩa: in quoꝝ medio vult diſiunctionẽ ad
aliquẽ finẽ [7] & ꝑcipue ſimilia ut יי׳ יי׳ dñe dñe: שמואל ושמואל Sa-
muel Samuel: & iã locuti ſumus [8] de ea ſupius ꝓlixe & ſufficiat.
[9] ℭ זקף גדול erectus magnus: vis eius ſibi ꝓpria cum eleuatiõe
vocis maxime cum [10] duobus ſaltibus acutis excitare & ſolici-
tare circa pauſam [11] magnã in dictione illa ad cõſiderãdũ & co
gitandũ in ea tm̃ abſq; mixtione alterius dictiõis [12] ut לשמור את
דרך עץ החיים ad cuſtodiẽdum viam arboris vitæ: nã erectus ma
gnus eſt ſupra לשמור ad cuſtodiendũ: qui indicat [13] magnã pau
ſam & tarditatẽ in dictiõe illa: & cõſideratiõnẽ ĩ ea maxime: &
ut [14] ואיננו כי לקח אותו אלהים & nõ eſt qa accepit eũ Deus: להבדיל
בין היום ובין הלילה ad diuidẽdum inter diem & noctem. Demum
iſte accentus [15] reperitur in dictionibus vnicis ac ſi eſſent ſolę
ut cathena. Differentiã aũt [16] inter eũ & eradicatorẽ inuenies
in eodẽ uerſu: & eſt [17] והנה לא פשה הנתק בעור ומראהו איננו עמוק מן העור
& nõ extẽſa eſt tinea in cuti: & viſio eius nõ eſt ꝓfundior cuti:
nã eradicator ẽ ſupra והנה &: & erectus [18] magnus ſupra ומראהו:
& erectus magnus quidem indicat conſiderationem & inſpe-
ctionem in eo magis & magis: nam [19] ipſe eſt principale rei ſi
id inſpexeris oculo intellectus.
[20] ℭ פשט extenſus: vis eius ſibi ꝓpria cũ uoce extẽſa cũ firma-
tione aliqua & inclinatione [21] aliqua ad miniſtrãdũ erecto par
uo: qa eſt firmatio maior ea [22] tanq̃ gradus ad gradũ. Figura
autem eius quę eſt virgula declinans uerſus erectum paruum
id indicat: [23] vis autem יתיב ſedentis in parua dictiõe eſt vis ex-
tenſi in magna.
[24] ℭ זקף קטון erectus puus: vis eius ſibi ꝓpria cũ uoce q̃ſi inciſa
[25] in medio ad pauſandũ in reb9 ſed nõ cõplemẽtũ [26] pauſæ ut
eſt pauſa ſuſpiratõis aut abſciſſio totalis ut eſt finis uerſus: [27] &
patet ꝙ hæc ſit vis eius. [28] ℭ טרחא labor: vis eius cũ uoce ſum-
miſſa quaſi retroiret & humiliaretur ad ſignificandum [29] laſ-
ſitudinẽ & pauſam ac ſi eſſet feſſus: & poſtea ſedet & quieſcit
quãdo

quãdo puenerit ad pausam suspirationis ut בשגם הוא בשר qa cãro est:nam labor est supra dictionem בשגם[2]:& est pausans propter laborem:& deinde quiescit in dictione בשר.

[3]¶ אתנחתא pausa suspiratiõis:vis eius est nota:nam est ad demonstrãdũ quietẽ cum suspiratiõe[4]ut fessus qui sedet & suspirat:& ponit̃[5] in sacra scriptura in loco pausæ rerũ:pausatione quidem maiori oĩbus pausis [6] repertis in uersu.

[7]¶ תביר frãgẽs: vis eius cum fractione uocis cũ sũmissione & humilitate ad demõstrandũ[8] humanitatẽ & humilitatẽ in uoce & rebus per uocẽ significatis[9]ut לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם Adæ & vxori eius tunicas pelliceas & ĩduit eos:& ut כי את שארו הערה ignominiã carnis suæ nudauit:[10]& p̃cipue vbi p̃cesserint voces fortes ambulãtis & expulsoꝝ & ĩminentis:[11] quoꝝ mos est omnes aut aliquos eoꝝ p̃cedere frãgentem in dictionibus multis aut[12]paucis:quæ q̃dẽ frãgunt̃ & debilitant̃ cũ frãgẽte.

[13]¶ Et hic expliciũt vires ꝑticulares accẽtuũ iuxta posse nr̃m [14]& mentẽ nr̃am arctã:si aũt esset nobis facultas deueniẽdi ad ꝓfunditatẽ[15]mẽtis dñi accẽtuũ dedissemus causam oĩum ꝑticularitatum eoꝝ:& quare hic ante[16]hunc:& quare hic postponitur huic:& quare vna vice vtit̃ hoc:& alia[17]vice vtit̃ alio in eodem intento:qa ꝑꝑ peccata nr̃a depaupata est[18]scĩa nostra antiqua p̃multis expulsionibus & ꝑegrinatiõibus : & nõ repit̃ aliq̃s qui[19]cogitet cõsiderare & acuere ingenium in his rebus ꝓfundis:& periit sapientia a sapiẽtibus [20] Israel:& intellectus prudentiũ eius abscõditus est:& Deus oĩpotens ꝑꝑ pietatẽ & mĩsicordiã suã acceleret[21] redẽptionẽ nostrã & viuificet nos:& det nobis cor amplum ad sciẽdum secreta lr̃aꝝ[22] sacræ scripturę & pũctoꝝ ac accẽtuũ eaꝝ:nã qui ea ut decet ĩtelligeret nõ indigeret alia expõne :[23]& hoc caremus & abscõditum est vsq; ad redẽptionẽ nostrã quæ celeris sit [24] amen. Et hoc est id quod decreuimus dicere nostri ingenii imbecillitate[25]de numero accẽtuũ & noĩe & figura & cantu & ordine in scriptura & vi eorum:[26]& Deus dirigat nos ad cõgruitatem amen.

[27]Venetiis mense Iulii.M.D.XXIII.[28] idem Calo
Calonymos qui supra.

כַּאֲשֶׁר יַגִּיעַ בְּאַתְנַח כְּמוֹ בְּשַׁגָּם הוּא בָשָׂר כִּי הַטַּרְחָא עַד תֵּיבַת בְּשַׁגָּם וְהוּא מַפְסִיק מֵחֲמַת הַטּוֹרַח וְאַחַר הוּא נָח בְּתֵיבַת בָּשָׂר ׃

אתנחתא כֹּחוֹ יָדוּעַ כִּי הוּא לְהָעִיר עַל מְנוּחָה עִם אֲנָחָה כִּדְמוּת הַיָּגֵעַ הַיּוֹשֵׁב וְנֶאֱנָח ׃ וְהוּא מוּשָׂם בַּמִּקְרָא בִּמְקוֹם הֶפְסֵק הָעִנְיָנִים הֶפְסֵק יָתֵר עַל יֶתֶר הַהֶפְסֵקִים שֶׁבַּפָּסוּק ׃

תביר כֹּחוֹ עִם שְׁבִירַת הַקּוֹל בִּנְמִיכוּת וְהַכְנָעָה לְהָעִיר עַל עֲנָוָה וּשְׁפָלוּת בְּקוֹל וּבְעִנְיָנִים שֶׁיּוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַקּוֹל כְּמוֹ לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם וּכְמוֹ כִּי אֶת שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה וּבְיִחוּד אַחֲרֵי שֶׁקָּדְמוּ לוֹ קוֹלוֹת חֲזָקִים מֵהָאַזְלָא וְהַגֵּרִישִׁין וְהָרְבִיעַ אֲשֶׁר מִדַּרְכָּם כֻּלָּם אוֹ קְצָתָם לִהְיוֹת קוֹדֶם הַתְּבִיר בְּמִלּוֹת רַבּוֹת אוֹ מְעַטּוֹת וְיִשְׁתַּבְּרוּ וְיֶחֱלְשׁוּ עִם הַתְּבִיר ׃

ובכאן נִשְׁלְמוּ כֹּחוֹת הַטְּעָמִים הַפְּרָטִיִּים כְּפִי יְכָלְתֵּנוּ וְדַעְתֵּנוּ הַקְּצָרָה וְאִלּוּ הָיִינוּ יְכוֹלִים לָרֶדֶת לְסוֹף דַּעַת בַּעַל הַטְּעָמִים הָיִינוּ נוֹתְנִים סִבָּה לְכָל פְּרָטֵיהֶם וְלָמָּה זֶה קוֹדֵם זֶה וְלָמָּה זֶה מְאוּחָר לָזֶה וְלָמָּה פַּעַם אַחַת מִשְׁתַּמֵּשׁ מִזֶּה וּפַעַם אַחֶרֶת מִשְׁתַּמֵּשׁ מֵאַחֵר בְּמִכְוָּן אֶחָד בְּעַצְמוֹ כִּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ נִתְדַּלְדְּלָה חָכְמָתֵנוּ הַקְּדוּמָה מֵרוֹב הַגָּלֻיּוֹת וְהַטִּלְטוּלִים וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב לְעַיֵּין וּלְפַלְפֵּל בְּאֵלּוּ הָעִנְיָנִים הָעֲמוּקִים וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבִינַת נְבוֹנָיו נִסְתַּתָּרָה ׃ וַיהוָה לְמַעַן רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו יְמַהֵר בִּיאַת גּוֹאֲלֵנוּ וִיחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם וְיִתֵּן לָנוּ לֵב רָחָב לָדַעַת בְּסוֹדוֹת אוֹתִיּוֹת הַמִּקְרָא וּנְקוּדֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם כִּי מִי שֶׁיְּבִינֵם כָּהוֹגֶן לֹא יִצְטָרֵךְ לְפֵירוּשׁ אַחֵר וְזֶה אֵינֶנּוּ בָנוּ וְנִגְנַז עַד בּוֹא גּוֹאֲלֵנוּ אֲשֶׁר בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב יָבֹא אָמֵן ׃ וְזֶה שִׁיעוּר מַה שֶּׁרָאִינוּ לְאָמְרוֹ כְּפִי קוֹצֶר דַּעְתֵּנוּ בְּמִסְפַּר הַטְּעָמִים וּשְׁמָם וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם וְסִדְרָם בִּכְתוּב וְכֹחָם ׃ וְהָאֵל יְיַשְּׁרֵנוּ אֶל הַנְּכוֹנָה אָמֵן ׃

מַה שֶּׁהָיָה פֹּה וְוִינֵיצִיאָה הָעִיר הַמְהוּלָּלָה בְּחֹדֶשׁ תַּמּוּז רפ״ג ׃ אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר הַצָּעִיר מִכָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי בְּחֹק וְנִימוּס קָלוֹנִימוֹס בַּר רַבִּי דָּוִד לְבֵית קָלוֹנִימוֹס ׃

